

ÖTEKİ YAYINEVİ  
939-97ÖTEKİ KLASİK

Roman

YAPIM

Öteki Ajans

KAPAK TASARIMI

Arif Turan

REDAKTÖR

Celal Inal

BASKI ve CİLT

Emel Matbaası

BİRİNCİ BASKI

1994

İKİNCİ BASKI

1996

ÖTEKİ, Açı Yayıncılığın kurulusudur.

YÖNETİM YERİ

Mediha Eldem Sokak 52/1

" 06421 Kızılay/ANKARA

Tel: 312 435 38 33

Fax: 312 433 96 09

ISBN 975-7782-57-2

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

ECİNNİLER

Cilt I

TÜRKÇESİ

Reha PinarBirinci Bölüm

1.

BASLANGIÇ OLARAK

Pek saygıdeğer Stepan Trofimovich Verkhovensky'nin biyografisinden bazı bilgiler.

Simdiye kadar kayda değer özelliklerin olmadığı kentimizdeki garip olayları anlatmadan önce, tecrübeli bir yazar olmadığımın, biraz geriye gidip, pek becerikli ve saygıdeğer Stepan Trofimovich Verkhovensky'mizi ilgilendiren biyografik bilgilerle başlamanın gerekli olduğunu anladım. Aktarmak amacını güttüğüm öykü daha sonra anlatılacağına göre, bu bilgilerin, kentimizin sosyal ve politik tarihinin açıklanmasına hizmet edeceğini umarım.

Derhal söyleyeyim ki, Mr. Verkhovensky, aramızda daima, oldukça özel ve özel olduğu kadar da uygar bir rol oynardı ve bu rolünü büyük bir tutkuyla severdi; öyle ki, bu rol olmadan onun, bir varlık gösteremeyeceğini düşünmemek elimden gelmez. Bu düşüncem, onu, bir sahne oyuncusuna benzettimden dolayı değildir; ayrıca böyle bir niyetim de yok; üstelik ona son derece saygı duyarım. Belki de bu, sadece bir alışkanlık meselesidir; daha doğrusu gençlik yıllarından beri, halk arasında meşhur bir insan olma arzusunun çok güçlü olmasından doğabilir. Örneğin, "mimli" bir adam olmaktan, ya da mimli olduğu kadar bir "sürgün" olmaktan son derece hoşlanırdı. Bu iki kelimenin, onu büyüleyen ve yıllar boyunca kendisini yine kendi gözünde yavaş yavaş yükselten, nihayet onu, benliğini tatmin eden yüksek bir kaide üzerinde durduğunu zihninde canlandırmasına neden olan, klasik bir görkemliliği vardır. Son yüzyılın hicivli bir İngiliz romanında, kahraman olarak anılan Gulliver, halkın ancak on santim boyunda olduğu Lilliputlar ülkesinden dönüşünde, kendisini bir dev olarak görmeye o kadar alıştı ki, Londra caddelerinde yürürken, kendisinin hıflı bir dev olduğunu ve onların cüce olduklarını düşünerek, onları ezmek amacıyla yoldan geçen arabalara ve insanlara önünden kaçmaları için bağırırdı. Fakat, bu hareketleri halkın ona gülmesine ve onunla alay etmesine neden olurdu. Hatta, bazı arabacılar kendisini dev olarak gören bu adama, kirbaçlarını acımadan indirirlerdi. Oysa, bu doğru muydu? Alışkanlık bir insana neler yaptırır ki! Alışkanlıkları, Bay Verkhovensky'yi aynı duruma sokmuştu. Bir farkla ki, onun, alışkanlıklarından ötürü karsılastığı tavır daha masum ve yumuşaktı. Söylenmesi gerekirse, o son derece yüce bir insandı.

Doğrusu, yasantisinin sonuna doğru herkes tarafından unutulmuş olduğunu söylemem gerekir; oysa, diğer taraftan, hiç tanınmamış olduğunu söylemek de çok saçma olur. Gerçekten, hiç kustu yoktur ki, O da çağın ünlü kişileri arasında karismistir. Kısa bir süre için de olsa, adı, dönemin ünlü birçok insanları tarafından, Chaadeyev, Belinsky, Granovsky ve henüz çalışmalarına yeni yeni başlayan Herzen'in adlarının yanında anılmıştır. Fakat, Bay Verkhovensky'nin çalışmaları, söylendiğine göre, "aynı zamanda

6

gerçek olan bir olaylar kasirgası'nın ardından hemen hemen başlaması ile sona ermesi bir oldu. Ve ne umarsınız? Sonunda, böyle bir "kasirga"nın, hatta "olaylar"ın olmadığı anlaşıldı. Geçen gün güvenilir bir

kaynaktan büyük bir saskinlıkla öğrendim ki, Bay Verkhovensky, aramızda hiçbir zaman, bizler gibi, bir sürgün olarak yaşamamış ve hiçbir zaman polis takibine ugramamıştır. Bu sadece, bir insanın hayal gücünün ne kadar canlı olduğunu gösterir! Bütün yasantisi süresince belirli çevrelerce tanındığına, attığı her adimin bilindiğine ve kontrol edildiğine, bütün samimiyeti ile inanırdı. Hatta, son yirmi yıl içinde, birbirinden başarılı olan üç valimizin, ilimizi yönetmek için atandıkları zaman, üst makamlar tarafından kendi hakkında verilen bazı bilgilerle doldurulduklarını düşünürdü. Eger, herhangi bir kimse, bizim hiç de art düşüncesi olmayan Bay Verkhovensky' mizi, inkâr edilmez delillerle, korkması için hiçbir neden olmadığının inandırmaya kalkışsa, muhakkak ki, son derece gücenirdi. Bununla beraber son derece akıllı ve yetenekli bir insan olduğuna şüphe yoktu. Gerçi bilimsel alanda herhangi bir adım atmamış olmasına rağmen ona bilgin bile denebilirdi. Zaten bilimsel bir çalışması olduğunu da sanmam. Oysa, öğrenen insanlar için Rusya'da durum böyle değil midir? Dis ülkelerden dönüşünde, kırk yaşlarının sonuna doğru kendisini, üniversite doçenti olarak tanıttı. Fakat, yanılmıyorsa, ancak birkaç öğretilde bulunmuştu... bunun, Araplar hakkında olduğunu sanıyorum. 1413 ve 1428 yılları arasındaki dönemde, küçük bir Alman kasabası olan Hanau'nun toplumsal önemi hakkında çok parlak bir tezi savunma fırsatını da bulmuştu. Bununla beraber, bu savunmanın hangi özel ve oldukça karanlık nedenden ötürü yapılmadığı bilinmiyor. Bu tez, devrin Slavcılarının yerinde ve acı veren bir darbe olduğundan, kısa zamanda sayısız ve amansız düşman edindi. Daha sonra -üniversitedeki durumunu kaybettikten sonra-sırf intikam alma ve nasıl bir adam kaybettiklerini onlara anlatma bakımından, Dickens'tan çeviriler yapan ve George Sand'in fikirlerini yayımlayan ilerici aylık bir dergide, büyük davaların nedenlerine kadar inen, derinliğine ve dikkatle yaptığı araştırmaları-7'nin ilk bölümünü yayımlamayı başardı; yanılmıyorsa bu araştırmalar, belirli bir devrin, belirli sövalyelerinin dürüst ve ahlîkî asaletlerinden ya da buna benzer bir şeyden söz ediyordu. Nasıl olursa olsun, bu araştırmalar, asiri derecede yüksek ve olağanüstü yüce fikirler olarak yorumlandı. Sonradan çıkan söylentilere göre, bu araştırmalara devam etmesi hemen yasaklandı; hatta, ilerici dergi bile, araştırmaların ilk bölümünü yayımladığı için kazaya uğradı. Bu doğru olabilir; o günlerde böyle şeyler olmuyor muydu? Fakat, özellikle bu olayda böyle bir şey olmadığı ve yazarın başladığı işi bitiremeyecek kadar tembel olduğu söylenebilir. Araplar hakkındaki öğretilerine son vermesinin nedeni, birinin (olasılıkla gerici düşmanlarından) yazdığı mektup sonucudur. Sonuç olarak, biri ondan bazı açıklamalar yapmasını istemisti. Doğru olup olmadığını bilmiyorum; fakat, ileri sürüldüğüne göre, o sıralarda Petersburg'da devletin temelini sarsan on üç üyesi bulunan, devlete karşı yıkıcı bir örgüt ortaya çıkarıldı. Söylentilere göre, Fourier'in yapıtlarını çevirmeye niyetliydi. O sırada, Moskova'daki otoriteler, Bay Verkhovensky'nin çok gençken, altı yıl evvel Berlin'de yazdığı ve teksir edilerek edebiyata meraklı iki gençle bir öğrenci arasında paylaşılan şiir tarzındaki bir oyununu ellerine geçirdiler. O oyun, şimdi masamın üzerinde duruyor. Kendi el yazısı ile kopya edilmiş bu yapıtı, bir yıl kadar önce bizzat Bay Verkhovensky göndermişti. Kendi imzasını taşıyan bu oyun kitabının çok güzel, kırmızı maroken bir cildi var. Sunu itiraf etmeliyim ki, oyunun edebî bir değeri var ve hatta onun yetenekli olduğunu da söyleyebilirim; gariptir, ama, o zamanlar (otuz yıllarında) böyle dram yazarları çoktu. Oyunun ne olduğunu söylemeye gücüm yetmez; çünkü, samimi olmak gerekirse, basını ve sonunu ben de anlayamadım. Faust'un ikinci bölümünü hatırlatan lirik ve dramatik türde yazılmış bir çeşit öykü. Kadınlar korosu ile açılır, erkekler korosu ile devam eder, sonra bazı ruhların korosu diğer koroları takip eder ve nihayet, yaşamaya hevesli, fakat hiçbir zaman yaşamamış olan ruhların korosu ile son bulur. Bütün bu korolar belirli olmayan bir şarkı söyler; daha çok birisinin laneti hakkında; fakat bu lanette, yüksek bir dogmanın

8

telkini vardır. Sonra birden sahne değişir ve bir çeşit "yaşam bayramı" başlar. Bu bayramda böcekler bile şarkıya katılırlar, bir kaplumbağa Latince, dini sözcükler söyleyerek görünür ve eğer doğru hatırlıyorsa, bazı madenler bile -tamamen cansız- su ya da bu şekilde koroya katılırlar. Aslında, hepsi aralıksız olarak söylerler ve konuştukları zaman birbirlerini belirsiz olarak yerler; fakat söyledikleri kelimeler gittikçe etkili olur. Sonuçta, sahne yine değişir ve çorak bir araziye dönüşür; kültürlü genç bir adam kayaların arasında avare avare dolasır; belirli otları toplayıp emer; bir peri, bu otları neden emdiğini sorar; kültürlü genç, içindeki hayatın zenginliğini hissetmek istediğini ve bu bitkilerin sularında bulduğunu, bütün arzusunun, mümkün olduğu kadar çabuk inancını kaybetmek olduğunu söyler. (Gereksiz bir arzu gibi görünür). Sonra tanımlanamayacak kadar güzel, genç bir adam, siyah atının üstünde dörtmala gelir; pesinde bütün uluslardan birleşmiş büyük bir ordu vardır. Genç adam ölümü simgeler; bütün uluslar ölümü özlemektedir. Nihayet, son sahnede, Kabil Kulesi görünür; bazı tutsaklar yeni bir umut şarkısı ile kuleyi tamamlamaktadırlar. Kulenin tepesine eristikleri zaman, Tanrı (zannedirim Olimpos Tanrısı) komik bir tarzda kaçır ve insanlar hemen onun yerine geçip yeni bir hayata başlarlar. İşte o günlerde tehlikeli, sakıncalı olarak kabul edilen böyle bir oyundu. Geçen yıl bunu yayımlamak için Bay Verkhovensky'ye bir teklif yaptım. Çünkü, bugünlerde son derece zararsız kabul ediliyordu. Oysa, teklifimi gücenerek, nazikçe reddetti. Oyunun zararsız olduğu hakkındaki düşüncemden hoşnut olmamıştı ve hatta, ilişkilerimiz iki ay boyunca kesildi. Ne tahmin edersiniz? Birden ve burada yayımlama hazırlıklarımı yaptığım sırada, oyun yayımlandı, -dogrusunu söylemek gerekirse, devrim yapan bir ülkede- oyunun yayımlandığından Bay Verkhovensky' nin haberi bile yoktu. Önce, müthiş telfsa kapıldı; soluğu valinin yanında aldı. Sonra, kendisini savunmak için Petersburg'a, onlara sadık

oldugunu anlatan bir mektup yazdi. Bu mektubu bana iki kere okudugu halde hiçbir zaman postalamadi; çünkü, hangi adrese ve kime göndereceğini bilmiyordu. Bütün bir ay son derece rahatsız oldu; fakat, kalben çok sevinçli olduğuna inanıyordum. Birisinin ona sağladığı gazeteyi yatarken bile koynuna alıyordu. Gündüzleri yatağının altına saklıyor, yatağını düzeltmelerine izin vermiyordu. Her gün telgraf bekliyor ve bütün dünyaya alay ederek bakıyordu. İste o zamanlar benimle arkadaşlık ilişkilerini yine kurdu. Bundan, onun ne kadar iyi kalpli ve kin tutmayan bir insan olduğunu anlasılır.

\*\*\*

İnançları yüzünden sıkıntı çekmemiş olduğunu hiçbir zaman iddia etmem; oysa, inanıyorum ki, kendisine gerekli açıklamalar yapılmış olsaydı, Araplar hakkındaki öğretilerine devam edebilirdi. Fakat, o zamanlar yükselme tutkusunun seline kapılmış gidiyordu ve bütün çalışmalarının "olaylar kasırgası" tarafından yıkıldığını inanıyordu. Eğer, tüm gerçeğin söylenmesi gerekirse, meslek hayatındaki değişikliğinin gerçek nedeni, bir tümgeneralin karısı, Varvara Petrovna Stavrogin'in son derece nazik teklifi ve bu teklifin yinelenmesiydi. Kadın, tek oğlunun eğitiminin, çok iyi ve yetenekli bir eğitmen, aynı zamanda dost olan Bay Verkhovensky tarafından yapılmasını arzu ediyordu. Bu iş için teklif edilen maaşın, göz kamastırıcı yüksekliği söz konusu olamazdı. Bu teklif ona, ilk defa Berlin'deyken yapılmıştı. Bu teklifin yapıldığı tarih, tesadüfen, ilk karısının ölüm tarihine rastlamıştı. İlk karısı bizim ilden hafifmesrep bir kızıydı. Onunla evlenisi, düşüncesiz, genç bir adam olduğu zamana rastlar. O genç kadınla oldukça sıkıntılı günler geçirdiğine inanırım. Çok cazibeli ve güzel olan karısıyla anlaşılamamasının nedeni, onu geçindirmekten yoksun olması ve bazı çok ince hususlardı. Üç yıllık bir ayrılıktan sonra karısı, bes yaşında bir erkek çocuğu bırakarak Paris'te öldü. Bay Verkhovensky, üzüntülü günlerinden birinde çocuğundan "ilk mutlu ve askimizin bulutlanmadığı" günlerin hatırası diye söz etmişti. Çocuk Rusya'ya gönderilmiş, uzak bir ilde, uzaktan akraba olan teyzeler tarafından

10

yetistirilmişti. Bay Verkhovensky böyle bir haldeyken, Bayan Stavrogin'in teklifini reddederek, hiç neden yokken Berlin'li, konuşkan olmayan bir kızla evlendi. Henüz karısının ölümü üzerinden bir yıl geçmemişti. Fakat, evlenmesinin dışında, eğitmen olarak görevi kabul etmemesinin başka nedenleri de vardı. O zamanlar tanınmak sevdası ile yanıp tutuştuğundan, dillere destan olan tanınmış bir profesörün sözlerine kanmış, üniversitede doçentlik teklifini kabul etmişti. Zaten uzun süreden beri kendisini buna hazırlıyor, kartal kanatlarını denemek istiyordu. Ve şimdi, kanatları kırıldıktan sonra, daha evvel reddetmekte haklı olup olmadığını düşünmediği teklifi hatırlaması normaldi. Evliliğinden bir yıl sonra karısının ani ölümü bu konuyu kesin olarak çözümlendi. Samimi olayım: Bayan Stavrogin'in atesli sempatisi, paha biçilmez ve klasik dostluğu her şeyi kökünden çözümlenmişti. Tabii, dostluk hakkında böyle deyişler kullanılabilirse... Bay Verkhovensky, kendisini bu dostluğun kollarına fırlatıp attı ve her şey yirmi yıl sürece çözümlenmiş oldu. "Kollarına fırlatıp attı" deyişini kullandım diye yanlış fikirlere kapılınmasını arzu etmem; kolların, en yüksek moral duygusu anlamında değerlendirilmesi gerekir. Bu iki kayda değer varlık, soylu ve zarif bir beraberlik kurarak sonsuza dek birleştiler.

Aynı zamanda, Bay Verkhovensky'nin eğitmenliği kabul etmesinin başka bir nedeni de vardı. İlk karısından miras olarak kalan yer, (burası küçük bir yerd) kentimizin birkaç mil ötesinde, Stavrogin'lerin gösterişli arazilerinin bulunduğu Skvoreshniki'ye yakındı. Ayrıca, kendisini öğrenme gibi büyük bir konuya verebilmesi her zaman mümkündü ve çalışma odasının sessiz yalnızlığında, zengin Rus edebiyatı hakkında pek derin araştırmalar yapabiliyordu. Burada, üniversitede olduğu gibi, araştırmalarından başka işlerle de uğraşmayacaktı. Bu araştırmalar, hiçbir zaman meydana çıkmadı; fakat, diğer taraftan, hayatının geri kalan kısmını, yirmi yıldan fazlasını, "canlı bir sitem heykeli" olarak geçirebileceğinin mümkün olduğunu anladı. Zaten bu söz, tanınmış bir ozanın siirinde de geçiyordu.

11Canlı bir sitem heykeli.

Vatanimin önünde duruyordum, Liberal ülkücü.

Belki de, ozanın aklındaki kişi, eğer arzu ederse, hayatı süresince böyle poz vererek durmaya hakkı olan kişiydi. Doğrusunu söylemek gerekirse, bizim Bay Verkhovensky, böyle kimseleri kendine örnek alan biriydi; ayrıca, ayakta durmaktan çabukça yorulur, sık sık yatmayı tercih ederdi. Fakat, onun hakkını vermiş olmak için, uzanıp yatmış bile olsa, yine de canlı "sitem heykeli" pozunu korurdu özellikle; bu bile, dar kafalı halkımız için oldukça yeterliydi. Onu, kulübümüzde kfgit oynamak üzere masaya oturduğu zaman görmeliydiniz. Tüm tavırları sanki şöyle söylüyordu: "Kfgitlar! Oturmus sizinle oynuyorum! İlişkilerimi korumak için mi? Fakat bundan sorumlu olan kim? Meslek hayatımı kim yikti ve beni sizinle oynamaya zorladı? Oh, yok ol Rusya." Sonra, kibar bir tavırla kupa kozunu oynardı.

Doğrusunu söylemek gerekirse, kfgit oyununa bayılırdı. Özellikle son yıllarda, daima kaybetmesinden ötürü, Bayan Stavrogin'le sık sık tartışmalara girirdi. Bu tartışmaları pek can sıkıcı olurdu. Bunları daha sonra anlatacağım. Surasını isaret etmek isterim ki, vicdanlı bir insandı (bazen) ve bu yüzden sık sık kederlenirdi. Bayan Stavrogin'le yirmi yıllık arkadaşlıkları süresince, yılda üç ya da dört kez, düzenli olarak, aramızda "yurttaş kederi" diye bilinen bir üzüntüye kapılırdı. Bizim pek saygıdeğer Bayan Stavrogin, özellikle bu deyişi beğenirdi. Daha sonraları, "yurttaşlık kederi" hastalığı yani sıra, bir de sampanya hastalığına kapıldı. Fakat, işbilir Bayan Stavrogin, bütün hayatı süresince, onu, bu önemsiz arzularına karşı bütün gücü ile korudu. Ve

dogrusu, çok garip davranislari olmasindan ötürü onun bir bakiciya ihtiyaci vardi. Coskun bir kederin tam ortasinda kahkahalarla gülmeye baslardi. Kendi kendine konustugu bile olurdu; tabii, bu konusmalari nükteli olurdu. Ve Bayan

12

Stavrogin onun böyle nükteli konusmalarindan çekinirdi. Çünkü, hayatinda en çok korktugu, nükteli konusmalardi. Daima en üstün nedenlerle görevini yapan klasik bir kadindi. Bu üstün kadinin, zavalli olarak kabul ettigi arkadası üzerindeki etkisi, yirmi yıl sürdü. Bu kadından ayrıca söz etmeliyim ki, bunu da simdi yapmak ka-rarindayim.

Garip dostluklar vardir; iki dost, birbirlerini hemen hemen öldürmek üzere hazirdir. Bütün yasantilari süresince bu böyle sürer gider ve ayrılmayı kesin olarak düşünmezler; tartisan kisi, yakin dostluklarini bozacak olursa, hastalanir ve hatta kederinden ölebilir. Bayan Stavrogin ile yaptigi özel tartisimalardan sonra, onun yanindan ayrilisi üzerine, Bay Verkhovensky'nin kanepeden fırlayarak kalkip duvari yumrukladigina kaç kere tanik olmusumdur.

Söylediklerimde zerre kadar yalan yok. Hatta, bir keresinde duvarin sivasini bile yikmisti. Bu kadar ince ayrıntilari nasıl bildigim sorulabilir. Bunlara yakindan tanik oldugumu söylersem ne dersiniz? Ya Bay Verkhovensky, Bayan Stavrogin'le yaptigi konusmayi renkli kelimelerle anlatirken basini omzuma dayayarak defalarca aglamissa? Fakat, bu aglamalar sonunda, daima degismez davranislari vardi. Ertesi sabah, kendisine nankörlüğünden ötürü iskence yapmaya hazirdir; ya aceleyle beni çağirtir ya da kosarak bana gelir ve Bayan Stavrogin'in ne kadar serefli, hassas bir insan oldugunu söylerdi. Sadece bana gelmekle de kalmaz, Bayan Stav-rogin'e mektuplar yazar ve içini döktüğü bu mektuplara da imzasini basardi. Birkaç gün evvel, yabancı birine, onu evinde sirf ününden yararlanmak için tuttugunu, bilgisine ve kabiliyetine imrendigini, bu nedenle ondan nefret ettigini; fakat, bu nefretini açık olarak gösteremedigini çünkü, onu terkettigi zaman Bayan Stavrogin'in, kültürüne zarar verecegini bildigini; bu kadar alçalabildigi için

13kendinden igrendigini ve en berbat bir ölümü hakettigini; ondan, kaderini çezecek son kelimeleri söylemesini bekledigim falan yaziyordu; tabii bütün bu yazdiklari, nükteli bir anlatim tasliyordu. Bunu okuduktan sonra, elli yasindaki masum çocuklari, sinir buhranlari sonucu isi nereye kadar vardirdiklarini anlarsiniz!... Küçük bir konudan dolayi aralarinda çıkan tartisma sonucu yazdigi bu mektuplardan birini de ben okudum. Anladigima göre, birbirlerine oldukça igneli sözler söylemis ve birbirlerini kirmislar. Mektubu okuduktan sonra dehsete kapilmis ve göndermemesi için yalvarmistim.

Büyük bir hararetle:

- Bu mümkün degil, demisti. Böylesi daha onurlu bir davranis. Görevim bu. Ona her seyi anlatmadigim takdirde kahrimdan ölebilirim.

Ve o mektubu gönderdi.

Bayan Stavrogin -iste burada ayriliyorlardi- böyle bir mektubu hiçbir zaman göndermezdi. Bay Verkhovensky'nin yazmaya karsi büyük tutkusu olduğu bir gerçektir. Aynı evde kaldiklari halde Bayan Stavrogin'e mektup yazar; sinir nöbetleri aninda bu mektuplar günde ikiye çıkardi. Bayan Stavrogin'in, günde iki mektup da alsa, bunlari büyük bir dikkatle okudugunu kesin olarak biliyorum. Onlari okuduktan sonra, siraya koyarak özel bir kutuda saklardi. Ayrıca, onlari kalbinin bir hazinesi olarak kabul ederdi. Sonra, dostunu bütün gün cevap bekler olarak birakir; sanki hiçbir seyin önemi yokmus ve bir gün evvel aralarinda önemli bir olay geçmemis gibi davranarak onunla görüürdü. Zamanla, onu öyle bir alistirdi ki, Bay Verkhovensky, bir gün önce olan olaylari ona hatirlatmak cesaretini bulamazdi; fakat, dostunun gözlerine sert bir bakisla bakmaktan da geri durmazdi. Bay Verkhovensky, olanlari çok çabuk unutmakla beraber, Bayan Stavrogin, kolay kolay unutmazdi. Onun sogukkanlilikindan cesaret alan Bay Verkhovensky, arkadaslari geldigi zaman, sampanya içerek eglenirken bol bol güler ve bütün saklabanliklarini döktürürdü. Böyle anlarda, Bayan Stavrogin ona ze-

14

hirli bir nefretle bakardi; ama, o, bunun farkina bile varmazdi. Aradan bir hafta, belki bir ay, hatta alti ay geçtikten sonra, nasıl olduğu bilinemez, yazdigi mektuplarda kullanmis olduğu bir deyisi hatirlar, öylesine üzüür ve acinirdi ki, midesine sancilar girer kivraniirdi. Bu özel sancilari, bazi hallerde, bir sinir soku geçirdigi zaman tutardi. Beden yapisinin degisik bir özelligi de buydu.

Hiç kusu yok ki, Bayan Stavrogin, ondan sik sik nefret ederdi; fakat, Bay Verkhovensky'nin sonuna kadar göremedigi bir husus, nihayet onun oglu, ondan olma bir varlik, hatta onun bir bulusu haline gelmis olmasiydi. Bay Verkhovensky, onun eti, kemigi olmustu; onu yalnız, "yeteneklerini kiskanmasi" nedeniyle evinde barindirip bakmamisti. Böyle düşünülmesi, kadim kimbilir ne kadar üzmüstür... Sürekli nefretinin, kiskançliginin ve küçük görmesinin yani sıra ona, kalbinin en gizli köselerine; saklanmis bir sevgi besliyor olmalıydi. Onu en küçük bir lekeden dahi korurdu. Tam yirmi iki yıl onun üzerine titredi. Onun, bir sair, bir bilgin ya da bir hayat adami olarak ünü tehlikeye girecek olsa, gecelerini uykusuz geçirirdi. Onu icat etmistir ve kendi icadina, önce kendisi inanmistir. Bay Verkhovenksy, onun gördüğü bir çeşit rüyaydi... Fakat

karsiliginda ondan çok seyler isterdi. Hatta, bazen, ondan bir köle bagliligi beklerdi. Onun, nasıl kindar bir insan olduguna ina-nılamaz! Bunun hakkında iki öykü anlatsam fena olmaz sanirim.

\*\*\*

Kölelerin özgürlüklerine kavusacaklari hakkındaki söylentilerin ilk çıktigi, tüm Rusya'nin birden yüzü güldüğü, tamamen yeni bir dogus hazirliklarina basladigi zamana rastlayan günlerden birinde, reformla yakindan ilgili ve yüksek tabaka ile siki iliskileri bulunan Petersburg'lu bir Baron, kentimizden geçerken Bayan Stavrogin'i ziyaret etti. Kocasinin ölümüyle, yüksek sosyetedeki baglarinin zayıflaması ve gittikçe azalarak tamamen kopmasından ötürü, Bayan Stavrogin için böyle bir ziyaret çok önemliydi. Baron, 15bir saat kadar kaldı ve çay içti. Yanlarında baska kimse yoktu. Bayan Stavrogin, Stepan Verkhovensky'yi davet etti ve Baronla tanıştırdı. Baron, Bay Verkhovensky'nin itibarını daha önce duymustu ya da duymus göründü; fakat, çay içerken onunla pek az ilgilendi. Bay Verkhovensky, onun üzerinde iyi bir etki bırakmak için elinden gelen gayreti esirgemiyordu. Ayrıca, davranışları son derece kibar ve göz alıcıydı. Her ne kadar soylu bir aileden gelmiyorsa da, Moskova'da aristokrat bir ailenin yanında yetişmiş olduğundan, onla! gibi davranıyordu. Fransızca'yı bir Parisli kadar düzgün konuşurdu. Bu bakımdan, Bayan Stavrogin tasrada bile yasasa, etrafında ne çeşit insanların bulunduğunu anlamamak mümkün değildi. Baron, bunu anlamış olmalıydı. Oysa, beklenen sonuç alınamadı. Baron henüz etrafa yayılmış olan büyük reform söylentilerinin doğruluğunu onaylarken, Bay Verkhovensky, coskunlugunu engelle yemeyerek" Yasa!", diye haykırdı; bu haberden duyduğu asiri heyecanı anlatabilmek için de bağırması ile beraber bir el hareketi de yapmıştı. Haykırışı fazla yüksek sesle değildi. Hatta, kibarca da denilebilirdi; gerçekte, coskunlugu içten dogan bir davranış değildi. ve çay partisinden önce, davranışlarını ayna karsısında yarım saat kadar büyük bir dikkatle incelemişti; fakat görünüşe göre, bir hata olmuştur; çünkü, hafifçe gülümseyen Baron, bu büyük olay karsısında tüm Rus ulusunun duygulanmasının normal olduğunu söyledi. Bundan sonra, Baron, hemen kalktı ve Bay Verkhovensky' nin elini sıkmak için iki parmağını uzatmayı da unuttu. Bayan Stavrogin, büyük salona döndüğü zaman masanın üzerindeki bir şeyle ilgileniyormuş gibi üç dakika kadar bir şey söylemedi; sonra birden Bay Verkhovensky'ye döndü. Soluk bir yüz ve ateş püsküren gözlerle tıslar gibi fisildadi:

- Bu yaptığınızdan ötürü sizi hiç affetmeyeceğim!... Ertesi günü dostuyla karsılaştığı zaman sanki hiçbir şey olmamış gibi davrandı; o olaya hiçbir şekilde değinmedi. Ancak, on üç yıl sonra, kötü bir anında, olayı hatırladı ve dostuna sitem etti; on üç yıl evvelki gibi, rengi yine soluk, gözleri ateş püskürüyordu.

16

Ömründe ancak iki kere Bay Verskhovensky'ye "Bu yaptığınızdan ötürü sizi hiç affetmeyeceğim!" demisti. Baronun yanında olan olay ikinciydi; fakat, birinci olay da en az onun kadar karakteristikti ve görünüşe göre, Bay Verskhovensky'nin geleceğinde büyük bir rol oynamıştır. Bu bakımdan, birinci olaya da değinmem gerekiyor.

Bu olay, 1855 yılı ilkbaharının mayıs ayına rastlar. Hareket halindeki orduya katılmak üzere aceleyle Kırım'a gitmekte olan, akılsız, yaslı bir centilmen olan Tümgeneral Stavrogin'in mide kanamasından öldüğü haberi Skvoreshniki'de duyulduğu zamana aittir. Dul kalan Bayan Stavrogin, büyük bir yas içindeydi. Kocasından dört yıldan beri ayrı yasayan Bayan Stavrogin, büyük bir yas içindeydi. Kocasından ayrı yaşamayı, karakter ayrılığı nedeniyleydi. Kocasına bir aylık bağlamıştı. (Tümgeneralin, 150 köylüsü ve ücretlerini ödemek zorunda kaldığı bir ordusu ve sosyete ile ilişkileri vardı; bütün para ve Skvoreshniki, çok zengin, Devlet müteahhidi bir adamın tek kızı olan Bayan Stavrogin'indi.) Böyle olmakla beraber, ölüm haberinin ahi olmasından sarsılmıyordu. Bay Verk-shovensky'nin daima onun yanında bulunduğunu söylemek gereksiz olacak.

Mayisin en civcivli zamanydi; Geceler son derece güzel oluyordu; yabancı kirazlar çiçek açmıyordu. İki dost her gece bahçede buluşur ve karanlık bastırana kadar kameriyede oturur, birbirlerine içlerini dökerlerdi. Romantik anlar da olurdu... Yasantisindeki değişimin etkisi altında kalan Bayan Stavrogin, her zamankinden daha çok konuşurdu. Dostuna kopmaz bağlarla bağlanmış görünürdü ve böylece birçok gece geçirdiler. Birden Bay Verk-hovensky'nin aklına garip bir düşünce saplandı: "Acaba bu teselli kabul etmeyen kadın, yas tuttuğu yılın sonunda, ondan bir evlenme teklifi mi bekliyordu?" Bu saçma bir fikirdi; fakat, gözü yükseklerde olan bir adamın manevi gelişmesinin çok yönü olduğundan, isteklerini artırmak için bazen böyle saçma fikirlere saplandığı gerçektir. Bu düşünceyi, büyük bir dikkatle kafasında evirip çevirdi ve sonunda, durumun böyle olduğuna karar verdi. Bunun üzerinde,

17tekrar düşündü: "Kadının büyük bir geleceği olduğu muhakkak, ama..." Bayan Stavrogin güzel sayılmazdı; uzun boylu, soluk benizli, kemikleri çok iri ve at gibi uzun yüzlü bir kadındı. Bay Verk-hovensky, gittikçe tereddüt ediyordu; kuskusu içinde kıvranıyordu ve karar veremediği için birkaç kere de agladı (zaten sık sık aglardı). Geceleri kameriyede otururlarken yüzüne, elinde olmayarak, karpisli ve alayci bir anlatım geliyordu. Bu anlatım, biraz isveli ve tepeden bakan anlam da taşıyordu. Her nasılsa bu, iradesi dışında oluyordu ve gerçekten bir insan ne kadar onurlu ise, yüzünün anlatımı da o kadar açık olurdu. Bu kuskuların ne kadar doğru olduğunu ancak Allah bilir; fakat onun kalbinde Bay Verkhovensky'nin kuskularını doğru çıkaracak hiçbir his olmadığını söylemek daha doğru olur kanısındayım. Ve ayrıca, istediği kadar ünlü olsun, Stavrogin, ismini onun ismi ile değiştirmeye niyetli değildi. Olasılıkla, bir adamla aynı fikirde olması, tamamen kadınca

bir arzu ve böyle durumlarda çok normal olan özlem olabilirdi. Nitekim, bugüne kadar kadın kalbinin derinliklerine inilememistir diyebilirim; yazmaya devam edeceğim.

Dostunun yüzündeki garip anlatımı sezmekte gecikmediğini söyleyebilirim. Çünkü, çok hassas ve sezgi gücü yüksek bir kadindi. Ayrıca, Bay Verkhovensky, böyle zamanlarda çok saftı. Geceler eskisi gibi devam ediyor, konuşmalar hep sairane ve çok daha ilginç oluyordu. Bir gün, hava karardığı zaman, çok canlı ve sairane konuşmalardan sonra, iki dost, Bay Verkhovensky'nin oturduğu barakanın merdivenlerinde, birbirlerinin ellerini sıcak ve candan bir tavırla sikarak neseyle ayrılmışlardı. Bay Verkhovensky, her yaz, Skvoreshniki villasından, hemen hemen bahçenin ortasında duran bu küçük barakaya tasınırdı: Odasına henüz girmiş, kederli düşüncelere dalmış, elinde henüz yakmadığı bir püro, penceresinin önünde yorgun ve hareketsiz duruyor ve tüy gibi hafif bulutların ayın yanından kayarak geçişini seyrediyordu ki, aniden duyduğu bir hisirti ile sasırarak arkasına döndü. Dört dakika kadar önce ayrılmış olduğu Bayan Stavrogin'in yine gelmiş olduğunu gördü. Kadının soluk yüzü hemen hemen mavileşmiş, dudakları kısılmıştı ve uç-

18

lan arada sırada titriyordu. Bayan Stavrogin, amansız bir ifadeyle gözlerini Bay Verkhovensky'nin gözlerine dikerek tam on saniye konuşmadan durdu; sonra, aceleyle fisildadi:

- Bu yaptığınızdan ötürü sizi hiç affetmeyeceğim!...

On yıl sonra, Bay Verkhovensky, kapıyı özellikle kilitleyerek bu üzücü olayı bana fisiltiyle anlattığı zaman, çok sasırmış olduğundan Bayan Stavrogin'in gittisinin farkına bile varmadığını yeminle söylemişti. Bayan Stavrogin bu olaydan bir daha söz etmediği ve ilişkilerinin hiçbir şey olmamış gibi devam ettiği için Bay Verkhovensky, bu olayın hastalıktan önce görülen bir kfbus olduğunu kabul etmişti. Nitekim, bu olaydan sonra, o gece hastalanmış ve hastalığı on bes gün sürmüş, dolayısıyla, kameriyede buluşmaları kendiliğinden son bulmuştu.

Bununla beraber, bu olayın bir kfbus olduğunu bile düşünse, yine de devamım her gün beklemiş ve bunun bitmiş olduğuna inanmak istememişti.

\*\*\*

Hatta, bütün hayatı boyunca giydiği giysilerini bile, Bayan Stavrogin, bizzat diktirmişti. Pek göz alıcı ve özel giysilerdi; uzun etekli, düğmeleri neredeyse boğaza kadar iliklenen, fakat, üzerine çok güzel oturan bir ceket; yumuşak geniş kenarlı sapka (yazları hasır olurdu); iri bağlanmış, uçları sarkan beyaz kravat; gümüş baslı baston ve omuzlarına kadar uzanan uzun saç. Bay Verkhovensky'nin saçları koyu kahverengiydi. Son zamanlarda sakaklarından itibaren kirlasmaya başlamıştı. Daima sinek kaydı tıras olurdu. Gençliğinde çok yakışıklı olduğunu söylerler. Fakat kanımca, yaşlılığında çok daha etkili bir görünüşü vardı. Ayrıca, elli üç yaşında olduğu halde ona yaşlı denemezdi. Fakat, kendini beğenmişliğin yani sıra, genç olduğunu iddia etmektense, yaşlı olmayı tercih eder ve yaşıyla son derece gururlanırdı. Uzun boylu, 19ince yapısı ve omuzlarına kadar dökülen saçlarıyla bir piskopos andırırdı. Ya da daha çok yazın bahçede, çiçek açmış bir leylak ağacının altındaki bankta, iki elini gümüş baslı bastonuna dayamış, yanında açık bir kitap, dalgın ve hülyalı gözlerle güneşin batısını seyrederken, otuz yıllarındaki yayınlarında yaptıklarının yanında bir de basma resmi çıkan oyun yazan Kukolnik'i andırırdı. Kitaplarla ilgili olarak sunu söylemem gerekir ki, son zamanlarda okumaktan kaçınır görünürdü. Fakat bu, hayatının son anlarında olmuştur. Bayan Stavrogin'in sipariş ederek getirttiği çok sayıdaki gazete ve dergiyi devamlı olarak okurdu. Ağırbaşlılığından bir şey kaybetmemeye dikkat ederek Rus Edebiyatı'nın yaptığı ilerlemelerle yakından ilgilenirdi. Bir ara, iç ve dış politika ile ilgilenmiş; fakat, bundan kısa bir süre sonra nedense vazgeçmişti. Sık sık olagelen olaylardan biri de, bahçeye çıkarken yanına De Tocqueville'yi alması ve cebinde de bir Paul de Kock'u gizlice tasımasıdır. Bununla beraber, önemsiz bir olaydır bu.

Parantez içinde kalmak üzere Kukolnik'in portresinden de bahsedeceğim. Bayan Stavrogin, henüz genç kızlığında Moskova'daki yatılı bir okulda öğrenciyken bu resim eline geçmişti. Yatılı okullarda her genç kızın, yazı ve resim öğretmenlerine fşık olduğu gibi o da bu portreye hemen fşık oldu. Fakat burada önemli olan, Bayan Stavrogin'in genç bir kızken yaptığı değil, o portreyi elli yaşına kadar çeyiz sandığında saklamasıdır. Belki, Bay Verkhovensky'ye diktirdiği elbiselerin o portredeki giysilere benzemesinin nedeni de budur. Fakat, sunun surası da muhakkak ki, bu da önemi olmayan bir noktadır.

İlk yıllarda ya da daha kesin söylemek gerekirse, Bayan Stavrogin'in yanında kaldığı sürenin ilk yarısında, Bay Verkhovensky, hflf bir kitap yazmayı düşünüyor ve her gün ciddi olarak kitabına başlamaya niyet ediyordu. Fakat, Bayan Stavrogin'in yanında kaldığı sürenin ikinci yarısında, bildiği her şeyi unutmuş görünüyordu. Günler geçtikçe bize sık sık şöyle söylerdi: "Çalışmaya hazır görünüyorum, bütün malzemeyi toplamış durumdayım fakat, her na-

20

sılsa, çalışmaya bir türlü başlayamıyorum. Hiçbir şey yapamıyorum!" Sonra basını kederle önüne eğiyordu. Şüphesiz ki bu hareketi, fikir kurbanı olarak ününü bizim gözümüzde çoğaltmak içindi; fakat, kendisi baska bir şeyin pesindeydi. Çoğu kez "Unutuldum! Artık kimseye faydalı değilim!" diye dert yanardı. Bu siddetli ümitsizlik, onda, özellikle elliinci yasinin sonlarına doğru görülmeye başlamıştı. Bayan Stavrogin, nihayet bunun ciddiyetini kavramıştı. Ayrıca, dostunun unutulmuş olduğunu ve kimseye yararlı olmadığı gerekçesini

kabul edemezdi. Onun düşüncelerini saplantidan kurtarmak ve bir yenilik vermek amacı ile onu Moskova'ya götürdü. Moskova'da dünya edebiyatının gelişmeleri ile yakından ilgilenen bir sürü dostları vardı. Bununla beraber, Moskova'ya gitmeleri bile yeterli olmamış gibi görünüyordu.

Garip bir zamandı; yeni bir heyecan vardı; geçmişteki sessizliğe benzemeyen, gerçekten garip bir şeydi. Her yerde hissedildiği kadar, Skvoreshniki'de de hissediliyordu. Kentimize kadar ulaşan birçok söylenti vardı. Gerçek, genellikle az ya da çok biliniyordu. Fakat, gerçeğe ek olarak belirli fikirlerin de geldiği açıktı ve önemli olan bu düşüncelerin asiri çokluguydu. Bu da çok sasirtici oluyordu. Bir kimsenin kendisini bu fikirlere alistirmesi hemen hemen imkânsızdı ya da onların tam olarak ne anlama geldiğini anlamak mümkün değildi. Bayan Stavrogin kadın olduğu halde, onların anlamlarında gizli bir şey olduğundan şüpheleniyordu. Hatta, gazete ve dergileri, dış ülkelerde basılmış yasak yayınları okumaya başlamıştı. Hatta, o günlerde, yavas yavas ortaya çıkan devrimci bildirileri bile okuyordu (onların hepsini temin edebiliyordu); fakat, bütün bunlar aklını karıstırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Mektuplar yazmaya başladı; fakat, mektuplarına çok az cevap alıyordu ve bu uzadıkça anlamlarını çözmek de zor oluyordu. "Bütün bu düşünceleri" açıklaması için, büyük bir ciddiyetle Bay Verk-hovensky'yi yanına çağırır, oysa onun yaptığı açıklamalar bile yetersiz kalırdı. Bay Verkhovensky'nin genel duruma bakışı yüksektendi; unutulmuş ve kimseye yararlı olamama düşüncesine siki

21siki sarılmıştı. Nihayet, Bay Verkhovensky de hatırlandı; önceleri dış ülkelerde basılan dergilerde, sürgün bir düşünce suçlusu olarak anıldı ve çok geçmeden adı, ünlü yıldızlar arasında eski bir yıldız olarak Petersburg'da ağızdan ağıza dolasmaya başladı. Bazen nedenlerden ötürü Radsihchev ile karşılaştırıldı. Sonra, biri ortaya çıktı ve onun ölüm haberini yayımlayarak, hakkında biyografik bilgi vereceğine dair söz verdi. Bay Verkhovensky birden dirildi ve gururlandı. Çağdas insanlara karşı duyduğu küçümseme derhal yok oldu ve bu hareketlere katılarak gücünü onlara göstermek arzusuyla yanıp tutustu. Bayan Stavrogin, derhal kendine olan güvenini tekrar kazandı ve yoğun bir çalışmaya girdi. Vakit geçirmeden Petersburg'a gitmeye, her şeyi yerinde öğrenmeye ve mümkün olursa, bütün inançları ile bu yeni işe atlamaya karar verdiler. Öte yandan, Bayan Stavrogin, kendi adına bir dergi yayınlamaya ve ömrünün geri kalan kısmını bu uğurda harcamaya niyetli olduğunu bildirdi. Durumun bu kadar ileriye gittiğini gören Bay Verkhovensky, daha fazla magrurlanmış ve Petersburg yolculuğunda Bayan Stavrogin'e patronluk taslamaya başlamıştı ki, bu durum Bayan Stavrogin'in gözünden kaçmamıştı. Bunu ilerde hatırlayacağı kesindi. Aslına bakılacak olursa, onun bu yolculuğa çıkmasında önemli bir neden daha vardı; bu da, sosyete'deki eski ilişkilerini yeniden canlandırmak amacıydı. Kendisini sosyete'ye su ya da bu şekilde hatırlatması gerektiğine inanıyordu. Hiç değilse bir kere denemiş olacaktı. Bu yolculuğun resmi nedeni, o sıralarda Petersburg Lisesi'ni yeni bitken tek oğlunu görmektir.

\*\*\*

Hemen hemen bütün kişi Petersburg'da geçirdiler. Büyük perhiz zamanı, her nasılsa, her şey gökkusayı rengini veren sabun köpüğü bir balon gibi sönüp bitti. Rüyaları da bir anda yok olmuş ve karışıklıklar aydınlanacağına büsbütün içinden çıkılmaz duruma girmişti. Bütün çabalamalara rağmen küçük bir ilişki dışında

22

yüksek sosyete ile tatmin edici bir bağ kurulamamıştı. Gururu incinen Bayan Stavrogin önce "yeni düşünüş"lere karşı asiri bir ilgi gösterdi ve evinde gece partileri vermeye başladı. Aydın kişilere davetiyeler gönderdi. Kısa bir süre içinde yüzlercesi Bayan Stavrogin'in evinde toplanmaya başladı. Daha sonraları, artık davet edilmeden de gelmeye başladılar. Gelirken de arkadaşlarını da getirdiler. Bayan Stavrogin, hayatında bu kadar aydını birarada görmemişti. İnanılmaz derecede kendini beğenmiş kimselerdi. Bunu da sanki, basit görevleri buymuş gibi saklamıyorlardı. Bazıları (her ne kadar zararsızsa da) sarhos bile geliyor, fakat bu tutumlarını, sanki bir gün önce öğrendikleri zarafet belirtisi gibi gösteriyorlardı. Tümünün görünüşünde, bir şeyden son derece gururlanıyormuş gibi bir hâl vardı. Her birinin yüzünden, çok önemli bir sırrı henüz öğrenmiş gibi garip bir anlatım yansiyordu. Birbirlerine küfür ediyorlar ve bundan gururlanıyorlardı. Ne yazdıklarını anlamak oldukça güçtü. Fakat birbirlerine küfür ederek konuşanlar arasında, eleştirilenler, romancılar ve tiyatro yazarları, yergi yazarları ve muhabirler vardı. Bay Verkhovensky, onların arasında, hareketlerin yönetildiği en yüksek noktaya çıkmıştı. Bu zor bir yükselişti; fakat, onu açık kollarla karşıladılar. Bununla beraber, bir fikri temsil etmesi dışında onu tanıyan ve onun hakkında bilgi sahibi olan kimse yoktu. Onların arasında o kadar hünerlice davranışlarda bulundu, onları o kadar ikna etti ki, pek kurumlu ve görkemli tutumlarına rağmen Bayan Stavrogin'in salonlarına iki kere geldiler. Bu insanlar, çok ciddi ve son derece kibar kimselerdi; çok terbiyeli davranışları vardı; diğerleri onlardan açık olarak çekiniyorlardı; fakat, kaybedecek zamanları olmadığı da açıktı. Toplantılara iki yada üç eski edebiyatçı da geliyordu. O tarihte bir rastlantı sonucu Petersburg'da bulunuyorlardı ve Bayan Stavrogin uzun süreden beri onlarla olan ilişkilerini en güzel ve hoş bir şekilde sürdürmüştü. Bu gerçekten ünlü sanatçıların çok sessiz olmaları ve bazılarının hiç çekinmeden toplantıda bulunan döküntü kişilere yanasmaları, Bayan Stavrogin'i hayrete düşürüyordu. İlk zamanlar, Bay Verkhovensky'nin sansi vardı; onlar tarafından tutulmuş ve

23edebi toplantılarda halkın önüne çıkarılmıstı. Böyle genel toplantıların birinde kürsüye ilk defa çıktıgı zaman, bes dakika süreyle halk tarafından çılginca alkışlanmıstı. Dokuz yıl sonra bu olayı, sükran duygusundan çok artistik yeteneginden ötürü, göz yaşlarıyla andı. Bizzat kendisi, (sadece bana ve sir olarak) "Size yemin eder ve bu hususta bahse girerim ki" demıstı. "O kalabalık arasında benim hakkımda en küçük bilgisi olan kimse yoktu." Kayda değer bir itiraftı bu; kürsüye çıktığı zaman, o heyecanının arasında durumunu açık olarak sezinledigine göre, keskin bir zekfı var demektı; fakat diğer yandan, dokuz yıl sonra bu olayı içinde bir küskünlük duyarak hatırlaması keskin bir zekfı olmadığının açık bir kanıtıydı. Bir ara toplanmış iki ya da üç protesto bildirisini imzalamaya zorlandı (kendisi bunların neyin aleyhine olduğunu bilmiyordu); onları imzaladı. Bayan Stavrogin de bazı "igrenç hareketler" aleyhine bir protesto imzalamaya zorlandı ve imzaladı da. Her ne kadar bu "yeni" adamlar Bayan Stavrogin'in partilerinde çoğunluğu oluştuyorlarsa da, bazı nedenlerden ötürü, Bayan Stavrogin'e, alaylı ve saklamadıkları bir küçümseme ile bakmalarının görevleri olduğunu düşünüyorlardı. Bay Verkhovensky, kederli anlarında, bu olaylardan söz ederken, Bayan Stavrogin'in, onu, o zamandan beri kışkırttığını ima ederdi. Kuskusuz ki, Bayan Stavrogin, bu insanlarla işbirliği yapmak için ortak yönleri olmadığını biliyor, fakat, yine de asiri bağımlılık ve kadınlara vergi isterik bir sabırsızlıkla, onları evinde topluyordu. Daha önemlisi, daima bir şeyler olmasını bekliyordu. Gece toplantılarında çok az konuşur; arzu ettiğı takdirde istediğı kadar konuşabilecekken, genellikle dinlemeyi tercih ederdi. Bütün konuşmaları, sansürün kaldırılması, Rus Alfabeti' nin Latin Alfabeti ile değiştirilmesi, bir gün evvel sürgüne gönderilmiş olan biri, çarsıda olan uygunsuz bir olay, Rusya'daki yabancı uyrukluları göz önüne alarak federal bir mesrutiyet kurulmasının yararları, ordunun ve donanmanın kaldırılması, Polonya'nın Dinyeper nehrine kadar yeniden kurulması, tarımda reform ve siyasal bildiriler, verasetin, ailenin, çocukların, din adamlarının kaldırılması, kadın hakları, kimsenin bağışlamadığı Bay Krayevsky'nin debdebeli evi

24

ve su ya da bu konu üzerine oluyordu. Bu "yeni" insan sürüsünde dalavrecilerin çok olduğu kadar dürüst insanların da bulunduğu açıktı. Dürüst insanlar, kaba ve dürüst olmayanlardan çok daha anlaşılmaz kışilerdi; fakat, hangisi hangisinin oyuncagıdır bilinemez. Bayan Stavrogin, bir dergi yayımlamak niyetinde olduğunu söylediğı zaman, yaptığı toplantılara daha çok insan katılmaya başladı. Fakat, hemen hemen aynı anda, onun bir kapitalist ve kötü niyetli bir kisi olduğunu söylemeye başladılar. Bu suçlamaların teklifsizliği, ancak onların beklenmedik hareketler yapmaları ile denkleştirilebilir. Rahmetli Tümgeneral Stavrogin'in eski bir dostu ve meslektaşı olan, oldukça değerli (tabii kendi alanında), bizim çok inatçı ve huysuz olarak tanıdığımız, çok yiyen ve dinsizlikten çekinen yaşlı general Ivan Drozdov, Bayan Stavrogin'in böyle aksam toplantılarından birinde, tanınmış bir gençle tartışmaya girisince, genç adamın ilk söylediğı su oldu:

- Böyle konuşabildiğinize göre bir general olmalısınız.

"General" deyiminden daha kötü bir hakaret sözü bulamadığı için böyle söylemiş olmalıydı.

General Drozdov, birden parlayarak:

- Evet, efendim, dedi. Evet bir generalim, hem de tümgeneral. Çarıma büyük hizmetlerde bulundum. Ve siz, efendim, genç bir köpek ve dinsizin birisiniz.

Bu konuşmayı hiç de hoş olmayan bir rezalet izledi. Ertesi gün, bu olay basında yer almıstı. Generali derhal evinden kovmadığı gerekçesi ile Bayan Stavrogin'in "igrenç hareketi"ni protesto eder bir bildiri için imza toplanmaya başlandı. Resimli dergilerden birinde, Bayan Stavrogin'in, General'in ve Bay Verkhovensky'nin gurur kirici bir karikatürü, "üç gerici dost" başlığıyla yayımlandı. Hatta, bu karikatürün altında devrin en ünlü bir ozanı tarafından özellikle bu olay için yazılmış birkaç kelimelik bir yergi siiri de vardı. Kendimden sunu ekleyebilirim ki, o devirde, orduda general rütbesindeki subayların çoğu, sanki, hizmet ettikleri çar kendilerine

25aitmiş gibi, "Çarıma hizmet ettim..." sözünü kullanmak alışkan-ligındaydılar.

Süphesiz, bu olay üzerine Petersburg'da kalmaları mümkün değildi. Özellikle, Bay Verkhovensky için Petersburg serüveni tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıstı. Kendisine hfkim olamayarak, sanatın imtiyazlarından söz ederek herkesin kendisine eskisinden daha fazla gülmesine neden olmuştı. Halkın önüne çıktığı son günde, "sürgün" olmasına güvenip, yurtseverce bir açıklıkla onların kalplerini etkileyeceğini tasarladığı bir konuşma yapmak istedi. "Ana Vatan" kelimesinin yararsızlığını ve saçmalığını kabul etmeye arzuluydu; dinin zararlı olduğu fikrini kabul etmeye hazır olduğunu bildirdi; fakat, kararlı bir tavır takinip, Puskin'in her şeyden önemli, hem de çok önemli olduğunu bagıra bagıra söyledi. Öyle bir "yuh" çektiler, onu öyle bir yuhladılar ki, dinleyicilerin gözleri önünde, henüz kürsüden inmeden hüngür hüngür agladı. Bayan Stavrogin, onu yarı ölü bir halde eve götürdü. Saçma sapan mirıldanıyordu:

- On m'a traite comme un vieux bonnet de cotton! (Bana kötü bir pamuk takke gibi davrandılar.)

Bayan Stavrogin, bütün gece onunla ilgilendi. Ona, defne yaprağı ve kiraz kaynatıp içirdi. Sonra gün agarıncaya kadar:

- Hıf!f yararlısınız. Halkın önüne yine çıkacaksınız. Baska bir yerde değerınızı takdir edeceklerdir.., diye tekrarlayıp durdu.

Ertesi sabah erkenden, içlerinden üçünün yabancı olduğu bes edebiyatçı centilmen, Bayan Stavrogin'i ziyarete geldi. Bayan Stavrogin'e, çıkarmak istediğı derginin sorumluluğunu tetkik ettiklerini ve bir karara



vardiklarini bildirdiler. Bayan Stavrogin, muhakkak ki, dergisinin sorumlulugunu inceleyip karar vermeleri için herhangi bir ricada bulunmamisti. Bu kisilerin vardiklari karar, dergiyi kurduktan sonra, serbest bir kooperatif tarafından idare edilmek üzere sermayesiyle birlikte onlara devredilmesi idi. Derhal Skvoreshniki'ye dönecek ve beraberinde "güne uymayan" Bay Verkhovensky'yi de götürmeyi unutmuyacakti. Haksizlik yapmak

26

amacinda olmadiklarindan, derginin sahibi oldugunu unutmayacaklar ve her yıl, net kazancin altida birini göndereceklerdi. Yapilan bu teklifteki en dokunakli husus, bu bes kisiden dördünün, kisisel bir çıkarlari olmamasiydi.

Bay Verkhovensky, bu olay hakkında söyle söylerdi:

- Büyük bir saskinlik içinde Petersburg'dan ayrildik. Olanlardan bir sonuç çıkartamayacak kadar saskindim. Moskova'ya kadar, tekerleklerin tikirtilarina uyarak saçma sapan misralar söylemisim, Allah biliyor ya ne olduklarini, hiç hatırlamıyorum. Sanki, orada bir sey bulacaktim gibi kendime ancak Moskova'da gelebildim. Ah, dostlarim!..

Derin bir iç çekisiyle devam ederci:

- Uzun bir süreden beri kutsal sayilan büyük bir düşüncenin, bazi bozguncular tarafından caddelerde sürüklenerek kendileri gibi sersemelere götürülmesi, insanin içini nasıl hüzne bogar bilemezsiniz. Bu düşünceye birden, bitpazarında rastlarsiniz. Artık taninmayacak durumda, çamura bulanmis, üstünkörü bir tarafa atilmis, ne sekli kalmis ne armonisi, çocukların elinde oyuncak olmus görürsünüz! Hayir! Bizim zamanımızda baskaydi; elde etmeye çabalamadığımızdan degil. Hayir, hayir, hiçbir zaman böyle degildi. Artık hiçbir seyi taniyamıyorum... Fakat bizim devrimiz yine dogacak ve sallantida olan her sey yine yerli yerine oturacak. Aksi halde kimbilir neler olacak?

\*\*\*

Petersburg'dan dönüşlerinden hemen sonra, Bayan Stavrogin, dostunu "dinlenmek" üzere Avrupa'ya yolladi; ayrıca, bir süre ayrilmalari gerektigini hissediyordu. Bay Verkhovensky, yolculuguna büyük bir coşkunlukla basladi.

- Orada yeniden hayat bulacağim, diye mirildaniyordu. Nihayet, orada çalışmaya başlayabileceğim.

27Fakat Berlin'den gönderdiği ilk mektuplarında, yine eskiye dönüyordu.

Bayan Stavrogin'e:

"Kalbim kırık" diye yazdi. "Hiçbir seyi unutamıyorum. Berlin'deki her sey bana geçmişimi, ilk deliliklerimi ve ıstırabımı hatırlatıyor. Karim nerede? Onların ikisi de neredeler? Onlar için, hiçbir zaman değerli olmadığım iki melegim neredesiniz? Oglum, sevgili oglum nerede? Ve nihayet ben neredeyim? Bugün, sakallı Yunan Ortodoks soytarisi Andreyev diye biri, peut briser mon exi-tence en deux (varligimi ikiye bölerken)... falan filan."

Ogluna gelince, Bay Verkhovensky, onu ancak iki kere görmüştü. İlk görüşü dogdugu zaman, ikinci görüşü ise, yakın bir geçmiste, Petersburg'da üniversiteye girişinde olmuştı. Daha önce de söylediğim gibi, oğlunun bütün hayatı (geçimini Bayan Stavrogin sağliyordu) Skvoreshniki'ye bes yüz mil uzaklıktaki Orenburg ilinde geçmişti. Andreyev'e gelince, bizim ilden basit bir tüccar, dükkân sahibi, çok garip, kendi kendini yetistirmis bir arkeolojik ve antik Rus eserleri toplamaya merakli bir kimseydi. Ara sıra, Bay Verkhovensky ile bilgi yarisina kalkar, çeşitli akımlar üzerine, özellikle, "gelisme" akımı üzerine onunla tartisirdi. Kir sakallı ve büyük gümüş çerçeveli gözlüklü, değerli tüccarin, Bay Verkhovensky'nin küçük arazisinden (Skvoreshniki'ye yakın) satın aldığı kesimlik odun hesabından halen 400 ruble borcu vardı. Gerçi, Bayan Stavrogin, dostunu Berlin'e göndermeden önce, onun bütün ihtiyaçlarını karsılayacak kadar para vermisti; ama, Bay Verkhovensky belki kendi özel bir ihtiyaci için olacak, bu 400 rubleyi almakta ısrar etmistı. Andreyev, bir ay daha beklemesini söylediği zaman aglamakli oldu. Andreyev'in böyle bir erteleme istegine de hakkı yok degildi; çünkü, Bay Verkhovensky'nin paraya ihtiyaci olduğu bir dönemde taksit borcunu, vakti henüz gelmediği halde altı ay önceden ödemisti. Bayan Stavrogin, ilk mektubu büyük bir dikkatle okudu ve "Onların ikisi neredeler?" sözünün altını kalemle çizdi ve bir de tarih koyduktan sonra çekmecesine kilitledi. Bay

28

Verkhovensky süphesiz ki ölen iki karisini düşünmüştü. Bayan Stavrogin'in Berlin'den aldığı ikinci mektupta konu çok degisikti.

"Günde on iki saat çalışıyorum. (Bayan Stavrogin, keske yedi saat deseydi, diye mirildandi.) Kütüphaneleri dolarak kitaplar karistiriyor ve notlar alıyorum; profesörlerle görüştüm. Soylu Dundasov ailesiyle eski dostlugumu yeniden canlandirdim. Bayan, Dundasov sahane bir kadın! Size çok saygıları var. Genç kocasi ve üç yegeni Berlin'deler. Gençlerle gün agarincaya kadar oturup söyleşiyoruz ve hemen hemen Atina partilerine benziyor; ama, onların incelik ve nezaketine saygi duymak gerekir; buradaki her sey soylu; bol müzik, İspanyol havasi, insanların yeniden canlandırılmaları hülyasi, ebedi güzellik, Sistine Meryem Ana tasfiri, karanlıkla degisen isik; fakat, güneste bile lekeler vardır! Ah, dostum, benim soylu ve sadık dostum, kalben sizinle beraberim ve ben sizinim; daima sizinleyim, en tout pays (her ülkede), hatta, dans le pays de Makar et de ses veaux, (Makar'ın davar sürüsünü asla sürmediği yer), ki bunu hatırlarsınız, Petersburg'dan ayrılmadan evvel korku içinde titreyerek sözederdik. Bunları gülümseyerek hatırlıyorum. Siniri geçtikten

sonra kendimi daha güvende hissettim; garip ve yeni bir duygu; bu kadar yıldan sonra ilk defa..." vesaire, vesaire.

Bayan Stavrogin mektubu katlarken:

-Hepsi saçma, diye karar verdi. Sayet gün isigina kadar Atina partilerindeyse, günde on iki saat kitap karistiramaz demektir. Acaba, bu mektubu yazarken sarhos muydu? Dundasov denen kadin bana nasıl selam gönderebilir? Ama yine de çilginliklerini yapsin...

"Dans le pays de Makar et de ses veaux" deyisi, "Makar'in davar sürüsünü asla sürmediği yer" "Sibirya'da" anlamina gelirdi. Bay Verkhovensky, Rus atasözlerini ve yerlesmis halk deyimlerini en saçma bir sekilde Fransizcaya çevirirdi. Süphesiz ki, bunlari çok iyi anlar, iyi tercüme edebilirdi; ama, bunu sirf laf olsun diye yapıyor ve ince zekfsinin bir kaniti kabul ediyordu.

29Fakat, Bay Verkhovensky'nin bu coskunlugu fazla uzun sürmedi. Avrupa'da ancak dört ay kalabildi ve hemen Skvoreshniki'ye döndü. Son mektuplari, uzaktaki dostuna besledigi en duygulu sevgi sözleriyle dolu ve hasret gözyaslarıyla islakti. Sadik köpekler gibi evlerine asiri bir baglilik gösteren insanlar vardır. Iki dostun bulusmalari çok heyecanlı oldu. iki gün sonra her sey eskisi gibiydi; hatta, eskisinden de sikici olmaya basladi. Bay Verkhovensky, on bes gün sonra bana çok gizli olarak "Dostum" dedi. "Sevgili dostum, kelimelerle anlatamayacağim bir sey öğrendim: Je suis un (ben bir) basit sigintidan, et rien de plus! (baska bir sey degilim) Mais r-r-rien de plus! (Baskabir sey!)".

\*\*\*

Hemen hemen dokuz yıl süren ve derin bir sessizlikle geçen devre basladi. Belirli araliklarla basini omzuma dayayıp hiçkarak agramalari mutlulugumuzla hiç de ilgili degildi. Bu süre içinde Bay . Verkhovensky'nin nasıl olup da sismanlamadigina hep hayret ederim. Ondaki bütün degisiklik, burnunun biraz daha kızarmasi ve biraz daha yumusak huylu olmasından öteye gitmiyordu. Yavas yavas etrafini bir arkadas grubu sarmaya basladi; ama, bu grup hiçbir zaman kalabalik olmadı. Her ne kadar Bayan Stavrogin, bizim grupla pek az ilgileniyor görünüyorsa da biz onu daima koruyucumuz olarak görüyorduk. Petersburg'da aldığı dersten sonra ilimize temelli olarak yerlesti. Kisleri sehirdeki evinde, yazlari ise, sehir disindaki konaginda geçirirdi. Bizim tasra sosyetemizde geçen son yedi yıl sirasinda, Bayan Stavrogin bu kadar etkili ve otoriter olmamisti; yani, simdiki valimizin atanmasina kadar geçen süre içinde. Önceki valimiz, unutulmaz, iyi tabiatli Ivan Osipovich, Bayan Stavrogin'in yakin bir akrabasiydi ve ona bazi yardımlarda bulunmustu. Valinin karisi Bayan Stavrogin'i hosnut edemeyeceginden son derece korkar, tir tir titrerdi. Tasra sosyetemiz de ona son derece büyük bir saygiyla bagliydi. Bu bakimdan, Bay Verk-

30

hovensky'nin durumu da sarsilmaz bir noktadaydi. Kulübe üyeydi, kfgit oyununda kaybettigi zaman agirbaslilikini hiç bozmazdi. Gerçi, ona sadece bir "öğretim üyesi" olarak bakarlardi; ama, herkes sayardi. Daha sonralari, Bayan Stavrogin onun ayri bir evde oturmasina razı olduğu zaman, kendimizi eskisinden çok daha özgür hissettik. Haftada iki kere evinde toplanirdik; sampanyaya acimadigi zamanlar toplantılarimiz çok daha neseli olurdu. Sarap, yine Andreyev'in dükkfnından gelirdi. Bayan Stavrogin her alti ayda bir dükkfnin borcunu öderdi ve bu borcun ödendigi gün, Bay Verkhovensky daima sinirsel gastrit sancilarından kivraniyordu.

Grubun en yasli üyesi, Liputin adinda, orta yasli bir memur, ilde dinsizligi ile taninan büyük bir liberal adamdi. Ikinci kez genç ve güzel bir kadinla evlenmis ve oldukça yüklü bir drahoma almisti. Ayrica, yetiskin üç kizi vardı. Ailesini, Tanrı korkusu içinde ve kafes arkasinda yasatirdi. Son derece cimriydi. Maasından artirdigi para ile bir ev satın almıs ve oldukça yüklü bir para da biriktirmisti. Huzursuz bir adamdi ve isinde de fazla yükselememisti. Halk arasında pek sayılmaz ve yüksek çevrelere alinmazdi. Ayrica, birçok kere siddetle cezalandirilmıs, son derece dedikoducu ve iftiraci bir adamdi. Bir keresinde, bir subay tarafından ve bir keresinde de iyi ve taninmis bir aile reisi olan toprak sahibi bir adam tarafından cezalandirilmisti. Fakat, onun keskin zekfsini, arastirici zihnini ve kendisine özgü canlı nesesini severdik. Aslında, Bayan Stavrogin onu hiç sevmezdi; fakat, nasılsa, Bayan Stavrogin'le beraber olduğu zaman onun hosuna gidecek bir seyler yapmayi basarirdi.

Bayan Stavrogin, geçen yıl grubumuza giren Shatov'u da sevmezdi. Shatov, daha önceleri öğrenciydi; fakat, bazi olaylardan sonra üniversiteden atilmisti. Çocuklugunda Bay Verkhovensky' nin öğrencisiydi ve Stavrogin'in bir kölesi olarak dünyaya gelmişti; son usaklarından biri olan Pavel Fedorov'un ogluydu ve Bayan Stavrogin'in çok iyiligini görmüştü. Shatov'un gururunu ve nankör olusunu hos karsilamamisti ve üniversiteden atilir atılmaz hemen ona kosmamasini kesin olarak bagislamıyordu; tersine, Shatov o zaman

31Bayan Stavrogin'in acele olarak gönderdiği mektuba bile cevap vermemis; münevver bir tüccarin çocuklarına, büyük bir alçakgönüllülükle öğretmen olmayı üstün tutmıstı. Öğretmenden çok çocukların egitmeni olarak tüccar ailesi ile birlikte Avrupa'ya gitmişti; o zamanlar Avrupa'yi görmek için çok sabirsizlanıyordu. Çocukların aynı zamanda bir de bakicisi vardı; bu bakici, ailenin tam yolculuga çıkacağı zaman, çok az bir ücreti kabul ettiginden ötürü tutulmuş, sen ve canlı bir Rus kızıydı. İki ay sonra tüccar, bu kızı "serbest fikirli" diye isten çıkardı. Shatov da kizin pesinden gitti ve Cenova'da evlendiler. Üç hafta beraber yasadılar ve sonra aralarında ortak bir bag olmadigini anlayan özgür insanlar gibi ayrıldılar; tabii,

ayrilmalarının bir nedeni de yoksulluklarıydı. Bundan sonra, Shatov, Avrupa'da uzun süre tek başına dolastı durdu. Bazi limanlarda hamallık ve sokaklarda boyacılık yaparak yetersiz bir kazançla kit kanaat geçindi. Nihayet, bir yıl önce, doğduğu şehre döndü ve dönüşünden bir ay sonra topraga verdiği yaslı halasının evine yerleşti. Bayan Stavrogin tarafından yetistirilen, onun göz bebeği, zenginlik içindeki kız kardeşi Dasha'yi çok seyrek görüyor ve onunla bir ilişki kurmuyordu. Aramızda daima içine kapanık durur ve pek konuşmazdı; ama, ara sıra, inançlarına dokunulduğunda, öfkeyle ağzına geleni söylemekten kendini alamazdı. Bay Verkhovensky bazen alay ederdi: "Shatov'la tartismaya başlamadan önce onu sıkıca bağlamak gerekiyor"; fakat, onu severdi. Shatov, Avrupa'da, eski inançlarını kökten değiştirmiş ve savurganlıktan vazgeçip tutumlu olmuştur. Sabit bir fikre saplanan ve bu fikri aklından silip atamayan ülküsel Rus kişilerden biriydi. Onların böyle düşüncelere karsi koyacak güçleri yoktur; fakat, ona ihtirasla bağlıdır ve bundan sonra bütün ömürleri, sanki üzerlerine çökmüş, onları yarı yarıya ezen büyük bir tasın altında istirapla geçer. Görünüşte Shatov inançlarına tamamen uymuş görünürdü: kaba, sarı saçları karmakarışık, kısa, geniş omuzlu, kalın dudaklı, gür kaslı, kirisik alınlı ve sanki daima bir şeyden utaniyormuş gibi önüne bakan ve dostça olmayan bakışlı bir gençti. B asında daima, bir türlü yatmayan bir tutam saç vardı. Yirmi yedi ya da yirmi sekiz yas-

32

larındaydı. Bayan Stavrogin bir keresinde ona dik dik baktıktan sonra:

- Karisinin ondan kaçmasına hiç sasmiyorum, demisti.

Yoksullugunu dikkate almadan elinden geldiği kadar temiz giyinmeye gayret ederdi. Bayan Stavrogin'den yine yardım istememis, kit kanaat geçinip gidiyordu. Dükkanlarda çalışarak her çeşit işi görürdü. Bir zaman, tezgahın yardımcısı, baska bir zaman da bir tüccarin yardımcısı olarak, vapurla mal götürecekti; fakat, yola çıkmadan önce hastalandı. Umursamadan katlandığı yoksullugun derecesini ölçmek bence çok güçtür. Hastaligidan sonra, Bayan Stavrogin, kimliğini gizleyerek, kimsenin haberi olmadan ona, 100 ruble gönderdi. Fakat, paranın nereden geldiğini öğrendi; biraz tereddütten sonra kabul etti ve Bayan Stavrogin'e teşekkür etmek için gitti. Bayan Stavrogin onu büyük bir sıcaklıkla karşıladı; ama, o, Bayan Stavrogin'in umdugunu veremedi. Tek kelime söylemeden, mahcup mahcup önüne bakıp aptal aptal gülümseyerek bes dakika kadar Bayan Stavrogin'in yanında oturdu. Birden, Bayan Stavrogin'in söylemek istediklerini bitirmesini beklemeden, yerinden kalktı; acemice ve kaçamak bir selam verdi. Utancından kıpkırmızı olmuştur. Saskinliği arasında Bayan Stavrogin'in çok değerli bir sehпасına çarpıp, sehpanın devrilerek kırılmasına neden oldu; sonra, utancından yerin dibine geçercesine Bayan Stavrogin'in yanından ayrıldı. Bu olaydan sonra, Liputin, Shatov'a siddetle çattı. Eski haniminden sıkılmadan 100 ruble almasına, üstelik ona teşekkür bile etmemesine son derece sinirlendi. Ona söylemediğini bırakmadı. Shatov, ilin kenar mahallerinin birinde tek başına yasar ve içimizden kimsenin gidip onu görmesine razı olmazdı. Bay Verkhovensky'nin toplantılarına düzenli olarak gelir ve ondan ödünç gazete ve kitap alırdı.

Bay Verkhovensky'nin toplantılarına gelen, ilimizin memurlarından olan, Virginsky adında genç bir adam daha vardı. Her bakımdan Shatov'dan tamamen değişik karakterde gibi görünür, fakat biraz ona benzerdi. O da "evcil" bir gençti. Son derece sessiz,

33 otuzuna yeni basmış, özellikle kendi kendini yetistirmiş, iyi öğrenim görmüş bir gençti. Yoksul, evli, küçük bir devlet memuruydu ve halasıyla baldızına da bakıyordu. Karisi ve ailenin içindeki bütün kadınlar en ileri düşünceleri taşıyan insanlardı; ama, çok kaba görünüşleri vardı. Bay Verkhovensky'nin baska bir konu üzerine söylediği gibi, "sokaga düşen bir fikir" olayıydı. Her şeyi kitaplardan alıyorlardı ve Petersburg ya da Moskova'daki küçük ilericiler grublarımızın ilk söylentilerinde her şeylerini feda etmeye hazırdılar. Yeter ki böyle bir şey onlardan istenmiş olsun. Bayan Virginsky ilimizde tecrübeli bir ebeydi; genç kızlığında Petersburg'da uzun süre kalmıştı. Virginsky'nin kendisi de çok temiz kalpli idi ve su muhakkak ki, hayatımda bu kadar onurlu ve inançlarında tutkuyla bağlı bir adama çok ender rastlayabilirdim. Bana, çoğu kez gözleri parlayarak "bu parlak umutlardan hiçbir zaman geri kalmayacağım" derdi. Bu "parlak umutlar"dan sakın ve duyarak söz ederken, daima sanki, bir sirdan söz ediyormuş gibi, yarı fısıltıyla konuşurdu. Oldukça uzun boylu, fakat son derece zayıf ve dar omuzlu, seyrek kızıl saçlıydı. Bazi düşünceleriyle Bay Verkhovensky'nin ustalikle alay etmesini uysallikle karşılar; fakat, bazen Bay Verkhovensky'ye ustalikle cevap verir ve onu güç duruma sokardı. Bay Verkhovensky ona çok iyi davranırdı; zaten genellikle hepimize babacan davranırdı.

Virginsky'ye, alayci bir tavırla:

- Hepiniz 'yari-pismis' kimselersiniz, derdi. Sizin gibi olan herkes de böyledir. Ama yine de, itiraf etmeliyim ki, Virginsky, Petersburg'da chez ces s, minarites (toplantılara katılanlarda), 'dar-düşünceliliği' sizde görmedim; fakat, yine de 'yari-pismis'siniz. Shatov tamamen pismis olmayı çok arzu ederdi; fakat korkarım ki, o da, sadece yari-pismistir.

Liputin sordu:

- Peki ben nasılım?

- Siz sadece ikisinin ortasındasınız, ki böyle olmanız her yerde geçerlidir... kendinize göre.

34

Liputin bu söze gücendi.

Resmi nikfhi üzerinden henüz bir yıl geçmeden, Virginsky hakkında, karisinin aniden onu bırakmak istedigime Lebyatkin'le anlasmiş olduğu söyleniyordu. Sözü edilen Lebyatkin, ilimize yeni gelmiş, daha sonraları çok süpheli bir kisi olduğu ve söylediği gibi yüzbaşı olmadığı anlaşılmıştı. Bütün bildiği, büyük burmak, içmek ve akla gelmeyen saçmalıklar üzerine konuşmaktı. Bu adam, yüzüstü bir şekilde Virginsky'lerin evine yerleşti. Baskasının sirtından geçinmek pek hoşuna gidiyor olmalıydı. Nihayet, evin efendisinin evlilik hayatını tehlikeye soktu. Karisi tarafından bosanma ihtari yapıldıktan sonra Virginsky'nin söyle söylediğini anlattılar:

- Dostum, su ana kadar seni sadece seviyordum; fakat, şimdi sana saygı duyuyorum.

Fakat, bu eski Roma sözünün gerçekten söylenmiş olduğundan kustu duyarım; tersine, onun yüksek sesle ağladığı söylenir. Bir gün, Virginsky'nin açığa çıkmasından on bes gün sonra, bütün aile hep beraber, arkadaşları ile çay içmek için il disındaki bir korulukta piknige gitti. Virginsky asiri derecede neseliymiş gibi görünüyordu. Hatta, dansa bile katıldı; fakat, aniden ve belirli bir tartışma olmadan, tek başına kankan dansı yapan dev Lebyatkin'i saçlarından tutup yere devirdikten sonra bağırıp çağırarak, ağlayarak yerlerde sürüklemeye başladı. Dev o kadar korkmuştu ki, yerlerde sürüklendiği sürece ne tek bir kelime söyleyebilirdi ve ne de kendini korumak için bir hareket yapabildi; fakat, bundan sonra kurtulup ayağa kalktığı zaman her namuslu insan gibi yüzü kıpkırmızı oldu. Virginsky, bütün geceyi, karisinin önünde diz çöküp özür dilemekle geçirdi; fakat, bütün çabaları bosuna oldu; çünkü, Lebyatkin'den özür dilemeyi reddetmişti. Ayrıca, inancının kit olduğu bir kadına, yanlış anladığı bir şeyi anlatırken, onun ayaklarına kapanmasının gereksiz olduğu söylendi. Yüzbaşı, kısa bir süre sonra kayıplara karıştı; fakat, yakın zamanda kız kardeşiyle beraber, yeni yeni amaçlarla tekrar ortaya çıktı, bundan daha sonra sözedeceğim. Zavallı "evcil"ın kalbini bize açmak alışkanlığında

35 olması ve bizim arkadaşlığımıza ihtiyacı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bununla beraber, ailevi konularından bize söz etmiş olduğunu hiç sanmam. Sadece bir kere, Bay Verkhovensky'den birlikte, dönerken durumunu kapalı bir ifadeyle anlattı; ama birden kolumu yakaladı ve büyük bir coşkuyla haykırdı.

- Bu bir şey değil! Sadece özel bir olay. "Sorun"umuzla hiçbir şekilde ilgili değildir, olamaz da.

Arada sırada toplantılarımıza katılan konuklarımız da olurdu. Yüzbaşı Kartuzov gibi, Lyamshin adında bir Yahudi de zaman zaman ortaya çıkardı. Araştırmacı bir zekfya sahip olan yaşlı bir centilmen de toplantılara katılırdı; ama, adamcagız öldü. Liputin bir gün, Sloczewski adında sürgün bir Polonyalı papaz getirdi; onu bir süre için aramıza kabul ettik. Daha sonraları toplantılarımıza katılmasını izin vermedik.

\*\*\*

Bir ara ilde, grubumuzun, serbest düşüncenin, kötülüğün ve dinsizliğin yuvası olduğu söylentileri dolardı; bu söylentiler, aklımda kaldığına göre, daima esrarlıydı. Fakat, grubumuzda bütün yaptığımız, en masum, eğlenceli, neseli tipik Rus liberaline ait konuşmalardı. "Daha yüksek liberalizm" ve "daha yüksek liberal"; yani, hiçbir gayesi olmayan bir liberal sadece Rusya'da mümkündür. Her akıllı insan gibi Bay Verkhovensky'ye de bir dinleyici gerekti ve buna ek olarak, düşünceleri yaymak gibi yüksek bir görevin yerine getirilmesine inancı olması gerekirdi. Ve nihayet, sampanya içebileceği; bir sise sarabın basında, Rusya hakkında çok iyi bilinen gerçekler ve "Rusyalının ruhu"ndan, genellikle Tanrıdan, özellikle "Rusyalının Tanrısı"ndan söz edebileceği; herkesin bildiği ve yüzlerce defa tekrarlayarak ezberlediği Rusya'daki skandal haberlerini tekrarlayabileceği biri olmalıydı. Skandal söylentilerinin ilde ayrıntılarıyla anlatılmasından, ara sıra, sert ve üstün ahlfk ka-

36

rarlarına varılmasından ötürü bir karşılık gütmüyorduk. Aynı zamanda, Dünya sorunları, Avrupa'nın kaderi ve insanlığın geleceği üzerine tartışıyorduk; önceden haber vermek moda olduğuna göre, Fransa'da krallığın kalkması, ile beraber, Fransa'nın ikinci planda kalan bir devlet haline geleceğini ve bunun çok geçmeden olacağını kesinlikle ileri sürüyorduk. Papanın Birleşik İtalya'da basit bir Baspiskopos rolünü kabulleneceğine dair çok önceden kehanette bulunmştuk ve bu bin yıllık sorunun, insanlık düşünceleri, endüstri ve demiryolu çağımızın çok önemsiz bir konusu olduğuna ilişkin bir kustu duymamıştık. Fakat, "Rus'un daha yüksek liberalizm"ı, daima her şeyi silip atıyordu. Bay Verkhovensky bazen 'sanat üzerine konuşur ve bu konuşmaları da oldukça güzel olurdu; ama, biraz belirsiz olurdu. Ara sıra Bay Verkhovensky gençlik arkadaşlarından sözedirdi; bunlar, Rus gelişme tarihinde isim yapmış kimselerdi, onları saygıyla anar; ama, bu ilgisi biraz da kışkırtıcı içerirdi. Sayet canımız çok sıkılacak olursa, çok güzel piyano çalan ufak tefek Yahudi Lyamshin, (postanede memurdu) piyanonun başına geçer, bir seyler çalmaya başlar, arada domuz, gök gürültüsü, ilk çocuğuna lohusa kadın ve yeni doğmuş çocuk taklidi falan yapardı. Zaten onu sırf bunun için çağırırdık. Çok içip, iyice sarhos olduğumuzda, (sık olmamakla beraber bazen sarhos olurduk) heyecanlanırdık. Bir keresinde, Lyamshin'in esliğinde, avazımız çıktığı kadar "Marseillaise" (Fransız Milli Marsi) sarkisini söyledik; ama, bunun bütün gece sürüp sürmediğini bilmiyorum. 19 Subat'ta, kölelerin esaretten kurtulmasının büyük gününde heyecanla toplandık ve bize erismesinden çok önce onu karşılamak için içmeye, şerefine kadeh tokuşturmaya başladık. Bu çok zaman önceydi; Shatov'la Virginsky'nin gelisinden önceydi; o zamanlar Bay Verkhovensky, halen Bayan Stavrogin'in evinde oturuyordu. Büyük

günden bir süre önce, Bay Verkhovensky kendi kendine, eski bir liberal toprak sahibinin yazmış olması muhtemel, herkesçe tanınmış, biraz gerçeğe uymayan bir düzeyi mirıldanmak huyunu edinmişti.

37Köylüler geliyor, baltalar ellerinde, Kötü bir şey olmak üzere...

Tam sözlerini hatırlayamamakla beraber böyle bir şey olması gerekir. Bayan Stavrogin, bir gün, onun böyle mirıldandığını duydu ve:

- Saçma! Saçma!, diye haykırarak rastlantıyla orada hazır bulunan Liputin ve Bay Verkhovensky'ye alayla şöyle dedi:

-Ülkemizin emlak sahipleri, kazandıkları zaferden sarhos olan eski kölelerinden ciddi bir zarar görecektir olurlarsa çok acikli olurdu.

Ve sahadet parmağını bogazının etrafında dolastırdı.

Bay Verkhovensky iyi niyetle cevap verdi:

-- Cher ami, inanin (ayni isareti tekrarladi) onların yapacakları kötü bir hareket ne toprak sahiplerine, ne de ulusumuza yararlı olur. Anlayışımıza baslıca engel kafalarımız olduğuna göre, onlar da olmazsa hiçbir şey yapamayız.

Sunu da ekleyeyim ki, bizi destekleyen birçok insan, bildirinin yayınlanacağı gün, Liputin'in önceden söylediği gibi, olağanüstü bir olayın meydana gelmesini bekledi. Köylülerin ve Devletin, sözüm ona, ileri gelenleri bile böyle bir olayı beklemişlerdi. Bay Verkhovensky'nin de böyle bir şeye inandığını zannediyorum ki, büyük günün hemen aksami Bayan Stavrogin'e kendisini Avrupa'ya göndermesi için ricalarda bulunmaya başladı; kısa zamanda hu-zursuzlaşmıştı. Fakat, büyük gün geçti ve Bay Verkhovensky'nin yüzüne yine magrur bir gülümseme geldi. Genellikle Rusların karakterleri, özellikle Rus köylülerinin karakterleri hakkında birkaç ilginç söz söyledi.

Konusmasının sonlarına doğru:

- Acelesi olan insanlar gibi, dedi. Biz de sevgili köylülerimize 'çok aceleci davrandık. Onları modaya soktuk ve edebiyatımızın

bütün bir bölümü, sanki yeni bulunmuş bir hazineymiş gibi yıllarca

38

onlardan sözetti. Kirli kafalarına defne dalından çelenk koyduk. Rus köyü, bin yıldan beri bize, Kamarinsky dansından başka bir şey vermedi. İnsanlık duygusundan yoksun garip bir Rus sairî, büyük Rasel'i sahnede ilk gördüğü zaman, heyecanla haykırdı: "Rasel'i bin Rus köylüsüne degismem." Daha ileri gitmeye hazırım: Rusya'daki bütün köylüleri bir Rasel ugruna severek feda ederdim. Olayları daha ayık olarak görmenin zamanıdır ve bouquet de l'imp,ratrice (Imparatoriçe'nin buketi) için dogal asaletimizde yanılmamalıyız. Liputin derhal kabullendi; fakat, Rus köylüsünü yalan söylemeden övmenin o zaman için gerekli olduğunu, hatta yüksek sosyete hanımlarının bile Grigorovich'in romanı "Zavallı Sefil Anton"u okurken çiftliklerinin kfhlyalarına mektup gönderip, artık kölelere mümkün olduğu kadar insanca davranılmasını istediklerini söyledi.

Kötü bir sans eseri olarak, Anton Petrov olayıyla ilgili söylentilerin hemen ardından Skvoreshniki'den on mil uzaklıkta bir karışıklık oldu. Oraya acele olarak bir askeri birlik gönderdiler. Bay Verkhovensky bu kez o kadar heyecanlandı ki bizi bile korkuttu. Kulüpte bagıra çağıra, oraya daha fazla asker gönderilmesinin gerekli olduğunu ve başka bölgeden telgrafla yardım istemelerinin şart olduğunu söyledi, kosarak valiye gitti ve onu, bu iste bir parmağı olmadığina inandırmaya çalıştı. Eski ilişkilerinden dolayı kendisini bu işe karıştırmamasını rica etti ve Petersburg'daki gerekli yerlere, vermiş olduğu ifadenin rapor edilmesini istedi. Allatılan ki, bu olay kötü sonuçlar doğurmadan sönüp bitti; fakat, o zaman Bay Verkhovensky'ye hayret etmeme engel olamadım.

Çok iyi bilindiği gibi üç yıl sonra, halk milliyetçilikten söz etmeye başladı ve "kamuoyu" doğdu. Bay Verkhovensky bol bol gülüyordu.

-Dostlarım, diye talimat veriyordu. Gazetelerde yazdıktan gibi milliyetçiliğimiz hakikaten 'dogdu' ise, çocuklarımız hflf okulda, bir Alman okulunda, bir Almanca kitabın basına oturmuş ve bitmeyecekmiş gibi görünen Almanca dersini tekrarlayıp duruyor.

39Alman öğretmen arzu ettiği an, onu, önünde diz çöktürür. Alman öğretmeni takdir ederim; fakat, hiçbir şeyin olmadığı, böyle bir şeyin dogmamış olduğu, her şeyin eskisi gibi Allah'ın buyurduğuna göre olması daha olasıdır. Görüşüme göre Rusya için bu yeterli, pour nôtre sainte Russie (bizim aziz Rusya'mız için). Ayrıca, bütün, bu Slav hareketleri ve uluslar, yeni olabilmeleri için çok eskidirler. Aslında, milliyetçilik, sadece Moskova kulüplerinde konuşulması dışında, vatanımızda hiçbir zaman var olmamıştır. Tabii Prens Igor'un zamanından söz etmiyorum. Aslında bütün bunlar- bos oturmanın sonucudur. Her şey, asillerden sonra gelen tabakanın sevimli, kültürlü ve garip ıssızlığından dogmaktadır. Son otuz bin yıldan beri aynı şeyi tekrarlayıp duruyoruz. Kendi çalışmalarımızla nasıl yaşanacağını bilmiyoruz. Simdi "dogus" üzerine yapılan bütün söylentiler kamuoyundan ibarettir; yoksa, gökten zembille, mi indi, dersiniz? Kendimize ait fikirlerin ortaya çıkması için, önce . kendimize ait bir işin bulunması gerektiğini anlamıyorlar mı? Bir şey verilmeden bir şey almak asla söz konusu, olamaz. Eğer çalışırsak, o zaman kendimize özgü bir fikrimiz olabilir. Ama, hiçbir zaman çalışmayacağımız için şimdiye kadar bizim yerimize çalışanlar, yani Avrupa, son iki yüzyıldan beri öğretmenimiz olan Almanlar, bizim hesabımıza düşüneceklerdir. Ayrıca, Rusya, Almanlar olmadan

ve çalısmadan kendi basimiza çö-zümleyemeyecegimiz kadar büyük bir sorundur, bizim için. Son yirmi yıldan beri her şeyimi ortaya dökerek toplumu çalısmaya zorladım. Ömrümü bu yola verdim; yararlı olacağına bütün kalbimle inandım. Artık inanmıyorum ama, çan çalmaya devam ediyorum, son nefesime kadar da çalmaya devam edeceğim; onları bu yöne doğrultana kadar ipe asılmaktan geri kalmayacağım. Yazık ki, sadece basimizi salladık. Büyük bir heyecanla alkışladık. Fakat baylar, bugün hflf ve sık sık böyle 'sevimli', 'zekice' liberal Rus saçmalıklarını duymaz mıyız? Öğretmenimiz Tanrı'ya inanırdı; bazen "anlamıyorum" derdi. "Neden herkes benim dinsiz olduğumu düşünür? Allaha inancım

40

vardır, mais distinguons (ayırılması gerekir) Ona, sadece benim içimde varlığını hissettiğim bir yaratığa inandığım gibi inanıyorum. Benim, Nastasya'nın (hizmetçisi) inandığı gibi, ya da "ne olur ne olmaz" diye bazı beylerin inandığı gibi, ya da sevgili Shatov'umuzun inandığı gibi inanmamı bekleyemezsiniz; fakat hayır. Shatov söz konusu olamaz; çünkü, Shatov, bir Moskova Slavophil'i gibi zorlukla inanır. Hristiyanlığa gelince, onlara ne kadar saygı duyarsa duyayım Hristiyan değilim. Daha çok büyük Goethe ya da eski bir Yunanlı gibi eski bir putperestim. George Sand'in büyük bir ustalıkla anlattığı gibi, Hristiyanlık kadını anlayamamıştır. Kiliseye gidip gitmediğime ve oruç tutup tutmadığıma gelince, bunları yerine getirip getirmediğimle neden ilgilendiklerini bir türlü anlayamam. Yerli casuslarımız ne kadar gayret ederlerse etsinler, İsa'nın müridi olmak istemiyorum. 1847'de yurtdışında olan Belinsky'nin, "bir çeşit Allaha" inanıyor diye sitem ettiği o ünlü mektubunu Gogol'a göndermiş olduğu bilinir. Entre nous soit dit (aramızda kalmalı), Gogol (o zamanın Gogol'ü) o cümleyi ve tüm mektubu okuduğu zamandan daha komik bir şey olabileceğine aklım ermiyor!.. Ama gülünç tarafını bir kenara bırakıp, gerçekleri daima kabullenen bir kimse olarak, sadece onları gösteririm ve: Onlar erkekti!, derim.. Vatandaşlarını nasıl seveceklerini, onlar için nasıl üzüleceklerini, onlar için her şeylerini nasıl feda edebileceklerini bilirlerdi; aynı zamanda, onlardan uzak kalmayı ve onlar için bazı şeyleri yapmanın gerektiğini de bilirlerdi. Belinsky gibi bir adamın, kurtuluşu, yagsız havuçlu bezelye yemğinde aramasını nasıl bekleyebilirsiniz!..

Fakat, sözün burasında Shatov söze karıştı.

Sandalyesinde huzursuzca kimildadıktan sonra, yere bakarak mirıldandı:

- Söylediğiniz bu adamlar halkı hiçbir zaman sevmemişlerdir, onlar için hiç acı çekmemişlerdir ve onlar için hiçbir şey feda etmemişlerdir, daha çok, kendi rahatları için ancak tasavvur etmişlerdir.

41 Bay Verkhovensky, öfkeyle haykırdı:

- Onlar halkı sevmemişler mi? Ah, Rusya'ya o kadar çok sevmişlerdir ki!

Shatov da gözlerinden ateş püskürerek haykırdı:

-Ne Rusya'ya ne de halkı sevdiler. Bilmediğin şeyi sevemezsin ve onların Rus halkından haberleri bile yok! Hepsi, siz de onlara dahilsiniz. Rus halkına aldırmadılar bile, özellikle Belinsky; bu, Gogol'a yazdığı mektuptan belli olmuştur. Belinsky, tamamen Krylov'un efsanesindeki meraklı adam gibi, antika eşyalar müzesindeki canlı filin bile farkına varamıyor; fakat, bütün dikkatini Fransız sosyalist bokböceklerine veriyor; onların ötesine bile geçemiyor. Bununla beraber, onun hepinizden çok daha kafalı olduğunu sanırım. Siz sadece halka aldırış etmemekle kalmadınız, onlara asiri bir iğrenmeyle baktınız. Halk deyince aklınıza sadece Fransız halkı geldi; hem de sadece Paris'te yaşayanlar ve Rus halkının onlara benzememesinden utanıyorsunuz. Bu, çıplak bir gerçektir! Halkı olmayan insanın Tanrısı da olmaz. Suna kesinlikle inanın ki, halka karşı anlayışlarını azaltınlar ve onlarla ilişkilerini kaybedenler, kısa zamanda ve bu ölçüde kendi öz babalarının bile güvenini sarsacak bir dinsiz ya da kötü bir insan olacaktır. Gerçekten söz ediyorum! Birçok bakımdan bunun doğruluğu tanımlanmıştır. Bu nedendir ki, hepiniz ve hepimiz bu konuda, ya can sıkıcı dinsizler ya da sadece kötü kisileriz. Siz de Bay Verkhovensky. Sizi bunun dışında tutmuyorum. Aslında tüm konuşmam sizi düşünerek oldu. Bunu bilerseniz memnun olacağım.

Her zaman olduğu gibi böyle bir monologu bitirince (ve bu sık sık olurdu ona) Shatov sapkasını kaptı ve kapağına yöneldi. Artık her şeyin bittigine ve Bay Verkhovensky ile bütün ilişkilerinin tamamen kesildiğine inancı vardı. Fakat, Bay Verkhovensky onu daima tam zamanında durdurmayı başarabiliyordu.

Oturduğu koltuktan elini babacan bir tavırla uzatarak:

- Bütün bu konuşmalardan sonra barışsak nasıl olur, Shatov,' derdi.

42

Kaba ve utangaç olan Shatov ince ve kibar olmaktan hoşlanmazdı. Distan kaba bir insan olmakla beraber, içten son derece duygulu ve ince bir insandı. Bazen ölçüyü kaçırdı; ama, bundan sıkıntı duyan yine kendisi olurdu. Bay Verkhovensky'nin sözlerine karşılık içinden bir şeyler mirıldanarak ve iri bir ağız gibi yerinde kapıdanarak birden gülümser, sapkasını elinden atarak, yine eski yerine otururdu. Tabii, bu olaydan sonra hemen sarap ortaya gelir, Bay Verkhovensky uygun bir şeyin, daha çok eski günlerin önderlerinden birinin anısına kadeh kaldırırdı.

2

PRENS HARRY - BİR EVLENME TEKLİFİ

Bayan Stavrogin'in, en azından Bay Verkhovensky'ye hayranlığı kadar tutkun olduğu bir kişi daha vardı dünyada; tek oğlu, Nicholas Stavrogin. Bay Verkhovensky onun öğreticisi olarak tutulmuştu. O sıralarda çocuk sekiz yaşlarındaydı ve babası uçarı general Stavrogin, karisinden ayrı yaşadığı için, çocuk tamamen annenin bakımı altında yetismişti. Samimiyetle söylemek gerekir ki, Bay Verkhovensky, öğrencisinin güvenini kazanmasını ve onu kendine bağlamasını çok iyi bilirdi. Bunun bütün sırrı, kendisinin de bir çocuk olmasında saklıydı. O zamanlar orada degildim. Bay Verkhovensky'nin candan bir dostu ihtiyacı vardı. Çocuk biraz palazlanır palazlanmaz, küçük oğlani arkadaş edinmekte gecikmedi. Her nasılsa bu o kadar doğal oldu ki, aralarında en ufak bir ayrılık dahi yoktu. O sıralarda on ya da on bir yaşında olan bu küçük dostunu, yaralanmış duygularını anlatmak; ya da yapmaması gereken bir şey olduğunu düşünmeden, aile sırlarından söz etmek için gece yarısı dahi olsa, uyandırirdi. Birbirlerinin kollarına atılır, beraberce ağırlardı. Çocuk, annesinin onu çok sevdiğini bilmekle beraber, annesini pek sever görünmezdi. Bayan Stavrogin onunla fazla konuşmaz, ona çok az karışirdi; ama, her nasılsa, çocuk annesinin bakışlarının üstünde dolastığını daima üzümlere hissedirdi. Bununla beraber, Bayan Stavrogin oğlunun eğitimini ve terbiyesini çok

43güvendiği Bay Verkhovensky'ye bırakirdi. O günlerde ona son derece güvenirdi. Sunu söylemenin doğru olduğunu düşünürüm ki, öğretmen, öğrencisinin sınırlarını bir ölçüye kadar bozmaktan sorumludur. Nicholas on altı yaşına geldiği zaman liseye verildi. Son derece sıska, asin sessiz ve dalgın bir çocuktur. (Daha sonraları fiziki yapısının gücü ile ünlü olmuştur). Sırası da anlaşılmalıdır ki, eğer iki dost birbirlerinin kollarında ağılaşıyorsa, bunun evdeki anlaşmazlıklardan dolayı olması şart değildir. Bay Verkhovensky, küçük dostunun ruhuna girmesini, onda seçkin hisler uyandırmasını, üzüntünün belirsiz duygularını ona asılmasını çok iyi basardı. (Bu eyleme, sanki böyle bir şey mümkünmüş gibi, çok değer verenler vardır.) Biraz geç de olsa, öğretici ile öğrencisinin ayrılmaları çok iyi oldu.

Delikanlı, lisede okuduğu ilk iki yıl, yaz tatillerinde eve gelirdi. Bayan Stavrogin ve Bay Verkhovensky'nin Petersburg'da olduğu sıralarda, annesinin evinde yapılan edebi toplantılarda bulunurdu. Sadece seyreder ve dinlerdi. Çok az konuşurdu; eskisi gibi yine sessiz ve utangaçtı. Bay Verkhovensky'ye karşı eski bağlılığı olmakla beraber, biraz çekimserdi; onunla aralarındaki geçmisten söz etmek istemez gibi görünürdü. Öğrenimini tamamladıktan sonra, annesinin istegine uyarak orduya başvurdu ve kısa zamanda, en tanınmış Atli Muhafız Süvari Alayı'na girdi. Annesi onu resmi elbisesi ile görmesi için gelmemiş, Petersburg'dan arada sırada mektup yazmakla yetinmişti. Bayan Stavrogin, reformdan sonra eski gelirinin ancak yarısını aldığı halde, oğluna gözünü kırpmadan para yollardı. Bayan Stavrogin uzun yıllar yapmış olduğu tutumla oldukça hatırı sayılır bir servet biriktirmişti. Oğlunun Petersburg'un en yüksek sosyetesindeki ilişkileri ile yakından ilgilenirdi. Kendisine kismet olmayan bütün şeyler, zengin ve geleceği pek parlak olan oğluna kismet oluyordu. Bayan Stavrogin'in rüyasında bile göremediği şekilde dostluklarını yeniliyor ve her yerde büyük bir ilgi ile karşılanıyordu. Fakat çok geçmeden garip söylentiler Bayan Stavrogin'e kadar gelmeye başladı; genç adam birden bire eğlence

44

flemine dalmıştı. Kendisini kumara ya da içkiye kaptırmış değildi; fakat, yabaniye yapılan çilgınlıklarından, atının ayakları altında ezilen insanlardan ve yüksek sosyete ile ilişki kurduğu bir kadına kabaca davrandıktan sonra onu herkesin içinde rezil etmesinden söz ediliyordu. Bütün bu söylentilerde iğrenç bir gerçeğin payı var gibi görünüyordu. Ayrıca, bunlara ek olarak, basit bir kavgacı olduğu ve karşılarındaki kimselere hakaret etmekten zevk aldığı için, laf olsun diye kavga çıkarıp, hakaret ettiği de söyleniyordu. Bayan Stavrogin meraklanarak üzüldü. Bay Verkhovensky, bütün bunların asiri zengin bir çevrenin ilk fırtınalı atışları olduğunu, zamanla bu fırtınanın durulacağını ve oğlunun hareketlerini, Shakespear'ın bir kitabında olduğu gibi, Prens Harry'nin Falstaff, Poins ve Bayan Quickly ile beraber yaptıkları asiri çilgınlıklara benzeterek, onu avutmaya çalışırdı. Bu kez, Bayan Stavrogin, son zamanlarda Bay Verkhovensky'ye "Saçma, saçma!" diye bağırması gibi bağırmasın; tersine, onu dikkatle dinledi ve ondan durumu daha çok açıklamasını istedi. Sonra, Shakspear'ın ölmez oyununu alıp bütün ayrıntılarını inceleyerek okumaya başladı. Fakat, okuduğu oyun arasındaki benzerliği pek etkili bulmadı. Yazdığı birçok mektuba, büyük bir heyecanla cevap bekledi. Fazla beklemesine de gerek kalmadı. Kısa bir süre sonra kötü haber hemen ulaştı; Prens Harry, hemen hemen aynı anda iki düello yapmış, birinde rakibini öldürmüş, ikincisinde ise ağır yaralanmıştı. Bu yüzden de askeri mahkemeye verilmişti. Sonunda, rütbesinin indirilmesine, bazı haklarının kaldırılmasına ve bir piyade alayına sürgün gönderilmesine karar alınmıştı. Bazı sözügeçer kişilerin sayesinde bu kadar ucuz kurtulabildiği de söylenmiyor değildi.

1863 yılında nasıl olduysa tekrar göze girdi; bir serit verip onu çavuş yaptılar ve sonra, oldukça çabuk olarak eski rütbesi geri verildi. Bu süre içinde, Bayan Stavrogin, Petersburg'a, rica dolu en azından yüz mektup yollamıştı. Böyle olagan bir durum karşısında, küçülmek zorunda kaldığına aldirmamıştı bile. Terfiden hemen sonra genç adam istifa etti; fakat, Skvoreshniki'ye dönmediği gibi annesine mektup yazmayı da tamamen kesti. Sonunda, el altından

45yapılan araştırmalardan sonra halen Petersburg' da olduğu öğrenildi; sosyeteye girmedikleri anlaşıldı. Tahminlere göre, bir kovuga sinmiş saklanmaktaydı. Bir süre sonra, garip kimselerle arkadaşlık yaptığı; Petersburg'un yoksul memurlarıyla, yasantıları için kibarca dilenmeleri gereken ordudan ayrılmış subaylarla,

sarhoslarla dostluk kurdugu ve onların ailelerini ziyaret ettiği; gecelerini, gündüzlerini karanlık inlerde, Allah bilir daha hangi pis bodrumlarda geçirdiği; üstü bası yirtik perisan dolastığı ve görünüşe göre, bu şekildeki yasantisinden memnun olduğu ortaya çıktı. Annesinden para istemedi; kendisine ait küçük bir mülkü vardı; burası bir zamanlar babası general Stavrogin'e aitti ve ona küçük bir gelir sağlıyordu. Söylentilere göre, bu mülkünü Saksonya'lı bir Alman'a kiralamıstı. Nihayet, annesi onu, geri dönmesi için kandirdi ve Prens Harry ilimize geldi. iste onu ilk defa orada görmek ve yakından tanımak fırsatını buldum.

Yirmi bes yasında, yakışıklı bir gençti ve itiraf etmeliyim ki, bende çok iyi bir etki bıraktı. Üstü bası perisan, votka kokan bir serseri ile karsılasacağımı sanırdım. Tersine, o güne kadar karsılastığım centilmenler arasında en göz alıcı, son derece sık giyimli ve ancak, yüksek sosyeteyle alışkın kimselerde görülebilecek kadar efendice tavırları olan bir gençti. Sasıran sadece ben degildim; bütün il sasırmıstı; kuskusuz, Bay Stavrogin'in bütün geçmesini bilen, (nasıl öğrendikleri tahmin bile edilemezdi) bütün olayları en küçük ayrıntılarına kadar öğrenmiş bulunan şehir halkı da sasırmıstı. Ayrıca, anlatılanların yarısından fazlası da dogruydu. Yeni gelen bu ziyaretçi, bütün kadınlarımızın da aklını basından almıstı. Kadınlar hemen ikiye bölündüler; bir tarafta ona delicesine tapanlar ve diğer tarafta ondan ölesiye nefret edenler vardı; fakat, her iki taraf da onun için deli oluyordu. B azılan, kalbinin derinliklerinde belki saklı bir sırrın bulunabileceğini düşündüklerinden özellikle büyüleniyordu; bazıları ise, onun bir katil olmasından heyecanlanıyordu. Çok iyi tahsil görmüş olduğu da muhakkaktı; çünkü, çok bilgili bir gençti. Kuskusuz, bizi etkisi altına alması için fazla bilgiye de gerek yoktu; fakat o, önemli, oldukça ilginç konulara değinebi-

46

liyor, bu değinmesi kayda değer derecede mantıklı oluyordu. Oldukça garip bir şey olarak sundan da söz edeyim; hemen hemen daha ilk gün hepimiz, onun son derece anlayışlı bir kişi olduğunu anladık. Konuskan değildi. Alçak gönüllü, aynı zamanda, hepimizden cesur bir adamdı. Kendine güveni olan bir kişiliği vardı. İlimizin züppeleri ona kışkıranlıkla bakıyorlar ve onun yanında daima silik kalıyorlardı. Aynı zamanda, yüzü de sasırtıcıydı; saçları koyu siyahti; açık renk gözlerinde biraz fazla rahatlık ve berraklık vardı; cildi biraz fazla ince ve beyaz, rengi çok parlak ve duruydu; dişleri inci gibi görünüyordu; bununla beraber, son derece çirkin sayılabilirdi. Bazıları, yüzünün bir maskeyi andırdığını söylüyorlardı; hayret edilecek derecede olan fiziki kuvvetinden de söz ediliyordu. Oldukça uzun boyluydu. Bayan Stavrogin, oğluna gururla bakmakla beraber, içinde büyük bir hüznü duyardı. Bizimle beraber altı ay geçirdi; sessiz, bezgin ve oldukça küskündü; toplantılarda görünüyor ve büyük bir inatçılıkla ilimizin törenlerine uymaya çalışıyordu. Baba tarafından valinin akrabası olduğundan valinin evine yakın bir akraba gibi kabul ediliyordu. Fakat, aradan birkaç ay geçtikten sonra, vahsi canavar birden tırnaklarını göstermeye başladı.

Sırası gelmiskende söz edeyim ki, sabık valimiz, iyi kalpli Ivan Osipovich, biraz yaslı bir kadına da benzerdi; ama, çok iyi bir aileden gelme ve sosyete ilişkileri güçlü bir kişiydi. Zaten, ilimizin olaylarında hiçbir aktif rol oynamadan aramızda bu kadar uzun yıllar kalmasının nedeni de buydu. Konukseverliği, kendisini sevdirmesini bilmesi bakımından içinde bulundugumuz zorlu devirde valilik etmek için değil, eski iyi günlerde kibar takiminin arasında bulunmak için yaratılmış bir insandı. İli, onun değil Bayan Stav-rogin'inin yönettiği daima söz konusu olurdu. Tabii, bu alaylı bir söylenti idi; fakat korkarım ki, söylenenler arasında dogru olan tek söz bile yoktu. İlimizde, bu konu hakkında oldukça fazla saka yapıldı! Aslına bakılacak olursa, Bayan Stavrogin, ilimiz halkı tarafından son derece sevilmesine aldırmadan, son birkaç yıldan beri kendini kamu işlerinden bilerek geri çekmiş ve gönüllü olarak kendisine çizdiği sinirin dışına çıkmamaya karar vermişti. Kamu

47İşleri yerine, birdenbire kendi mülkünün yönetimi ile ilgilenmeye başlamıstı. İki ya da üç yıl sonra, gelirini hemen hemen eski düzeyine çıkarmıstı. Eski romantik ilgileri yerine (Petersburg'a yolculuğu, dergi çıkarmak arzusu gibi...) giderlerini kismaya ve tutumlu olmaya başlamıstı. Hatta, Bay Verkhovensky ile arasında bir boşluk bırakmış, kendisine baska bir ev tutmasına izin vermişti (Bay Verkhovensky her fırsatta bu izni koparabilmek için bir sürü bahaneler uydurarak ısrar ederdi). Zaman zaman Bay Verkhovensky, ondan yavan bir kadın olarak söz ediyor ya da daha çok alay ederek "yavan dostum" diyordu. Tabii, bütün bu sakaları, asiri bir saygı içinde ve en uygun zamanda oluyordu.

Bayan Stavrogin'in dar çerçevesindeki dostları arasında olan bizler, herkesten çok Bay Verkhovensky, Bayan Stavrogin'in oğlunu yepyeni bir umut ve hatta bir çeşit hayal gibi gördüğünü anlıyorduk. Oğluna olan düşkünlüğü, onun Petersburg sosyetesinde başarılar kazandığı zamandan başlamış ve rütbesinin indirildiği haberinin gelmesi ile de güçlenmişti. Bununla beraber, ondan korktuğu açık olarak belliydi ve onun karsısında bir köleymiş gibi durduğu gözden kaçmıyordu. Belirsiz, esrarlı ve kendisinin bile adlandıramadığı korkusunu anlayabiliyordum. Çogu zaman, kimsenin bakmadığı anda, Nicholas'i, aklından bir şeyler geçirerek uzun uzun süzüyordu... ve ondan sonra, vahsi canavar dişlerini göstermeye başladı.

Prensimiz birden ve nedensiz yere, değişik kişilere insani hayrete düşürecek kadar zorbalık yaptı. Önemli olan, bu zorbalıkların duyulmuş türde olmamaları, her zaman yapılan zorbalıklardan çok değişik, anlamsız, çocukça, saçma olmalarıdır; zorbalığın nedeninin bilinmesi, ancak Allaha özgüdür. Kulübümüzün en saygıdeğer, eski üyelerinden biri olan, biraz yaslıca ve centilmen Peter Gaganov'un, söylediği her sözün pesinden, heyecanlanarak; "Hayır,



efendim, beni burnumdan tutup kimse sürüyemez" demek gibi saf bir alışkanlığı vardı. Eh, bu sözde kötü bir anlam yoktu. Fakat, bir gün etrafına toplanan, kalabalık olmayan üye grubuna (grupta bulunan bütün üyeler önemli kişilerdi) hararetle bir şeyler anlatırken, büyük bir alışkanlıkla yine bu deyişi kullandığı zaman, tartışmaya karışmadan gruptan biraz ilerde duran Nicholas Stavrogin, birden Bay Gaganov'a yanastı; hiç beklenmedik bir hareketle, adamcagizin burnunu iki parmağı ile sıkıca yakaladı ve onu birkaç adım yürüttü. Bay Gaganov'a herhangi bir kin gütmüş olması mümkün değildi. Hiç affedilmeyecek bile olsa, onun bu hareketinin ancak çocukça olduğu düşünülebilir; bununla beraber, bu hareket yaptığı sırada dalgin olduğu, sanki aklını kaçırmış gibi görüldüğü de söylendi; fakat, bu düşünceye, uzun bir süre sonra varılmıştı. Olayın meydana gelmesinden bir dakika sonra, herkes, hakareti bilerek yaptığını ve niçin yaptığını bildiğini, sonra da hiç pişmanlık duymadan neşeye gülümsediğini gördü. Büyük bir gürültü çıktı; kalabalık onun etrafını çevirdi. Nicholas kendi etrafında dönüyor ve çevresinde bağırıp çağıran üyelere merakla bakıyordu. Sonunda, tekrar düşünceye dalmış gibi göründü; (bana böyle söylenmişti) yüzünü eksitti, kararlı bir tavırla hakarete uğrayan Peter Gaganov'un yanına gitti ve büyük bir üzüntüyle çabuk çabuk konuşarak:

- Aman affedersiniz, efendim, diye mirildandı. Neden birdenbire böyle yapmak istediğimi şerefim hakkı için bilmiyorum... böyle saçma bir şey...

İs olsun diye yapılmış bir hakaret havasını taşıyan bu özür di-leysis de yeni bir hakareten baska bir şey değildi. Bağrismalar büsbütün arttı; fakat, Nicholas omuz silkti ve oradan uzaklaştı.

Olay yakışık almazlığı bir yana, son derece budalaca, önceden düşünülererek, hesaplı olarak yapıldığı ilk bakışta anlaşılan bir hareketti. Bu nedenle de, tüm topluma yöneltilmiş ve kasıtlı bir hareketti. Herkes onun bu davranışını böyle anlamıştı. Bay Stavrogin, derhal ve oybirliğiyle kulüpten çıkarıldı; ondan sonra bütün kulüp üyeleri adına valiye bir dilekçe yazılması kararlaştırıldı. Validen,

49kendisine tanınan yetkilere dayanarak, (olayın duruşma sonucunu beklemeden) bu azili "sosyete zorbasını" hemen tutuklamasını ve böylece ilimizin yasalara saygı gösteren namuslu halkının saldırılardan korunacağını ve huzurun sağlanacağını bildirip, gereken ilgiyi göstermesi istendi. Dilekçeye masum bir öfkeyle "belki Bay Stavrogin için bir yasa bulunup onun bu hareketlerine engel olunabilir" diye bir de ek yapılmıştı. Böyle yazmalarının tek nedeni, valiye, Bayan Stavrogin için tas atmamak istemeleriydi. Bu işi büyütürken büyük bir zevk duydular. Aksi gibi vali ilde yoktu; gebeligi sırasında kocası ölen çok sevimli dul bir hanımın çocuğunun vaftiz babası olmak üzere ilin yakın bir kasabasına gitmişti. Fakat, oradan çabuk dönmesi bekleniyordu. Bu arada hakarete uğramış çok saygıdeğer Bay Gaganov'u pohpohluyorlardı; halk onu kucaklıyor ve öpüyordu; bütün il halkı onu ziyarete gidiyordu. Hatta, onun adına bir ziyafet vermeye karar verildi ve onun ricası ile bu girişimlerinden vazgeçtiler. Kimbilir, belki de, insanın burnundan yakalanıp sürüklenmesinin böyle bir ziyafete degmeyeceğini onlar da anlamışlardı.

Oysa, bu nasıl olmuştur? Böyle bir şey nasıl olabilmisti? Kayda değer husus şudur ki, ilimizde hiç kimsenin, bu vahşi olayı delilige yormak aklına gelmedi. Dernek ki, Bay Stavrogin gibi aklı basında bir insandan böyle bir davranış beklemeye egilimleri vardı. Hemen sonra olan, her şeyi açıklar görünen, herkesi rahatlatan olaya rağmen, ben bile bunu nasıl açıklayabileceğimi bilemiyorum. Sunu da ilave edeyim ki, dört yıl sonra, kulüpteki olay hakkında çekinerek sordugum soruya, Stavrogin kaslarını çatarak: -Evet, o sıralarda kendimde degildim, dedi. Fakat, olayların sırasını atlamamam gerekir. Genel nefretin kabarması ile herkesin "azgin, sosyete zorbası" nin üstüne üsüşmesi benim de merakıma neden oldu. Herkes, bu tek hareketin, önceden kararlaştırılıp hesaplanarak, topluma karşı yapılmış bir hakaret olduğunda hemfikirdi. Hiç kuskusu yoktu ki, bu genç, kimseye yaranamamış ve bütün dünyayı kendi aleyhine

50

döndürmüştü; fakat, bunu nasıl başarabilmisti? Sözü geçen olaydan önce ne kimseye tartışmış ne de kimseye hakaret etmişti; aksine, birisiyle konuşma fırsatı bulduğu takdirde, tavırları, moda dergilerinde olduğu gibi çok kibar olmuştur. Tahminimde aldanmıyorsam, ondan, kibirli olduğu için nefret etmişlerdi. Daha önce onun için deli olan kadınlarımız bile, şimdi, erkeklerden çok ses çıkarıyorlardı.

Bayan Stavrogin son derece saskındı. Bu olaydan sonra Bay Verkhovensky'ye, oğlunun ilde bulunduğu altı ay sürede, her zaman böyle bir olay beklediğini; hiç değilse "bu çesit" bir olay beklediğini itiraf etti. Bu, aynı zamanda, bir annenin çok ilginç bir itirafıydı. Bayan Stavrogin, bu olayı duyduğu zaman "başladı", diye titreyerek düşünmüştü. Kulüpte olan olayın ertesi sabahı, bu olay hakkında oğlundan geniş bilgi almaya kararlı olmakla beraber tir tir titremişti. Bütün gece uyuyamamıştı ve hatta, sabahleyin erkenden kalkıp Bay Verkhovensky'nin çalışma odasına gitmiş ve şimdiye kadar kimsenin önünde ağlamadığı gibi gözyaşları içinde ondan fikir almak istemişti. Bütün istegi, Nicholas'ın hiç olmazsa bir şeyler söylemesi, hareketlerinin amacını bildirmesi idi, ki Nicholas annesine karşı her zaman nazik ve saygılıydı. Kaslarını çatarak annesinin konuşmasının bitmesini beklemiş, birden yerinden kalkıp annesinin elini öptükten sonra tek kelime bile söylemeden çıkıp gitmişti. Aynı aksam, sanki maksatlı olarak yapılmış gibi, baska bir olay meydana geldi. İlk olaydan daha az vahşi ve sıradan olmakla beraber, kamuoyunun genel durumu nedeniyle, ildeki bagirtaların yükselmesine neden oldu.

Bu kez kabak, Liputin'in basına patladı. Bayan Stavrogin'le görüşmesinden hemen sonra, Stavrogin'i görmeye geldi ve o akşam karısının doğum günü şerefine evinde düzenleyeceği toplantıya onur vermesini özellikle rica etti. Bayan Stavrogin, oğlunun böyle asagilik kimselerle dostluk kurmasını arzu etmemekle beraber, oğluna bu hususta bir şey söylemekten çekiniyordu. Bay Stavrogin, Liputin disinda, üçüncü tabakadan baskaları ile de ilişki kurmustu ve bu ilişkilerinden memnun görünüyordu. Liputin'i birçok kereler 51gördüğü halde evine o zamana kadar hiç gitmemisti. Liputin'in onu, bir gün önce kulüpte olan olaydan ötürü çağırdığını; yerli bir liberal olduğundan bu olayı memnurlukla karşıladığını; kulüp üyelerine böyle davranan birinin çıkması gerektiğine ve bu hakaretin tam yerini bulduğuna kalben inandığını sezen Stavrogin bir kahkaha atarak, toplantıya geleceğine dair söz verdi.

Çok seçkin olmamakla beraber oldukça kalabalık ve neseli bir gruptu. Magrur ve kışkanç olan Liputin, yolda ancak iki kere ziyafet verir; fakat, hiçbir masraftan kaçınmazdı. En şerefli konuk olan Bay Verkhovensky, hastalığı dolayısıyla toplantıya gelememisti. Çay, aperitif ve bolca içki vardı; üç masada oyun oynanıyor ve gençler yemegin hazırlanmasını beklerken piyanonun eşliğinde dans ediyorlardı. Stavrogin, son derece güzel genç bir kadın olan ve kendisinden çok ürken Bayan Liputin'i dansa kaldırdı. Odada iki tur attıktan sonra kadının yanına oturdu. Onunla sohbet edip, onu güldürdü. Sonunda genç kadının güldüğü zaman çok güzel olduğunu farkedince, birden kadının beline sarıldı ve kendine çektikten sonra herkesin içinde uzun uzun dudaklarından öptü. Son derece korkan zavallı kadın hemen bayıldı. Stavrogin, sapkasını alıp kadının kocasına gitti. Adamcagız, genel saskinlığın arasında aptal aptal duruyordu. Stavrogin, adamın yüzüne bakınca utandı ve aceleyle mirildandı: "Kızmayınız". Sonra alelacele odadan çıktı. Liputin, hemen onun ardından kostu; kürk paltosunu giymesine yardım ettikten sonra yerlere kadar eğilerek onu uğurladı. Ama ertesi gün, gerçekten masum olan bu olay, önceki olaya eklenceli bir ek oldu. Bu eklenti, Liputin'e genel bir ün kazandırdı ve bu olayı sonradan kendisi yararına kullanmasını bildi.

Sabah on sularında, Liputin'in yilisik, hoppa ve al yanaklı, otuz beş yaş civarında olan hizmetçisi Agafya, efendisinden bir mesajla Stavrogin'lerin evine geldi. Hizmetçi "genç centilmeni" özel olarak görmekte dayattı. Stavrogin'in kötü bir bas ağrısı olmasına rağmen hizmetçiyi görmek üzere geldi. Mesajın verildiği zaman Bayan Stavrogin rastlantıyla orada bulunuyordu.

52

Agafya, acele acele bir makine gibi konuşmaya başladı.

- Bay Liputin, efendim, her şeyden önce, en derin saygılarını size iletmemi, sağlığını, dün geceki olaydan sonra rahat uyuyup uyuyamadığınızı, bu sabah kendinizi nasıl hissettığınızı sormamı emretti.

Stavrogin gülümsedi.

- Efendine selamlarımı bildir ve teşekkür et, dedi. Ona söyle, Agafya, sehrin en akıllı adamı o.

Agafya'nın dili büsbütün çözüldü.

- Bay Liputin, efendim, bu söylediklerinizi önceden tahmin ederek, sizin de en az onun kadar akıllı olduğunuzu söylememi istemisti.

- Oh! Fakat, sana böyle söyleyeceğimi nasıl bilebilirdi ki?

- Bunu nasıl bildiklerini bilemiyorum, efendim; fakat evden ayrıldıktan sonra kosarak pesimden geldi. Hatta, basında sapkasi bile yoktu. "Sakin unutma, Agafya, dostum" dedi. "Sana, efendine, ilin en zeki adamı olduğunu söyle, derlerse, hemen söyle cevap verirsin: Bunu kendisi de biliyor ve aynı şeyi sizin içinde diliyor, efendim..."

\*\*\*

Sonuçta, valiyle de görüşüldü. Candan, iyi kalpli Ivan Osipovich, yolculuktan henüz dönmüş ve kulüp tarafından yapılan harareti sıkıyeti ancak duyabilecek kadar zamani olmuştı. Bir şeyler yapması gerektiğinden şüphe yoktu; ama, kendisini saskin hissetti. Konuksever ihtiyarımız da bu genç akrabasından çekinir görünüyordu. Bununla beraber, Stavrogin'i, kulüp üyelerinden ve hakaret ettiği kısıden özür dilemesi; ama, bunu tatmin edecek bir biçimde, gerekirse mektupla da sağlamlastırması için kandırmak üzere karar verdi; ondan sonra da, yumusak bir dille, ili terketmesi; örneğin, inançlarını geliştirmek üzere İtalya'ya ya da neresi olursa olsun Avrupa'ya gitmesi için onu razı etmeye çalışacaktı. Vali bu

53kez Stavrogin'i kabul salonuna aldı (diğer zamanlarda, genç adam bir akraba olarak eve serbest olarak girer çıkar ve her tarafta dolardı). Salonun bir köşesinde, çok iyi yetistirilmiş ve aynı zamanda vali ailesinin yakın dostu olan, Alyosha Telyanikov, bir masanın üstündeki posta paketlerini açmakla mesguldü; salonun yanındaki odada, valinin eski bir dostu olan, sismanca ve dinç görünümlü albay, salon kapısına yakın bir pencerenin önüne oturmuş Voice'yi okuyor, odanın yanındaki salonda geçenlerle hiç ilgilenmiyordu; aslında, sirti kapiya dönük oturuyordu. Ivan Osipovich, hemen hemen bir fısıltı halinde esas konuya değinmeden konuşmaya başladı; fakat, düşmanca bir tavırla oturuyordu. Rengi soluktu ve gözlerini yere dikmişti. Arada bir, sanki siddetli bir bas ağrısından acı çekiyormuş gibi kaslarını çatıyordu.

Sevimli ihtiyar adam, söylediklerinin yanı sıra:

- İyi ve sefkat dolu bir kalbin var, Nicholas, dedi. Kültürlü ve yüksek sosyeteye girmiş bir kisinin ve bugüne kadar da halin ve tavrıyla kendini çok iyi tanıtarak, hepimiz için değerli olan annenin yüzünü güldürdün. Ve şimdi her şey garip bir duruma girdi; bu da hepimiz için büyük aksiliktir. Bir aile dostu, sizi kalben seven bir

büyüğünüz olarak konusuyorum ve yakın bir akrabam olduğunuzdan sözlerimden alınmayacağınızı umarım. Söyleyin bana, yasaya aykırı düşen böyle hareketlerde bulunmanıza sizi sürükleyen nedeni öğrenmek isterim? Sanki kendinizi kaybetmişcesine yapmış görüldüğünüz böyle davranışların anlamı nedir?

Nicholas, sabırla ve can sıkıntısı ile dinliyordu. Birden gözlerinde, çok kısa süren kurnazlık ve alay kivilcimları yanıp söndü.

Huysuz bir tavırla:

-Bunları neden yaptığımı size söylesem iyi olacak, dedi. Sonra etrafına bakınarak Ivan Osipovich'in kulagina eğildi.

Çok görgülü Alyosha Telyanikov, pencereye doğru birkaç adım daha uzaklastı ve yüzü Voice'nin arkasında kalan albay, hafif bir öksürükle gırtlagini temizledi. Zavallı Ivan Osipovich aceleyle ve güvençe kulagini uzattı; son derece meraklıydı. İşte tam bu anda

54

hiç olmayacak, bununla beraber, baska bir deyişle genç adamdan beklenebilecek bir şey oldu. İhtiyar adam, kulagina ilginç bir sır fışıldanacağını beklerken, kulaginın üst kısmının Nicholas tarafından siddetle isirildiğini hissetti. Bütün vücudu ürperdi ve solugu kesilecekmiş gibi oldu.

Boguluyormuş gibi inledi.

- Nicholas, bu ne biçim sakadır?

Alyosha ve albay ne olduğunu henüz anlayamamışlardı; ayrıca, Nicholas'ın ne yaptığını göremiyorlar ve son dakikaya kadar vali ile Nicholas'ın birbirleriyle fışıldastıklarını düşünüyorlardı; bununla beraber, ihtiyar valinin yüzündeki saskin ifade, onları telasa düşürdü. Daha önce karar verildiği gibi yardıma kosmaları mı yoksa, biraz daha beklemeleri mi gerektiğine karar veremeden birbirlerine bakıştılar. Nicholas bunu sezmis olacak ki dışlarının arasındaki kulagi biraz daha kuvvetlice isirdi.

Kurbani tekrar:

- Nicholas, Nicholas! diye inledi. Tamam artık, bu kadar saka yeter... hadi bırak şimdi!

Bir dakika daha sürmüş olsaydı, zavallı adam korkudan ölecekti; fakat canavar ona acı ve kulagina bağışladı. İhtiyarın ölüm korkusu tam bir dakika sürdü ve bundan sonra da üzerine fenalık geldi. Fakat, yarım saat sonra Nicholas tutuklanmış ve simdilik nöbetçi odasındaki özel bir hücreye kapatılarak kapisına da özel bir nöbetçi dikilmisti. Oldukça sert bir karar alınmış olmakla beraber, yumusak huylu valimiz öylesine kizmist ki, Bayan Stavrogin'le bile karsılaşmayı göze alarak bütün sorumluluğu yüklenmist. Durumun açıklanması için valinin yanına kosan Bayan Stavrogin'in kapıdan çevrilmesi herkesin ağızını bir karış açık bıraktı; vali konagina kabul edilmeyen Bayan Stavrogin arabasından inmeden, saskinlikle gerisin geriye dönmek zorunda kaldı.

Sonunda her şey anlaşıldı! Sabahın saat ikisinde, o ana kadar, son derece sakin olan ve hatta, uyuyan tutuklu, birdenbire gürültü

55etmeye, çilgin gibi kapiyi yumruklamaya başladı; kapının gözetleme deligindeki parmaklığı inanılmamayacak bir güçle söküldü ve camını kırarak ellerini feci şekilde kesti. Nöbetçi subay bir manga askerle, anahtarlar elinde kosup geldi ve sayıca üstün olduklarından azan tutuklunun üzerine atlayıp onu bağlayabilmek için kapının açılmasını emretti; içeri daldıklarında onun, siddetli bir beyin humması geçirmekte olduğunu anladı. Annesinin evine götürüldü. Her şey bir anda aydınlanıverdi. Onu muayene eden, ilimizin üç doktoru da aynı fikirdeydi. Hasta, her ne kadar akli dengesi yerinde görünüyorsa da, üç gün önce bilincini kaybetmist; zaten üç günden beri olan olaylar bunun açık bir kanıtıydı. Bu bakımdan, anlaşıldığına göre, bunu ilkin sezinleyen Bay Liputin olmustu. Duygulu bir kimse olan Ivan Osipovich pek sasirmisti; ama, çok ilginç gerçek, Ivan Osipovich'in bile, Nicholas'ın bilinci yerinde olduğu halde delice hareketlerde bulunacagina inanmış olmasıdır. Kulüpte bütün üyeler, utaniyorlar ve bu kadar açık bir şeyi nasıl göremediklerine; olaganüstü bütün olaylarda, bu durumu fark edemediklerine hayret ediyorlardı. Durumu kuskuyla karsılayanlar da olmakla beraber, bunlar fazla tutunamadılar.

Nicholas iki aydan fazla yattı. Konsültasyon için Petersburg'un en ünlü doktoru getirildi; Bayan Stavrogin'i bütün il ziyaret etti. Kendisini ziyarete gelenlerin hepsini bağışladı. İlkbaharda, Nicholas tamamen iyileşti ve annesinin İtalya'ya gitmesi teklifini itirazsız kabul etti; Bayan Stavrogin, hepimizle vedalaşması ve gerekli yerlere özür dilemesi için onu ikna etmist; Nicholas, annesinin bu teklifini de itirazsız kabul etti. Kulüpte herkes, onun, Bay Gaganov'u evinde ziyaret ettiğini ve Bay Gaganov'un bundan son derece memnun olduğunu biliyordu. Nicholas, bu ziyaretleri sırasında çok ciddi ve biraz nesesiz görünüyordu. Herkes onu içten gelme bir sempati ile karsılıyor; fakat, nedense İtalya'ya gitmesinden memnun görünüyordu. Ivan Osipovich bile gözyaşlarını tutamadi; ama, nedense onu kucaklamaya bir türlü yanasmedi. Gerçekten, il halkinin çoğunluğu, onun kendileri ile alay ettiğine ve hastalığının pek

56

önemli olmadığına inanıyordu. Nicholas, Bay Liputin'i de ziyaret etti.

- Söylers misiniz? Zeki olduğunuzu söyleyeceğimi nasıl anlayıp da Agafya'ya vereceği cevabi önceden bildirdiniz?

Liputin gülerek:

- Çok basit, dedi. Çünkü, sizi akıllı bir kisi olarak kabul ederim ve bu nedenle de vereceğiniz cevabın ne olacağını önceden kes-'tirebildim.

-Ne de olsa ilginç bir raslantı. Ama yine de, bana sunu söyleyin; Agafya'yi gönderdiğiniz zaman, benim bir deli değil de akıllı bir adam olduğumu düşündünüz, değil mi?

- En akıllı ve en mantıklı bir kisi olduğunuza inanırdım. Sadece, bilincinizin yerinde olmadığı kanısındaymışım gibi bir tavir takındım.

- O zaman siz de benim içimden geçenleri anlamış ve bana Agafya ile haber göndermistediniz.

Sözünün burasında Nicholas kaslarını çatarak:

- Korkarım ki biraz yanıldınız, gerçekten hastaydım, o zaman, diye mirıldandı.

Sonra:

- Allah, Allah! diye bağırды. Bilincim yerinde olduğu halde insanlara saldırabileceğimi gerçekten düşünebiliyorsunuz demek? Neden öyle davranmış olayım?

Liputin, verecek bir cevap bulamadı. Nicholas'ın rengi biraz uçmuştu, ya da Liputin'e öyle geliyordu.

- Ne olursa olsun, düşünce zinciriniz çok eğlenceli. Agafya'ya gelince, onu özellikle bana hakaret etmek için göndermiş olduğunuzu anlıyorum, tabii.

- Yoksa sizi, düelloya çağırmamı mı bekliyordunuz?

- Oh, hayır! Sahi, düellodan hoşlanmadığınızı duymuştum... Liputin, ezilmiş göründü.

- Fransızları neden kopya etmeliyiz?

57- Ulusal törelere sadıksınız, değil mi? Liputin, biraz daha ezilmiş göründü.

Masanin en göze çarpan yerinde Considerant'ın bir cildini gören Nicholas:

- Bak hele! diye haykırdı. Bu da nesi? Yoksa, Fourierist ol-mayasın? Eger öyleysen hayret etmemeliyim! Bu Fransızca'dan çeviri değil mi?

Parmagi ile cilde vurarak bir kahkaha attı.

Liputin, tükürür gibi haykırarak sandalyesinden fırladı.

- Hayır, Fransızca'dan çeviri değil! Sadece Fransızca'dan değil, insanlık flemının dilinden çevrilmiştir! Evren, sosyal toplumunun ve evren uyumunun dilinden... İşte bu, böyle bir çeviri, efendim! Ve sadece Fransızca'dan değil!

Nicholas gülmeye devam ederek:

- Yok canım! dedi. Fakat böyle bir dil var mı?

Bazen küçük bir ayrıntı, insanın uzun bir süre dikkatini çeker ve bu ayrıntı her şeyi dışlar. Daha sonra, Bay Stavrogin hakkında söyleyeceğim çok şey var; fakat, şimdi, sırf merak nedeniyle, belirtmek isterim ki, Liputin, dikkate değmez ve hemen hemen sefil kilikli, kışkırtıcı bir koca ve zalim bir aile reisi olan, cimri ve faizci, yemek artıklarını ve mum diplerini kilit altında saklayan ve aynı zamanda geleceğin, ancak Allah tarafından bilindiği "Toplum uyumu"na bağlı olduğuna, kendi varlığına olduğu kadar, Rusya'ya da mutlu günlerin geleceğine de inanarak hayallere dalıp, gecelerini sarhos geçiren, küçük bir tasra memuruydu. Bu adam, ilimizde derme çatma bir ev almak için para biriktirmiş; ikinci defa evlenip karısından birkaç yüz ruble drahoma almıştı. Aslında, kendisi de dahil olmak üzere, belki de yüz mil civarında, "Evren, Sosyal Cumhuriyet ve Uyumu" na inanan tek bir kisi bile bulunmayan bir yerdeydi.

Nicholas bazen, aranmayan bu Fourierist'i hatırladığında: - Allah bilir böyle insanlar nasıl türer! diye hayretle söylenirdi.

\* \* \*

58

Prensımız üç yıldan fazla bir süre Avrupa'da kaldı; öyle ki, hemen hemen ilimizdeki herkes tarafından unutulmuştu. Ama, Bay Verkhovensky'den öğrendiğimize göre bütün Avrupa'nın altını üstüne getirmiş; Mısır'a gitmiş; hatta, Kudüs'te bir süre kalmış; sonra, İzlanda'ya bilimsel bir araştırma yapmak üzere gidecek olan bir heyete katılarak İzlanda'ya bile gitmişti. Aynı zamanda, bir Alman üniversitesinde, bütün bir kis eğitim yaptığı da söyleniyordu. Annesine çok seyrek mektup yazıyordu; altı ayda bir, hatta daha seyrek; fakat, Bayan Stavrogin ondan mektup almayışına ne kızıyor ne de güceniyordu. Ogluyla arasında bir kere böyle başlamış olan ilişkiden sıkıyet etmiyor; aralıksız olarak Nicholas'ının hasretini çekiyor ve onu hayal ediyordu. Rüyalarını ve üzüntüsünü kimseye açmıyordu. Bay Verkhovensky'le bile dostlukları azalmış görünüyordu. Bazi planlar kuruyor ve görünüse göre, eskisinden daha eli siki oluyor; eskisinden daha çok para biriktiriyor ve kfgit oyunlarında kay-bettiginden ötürü Bay Verkhovensky'ye kızıyordu.

Nihayet, bu yılın nisan ayında, Paris'ten, çocukluk arkadaşı ve bir generalin dul karısı olan Praskovya Drozdov'dan bir mektup aldı. Sekiz yıldan beri mektuplaşmadığı ve görmediği Bayan Drozdov mektubunda, Nicholas'ın ailenin yakın bir dostu olduğunu ve Özellikle Lisa'nın arkadaşı olduğunu (Lisa tek kızıydı); halen, Paris'te oturan Kont K.'nin evine (Petersburg'un önemli kisilerinden) bir oğul gibi kabul edilmiş olduğunu ve hemen hemen bütün günlerini onun evinde geçirdiği halde, yazın onlarla İsviçre'ye, Verney-Montreux'ye gelmek niyetinde olduğunu yazıyordu. Mektup kısa, amacı açıktı; ayrıca, mektupta yazılanlardan baska bir sonuç da çıkarılması söz konusu olamazdı. Bayan Stavrogin vakit kaybetmeden, hemen hazırlıklarını yaptı ve yanına evlatlığı Dasha'yi (Shatov'un kız karesi) alarak nisanın ortasında Paris'e oradan da İsviçre'ye gitti.

Temmuz ayında yalnız olarak döndü. Dasha'yi Drozdov'larda bırakmisti; söylediğine göre, Drozdov'lar agustos ayinin sonlarına doğru ilimize geleceklerdi.

Drozdov ailesi de ilimizin toprak sahiplerindendi; Fakat, general Drozdov'un görevi, Bayan Drozdov'un (Bayan Stavrogin'in okul

59arkadasi ve Bay Drozdov da Bay Stavrogin'in asker arkadasiydi), büyük çiftliklerini ziyaretlerini devamlı olarak önlemisti. Generalin ölümünden sonra, (kocasi önceki yıl ölmüştü) acisini bir türlü unutamayan dul karisi, hem acisini unutmak ve hem de Verney -Montreux'de üzüm kuru yapmak üzere aynı yılın yaz sonunda Avrupa'ya gitmisti. Yurda döndüğünde ilimize yerlesmek kararındaydi. Şehirde, bos duran ve yıllardır kepenkleri açılmamış olan büyük bir konakları vardı. Zengindiler. Bayan Drozdov, ilk evliliği sırasında Bayan Tushin olarak taninirdi. Okul arkadasi Bayan Stavrogin gibi büyük bir müteahhidin kızıydı. Drahomasi için o da babasından büyük bir para almisti. Emekli bir süvari yüzbasisi olan Tushin de varlıklı ve oldukça yetenekli bir adamdi. Ölümüyle, o zamanlar yedi yasinda olan kızı Lisa'ya oldukça yüklü bir servet bırakmisti. Şimdi ise, Lisa yirmi iki yasinda genç bir kızdi ve ikinci evliliğinden çocuğu olmayan annesinin ölümü ile kendisine kalacak servet disinda, halen en azından 200.000 bin ruble serveti vardı. Bayan Stavrogin, Avrupa yolculugundan çok memnun kalmış görünüyordu. Kendi düşüncesine göre, Bayan Drozdov ile iyice görüştükten sonra bir karara varmisti ve bütün bunları Avrupa dönüşünde hemen Bay Verkhovensky'ye anlatmisti; şüphesiz, Bayan Stavrogin çok samimiydi; uzun bir süreden beri böyle şey olmamisti.

Bay Verkhovensky, parmaklarını saklatarak:

- Yasasin!... diye bagirdi.

Son derece heyecanlanmisti; dostundan ayrı kaldığı sürede çok üzüntülüydü. Bayan Stavrogin, Avrupa'ya giderken onunla doğru dürüst vedalasmamisti bile. Aynı zamanda, planlarından da hiç bahsetmemisti; Tabii, agzini siki tutamayacağı korkusundan olacak. O sıralar, kfgit oyununda yüklü miktarda para kaybettiği için de ona çok kızıyordu. Fakat, isviçre'ye adimini atar atmaz, çoktan beri çok sert davrandığı dostunun gönlünü almasının gerektiğine karar vermisti. Tepeden inme bu ayrılık Bay Verkhovensky'nin hassas kalbi üzerine buz gibi bir etki yaptı; üstelik, sanki kasıtlıymış

60

gibi, ayrılık acisinin üstüne, birtakim sasirtici sikintilar da çöktü. Bayan Stavrogin'in yardimi olmadan altından kalkamayacağı, uzun zamandan beri süregelen oldukça önemli bir para sikintisi içindeydi. Bundan baska, iyi kalpli, yumusak huylu Ivan Osipovich'in valiligi de, bu yılın mayıs ayında son bulmustu; yerine baska biri atanmış ve eski valinin ayrılışında bazı tatsız olaylar olmustu. Sonra, Bayan Stavrogin'in yokluğu anında, yeni valimiz Andrey Von Lembke gelmisti; buna esit olarak, Bayan Stavrogin ve dolayisiyla Bay Verkhovensky aleyhine yapılan fark edilir derecede degisiklikler göze çarpmaya baslamisti. Hiç olmazsa, çirkin olmakla beraber, bazı izlenimlerde bulunmuş; fakat, Bayan Stavrogin'in şehirde olmayışından dolayı korkuya kapılmisti. Çok tehlikeli bir kisi olduğunu, yeni valiye söylemiş olabilecekleri düşüncesiyle endiseden kivraniyordu. Şehir sosyetesinden bazı hanımlarin, Bayan Stavrogin ile ilişkilerini keseceklerini kesin olarak biliyordu. Valinin karisi için, (sonbahardan önce gelmesi beklenmiyordu) çok gururlu ve gerçek bir aristokrat olduğu ve "zavallı Bayan Stavrogin"e hiç benzemediği söyleniyordu. Su ya da bu nedenle, şehirdeki herkes, valinin karisi ile Bayan Stavrogin'in bir zamanlar sosyete de karsi karsiya geldiklerini ve o zamandan beri iki düşman olduklarını, Bayan Von Lembke'nin adı geçtiğinde Bayan Stavrogin'in tüylerinin diken diken olduğunu bütün ayrıntıları ile biliyor görünüyordu. Bayan Stavrogin'in kendine güvenir ve neseli tavirlari, kadınlarımızın niyetini öğrendiği zamanki umursamaz tutumu ve sosyete deki heyecanı büyük bir hafifseme ile karsilayisi, Bay Verkhovensky'nin bozulan moralini hemen yükseltti ve nesesini bir anda bulmasını sağladı. Yeni valinin gelişini özel bir alayla anlatmaya başladı.

Agzini yayarak, kelimeleri geveleyerek:

- Bir Rus yöneticisinin, genellikle, yeni bir Rus yöneticisinin, yani, yeni firinlanmış, yeni atanmış birinin ne demek olduğunu sanırım ki bilirsiniz, excellente amie (mükemmel dostum), dedi. Ces interminables mots Russes!... (Bitmek bilmeyen Rusça kelimeler).

61Pratikte, yönetim coskunlugunun nasıl bir şey olduğunu bildiginizden kuskuluyum.

- Yönetim coskunlugu mu? Bir fikrim yok.

-Yani - vous savez chez nous, en un mot-(Biliyorsunuz bizde, kısacası) son derece degersiz bir adamı demiryolu bileti gisesine oturtun; bileti almaya gittiginizde, o degersiz adamın, sanki Jüpiter'in kendisiymiş gibi size tepeden bakma hakkına sahip olduğunu görürsünüz; pour vous montrer son pouvoir (gücünü size göstermek için) içinden "Bekle" der. "Şimdi size gücümü gösteririm." Ve bu duygu onlarda, yönetim coskunluguna esittir. En un mot, (bir yerde okudum), Avrupa'daki kiliselerimizden birinde bir zangoç - mais c'est tres curieux - (çok ilginçtir), tam büyük ayın başlayacağı sırada, - vous savez ces chantes et le livre de job - (Peygamberin kitabındaki ilahileri bilirsiniz) bir İngiliz ailesini, les dames charmentes (güzel kadınları) "yabancıların Rus kiliselerinde basibos dolasmaları yanlıştır, gezmek isterlerse zamanında gelsinler" nedeniyle kiliseden kovmuş. İngilizler baygınlık geçirmişler... Bu zangoç, yönetim coskunluguna kapılmış olmalıdır, et il a montre son pouvoir... (ve gücünü gösterdi.)

-Mümkünse kısa kesin, Bay Verkhovensky.

- Bay von Lembke simdi kazalari dolasiyor. En un mot (bir yerde okudum) bu Anrey Antonoyich, Ortodoks Alman Rusu ise de, buna bir sözüm yok, kirk yaslarinda son derece yakisikli bir adam...
- Yakisikli oldugunu düşünmenizin nedeni nedir? Gözleri koyununkinden farksiz.
- Çok dogru. Fakat kadinlarimizin düşüncelerinden sözede-yordum...
- Amaçtan ayrılmayalım, lütfen. Sahi, kirmizi bir kravat taktiginizi görüyorum... ne zamandan beri?
- Henüz bugün taktim...

62

- Kürlerinize devam ediyor musunuz? Doktorunuzun söylediği gibi her gün bes mil yürüyor musunuz?
- Ha... hayir... her zaman olmuyor.
- Biliyorum! Daha İsviçre'deyken yürüyüşleri yapmadiginizi hissetmistim! Simdi, günde tam sekiz mil yürüyeceksiniz. Kendinizi korkunç derecede ihmal etmissiniz! Çökecek kadar ihtiyarlamadiniz... demin sizi ilk gördüğüm zaman sasirdim... kirmizi kravatınıza ragmen.. quelle id,e rouge! (kizil bir düşünce). Sayet söylenecek bir sey varsa, Von Lembke hakkındaki konusmaniza devam edin; ama, rica ederim, çok kısa kesin, çünkü çok yorgunum.
- En un mot (bir yerde okudum), kirk yasindan önce karanlik bir yasam sürdürdüğünü, kirk yasinda bir kadin araciligi ile ya da buna benzer bir yolla yönetim hayatina atilmis oldugunu söylemek istiyordum. Yani su anda sehirde degil... Demek istiyorum ki, benim, gençligi kötü yollara sürükleyen ve sehirde dinsizligi yayan bir adam oldugumu söylemişler. Hemen sorusturmaya başlamış...
- Bunun dogrulugundan emin misiniz?
- Dogrusunu isterseniz, gerekli önlemleri aldim bile. Sizin "ili yönettiniz" kendisine haber verildiği zaman, Vous savez (biliyor musunuz?), "artik bundan sonra böyle bir sey olmayacak" demek nezaketinde bulundu.
- Böyle mi söyledi?
- Kelimesi kelimesine "artik bundan sonra böyle bir sey olmayacak" ve avec cette morgue (burnu havalarda)... Karisini Agustos sonlarına dogru karsilamak onuruna erecegiz; Petersburg'dan dogruca buraya geliyor.
- Avrupa'dan, orada karsilastik.
- Vraiment?(Sahimi?)
- Paris'te ve İsviçre'de. Drozdov'larla akraba oluyor.
- Akraba mi? Ne garip bir rastlantı! Büyük emeller pesinde

63kostugunu söylediler ve... ve önemli bağlantıları olduğu da söyleniyor. Dogru mu?

- Saçma! Bağlantıları her ne ise, pek önemli sayılmaz! Kirk bes yasina gelene kadar meteligi olmayan hiç evlenmemiş yasli bir kizdi ve simdi su von Lembke'sini kancasına takti; tabii, bütün emeli adami önemli bir kisi yapmak. Her ikisi de entrikacıdır.
- Onun kocasından sadece iki yas büyük olduğu söylenmişti.
- Bes. Moskova'da annesi kapimin esiginde ayakkabilarini paraladi; kocam henüz sagken, verdigimiz balolara gelebilmek için davetiye dilenirdi. Ve Julia, alninda firuze bir kelebek, kavalysesiz bir kösede oturur kalirdi. Ona öylesine acirdim ki, sabahin ikisinden sonra ona, ilk kavalyesini gönderirdim. O zamanlar yirmi besinde vardi ve onu çocuk gibi kısa etekli entariyle dolastirirlardi. Sonunda onlari evime davet etmeye utandim.
- Kelebegi görür gibi oluyorum.
- Oraya erisir erismez bir dalavere ile karsilastigimi söyleyeyim. Bayan Drozdov'un mektubunu okudunuz... daha açık ne olabilir? Fakat ne buldum? Bayan Drozdov budalasi -zaten her zaman budaladır- sanki ne için geldigimi merak ediyormuş gibi dik

, dik bana bakti. Ne kadar sasirdigimi tahmin edersiniz. Efratima bakindim ve ne gördüğümü tahmin edersiniz? Su Bayan Lembke oturmuş, rahmetli Bay Drozdov'un yegeni ile kiristirmiyor mu? Her sey açık seçik ortadaydı!... Kuskusuz, derhal duruma bir son verdim ve Praskovya yine benim tarafımdan...

- Ama yine de, onu bastirdiniz. Ah, siz bir Bismarck'siniz!... -Bismarck degilim; ama, ikiyüzlülük ile aptalligi

ayirabilecek

kadar yetenekliyim. Bayan Lembke'nin sahtekfrligi ve Pras-kovya'nin aptalligi. Hayatimda bu kadar gevsek

kadin görmedim. Bacaklari davul gibi sismisti. Sözüm ona iyi kalpliymis. Iyi tabiatli bir budaladan daha akilsiz

ne vardır?

Bay Verkhovensky, yumusak baslikla:

64

- Kötü kalpli bir budala, ma bonne ami (sevgili dostum), dedi. Kötü kalpli bir budala, daha akilsizdir.
- Hakli olabilirsiniz. Lisa'yi hatirlarsiniz, degil rni?
- Charmante enfant! (sevimli çocuk).
- Fakat simdi bir "enfant" (çocuk) degil, kocaman bir kadin, hem de karakterli bir kadin. Cömert ve duygulu. Hosuma en çok tiden sey de, salak annesine karsi gelebilmesi. Akrabalari olan o yegen için az kalsin büyük bir çatismaya giriyorduk.
- Fakat, öyle ya, Lisa ile hiçbir akrabaligi olamaz!... Lisa hak-kinda herhangi bir niyeti yok, degil mi?

- Genç bir subay, pek konuşkan değil ve aslini isterseniz, ol-dukça alçakgönüllü bir genç. Insaflı olmayı her zaman isterim. O da entrikadan hoşlanmıyor sanırım ve pesinde olduğu kimse yok; yalnız, Bayan Lembke kendi kendine gelin güvey oluyor, o kadar.

Genç subayın, Nicholas'a karşı büyük bir saygısı var. Anlıyorsunuz ya, her şey Lisa'nın elinde; fakat, ayrıldığım zaman Nicholas ile araları çok iyiydi ve Nicholas, kasım ayında eve döneceğine kesin olarak söz verdi. Bu bakımdan, entrika çevirmeye çalışan sadece Bayan Lembke ve Praskovya, sadece kör bir kadın. Durup dururken endişe etmemin yersiz olduğunu söyledi; aptallık ettiğini onun yüzüne karşı söyledim. Allahın huzurunda da aynı sözleri tekrarlayabilirim. Fakat, Nicholas basit şeyler üzerinde durmamam için yalvarmamış olsaydı, o sahtekâr kadının foyasını ortaya çıkarmadan oradan ayrılmazdım. Nicholas'ı kullanarak Kont K.'ye yanasmaya çalışıyor. Ana-ogul arasını açmak istiyor. Fakat, Lisa, memnunlukla söyleyebilirim, bizden yana ve Praskovya ile de bir anlaşmaya vardım. Karmazinov'un akrabası olduğunu biliyor muydunuz?

- Ne? Von Lembke'nin akrabası mı?

-Evet, tabii. Uzak bir akraba.

- Romancı Karmazinov mu?

65- Tabii, yazar! Neden bu kadar sasirdiniz? Tabii, kendini büyük bir yazar sanıyor. Kendini beğenmiş mahluk!.. Bayan Lembke onunla beraber gelecek. Adamin üzerine titriyor, orada. Hanim burada birtakim edebi toplantılar yapmak amacında. Bir ay süre ile kalacak ve geri kalan birkaç parça yerini de satacakmış. Az kalsın, İsviçre'de onunla karsılaşıyordum; tabii onunla karsılaşmayı arzu ettiğimden değil. Bunların beraber, beni hatırlamak inceliğini göstereceğini umarım. Vaktiyle mektuplaşmıştık ve evime de gelirdi. Daha iyi giyinmiş olmanızı isterdim, Bay Verkhovensky. Her geçen gün biraz daha kendinizi koyuveriyorsunuz... Oh, beni çok üzüyorsunuz!... Şimdi ne okuyorsunuz?

- Ben mi? Sey...ben...

- Anlıyorum. Her zamanki gibi... dostlar, içki, kulüp ve kfgit oyunları. Bunlara ek olarak dinsiz damgası. Sizin bu lakabinizi beğenmiyorum, Bay Verkhovensky. Size dinsiz dememelerini arzu ederim, özellikle şu sıralarda. Önceden de hoşlanmazdım; çünkü, bunlar boş konuşmalar, başka bir şey değil. Nihayet size söylenmeliydi.

- Mais, mach, re... (ama sekerim)

- Beni dinleyin. Bay Verkhovensky. Süphesiz, bilgi bakımından sizinle boy ölçüşmem mümkün değil; fakat, buraya dönüşümde, sizin hakkınızda uzun süre düşündüm. Ve bir karara vardım.

- Nasıl bir karar?

- Dünyanın en akıllı insanları olmadığımıza, bizden daha akıllı insanların bulunduğu kararma vardım.

-Akıllıca ve yerinde bir karar. Eger bizden daha akıllı kimseler varsa, bizden daha haklı kimseler de var demektir. Ve bu da demektir ki, biz de yanılabiliriz, öyle değil mi? Mais, ma bonne amie, (ama, iyi dostum) bir hata yaptığımı düşünelim; fakat hflf, insanlığımı, ezeli ve ebediliğimi, vicdanımın özgürlüğünü kaybetmiş olmam, değil mi? Arzu ettiğim takdirde, dar düşünceli ve kaba bir sofü olmayı reddetmeye hakkım var, öyle değil mi? Tabii, böyle olduğum

66

için hayatımın sonuna kadar benden nefret eden insanlar olacaktır. Et puis, comme on trouve toujours plus de monies que de raison, (hem sonra, akıl verecek çok papaz bulunduğu göre) ve ben de tamamen aynı fikirdeyim.

- Ne, ne dediniz?

- Dedim ki "on trouve toujours plus de moines que de raison, (Hem sonra, her zaman akıldan çok akıl veren bulunduğu göre.) ve ben de..."

- Bu düşünce sizin mi, yoksa? Başka bir yerden almış olmalısınız.

- Bunu söyleyen, Pascal.

- Zaten anlamıştım... ah, siz!... Neden hiçbir şeyi kısaca söylemiyor da uzattıkça uzatıyorsunuz? Böylesi, yönetme cos-kunlugunu anlatmanızdan çok daha iyi.

j - Ma foi, ch, re... (Vallahi sekerim) Neden? Önce nihayet ben bir Pascal değilim, hem sonra, biz Ruslar herhangi bir şeyin kendi dilimizde nasıl söylenmesi gerektiğini bilmeyiz. Hiç değilse, bugüne kadar herhangi bir şey söylemiş değiliz.

- Chere, chere amie! (sevgili, sevgili dostum)

- Şimdi bütün bu Lembke'ler ve Karmazinov'lar... Allahım, kendinizi nasıl bu kadar koyuverdiniz!... Ah, beni ne kadar üzüyorsunuz!... Bütün bu insanlar attığınız tırnaga değmedikinden onların size saygı duymalarını arzu ederdim; fakat, şu halinize bakın!... Sizde ne bulacaklar? Onlara ne göstereceğim? Herkese örnek olmaya devam edecek, değerini kabul ettirecek yerde, etrafınıza bir sürü serseri toplamış, bir sürü kötü alışkanlıklar edinmiş, yaşlanmış ve güçsüz, sarapsız ve kumarsız yasayamayan, Paul de Kock'dan baskabir şey okumayan ve herkes yazarken hiçbir şey yazamayan bir kişi oldunuz. Bütün vaktinizi konuşmakla harcıyorsunuz. Hiç ayrılmadığınız Liputin gibi can sıkıcı kimselerle nasıl arkadaşlık edebiliyorsunuz?

Bay Verkhovensky, şikâretle itiraz etti.

67- Neden ayrılamadığım? Bayan Stavrogin, sertçe sordu:

- Simdi nerededir?

- Onun... onun size karsi daima büyük bir saygisi vardir. Annesinden kalan bir mirasi almak üzere S...H 'ye gitti.

- Para almaktan baska bir is yapmaz görünüyor. Shatov nasil? Hep eskisi gibi mi?

- Irascible, mais bon. (Yine çabuk öfkelenir, ama iyi)

- Su sizin Shatov'unuza da hiç tahammülüm yok. Nisbetçi ve her zaman kendisini düşünen bir insan.

- Miss Shatov nasil? Bayan Stavrogin merakla ona bakti:

- Dasha mi, demek istiyorsunuz? Neden öğrenmek istiyorsunuz? Çok iyidir. Onu, Drozdov'larda biraktim. Isviçre'deyken; oglunuz hakkında bir seyler duydum. Kötü, iyi olmayan seyler duydum.

- Oh, C'est une histoire bien bete! Je vous attendais, ma bonne amie, pour vous raconter... (Oh, çok kötü bir öykü bu! Anlatmak için sizi bekliyordum, aziz dostum.)

- Yeteri kadar öğrendim, Bay Verkhovensky, beni artık rahat birakin. Çok bitkinim. Bol bol konuşacak vaktimiz olacak, özellikle kötü seylerden. Gülerken agzinizdan tükürük saçiyorsunuz... bunaklik ya da buna benzer bir sey. Sonra ne kadar da garip gülüyorsunuz!... Allahim, ne kadar kötü aliskanliklar edinmissiniz L. Karmazinov sizi hiçbir zaman ziyaret etmeyecek! Bundan da memnun kalacaklar. Oh, simdilik artik yeter. Yorgunum! Bana hakikaten acimalisiniz!...

Bay Verkhovensky ona "acidi"; fakat, Bayan Stavrogin'in yanindan ayrilirken son derece endiseliydi.

\*\*\*

68

Dostumuz, gerçekten de kötü birkaç aliskanlik edinmisti, özellikle son aylarda. Hizla çöktüğü gözle görülebiliyordu ve kiliginin kötü oldugu da dogruydu. Daha çok içiyor, gözleri daha çabuk sulaniyor ye sinirleri gittikçe zayıflıyordu. Sanat degeri olan her seye karsi asiri bir hassasiyeti vardi. Yüzü de çok çabuk degismeye baslamisti; örneğin, yüzündeki gururlu ifade, saçma, hatta, ah-

makça bir ifadeyle yer degistirmisti. Yalnız bırakılmaya tahammülü yoktu ve daima eglence ariyordu. En son rezaletlerin; gülünç fıkraların anlatilmasini istiyor ve bunların her gün degisik olmasini

arzu ediyordu. Eger uzun bir süre onu ziyarete gelmezlerse, odasında kederli kederli dolasiyor; pencereye gidiyor; dalginlikla dudaklarını kemiriyor; derin derin iç geçiriyor ve hemen hemen aglamakli olarak gününü geçiriyordu. Sanki, hep bir seyler olmasini bekliyor, umulmadik ve kaçınılmaz bir seylerden korkuyordu; endiseliydi; rüyalarına büyük ölçüde deger vermeye baslamisti.

O günü ve gecelerini asiri bir endiseyle geçirdi; beni çağirtti; çok l heyecanlıydi; çok konustu; bana birçok sey anlatti; ama, anlattıklarının hepsi birbirini tutmaz seylerdi. Bayan Stavrogin, onun benden hiçbir sey saklamadığını uzun bir süredir biliyordu. So- nunda, kendisinin bile anlayamadığı bir seyden endiselendigine karar vermekten kendimi alamadım. Kural olarak, daha önceleri biraraya geldigimizde, hemen sıkfyetlere baslar ve sıkfyetlerin arkasından bir sise votka gelir ve her sey daha eglenceli olmaya baslardı. Fakat, bu sefer votka yoktu ve birini gönderip votka al-dirmek istegini devamlı olarak bastirdigi belliydi.

Hemen hemen bir çocuk gibi yanıp yakiniyordu.

- Bayan Stavrogin neden bana hep kiziyor? Tous les hommes i de genie et de progres en Russie etaient, sont et seront toujours des ayyaslar et des kumarbazlar, qui boivent (balik gibi içkide yüzerler, Rusya'daki bütün dahiler, kumarbazlarla, içkide yüzen sar- hoslardir)... ama ben ne böyle bir sarhos ne de kumarbazim... Neden yazmadigimi anlamak istiyor. Ne garip bir düşünce. Neden yatiyor olayim? Benim bir örnek olmami ve kendimi saydirmami istiyor.

69Mais entre nous soit dit (ama aramızda kalsin) kaderi "saygi" olan bir insan yatmaz da ne yapar... o bunu bilmiyor mu?

Ve nihayet, onun yakasına sarilmis olan üzüntüsünün ne oldugunu o aksam anladim. Birçok kere aynanın önünde durmus ve bir süre oyalanmisti. Nihayet, aynadan bana dönüp büyük bir ümitsizlikle:

- Mon cher, je suis (dostum ben) kendisini koyuvermis bir adamim, dedi.

Gerçekten de o güne kadar, tek bir inanci vardi. Bayan Stavrogin'in "yeni görüşleri" ve bütün "degisen fikirleri" yaninda; onun kadınca kalbinde, sadece bir sürgün ya da ünlü bir bilgin degil; ayni zamanda, yakisikli bir erkekti. Yirmi yıldan beri bu zevk verici inanca bütün benligi ile sarilmisti ve olasilikla bu inancından ayrılmaktan ötürü üzülyordu. Yakın bir gelecekte, kaderin kendisine böyle bir oyun hazirlayacagi, acaba, o gece içine mi dogmustu?

Simdi, hemen hemen unutulmus, anlatacaklarimin esas baslangici olacak olayi anlatayim.

Drozdovlar, agustos ayinin son günlerinde geldiler. Gelisleri, akrabaları olan valinin uzun süredir beklenen karisinin gelisinden biraz önce olmus, sehrimiz toplumu üzerinde hos bir etki bırakmisti. Fakat, bütün bu ilgi çekici olaylardan daha sonra sözedecegim; burada sadece su kadarini söyleyecegim ki, Bayan Drozdov, kendisini sabirsizlikle bekleyen Bayan Stavrogin'e çok üzücü bir haber getirmisti; Nicholas, temmuz ayında onlardan ayrılmis, Rhine'de Kont K. ile bulusarak, onlarla beraber Petersburg'a gitmisti. Kont'un evlenme çağinda olan küçük bir kizi vardi.

Bayan Drozdov konusmasina:



- Lisa'dan bir sey öğrenemedim, diye basladi. Onun ne kadar gururlu ve inatçı olduğunu bilirsiniz. Fakat, Lisa ile Nicholas arasında bazı tatsiz olayların geçmiş olduğunu gözlerimle gördüm. Aralarındaki olayın bütün ayrıntılarını bilemem; ama, Dasha'ya sorsanız iyi olur diye düşünüyorum, aziz dostum. Nihayet, gözbe-

70

beginiz olan bu kadını size geri getirmis olmaktan memnunum; j büyük bir yükten kurtulmuş oldum.

Bu zehirli kelimeler belirli bir öfkeyle söylenmişti. "Sisko" ka-dinin, sözlerini daha önceden hazırlamış olduğu ve etkisini de tah-min ettiği belliydi. Fakat, Bayan Stavrogin, bu kadar duygulu ko-nusmalardan sasiracak bir kadın değildi. Nitekim, sert bir dille, çok E kesin ve yeterli bir açıklama talep etti. Bayan Drozdov sesini hemen alçalttı; hatta, konuşmasının sonunda aklamaya ve dostça kelimeler l söylemeye bile basladı. Bu, sinirli olduğu kadar da hassas olan kibar kadının, Bay Verkhovesnky gibi, candan bir dosta ihtiyacı vardı; kızı Lisa'dan baslica sıkıfyeti, kızının "bir dost" olmamasıydı. Fakat, kadının anlattıklarından kesin olarak çıkarılan tek anlam, Lisa ile Nicholas'ın hakikaten tartışmış olmalarıydı. Bayan Droz-dov'un bu tartışma hakkında kesin bir bilgisi yoktu. Dasha hak-kindaki imali sözlerine gelince, konuşmasının sonunda, onun l hakkında söylediklerini sadece geri almakla kalmadı; böyle ko-nusmasının "öfkeye" kapılmasından ötürü olduğunu söyleyerek, özür de diledi. Kisacasi, her sey son derece belirsiz ve kuskuluydu. Bayan Drozdov'a göre, tartışma, Lisa'nın "inatçı ve alayci" karakterinden ötürüydü; diger taraftan, Nicholas her ne kadar fsiksa da, onun alayci sözlerine aldirmayacak kadar gururlu olduğundan kendisi de alayci olmuştü.

Bayan Drozdov:

- Bundan hemen sonra, diye devam etti. Genç biriyle tanistik, j sizin "profesör"ün yegeni oluyor, herhalde ve yanıldığımı da san-mıyorum, çünkü aynı soyadini taşıyor...

Bayan Stavrogin:

- Yegeni değil, oğlu, diye düzeltti.

Bayan Drozdov, Bay Verkhovensky'nin soyadini hiçbir zaman hatırlayamaz ve ondan sözederken daima "profesör" derdi.

-Eh, oğlu, su halde; oğluysa daha iyi, benim için pek fark etmez. Alelade bir genç, çok canlı ve serbest; fakat, hiçbir özelliği yok. Eh,

71korkarım ki, Lisa kötü davrandı. Nicholas'i kiskandirmek için bu gençle arkadaş oldu. Kızımı bu bakımdan fazla suçlu bulmam; her genç kızın yapacağı seyler bunlar... Oldukça da sevimli hareketlerdir, sanırım. Yalnız, Nicholas kiskanacağı yerde bu gençle özellikle arkadaş oldu. Sanki hiçbir seyin farkında değilmiş, daha çok, aldırıs etmez gibiydi. Onun bu hareketi Lisa'yi çilgine çevirdi. Genç adam, kısa zaman sonra gideceği bir yere yetismek için acele ediyor gibiydi ve Lisa, her fırsatta Nicholas ile tartışmaya basladı. Nicholas'ın bazen Dasha'yla konustugunu fark etti ve bu onu o kadar sinirlendirdi ki, hayat çekilmez olmuştü; tabii bizler için. Doktorlar sinirlenmemi yasaklamışlardı. Dillere destan ettikleri göl, sinirime dokunmaya, bana sadece dis agrısı vermeye ve romatizma agrılarımın artmasına neden oldu. Hem neden olmasın, Cenova Gölü'nün dis agrısına neden olduğunu bir yerde okumustum zaten. Tam o sıralarda, Nicholas, Kontes'ten bir mektup aldı ve bizi terketti; bütün öteberisini bir günde topladı. Dostça ayrıldıklarını söylemeliyim. Lisa da çok neseli ve hoppaydı. Onu yolcu ederken kahkahalarla gülüyordu. Sadece bütün hareketleri yapmaktı. Nicholas gittikten sonra, çok dalgın oldu ve onun sözünü bile etmedi. Benim bile ondan söz etmemi istemiyordu. Size de, Nicholas'tan, Lisa'ya bahsetmemenizi tavsiye ederim, aziz dostum. Her şeyi büsbütün karistirmaktan baska bir ise yaramayacaktır. Eger söz etmeyecek olursanız, size kendiliginden söyleyecektir. Bu takdirde, daha çok sey öğrenebilirsiniz. Bence, eger Nicholas sözünde durur da çabuk dönecek olursa, aralan yine düzelecektir.

- Derhal yazacağım. Eger bütün tartışma buysa, bunun kadar saçma bir sey olamaz; hepsi saçma!... Anlıyorsunuz ya, Dasha'yi çok iyi tanırım. Onun herhangi bir suçu olamaz.

- Aziz Dasha için üzıldüm. Onun için böyle konuşmamalıydım. Konusmaları hep yüksek sesle ve normal kanallarda oluyordu zaten. Fakat, o zaman olanlar beni tamamen sasirmisti, aziz dostum. Ayrıca, Lisa bile onun günahsız olduğunu anladı ve ona eskisi gibi nazik davranmaya basladı.

72

Bayan Stavrogin, hemen o gün Nicholas'a bir mektup yazarak, söylediği tarihten hiç olmazsa bir ay önce gelmesi için rica etti. Fakat yine de, bu meselede anlayamadığı bir durum vardı ki, ne olduğunu tahmin bile edemiyordu. Bütün gece sabaha kadar bunu düşünüp durdu. Bayan Drozdov'un düşüncesini fazlaca masum ve duygulu buluyordu. "Praskovya", diye düşündü, "yatili okulda olduğu gibi, bütün hayatı fazla duygulu geçmiş. Nicholas, genç bir kızın alaylı sözleri üzerine kaçacak erkek değil. Gerçekten tartışılarsa, bunun daha baska bir nedeni olması gerekir. Gerçi, o subayı da be-rebarlerinde getirdiler. Bir akraba olarak evlerinde oturuyor. Praskovya, Dasha için özür dilemekte çok acele etti; söylemek istemediği bir şeyi kendisine saklamış olmalı..."

Sabahleyin, Bayan Stavrogin, hiç olmazsa zihnini karistiran sorunlardan birini çözümlmek için kesin kararı verdi ve yaptığı plan, beklenmedik olması bakımından oldukça ilginçti. Bu planım hazırlarken aslında ne düşünmüştü? Söylemesi çok güç, ayrıca, anlatan olarak, olayları oldukları gibi aktarmaktan sorumluyum ve anlatacaklarım gerçeğe uymaz görünürse suç benim olmayacaktır. Surasını da kaydetmek zorundayım ki,

sabah oldugu zaman, içinde Dasha hakkında en küçük bir kusu dahi yoktu ve gerçegi söylemek gerekirse, zaten ondan hiçbir şekilde süphelenmemisti; ona çok güvenirdi. Ayrıca, Nicholas'ın ona fık olabileceğini aklının kıyısından bile geçirmezdi... "Dasha ile ha!" Ertesi sabah, Dasha, fincanlara çay koyarken, Bayan Stavrogin gözlerini ondan ayırmadan uzun uzun baktı ve belki, bir gün öncesinden beri yirminci kez kendi kendine söylendi: "Hepsi saçma!..."

Bununla beraber, Dasha'nın yorgun göründüğünü, daha sessiz durduğunu ve ilgisiz olduğunu fark etti. Kahvaltıdan sonra, her ikisi de, her zaman yaptıkları gibi, elisine oturdular. Bayan Stavrogin, Dasha'ya, Avrupa izlenimlerini, özellikle manzaralarını, halkını, şehirlerini, törenlerini, sanat ve ticaretlerini... görebilmek fırsatını Bulduğu her şeyi anlatmasını söyledi. Drozdov'lar ve onların yalındaki yasantisinden hiç söz etmedi. Is masasında Bayan Stav-

73rogin'in yanında oturan ve ıgneyle nakis islemesine yardım eden Dasha, yarım saat süreyle, düz, tekdüze ve biraz zayıf sesle bütün izlenimlerini anlattı.

Bayan Stavrogin onun konuşmasını birden kesti.

- Dasha, bana özellikle anlatmak istediğin bir şey yok, değil mi?

Dasha, bir an düşündü ve parlak gözleriyle Bayan Stavrogin'e baktı.

- Hayır, hiçbir şey yok.

- Ruhunda, kalbinde, vicdanında da yok mu?

Dasha, biraz küskün bir tavırla ve sakin bir sesle tekrarladı.

- Hiçbir şey yok.

- Olmadığını biliyordum! Bilmeni istiyorum, Dasha senden hiçbir zaman kusu duymayacağım. Şimdi otur ve dinle. Su karsındaki sandalyeye otur. Seni karsımda görmek istiyorum. Tamam. Dinle... evlenmek ister misin?

Dasha, sorgulu uzun bir bakışla cevap verdi; ama, bu bakışında pek fazla hayret yoktu.

-Dur, bir şey söyleme. İlkönce, yas bakımından büyük bir fark var... çok büyük bir fark... Fakat, bunun ne kadar saçma bir şey olduğunu herkesten iyi bilirsin. Akıllı bir kızsın ve hayatında hata olmamalı. Bununla beraber, hıfıf yakışıklı bir adamdır... yani, Bay Verkhovensky, her zaman saygı duyduğun bir adam. Ne dersin?

Dasha yine sorgulu bakışlarını Bayan Stavrogin'e çevirdi. Bu kez çok sasırmış ve biraz da kızarmıştı.

-Dur bir şey söyleme. Acele etme. Gerçi vasiyetnamemde sana para bıraktım; ama, ben öldükten sonra paran bile olsa ne yaparsın? Aldatılacaksın ve paran elinden alınacak... perisan olacaksın. Fakat, onunla evlenecek olursan, ünlü bir kişinin karısı olacaksın. Şimdi de durumu, onun görüşü üzerinden inceleyelim: Şimdi ölsem, onun hali ne olacak? Para bakımından sıkıntısı olmaz. Fakat, ona ba-

74

kabileceğine güvenirim. Dur, henüz bitirmedim: havai, beceriksiz, huysuz, bencil ve düşük alıkanlıkları olan bir kısıdır. Fakat, ondan daha kötü kısıler olabileceğini düşünerek onu kabul etmelisin. Seni asagılık bir adama vererek, senden kurtulmak istediğimi düşünmezsin, değil mi? Yoksa böyle mi düşünüyorsun? Fakat onu tercih etmene en büyük neden, bunu senden benim istemem. Sözünün burasında sesini biraz öfkeyle yükseltti. - Anladın mı? Neden bana öyle bakıyorsun? Dasha, hıfıf susuyor ve sadece dinliyordu.

: - Bir dakika dur... konuşma! Yaslı bir kadına benzer... fakat, senin için çok daha iyidir. Zavallı yaslı bir kadın gibi olduğunu itiraf ederim. Dünyada onun sevgisine layık bir kadın yoktur. Fakat, zavalliliğinden ötürü sevmek hakkını kazanıyor ve sen de onu bu zavalliliğinden ötürü seveceksin. Beni anlıyorsun, değil mi? Değil mi?

Dasha basıyla evetledi.

Bayan Stavrogin garip bir öfkeyle ve tiz bir sesle devam etti: - Anlayacağını biliyordum. Zaten senden başka bir şey beklemezdim. Seni sevecek, sevmeli, sevmeli. Sana tapmalı!.. Ayrıca, sana fık olacağı muhakkak; hatta, kendisini buna zorunlu bile tutmasa, seni yine de sevecektir. Onu iyi tanırım. Ve ben de daima burada olacağım. Bu hususta merak etmemelisin; daima burada olacağım. Seni sıkıyet edecek, hakkında onur kırıcı şeyler anlatacak, karsılaşacağı ilk kişiye hakkında bir sürü şey fıldayarak sızlanacak, hep sızlanacak; bir odadan bir odaya sana mektuplar yazacak, günde iki mektup belki; fakat, ne olursa olsun sensiz yapamayacaktır; asıl önemli olan da budur. Arzu ettiğin her şeyi yaptır ona; zaten yaptıramazsan, aptalsin demektir. Kendisini asmak isteyecektir. Seni kendisini asmakla tehdit edecektir... sakin inanma. Sadece saçmalık!... inanma, ama yine de gözünü aç, pek belli olmaz; kendisini asabilir. Onun gibi kimseler için böyle şeyler olağandır; zayıflıklarından ötürü kendilerini asiverirler. Ve bu nedenledir ki

75onu fazla sıkımalısın... bu, evlilik hayatının ilk koşuludur. Sair olduğunu da unutmamalısın. Dinle, Dasha, kendini feda etmek kadar büyük bir mutluluk yoktur. Ayrıca, bana büyük bir iyilik yapmış olacaksın ve bu da çok önemlidir. Saçma konuştugumu düşünme. Ne söyledigimi çok iyi biliyorum. Ben bencilim, bu bakımdan sen de bencil olacaksın. Seni hiçbir şeye zorlamıyorum; her şey sana bağlı, nasıl istersen öyle olacak. Karsımda neden böyle oturuyorsun? Bir şeyler söyle!... Dasha, kararlı bir dille:

- Birisi ile evlenmek zorundaysam, benim için pek fark etmez, Bayan Stavrogin, dedi.

Bayan Stavrogin sert bir şekilde, dik dik baktı.

- Zorunluluk mu? Ne demek istiyorsun?

Dasha, elindeki ıgneyle nakisa devam ederken susuyordu.

- Zeki bir kız olabilirsin; ama, saçma konusuyorsun. Seni evlendirmek istemem tamamen doğrudur; fakat, seni evlendirmeyi arzu etmem, evlenmenin gerekli olmasından değil. Bay Verkhovensky'yi düşünerek, evlenmeni istiyorum. Bununla beraber, yirmi yasinda olduğundan... Bay Verkhovensky olmasaydı, seni evlendirmeyi hiç düşünmeyecektim... Ne diyorsun?

- Arzu ettiğiniz gibi olsun, madam.

- Su halde kabul ediyorsun!... Dur, bir şey söyleme. Neden acele ediyorsun? Sözümü henüz bitirmedim. Vasiyetimde sana on bes bin ruble bıraktım. Evlenme gününde bu parayı sana vereceğim. Sekiz binini ona vereceksin... yani, ona değil bana vereceksin. Geriye kalan yedi binin bir kurusunu dahi ona vermeyeceksin. Bunu hiç unutma. Borçlarını asla ödemeyeceksin. Bir kere ödeyecek olursan, arkasının kesilmediğini görürsün. Sekiz bin ruble borcu var; borcunu ben ödeyeceğim; fakat, senin paranla ödenmiş olduğunu bilmeli. Simdi yaptığım gibi, ev, yiyecek ve içecek masraflarınızı karşılayacağım; ikinize yılda, bin iki yüz rublelik ve ayrıca bin bes yüz rublelik ödenek vereceğim. Yalnız hizmetçilerinizi kendiniz tutacaksınız.

76

Yıllık ödeneklerinizi toplu olarak sana vereceğim. Fakat, sen de ona karşı biraz anlayışlı olup, arada sırada para vereceksin. Arkadaşlarının, ancak haftada bir gelmelerini temin et, daha sık geldikleri takdirde kov. Zaten ben de burada olacağım. Eger ölecek olursam, yıllık ödeneginiz onun ölümüne kadar; çünkü, bu ödenek sana değil onadır. Vasiyetimde, yedi bin rubleden hariç sekiz bin ruble daha bırakacağım. Eger akıllı bir insansan bu paraya dokunmazsın. Bu paradan başka benden kırk para alamazsın. Bunu öğrenmek hakkındır. Kabul ediyor musun, etmiyor musun? Nihayet bir şey söylemeyecek misin?

- Biraz önce söylemistim, Bayan Stavrogin.

- Yalnız unutma, karar vermek senin hakkın. Arzu ettiğin gibi olacak.

- Bu takdirde, söyler misiniz, Bayan Stavrogin, bu konuda Bay Verkhovensky bir şey söyledi mi?

-Hayir, söylemedi, bundan haberi bile yok, fakat... kısa zamanda öğrenecek.

Bayan Stavrogin hemen yerinden fırladı ve siyah salını omuzlarına attı. Dasha yine kızardı ve sorgu dolu bakışlarla hanımını takip etti. Bayan Stavrogin birden öfkeyle geri döndü. Gözlerinden ateş fışkırıyordu.

- Salak!..., diye atmaca gibi atıldı. Nankör salak!... Ne düşünüyorsun? Seni biraz da olsa kötü bir duruma sokacağımı mı sanıyorsun? Onunla evlenmen için yerlerde sürünerek yalvaracak, mutluluktan ölecek... iste bu evlilik böyle ayarlanacak. Kimsenin sana zarar vermesine izin vermeyeceğimi çok iyi bilirsin. Yoksa seninle sekiz bin ruble için evleneceğini ve seni ona satmak için kostugumu mu düşündün? Budala, budala!... Siz, hepiniz nankör budalalarsınız. Semsiyemi ver benim!...

Islak tuğla kaldırımın, tahta kalasların üzerinden kosarak Bay Verkhovensky'ye gitti.

\*\*\*

77Dasha'nın kimse tarafından hırpalanmasını istemediği muhakkaktı; tersine, su anda onun haklarını koruyordu. Salını omuzlarına atarken, evlatlığının sorgu dolu bakışlarını yakaladığı zaman öfkeden çılgına dönmüştü. Dasha'yi çocuklğundan beri çok severdi. Bayan Drozdov'un Dasha için, "onun gözbebeği" demekle hakkı vardı. Bayan Stavrogin, Dasha'nın karakterinin agabeyine hiç benzemediğine karar vermişti; yani, karakteri Ivan Shatov'a benzemezdi. Dasha, sessiz ve yumusak huylu; kendisini feda etmeye her zaman hazır; sadık, son derece alçakgönüllü; asiri derece mantıklı ve en önemlisi, nankör olmayan bir kızıdı. Bugüne kadar Dasha, umduğu gibi bir kız çıkmıştı. Henüz on iki yasındayken, Bayan Stavrogin, onun için "yasantisinda hiçbir aksaklık olmayacak" demisti ve her parlak gördüğü düşünceye, her aklına koyduğu seye, her hülyaya, her yeni fikre büyük bir tutkuyla bağlanan bir kadın olduğundan Dasha'yi kendi öz çocuğu gibi yetistirmeye karar vermişti. Derhal, Dasha'ya büyük bir miktar para ayırdı ve Dasha'ya on altı yasına gelene kadar evlerinde kalan, sonra bilinmeyen bir nedenle isine son verilen Miss Criggs adında yabancı bir dadi tutuldu. Gramer okulundan Dasha'ya ders vermek için çok değerli öğretmenler geliyordu. Bu öğretmenlerin arasında gerçek bir Fransız vardı ve Dasha'ya Fransızca öğretti. Bu Fransızın isine de birden son verildi ve fdetä evden kovuldu. Sehirde yeni olan, iyi bir aileden dul kalan, fakir bir kadından piyano dersleri aldı. Fakat bas eğitmen Bay Verkhovensky'ydı. Gerçekte, Dasha'yi bulan ve meydana çıkartan Bay Verkhovensky'ydı; Bayan Stavrogin, Dasha'yi evlatlık almayı henüz düşünmüyorken, Bay Verkhovensky bu sessiz çocuğa ders veriyordu. Yine tekrarlamalıyım: çocukların ona bağlanmaları çok sasilacak bir şeydir!... Lisa Tushin'e de sekiz yasından on bir yasına kadar ders vermişti (Bay Verkhovensky ona bedava ders veriyordu; çünkü, Drozdov'lardan dünya yerinden oynasa para almazdı). Fakat, sevimli çocuğa kendisi de tutulmuştu. Evrenin kurulusu ve dünya hakkında çok içli öyküler anlatır ve insanlığın tarihinden sözederdi. İlk insan toplulukları, tarih öncesi insanları hakkındaki konferansları, Arap öykülerinden çok daha ilginç olurdu.

78

Bu öykülerden son derece hoslanan Lisa, Bay Verkhovensky'nin yüz hareketlerini yaparak, bu öyküleri evde anlatırdı. Bay Verkhovensky bunu nasılsa duydu ve bir gün onu suçüstü yakalayiverdi. Son derece utanan Lisa, onun kollarına atılarak aklamaya başladı. Bay Verkhovensky de onunla beraber agladı. Kısa bir süre sonra Lisa gitti ve sadece Dasha kaldı. Dasha için başka öğretmenler tutulduğu zaman, Bay Verkhovensky,

ona ders vermemeye basladi ve zamanla da ona karsi olan ilgisini kaybetti. Bu, uzun bir süre böyle devam etti. Bir gün, onun güzelliği karsısında saskina döndü. Kız, o zaman henüz on yedi yasındaydı. Bayan Stavrogin'in evindeki bir yemekte karsilasmisti onunla. Genç kızla konusmaya basladi ve onun verdigi zekice cevaplardan memnun oldu. Bu konusmalari, Rus edebiyatinin tarihi hakkında ciddi ve genis konferanslarin verilmesinin kararlasmisiyla son buldu. Bayan Stavrogin, çok memnun olmus ve bu olaganüstü fikri nedeniyle onu tebrik etmistti. Dasha ise sevinçten uçuyordu. Bay Verkhovensky özel bir dikkatle konferanslarini hazirladi ve sonunda basladi. En eski devirden basladilar; ilk konferans çok verimli geçti; Bayan Stavrogin de konferansta bulundu. Bay Verkhovensky konferansini bitirdigi zaman, öğrencisine gelecek derste, "The Lay of Igor's Army"yi tartisacaklarini söylerken, Bayan Stavrogin birden yerinden kalkti ve baska ders olmayacagini söyledi. Bay Verkhovensky yüzünü eksitmekle beraber cevap vermedi. Dasha kiplirmizi oldu. Ama, bu konu böylece kapandi. Bu olay, Bayan Stavrogin'in simdi aklina koydugu beklenmedik düşünceden üç yıl önce olmustur.

Zavalli Bay Verkhovensky, basina geleceklerden habersiz, odasında oturuyordu. Melankolik düşüncelere dalmis, uzun bir süreden beri, tanidik bir dostunun gelip gelmedigini görmek için, pencereden bakiyordu. Fakat, gelen giden yoktu. Yagmur çiseliyordu. Hava soguyordu. Sobanın yakilmasi gerekiyordu. İçini çekti. Birden gözlerinin önünde korkunç bir sey belirdi: Bayan Stavrogin, böyle bir havada ve olmayacak bir saatte ona geliyordu. Ve yayan!... O kadar sasirmisti ki, ceketini giymeyi unuttu ve onu

79oldugu kilikta karsiladi; genellikle evdeyken giydigi pembe, eski ceketiyle hem de.

Onu karsilamak için yerinden kalkarken zayıf bir sesle: -Ma bonne amie (sevgili dostum)! diye haykirdi.

- Yalnız misiniz? Memnun oldum. Dostlarınıza tahammülüm yok. Oh, ne kadar sigara içmissiniz!... Ulu Tanrim, ne hava!... Çayınızı da bitirmemissiniz, oysa saat on iki oldu!... Cennet düşünceniz, tertipsizliktir. Zevk düşünceniz, pisliktir. Bu yırtık kfgit parçaları yerde ne arıyor? Nastasya! Nastasya!... Nastasya'niz ne işle mesgul? Pencereleleri açın, azizim, vasistasları, kapıları... her tarafı!... Ardına kadar açın, lütfen! Salona geçelim. İs görüşmesi yapmak için geldim. Ve, rica ederim, hayatında ilk kez olsun surayı süpür Nastasya!

Nastasya, öfkeyle yakinan bir dille:

- Efendim ortalığı hep kirletiyor, Madam!..., dedi.

- Sen de her zaman süpür!... Günde on bes kere süpür!... Günde on bes kere süpür, azizim! Ne korkunç bir oda!...

Salona geçtikleri zaman, Bayan Stavrogin:

- Kapıları sıkıca kapayın, dedi. Bizi dinleyeceği muhakkaktır. Duvar kfgitlerini degistirmelisiniz. Geçenlerde örneklerle beraber bir dekoratör de göndermistim, neden seçmediniz? Oturun ve dinleyin. Oturun lütfen!... Nereye gidiyorsunuz?Nereye gidiyorsunuz? Nereye?

Bay Verkhovensky öbür odadan bagirdi.

- Bir dakika...ben...buradayım!...

- Oh, ceketinizi degistirmisiniz.

Bayan Stavrogin, onu tepeden tirnaga süzdükten sonra:

- Evet, dedi. Böylesi daha iyi oldu. Size söyleyeceklerime uyacak. Oturun, lütfen!...

Her şeyi kısa ve açık olarak anlatti. Bay Verkhovensky'nin ihtiyacı olan sekiz bin rubleye de degindi. Drahoma üzerinde uzun uzun konustu. Bay Verkhovensky, saskinligından irilesmis göz-

80

lerle bakıyor ve titriyordu. Bay Verkhovensky her şeyi çok iyi duymakla beraber iyice anlayamamisti. Konusmak istedi; fakat, sesi çıkmadi. Bütün bildigi, her şeyin, Bayan Stavrogin'in istedigii gibi olacagiydi. Bu bakımdan, onunla tartismak, ona karsi koymak yararsizdi ve evlilik konusu karsi konulmaz bir kesinlikle kabul edilecekti.

Sonunda büyük bir gayretle:

-Mais a bonne amie (Ama, sevgili dostum), diyebildi. Üçüncü kez, hem de bu yasta ve böyle bir çocukla!... Mais c'est une enfant! (Ama o bir çocuk).

- Sükür Tanrı'ya ki, yirmi yasında bir çocuktur!... Gözlerinizi devirmeyiniz, lütfen, rica ederim. Sahnede degilsiniz. Çok zeki ve bilgilisiniz; ama, hayat hakkındaki düşünceleriniz eksik. Daima bir dadiya ihtiyaciniz var. Ölürsem haliniz ne olacak? O size çok iyi bir dadi olacaktır. Alçakgönüllü, akilli ve kararlı bir kizdir. Ayrıca, henüz ölmeyi düşünmedigim için ben de her zaman yanınızda olacağım. Çok evcil ve iyilik melegi gibi bir kizdir. Bu hos fikir, İsviçre'deyken aklıma geldi. Anlamıyor musunuz? Melek gibi bir kiz oldugunu söyledim!...

Birden öfkeyle haykirdi.

- Eviniz pislik yuvası halinde!... Dasha evinize düzen verecektir. Her taraf ayna gibi parlayacak. Tanrim, onunla evlendiginiz takdirde kazanacağınız seyleri teker teker saymamı, önünüzde diz çökmemi mi bekliyorsunuz? Asil sizin benim önümde diz çökmemiz gerekir!... Ah, kendini begenmiş, kalpsiz bir insansınız!...

- Fakat... yaslı bir adamım!...

- Elli üç yasinda olmanizin önemi ne? Elli yas ömrün sonu degil, erkek hayatinin yarisisidir. Yakisikli bir adamsiniz ve bunu da biliyorsunuz. Ayni zamanda, size karsi nasil bir saygi duyduğunu da biliyorsunuz. Öürsem, onun hali ne olacak? Fakat, sizinle evlenecek olursa, ne onun ne de benim bir endisem olacak. Önemli bir kisisiniz; isminiz, seven bir kalbiniz var. Kendimi vermeye zorunlu 81tuttugum emekli ayliginiz olacak. Belki onu siz kurtarirsiniz, kurtarirsiniz!... Her ne olursa olsun, ona onur kazandiracaksiniz. Ona yasamayi ögreteceksiniz; bilgilerini artiracak, düüncelerine yön vereceksiniz. Düüncelerine dogru düürüst yön veremedikleri için, bugün, mahvolmayan az insan mi var?.. Kitabinizi tamamladiginiz zaman, kendinizi herkese tanitmis olacaksınız.

Bayan Stavrogin'in pohpohlamasindan gururlanan Bay Verkhovensky:

- Zaten, dedi. Zaten, Ispanya tarihinden öyküler yazmak üzereydim.

- Ya...ben demedim mi?...

-Fakat... Ya o? Ona söylediniz mi?

- Onu merak etmeyin; isin o yanini düşünmeniz gerekmiyor. Tabii, ona evlenme teklif etmeli, bu serefi size bagislamasi için yalvarmaktasınız... Anladiniz mi? Fakat, meraklanmayin, ben yaninizda olacağim. Ayrica, onu seviyorsunuz, degil mi?

Bay Verkhovensky'nin basi dönmeye basladi; sanki duvarlar dönüp duruyordu. Ne kadar gayret ederse etsin kavrayamadigi korkunç bir fikir vardi.

Birden sesi titreyerek:

- Excellente amie (mükemmel dost), dedi. As... asla tasavvur edemezdik ki ...ki... siz... beni baska bir ka... kadinka evlendirmek is...isteyesiniz!...

Bayan Stavrogin zehirli bir sesle:

- Siz kadın degilsiniz, aziz efendim, dedi. Sadece genç kızlar evlendirilir; halbuki siz evleneceksiniz.

Bay Verkhovensky gözlerini ona dikti. Sanki kendisinden geçmiş gibi bir sesle:

- Oui, j'ai pris un mot pour un autre. Mais... c'est egal... dedi. (Baska bir sey sandim ama... ikisi de ayni)

Bayan Stavrogin, kasitli bir küçümsemeyle:

82

- Egal (ayni) oldugunu görebiliyorum, dedi. Tanrim, bayildi! Nastasya, Nastasya! Su!...

Fakat suya ihtiyaç göstermeden Bay Verkhovensky kendine geldi. Bayan Stavrogin semsiyesini aldı.

- Sizinle simdi konusmanin yarari olmadigini anliyorum.

- Oui, oui je suis incapable. (Evet, evet kendimde degilim.)

- Fakat yarina kadar, ümit ederim ki, dinlenmis olur ve bunu etraflıca düünebilirsiniz. Evden çıkmayin. Bir sey olursa, gece de olsa haber verin. Okumayacağim için bana mektup falan yazmaya da kalkmayin. Fakat, yarin ayni saatte bizzat gelip son cevabinizi ögrenecegim. Bu cevabinizin tatmin edici olacağını umarım. O saatte evde kimsenin olmamasina ve etrafin derli toplu olmasına dikkat edin; çünkü, hakikaten igrenç. Nastasya, Nastasya!...

Ertesi günü Bay Verkhovensky razi oldugunu bildirdi; aksini zaten yapamazdi. Degisik bir durum vardi burada...

\*\*\*

Bay Verkhovensky'nin mülkü, hepimizin bildigi gibi (eski kayıtlara göre elli köleli ve Skvoreshniki'ye bitisik) aslında ilk ka-risimndi ve halen oglu Peter'e aitti. Bay Verkhovensky sadece onun vasisiydi ve böylece, oglu rüstünü ispat ettikten sonra da ondan aldığı vekfletname ile mülkün bakimini yürütüyordu. Böyle bir anlasma genç adamin yararlanaydı; çünkü, mülkün geliri olarak, her yıl babasından 1,000 ruble alıyordu. Oysa, mülkün geliri, kölelik kanunu yürürlüğe girdikten sonra 500 rubleye (hatta daha az) düsmüştü. Böyle bir ilişkinin nasıl kurulabildigini ancak, Tanrı bilir. Her ne olursa olsun, bu bin ruble Bayan Stavrogin tarafından gönderiliyor ve Bay Verkhovensky'nin bir ruble dahi katkisi olmuyordu. Aksine, mülkten gelen bütün geliri cebine indiriyordu. Ayrica, mülkün tek geliri olan ağaçlan Bayan Stavrogin'in haberi olmadan satması mülkün yıkimina neden olmuştü. Mülkten elde edilen ke-

83resteyi azar azar satmisti. Bütün kereste 8000 ruble ettigi halde 5000 rubleye satmisti. Bazen kulüpte yüklü para kaybettiginden Bayan Stavrogin'den istemeye cesareti yoktu. Bayan Stavrogin, bunları öğrendigi zaman kudurmuscasına öfkelenildi. Simdi ise sevgili oglu mülkünü satmak için gereken islemleri yapmasını babasından istiyordu. Kuskusuz, soylu ve kendisini düşünmeyen bir kisi olan Bay Verkhovnesky, dokuz yıl önce, ögrenciyken Petersburg'da gördüğü le cher enfant (bu sevgili çocuga) böyle davranmis oldugundan ötürü utaniyordu. Aslında mülkün degeri 12000 ya da 13000 ruble civarındaydı; ama, bugünkü durumyla bu mülke 5000 ruble verecekleri kuskuluydu. Kuskusuz ki, Bay Verkhovensky elindeki anlasmaya göre keresteleri satmak yetkisine sahipti; bunca yıl hiç aksatmadan ogluna 1000 ruble göndermisti; ama, bunun mümkün olamayacağını her zaman kanitlayarak kendisini temize çıkarabilirdi. Fakat, Bay Verkhovensky, yüksek prensipleri olan onurlu bir adamdi. Aklına son derece hos bir fikir geldi; sevgili Peter'i geldiginde, masanın üstüne 15000 rubleyi koyacak (mülkün getirebileceğinden fazlaydı) sonra, her yıl ödemekte oldugu gelire aldirmadan, ce cher fils'i (sevgili ogul) göğsüne bastırarak aglayacak ve baba ogul arasındaki is konusu böylece son bulacakti. Bu güzel düüncesini, her zaman oldugu gibi dolambaçlı yollardan Bayan

Stavrogin'e açtı. Bunun, aralarındaki dostluk bağlarına özel bir anlam katacağını ima ediyordu. Aynı zamanda, eski devirlere ait babaların, genellikle eski insanların, simdiki akli bir karis havada gezen, sosyalist düşüncelere saplanan gençlerden daha soylu olduklarını, kendi çıkarlarını düşünmediklerini de göstermiş olacaktı.

Daha birçok şey de söylemekle beraber, Bayan Stavrogin hep susuyor, herhangi bir fikir yürütmüyordu. Sonunda kuru bir sesle, mülkü en yüksek değerinden satın almaya razı olduğunu; bu değer 6000 ya da 7000 ruble civarındaydı; belki, 4000 rubleye bile satın alınabilirdi; geri kalan 8000 ruble için, yani kerestelerle beraber uçup giden paradan söz etmedi.

84

Bu olay, Bayan Stavrogin'in, Dasha'yi evlendirme teklifinden bir ay öncesine rastlıyordu. Bay Verkhovensky sasırmış ve derin düşüncelere dalmıştı. Eskiden olduğu gibi, oğlunun gelmeme olasılığı vardı; ama, bunu ancak bir yabancı düşünebilirdi. Oysa, Bay Verkhovensky, bir baba olarak böyle bir düşünceyi siddetle reddederdi. Her ne olursa olsun, sevgili Peter hakkında birtakım garip söylentiler kulagımıza kadar geliyordu. Önce üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra, Petersburg'da bir süre ıssız dolasmıştı. Bu altı yıl önceydi. Birdenbire, günün birinde, gizli bildirilerin dağıtılmasında parmağı olduğu ve duruşmasını beklediği haberi geldi. Sonra, İsviçre'nin Cenevre şehrinde görülünce kaçmış olduğundan endişe etmiştik.

Son derece sakin görünen Bay Verkhovensky, o zamanlar, bir sürü palavra atmak gibi bir alışkanlık edinmişti.

- Bütün bunlar bana çok garip geliyor. Sevgili Peter, c'est une si pauvre tete! (zavallı bir insandır) İyi kalpli, soylu, çok duyguludur ve sunu söylemeliyim ki, Petersburg'da onu, modern gençlerle karşılaştırdığım zaman övünmüştüm; fakat, c'est un pauvre sire tout de meme... (ne de olsa zavallı bir gençtir) ve, bilirsiniz, duygululuk, yarı olgunluk sonucudur. Onları büyüleyen gerçekçilik değildir; sosyalizmin duygulu ve idealist yönüdür; olduğu gibi onun dini görünüşüdür; onun siiri, tabii herkes tarafından evvelce kullanılmıştır. Ve bununla beraber, bütün bunların bence anlamı nedir? Burada bir sürü düşmanım var, orada daha da fazlası ve babasının etkisiyle yapmış olduğu söylenecek. Tanrım, Peter, kalkınma hareketinin önderi, ha!... Ne günlerde yaşıyoruz!...

Bununla beraber, kısa bir zaman sonra Peter, her zaman olduğu gibi parasının gönderilmesi için İsviçre'deki kesin adresini bildirdi. Bu da gösteriyordu ki, siyasal bir göçmen değildir. Ve şimdi, dış ülkelerde dört yıl geçirdikten sonra, birden bire öz vatanına dönüyor ve kısa bir zaman sonra da şehre geleceğini bildiriyordu. Bunun da anlamı, herhangi bir suçla suçlanmamış olmasıydı. Dahası da vardı; sanki, biri onun işleriyle ilgileniyor ve onu yönetiyordu/Simdi,

85Rusya'nın güneyinden yazıyor ve oraya önemli bir iş için gitmiş olduğunu söylüyordu. Bütün bunlar iyiydi; ama, Bay Verkhovensky mülkün satışından arta kalan 7000 ya da 8000 rubleyi nasıl bulacağını düşünür ordu. Eger oğlu bu konu üzerine tatsızlık çıkarır da mahkemelik olurlarsa ne olacaktı? Duygulu Peter'inin mülkünü hiçbir şeye feda etmeyeceğini de hissediyordu.

Bir gün bana, alçak sesle:

- Dikkat ettim, diye fışıldadı. Acaba, neden bütün sosyalistler ve komünistler, bu kadar cimri, bu kadar malına düşkün oluyorlar? Kuskusuz, en büyük sosyalistler, sosyalistliklerinin büyüklüğü kadar da malına düşkünlükleri büyük oluyor... neden acaba? Acaba, bu sadece fazla duysallıktan mı oluyor?

Bay Verkhovensky'nin bu sözlerinde gerçek payı olup olmadığını bilemiyorum. Bütün bildiğim, Peter'in kerestelerin satışından haberdar olduğu ve bunun da Bay Verkhovensky tarafından bilindiğidir. Aynı zamanda, Peter'in babasına yazdığı mektupları da okudum; Peter çok seyrek, yılda ancak bir mektup yazardı. Yalnız son zamanlarda iki mektup göndermiş, bu mektuplar hemen hemen birbirini izlemişti. İkinci mektup, gelişini babasına bildirmek içindi. Bu mektuplar kısa, kuru bir dille yazılmış ve sadece emir veren mektuplardı. Baba oğul, daha Petersburg'da ilk karşılaşmalarında son modaya uyarak senli benli olduklarından, Peter'in mektupları bana, eski mülk sahiplerinin Moskova ya da Petersburg'dan, mülklerini yöneten kölelerine yazdıkları mektupları hatırlatıyordu. Ve şimdi, Bay Verkhovensky'nin mali durumunu düzeltilecek olan 8000 ruble, Bayan Stavrogin'in teklifi ile birden ortaya çıkıyordu. Aynı zamanda, Bayan Stavrogin, bu paranın başka şekilde temin edilemeyeceğini de kesinlikle ima etmişti. Bu bakımdan, Bay Verkhovensky bu teklife boyun eğmek zorunda kalmıştı.

Bayan Stavrogin gider gitmez, bütün gün evine kapanıp kimse ile görüşmedi ve hemen bana haber saldı. Tabii, ağlayarak uzun uzun konuşt; güzel sözler söyledi; arada bir söz dizisini kaybetti ve konudan uzaklastı; bazen bir sözü kötü anlamda kullanıyor ve son

86

derece memnun oluyordu. Sonra hafif bir mide sancısına tutuldu... Çok geçmeden her şey normal seyrini takip etti. Sonunda, yirmi yıl evvel ölen Alman karısının resmini çıkarttı ve acıklı bir sesle onunla konuşmaya başladı: "Beni affedebilecek misin?" Kendisini tamamen kaybetmiş görünüyordu. Kederimizi bogmak için biraz da içtik. Biraz sonra tatlı bir uykuya dalmıştı. Ertesi sabah kravatını son modaya uygun olarak bağladı; dikkatle giyindi ve aynanın önünde sık sık kendisini kontrol etti. Mendiline esans döktü... hiç olmazsa birkaç

damla... ve pencereden Bayan Stavrogin'i fark eder etmez, hemen baska bir mendil aldı ve esansli mendili minderin altına sakladı.

Bayan Stavrogin, onun kararını öğrenince:

- Çok güzel, dedi. Önce kararlılığınızdan, sonra da, özel hayatınızda pek dinlemediğiniz mantığınızın sesini duymanızdan ötürü memnun oldum. Ama, aceleye gerek yok.

Bay Verkhovensky'nin beyaz kravatına bakarken ekledi:

- Simdilik kimseye bir şey söylemeyin, ben de söylemeyeceğim. Yakın zamanda doğum gününüz olacak; onunla beraber sizi ziyarete geleceğim. Bir çay yaparsınız; fakat, rica ederim, aperitif ya da sarap olmasın; ama, buna ben dikkat ederim. Arkadaşlarınızı da davet edin... yine de arkadaşlarınızın seçimini beraberce yaparız. Eger gerekirse, Dasha ile bir gün önceden konuşabilirsiniz. Doğum günü partinizde resmi bir açıklama yapacak değiliz; fakat, sadece küçük bir imada bulunacağız ya da herhangi bir tören yapmadan herkese duyuracağız. Ondan sonra, on beş gün içinde sessiz bir evlenme töreni olacak; tabii, mümkün olursa. Düğünden sonra bir süre için bir yere; örneğin, Moskova'ya gidersiniz. Ben bile sizinle beraber gelebilirim. Fakat, en önemlisi, o zamana kadar bu hususta kimseye bir şey söylememenizdir.

Bay Verkhovensky sasırmıstı. Böyle olamayacağını, Dasha ile karşılıklı konuşması gerektiğini söyleyecek oldu; fakat Bayan Stavrogin öfkeyle haykırdı:

- Onunla konuşmanızın size ne yarar olacak. Belki de bütün bunlardan hiçbir şey çıkmayabilir...

87Geleceğin damadı tamamen sakin olarak mirıldandı.

- Ne demek istiyorsunuz?

- Ne söylüyorsam onu. Henüz kesin bir karar vermiş değilim. Fakat her şeyin söylediğim gibi olacağını düşündüğümünden, endişe etmenize gerek yok. Dasha'yi bizzat kendim hazırlayacağım. Hiçbir şey yapmak zorunda değilsiniz. Söylenmesi ve yapılması gereken her şey yapılacaktır. Bu bakımdan onu görmenize gerek yok. Onu ne için göreceksiniz? Yapacağınız ne var ki? Hem ne gidin ne de mektup yazın. Rica ederim bu hususta tek söz dahi istemiyorum. Ben de tek söz etmeyeceğim.

Bayan Stavrogin herhangi bir açıklama yapmadan oldukça üzgün ayrıldı. Görünüşe göre, Bay Verkhovensky'nin hemen hazır tavırlarından sasırmıstı. Çok yazık!... Bay Verkhovensky'nin durumdan hiç haberi yoktu ve birçok bakımdan düşünme fırsatını bile bulamamıstı. Aksine, yeni bir hava çalmaya, büyük bir başarı almış gibi tavrı almaya başlamıstı. Sürekli atıp tutuyordu.

Önümde durup kollarını iki yana açarak konuşuyordu:

- Hosuma gitti!... Duydunuz mu? işi öyle bir duruma getiriyor ki sonunda vazgeçeceğim. Ben bile sabrimi tüketebilir ve red-debilirim!... "Yerinden kimildamadan otur, onu ne için göreceksin?" Fakat neden olmasın, sorarım size, neden evlenmek zorundayım? Kafasına bazı garip düşünceler geldi diye mi? Fakat, ben ciddi bir adamım ve deli bir kadının hakkındaki düşüncelerini her zaman için reddedebilirim!... Ogluma ve kendime karşı bazı görevlerim var!... Kendimi feda ediyorum, bunu anlayamıyor mu? Belki de hayattan sıkıldığım, hiçbir şeyi umursamadığım için kabul ettim. Fakat, beni kızdırıp umursamazlığımı bir anda yok edebilir. Beni fazla zorlayacak ve ben de vazgeçeceğim. Et enfin le ridicule... (Hem sonunda çok gülünç olacak)... Bana kulüpte ne diyecekler? Liputin ne... ne söyleyecek? "Belki de hiçbir şey olmaz!..." Tamam değil mi? Yeterli değil mi? Bu... bu kadari da fazla oldu! Jesuis un forçat, un Badinquet, (bir forsayım ben.) Napolyon'un kaçması için elbiselerini ona veren bir forsa.... köseye kistirilmiş un (bir) adamım ben...

88

Bütün bu yakınmalar arasında, bencil bir gurur vardı. Bununla beraber, o akşam yine biraz içtik.

3.

### BASKA BİR ADAMIN GÜNAHLARI

Aradan bir hafta geçmeden işler yavaş yavaş gelişmeye başladı.

Arada sunu da söyleyeyim ki, bu uğursuz hafta içinde, en yakın sirdasi olarak, zavallı dostumdan hemen hemen hiç ayrılmadım. O hafta kimseyi görmediğimiz ve hep yalnız kaldığımız halde utançtan yerin dibine geçiyordu; hatta, benden bile utanıyordu; öyle ki, bana açıldıkça, büsbütün yanıp yakınıyordu. Çok hassas olduğu için şehirde herkesin bildiğinden endişeleniyordu. Değil kulüpte, kendi arkadaşları arasında görünmekten çekiniyordu. Normal günlük yürüyüşlerine bile hava iyice karardıktan sonra çikiyordu.

Aradan bir hafta geçti; o hıflı nisanlı olup olmadığını ne kadar gayret ederse etsin, kesin olarak öğrenememişti. Nisanlı ile görüşememişti ve kuskusuz, onun nisanlı olup olmadığını, bu işin ciddi bir yönünün bulunup bulunmadığını bile bilmiyordu. Her nedense, Bayan Stavrogin onu kesin olarak görmek istemiyordu. Mektuplarının ilkine cevap olarak (ve ona çok sayıda mektup yazdı) Bayan Stavrogin, çok meşgul olduğundan kendisini rahatsız etmemesini; önemli işler pesinde olduğunu; onunla görüşemeyeceğini; işi azaldığı zaman kendisini görmeye gelebileceğini yazdı. Mektuplarına gelince, "maskaralık" diye adlandırdığını ve onları açmadan geri çevireceğini ekledi. Bu notu okudum; Bay Verkhovensky okumam için vermisti.

Bununla beraber, bütün bu sert kelimelerin her biri, büyük endişesinin yanında anlamsızdı. Bu endisesi onu büyük çapta hırpalıyordu; bu nedenle, zayıfladı ve cesaretini kaybetti. Her şeyden utanmasına neden olan,

benimle bile tartismayi reddettiği bir seydi. Tersine, her ne zaman bu konuyu açacak olsam, bana yalan söylüyor

89ve küçük bir çocuk gibi sözü degistirmeye çalışıyordu; böyle olmasına ragmen beni her gün çağırtıyordu; bensiz iki saatini bile geçiremiyordu; ekmege, suya ihtiyacı olduğu kadar bana da ihtiyacı vardı.

Böyle bir tutum, bir bakıma benliğimi incitiyordu. O zaman, Bay Verkhovnesky'nin bu sirrini, endisesini açıklamasının, kredisini artırmayacağına kesin olarak inanmıstım ve bu nedenledir ki, henüz genç olduğumdan hislerinin kabalığı ve kuskularının çirkinliği karsısında öfkelenmemek elimden gelmiyordu. O kızgınlığım anında, itiraf etmeliyim ki, belki onun sirdasi olmak beni yordugundan ötürü, onu suçluyor da olabiliydim. Bazı seylerin itirafının güç olduğunu bildiğim halde, direkerek her şeyi açıklamasını sağlamaya çalıştım. O da benim içimi görüyor; yani, onun içini gördüğümü ve ona kızdığını hissediyor; ona kızdığım ve içini gördüğüm için o da bana kızıyordu. Belki de ona karşı öfkelenmem anlamsız ve saçmaydı; fakat, iki adam uzun zaman beraber bulun-muslarsa, o iki kişi arasındaki dostluk gerçekten güçlenir. Belirli bir görüş açısından, kendi durumunun belirli taraflarını çok iyi anlıyordu; kuskusuz, saklamasının gerekli olduğunu düşündüğü noktaları ustalikle atlıyordu.

Arada sırada Bayan Stavrogin hakkında bazı sözler söylerdi.

- Ah, önceleri böyle değildi. Beraberce oturup tatlı tatlı tartistığımız zaman böyle değildi. O günler konuşabilirdi, biliyor musunuz? O günlerde kendisine özgü düşünceleri olduğunu söylersem inanır mısınız? Simdi her şey degisti!... Eski günlerin geçmiş olduğunu söylüyor. Geçmiş hor görüyor... Simdi bir çesit yönetici, dünyaya karşı dis bileyen bir kişi oldu ve daima yüzü asık...

Hemen itiraz ettim.

- Emirlerini yerine getirdiginize göre neden kızmış olsun? Cin gibi bir tavırla yüzüme baktı.

- Cher ami, (sevgili dostum) arzusunu kabul etmeseydim, son derece öfkelenenecekti!... Ama yine de, kabul ettiğim zamankinden daha az kızacaktı!

90

Bu yorumundan son derece memnun oldu ve o gece bir siseyi beraberce bosalttik. Fakat, neseli durumu pek kısa sürdü; ertesi sabah, her zamankinden daha kötü bir durumda ve daha kederliydi.

Fakat daha çok, sehre yeni gelmiş olan Drozdov'lara, eski dostlugunu yenilemek için gereken ziyareti yapmaya bir türlü karar verememesine kızıyordum. Anladığıma göre, Drozdov'lar da bunu bekliyor ve gelmeyisinin nedenini sorup duruyorlardı. Kendisi de bu ziyareti yapmayı arzu ediyordu. Lisa'dan sözederken anlayamadığım bir heyecanla konuşuyordu. Kuskusuz ki onu, bir zamanlar çok sevdiği küçük bir çocuk olarak hatırlıyordu. Fakat nedense, simdiki derterinin ve en önemli sıkıntılarının onun yanında sona ereceğini düşünmüyordu. Lisa'nın kişiliğinde olaganüstü bir yaratık bulacağına inanıyordu. Her gün ona gitmeye karar verdiği halde gitmiyordu. Isın en garip tarafı, onunla benim de tanışmak istememdir; bu da ancak, Bay Verkhovensky tarafından yapılabilirdi. Onunla sık sık karsılaşmalarım, üzerimde derin bir etki bırakmıstı... Tabii bu karsılaşmalarım, sokakta oluyordu. Onu, sık bir binici elbisesiyle, güzel bir atın üstünde ve rahmetli general Drozdov'un yakışıklı akrabası genç subayın esliğinde görüyordum. Gözlerimin kamasması kısa sürmüştü ve hayalimin olmayacak bir şey olduğunu hemen anlamıstım. Bununla beraber, kısa bir zaman bile sürmüş olsa, gerçek olduğuna göre, evinden çıkmamakta ısrar eden zavallı dostuma o zamanlar nasıl kızdığını tahmin etmek kolay olur.

Grubumuzda bulunan herkes, Bay Verkhovensky'nin bir süre için hiçbir ziyaretçi kabul etmeyeceğinden ve rahatsız edilmemesini istediğinden haberdar edilmisti. Vazgeçmesi için çok uğrasmakla beraber, kimseyle görüşmek istemediğini dostlarına bildirmesine engel olamadım. Arzusuna uyarak bütün dostlarının evini teker teker dolastım; Bayan Stavrogin'in bizim 'ihtiyar'a bazı işler verdiğini (aramızda ona ihtiyar derdik), yıllardan beri dağınık duran mektupların bir düzene sokulmasını istediğini, bu nedenle evine kapandığını ve kendisine yardım ettiğimi söyledim. Sadece, Liputin'e

91ugramadım; ona gitmeyi, her gün ertesi güne bırakıyordum; fakat, dogrusunu söylemek gerekirse ondan korkuyordum. Söylediğim tek kelimeye inanmayacağını biliyordum; ondan saklamak istediğimiz bir sır olduğunu düşünceğinden ve yanından ayrılır ayrılmaz hemen dışarı fırlayacağından ve ortada neler döndüğünü öğrenmek için bir sürü saçmalıklar yapacağından emindim. Bütün bunları kendi kendime tekrarlayıp dururken, ona rastladım. Durumu anlattığım tanıdıklardan her şeyi öğrenmisti bile. Fakat, söylemesi gariptir ki, Bay Verkhovensky hakkında tek soru sormadı ve ona uğ-rayamadığım için özür dileyeceğim sırada hemen sözümü kesti; konuşmayı baska bir konuya çevirdi. Bana söylenecek çok şey vardı; çok heyecanlı ve kendisini dinleyecek birini bulduğundan dolayı çok memnundu. Sehir haberlerinden deginmeye başladı; valinin "degisik ağızlı" karısının gelisinden, kulüpte onlara karşı yapılan hareketlerden, herkesin ortaya yeni yeni fikirler atmasından ve bunun herkese nasıl bulastığından falan sözetti. Tam on bes dakika konustu ve öylesine eglenceli anlatıyordu ki bir türlü kendimi yanından koparamıyordum. Gerçi ondan hiç hoslanmazdım; ama, itiraf etmeliyim ki, kendisini dinletme hüneri vardı; özellikle, öfkeli olduğu zamanlar. Bu adam, benim fikrime göre, dogustan casustu. Sehrimizde geçen bütün olayları dakikası dakikasına haber alırdı; sehrin en olmadık sırlarını bilirdi; bazen kendisini hiç ilgilendirmeyen olayları bu kadar ince ayrıntıları ile bilmesine hayret etmemek elden gelmezdi. Çogunlukla, karakter yapısının kiskançlık olduğuna inanmışımdır.



Aynı gece, Bay Verkhovensky'ye, o sabah Liputin ile karsılaşmamı ve anlattıklarımı söyledigim zaman, heyecanlanarak beni sasirtan bir soru sordu: "Liputin biliyor mu, bilmiyor mu?". Bu konuyu böyle kolaylıkla öğrenemeyeceğine; ayrıca, öğrenebileceği bir kimsenin olmadığına inandırmaya çalıştım; fakat, Bay Verkhovnesky bir türlü, bana inanmak istemedi.

Sonra beklenmedik bir anda:

-İster inanin ister inanmayin, dedi. Fakat, sadece durumumuzu bütün ayrıntılarıyla bilmesinin dışında, her ikimizin de bilmediği, belki de hiç öğrenemeyeceğimiz ya da öğrendiğimiz zaman geri

92

dönemeyeceğimiz bir şeyi de bildiği kanısındayım.

Cevap vermemekle beraber, söylediklerinde bazı gerçeklerin gizli olduğundan emindim. Bu konuşmadan sonra, bes gün Liputin'in ismini bile ağzımıza, almadık; Bay Verkhovnesky'nin, birtakım kuskularını bana açtığı, istemediği şeyleri söylediği için canının sıkıldığını hissetmemek elimden gelmiyordu.

\*\*\*

Bir sabah... Bay Verkhovensky'nin evlenmeye razı olduğunun yedinci ya da sekizinci günü... saat on bir sularında, her zamanki gibi yine kederli dostuma gitmek için acele ederken, basımdan bir olay geçti.

Liputin'in "büyük yazar" dediği Karmazinov'la karsılaştım. Onun romanları ve öyküleri yedisinden yetmisine kadar herkes tarafından bilinirdi. Onlara ben de düşkündüm; çocukluğumun ve gençliğimin, bana en çok zevk veren yapıtlarıydı. Ama, sonraları ondan sogumustum; son zamanlarda çok sık yazdığı düşündürücü romanları eskiden yazdığı siir dolu uzun öyküleri kadar ilginç değildi ve son yazılarını hiç beğenmiyordum.

Genel olarak, böylesine önemli bir konuda özel düşüncelerimi de açıklamama izin verecek olursanız, söyle konuşabilirim: Hayatları süresince çoğunlukla bir dñhi olarak bellenen orta halli bu centilmenler, öldüklerinde yalnız iz bırakmadan gitmekle kalmazlar; aynı zamanda, anılarımızdan bile silinirler. Fakat, bazıları, hayattayken bile, yeni bir kusagin çıkması ile tamamen unutulup bütün zihinlerden silinirler. Hele bizim ülkede, tiyatrodan sahnenin değişmesi gibi kolaylıkla olduğu doğrudur. Her zaman için, söyleyebilecekleri yeni bir şey olan Pushkin'ler, Gogol'ler, Moli,er ve Voltaire'ler ya da bütün meshurlar bu söylediklerimin dışında kalırlar!...

Bu orta halli, yetenekli centilmenlerimizin, kendilerinin bile farkına varmadan, ömürlerinin sonuna geldikleri de bir gerçektir.

93Bitmez bir düşünce hazinesi olduğuna uzun bir süre inanılan; kendisinden toplumun kipirdanısına olaganüstü, ciddi katkıları beklenen bir yazarın, sonunda, en esaslı düşüncesinin bile bir hiç olduğu, oldukça sık görülür ve bu nedenden dolayı, onların çok çabuk silinmelerine de hayret edilmemelidir. Fakat, yaslı adamlar bunun farkına varmazlar ve kızarlar. Çalışmalarının sonunda, öfkeleri sasirtacak derecede artar. Kendilerini ne sanırlar, ancak Tanrı bilir... Karmazinov için, sözü geçen kişilerle ve yüksek sosyete ile olan ilişkilerine, hemen hemen, kendi benliğinden daha çok önem verdiğini söylüyorlardı. Eger ona iyi bir tavsiye ile geliyorsanız, tabii, özellikle ona bir şey için gerekliseniz, sizi çok candan karsılayacağı, pohpohlayacağı, basit kalpliliği ve alçakgönüllülüğü ile sizi büyüleyeceği söylenirdi. Fakat, siz yanındayken, bir prens, kontes ya da korktuğu biri gelecek olursa, oradan ayrılmanıza fırsat kalmadan size, bir paçavra ya da küçük bir böcekmissiniz gibi kötü davranmayı en kutsal görevi kabul eder ve bu hareketinin soylu bir davranış olduğuna inandığı söylenir. Arzu ettiği takdirde kendisini tutabildiği, soylu davranışları çok iyi bildiği halde, o kadar ben-cilmis ki, toplumun edebiyatla pek ilgisi olmayan çevrelerinde bile yazarlığını ileri sürmeden edemezmiş. Diğer taraftan, eger biri yanlışlıkla umursamazlığı ile canını sıkacak olsa, son derece gücenir ve öç almak için fırsat ararmış.

Yaklaşık bir yıl kadar önce, ruhbilimle ilgili olduğu kadar, en kaba bir siirsel türde de yazılmaya çalışılmış bir yazısını, bir dergide okumustum. İngiltere kıyılarında bir yerde, bizzat kendisinin tanık olduğu, bir geminin batısını, bogulmak üzere olanların kurtarılmalarını ve bogulanların cesetlerinin sahile getirilmesini nasıl seyretmiş olduğunu anlatmıştı. Bu oldukça uzun ve kalabalık sözlü yazı, kendisinin ne kadar iyi bir insan olduğunu göstermek amacıyla yazılmıştı. Satırların arasında yazarın sanki şöyle dediği anlaşıyordu: "Bakin bana, su dakikalarda nasıl cesurca davrandım. Denizin, fırtınanın, kayaların, parçalanan geminin kalıntıları size ne anlatır? Bütün bunları kalemimin gücü ile size anlattım. Ölü kolları arasında ölü çocuğunu sıkıca tutan bogulmuş kadına neden

94

bakıyorsunuz? Bana baksanız daha iyi edersiniz. Olayın görünüsüne dayanamayıp arkasını dönen bana bakın. Bakin, ben arkamı dönmüş duruyorum; (dehşet içindeyim ve onlara dönüp bakacak gücü bulamıyorum; gözlerimi yumdum... bunu daha ilginç bulmuyor musunuz?" Karmazinov'un bu makalesi hakkındaki fikrimi Bay Verkhovensky'ye söyledigim zaman benimle aynı fikirde olduğunu söyledi.

Son günlerde Bay Karmazinov'un geleceği haberi şehirde yayıldığı zaman, normal olarak onu ben de görmek; hatta, mümkün olursa onunla tanışmak istemistim. Bir zamanlar arkadaş olduklarından bu arzumu Bay Verkhovensky aracılığıyla yerine getirebileceğimi biliyordum. Ve şimdi, onunla bir köse. basında karsılaştım. Onu derhal tanıdım; valinin karisiyla bir arabada giderlerken üç gün kadar önce bana göstermişlerdi.

Yaklasik elli bes yaslarinda, kısa boylu, agirbasli ve silindir sapkasinin kenarlarimdan, tertemiz pembe kulaklarinin arkasina kivrilan gür, kir saçli bir ihtiyardi. Ince, uzun, alay edercesine kivrilmis dudaklari, biraz etlice burnu ve keskin bakisli gözleriyle, teiniz, küçük yüzü pek güzel sayilmazdi. Giyimi biraz dikkatsizceydi. Üzerinde, ancak yilin bu mevsiminde Kuzey Italya ya da Isviçre'de giyilebilecek cinsten siyah bir pelerin vardi. Fakat giyiminin çok küçük seyleri dahi; kol düğmeleri, yakasi, düğmeleri; ince, siyah bir kurdelenin ucuna bagli бага gözlüğü ve yüzüğü, yüksek tabakadaki insanların kullandiklari cinstendi. Yazın muhakkak kumastan yapilmis, yaninda sedef düğmeleri olan renkli tozluklarla dolastigi kanisindayim. Onu gördüğümde, köse basinda durmus etrafina bakmiyordu. Kendisine ilgi ile baktigimi görünce, tatli, fakat biraz tiz bir sesle sordu:

- Bykov Sokagi'na nasil gidebilecegimi söylemek nezaketinde bulunur musunuz?

Büyük bir heyecanla:

- Bykov Sokagi mi? diye haykirdim. Buradan uzak degildir. Bu cadde boyunca yürürseniz soldaki ikinci sokak.

95- Çok tesekkür ederim.

Oh, kahrolsun o dakika!... O dakikada ürkek ve son derece alçakgönüllü göründüğümüne inanıyorum. Her seyin bir anda farkina vardi ve tabii, her seyi anladı; yani, kim oldugunu bildigimi, onun kitaplarini okudugumu ve çocuklugumdan beri ona taptigimi ve ürtüğümü, alçakgönüllülükle ona saygi duyugumu anlamisti. Gülümsedi; tekrar basini egdi ve tarif ettigim yöne dogru yürüdü. Neden geri dönüp pesinden gittim bilmiyorum; neden yaninda on adim kostum bilmiyorum. Yine birdenbire durdu.

Yine bana hitap ederek haykirdi:

- En yakin araba duragini da söyleyebilir miydiniz? Igrenç bir haykiris; igrenç bir ses!

- Araba duragi mi? En yakin araba duragi... katedralin yaninda... orada daima araba bulmak mümkündür.

Bunu söyler söylemez döndüm ve neredeyse kosacaktim.

Tahmin ederim ki, bunu bekliyordu. Tabii, hemen kendime geldim ve kazik gibi durdum; fakat, hareketimi fark etmis ve o tatsiz gülümsemesiyle yüzüme bakiyordu. Tam o sirada ömrüm oldukça unutamayacagim bir sey oldu. Birdenbire sol elinde tasimakta oldugu küçük çantayi yere düşürdü. Dogrusu bu çanta da degildi; küçük bir kutu, atase çantasina da benziyordu; fakat, daha çok kadinlarin tasidiklari makyaj çantasini andiriyordu. Ne oldugunu kesin olarak bilmiyorum; bildigim, onu yerden almak için dönmüs olduğumdur.

Onu yerden almadigima kesin olarak eminim; fakat, yerden almak için yaptigim ilk hareket kimseyi yaniltamazdi. Bu hareketimi gizleyemedigim de muhakkak; hem de aptal gibi kizarmistim. Alayci adam, anlamak istedigii her seyi bir anda anlayivermisti.

Sevimli bir sesle:

- Zahmet etmeyin, efendim, ben alirim, dedi.

Sanki çantayi yerden almayacagimi anlamamis gibi bir tavirle egilip yere düşen çantasini aldı. Bu hareketi yaparken sanki benden

96

evvel davranmis gibi bir çabuklugu vardi. Tekrar basıyla selamladi ve beni bir budala gibi oldugum yerde birakarak yoluna devam etti. Çantayi yerden almış bile olsam durumda bir degisiklik olacagini sanmazdim.

Bes dakika süreyle kendimi tamamen rezil olmus zannettim; fakat, Bay Verkhovensky'nin evine geldigim zaman kakhahalarla gülmeye basladim. Bu karsilasmayi öyle gülünç bulmustum ki, bütün olayi, hareketlerimiz de dahil olmak üzere Bay Verkhovensky'ye anlatmaya karar verdim.

\*\*\*

Bu kez Bay Verkhovensky'yi olaganüstü degismis bulunca çok sasirdim. Beni görür görmez büyük bir heyecanla karsilamak için kostugu geçektir. Fakat, öylesine dalgindi ki, anlattiklarimi dinlediginden bile kuskuluydum. Karmazinov'un isminden söz eder etmez, kendisini çilgin gibi kaybetti.

- Ondan sözetmeyin!... diye haykirdi. Onun ismini agziniza almayin! Bakin, suna bakin! Oku! Oku!...

Bir çekmece çekti ve masanın üstüne, kursun kalemle acele acele yazilmis üç kfgit parçasi attı. Bunlarin hepsi Bayan Stavrogin' dendi. İlk not, iki gün önce, ikincisi dün ve üçüncüsü de bugün, bir saat önce yazilmisti; üç mektup da pek önemsizdi. Tek konu, Kar-mazinov'du; Karmazinov'un onu ziyarete gelmemesi halinde ne kadar üzüleceginden ve gururunun incineceginden söz ediyordu. Iste iki gün önce gelen birinci not (belki üç gün önce ve dört gün önce yazılanlar da vardi):

"Nihayet bugün ziyareti ile size seref verecek olursa, benden sözetmemenizi rica ederim. En küçük bir imada bile bulunmayin. Benim hakkimda konusmayin ve beni ona hatirlatmayin."

V.S.

97Dünkü not:

"Nihayet bu sabah sizi ziyarete harar verecek olursa, en agirbasli hareketin onu evinize kabul etmemek olacagini saniyorum. Ben böyle düşünüyorum, sizin nasil düşündüğünüzü bilmiyorum."

V.S.

Bugünkü not, sonuncusu:

"Evinizin kirlı ve tütün dumanı ile dolu olduğundan eminim. Maria ve Foma'yı gönderiyorum; yarım saatte her tarafı temizleyip toplarlar. Onlara karışmayın, odanızı toplarlarken siz mutfakta oturun. Bir Buhara halısı ve iki Çin vazosu gönderiyorum: onları uzun zamandan beri size hediye etmeyi düşünüyordum zaten; aynı zamanda Teniers'imi gönderiyorum (bir süre için). Vazoları pencerenin içine koyabilirsiniz ve Teniers'i de tam Goethe'nin resminin altına asın; orada daha çok göze çarpar ve sabahları da orası daima aydınlık olur. Nihayet gelirse, onu son derece kıbar karşılayın; fakat önemsiz şeylerden ya da bilimsel konulardan söz edin; sanki, ondan henüz dün ayrılmış gibi davranın. Benim hakkımda tek kelime dahi söylemeyin. Akşam belki sizi görmeye gelebilirim."

Hamis: Eger bugün gelmeyecek olursa, artık hiç gelmez.

Notları okuyunca dostumun böyle basit şeylerden heyecanlanmasına şaşım. Sorgu dolu bakışlarını ona kaldırdığım zaman notları okuduğum sürede her zaman takmakta olduğu beyaz kravatını, kırmızı bir kravatla değiştirmiş olduğunu gördüm. Sapkası ve bastonu masanın üstünde duruyordu. Rengi solmuştu ve elleri titriyordu.

Sorgu dolu bakışlarıma öfkeyle karşılık verdi.

- Onun heyecanı umurumda bile değil!... Je m'en fiche! (bile değil!) Benim mektuplarıma cevap vermediği halde Karmazinov için heyecanlanıyor!... İşte, işte bana dün geri gönderdiği açılma-

98

mis mektuplarımdan biri, orada masanın üstünde, kitabın altında, L'Homme qui rit'in altında, (gülen adam) Sevgili Nicholas için üzülmüyorsa bana ne? Je m'en fiche et je proclame ma liberté. Au diable le Karmazinov! Au diable Lembke! (Viz gelir, hürriyetimi ilan ediyorum. Karmazinov'un canı cehenneme! Lembke'nin canı cehenneme!) Vazoları hırs, Teniers'i çekmeceye sakladım ve beni derhal kabul etmesini istedim. Duydunuz! Ondan istedim!... Ben de kursun kalemle aynı cins kfgida karladım ve Nastasya ile gönderdim ve bekliyorum. Dasha'nın kendi ağzıyla ve Tanrının huzurunda ya da hiç değilse, sizin huzurunuzda söylemesini istiyorum. Vous me seconderez, n'est-ce pas, comme ami et t, moi. (Bana bir dost ve tanık olarak yardım edeceksiniz, değil mi?) Yüzümü kızartmak, yalan söylemek istemiyorum; gizli kapaklı işler istemiyorum; bu işte gizli hiçbir şey istemiyorum!... Her şeyi bana samimiyetle itiraf etsinler, açık olarak, onurluca ve sonra... sonra belki ben onları onurlu davranışımıyla utandırırım!...

Onun bir alçak olduğuna inanmışım gibi büyük öfkeyle bana baktı ve birden parladı.

- Ben bir alçak mıyım, değil miyim, aziz dostum?

Bir yudum su içmesini rica ettim; onu daha önce hiç bu kadar heyecanlı görmemişim. Konuşurken odanın bir köşesinden öbür köşesine koşuyordu; fakat, birden garip bir tavırla karşımda durdu.

Asiri bir gururla tepeden tırnağa beni süzdü ve yine başladı.

- Beni, Stepan Vershovensky'yi, onuru ve büyük ilkeleri uğruna, gerekirse heybesini, yoksul çikini, zayıf omzuna vurup bir daha geri dönmek üzere buradan gidebilecek kadar güçlü sanmıyor musunuz, efendim? Stepan Verkhovensky'nin, baskıyı, çilgin bir kadının baskısını, yani, dünyadaki en onur kırıcı, amansız baskıyı, büyük bir soylulukla geri çevirmesi ilk defa olmuyor; gerçeği dikkate almadan sözlerime güldüğünüzü görüyorum, efendim!... Oh, bir tüccarın yanına girip çocuklarına öğretmenlik ederek son günlerini orada geçirebileceğime, ya da bir çitin dibinde açlıktan ölecek

99kadar güçlü olduğuma inanmıyorsunuz. Cevap verin, hemen cevap verin!... İnaniyor musunuz, inaniyor musunuz?

Bilerek cevap vermedim. Hatta, olumsuz cevabımla onu incitmek istemediğim için cevap vermekten kaçınıyordum gibi bir de tavir takındım. Onun bu öfkesinde gururumu kıran bir şey vardı ve kişisel de değildi, ah, hayır!... Fakat... bunu daha sonra anlatacağım.

Bay Verkhovensky'nin rengi gerçekten soldu.

- Belki yanımda sikiyorsunuzdur, Bay G... (benim adım). Sonra, çoğunlukla olaganüstü öfkelenip konuşmasından önce

yüzüne gelen solgun ifadeyle:

- Belki de...beni bir daha görmek istemezsiniz, dedi. Endişeyle ayağa fırladım; tam o sırada Nastasya odaya girdi ve

üzerine kursun kalemle bir şeyler karalanmış bir kfgit parçasını sessizce ona uzattı. Bir göz attıktan sonra fırlatıp bana attı. Kfgitta Bayan Stavrogin'in yazısıyla iki kelime vardı: "Evde oturun."

Bay Verkhovensky sapkasını, bastonunu sessizce aldı ve acele adımlarla kapiya doğru yürüdü; bir tutsak gibi ben de pesinden gittim. Birden koridorda birtakım sesler ve acele adım sesleri duyuldu. Sanki yıldırımla vurulmuş gibi yerinde çakılıp kaldı.

Kolumu tutarak fisildadi:

- Liputin L.Mahvoldum!... Tam o anda Liputin odaya daldı.

Bay Verkhovensky, Liputin geldi diye neden mahvolacaktı bilmiyordum ve bu sözüne bir anlam da verememişim; her şeyi ruhsal düzeninin bozukluğuna verdim. Fakat, böyle olmakla beraber duyduğu dehşet olaganüstüydü ve olacakları yakından izlemeye karar verdim.

Odaya girerken Liputin'in yüz ifadesi, bütün yasaklamalara ragmen, bu kez içeri girmeye özel bir hakkı olduğunu gösteriyordu. Beraberinde hiç tanımadığımız, kiligina bakılırsa, henüz yoldan

100

geldiği belli birini de getirmisti. Bay Verkhovensky'nin anlamsız bakışma karşılık yüksek sesle konuşmaya başladı.

- Size yeni bir ziyaretçi getiriyorum, hem de önemli biri! Bu bakımdan yalnızlığınızı bozmaya cesaret ediyorum. Bay Kirilov, ender rastlanan bir inaat mühendisidir. Ve en önemlisi, efendim, oğlunuzu tanıyor, Peter Verkhovensky'yi. Oğlunuzun çok yakın bir arkadaşı. Ondan bir de haber getirmiş. Yoldan henüz geldi.

Ziyaretçi sert bir sesle:

- Haber getirmiş olduğumu siz uyduruyorsunuz, dedi. Haber getirmedi; fakat, Verkhovensky'yi tanıdığım doğrudur. Ondan, on gün evvel Kharkov seyrinde ayrıldım.

Bay Verkhovensky tereddüt etmeden adamın elini sikti ve oturması için işaret etti; bir bana, bir de Liputin'e bakti; sonra, sanki kendisine gelmiş gibi aceleyle oturdu; fakat, sapkısı ve bastonu hıfıf elindeydi.

- Tanrım, demek çıkıyordunuz!... Oysa, bana çok meşgul olduğunuz söylenmişti!...

- Evet, kendimi iyi hissetmiyorum. Sadece yürüyüşe çıkıyordum. Ben...

Bay Verkhovensky birden sustu ve elindeki sapkayla bastonunu divanın üstüne bıraktı ve kızardı.

Bu arada aceleyle konuyu inceliyordum. Genç bir adamdı... tahminen yirmi yedi yaşlarında... düzgün kilikli, biraz kırlice solgun benizli, donuk siyah gözlü, uzunca boylu ve esmerdi. Biraz düşünceli ve dalgın görünüyordu. Konuşmasını kesik kesik, dilbilgisi bakımından kit cümlelerle sürdürüyordu. Biraz uzunca cümle kurmak zorunda kaldığı zaman, oldukça garip kelime düşüklükleri yapıyordu. Liputin, Bay Verkhovensky'nin hayretini fark ediyor ve bundan sevinir görünüyordu. Odanın zıt köşelerindeki koltuklara oturan ev sahibi ile konuya aynı uzaklıkta olabilmek için oturduğu hasır sandalyeyi hemen hemen odanın ortasına doğru sürmüştü. Keskin bakışlı gözleri, odanın her köşesini araştırıyordu.

101 Bay Verkhovensky, nihayet konusuna mirildandı.

- Ben... Peter'i uzun bir süreden beri görmedim. Avrupa'da mı tanistiniz?

- Burada ve Avrupa'da. Liputin araya girdi.

- Bay Kirilov, dört yıllık bir ayrılıktan sonra Avrupa'dan henüz döndü. Mesleğinde ilerlemek için gitmişti ve şimdi de demiryolu köprüsünde is alabilmek amacıyla buraya geldi. Simdilik cevap bekliyor. Peter'in aracılığıyla da Drozdov'ları ve Lisa'yi tanıyor.

Mühendis dimdik oturuyor ve yapmacık bir sabırsızlıkla dinliyordu. Bir seylere kızdığı her halinden belli oluyordu.

- Bay Stavrogin'i de tanıyor. Bay Verkhovensky sordu:

- Bay Stavrogin'i de tanıyor musunuz? -Evet, efendim; Onu da tanıyorum.

- Peter'i o kadar uzun zamandan beri görmedim ki... kendimde onun ba... babası olmak hakkını göremiyorum... C'est le mot. (sadece bir deyiş) Ben... sey... ondan ayrıldığınız zaman nasıldı?

Bay Kirilov yine ayrıntılı olarak cevap vermeyi gereksiz görmüş olacak ki kısaca:

- Ondan ayrıldığım zaman iyiydi... o da gelecek, dedi. Bir seye kızdığı belli oluyordu.

- Geliyor ha! Nihayet ben... anlıyorsunuz ya, Peter'i o kadar uzun zamandan beri görmedim ki!

Bay Verkhovensky kelimelerini sasırıyordu.

- Zavallı oğlumu bekliyorum. Kendisine karşı çok suçluyum... diye devam etti. Yani sunu demek istiyorum ki, Petersburg'da ondan ayrıldığım zaman... ya... yani, düşünmedim ki... onu bir hiç sayıyordum, onu... quelque chose de ce genre. (yani, böyle bir sey). Biliyor musunuz, sinirli, çok duygulu ve... ürkekti. Gece ölmesinden korktuğu için yatarken, yerlere kapanarak dua eder, yastığının üs-

102

tüne haç çizdi... Je m'en souviens. Enfin, (onu hatırlıyorum. Nihayet,) ne soylu bir duygu, yani değerli bir sey, ne de gelecek için bir düşünce filizi... C'était comme un petit idiot (küçük bir budalaydı.) Fakat ne söyledigimi bilmiyorum galiba. Özür dilerim, Ben... sey... beni buldunuz...

Mühendis birdenbire asiri bir merakla sordu:

- Yastığina haç çizdiğini söylerken ciddi miydiniz?

- Evet, çizdi.

- Pek fıf; sadece öğrenmek istemistim... devam edin. Bay Verkhovensky sorgu dolu gözlerle, Liputin'e bakti.

- Beni ziyarete geldiğiniz için memnunum; ama, simdiki durumum benim... sey... sahi, nerede kalıyorsunuz?

- Bogoyavlenskaya sokagi, Filippov'un evinde. Kendimi tutamadan:

- Oh, dedim. Shatov da orada oturuyor. Liputin fdeti bagirarak:

- Evet, aynı evde, dedi. Shatov tavan arasında oturuyor. Bay Kirilov, Yüzbaşı Lebyatkin'in katında bir odada kalıyor. Shatov'u ve karisini da tanıyor. Avrupa'da karisinin yakın arkadaşıymış.

Bey Verkhovensky birden duygulanarak bagırdi:

- Comment!... (Nasıl!) De ce pauvre ami (bu zavallı dostumuzla) ve su kadının sanssız evlilikleri hakkında bir seyler biliyor musunuz? Kadını sahsen tanıyan biri olarak ilk kez sizinle karşılaşılıyor ve eger sadece...

Mühendis, kiptirmizi olarak onun konuşmasını yarıda kesti:

- Ne kadar saçma!... Her şeyi nasıl uyduruyorsunuz, Liputin! Shatov'un karısını hiç görmedim... belki sadece uzaktan bir kere görmüşümdür, o kadar. Yakından hiç görmedim diyebilirim. Shatov'u tanırım. Neden böyle uydurup duruyorsunuz?

Kanepenin üzerinde sert bir hareketle döndü; sapkasını kaptı, tekrar yerine bıraktı; yine eskisi gibi oturdu; sonra, kivilcimlar

103fiskiran gözlerle meydan okurcasına Bay Verkhovensky'ye baktı. Böylesine öfkelenmesini hiçbir zaman anlayamadım. Bay Verkhovensky, duygulu bir tavırla:

- Bağışlayın, dedi. Bunun çok nazık bir mesele olduğunu biliyorum...

- Burada nazık bir mesele falan yok. Ayıp, hakikaten ayıp ama, "saçma" diye size değil, Liputin'e bağışladım; çünkü, daima uyduruyor. Size hitap ettiğimi düşündünüzse bağışlayın. Shatov'u taniyorum; ama, karısını hiç tanımıyorum... hiç!...

- Anladım. Anladım. Ve ısrar ettiysem, sadece, zavallı dostumuzu, nötre irascible'ami, (öfkeli dostumu) çok sevdiğimden ve onunla daima ilgilendiğimden... Eski, belki de gençlikten; fakat oldukça değerli düşüncelerini birden değiştirmiş olduğunu düşünmemek elimden gelmiyor. Ve şimdi de nötre sainte Russie (Kutsal Rusya'mız) hakkında o kadar yaygara koparıyor ki, bu organik değişmeyi, baska türlü adlandıramam; aile içindeki müthiş bir sarsıntıya, yani demek ki, sanssız evliliğine vermek eği-limindeyim. Zavallı Rusyamızı iyice tanıyan, avcunun içi gibi bilen ve bütün hayatını Rus halkına vermiş olan ben ve dahası da...

Mühendis bir kere daha aniden konuştu:

- Rusya'ya ben de bilmem ve... inceleme fırsatını da bulamadım.

Sonra, yine kanepede sert bir dönüş yaptı. Bay Verkhovensky sözünün yarısında kalmıştı. Liputin:

- İnceliyor, Rusya'ya inceliyor, diye araya girdi. İncelemelerine henüz başladı ve Rusya'da artan intihar olaylarının nedenleri ve genel olarak, toplumda intihar olaylarını artıran ve azaltan nedenler üzerine çok ilginç bir makale hazırlıyor. Pek sasirtici sonuçlara varmış.

Mühendis son derece heyecanlanarak:

- Hiç hakkınız yok, diye öfkeyle mirildandi. Hiç de makale değil... Ben asla... böyle saçma şeyler... rastlantıyla, size gizli olarak

104

sordum. Hiç de bir makale değil; yayımlamıyorum ve sizin hakkınız yok...

Liputin'in pek keyiflendiği açık seçik belliydi.

- Özür dilerim; belki de edebi çalışmanıza makale demekle yanıldım. Bay Kirilov sadece gözlem yapıyor ve meselenin aslına ya da daha doğrusu, onun ahlaki yönüne değinmiyor. Gerçekten, böyle erdeme ait şeyleri kabul etmiyor ve iyilik amacının hatiri için genel yıkimin en son ilkeleri taraftarıdır. Avrupa'da sağduyunun sağlanabilmesi için yüz milyondan fazla bas talep ediyor... Son barış görüşmelerinde istenenden oldukça fazla: Bu bakımdan Bay Kirilov herkesten önde gidiyor.

Mühendis, karsısındakileri küçük gören bir tebessümle dinliyordu. Yarım dakika kadar herkes sustu. Nihayet Bay Kirilov magrur bir tavırla:

- Bunların hepsi saçma, Liputin, dedi. Eğer rastlantıyla size bazı şeyler anladiysam ve siz onlara hemen sarıldıysanız, elimden bir şey gelmez. Fakat hakkınız yok; çünkü, bunlardan kimseye söz-zetmedim. Konusmaya tenezzül etmem. Eğer inançlarım varsa, onlar bana aittir; fakat siz... ahmakça davranıyorsunuz. Bir karara bağlanmış konular üzerine konuşmam. Tartismadan nefret ederim. Hiçbir zaman tartışmak istemedim...

Bay Verkhovensky dayanamadı.

- Belki de çok haklısınız.

- Özür dilerim, fakat burada kimseye kırılmış değilim. Konuk, heyecanla ve çabuk çabuk konuşmasına devam etti:

- Dört yıl içinde pek az insan gördüm... Dört yıl çok az konuştum ve kimseyle konuşmamak için elimden geleni yaptım; bence nedenler vardı ki, kimseyi ilgilendirmez... Tam dört yıl. Liputin öğrendi ve gülüyor. Anlıyorum ve aldırıyorum. Gücenmiyorum... sadece serbestliğine sasiyorum. Düşüncelerimi size açmıyorsam...

Sözünün burasında hepimizi garip bir bakışla süzerek devam etti:

105- Beni hükümete ihbar edeceğiniz korkusundan değil. Kesinlikle lütfen, böyle saçma şeyleri aklınıza getirmeyin...

Bu sözlerle hiçbirimiz cevap vermedik. Sadece birbirimize bakıttık. Hatta, Liputin bile kis kis, alaylı gülmesini unutmıyordu. Bay Verkhovensky kararlı bir tavırla kanepeden kalktı.

- Çok üzgünüm, baylar; fakat kendimi iyi hissetmiyorum ve oldukça da üzgünüm. Kusuruma bakmamalısınız.

Bay Kirilov sapkasını alarak doğrulurken:

- Ah, gitmemizi istiyorsunuz, dedi. Böyle söylediginiz için memnun oldum; son derece unutkanım, biliyorsunuz.

Yerinden kalktı ve içten bir tavırla, elini uzatarak Bay Verkhovensky'ye doğru yürüdü.

- Rahatsız olduğunuz için üzıldüm. Bilmeden gelmiş oldum. Bay Verkhovensky acele etmeden onun elini dostça sikti.

- Aramızda başarı sağlamanız en iyi dileklerim, dedi. Söylediğiniz gibi, kendinize özgü nedenler yüzünden bu kadar yıl Avrupa'da kalmış, insanlardan kaçınmış ve Rusya'yi unutmuş olmanızı anlıyorum. Burada doğup büyümüş biz Ruslar'a sakinlikle bakıyor olmalısınız. Bize gelince, biz de size sasiyoruz. Mais cela passera (bu da geçecek). Yalnız bir şey var, beni sasırtan bir şey: Köprümüzü inşa etmek istiyorsunuz, bununla beraber, genel yıkım ilkelerine taraftar olduğunuzu söylüyorsunuz. Köprümüzü yapmamıza izin vermeyeceklerdir!...

Kirilov sasırarak haykırdı.

- Ne? Ne dediniz? Oh, bos verin!...

Birden son derece iyi kalplilikle ve neseli kahkahalarla gülmeye başladı. Bir dakika kadar yüzünde çocuksu bir anlam belirdi. Bu anlamın ona çok uyduğunu düşündüm. Bay Verkhovnesky'nin bu sözüne sevinen Liputin ellerini zevkle birbirine sürüyordu. Fakat, bütün bu süre içinde Bay Verkhovnesky'nin neden dolayı Liputin'den korktuğunu ve onun geldiğini anlayınca neden "Mahvoldum!" diye haykırdığını hayretle düşünmekten kendimi alamam.

\*\*\*

106

Hepimiz kapıda duruyorduk. Ev sahibiyle konukların birbirlerine en iyi son sözlerini söyleyecekleri ve biraz sonra iyi dileklerle ayrılacakları andı.

Liputin, odadan çıkmak üzereyken sanki kasten söylemiş gibi:

- Bay Kirilov'un bugün pek nesesi yok, dedi. Çünkü, kız kardeşi için Yüzbaşı Lebyatkin ile tartı. Yüzbaşı Lebyatkin yarım akıllı kız kardeşini kamçıyla;.. hakiki bir Kazak kamçisiyle dövüyormuş... her sabah ve akşam. Onun isine karışmak istemeyen Bay Kirilov avludaki küçük bölüğe geçti. Eh, iyi günler.

Bay Verkhovensky sanki kirbaça vurulmuş gibi haykırdı.

- Kız kardeşini mi? Hasta kızı mı? Kamçıyla, ha? Hangi kız kardeşi? Hangi Lepyatkin?

Biraz önceki dehşet duygusu tekrar gelmişti.

- Lepyatkin mi? Emekli yüzbaşı. Kendisine önceleri kidemli üstteğmen diyen.

- Rütbesinden bana ne? Kız kardeşi kim? Tanrım! Lepyatkin diyorsunuz? Fakat, burada bir Lepyatkin vardı ki...

- Aynı adam... bizim Lepyatkin... Virginsky'nin evinde, hatırladınız mı?

- Fakat, o sahte kfgitlarla yakalanmamış mıydı?

-Eh, geri döndü. Hemen hemen üç haftadan beri burada ve hem de özel koşullarla.

- Ama o bir alçaktır!...

- Aramıza bir alçak almamamız için bir neden var mı? Liputin birden siritti ve hoş olmayan bakışlarını Bay Verkhovensky'nin yüzüne dikti.

- Ulu Tanrım! Böyle söylemek istemedim... fakat aslına bakarsanız, alçaklık hususunda sizinle aynı düşüncedeyim; özellikle sizinle. Fakat, devam edin, devam edin; biraz daha anlatın. Böyle söylemekle neyi kastettiniz? Böyle söylemekle bir şey kastettiğinize inanıyorum !...

107- Oh, hepsi saçma şeyler, efendim. Yani, duruma bakarsanız, yüzbaşı sahte kfgitlar yüzünden aramızdan ayrılmamış. Kendisinden saklanan kız kardeşini bulmak için gitmiş. Şimdi de onu getirmiş; bütün mesele bu. Neden korkmuş görünüyorsunuz, efendim? Sadece sarhos olduğu zaman, bana anlattıklarını söylüyorum. Ayık olduğu zaman bu hususta tek kelime bile söylemez. Son derece sinirli bir kişi ve ne demek istediğimi anlıyorsanız; yani, kötü bir askeri alışkanlık. Kız kardeşi deli olduğu kadar da total. Birisi kızı, sözde bastan çıkarmış görünüse göre; Lepyatkin, ailenin onuruna sürülen bu lekeye karşılık, uzun zamandan beri bu adamdan her yıl belirli bir para almış. Sarhos konuşmalarından anlayabildiğim bu kadar. Fakat, bana sorarsanız bütün bunlar sarhos saçmalar. Sadece övünüyor. Ve ayrıca, böyle durumlar çok daha ucuz yoldan halledilir. Bununla beraber, bolca parası olduğu muhakkak; on beş gün kadar önce, yalınayak dolanıyordu; fakat şimdi, elinde yüz rubleyle dolanıyor. Kız kardeşine her gün bir çeşit nöbet geliyor. Kadın çiglik çigliga; o da kirbaciyla onu "yola" getiriyor. Kadın saygılı olmayı bilmelidir, diyor... Anlayamadığım bir husus var; o da, Shatov'un o adamla beraber nasıl oturabildiğidir. Bay Kirilov, orada ancak üç gün kalabildi. Onu Petersburg'dan tanıyor ve şimdi de rahatsız edilmemesi için avludaki küçük bölüğe geçti.

Bay Verkhovensky mühendise hitap ederek sordu:

-Dogrumu?

Kirilov öfkeyle mirıldandı:

- Liputin'e sorun.

Bay Verkhovensky kendisini tutamayarak:

- Sırlar, sırlar!... diye haykırdı. Birdenbire bu kadar çok sırlar ve sırlar nasıl toplandı?

Mühendis kaslarını çattı, kızardı, omuzlarını silkerek odadan çıktı. Liputin:

- Bay Kirilov kirbaci bile çekip elinden almış, diye ekledi. Kirip, pencereden dışarı fırlatmış ve siddetli bir tartışmaya girişmiş.

Kirilov hızla geri döndü.

- Neden gevezelik ediyorsunuz, Liputin, dedi. Ahmaklık yapıyorsunuz. Neden böyle konuşuyorsunuz?
- Alçakgönüllülikle ruhunuzun asil bir davranışını neden gizleyeyim? Hem sizin için konuşuyorum...
- Ne kadar saçma ve gereksiz... Lebyatkin'in aptallığı ve degersizliği... Bu iste tamamen zararlı ve son derece... Hem neden böyle saçmalıyorsunuz? Gidiyorum.

Liputin, parlak bir gülümsemeyle:

- Ah, ne yazık! diye haykırdı. Size başka bir fıkra anlatarak biraz neselendirecektim, Bay Verkhovetsky. Aslında bunu anlatmak için gelmistim; oysa, bunu siz de duymuş olacaksınız ya, neyse... başka bir zaman anlatırım. Bay Kirilov'un acelesi var. Allahaismarladık, efendim. Anlatacağım fıkra Bayan Stavrogin hakkındaydı. Geçenlerde beni çok eğlendirdi. Beni özellikle çağırt-misti. Kelimelerle anlatılamayacak kadar komik. Allahaismarladık, efendim.

Fakat tam bu sırada Bay Verkhovetsky onun omzuna yapıştı; sonra çekerek odaya soktu ve bir sandalyeye oturmaya zorladı. Liputin korkmuş görünüyordu.

Oturduğu sandalyeden korkarak Bay Verkhovetsky'ye baktı:

- Garip şey, evet, birden beni çağırttı ve "sir olarak" Bay Stavrogin hakkında ne düşündüğümü sordu. Deli miydi, yoksa değil miydi? Sasılacak şey değil mi?

Bay Verkhovetsky bütün kontrolünü kaybetmiş gibi mirildandi:

- De isiniz!... Liputin, sadece bu çeşit bir adılığı... belki daha

Bu iste dostumun, Liputin'in bizden daha çok, hatta bizim bilmediğimiz şeyleri bildiğini söylemesini hatırladım.

Liputin sanki çok korkmuş gibi:

- Gerçekten, Bay Verkhovetsky, diye mirildandi. Gerçekten...

109- Baslayın! Sizden de rica ediyorum, Bay Kirilov, sizden de gelip oturmanızı ve tanıklık etmenizi istiyorum. Lütfen, söyle buyurun. Oturun. Siz Liputin, her şeyi samimi ve basit olarak anlatın ve anlatacaklarınız, dolambaçlı sözlerle de olmasın!...

- Böylesine heyecanlanacağınızı bilseydim, efendim, bundan hiç söz etmezdim. Ve bütün bunları Bayan Stavrogin'den öğrendiğinizi sanıyordum!

- Böyle bir şey sanmıyordunuz... Baslayın, baslayın, diyorum.

-Ah pek!f, yalnız oturmak nezaketinde bulunur musunuz? Siz bu kadar heyecanlıyken basımda ayakta durmanızı arzu etmiyorum. Aksi halde, rahatlıkla anlatabileceğimi sanmam.

Bay Verkhovetsky heyecanına hfkim olmaya çalışarak magrur bir tavırla koltuğa çöktü. Mühendis, karanlık bakışlarını yere dikmiş, basını kaldırmamakta ısrar ediyordu. Liputin büyük bir zevkle onları süzüyordu.

- Eh, nasıl baslayacağım, bilmem? Beni öyle bos bulduğum zaman avladınız ki...

\*\*\*

- Önceki gün, aniden Bayan Stavrogin'in bir usagi geldi ve yarın saat tam on ikide hanımını aramamı söyledi. Düşünebiliyor musunuz? Büroma gitmedim ve dün saat tam on ikide Bayan Stavrogin'in kapısını çalıyordum. Büyük salona alındım ve bir dakika sonra Bayan Stavrogin geldi, oturmamı söyledi ve kendisi de karsıma geçip oturdu. Duygularıma inanmadan oturduğum yerde kalmistim; siz de bilirsiniz, efendim, beni nasıl karsılar! Adeti olduğu üzere, dolambaçlı konuşmaya gerek görmeden hemen konuya girdi. "Hatırlarsınız" dedi. "Dört yıl önce Bay Stavrogin rahatsızken, her şey aydınlanana kadar bazı garip olaylardan sorumluydu. Bu olaylar herkesi saskına çevirmisti. Bu olaylardan biri de sizi çok

110

yakından ilgilendirmisti. Bay Stavrogin iyileştiği zaman benim arzum üzerine sizi ziyaret etmistti. Daha önce de sizinle birkaç kere konuşmuş olduğumu biliyorum. Çok samimi ve açık olarak söyleyin..." sözünün burasında Bayan Stavrogin biraz saskin görünüyordu... "O zaman Bay Stavrogin'i nasıl bulmustunuz? Genel olarak onun hakkındaki düşünceleriniz nelerdi? Sizin üstünüzde nasıl bir etki yaratmisti? Ve şimdi,onun hakkında ne düşünüyorsunuz?" Bayan Stavrogin tamamen saskindi; bir dakika kadar susarak bekledi; sonra kızardı. Bayagi korkmustum. Dokunaklı olmayan bir dille tekrar konuşmaya başladı. Onun böyle bir anlatımla konuşabileceği kimsenin aklına gelmezdi. Fakat, sözleri çok anlamlıydı. "Beni çok dikkatle dinlemenizi istiyorum," dedi. "Sizi, anlayışlı, gerçekleri görebilen, tahminlerinde yanılmayan bir kimse olarak tanıdığım için çağırttım." (Ne iltifat!) "Kuskusuz ki", dedi. "Sizinle konuşan bir annedir. Bay Stavrogin, basından çok mutsuzluklar geçen, olmayacak şeylerle karsılaşan bir kimsedir. Bütün bunların akli dengesini etkileyebileceği kuskusuzdur. Tabii, delilik demek istemiyorum." Sözünün burasında bir an sustu. Sonra büyük bir güvenle ve magrur bir tavırla konuşmasına devam etti. "Böyle bir şey hiçbir zaman düşünülemez. Fakat, garip, değişik bir şey olabilir. Düşüncelerinde, eğilimlerinde, görüşlerinde bir kayma olabilir." Bu sözler Bayan Stavrogin'in tam sözleridir, efendim ve Bayan Stavrogin'in, durumu bu kadar açık ve kesinlikle açıklayabilmesi beni son derece sasirtti. Pek üstün anlayışlı bir hanimefendi!... Bayan Stavrogin "Nihayet" dedi. "Ben bile, onda bazı değişik eğilimler ve devamlı bir huzursuzluk sezmistim. Ama ben bir anne, siz ise bir yabancısınız ve bu bakımdan, kafası çalışan bir insan olarak daha sağlam bir sonuca varabilirsiniz.

Nihayet size yalvaririm." Bu deysisi kullandı. "Bütün gerçeği tüm çıplaklığı ile bana anlatın. Bu konusmamızın gizli olduğunu hiçbir zaman unutmayacağınıza söz verirsiniz; ilerde, her çeşit yardımımı sizden esirgemem." İşte, efendim, hepsi bu. Ne dersiniz?

Bay Verkhovensky saskin saskin kekeleydi.

- Siz... beni sasırttınız. Öyle ki, size inanamıyorum.

111Liputin, sanki Bay Verkhovensky'yi duymamis gibi devam etti:

-Hayır, hayır, lütfen iyi düşünün. Böyle yüksek bir kişi, benim gibi bir adama, böyle bir soru sorar ve üstelik sorduklarının aramızda kalmasını isterse, bu kadının ne kadar zor durumda olduğu anlaşılmaz mı? Bu ne demektir? Acaba, Bay Stavrogin hakkında bazı beklenmedik haber mi almışlar?

Bay Verkhovensky kafasını toparlamakta güçlük çekerek mirildandı:

- Bilmiyorum... herhangi bir haber olduğundan bilgim yok... onu bir süreden beri göremedim, fakat... fakat sunu söyleyebilirim ki, efendim... fakat sunu söyleyeyim ki, Liputin, eğer bunları size bir sır olarak söylediyse ve siz bunları bizim huzurumuzda söylüyorsunuz ki...

- Tamamen bir sır olarak! Kimseye söyleyecek olursam Tanrı beni çarpsin ben... fakat burada anlatmama gelince... bundan ne çıkar? Biz yabancı mıyız? Bay Kirilov da öyle... o da aslında yabancı sayılmaz, değil mi?

- Korkarım ki sizinle aynı fikirde olamayacağım. Sırrı saklayacağımızdan kuskuyu yoktur... üçümüzün... yani... fakat korkarım ki siz, Liputin, saklayamazsınız ve size hiçbir şey için güvene-mem.

-Ne demek istiyorsunuz, efendim? Bana devamlı yardım teklif edildiğine göre, herkesten çok beni ilgilendirir, değil mi? Aslında, bu konuya dikkatinizi çekmem, oldukça garip ve psikolojik bir olaydan daha söz etmek içindi. Dün aksam, Bayan Stavrogin'le yaptığım konuşmanın etkisi altındayken, benim üstümdeki etkisini siz de takdir edersiniz. Bay Kirilov'a bu konuyla uzaktan ilgili bir soru sordum: "Bay Stavrogin'i hem Petersburg'dan hem de Avrupa'dan tanıyorsunuz" dedim. "Akli dengesi ve yetenekleri hakkında neler düşünüyorsunuz?" Bay Kirilov, her zamanki gibi kısa olarak, onun ince zekâfı ve sağlam karakterli bir kimse olduğunu söyledi. Sorumu biraz daha genişlettim: "Bu kadar yıl süresince,

112

inançlarında bir yön değistirme, ya da ters dönme gibi... nasıl söyleyeyim?... Delilik gibi ya da ona benzer bir şeyler sezdiğiniz mi?" Kısaça, Bayan Stavrogin'in sorusunu tekrarladım. Ne tahmin edersiniz? Bay Kirilov, şimdi yaptığı gibi kaslarını çattı ve derin bir düşünceye daldı. "Evet," dedi. "Bazen birtakim gariplikler dikkatimi çekmişti." Bay Kirilov da böyle düşündükten sonra, onun bir derdi olması gerekmez mi?

Bay Verkhovensky, Kirilov'a döndü.

- Doğru mu? diye sordu.

Kirilov birden basını kaldırdı ve kivilcimlar fiskıran gözlerle ona baktı.

- Bu konuda söz etmeye hakkım yok, diye cevap verdi. Size karşı çıkmak zorundayım, Liputin. Bu konuda adımı söylemeniz doğru değil. Size bu husustaki düşüncelerimin tümünü söylemedim, zaten. Onu Petersburg'dan tanıyabilirim; ama, bu yıllar önceydi ve her ne kadar Bayan Stavrogin'i son zamanlarda görmüşsem de, onu çok az tanıyorum. Beni karıstırmamanızı rica ederim ve... ve bütün bunların dedikodudan farkı da yok.

Liputin masum bir tavırla kollarını yana açtı.

- Demek dedikoducuyum, ha? Dedikoducu olduğum kadar, acaba casus olduğumdan da kuskuyu duyar mısınız? Bu meselenin dışında tutulmak istediğinize göre, Kirilov, baskalarına kusur bulmamız çok kolaydır. Buna inanmayacaksınız, Bay Verkhovensky... yani, Yüzbaşı Lebyatkin, efendim, aptal bir kişi olarak görünebilir... doğru, şey... kadar aptaldır... eh, ne kadar aptal olduğunu soy içmekten utaniyorum... Budalalığın derecesini gösteren bir Rus deysisi vardır; fakat, o da, Bay Stavrogin tarafından incindiği kanısında; fakat, onun ince zekâfını övüyor. "Bu adama sasiyorum" diyor. "Zeki bir yılan." Bunlar onun kendi sözleri, efendim. Ona sordum. Hıf, dünkü görüşmemin ve Bay Kirilov'la yaptığım konuşmanın etkisi altındaydım. "Yüzbaşı", dedim. "Ne dersiniz? Zeki yılanınız deli mi değil mi?" Eh, inanın bana, sanki hassas bir yerine kirbaçla vurmuşum gibi birden yerinden fırladı. "Evet", dedi. "Evet,

113fakat bunun etkisi olamaz..." Fakat yüzbaşı bunun neye etkisi olamayacağını söylemedi ve o kadar derin ve üzüntülü düşünceye daldı ki, sanki birden ayılmış görünüyordu. O zaman Filippov'un mey-hanesindeydik. Yarım saat sonra yumrugunu masanın üstüne vurdu. "Evet" dedi. "Belki delidir; fakat bunun etkisi ola..." ve tekrar neye etkisi olacağını söylemedi. Süphesiz, konusmamızın bir özetini yapıyorum; fakat, fikir yeteri kadar açık: kime isterseniz sorunuz, hepsi tek düşüncenin üstündeler. Gerçekten bunu daha önce akıl edememişler. Herkes "Evet" diyor. "Delidir, akıllıdır; fakat, akıllı olduğu kadar da delidir."

Bay Verkhovensky oturmuş, dalgın görünüyor ve düşünüyordu.

- Peki, Lebyatkin nereden biliyor?

- Beni biraz önce casuslukla suçlayan Bay Kirilov'a sorsanız daha doğru olur. Ben bir casusum, bilmiyorum; ama, Bay Kirilov bu durum hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyor; fakat susmakta ısrar ediyor.

Mühendis biraz önceki öfkeli tavrıyla:

-Hiçbir şey bilmiyorum ya da çok az şey biliyorum, dedi. Bunu öğrenmek için Lebyatkin! sarhos ettiniz. Beni konuşturup öğrenmek için buraya getirdiniz. Su halde gerçekten bir casussunuz!...



- Onu sarhos etmedim! Bütün bildiklerine ragmen para harcanmaya degmez. Bu sirlarin degeri bence bu kadar; bu sirlarin degerinin sizce ne oldugunu biliyorum. Para harcayan kendisiydi. On iki gün önce benden on bes kopik borç istedi; ona sampanya ikram eden ben degilim; aksine o bana ikramda bulundu. Oysa, bana güzel bir fikir verdiniz; gerekli oldugunu düşündüğüm zaman, her seyi öğrenmek için onu sarhos edeceğim ve öğrenirim de... bütün küçük sirlarinizi...

Bay Verkhovensky saskinlıkla, tartisan bu iki kisiye bakti. Her ikisi de kendilerini ele veriyorlardi ve umursamaz görünüyorlardi. Liputin'in bu adamı buraya getirmesindeki nedenin, üçüncü bir kisinin araciligi ile onu, gerekli tartismaya çekmek için oldugunu

114

düşünmemek elden gelmiyordu. Böyle bir davranis, Liputin'in en çok sevdiği oyunlardan biriydi...

Öfkelenirici bir tavirle konusmasina devam etti:

- Bay Kirilov, Bay Stavrogin'i çok iyi taniyor. Sadece tanidigini sakliyor. Lebyatkin hakkındaki sorunuza gelince, bizim tanimamizdan çok önce Bay Stavrogin'i Petersburg'dan taniyor; bes ya da alti yil öncesinden, eger ifadem dogruysa, Bay Stavrogin'in buraya gelerek bize seref vermeyi düşünmesinden çok önceki, onun yasantisi hakkında en az bilmen bir dönemden beri taniyor. Prensimiz, anladigim kadariyla, Petersburg'daki o günlerinde, etrafina çok garip insanlari toplamis. Bay Kirilov'un da onu, o zamanki dönemden tanidigi kanisindayim.

- Dikkat edin, Liputin! Sizi uyariyorum, Stavrogin kısa zaman sonra gelecek ve kendisini nasıl savunacagini pek iyi bilir.

- Neden beni uyariyorsunuz? Onun son derece ince ve keskin bir zekfya sahip oldugunu ilk bagiran benim ve dün Bayan Stavrogin'i bu konuda aydinlattim. "Bu konuda söyleyemeyecegim tek sey karakteridir" dedim. Dün Lebyatkin de tekrarlayip duruyordu: "O kendi karakterinin kurbanidir." Evet, kuskusuz, Bay Verkhovensky, benim agzimdan laf aldıktan sonra, dedikoducu, casusluk diye bagirmek kolay oluyor. Hem de bunu büyük bir merakla yaptiniz. Simdi, Bayan Stavrogin... dün dogrudan dogruya konuya degindi. "Bu konu ile dogrudan dogruya ilgilendiniz" dedi "ve bu nedenledir ki size basvuruyorum." Ben de böyle düşünüyorum! Sizin gibi asil birinden, toplumun içinde kisiligime yöneltlen bir hakaret görmüsken, ne gibi bir çıkarim olabilir? Ilgilenmek için olaganüstü bir nedenim olmasini düşünmeliyim ve bu da sirf dedikodu bakımından degildir. Bir gün elinizi sikar; ertesi gün, konuk severligine karsilik, en degerli arkadaslarinizin yaninda, cani istedi diye suratiniza tokadi yapistirir. Bana soracak olursaniz, fazla simariklik! Ve güzel bir seks, kelebeklere ve cesur erkek serçelere her sey demektir. Roma devrinde aski temsil eden kanatli bebekler gibi, minik kanatli, ülke kavalieri. Romantik, kadin-katilleri!... Kök salmis

115bir bekfr olan sizin için, efendim, sizin gibi asil birisinin geçici arzularinin kurbanı olduguna ve Yüzbasi Lebyatkin'in "Aile serefi" diye adlandirdigi lekenin onun tarafından sürülmüs olduguna muhakkak ki inanirdim. Fakat, bunun onu durduracak bir neden olabilecegini de sanmam. Keyfi yerinde oldugu zaman, her güzel yüzün, ona cazip gelen bir yönü vardır. Rezil dedikoduyu yaydigimdan söz ediyorsunuz; fakat, acaba bütün sehir bu konu üzerine konusurken, bu rezil dedikodulari ben mi, yayiyorum? Sadece dinliyor ve onay anlaminda basimi sallıyorum. Bas sallamanin da bir suç oldugunu söyleyemezsiniz ya?

- Sehirde mi konusuluyor? Sehir halki ne hakkında konusuyor?

- Yani, sarhos oldugu zaman bagira bagira bütün sehir halkina duyuran Yüzbasi Lebyatkin ve onun böyle hareketinin, bu olayin bütün çarsiya davulla duyurulmasindan ne farki var? Benim hatam mi? Dostlar arasinda oldugum için ilgileniyorum ve burada dostlar arasinda degil miyim?

Bu sorudan sonra saf bir tavirle etrafina bakindi.

- Simdi, su söyleyeceklerime dikkat edin. Örneğin, sizin gibi asil biri, Yüzbasi Lebyatkin'e, tanismak onuruna eristigim, yetim, çok alçakgönüllü, çok onurlu genç bir hanimla İsviçre'den üç yüz ruble göndermis. Fakat kısa bir süre sonra, Lebyatkin, ismini söylemek istemedigim, yine çok serefli ve son derece güvenilir bir kimseden üç yüz yerine bin ruble gönderilmis oldugunu öğrenmis., Bu da demektir ki, Lebyatkin, "genç hanım yedi yüz rublemi aldı" diye kiyameti kopariyor ve polis yoluyla bile olsa parasini geri alacagina yemin ediyor. Hiç degilse böyle tehdit ediyor ve bütün sehir halkinin duymasi için bar bar bagiriyor.

Mühendis birden sandalyesinden ziplayarak kalkti ve haykirdi:

- İgrenç bir sey, sizin igrençliginiz bu!...

- Fakat, Bay Stavrogin adina, gönderilen paranin üç yüz ruble olmayip bin ruble oldugu hakkında Lebyatkin'e garanti veren onurlu

116

kisi sizsiniz. Sarhos oldugu zaman yüzbasinin kendisi bana söyledi.

- Bu bir... bir yanlış anlasilmadir. Biri, bir hata isledi ve... saçma, ve siz, efendim, siz... igrenç!...

- Fakat, bunun saçmaligina ben de inanmak isterdim ve bütün bu konusmalari çok üzülererek dinledim. Çünkü, ne söylerseniz söyleyin, çok temiz karakterli bir kizin adi, hem yedi yüz ruble isine karistirildi, hem de Bay Stavrogin'le inkfr edilemez bir iliskisi oldugu ima edildi. Bizim soylu efendimize kalirsa, temiz karakterli bir kizi rezil etmekten ya da evli bir kadina leke sürmekten kaçinmaz. Kuskusuz ki, evimde olan olay bunun

basit bir kanittir. İyi kalpli bir kisiye rastladigi takdirde, baska bir adamin gunahini, onurlu adi ile ortmesi icin onu zorlayacaktır. Benim de karsi koymam gereken bir sey bu... kendimden sozediyorum, efendim...

Bay Verkhovensky, rengi solmus olarak koltuktan yari yariya kalkip:

- Sozlerinize dikkat edin, Liputin, dedi. Muhendis buyuk bir heyecanla:

- Ona inanmayin!... Ona inanmayin!... diye soylendi. Birisi bir hata isledi ve Lebyatkin sarhosun biridir... her sey anlasilacaktır... Artik dayanamiyorum... Bunun adilik oldugunu dusunuyorum... ve...yeter...yeter!...

Yerinden kalkip kosarak odadan cikti. Liputin:

- Ne yapiyorsunuz? Bekleyin, sizinle geliyorum! diye telasla haykirdi ve sandalyesinden firlayarak kalkip Kirilov'un arkasindan kostu.

\*\*\*

Bay Verkhovensky bir dakika dusunerek durdu. Goz ucuyla bana bakti; sapkasini ve bastonunu aldi ve sessizce odadan cikti. Her zaman oldugu gibi ben de pesinden gittim.

117Dis kapidan cikarken pesinden geldigimi fark edince:

- Oh, evet, tanik olabilirsiniz... de l'accident (rastlantilara), dedi. Vous m'accompagnez, n'est-ce pas? (Bana arkadaslik edersiniz, degil mi?)

- Yine oraya gitmiyorsunuz, degil mi, efendim? Neler olabilecegini goz onune aldiniz mi?

Bir dakika kadar durdu. Dokunakli ve huzursuz bir gulumseyisle:

- Baska bir adamin gunahini ortmek icin evlenmem mumkun olamaz, degil mi? diye fisildadi.

Gulümsemesinde, utanç ve çaresizlik anlami vardi; ayni zamanda, bu gulümseyiste garip bir coskunluk goze carpiyordu.

Ben de böyle soylemesini bekliyordum. Nihayet, benden buyuk bir dikkatle saklanan, dudaklardan dokulmeyen kelimeler, butun bir hafta suren kacinmalardan ve yapmacik yalanlardan sonra ortaya cikmisti. Okeden fdeta cilingina döndüm.

- Böylesine kötü, böylesine basit bir düşünce nasil olur da aklınıza gelebilir, efendim, siz ki parlak zekfli, sefkattisiniz ve... hem de Liputin bile böyle bir seyi dusunmedigi halde!...

Bana bakti, cevap vermeden yurumesine devam etti. Geri kalmak istemedim. Butun dusunduklerimi Bayan Stavrogin'e soylemek istiyordum. Korkak oldugunu bildigim icin, eger bunu Liputin'den ogrenmis olsaydi onu bagislayabilirdim; fakat böyle bir seyi Liputin'den çok daha önce dusundugu açikti. Liputin sadece onun kuskularim kesinlestirmis ve içindeki kisku kivilcimlerinin alevlenmesini saglamisti. Daha ilk günden, hiçbir esasa dayanmadigi halde, hatta, Liputin'in aklında böyle bir düşünce yokken, kizdan süphelenmekte tereddüt etmemisti. Bayan Stavrogin'in bu isin üzerinde bu kadar ısrarla durmasını, çok degerli Nicholas'inin soylu kisilere özgü gunahlarını, serefli bir adamin evlenmesi ile kapamak istegine veriyordu!... Böyle düşünmesi yüzünden cezalandirilmasını butun samimiyetimle arzu ederdim.

118

Yüz adım daha yürüdükten sonra birden durdu.

- O! Dieu, qui est si grand et bon! (Oh, Ulu Tanrim), diye haykirdi. Ah, beni kim avutabilir?

Kolundan tutarak zorla eve dogru döndürdüm.

- Lütfen, hemen geri dönelim, size her seyi anlatacagim! Hemen yakinimizda canli, neseli ve genç bir ses, tatli bir müzik gibi duyuldu.

- Bakin kim var burada! Bay Verkhovensky, degil mi?

Saskinligimiz geçmeden, atin üstündeki genç kiz, Lisa Tushin, ayrilmaz kavalyesiyle beraber, birden yanimizda bitti. Dizginleri çekerek atini durdurdu.

Gür bir sesle:

-Buraya gelin, buraya gelin, çabuk! diye bagirdi. On iki yıldan beri onu görmemistim; ama hemen tanidim, o... Yoksa beni tani-yamadimiz mi?

Bay Verkhovensky, kendisine uzatilan eli tuttu ve kibarca öptü. Sanki, kendisini dua ederken kaybetmis gibi kiza bakiyor ve tek kelime dahi söyleyemiyordu.

"Beni tanıdi ve memnun! Maurice, beni gördüğüne son derece memnun!" diye düşündü Bay Verkhovensky ve:

- İki haftadan beri neden bizi görmeye gelmediniz? Teyzem, hasta olduğunuzu ve rahatsız edilmemeniz gerektiğini söylüyordu; fakat, teyzemin yalan söylediğini biliyordum. Durmadan tepiniyor ve küfür ediyordum; fakat önce bizi, sizin aramanız gerektiğine kesin olarak inanıyordum ve bu yüzden de haber göndermedim. Tanrim, hiç degismemissiniz!

Egerinden sarkarak Bay Verkhovensky'yi dikkatle süzdü.

"İnanılmayacak kadar genç kalmis! Oh, evet, degismis. Kirisiklar var, gözlerinin etrafında, yanaklarında çok kirisik var; saçlari da biraz kirlasmis; fakat, gözleri aynı" diye düşündü Lisa ve merakli gözlerle:

,

119- Peki ben degismis miyim? Neden bir sey söylemiyorsunuz dedi.

Bir anda, on bir yasındayken Petersburg'a götürüldüğünde, hastalanması ve hastalığı süresince ağlayıp Bay Verkhovensky'yi istemesi hakkındaki söylentiyi hatırladım.

Bay Verkhovensky sevinçten çınlayan bir sesle:

- Sen... Ben... diye kekeledi. Biraz evvel, "Beni kim avutacak!" diye bağırıyordum ve o sırada sesinizi duydum. Bunun bir mucize olduğunu sanırım et je commence *f* croire. (İnanmaya baslıyorum).

-En Dieu!, En Dieu qui est *lf*-haut et qui est si grand et si bon!... (Tanrıya! Yukarıdaki öylesine ulu, öylesine iyi olan Tanrıya!) Görüyorsunuz, bütün derslerinizi ezbere hatırlıyorum. Maurice, o zaman bana inancı nasıl asılamaya çalışırdı, bilemezsiniz en Dieu, qui est si grand et si bon! (Çok ulu, çok iyi olan Tanrıya!) Kolomb, Amerika'yi bulduğu zaman, hep bir ağızdan: "Kara! Kara!" diye bağırışları hakkında anlattığınız tarih dersini hatırlıyor musunuz? Dersten sonra, o gece, dadım Alyona, uykumun arasında hep; "Kara! Kara!" diye bağırıldığını söyler. Prens Hamlet'in öyküsünü anlattığınızı hatırlar mısınız? Ve zavallı göçmenlerin Avrupa'dan Amerika'ya nasıl gönderildiklerini tarif ettiğinizi hatırlar mısınız? Ve bunlar doğru değildi: nasıl gönderildiklerini daha sonra öğrenmistim. Fakat, bana ne kadar güzel yalan söylemişti, Maurice! Hemen hemen aslından daha güzeldi. Neden Bay Drozdov'a öyle bakıyordunuz? Dünyadaki en iyi ve en sadık adamlardan biridir ve beni sevdiğiniz kadar onu da sevmelisiniz! Il fait tout ce que je veux. (İstedigim her şeyi yapar.) Fakat, sevgili Bay Verkhovensky, yine mutsuz olmalısınız, aksi halde sokak ortasında, sizi kimin avutacağını sorarak bağırmazdınız. Mutsuzsunuz, değil mi? Değil mi?

- Simdi mutluyum!

- Teyzem size kötü mü davranıyor? Cevap beklemeden devam etti:

120

- Yine huysuz, haksız, her zaman pek sevdiğimiz teyzem! Ve hatırlar mısınız bahçede nasıl kollarıma atıldınız, ben de sizi avutmaya çalışır ve ağladım... Fakat, Bay Drozdov'dan çekinmeyin. Hakkınızda her şeyi biliyor. Uzun zamandan beri biliyor. Onun omzunda istediğiniz kadar ağlayabilirsiniz ve o da arzu ettiğiniz kadar yanınızda kalır. Sapkanızı kaldırın, bir dakika için çıkartın basınızdaki, parmaklarınızın ucuna yükselin ki, son ayrıldığımız zamanki gibi alnınızdan öpebileyim. Su pencereden bizi seyreden genç kızı görüyor musunuz? Fakat, daha yaklaşıp, yaklaşıp! Tanrım, saçlarınız ne kadar akılaşmış!

Ve eğerinden sarkarak, Bay Verkhovensky'yi alnından öptü.

- Simdi evinize gidelim! Nerede oturduğunuzu biliyorum. Bir dakika sonra sizi eve sürükleyerek bütün gün bırakmayacağım. Gidin, lütfen ve beni karşılamaya hazırlanın.

Ve genç arkadaşıyla beraber dörtlüye uzaklaştı. Eve döndük. Bay Verkhovensky kanepenin üstüne oturdu ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.

- Dieu! Dieu! diye haykırdı. Enfin une minute de bonheur. (Tarım! Tarım! Nihayet bir dakikalık mutluluk.)

Lisa, söz verdiği gibi, Bay Drozdov'la beraber on dakikadan az bir süre sonra geldi.

Bay Verkhovensky onu karşılamak için yerinden kalkarken:

- Vous et le bonheur, vous arrivez en meme temps! dedi. (Siz ve mutluluk aynı anda geliyorsunuz.)

- İşte size bir demet çiçek; şimdi, Madam Chevalier'e ugradım; doğum günleri için bütün kis çiçek bulunuyor onda. İşte, Bay Drozdov. İzin verin sizinle tanıştım. Çiçek yerine pasta getirecektim; ama, Bay Drozdov, bunun Rus geleneklerine uymayacağını söyleyerek vazgeçirdi.

Maurice Drozdov topçu yüzbaşisiydi. Yaklaşık otuz üç yaşlarında, uzun boylu ve yakışıklıydı. Son derece kibar, tanıştığı her insanın daha ilk bakışta dikkatini çeken, asiri inceligine, yumusak

121kalpliliğine rağmen, heybetli ve sert bir görünüşü vardı. Bununla beraber, konuşkan ve dost edinmeye meraklı değildi. Daha sonra, şehirde, onun fazla zeki bir kişi olmadığını söylediler; ama, bu tamamen yanlışti.

Lisa'nın güzelliğini anlatmaya kalkışmayacağım. Her ne kadar bazı hanımlar ve genç kızlar, onun güzelliği hakkındaki söylentilere öfkeyle karşı duruyorlarsa da, onun güzelliği tüm şehrinin ağzından düsmüyordu.

Kadınların ve genç kızların arasında ondan nefret edenler bile vardı. Nefretlerinin baslıca nedeni onun fazla gururlu olmasıydı; Drozdov'lar, birçok kişiyi gücendiren ziyaretlerine henüz başlamamışlardı. Gerçekte, bunun asıl nedeni Bayan Drozdov'un hasta olmasıydı. Lisa'dan nefret edislerinin ikinci nedeni, onun valinin karısının akrabası olması ve her sabah at gezilerine çıkmasıydı. Şimdiye kadar, seherimizde atla dolanan kadın süvari yoktu; bu bakımdan, ziyaretlere vakit ayıramadığı halde, seherin sokaklarında atla dolmasından dolayı şehir halkının gücenmesi olağandı. Bununla beraber, herkes onun bu at gezmelerine, doktorun sözü üzerine çıktığını biliyordu ve hassas bünyesi hakkında alaylı sözler ediyorlardı. Lisa'nın sinirli ve sürekli bir huzursuzluk içinde bulunduğu ilk bakışta anlaşıyordu. Yazık! Zavallı kız çok mutsuzdu ve bu durumu daha sonra anlaşıldı. Şimdi, geçmişi hatırlıyorum; o zamanlar, şimdi bana güzel görüldüğü kadar güzel olduğunu söyleyemem. Belki hiç de güzel değildi. Uzun boylu, narin yapılı, fakat güçlü ve uysal bir kızıydı. Yüz hatlarının birbirine aykırılığına hayret etmemek elden gelmezdi. Gözleri hafif sehlardı; yüzü solgun, elmacık kemikleri hafifçe çıkıktı; genellikle esmer sayılabilirdi; ince bir yüzü, fakat bu yüzde alimli ve dayanılmaz bir çekiciliği vardı. Koyu gözlerinin yakıcı bakışlarında korkunç bir güç okunuyordu; herkesi "yenilgiye uğratmak ve ele geçirmek" için gelmiş bir tavri vardı. Ara sıra, kibirli, bizzat küstahti; hayatında iyi kalpli olmayı hiç basardı mi bilmiyorum; ama, böyle olmayı çok arzuladığını ve her zaman iyi kalpli olabilmek için kendisini zorlayarak istirap çektiğini biliyorum. Yaradılışında, pek çok iyi eğilimlerin

ve kuvvetli bir önsezinin bulunduğu kuskusuzdu; fakat, içindeki her şey, sürekli dengesini arıyor, bulamıyordu; her şey karışık, kaynasma halinde ve huzursuzluk içindeydi. Belki kendisinden istekleri yogundu ve bu isteklerini tatmin edebilmek için, kendisinde yeterli gücü bulamıyordu.

Kanepeye oturup etrafına göz gezdirdi.

- Böyle anlarda neden kendimi kederli hissedirim? Bunu cevaplandırabilir misiniz, bilgin adam? Bütün hayatımca, sizi görüp her şeyi andığım zaman son derece sevineceğimi düşünürdüm ve şimdi sizi her ne kadar seviyorsam da memnun olmus görünüyorum... Ulu Tanrım, bak, benim portrem! Durun bakayım. Oh, evet bunu hatırladım, hatırladım!...

" On iki yasındaki Lisa'nın, suluboya ile yapılmış çok güzel bir minyatürü, Petersburg'dan dokuz yıl evvel Drozdov'lar tarafından Bay Verkhovensky'ye gönderilmisti. O zamandan beri bu minyatür portre, daima onun çalışma odasındaki duvarda asili dururdu.

- Gerçekten bu kadar güzel bir çocuk muydum? Bu yüz, benim yüzüm olabilir mi?

Portresi elinde olduğu halde yerinden kalktı ve aynanın karsısına geçti.

Sonra portreyi geriye uzatırken:

-Çabuk alın! diye haykırdı. Simdi asmayın, lütfen. Daha sonra asarsınız. O portreye bir daha bakmak istemiyorum! Kanepedeki yerine oturduktan sonra devam etti:

- Bir hayat sona erer, baska bir hayat baslar ve sona erer, sonra bir üçüncüsü baslar ve bu böylece sürüp gider. Hayatın her bitisi sanki bir makasla kesilmiş gibidir. Size ne kadar eski masal söylüyorum, görüyorsunuz; ama, bu masalın içinde gerçeklerin büyük bir payı var.

Bana bakıp gülümsedi; daha önce birkaç kere daha bakmisti; fakat, Bay Verkhovensky coskunlugunun arasında beni tanistirma sözünü unutmustu.

123- Portremi neden odanızdaki hançerlerin altına astınız? Ve neden bu kadar çok hançer ve kılıç koleksiyonunuz var?

Gerçekten de, neden olduğunu bilmem, duvarında çaprazlama asılmış, iki eğri hançer ve gerçek bir Çerkes kılıcı vardı. Bu soruyu sorarken, yüzüme öylesine bir dikkatle bakmisti ki, bir şeyler söylemek istedim; fakat, söyleyemeden susmak zorunda kaldım. Bay Verkhovensky, sonunda garip durumu kavradı ve beni ona tanıstirdi.

Lisa:

-Biliyorum, biliyorum, dedi. Sizinle tanistigima çok memnun oldum. Annem de sizin hakkınızda çok şey duymus. Sizi, Bay Drozdov'la tanistirayım... son derece değerli bir kisi. Sizin hakkınızda bazı eğlenceli şeyler duydum. Bay Verkhovensky'nin sirdasisiniz, değil mi?

Kipkirmizi oldum.

- Oh, çok affedersiniz; hiç de doğru kelime kullanmadım... eğlenceli değil, fakat...

Lisa saskinligından kızarak devam etti:

- Bununla beraber, çok iyi bir kisiliginiz olduğu için utanmanıza neden olmadığını sanırım. Eh, gitme zamanı geldi, Maurice. Sizi yarım saat sonra bekliyorum, Bay Verkhovensky. Tanrım konuşacak o kadar çok şeyimiz var ki!... Simdi sirdasiniz benim ve her şey üzerine konuşacağız... her şey üzerine, anladınız mı?

Bay Verkhovensky hemen dikkat kesildi. Liza sözüne devamla:

- Oh, dedi. Bay Drozdov her şeyi biliyor! Ondan çekinmenize gerek yok!

- Ne biliyor?

Liza saskinlıkla haykırdı.

- Ne demek istediniz?!... Yaa, demek sakladıkları doğruymuş!... Inanmak istememistim. Dasha'yi da saklıyorlar. Bu sabah teyzem Dasha'yi görmemi istemedi. Dasha'nın basının agridigini söyledi.

- Fakat... fakat nasıl öğrendiniz?

- Ulu Tanrım, herkesin öğrenmiş olduğu gibi. Doğru mu?

- Fakat herkes biliyor mu?

- Tabii, ya!... Annem, dadıdan öğrenmiş, dadıma da sizin Nastasya söylemiş. Nastasya'ya söylediniz, değil mi? Sizin söylemiş olduğunuzu söylüyor.

Bay Verkhovensky tepeden tırnaga kızarak saskinlıkla mirildandi:

- Ona... ona bir zamanlar böyle bir şey söylemistim. Fakat, ben... sadece küçük bir imada bulunmustum... j'etais si nerveux et malade et puis... (Öylesine sinirliydim ki...)

Lisa kahkahadan kiriliyordu.

- Sirdasiniz yanınızda değildi ve o sırada Nastasya yanınızdaydı... eh, bu kadari yeter de artar!... Nastasya için en hoş anlar samimi dostlarıyla şehirde yaptığı dedikodulardır!... Oh, bos verin, önemli değil; herkes birakin bilsin, böylesi daha iyi. Geç kalmayın, lütfen; aksam yemegini erken yiyoruz. Oh, unuttum...

Tekrar yerine oturdu.

- ...Bakin; Shatov nasıl bir insandır?

- Shatov? Bayan Shatov'un agabeyi... Lisa sabirsiz bir tavirle sözü yarıda kesti.

- Onun agabeyi oldugunu biliyorum. Ne kadar garip bir insansiniz!... Nasil bir kisi oldugunu öğrenmek istiyorum; karakteri nasil bir insandır?

- C'estun pense-creux d'ici. C'est le meilleur et le plus irascible homme du monde. (En bos kafali adamidir buranın. Dünyanın çabuk kizan en iyi adamidir.)

- Garip bir insan oldugunu ben de duydum. Bununla beraber, demek istedigim bu degil. Anladigima göre üç dil biliyor; tabii İngilizce de. Ayni zamanda, edebiyatla da ilgilenirmis. Eger böyleyse, ona yaptiracak çok isim olacak; bir yardimciya ihtiyacim var ve ne 125kadar çabuk bulursam o kadar iyi olacak. Acaba isi alır mi dersiniz? Biri tarafından tavsiye edilmisti.

- Isi alacagindan eminim, et vous ferez un bienfait. (Bir iyilik yapmis olacaksınız).

- Bir bienfait'in (iyilik) hatiri için böyle davranmıyorum; gerçekten bir yardimci istiyorum.

- Shatov'u iyi tanirim, dedim. Eger ona haber vermek görevini bana aktaracak olursanız, kendisini derhal bulup haber verebilirim. Hem de derhal.

-Yarin öğle üzeri saat on ikide gelmesini söyleyin. Çok güzel! Tesekkür ederim. Hazir misin, Maurice? Gittiler. Ben, tabii, derhal Shatov'u bulmak üzere kostum. Bay Verkhovensky son basamaklarda bana yetisti.

- Mon ami (dostum), dedi. Ben döndükten sonra saat on ya da on bir sularinda sizi kesin olarak görmek zorundayim. Oh, kendimi sizin yaninizda çok, çok suçlu hissediyorum ve... ve herkesin yaninda da.

Shatov evde yoktu. Iki saat oyalandiktan sonra tekrar ugradim, yine evde bulamadim. Nihayet, evde bulamasam bile not birakabilmek umuduyla, saat sekizde tekrar gittim. Henüz gelmemisti. Shatov'u, alt katta oturan yüzbaşı Lebyatkin'e sormayi düşündüm; fakat her taraf kilitle ve her yer sessizdi. Ev, sanki tamamen terk edilmiş gibi karanlıktı. Son zamanlarda duyduğum söylentileri hatırladığım için Lebyatkin'in kapisinin önünden geçerken biraz heyecanlanmistim. Sonunda Shavtov'u ertesi sabah erkenden aramaya karar verdim. Gerçeği söylemek gerekirse, not birakmak düşüncesine pek yanasmamistim. Shatov, aldığı notu önümsemeyebilirdi... o böylesine utangaç ve inatçı bir kimseydi. Kötü talihime söverek, dış kapidan çıkmak üzereyken Bay Kirilov'la karsilastim; eve

126

girmek üzereydi ve beni önce o tanıdı. Sormaya önce o basladığı için, genel olarak her şeyi özetledim ve Shatov'a bir not birakmak amacında olduğumu söyledim.

- Gelin, dedi. Ben gerekeni yapabilirim.

O sabah Liputin'in bize, Kirilov'un avludaki bölüğe tasınmış, olduğundan sözettigini hatırladım. Kendisi için çok geniş olan bu bölümde, onun islerini gören sagır, yasli bir köylü kadınla beraber oturuyordu. Ev sahibi baska bir sokaktaki yeni evinde oturuyor ve ayni sokakta bir meyhane isletiyordu. Anlasildigina göre bu yasli kadın akrabası olacakti; burada oturuyor ve adamin evine bakiyordu. Odalar oldukça temizdi; fakat duvar kfgitlari kirlenmistir. Girdigimiz odadaki mobilya, tamamen degersiz ve irili ufakliydi; iki oyun masası, Alder agacından yapılmış bir konsol, bir köylü evinden ya da lokantadan temin edilmiş uzunca bir masa, sandalyeler; bir deri bir de örme hasır arkali bir koltuk vardı. Bir kösedede duran eski bir Meryem Ana tasvirinin önündeki lambayı, bizim gelmemizden önce, ihtiyar kadın yakmış olmalıydı. Duvarlarda koyu renkli iki yağliboya tablo asiliydi. Tablolardan biri, son Imparator Nicholas I'in portresiydi. Görünüsüne bakilacak olursa, yirmili yıllarda yapılmisti; diger tablo da bir papazın portresiydi.

Odaya girer girmez, Bay Kirilov, bir mum yakti ve bir kösedede hflf açılmamış olarak duran bavulundan bir zarf, mühür mumu ve cam bir mühür çıkardı.

-Mektubunuzu mühürleyin ve üzerine adresi yazın.

Not birakmamin pek önemli olmadigini anlatmaya çalistim; ama, ısrar etti. Zarfin üstüne adresi yazdıktan sonra sapkama aldım.

Kirilov:

- Bir fincan çay içeceğinizi düşünmüstüm, dedi. İçmez miydiniz?

Onu kıramadım. Kısa bir süre sonra, ihtiyar kadın, çayı hazırladı... kaynar su dolu bir çaydanlık, küçük bir demlik, üzeri

127zevksizce islenmiş iki toprak fincan, bir somun ekmek ve bir çay tabağı dolusu kesme seker getirdi.

Kirilov:

-Çayı severim, dedi. Özellikle geceleri; hem dolasir hem de çay içerim; gün agarana kadar. Yurtdisinda geceleri pek çay içilmiyor.

- Gün agarınca mi yatarsınız?

- Daima, yıllardan beri. Fazla yemem; daima çay. Liputin kurnaz bir adam, ama sabirsiz.

Konusmak arzusunu hayretle karsiladim; bu fırsatı yakalamışken kaçirmamaya karar verdim.

- Korkarım ki bu sabah, bazı tatsiz anlasmazliklar oldu, dedim.

Surati asildi.

- Allahın belası saçmalık; saçma!... Hepsi Allahın belası saçmalık; çünkü, Lebyatkin sarhosun biri. Liputin'e bir şey söylemiş degildim; fakat, anlattığım ufak tefek seylerin hepsini de yanlış yorumladı. Hayali çok geniş bir adam. Küçük bir tepceikten koca bir dag yapmak istiyor. Liputin'e dün inanmistim.

Gülerek:

- Bugün de bana mi? diye takildim.

-- Her şeyi biliyorsunuz, değil mi? Bu sabah Liputin zayıf ya da sabırsızdı ya da kötü ruhlu... kışkırttı. Son kelimesi beni çok şaşırttı.

- O kadar çok sıfat kullandınız ki, bunlardan birinin ona uymaması çok garip olurdu.

-Ya da tümünün birden uymaması.

- Aslında Liputin böyle bir adamdır. Coskundur! Söyleyin, bu sabah bir şeyler yazmak istediğinizi söylediği zaman yalan söylüyordu, değil mi? Kaslarını çatıp önüne bakarak:

- Neden yalan söylemiş olsun? dedi.

128

Özür diledim ve özel işlerine karışmak istemediğimi söyledim. Utandı.

- Doğru söyledi... yazıyorum. Fakat, bu bir şey degistirmez. Bir dakika kadar konuşmadan durduk. Birden, bu sabahki gibi

çocuğu bir gülümsemeyle:

- Baslar hakkındaki hususu kendisi uydurdu. Bir kitaptan okumus olmalı. Önce o bana söyledi. Kötü bir anlayışı var. Bütün aradığım, insanların kendilerini neden öldürmeye cesaret edememeleridir. Hepsı bu. Ve bütün bunlar da bir şeyi degistirmez.

- Cesaret edemez demekle neyi kastettiniz? İntihar olayı çok mu az?

- Çok az.

- Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?

Cevap vermeden kalktı ve düşünceli düşünceli odada dolasmaya başladı.

- Sizin düşüncenize göre, insanları intihardan vazgeçiren nedir, diye sordum.

Dalgin dalgin bana baktı. Sanki neyin hakkında konuşmakta olduğumuzu hatırlamaya çalışıyordu.

- Kor... korkarım ki, henüz çok az bilgim var. İnsanları önleyen iki neden var. İki şey. Sadece iki. Biri çok küçük ve diğeri çok büyük. Fakat, küçük olan da büyüktür.

- Küçük dediginiz nedir?

- Acı.

- Acı mı? Bunun böyle bir olayda, bu kadar önemli olduğuna inanıyor musunuz?

- Hem de en önemlisi olduğuna... İki çeşit insan var. Büyük bir, keder ya da öfkenin etkisiyle intihar edenler ve deliliklerinden ötürü intihar edenler, ki bunlar birden yaparlar. Acıyı pek az düşünürler; fakat aniden yaparlar. Ama, diğeri, yani akli basında olanlar... Çok düşünürler.

129- Akli basında olup da intihar edenler var mı?

- Çok... Öncezi olmasaydı daha da çok olurdu; çok daha fazla; bütün insanlar...

- Muhakkak ki hepsi değil? Bir şey söylemedi.

- Fakat acısız ölme yolları yok mu? Önümde durarak:

- Düşünün, dedi. Büyük bir ev kadar iri bir kaya parçası canlandırın gözünüzde; bir yerde asili bulunduğunu ve bunun altında durduğunuzu düşünün; eğer üstünüze... tam basınızın üstüne düşecek olursa... hiç acı duyar mıydınız?

- Bir ev kadar büyük bir kaya mı? Kuskusuz ki korkardım.

- Korkudan söz etmiyorum. Acı duyar mıydınız?

- Bir dağ kadar büyük bir kaya ve milyonlarca ton ağırlığında mı? Acı duymayacağım muhakkaktır.

-Fakat basınızın üstünde asili dururken, duyacağınızı tahmin ettiğiniz acıdan dehşete düşecektiniz. Herkes dehşete düşerdi... En büyük bilim adamları... En büyük doktorlar bile. Herkes acı duymayacağını bilecek; ama yine de, acı duymaktan korkacaklardı.

- Peki, ikinci neden, yani büyük olanı?

- Öteki dünya!

- Yani, cezalandırma mı?

- Fark etmez ki. Öteki dünya... Sadece öteki dünya.

- Fakat öteki dünyaya inanmayan dinsizler yok mu? Yine bir şey söylemedi.

- Belki de kendinize bakarak hüküm veriyorsunuz? Yüzü kızararak:

- Herkes kendisine bakarak hüküm vermeli, dedi. Tam bir özgürlük, yaşamakla ölmek arasında bir fark kalmadığı zaman gelecektir. Herkesin amacı budur.

130

- Amaç mı? Fakat, o zaman kimse yaşamak istemeyebilir. Kesin olarak:

- Hiç kimse, dedi.

- İnsanoglu hayatı sevdiği için ölümden korkar, diye uyardım. Ben böyle görüyorum ve doğal yasa da budur. Gözleri alev alev yandı.

- Bu bayagılıktır ve bütün aldatmalar da bu bayagılıktadır. Hayat acıdır, hayat korkudur ve insanoglu mutsuzdur. Şimdi bütün bunlar acı ve korkudur. Şimdi insanoglu hayatı seviyor. Sevmelerinin nedeni de budur. Acı ve korku olduğu için insanogluna hayat verilmistir. İste bütün aldanmalarımız da bundan. Şimdi

insanoglu benligini henüz bulamamistir. Yeni bir insanoglu gelecek, mutlu ve magrur. Onlar için, yaşamakla ölüm bir fark gö-zetmeyecektir. Yepyeni bir insanoglu olacak... Aciya ve korkuya üstün gelen, Tanrı olacaktır. İşte o zaman öbür Tanrı ortadan kalkacaktır.

- Yani, söylediginize göre, Tanrının varlığına inanıyorsunuz, demek?

- Var olamaz, ama Tanrıdır. Bir tas aci duymaz; ama fasin düşmesinden duyulan korkuda aci vardır. Acı ve korkuya üstün gelenin kendisi Tanrı olacaktır. O zaman yeni bir hayat başlayacak, yeni bir insanoglu doğacak ve her şey yenilenecektir. Ondan sonra da tarih ikiye ayrılacaktır. Gorilden Tanrı'nın yok edilmesine kadar olan çağ ve Tanrı'nın yok edilmesinden...

- Gorile kadar olan çağ mı?

- ... Yeryüzünün ve insanoglunun fiziksel değişmesine kadar olan çağ. İnsanoglu Tanrı olacak. Fiziksel yapısı değişecek. Dünya da değişecek. Her şey değişecek... düşünüşler ve duygular bile. Ne zannediyorsunuz? İnsanoglu o zaman fiziksel olarak değişmeyecek mi?

- Yaşamak ya da yaşamamak arasında bir fark gözetilmeyecek olursa herkes kendi kendisini öldürecek. Belki de tek değişiklik bu olacaktır.

131- Fark etmez. Büyük özgürlüğü özleyen herkes, kendisini öldürmek cesaretini göstermelidir. Kendisini öldürmeye cesaret eden insanoglu, aldanmanın sırrını öğrenmiş demektir. Bunun ötesinde özgürlük yoktur; hepsi bu ve bunun ötesinde hiçbir şey yoktur. Kendini öldürmeye cesaret eden insanoglu Tanrıdır. Şimdi herkes Tanrıyı yok edebilir ve her şey de yok olabilir. Fakat, daha kimse böyle bir şey yapamadi.

- Milyonlarca intihar olayı var.

- Fakat onların hiçbirisi bu nedenle intihar etmiyor. Hepsi korkudan ötürü intihar ediyorlar. Sırf korkuyu öldürmek için kendisini öldüren insanoglu Tanrı olacaktır.

- Belki de vaktimiz olmaz, dedim.

Karsısındakini küçük gören soguk bir gururla, sakın olarak:

- Fark etmez, diye cevap verdi. Bir saniye sonra ekledi:

- Alay edermiş gibi bir tavır takınmanıza üzülüyorum.

-Bu sabahki sinirli halinizi düşündükçe, simdiki sakın halinizi ve durgunlugunuzu... ve hararetle konuşmanızı garip buluyorum.

- Bu sabah mı? diye gülümsedi. Bu sabah çok gülünçtü. Sonra kederli bir dille ekledi:

- İnsanları kötü kullanmayı sevmem ve asla gülmem.

- Çay içmekle geçirdiğiniz gecelerinizi, eglenceli geçirir gö-rünmüyorsunuz.

Yerimden kalktım ve sapkayı aldım. Biraz hayretle güldü.

- Öyle mi sanıyorsunuz? Neden olmasın? Hayır, bil... bilmiyorum.

Birden ne söyleyeceğini sasirdi.

- Baskalarını bilmiyorum; ama herkesin yaptığını yapabileceğimi hissediyorum. Herkes düşünür ve birden düşünceleri değişir, baska şey düşünmeye başlar. Ben ,baska şey düşünemi-

132

-yorum. Bütün hayatım boyunca tek şeyi düşündüm. Tanrı bütün hayatım boyunca bana istirap verdi.

Bütün bunları büyük bir içtenlikle söylemişti.

- Dilimizi neden ötürü iyi konuşmadığınızı söyleyebilir misiniz? diye sordum. Dis ülkelerde geçirdiğiniz bes yıldan sonra nasıl konuşulacağını unuttunuz mu, yoksa?

- Doğru konuşmuyor muyum? Bilmiyorum. Dis ülkelerde yaşadığımdan değil. Bütün hayatım boyunca böyle konuştum. Benim için fark etmez.

- Daha önce baska bir soru. İnsanlarla tanışmak istemediğinize ve az konuştunuza tamamen inanıyorum. Neden şimdi benimle bu kadar uzun konuştunuz?

Utunarak cevap verdi:

- Sizinle mi? Bu sabah çok sessiz ve sakın oturuyordunuz ve siz... fakat, fark etmez... agabeyime son derece benziyorsunuz. Yedi yıl önce öldü. Sizden daha yasliydi...

- Düşünüş tarzınıza büyük etkisi olmuştur herhalde.

- Hayır, çok az konuşurdu... hemen hemen hiç konuşmazdı. Biraktığınız notu Shatov'a vereceğim.

Eline bir fener alarak beni kapiya kadar uğurladi. "Amerika'nın meshur sapka satıcısı kadar deli" diye karar verdim. Kapidan çıktıktan sonra baska bir karsilasma oldu.

\*\*\*

Kapının esiginden adımı atmıştim ki güçlü bir el yakamdan kavradı.

- Kimsin, diye bir ses gürlledi. Dost mu düşman mı? Söyle!... Hemen yakından Liputin'in cırtlak sesi duyuldu.

- Bizden, bizden biri! Bay G...v'dir. Yüksek sosyete ile yakından ilişkileri olan, klasik öğrenim yapmış genç bir centilmendir.

133- Sosyeteden olan efendileri severim.... klasik... yani yüksek öğ...re...nimli gençleri severim. Dünyanın ve dostların hizmetinde Emekli yüzbaşı Ignatius Lebyatkin, efendim... eğer gerçek dost-larsa... gerçek dostlarsa, bu arkadaşlar!...

Yüzbaşı Lebyatkin, sağlam yapılı, sımsıkı, bir doksan boyunda, kıvrık saçlı ve kırmızı suratlı bir adamdı. Ayakta duramayacak kadar sarhoştu ve kelimeleri zorlukla söyleyebiliyordu. Aslına bakarsanız, onu daha önce uzaktan görmüştüm.

- Oh, siz de... diye tekrar güldü.

Elinde fener, hıfıf kapıda duran Kirilov'u görmüştü. Yumrugunu kaldırmışken, tekrar indirdi.

- Sizi bilginize bağışladım! Ignatius Le... Lebyatkin... yüksek bilgi... lidir.

Gürleyen bir top mermisi patladı

Ignatius 'un asktan yıpranmış göğsün de.

Ve, acıdan kıvrılarak, kolsuz,

Yine ağladı Sivastopol için.

İçkiden kızarmış yüzünü ileri doğru uzatarak:

- Her ne kadar Sivastopol'da bulunmadım ve kolumu kaybetmedimse de, ne siir, efendim, ne siir!... diye bağırıldı.

Liputin onu kandırmaya çalışarak:

- Acelesi var, eve gidiyor, dedi. Yarın Bayan Lisa'ya söyleyecek.

Lebyatkin tekrar güldü.

- Lisa!...Durun! Gitmeyin! Bir kita daha:

Bir kız ata biniyor salına salına Vahşi Amazonlar'ın arasında; Ve atından gülümsüyor bana Bu soylu yavru.

134

Yaaa, bu bir zafer türküsüdür! Amazonların bir zafer türküsüdür bu, aptal esek!... Serseriler anlayamaz! Dur!...

Kapıdan çıkıp ondan kurtulmak istiyorsam da, paltomu tutmuş bırakmıyor, bana engel oluyordu.

-Lisa'ya söyle, ben büyük bir namusum. Su edepsiz kız Dasha'ya gelince, onu ikiye ayırırim. Allahın belası köle kız cesaret edemez ki...

Tam bu sırada bütün gücümle çekip paltomu elinden kurtardığım için yüzükoyun yere kapaklandı. Caddenin asfaldına doğru kosmaya başladım. Liputin de arkamdan kostu.

Cırtlak bir sesle: dedi.

- Kirilov onu kaldırır. Biraz önce ondan ne öğrendim biliyor musunuz? Siirini duydunuz, ya? Amazon kızı yazdığı bu siiri bir zarfa koyup, zarfı da mühürledi. Yarın Bayan Tushin'e gönderecek. Altına da açık imzasını attı! Ne adam!...

- Bunu sizin teklif ettiğinize bahse girebilirim. Liputin gür bir kahkaha attı.

- Bahsi kaybedersiniz. Asik, deli gibi fık. Hem biliyor musunuz, bu askı, ondan nefret etmesiyle başladı. Bayan Tushin'in sokaklarda atla dolmasına o kadar kızıyordu ki, bir keresinde neredeyse yüksek sesle küfür edecekti! Ama, küfür etmedi!... Sonunda Allah'tan ki kız duymadı. Ve bugün ise bir siir yazdı! Hatta, biliyor musunuz, ona evlenme teklif etmeye cesaret edecek!... Gerçekten!

Müthiş bir öfkeye kapılarak:

- Size sasiyorum, Liputin, dedim. Her kötü iste parmağınız oluyor ve onu daima siz sürüklüyorsunuz.

- Biraz fazla oldunuz, Bay G...V!... Acaba karsınızda bir rakip görmenizden ötürü mü?

Birden durarak haykırdım. -Neee...?

135- Pekfıf, size ceza olması için daha fazla söylemeyeceğim!... Ama, öğrenmek istiyorsunuz, değil mi? Örneğin, bu salak sadece basit bir subay değil artık, mülk sahibi bir efendi oldu. Hem de hatırı sayılır efendilerden biri oldu. Bay Stavrogin ona, iki yüz kölesi olan büyük bir yer sattı. Tanrı şahidimdir ki yalan söylemiyorum. Bunu, çok emin bir kaynaktan ve onurlu bir kısıden öğrendim. Şimdi de gerisini siz tamamlayıp çıkarın ortaya. Baska tek kelime dahi söylemem. Allahaismarladık!...

\*\*\*

Bay Verkhovensky beni büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu. Bir saat önce dönmüştü. Bende, sarhoşmuş kanisini uyandırdı; kuskusuz eve gelişinden beş dakika sonra sarhoş olmuştum. Yazık! Drozdovlar'ı ziyaret etmesi onu iyice sarımsı.

-- Mon ami, (dostum) düşünce zincirimi tamamen kaybettim. Lisa... o melege tapar ve onu çok düşünürüm; fakat, her ikisinin de beni, benden bazı şeyler öğrenebilmek amacı ile çağırdıklarını düşünmeden edemiyorum. Su var ki, ağızdan laf aldıktan sonra beni silkeleyip atacaklardı!... Evet, korkarım ki bu böyle olacaktı...

Sesimi kontrol edemedim hayretle bağırıldım.

- Böyle konuşmaktan utanmalısınız!...

- Aziz dostum, şimdi tamamen yalnız kaldım. Enfin c'est ridicule, (bu gülünç). Orada bile, her şey sir perdesi altında saklı; Petersburg dedikodularını sorarak bana saldırdılar. Anlıyorsunuz ya, Nicholas'ın dört yıl evvel yaptıklarını öğrenmişler. "Siz buradaydınız, olanları gördünüz; deli olduğu doğru mu?" Bunu nereden öğrendiklerini bilmiyorum. Bayan Drozdov, neden Nicholas'ın deli olduğunu hemen kabullenmek istiyor? Kadın bunu istiyor. Size söylüyorum, kadın böyle istiyor. CeMaurice (Bu Ma-urice), ismi neydi?... Su Drozdov denilen adam, brave homme tout



dememe (yine de dürüst adamdır), onun hesabına olmadığı gerçek; cette pauvre amie'ye (bu zavallı dost) Paris'ten önce o yazdıktan sonra... Enfin (neyse), bu Praskovya, ona cette chere amie (aziz dostum) diyor; gerçek bir tip, Gogol'ün Korobochka'sidir (\*); sadece daha nispetçi, daha kiskirtici ve daha büyütölmüş bir Ko-robochka...

- Gogol'ün yarattığı karakterden daha büyük olduğundan emin misiniz?

- Su halde daha küçöltölmüşö olsun. Ne fark eder? Yalnız sözümü kesmeyin; çünkü, kafamin içi karma karışık, her şey dönüp duruyor. İyice takışmış görünüyorlar. Lisa hariç; hflf "teyze, teyze" diye dönüp duruyor etrafında; ama, Lisa akıllıdır, kurnazdır ve orada anlayamadığım bir şey var. Sırlar. Fakat, ihtiyaç kadınla atisti. Cette pauvre (zavallı) teyze, gerçekten herkesi eziyor... ve şimdi de valinin karışi, toplumun saygisizliği ve Karmazinov'un "saygisizliği" ile uğrasacak. Sonra birden oğlunun deliliği düşünöcesine saplanıyor, ceLipoutine, ce que je ne comprendres pa, (su Liputin'i de anlayamadım); ve... ve alnina sirkeli bezlerle pansuman yapmakta olduğunu söylediler ve biz burada yakınlarımız ve mektuplarımızla uğrasip duruyoruz. Oh, ona ne kadar istirap verdim; hem de böyle bir zamanda! je suis un ingrat! (Ne kadar nankörüm ben!) Düşünün bir kere, dönüşümde ondan bir mektup alıyorum. Okuyun, okuyun! Oh, ne kadar hayvanca davrandım!...

Bayan Stavrogin'den aldığı mektubu verdi. Bu sabah gönderdiği pusulada "evden çıkmayın" ifadesini kullandığı için pışman olmuş görünüyordu. Mektubu kibar, fakat kısa ve kesindi. Bay Verkhovensky'nin pazar günü, saat on ikide gelmesini ve geliriken de bir arkadaşını getirmesini (ismimi yazmisti) istiyordu. Kendisinin de, Dasha'nin agabeyi olarak Shatov'u davet edeceğine söz veriyordu. "Kesin cevabi kendisinden alabileceksiniz; bu sizi memnun edecek mi? Sabirsizlikle beklediginiz formalite bu değil mi?"

(\*) Korobochka, Gogol'ün ölümünden iki yıl evvel ikinci cildini yaktığı Mer-tuya Düsi (Ölü Canlar) adli eserindeki kadın karakter.

137- Mektubundaki son satıra yazmış olduğu, formalite hakkındaki sabri tükenmiş anlatımına dikkat edin. Zavallı, zavallı kadiri, hayattaki en iyi dostum! Bütün geleceğimi etkileyecek olan bu ani kararın bana büyük bir darbe olduğunu itiraf edebilirim. Hflf ümitli olduğumu söyleyebilirdim; ama, şimdi tout est dit (son söz söylendi), her şeyin bittğini biliyorum; c'est terrible. (Korkunç şey) Ah, su pazar hiç gelmese de her şey yine eskisi gibi olsa: Beni görmeye gelecektiniz ve ben de sizi bekleyecektim....

-Liputin'in bu sabah söylediği kötü şeylerin etkisi altındasınız. Hepsı uyurma ve asilsiz şeylerdi.

- Dostum, parmaginezi acıyan baska bir noktaya bastınız. Bu iyi niyetli parmaginezi çoğunlukla merhametsiz ve bazen deginmeniz çok acımasız oluyor. Özür dilerim; ama, biliyor musunuz, tamamen unutmıstım. Yani, su tatsız uydurmaları demek istedim. Aslında unutmıstım da değilim; Fakat, büyük bir budalalıkla, Lisa'nin yanında mutlu olmaya ve kendimi, mutlu olduğuma kandırmaya çalıştım. Fakat şimdi... oh, şimdi, bu cömert ve büyük kalpli kadim düşünüyorum. Söylenmesi gerekirse, eksikliklerime sabırla hoşgörö gösterdi, aslında hoşgörölü olmayabilirdi de; fakat düşünün, çürümüş karakterim, degersizliğimle ben neyim!... Simarik, bencil ve masum olmaktan uzak bir çocukum. Lisa'nin pek hoş olarak söylediği gibi, cette pauvre (bu zavallı) teyze, tam yirmi yıldır bana bir dadi gibi baktı. Ve birden, yirmi yıldan sonra, bu çocuğun kafasına evlenmek arzusu saplanmış... ona pes pese mektuplar gönderiyor; oysa, o zavallı alnina sirkeli bez koymakla meşgul ve... ve, eh, şimdi istediğimi elde ettim ve pazar günü evli bir adam olacağım... her seye ragmen!... Hangi akla hizmetle evlenmekte ısrar ettim? O mektupları neden yazdım? Oh, evet, söylemeyi unuttım: Lisa, Dasha'yi övgüyle anıyor. Hiç değilse Öyle görünüyor. Onun hakkında "C'est un angle " (bir melektir) diyor, yalnız oldukça "içine kapanık" olarak. Her ikisi de evlenmemi tavsiye ediyorlar... hatta, Praskovya... eh, hayır, Praskovya değil. O tavsiye etmedi. Oh, o küçücük "kutusunda" ne kadar zehir var bilemezsiniz! Aslına bakarsanız, Lisa da tavsiye et-

medi. "Neden evleneceksiniz, sanki?" dedi. "Yüksek zekflı zevklerinizin size yeterli olması gerekir!" Sonra kahkahalarla güldü. Lisa'da çok mutsuz olduğundan böyle gülmesini bağışladım. Fakat, bana söylediklerine göre erkekler kadinsiz yaşayamazlarmış. Dermansızlık çağınız yaklaşıyor ve size bakacaktır, ya da her ne ise... Ma foi (Vallah), burada sizinle otururken, kendi kendime, fırtınalı günlerime yaklaştığım su zamanda, onun cennetten gönderilmiş bir melek olduğunu ve bana bakacağım... falan, tekrarlayıp duruyorum... enfin (neyse), evin düzeni için bana faydalı olacaktır. Evde her şey karmakarışık. Su pıslığe bakın!. Bu sabah, buraları toplaması için Nastasya'ya söylemistim; oysa su kitap hflf yerde duruyor. La pauvre amie (zavallı dostum), odamin bu tertipsizliği için daima bana kızıyor. Oh, artık onun tarafından azarlanmayacağım! Vingt ans! (yirmi yıl) Ve... ve zannederseniz imzasız, kimliği belirsiz mektuplar da alıyorlar. Düşünün! Nicholas'in, bütün mülkünü Lebyatkin'e sattığı yazılmış. C'est un monstre! (Ne canavarlık!) et enfin, (neyse), su Lebyatkin de kim oluyor? Lisa, dinliyor... dinliyor... oh, öylesine dinliyor ki! Alayla gülmesini bağışladım; çünkü, dinlerken yüzünün anlatımını gördüm ve ce Maurice... şimdi onun yerinde olmak isterdim, dogrusu, brave homme tout de meme (yine de iyi adamdır), fakat oldukça çekingen; fakat ona bos ver.

Sustu. Yorgun ve saskindi; yorgun gözlerini yere dikmiş, bası göğsüne sarkmış oturuyordu. Konusmamızın ölü noktaya ulaştığı bu andan yararlanarak Filippov'un evine gidisini söyledim büyük bir ve kesin, kuru bir

dille, Lebyatkin'in kız kardeşinin (onu hiç görmemistim) gerçekten, Liputin'in dediği gibi, hayatının bilinmeyen bir devresinde, Nicholas'ın kurbanı olabileceği ve Lebyatkin bazı nedenlerle Nicholas'tan para aldığına göre, bu söylentinin olasılıkla doğru olabileceği hakkındaki düşüncelerimi anlattım. Fakat, anlattıklarımın hepsi bu kadardı. Dasha hakkındaki iftiralara gelince, bütün söylenenlerin Liputin'in uydurması olduğunu söyledim ve yalan söylemek zorunda olmayan Kirilov'un bile böyle düşündüğünü sözlerime ekledim. Bay Verkhovensky, anlattıklarımın ilgili değilmiş gibi dalgın dalgın dinliyordu. Bu

139arada, Kirilov ile aramızda geçen konuşmayı da anlattım ve sonunda kaçak olabileceğini belirttim.

Bay Verkhovensky, sanki arzusunun aksine konuşuyormuş gibi, bezgin bir tavırla:

- Deli değil, dedi. Fakat, kafası çalışmayanlar sırasında yer alabileceklerden biridir. Ces gens-la supposent la nature et la societe humaine autres que Dieu ne les a faites te gu'elles ne sont r'eellement. (Bu insanlar dogayla insan toplumunu, Tanrı'nın yarattığından ve aslından baska türlü olduğunu sanıyorlar.) İnsanlar onlara eğilirler; fakat, her ne pahasına olursa olsun, Stephan Verkhovensky bunu yapmaz. Bir zamanlar onları Petersburg'da avec cette chere amie, (bu aziz dost ile) görmüştüm, Ah, onu o zaman ne kadar üzmüştüm! Ve onların hakaretlerinden ve suçlamalarından korkmuyordum. Şimdi de korkmam; mais parlons d'autre chose (ama bu konuyu birakalım). Anlıyorsunuz ya, korkunç bir şey yaptım, dün Dasha'ya bir mektup gönderdim ve... oh, bunun için kendime ne kadar lanet ediyorum, bilemezsiniz!...

- Dasha'ya ne hakkında yazmıştınız?

- Oh, dostum, inanin bana, çok onurluca yazılmış bir mektuptu. Mektubumda, bes gün önce Nicholas'a bir mektup yazdığımı bildirmistim. O mektubum da çok onurluca yazılmıştır.

Hararetle:

- Şimdi anlıyorum! diye bagırdım. Onların adlarını bu şekilde birleştirmek hakkınız mı?

- Fakat, mon cher (monser), lütfen beni tamamen ezmeyin, bana böyle bagırmayın! Zaten son derece şey gibi... circirböceği gibi ezildim ve nihayet, yazdıklarımın çok onurlu olduklarına da inanıyorum. Düşünelim ki, aralarında gerçekten bir şey vardı... en Suisse (İsviçre'de)... ya da bir şey başlamak üzeredir. Her şeyden önce, onların kalplerini öğrenmem gerekmez mi? ve... enfin (neyse) onların hislerine karışmamak ve yollarının üzerinde durmamak için böyle hareket etmem gerekmez mi?... Ayrıca, amacım tamamen dürüstlüktü...

140

Kendime engel olamayarak:

- Oh, dostum, ne kadar aptalca bir şey yapmissiniz! dedim. Gayretkes bir tavırla tekrarladi.

- Aptallıktı, doğru! Bu kadar güzel bir sözü ilk defa kul-laniyorsunuz, c'etait bete, mais gue faire, toiit est dit (Saçma olabilir ama, her şey söylenmişti). Baska birinin günahını kapamak için bile olsa, onunla evleneceğim. Böyle olunca, o mektupları neden yazdım, bilmem ki? Böyle değil mi?

- Aynı şeyleri tekrarlıyorsunuz!...

- Oh, şimdi de haykirmalarınızla beni korkutmaya çalışıyo-rsunuz. Görüyorsunuz ki, önünüzde bambaska bir Stepan Verk-hovensky var. Diğer çoktan gömüldü; enfin, tout esi dit (neyse söylenmeyen bir şey kalmadı). Peki, neden bagırıyorsunuz? Ev-ilenen siz olmadığınızdan ve kafanızda adı çıkmış süs esyasını tasımak zorunda bulunmadığınızdan mı? Yine mi yüzünüz eksiyor? Zavallı dostum, kadınları tanımiyorsunuz. Bütün hayatımı onları incelemekle yitirdim. "Eğer bütün dünyayı fethetmek istiyorsanız, önce kendinizi fethetmelisiniz." Sizin gibi romantik olan, müstakbel karimin kadesi Shatov'un hayatında bana söylediği en güzel sözdür. Onun bu sözünü seve seve kabulleniyorum. Eh, ben de kendimi

fethetmeye hazırım ve evleneceğim; fakat, dünya yerine fet-hedeceğim ne olacaktır? Ah, dostum, evlilik her gururlu kişinin, her özgürlüğün moral bakımından ölümüdür. Evlilik hayatı, beni yip-ratacak, gücümü yitirecek, amacımıza hizmet cesaretimi kiracaktır. Çocuklar olacak; bunlar benden de olmayabilir... yani benden olmayacağına eminim demek istedim; akıllı bir adam gerçekten karsılaşmaktan korkmaz. Bu sabah, Liputin, evimi Nicholas'a karşı kapamamı söyledi; Liputin salagin biridir. Kadın, her şeyi gören bir gözü bile aldatır. Kadını yaratırken, le bon Diue (Allah baba) bunu Diliyordu kuskusuz, böyle bir şeyi tehlikeye atmak zorundaydı; fakat kadının Tanrıyı etkileyerek onu böyle yaratmasını sağladığından eminim... böyle özelliklerle... Aksi halde kim böyle karsılıksii bir sıkıntıya girerdi? Nastasya, biliyorum, böyle serbest

141düşünmeme kızıyor; fakat enfin, tout est dit (neyse, her şey söylendi).

Kendi çağında pek sevilen, böylesine basit, kinayeli kelimeler kullanmamış olsaydı, Stepan Verkhovensky olamazdı. Şimdi, hiç değilse kısa bir süre için bu kelimelerle avunuyordu.

Büyük bir çaresizlik içinde çirpınarak:

- Oh, keske öbürğün olmasa, hiç pazar olmasa! diye haykırdı. Neden pazarsız bir hafta olmaz ki... si le mimde existe? (Mucize: diye bir şey varsa). Hiç değilse bir kereye özgü olmak üzere, takvimden pazarı silse, Tanrı ne kaybeder ki? Sadece et quet tout soit dit, (her şeyin bitmiş olduğunu) dinsizlere göstermek, kudretini kanıtlamak için yapsa!... Ah, onu ne kadar çok sevmistim! Yirmi yıl, tüm yirmi yıl ve beni hiçbir zaman anlamadı!

Hayretle:

- Fakat neden bahsediyorsunuz? diye sordum. Sizi hiç anlayamıyorum!

- Vingt ans! (Yirmi yıl) Ve beni bir kere olsun anlayamadı... Ah, bu zulüm!... Ve gerçekten ondan korktugum ya da fakir olduğum için mi onunla evleneceğimi sanıyor? Ah, bunun iğrençliği!... Teyze, teyze, bunu sizin için yapıyorum! Ah, bırak bunu öğrensin, teyze; öğrensin ki, yirmi yıldır taptığım tek kadındır! Bunu bilmeli, aksi halde böyle bir evlenme olamaz; beni; ce qu'an apelle le (nasıl derler), mihraba kadar zorla sürüklemeleri gerekecektir!...

Böyle bir itirafını ilk kez duyuyordum. Hem öylesine bir hararetle yapmisti ki bu itirafını!... Kahkahalarla gülmek için kendime zor engel olduğumu saklayamayacağım. Fakat hatalıydım.

Aklına yeni bir düşünce gelmiş gibi büyük bir heyecanla bagirdi.

- Bana şimdi sadece o kaldı, sadece biri, tek umudum!... Şimdi beni sadece zavallı oğlum kurtarabilir ve... Oh, neden çabuk gelmez bilmem ki? Ah, oğlum, ah sevgili Peter'im... her ne kadar baba denmeye degmezsem de, kaplan deseler daha doğru olurdu, bununla beraber... laissez-moi, mon amie, (beni bırakın, dostum) dü-

142

süncelerimi toparlayabilmek için biraz yatacağım. Çok yorgunum çok ve sizin de yatma vaktinizin geldiğini düşünüyorum. Voyez vous, (görüyor musunuz) saat on iki...

#### 4. TOPAL

Shatov hiçbir zorluk çıkarmadan, bırakmış olduğum pusulaya uyararak, ertesi günü öğle vakti Lisa'ya gitti. Hemen hemen aynı anda gitmistik; ben de onun gibi ilk ziyaretimi yapıyordum. Hepsi... Lisa, annesi ve Bay Drozdov... büyük salonda oturmuş tartışıyorlardı. Annesi, Lisa'dan piyanoda bir vals çalmasını istiyordu... ve Lisa çalınmasını istenen parçayı çalmaya başlayınca, annesi istemiş olduğu vals bu olmadığını iddia etmeye başladı. Bay Drozdov, kalbinin buyurduğu gibi Lisa'nın tarafını tuttu ve ihtiyar hanımefendiyi, çalınan parçanın doğru olduğuna inandırmaya çalıştı; fakat, Bayan Drozdov kendisine hfkim olamayarak ağlamaya başladı. Hastaydı; hatta, zorlukla yürüyebiliyordu. Bacakları sismisti ve Lisa'dan çekinmesine rağmen, huysuzluk ediyor, her önüne gelene çatıyordu. Bizi görmekten memnun oldular. Lisa, sevincinden kızarak bize yaklaştı. Shatov'u getirmemden ötürü "mersi" dedikten sonra meraklı gözlerle süzerek ona doğru yürüdü.

Shatov, sıkıntılı bir tavırla kapının yanında durdu. Lisa, geldiginden ötürü kendisine teşekkür ettikten sonra onu annesine götürdü.

- Size söz etmiş olduğum, Bay Shatov ve bu bay da G...v, benim ve Bay Verkhovensky'nin en yakın arkadaşı. Maurice onunla dün tanıştı.

- Bununlardan hangisi profesör? -Profesör degiller, Anne.

- Profesör olmaları gerekir. Hiç değilse birinin. Bir profesör olacağını kendin söylemistin... zannedersen profesör olanı bu.

Sözünün burasında parmağı ile tiksindir gibi Shatov'u işaret etti.

143Lisa:

- Bir profesör beklediğim hakkında size bir şey söylemiş degilim, dedi. Bay G...V kamu hizmetindedir ve Bay Shatov eski bir üniversite öğrencisidir.

- Öğrenci olsun, profesör olsun, hepsi üniversiteli. Sadece tartismak istiyorsunuz. Fakat, İsviçreli'nin biyigi ve küçük bir sakalı vardı.

Lisa:

- Annem daima Bay Verkhovensky'nin oğluna profesör der, dedi ve Shatov'u salonun Öbür ucundaki bir kanepeye götürdü.

Lisa:

- Son derece üzüldüm, diye fisildadi. Fakat bacakları böyle sistigi zaman daima huysuz oluyor. Korkarım ki hasta.

Sonra büyük bir merakla Shatov'u incelemesine devam etti. Özellikle onun daginik saçları ile ilgileniyordu.

Lisa'nın beni, acimadan yanında bıraktığı yasli kadın sordu:

- Orduda misiniz, efendim?

- Hayır, Madam. Kamu hizmetindeyim.

Lisa hemen seslendi:

- Bay G...V, Bay Verkhovensky'nin çok yakın arkadaşisidir.

- Bay Verkhovensky'nin hizmetinde mi çalışıyorsunuz? O da bir profesördür, değil mi?

Lisa, Öfkeyle haykırdı.

- Aman Anne, rüyalarınızda bile profesör görüyor olmalısınız.

- Gerçek hayatta çok profesör vardır. Annenle daima zıt gidiyorsun, sevgilim. Bay Stavrogin annesinin yanında kalırken, dört yıl önce burada miydiniz?

Burada olduğum cevabını verdim.

- Sizinle beraber bir de İngiliz yok muydu?

- Hayır, Madam, yoktu.

144

Lisa güldü:

- Eh, anlıyorsun, ya, bir İngiliz yokmuş. Su halde yalandı. Bayan Stavrogin ve Bay Verkhovensky yalan söylüyor. Herkes yalan söylüyor..

Lisa durumu kısaca açıkladı:

- Dün Teyze ile Bay Verkhovensky, Bay Stavrogin ile Sha-kespeare'in IV. Henry kitabındaki Prens Harry arasındaki bazı es-değerlikten bahsediyorlardı ve annem bu nedenle bir İngiliz'in bulunması gerektiğinde ısrar ediyor.

-Eğer Harry orada bulunmamışsa, bir İngiliz de bulunmamış demektir. Soytarılığı yapan Nicholas'ın kendisiydi. Lisa, Shatov'a açıklama yapmak zorunluluğunu hissetti.

- Sizi temin ederim ki annem maksatlı konuşuyor, dedi. Shakespear'in bütün yapıtlarını bilir. Othello'nun birinci bölümünü ona ben okudum; fakat, şimdi çok acı çekiyor. Anne, saat on ikiyi vuruyor... İlaç alma zamanınız geldi.

Bir hizmetçi, kapıdan:

- Doktor geldi, Madam, diye bildirdi.

İhtiyar hanimefendi yerinde kalktı ve köpegini çağırmaya başladı.

- Zemirka, Zemirka, ne olursa olsun sen benimle geliyorsun, değil mi?

Zemirka, iğrenç bir sokak köpeği, sahibesinin buyruguna aldirmeden, Lisa'nın oturmakta olduğu kanepenin altına süzüldü.

- Demek sen de gelmeyeceksin! Pekflf, seni de istemiyorum. Bana döndü:

- İyi günler, efendim; ne yazık ki isminizi bilmiyorum.

- Anton Lavrentyevich...

- Önemli değil, efendim; bir kulagimdan girip öbüründen çıkar. Benimle gelmiyorsunuz, Maurice; Zemirka'yi çağırmıştım. Tanrıya şükür, yalnız basıma dolasabiliyorum. Yarın da araba gezisine çıkacağım.

145Öfkeli bir tavırla odadan çıktı.

Lisa, bana bakarak:

- Lütfen, dedi. Bay Drozdov'la konuşun. Birbirinizi tanımaktan çok memnun olacağınıza eminim.

Lisa, tatlı tatlı tebessüm ederek Bay Drozdov'a bakınca, adamın neseyle yüzü parladı. İster istemez Bay Drozdov'la konuşmak zorunda kaldım.

\*\*\*

Lisa'nın Shatov'la ilgisinin, gerçekten sadece edebiyat konusunda olması beni çok sasırttı. Neden olduğunu bilmiyorum; ama, Shatov'u tamamen ayrı bir konuda görmek istediğini tasavvur etmiştim. Biz, yani Bay Drozdov ve ben, konuştuklarının gizli olmadığını yüksek sesle konuşmalarından anlayınca onları dinlemeye koyulduk. Çok geçmeden biz de yanlarına davet edildik. Bütün mesele, Lisa'nın yararlı olacağını düşündüğü, bir kitabı yayımlamak istemesiydi; fakat, tecrübesiz olduğundan bu konuda kendisine bir yardımcı arıyordu. Planını Shatov'a anlatırken takındığı ciddi tavir beni oldukça sasırttı. "Yeni kadınlardan biri olmalı" diye düşündüm, "İsviçre'deki yıllarını bosuna harcamamış". Shatov, gözlerini yere dikmiş büyük bir dikkatle dinliyordu. Hayatı renkli gören bir sosyete kizinin, görünüşte kendisine hiç de uymayan bir konu ile ilgilenmesine hayret bile etmiyordu.

Lisa'nın planı söyleydi: Rusya'da, hem baskent ve hem de tasrada olmak üzere birçok gazete ve dergi yayımlanır ve her gün bu yayımlarda sayısız haberler çıkardı. Bir yıl süresince, bu gazete ve dergiler, dolaplara serilir, yırtılıp atılır ya da kesekfgidi yapmakta kullanılır ya da her çeşit iş için kullanılırdı. Olayların çoğu, toplum üzerinde etki yapar ve onlar tarafından ezberlenebilirdi; fakat, bu ezber zamanla unutulurdu. Birçok kimse bazı olaylara bakmak ister; fakat, bir sürü gazete karıştırılacağından bu sıkıntıya katlanmazdı. Ayrıca, olayların gününün ve yerinin hatırlanabilmesi çok güçtü.

146

Hatta, bazen yıl bile hatırlanamazdı. Bunu göz önüne alarak, bir yılın çok önemli olayları, belli bir plana göre, bilinen bir anlamda, başlıklarıyla, alfabetik sırasıyla, aylara ve günlere göre hazırlanmış olarak bir kitapta toplanacak olursa; böyle bir kitap, gazetelerde yayımlanan olaylar, yıllık olayların yanında, çok az kalsalar bile, bir yıllık Rus yasantisinin karakterestik özelliğini verebilirdi. Shatov:

- Birçok kfgidin yerini, birkaç kalın cilt alır, hepsi o kadar, dedi.

Fakat, Lisa, bu düşüncesinin savunmasını büyük bir hararetle yapmaya çalışmakla beraber, bu konudaki yetersizliği, görüşünü tam olarak anlatmasına engel oluyordu. Bir kitaptan fazlasının gereksizliğini ve bu kitabın da kalın olmasına gerek olmadığını söyledi. Fakat, kitap kalın bile olsa, olaylar kolaylıkla bulunabilecek; çünkü, her şey plana dayanacak ve olaylar bir düzen içinde olacaktı. Tabii, tüm olayların bulunabilmesi ve yayımlanabilmesi mümkün olamayacaktı. Zaten, böyle bir niyeti de yoktu. Genelgeler, hükümetin çeşitli sorunları, tutumu, bölge yönetim kurullarının kararları, yasalar ve buna benzer olaylar, her ne kadar önemli olurlarsa olsunlar, yayımlanacak konunun dışında bırakılabilirdi. Birçok olay alınmayabilir; Sadece, Rus halkının kişisel karakterine ve toplumun moral yasantisine, az ya da çok benzer tipik olaylar alınıp diğerlerinin çoğu alınmayabilirdi. Tabii, buna her türlü olay dahil edilebilir; garip olaylar, yangınlar, toplumu ilgilendiren olaylar, iyi ya da kötü davranışlar, her türlü konuşmalar ya da demeçler; hatta, sel

baskinlari ve hükümetin bazı kararları bile alınabilirdi; fakat, seçilen olayların karakteristik olmaları şarttı; her yayımlanan olayın, iyice incelenmesi, verilen özeti tüm olayı, bütün, ayrıntıları ile aydınlatabilmesi gerekirdi. Ve nihayet, araştırmalar için gerekli olmasının dışında dinlendirici de olmalıydı. Yani, okuyucunun, okuma zevkine de hitap etmeliydi. Rus halkının bir yıllık yasantisinin karakterini göstermeli, ruhsal durumunun ve ahlakının bir yansıması olmalıydı.

147 Lisa ısrarla:

- Herkesin satın almasını isteyeceğiz, dedi. Her evde bulunmasını arzu edeceğiz. Tabii, her şeyin iyi bir plana dayanacağını biliyor ve bu yüzden yardımınızı talep ediyorum.

Lisa, hararetle konuşmıyordu. Söyledikleri her ne kadar pek anlamlı değilse de, Shatov onun ne demek istediğini anlamaya başlamıştı. Gözlerini yerden kaldırmadan:

- Demek ki, belirli bir yönü ve bildiğimiz yöndeki olayları derleyen bir kitap olacak, diye mirildandı.

- Öyle değil. Yönü olmayacak. Tarafsız olacağız ve bizim yönümüz de tarafsızlığımız olacak. Shatov, yerinde kimildanarak:

- Yönü olmak kötü bir şey olamaz ki, dedi. Ayrıca, eğer herhangi bir seçme yapılacaksa bundan kaçınmak mümkün olmayacaktır. Gerçeklerin seçimi, olayları anlaşılması için bir açıklama yapılmasını gerektirecek. Düşünceniz hiç de fena sayılmaz.

Lisa sevinçle haykırdı.

- Demek böyle bir kitabın basılabilmesinin mümkün olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi?

- Dikkatle düşünülüp incelenmeli. Büyük bir iş. Hemen bir plan yapmak mümkün değil. İnsanın tecrübe edinmesi şart. Hatta, kitabı yayımlamaya hazır olduğumuz zaman bile, bunun nasıl yapılacağını anlayabileceğimizi sanmam. Birkaç tecrübeden sonra belki. Fakat düşünceniz, bu konuya eğilmeye değer. Yararlı bir düşünce.

Shatov, nihayet basını kaldırdı. Öylesine ilgilenmiş olmalıydı ki gözleri alev alev yanıyordu. Yumusak bir sesle utanarak sordu:

- Bunu siz mi düşündünüz? Lisa gülümseyerek cevap verdi:

- Düşüncenin pek önemi yok; bütün sorun bu düşüncüyü uygulama alanına koymakta. Pek zeki sayılmam. Anlayışım da biraz kit olduğuna göre, tamamen açık olarak gördüğüm yoldan yürümeyi tercih ederim.

148

- Açık gördüğünüz yolu mu takip edersiniz? Lisa aceleyle:

- Doğru bir deyiş olmadı mı? diye sordu.

- Oh, arzu ettiğiniz kelimeyi kullanabilirsiniz. Bence pek önemli değil.

- Dis ülkelerde dolarken, bazı işlere yararlı olabileceğimi düşündüm. Param var; fakat, kullanamıyorum. Neden ben de topluma yararlı olmayayım? Ayrıca, böyle bir şey aklıma birden geldi. Düşünüp bulmuş değilim ve buna çok da sevindim. Bu düşüncemi tek başıma uygulama alanına koyamayacağımı biliyordum; çünkü, kendi başıma hiçbir şey yapamam. Tabii, işbirliği yaptığım insan kitabıma ortak olacak. Yarı yarıya; plan ve çalışma ile siz uğrarsanız, buluş ve yayını paraca desteklemek benim görevim olacak. Böyle bir kitap masrafini çıkarmaz mı?

- Doğru bir plan bulabilirsek, satar.

- Su kadarını söyleyebilirim ki, bu işi para kazanmak için yapmıyorum. Fakat, kitabın satması hoşuma gidecek ve eğer bundan para kazanabilirsek büyük bir kivanç duyacağım.

- Anladım; peki, benim durumum ne olacak?

- Sizinle işbirliği yapacağız ve yarı yarıya ortakız; fakat planı siz yapacaksınız.

- Fakat benim plan yapabilecek kapasitede bir insan olduğumu nereden biliyorsunuz?

- Sizin hakkınızda bilgi verdiler, burada da duydum... sizin çok zeki ve... ve böyle işlere aklınızın yatkın olduğunu... ve... çok düşünür bir kimse olduğunuzu biliyorum. Bay Peter Verkhovensky, İsviçre'deyken sizden çok söz etmişti.

Lisa bir saniye sustuktan sonra, aceleyle ekledi:

- Bay Peter Verkhovensky çok zeki bir kimsedir, değil mi? Shatov, kaçamak bir bakıştan sonra basını önüne eğdi. Lisa:

149- Bay Stavrogin de sizin hakkınızda çok konuşmıyordu, dedi. Shatov, birden kıpkırmızı oldu.

Lisa, önceden hazırlamış olduğu, paket halindeki gazeteleri aceleyle sandalyenin üzerinden aldı.

- İşte, işte gazeteler burada. Daha yararlı bir seçim yapabilmek için hepsini bir sıraya koymaya çalıştım ve numaraladım.. siz de göreceksiniz.

Shatov, gazete paketini aldı.

Lisa:

- Eve götürüp inceleyin. Nerede oturuyorsunuz?

- Bogoyavlenskaya sokagındaki Filippov'un evinde. Lisa, eskisi gibi çabuk çabuk konuşarak:

- Biliyorum, dedi. Orada Lepyatkin isminde bir yüzbaşının da oturduğunu söylemişlerdi.

Shatov, cevap vermeden uzun bir dakika sustu. Elinde gazete paketi olduğu halde gözlerini yere dikmiş oturuyordu. Sesini garip bir tarzda alçaltarak, feda bir fısıltı halinde:

- Böyle bir is için baska birini bulsaniz daha iyi olur kanisindayim, dedi. Size yararli olabilecegimi sanmiyorum.

Lisa kizardi.

- Hangi isten sözediyorsunuz? diye bagirdi. Maurice, lütfen dün aldigim mektubu verir misiniz?

Ben de, Bay Drozdov'un pesinden masaya gittim.

Lisa, birden bana hitap ederek, elindeki mektubu asiri bir heyecanla açti.

- Suna bir bakin. Böyle bir sey gördünüz mü hiç? Okuyun, lütfen. Hem de yüksek sesle okuyun. Bay Shatov'un da duymasini istiyorum.

Büyük bir saskinlik içinde asagidaki mektubu okudum:

150

Hanimlarin fazilet, örneği, Bayan Tushin Hanimefendi,

Ah, o ne zerafettir

Bayan Tushin'in yüzündeki,

Kuzeniyle çıktığı zaman dolasmaya atla

Saçlari uçuşur hafif esen bir rüzgırla,

Annesiyle beraber kilisede diz çöker yere

Tatli bÖEr pembelik yayilir candan yüzlere!

Iste o zaman, yasaya uygun bir evlilik arzularim

Annesiyle giderken kuru gözlerle pesinden bakarim.

Bir tartisma sirasinda cahil bir adam tarafından yazilmistir.

Hanimefendi,

Vatanim ugruna Sivastopol'da kolumu kaybetmedigim, oraya hiç gitmedigim ve savas süresince, en nefret ettigim sebze tasimak isiyle ugrastigim için kendime çok acirim. Siz, bir eski zaman tanrıçası, ben ise bir hiçim ve sonsuzlugun ne oldugunu biliyorum. Bu yazdiklarimi sadece bir siir olarak kabul edin. Çünkü, siirler nihayet saçmaliktir ve küstahlık sayilacak seyleri dogrular. Mikroskopla bakildiginda bir damla suyun içinde kaynasan milyonlarca mikroptan biri, güneşe bir siir yazacak olsa, güneş o mikroba kizabilir mi ? Hatta, en iyi Petersburg sosyetesinde, büyük hayvanlari koruma kulübü, atlarla ve köpeklerle ilgilenirken, küçücük bir mikrobu dikkate almaz ve yeteri kadar büyük olmadigi için onunla ilgilenmez. Ben de yeteri kadar büyük degilim. Evlenme düşüncesi anlamsız gelebilir; fakat, kısa bir zaman sonra, köleligin kaldırilmasindan önce iki yüz kölenin çalışabilecegi kadar büyük bir mülk sahibi olacagim. Birçok sey söyleyebilir ve hatta, sonucu Sibirya olabilecek dokümanlar bile temin edebilirim. Teklifimi küçümsemeyin. Mikrobun, bu mektubunu, siir olarak kabul edin.

Yüzbaşı Lebyatkin, emrinizdeki en sadik hizmetkfriniz.

151Elimde olmayarak haykirdim.

- Alçagin biri, sarhoslukla yazmis! Onu taniyorum.

Lisa, açıklamaya basladi. Kizariyor ve çabuk çabuk konusuyordu.

- Mektubu dün aldım. Tabii, bunun bir salak tarafından yazilmis oldugunu hemen anladim. Annemi daha fazla üzmemek için henüz ona göstermis degilim. Fakat, böyle mektuplarla beni rahatsız edecekse, buna karsi ne yapabilecegimi bilmiyorum. Bay Drozdov, bu adama gidip onunla konusmak ve beni bir daha rahatsız etmemesini söylemek istiyor.

Sözünün burasinda, Shatov'a döndü.

-Fakat, sizi halen is ortagim olarak gördüğümden, Bay Shatov, onunla ayni evde oturdugunuza göre, bu adamin daha neler yapabilecegini etraflıca anlayabilmek için onun hakkında sizden bilgi almak istedim.

Shatov isteksiz bir tavırla:

- Sarhos ve alçagin biridir, diye mirildandi.

- Fakat her zaman bu kadar aptal midir?

- Tanrim, hayir!... Ayik olduğu zaman hiç de aptal bir kisi degildir.

Gülerek söze karistim.

- Aynen böyle siirler yazan bir general tanirdim.

Daima susan Bay Drozdov, beklenmedik bir anda söze karisti.

- Hatta bu mektuplar bile, ne yaptigini bilen bir kimse oldugunu belirtiyor.

Lisa sordu:

- Kiz kardesi ile beraber oturdugunu duydum, dogru mu ? -Evet, dogru.

- Kiz kardesine kötü davrandigi söyleniyor. Dogru mu? Shatov, yine Lisa'ya bakti. Kaslarini çatarak mirildandi.

- Bundan bana ne?

152

Sonra yerinden kalkarak kapiya dogru yürüdü. Lisa, telaslanarak:

- Bekleyin, lütfen, diye bagirdi. Nereye gidiyorsunuz? Tartisacak birçok seyimiz var.

- Tartisacak ne var ki? Yarin size bildiririm.

- Her seyden önemli bir sorun... basın konusu! Inanın ki bu isi laf olsun diye yapmıyorum. Bu konuda son derece ciddiym.

Lisa'nin telasi artiyordu.

-Yayimlamaya karar verecek olursak, nerede bastiracagiz? En önemli sorun bu... basın için Moskova'ya gidemeyiz. Böyle bir yayın için hangi basimevine güvenebiliriz? Uzun zamandan beri, kendim bir basimevi kurmak arzusundayim, gerekirse sizin adınıza... bu takdirde, Annemin de izin verecegini biliyorum, yeter ki sizin adınıza olsun.

Shatov, üzüntülü bir sesle sordu:

- Baski yapabilecegimi nereden biliyorsunuz?

- Nereden mi? Bay Peter Verkhovensky, Isviçre'deyken böyle islerin üstesinden gelebileceginizi söylemist.

Hatta, size vermek üzere bir mektup verecekti; fakat, mektubu istemeyi unuttum.

Shatov'un, şimdi hatırladigima göre, rengi yine degisti. Birkaç saniye daha konusmadan durduktan sonra birden odadan çıktı. Lisa, öfkeleni. Bana dönerek sordu:

- Her zaman böyle aniden mi gider?

Omuzlarimi silkerek cevap vermek üzereyken, birden Shatov tekrar odaya girdi, elindeki gazete paketini masanın üzerine birakti.

- Is ortaginiz olamayacagim, dedi. Ayiracak zamanim yok. Lisa, üzgün bir taviryla yalvarir gibi sordu:

- Fakat neden? Neden olmasin? Kizdiniz mi yoksa? Lisa'nin ses tonundan sasirdigi belli oluyordu; birkaç saniye

Lisa'nin yüzüne bakti. Sonra hafif bir sesle:

153- Bir sey fark etmez, dedi. istemiyorum...

Ve sonra evden ayrildi. Lisa, saskinligindan ne yapacagini bilmez görünüyordu. Bana, saskinligi biraz asiri gibi geldi. Bay Drozdov, yüksek bir sesle:

- Olaganüstü garip bir adam! dedi.

\*\*\*

"Garip" olduğu kusu götürmemekle beraber, benim için açık olmayan birçok sorun vardi. Bütün bu sözlerde gizli bir sey vardi. Bu yayinevi sorununa bir türlü aklım ermiyordu; sonra, su saçma mektup vardi ortada; bu mektupta, verilebilecek bazı bilgilerden ve "doküman"lardan söz ediliyordu; mektupta geçen bu sözlerle, hep beraber deginilmekten kaçınılmis gibi bir hava vardi; basimevi konusunda konusulduğu için Shatov'un aniden gitmesi de üzerinde durulacak sorunlardan biriydi. Bütün bunlar tek bir nedende toplanıyordu; benim gelişimden önce burada bazı olaylar geçmiş ve beni ilgilendirmemesi gereken bazı konular konusulmustu. Ayrica, gitme zamanı da gelmişti. İlk ziyaret için fazla uzun bir zaman kalmistim. Gitmek için izin istemek üzere Lisa'nin yanına gittim.

Benim varligimi unutmus gibi görünüyordu. Hfıf masanın yanında, gözlerini halinin üstündeki bir noktaya dikmiş duruyordu.

Her zamanki gibi nazik bir sesle:

- Oh, özür dilerim, diye mirildandi. Siz de gidiyorsunuz. Bay Verkhovensky'ye saygılarımı bildirin ve mümkün olduğu kadar çabuk olarak beni görmesini söyleyin. Maurice, Bay G...V gidiyor. Annemin, size iyi geceler dilemek üzere burada bulunmayisi için özür dilerim.

Odanın çıkmis, merdivenlerin sonuna gelmistim ki arkamdan kosarak biri geldi ve bana ön kapıda yetisti.

- Hanimim geri dönmenizi istiyor, efendim..

- Hanimin mi, yoksa Bayan Lisa mi?

154

- Bayan Lisa, efendim.

Lisa'yi, evvelce oturdugumuz salonun yanındaki kabul odasında buldum. Maurice'in yalnız kaldigi büyük salonun kapisi kapalıydı.

Lisa, bana gülümseyerek baktigi halde renginin soluklugu gözümünden kaçmadı. Odaanın tam ortasında duruyor ve bir sey için karar verememis olmanın sıkintisiyla kivraniir gibi görünüyordu. Fakat, birden elimden tuttu ve beni pencerenin önüne götürdü.

Sabirsizlikle alev alev yanan gözlerini gözlerime dikerek:

- Kadini derhal görmem gerekiyor, dedi. Kendi gözlerimle görmeliyim ve sizden, bu hususta bana yardım etmenizi rica ediyorum.

Son derece heyecanlı bir tavrı vardi.

Telasla sordum:

-Fakat kimi görmek istiyorsunuz, Bayan Lisa?

- Su Bayan Lebyatkin'i, topalı... total olduğu doğru mu? Agzim bir karis açık kalmisti.

Büyük bir hazır cevaplılıkla ve fisildayarak:

- Onu hiç görmedim; fakat, total olduğu söylentisini duydum, dedim. Dün duydum.

- Onu mutlaka görmeliyim. Muhakkak görmeliyim. Bunu, bugün temin edebilir misiniz?

Lisa, adına son derece üzüldüm. Onu yatistirmaya çalışarak:

- Korkarım ki bu mümkün olamaz, dedim. Ayrıca, bunu nasıl temin edebileceğimi de bilmiyorum. Gidip Shatov'u göreceğim...

- Yarın bunu temin edemezseniz, Bay Drozdov benimle gelmeyi reddettiğinden tek basıma onu görmeye gideceğim. Tek ümidim sizsiniz; çünkü, güvenebileceğim kimsem yok. Korkarım, Shatov'la çok aptalca konuştum... dürüst bir insan olduğunuzu biliyorum ve belki de, bana candan bağlısınızdır. Lütfen, bunu bana temin ediverin.

155Ne olursa olsun, Lisa'ya yardım edebilmek arzusuna kapıldım. Bir dakika kadar düşündükten sonra:

- Yapacağım su, dedim. Oraya kadar bizzat gideceğim ve onu göreceğim. Bugün göreceğim muhakkak. Onu görebilmek için bir bahane uydurabilirim. Size söz veriyorum. Yalnız, izin verirsiniz durumu Shatov'a açacağım.

- Ona, kadını görmek istediğimi, daha fazla bekleyemeyeceğimi ve biraz önce onu kandırmak için konuşmamış olduğumu söyleyin. Belki de çok dürüst bir insan olduğundan, kendisini kandırmak istediğimi düşünmektense gitmeyi tercih etmiştir. Onu aldatmadım. Kitabı gerçekten basmak ve baskı isine girmek istiyorum.

Hararetle Lisa'nın söylediklerini doğruladım.

- Dürüst bir insandır.

- Ama, görüşmeyi yarın temin edemezseniz, her ne olursa olsun, kimin haberi olursa olsun, oraya tek basıma gideceğim.

Hislerime hfkim olarak:

- Korkarım ki yarın saat üçten önce sizi göremem, dedim.

- Su halde yarın üçte. Demek ki, Bay Verkhovensky'nin evindeyken bana biraz bağlı olduğunuzu düşünmekle yanılmamıştım, değil mi?

Gülümseyerek baktı ve "güle güle" der gibi elimi hafifçe saktı; sonra, Drozdov'un yanına gitmek için aceleyle büyük salona geçti.

Ne olup bittiğini kesin olarak anlayamadan, verdiğim sözden dolayı huzursuzlanarak evden ayrıldım. Çaresizlik içinde çirpınan, hiç tanımadığı bir adama bile içini dökmekten kaçınmayan bir kadın görmüştüm. Hayatındaki belki en güç bir anda, tatlı tatlı gülümseyerek ona karşı olan hislerimi bu kadar kolaylıkla anlaması beni çok etkilemişti. Fakat, ona sadece acıyordum, hepsi o kadar!... Sırları birden bana çok kutsalmış gibi geldi. Hatta, herhangi biri bu sırları bana söyleyecek olsa, onları duymamak için kulaklarımı tı-, kayabilirdim. İçimde garip bir önsezi vardı... Ayrıca, ne yapacağımı

156

da bilmiyordum. Üstelik, ne hazırlayacağımı da bilmiyordum... bir görüşme, fakat nasıl bir görüşme? Ve onları bir araya nasıl getirebilecektim? Bütün ümidim, Shatov'daydı; ama, onun bana bu hususta herhangi bir yardım yapamayacağını önceden düşünmem gerekirdi. Yine de, onu görmek için aceleyle yola koyuldum.

\*\*\*

Shatov'u ancak akşam saat yediden sonra evinde bulabildim. Ziyaretçisi olduğunu görmek beni şaşırttı.... Bay Kirilov ve Bay Virginsky'nin uzaktan tanıdığım, Bay Shigalyov adındaki, kayınbiraderi vardı.

Bu Shigalyov, şehirde iki aydan beri bulunuyordu; nereden geldiğini bilmiyordum; bütün bilgim, Petersburg'daki ilerici bir dergide birtakım makalelerinin yayımlanmış olmasından ileri gitmiyordu. Virginsky, sokaktaki karşılaşmalarımızın birinde tanıştırmıştı. Hayatımda hiçbir zaman, bu kadar asik suratlı ve üzüntülü bir adam görmemişim. Sanki, dünyanın sonunun gelmesini bekler bir hali vardı. Hem de bu bekleyisi, herhangi bir kehanete dayanmıyordu; dünyanın sonunun gelmesini kesinlikle bekliyor gibiydi; sanki, yarın değil, öbür gün, saat tam onu yirmi geçe dünyanın sonu gelecektim gibi bekliyordu. O karşılaşmamızda, ancak birkaç kelime ko-nusabilmistik. Sanki, tanınmak istemeyen casuslar gibi sadece el sıkışmakla yetinmiştik. Özellikle, kulakları beni saskına çevirmişti; bu kulaklar, anormal büyüklükte, uzun, geniş ve kalındı; çok garip duruyordu. Hareketleri acemice ve agirdi. Üzerimde kötü bir izlenim bırakmıştı; Shatov'un konuya karşı pek sevgisi olmadığını bildiğimden, onu, Shatov'un evinde görünce sasırmam çok doğaldı.

Merdivenlerden çıkarken üçünün birden hep bir ağızdan ko-nustuklarını duydum; bir konu tartışıyor olmalıydılar; fakat, ben odaya girer girmez sustular. Tartışmalarını ayakta yapıyorlardı; fakat, beni görünce hep beraber oturdular; öyle ki, ben de oturmak

157zorunda kaldım. Budalaca sessizlik tam üç dakika sürdü. Shigalyov beni hatırlamakla beraber, bir neden olmadığı halde tanımamaz-lıktan geldi. Kirilov'la karşılıklı eğilerek birbirimizi selamladık; fakat, her nedense el sıkışmadık. Shigalyov, nihayet, kaslarını çatarak inatla bana bakmaya başladı; bu bakışlarında, hemen kalkıp oradan gitmem isteniyormuş gibi bir anlam vardı. Sonunda, Shatov, yerinden kalkınca hepsi, altlarında ıgne varmış gibi ayağa fırladılar ve vedalaşmadan odadan çıktılar.

Yalnız, Shigalyov, kendilerini uğurlayan, Shatov'a:

- Hareketlerinizin hesabını vermek zorunda olduğunuzu unutmayın, dedi.

Shatov:

- Hesaplarınızın cam cehennem, diye cevap verdi. Kapiyi kapayıp, çengeliledikten sonra, bana bakarak çarpık gülümsemeyle:



- Pis serseriler! dedi.

Öfkeli görünüyordu; önce onun konuşması da bana garip geldi. Ne zaman onu görmek üzere gelsem (bu pek sık olmazdı), çoğunlukla suratını asarak bir köseye oturur ve kaçamak cevaplar vererek konuşurdu. Ancak, uzun bir zaman sonra alisir ve neseyle konuşmaya baslardı. Ondan sonra da, ayrılırken somurtarak "güle-güle" der ve sanki özel bir düşmanından bir an önce kurtulmak istemiş gibi uğurlardı.

- Su Kirilov'la dün akşam çay içtim, dedim. Dinsizlik konusunda çilgin gibi görünüyordu.

Shatov, yaridan fazlası yanmış bir mumun üstüne yenisini koyarken:

- Rus dinsizliği belirli bir sakadan ileri gidememistir, diye homurdandı.

-Hayir, o adam bana pek de sakaci gibi görünmedi. Saka yapmayı bir tarafa birakin, konuşmasını bile bilmiyor.

Shatov, odanın bir kösesindeki sandalyeye oturup dirseklerini dizlerinin üstüne dayadı. Sakin bir sesle:

158

- Onlar kfgittan yapılmış adamlardır, dedi. Bunların hepsi "usaklık" düşüncelerinden. Aynı zamanda içlerinde nefret de var.

Bir dakika kadar sustuktan sonra devam etti:

- Rusya'da ani bir düzen değişikliği olsa, hatta bu değişiklik onların düşüncelerine göre bile olsa, eğer su ya da bu şekilde, ülke aniden ölçülemeyecek kadar zengin ve rahat olsa, bütün bu değişikliklerden önce onlar mutsuz olurlar. O zaman nefret edebilecekleri kimse olmayacaktır; igrenecekleri kimse olmayacaktır; gülünecek kimse bulamayacaklardır. Rusya'dan sonsuz hayvanca nefretleri bütün organizmalarını yiyip bitirmiş. Gülüslerin arasından süzülen ve dünyadan saklanan gözyaşları da söz konusu olamaz. Rusya'da, bu konu hakkında söylenmiş olan yalan, hiçbir konu için bu kadar çok söylenmemistir.

Son kelimelerini öfkeyle haykırarak söylemişti. Kahkahayla gülerken:

- Ulu Tanrım, neler söylüyorsunuz!... dedim. Shatov da gülerken:

- Siz kuskusuz "Normal Liberal" siniz, dedi. Kısa bir sessizlikten sonra konuşmasına devam etti:

- "Usaklık düşünceleri" konusunda saçmalamış olacağımı biliyorsunuz, bana hemen söyle söylemenizi bekliyebilirdim: "Usak çocuğu sizsiniz, ama ben usak değilim."

- Gerçekten böyle bir şey düşünmüş değilim... Ulu Tanrım!...

- Özür dilemeyin. Sizden korkmuyorum. Bir zamanlar sadece bir usagin oğluydum; fakat, şimdi ben usak oldum. Sizin gibi. Bizim Rus Liberali her şeyin önünde usaktır. Sadece baskasının çizmelerinin tozunu almak için fırsat bekliyor, o kadar.

- Ne çizmesi? Bu ne biçim anlatım şekli?

-Yok canım, hiç de bir anlatım şekli değil! Güldüğünüzü görüyorum. Bay Verkhovensky, tasın altında ezilip yattığım halde

159ölmedigimi; fakat, sadece kivrandığımı söylemekte hakliydi; güzel bir benzetisti.

- Bay Verkhovensky herkesi, sizin bir Alman hayrani olduğunuza inandırmaya çalışıyor, diye güldüm. Fakat onlardan bir şeyler aldığımız değişmez bir gerçektir.

- Onlardan yirmi kopik aldık ve karşılığında yüz ruble verdik.

Bir dakika kadar konuşmadan durduk. - Bu hastalığı Amerika'da kaptı.

- Kim? Hangi hastalık?

- Kirilov'dan söz ediyorum. Bir barakanın kuru tahtaları üstünde dört ay beraber yattık.

Büyük bir hayretle sordum:

- Amerika'da bulundunuz mu? Daha önce böyle bir şey söylememistiniz.

- Söyleyecek bir şey yoktu. İki yıl önce, Amerika'ya bir göçmen gemisi ile gitmek üzere son meteligimize kadar harcamistik. Oraya gitmemizdeki neden, "Amerika'daki işçilerin yasantılarının nasıl olduğunu öğrenmek ve böylece, en kötü sosyal koşullar altında yaşayan bir insanın durumunu "kisisel" deneyimlerle kendi üzerimizde denemekti.

- Hay Allah! diye güldüm. "Kisisel deneyimler"le bunu öğrenebilmek için Amerika'ya gidecek yerde, hasat zamanı tasra köylerinden birine gitseydiniz, ya!...

- Bir işletmecinin yanına işçi olarak girdik. Orada çalışan altı Rus'tuk... öğrenciler, mülklerini terk eden çiftçiler, ordu mensupları... ve hepsi de kutsal amacın pesindeydiler. Çalıştık, didindik, yıprandık ve nihayet Kirilov'la beraber is biraktık. Hastalandık. Artık gücümüz kalmamisti. İşletmeci, paramızı öderken bizi aldatti. Anlaşmamıza göre otuz dolar ödeyeceği yerde, bana sekiz, ona on bes dolar ödedi; oradayken bir kereden fazla dayak da yedik. Kirilov ve ben, ikinci bir is bulamadığımızdan, o küçük, pis

160

ilçede tam dört ay, yan yana, bir barakanın tahta döşemesi üzerinde yattık; o bir şey düşünüyordu, ben baska bir şey.

- İsveren sizi gerçekten dövdü mü? Hem de Amerika'da, ha? Ona yapmış olduğunuz hakareti tasavvur edebiliyorum!...

- Böyle bir şey yoktu. Aksine, Kirilov ve ben derhal, biz Rus-lar'ın Amerikalılar'ın yanında birer çocuk gibi kaldığımız ve onlarla aynı seviyeye erisebilmemiz için ya Amerika'da dogmanın ya da uzun süre orada

kalmanın gerekli olduğu kanısına vardık. Bir "sent" bile etmeyen bir şey için bir dolar istediklerinde, asiri bir zevkle ve duyguyla bu parayı öderdik. Her şeye hayrandık: ipnotizma, linç yasası, tabancalar ve serseriler... Bir gün yolculuk anında, adamın biri elini cebime daldırdığı gibi taragımı alıp saçlarını taramaya başladı; Kirilov ve ben, sadece bakistik ve bunun çok normal olduğuna hemen karar verdik; hatta, bu davranışı begendik bile.

- Gariptir ki, biz böyle şeyleri sadece düşünmekle kalmayız, gerçekten yaparız, dedim.

Shatov, biraz önce söylediği sözü tekrarladi.

- Kfgit adamlar.

- Ne de olsa, "kisisel bir deney" yapmak için olsa bile, bir göçmen gemisi ile koca okyanusu asmak, falan... oldukça cesaret isteyen bir iş. Fakat, oradan nasıl ayrılabilirdiniz?

- Avrupa'daki bir adama yazdık, o bize yüz ruble gönderdi. Konusurken Shatov, her zaman olduğu gibi gözlerini yerdeki bir

noktaya dikmiş oturuyordu. Heyecanlandığı zamanlar bile basını kaldırmaz, gözlerini o noktadan ayırmazdı. Fakat, şimdi, basım birden kaldırdı.

- Bu adamın ismini öğrenmek ister misiniz?

- Kimdi?

-Nicholas Stavrogin.

Birden yerinden kalkıp ihlamur ağacından yapılmış yazı masasına gitti ve masanın üzerini karistirmaya başladı. Yaklaşık iki

161 yıl önce, karısının Paris'te Stavrogin'in metresi olduğu hakkında bazı belirsiz; ama, güvenilir söylentiler vardı. O zamanlar Shatov, Amerika'daydı. Fakat bu olayın, karısının onu Cenevre'de bırakıp kaçmasından çok sonra olduğu da doğrudur. "Eğer böyleyse" diye düşündüm. "Su anda Stavrogin'in adından söz etmesinin sebebi nedir?"

Birden bana döndü.

- Borcumu halen ödemiş değilim, dedi.

Dikkatle yüzüme baktı ve tekrar eski yerine oturdu ve birden tamamen değişik bir ses tonuyla sordu:

- Buraya bir şey için geldiğinizi sanıyorum. Nedir? Hemen bütün bildiklerimi, bana söylediği gibi anlattım. Her ne

kadar ilk heyecanım geçmiş ve zihnimi toparlamışsam da, eskisinden çok daha saskindim. Bunun, Lisa için öneminin büyük olduğuna inandığımı, ona yardım etmek istediğimi; fakat isin kötüsü, verdiğim sözü nasıl yerine getireceğimi bilmediğimi ve hatta Lisa'ya nasıl bir söz vermiş olduğumu hatırlayamadığımı anlattım. Sonra, kesin bir dille bir kere daha, Lisa'nın onu gerçekten aldatmadığını, bazı anlaşmazlıkların olduğunu ve bu sabah gidişinden ötürü son derece üzülüğünü tekrarladım. Büyük bir ilgiyle beni dinledi.

- Belki de bu sabah çok saçma davrandım. Korkarım ki her zaman böyle davranışlarım oluyor. Ama, bu sabah oradan neden o kadar aceleyle ayrılışımın nedenini anlayamamışsa, böylesi onun için daha iyi...

Yerinden kalkıp kapiya gitti ve biraz aralıktan sonra, merdivenlerde ayak sesleri olup olmadığını dinledi.

- Bu kadını siz de görmek ister miydiniz? Büyük bir sevinçle yerimden fırlarken:

- Evet, benim de istediğim bu, dedim. Fakat, bunu nasıl basarabileceğim?

-Basbayagi, evde yalnızken aşağı inip onu göreceğiz. Ağabeyi gelip de onunla konuşmuş olduğumuzu Öğrenecek olursa, onun

162

kemiklerini kirar, bütün vücudunu çürük içinde bırakır. Onun haberi olmadan çoğu kez zavallı kadını görmeye giderim. Onu tekrar dövmeye başladığı için geçenlerde onunla kavga ettim.

- Hay Allah!...

- Oh, evet. Saçlarından yakalayıp kadının yanından uzak-lastirdim. Bana vuracak oldu; fakat, onu korkuttum. Kavga da hemen bitti. Korkarım ki sarhos gelecek ve bu olayı hatırlayacaktır... bu neden, ona kötü dakikalar yasatacaktır.

\*\*\*

Lebyatkin'in dairesinin kapısı kapalı; fakat kilitli değildi ve içeri girmek için zorluk çekmedik. Bütün kat, kirli duvarlarından yırtık duvar kfgitleri sarkmış, kasvetli, iki küçük odadan oluşmıştı. Evin bu kısmı, Filippov, yeni evine taşınmadan önce, meyhane olarak kullanılmıştı. Diğer odalar kilitliydi. Sadece bu iki oda Lebyatkin'e kiralanmıştı. Mobilya olarak, sıralar, uzun masalar ve kol dayanacak yerlerinden biri kırık, bir koltuk vardı. İkinci odanın bir köşesinde, üstünde pamuklu bir örtü olan Bayan Lebyatkin'in karyolası vardı; yüzbaşı kendisine gelince, ekseri soyunmadan yerde yatardı. Ekmek kırıkları, çöpler, pis su birikintileri her tarafı kaplamıştı; birinci odanın tam ortasında, büyük ve ıslak bir bez parçası, onun yanında ise, altı delik eski bir ayakkabı teki duruyordu. Burada hiç ev işi yapılmadığı ilk bakışta anlaşıyordu; Shatov'un daha sonra anlattığı gibi, burada soba yanmıyor, yemek pisirilmiyordu; hatta, semaverleri bile yoktu. Yüzbaşı, kız kardeşi ile beraber meteliksiz olarak gelmiş ve Liputin'in söylediği gibi kapı kapı dolasarak di-lenmişti. Eline beklenmedik bir zamanda para geçince, kendini hemen içkiye vermiş ve eve bakmaz olmuştı.

Tanismak için sabirsizlandigim Bayan Lebyatkin, ikinci odadaki uzun masaların birinin önündeki uzun sırada, bir fare kadar sessiz oturuyordu. Kapiyi açtigimiz zaman bize seslenmedi; hatta, yerinden bile kipirdamadi. Shatov, kapılarını hiç kilitlemediklerini;

163hatta, bir gün sabaha kadar ardına dek açık bırakmış olduklarını söyledi. Demir bir samdanda yanan mumun soluk ve titrek alevinde, otuz yaşlarında; siska ve solgun; eski bir basma elbise giymiş; siyah seyrek saçları, zayıf ve uzunca ensesinin üstünde bir çocuk yumruğu kadar ufak bir topuz halinde toplanmış kadını fark ettim. Bize oldukça neseli baktı; önündeki mumdaki baska, masanın üzerinde, küçük bir el aynası, bir deste eski oyun kfgidi, kapagi parçalanmış bir sarkı kitabı ve ucundan bir ya da iki parça isirilmiş, Alman unundan yapılmış, beyaz bir ekmek duruyordu. Bayan Lebyatkin'in pudra, allık ve ruj kullandığı açık olarak belliydi. Zaten koyu renk olan ince kaslarını daha da koyulastırmıştı. Sürdüğü pudraya ragmen, yüksek ve dar alnındaki oldukça sert ve derin üç çizgi kaybolmamıştı. Kadının topal oldugunu biliyordum; ama, ziyaretimizi süresince yerinden hiç kalkmadı. Gençlik çağlarında, bu siska yüz, çok güzel olmalıydı; fakat, yumusak bakışlı gri gözleri hflf güzeldi; durgun, hemen hemen mutlu bakışlarında, hülyali ve samimi bir anlam vardı. Bakışlarındaki yumusak ve neseli anlatım, tebessümünde bile vardı; değerli agabeyin yaptıkları ve Kazak kurbacını düşününce, onun bakışlarındaki bu anlam beni oldukça sasırttı. Gariptir ki, Tanrının cezalandırdığı bu yaratıkların huzurunda, insani sarması gereken huzursuzluk, hatta tiksinti yerine, daha onu görür görmez, ona bakmaktan hoslanmıştım; yalnız insanın içini bir acıma duygusunun kapladığını kesinlikle söyleyebilirim. Shatov, kadını, daha kapıdan girer girmez göstererek:

-İste bütün gün böyle yalnız basına, kimildamadan oturur; fal açarak geleceğini görmeye çalışır ve aynada kendisini inceler, dedi. Agabeyi ona yiyecek bile getirmez. Avludaki bölükte oturan kadın, ona acıyarak, ara sıra yiyecek bir şeyler getirir. Onu sadece bir mum ışığında yalnız basına nasıl bırakırlar aklım almaz!..

Shatov'un, sanki kadın odada yokmuş gibi yüksek sesle konuşması beni sasırtmıştı.

Bayan Lebyatkin, içten bir tavırla:

- İyi aksamlar, dostum, dedi.

164

- Size bir konuk getirdim, Bayan Lebyatkin.

Bayan Lebyatkin mum alevinin arkasından bana dikkatle bakarak:

- Onu gördüğüme memnun oldum, dedi. Getirdiğiniz kişiyi tanımıyorum. Onu daha önce görmüş olduğumu hatırlamıyorum.

Bayan Lebyatkin, tekrar Shatov'a döndü. Sanki ben odada hiç yokmuşum gibi, bana aldirmeden onunla konuşmaya başladı.

İki sıra bembeyaz ve düzgün dişlerini gösteren bir gülümsemeyle:

- Zannedersem, tavan arasındaki küçük odanızda bir aşağı bir yukarı dolasmaktan bıkmış olmalısınız, dedi.

- Evet, bıktım ve sizi ziyaret etmek istedim.

Shatov, bir sırayı masanın önüne çekerek oturdu ve beni de yanına oturttu.

- Konusmaktan daima hoslanırım, dostum; yalnız garip bir adamsınız. Sizi görünce canım gülmek istiyor. Tıpkı bir rahip gibisiniz. Saçlarınızı en son ne zaman taramistiniz? Haydi gelin de saçlarınızı tarayayım.

Bayan Lebyatkin, sözünün burasında cebinden bir tarak çıkardı.

- Tahmin ederim ki son taradığımdan bu yana, saçınızı hiç taramadınız.

Shatov da gülerken:

- Zannedersem taragım yok, diye cevap verdi.

- Gerçekten de yok mu?. Bu takdirde size benimkini vereyim... bunu değil... öbürünü... yalnız bana hatırlatmayı unutmayın.

Büyük bir ciddiyetle Shatov'un saçlarını taramaya başladı. Yandan ayırıp iki tarafa yatırdı. Sonra, biraz geri çekilerek iyi tarayıp taramadığını inceledi ve taragi cebine soktu.

Basını sallayarak:

-Biliyor musunuz, dostum, dedi. Hassas bir adam olabilirsiniz; ama, biraz canınız sıkılıyor. Size bakmak bana garip geliyor. Sizin

165gibi insanların neden canı sıkılır bir türlü anlayamıyorum. Kalp acısı can sıkıcı değildir. Ben mutluyum.

- Su agabey olacak herifle de mutlu musunuz?

- Lebyatkin mi demek istiyorsunuz? Benim usagımdır o. Burada olup olmaması bence önemli sayılmaz. Ona buyuruyorum: Lebyatkin, bana su ver, Lebyatkin, ayakkabılarımı getir ve o da buyruklarımı yerine getirmek için hemen kosuyor. Bazen ona gülmeden yapamam.

Shatov, yine herhangi bir nezakete aldirmeden bana dönüp yüksek sesle:

- Ve gerçekten de böyledir, dedi. Ona karşı sadece usagiymış gibi davranır. Sahsen ben kulaklarımla duydum: "Lebyatkin, bana su ver!" Yalnız, anlarsınız ya, ona su getirmek için kosmaz; ama, böyle buyruklar verdiği için onu hırpalar ve döver. Fakat böyle de olsa Bayan Lebyatkin ondan hiç korkmaz. Hemen hemen her gün bir sinir nöbetine tutulur ve zamani karıştırarak bir şeyi unuttur. Bizim ne zaman geldiğimizi hatırlar mı sanıyorsunuz? Eh, belki de hatırlar; fakat, her şeyi kendi anlayışına göre çevirdiğinden eminim ve her ne kadar beni, sevgili Shatov'u olarak hatırlıyorsa da, bizi baska kişi olarak kabullenir. Yüksek sesle konusup

konusmamam bir sey degistirmez. Seni hiçbir zaman dinlemez. Hemen kendi hayal alemine dalar. Evet, hayal alemine gömülür. Olaganüstü hayal kuran bir kısıdır. Yerinden hiç kimildamadan sekiz saat, hatta bütün gün oturabilir. Su ekmege bakın: belki ekmekten bir lokma yemistir ve yarın bitirecektir. İşte şimdi de fal bakmaya baslamış...

Shatov'un son kelimesini yakalamış olacak ki:

- Geleceğimi söyleyebilmek için elimden geleni yapıyorum; ama, nasıl oluyorsa falım çıkmıyor, dedi.

Bize bakmadan sol elini masanın üzerinde duran ekmege doğru uzattı; (Shatov'un ekmekten de bahsettiğini anlamış olmalıydı) fakat, ekmeği bir süre elinde tutuktan sonra, fal için söylediklerine o kadar dalmış olmalıydı ki, farkında olmadan ekmeği tekrar masanın üzerine bıraktı. Ekmekten bir lokma dahi koparmamıştı.

166

...Fal hep aynı çıkıyor: bir yolculuk, kötü bir adam, birisinin

yaptığı alçaklık, bir ölüm döşegi, bir yerden gelen mektup, beklenmedik haberler. Hepsinin yalan olduğunu sanıyorum. Siz nasıl düşünürsünüz, dostum? İnsanlar bile yalan söyledikten sonra, iskambil kfgitleri neden yalan söylemesinler?

Birden kfgitleri karıştırdı.

- Praskovya Ana'ya da... öylesine iyi bir kadındır... aynı şeyi söyledim. Basrahibenin haberi olmadan, fal baktırmak için hücreme gelirdi. Ve fal baktırmak için gelen sadece o değildi. Bir sürü gevezelik ederler, baslarını sallarlardı ve daima "Oh... Oh..." diye heyecanla haykırırlardı; ben sadece gülmekle yetinirdim. "On iki yıldan beri mektup almadığınıza göre, şimdi neden alarsınız, Praskovya Ana", dedim. Praskovya Ana'nın kızı, kocasıyla beraber Türkiye'nin bir yerine yerleşmişlerdi ve ondan on iki yıldır haber alamıyordu. Ertesi akşam Basrahibe ile (doğustan bir prenesti) çay içiyordum; odasında bir ziyaretçi vardı... çok hisli bir kadındı... ve aynı zamanda, Athos Manastiri rahiplerinden biri de rastlantıyla orada bulunuyordu; onun komik bir adam olduğunu düşünmüştüm. Ve ne tahmin edersiniz dostum? Bu rahip, Praskovya Ana'ya Türkiye'deki kızından bir mektup getirmemiş mi? Gördün mü, karo valesinin neler yaptığını? Eh, çayımızı içerken, Athos'lu bu rahip Bas-rahibeye, "Her şeyden çok Tanrı yuvanızı, böyle bir hazineyi yuvanızda barındığınız için sizi koruyacaktır, Sayın Basrahibe," dedi. Basrahibe Ana sordu: "Ne hazinesi?" Rahip: "Cennetlik Lisaveta Ana", diye cevap verdi. Bu ermiş Lisaveta, iki metre genişliğinde, bir buçuk metre yüksekliğinde, duvar içinde oyulmuş bir kovukta yasa. O kovuktaki demir parmaklıkların arkasında tam on yedi yıldır yasiyordu. Yaz ve kış, kaba kumastan yapılmış bir elbiseden başka şey giymez, bulabildiği çöp parçalarını elbisesine sokuştururdu. Tek kelime dahi söylemezdi. Tam on yedi yıldır ne saçlarını taramış ve ne de yıkanmıştı. Kışın, demir parmaklıkların arasından bir koyun postu ve her gün, bir somun ekmekle, bir testi su verilirdi. Ziyaretçiler hayretle ona bakarlardı, içlerini çekerler ve

167 ona acıyarak, parmaklıkların önüne para bırakırlardı. Basrahibe Ana, Lisaveta'yi hiç sevmediğinden ona kızdı. "Ama ne hazinesi!", diye cevap verdi. "Lisaveta orada sadece, keçi gibi inadından, domuzluktan oturuyor. Yaptıkları numaradan başka bir şey değildir." Basrahibenin böyle konuşmasından hoşlanmadığını söylemeliyim; çünkü, o günlerde ben de bir yere kapanmak istiyordum. "Böyle konuşmamı hoş görürseniz" dedim. "Tanrı ve Doga aynı şeydir." Hep bir ağızdan "Ben asla böyle düşünmem" dediler ve Basrahibe gülerek kadın ziyaretçiye bir şeyler fısıldamaya başladı. Bana karşı çok iyi davranan bu kadın ziyaretçi, beni yanına çağırıp pembe bir kurdeleyi armağan olarak verdi. Size göstermemi ister misiniz? Küçük rahip hemen vaaz vermeye başladı; öylesine nazik ve akıllıca konuşuyordu ki, onu dikkatle dinlemeye koyulmustum. "Anlıyor musunuz?", diye sordu. "Hayır", dedim. "Tek kelimesini bile anlayamadım. Beni rahat bıraksanız olmaz mı?" ve işte o zamandan beri, beni büyük bir sükun içinde bıraktılar, dostum. O sıralarda, çilesini doldurmaya çalışan rahibelerden biri, kiliseden çıkarken kulagıma fısıldadı: "Tanrı Ana'nın ne olduğunu sanırsın?" "En Ulu Ana", dedim. "İnsanlık yansının tüm umudu." "Evet", dedi. "Tanrı Ana, toprak anadır ve erkeklerin büyük mutluluğu orada yatar. Ve dünyadaki her üzüntü, her gözyası bizim mutluluğu-muzdur. Ayaklarının altındaki toprağı bir metre derinliğine kadar gözyası ile doyuracak olursan, o zaman huzura kavuşursun. Ondan sonra üzüntü nedir bilmezsin. Tanrı böyle buyurmuştur." O zaman, bu sözler kafamda yer etmişti. O zamandan beri dua ettiğim an, yere çöker ve toprağı öperim. Hem öper hem ağlarım. Ve bunu söyleyeyim, dostum, bu gözyaslarının hiçbir kötülüğü yoktur; üzüntülü bile olmasanız, bu gözyasları sevinçten dökülür. Gözlerinizden kendiliklerinden tasarlardı; gerçek de budur. Bazen gölün kıyısına giderdim; gölün bir tarafında bizim manastır, diğer tarafında sivri tepeli bir dağ vardır... bu dağa Sivri Dağ... derler. Bu dağa çıkar, yüzümü doguya döner, yere kapanır, ağlar ve ağlardım; ne kadar zaman ağladığımı bilmez, sonra da hiçbir şey hatırlamazdım. Sonra, kalkar manastıra dönerdim. Dağa her çıkışından sonra dönerken

168

güneş batmak üzere olurdu; o kadar güzel, o kadar sevimli olurdu ki, oh., güneşi seyretmekten hoşlanırmışınız, dostum? Güzel olduğu kadar da üzücüdür!... Tekrar batıya dönerdim. Hele gölgeler! Dağımızın gölgeleri, gölün üstüne doğru bir mızrak gibi uzanır; o kadar dar, o kadar uzundur ki, hemen hemen bir mil uzunluğunda... kıyıya kadar uzanır; kayalık adayı tam ikiye böler; ada ikiye bölündüğü zaman da güneş

batmış olur ve ortalığı sakin bir karanlık kaplar. İşte o zaman, içim hüznle dolar ve birden anılarım canlanırdı. Karanlıktan korkarım, dostum. Fakat, çoğunlukla minik bebeğim için ağlardım...

Kadının konuşmasını büyük bir dikkatle dinleyen Shatov, dirseği ile beni dürttü:

- Çocuğun var mıydı?

- Çocuğum tabii vardı; minicik, pembe yüzlü, küçücük tırnakları olan bir bebektir; tüm üzüntüm, çoğunlukla, onun kız mı yoksa erkek mi olduğunu hatırlayamamdan doğuyor. Bazen onun bir kız olduğunu bazen de erkek olduğumu düşünürdüm. Çocuk dogar dogmaz, patiska kundagina sardım; pembe kurdele ile bağladım; çiçeklerle süsledim, hazırladım; basucunda dua ettim ve vaftiz ettirmeden kucagima alarak ormana daldım; ormandan korkuyor ve dehsete kapılıyordum; çoğu kez, çocuğum olduğu halde bir babası bulunup bulunmadığını hatırlayamadığımdan ağlardım.

Shatov ihtiyatla sordu:

- Kocanızın olması gerekti, değil mi?

-Çok garipsiniz, dostum. Özellikle konuşma tarzınız!.. Kocam olabilirdi; fakat, sanki kocam yokmuş gibi olduktan sonra neye yarardı?

Sonra gülererek ekledi:

-İste sizin için çözülmesi kolay bir bilmece... elinizden gelirse çözün!...

- Çocuğunuzu nereye götürdünüz?

169İçini çekerek cevap verdi:

- Göle götürdüm.

Shatov, beni yine dirseği ile dürttü.

- Fakat ya çocuğunuz hiç olmadıysa ve bütün bunları siz hayal ediyorsanız... ha?

Böyle bir soruya hiç sasırmadan, dalgın dalgın cevap verdi:

- Güç bir soru sordunuz, dostum. Bunun hakkında hiçbir şey söyleyemem. Belki de yoktu. Fakat, merak ettiğiniz için böyle bir soru sordüğünüzü söylemek cesaretini göstereceğim. Her ne ise, onun için ağlamaya devam edeceğim. Onu rüyamda görmüş olamam, değil mi?

Sözünün burasında gözyaşları göz pınarlarını zorladı. Kirpikleri ıslandı. Ellerini aniden Shatov'un omuzlarına koydu. Gözlerinde merhamet kivilcimleri yanıp söndü.

- Ah, dostum, dedi. Karınızın sizi bırakıp kaçtığı doğru mu? kızmayın; ben de üzüntü içindeyim. Nasıl bir rüya gördüğümü biliyor musunuz, dostum? Bana tekrar döndü, bana işaret ederek yanına çağırdı: "Küçük kedim, küçük kedim, bana dön!..." Evet bu ses onun sesi idi: "Küçük kedim! .."Bu beni son derece sevindirdi; beni sevdiğini düşünüyorum.

Shatov, hafif bir sesle mirildandı.

- Belki de gerçekten gelecektir.

- Hayır, dostum, bu sadece bir rüyadır... hiçbir zaman geri dönmeyecektir. Su sarkıyı biliyor musunuz?

Büyük ev benim için değil,

Bu küçük hücre bana yeter.

Burada ruhumu korumak için konuşacağım,

Burada senin için Tanrıya yalvaracağım.

Ah dostum, dostum, neden bana bir şey sormuyorsunuz?

170

- Çünkü bana anlatmazsınız... bu nedenle sormuyorum. Bayan Lebyatkin, çabuk çabuk konuşarak:

- Söylemem, söylemem, söylemem, dedi. Beni öldürseniz de söylemem. Arzu ederseniz, beni yakabilirsiniz; ama, yine de söylemem. Ne kadar üzüntü çekersem çekeyim, hiçbir şey anlatmam. İnsanlar hiçbir zaman öğrenemeyecekler!...

Shatov basını önüne eğerken çok yumusak bir sesle:

- İşte, dedi. Görüyorsunuz ya, herkesin kendine göre derdi vardır.

Kadın magrur bir tavırla:

- Fakat sorsaydınız, belki söyleyebilirdim, dedi. Neden sormuyorsunuz? Bana doğru dürüst sorun, belki anlatırım. Yalvar, dostum, öyle ki, sözlerine kanabileyim... Ah, dostum, dostum!...

Fakat, Shatov, cevap vermedi; sessizlik bir dakika kadar sürdü. Bayan Lebyatkin'in pudralı yanaklarından, gözyaşları sel gibi süzülüyordu; elleri Shatov'un omzunda olduğu halde oturuyor; fakat onun yüzüne bakmıyordu.

Shatov, birden yerinden kalktı.

- Oh, sizden bana ne? dedi. Ayrıca, sizin sorunlarınıza karismaya da hakkım yok. Haydi, kalk!

Öfkeyle oturmakta olduğum sırayı kaldırdı ve eski yerine koydu.

-Eve gelecek olursa, buraya geldigimizi anlamamalıdır. Gitme zamanımız geldi.

Mary Lebyatkin, birden kahkaha ile güldü.

- Oh, hıf!f su usagimi düşünüyorsun, değil mi? Korkuyorsun!... Eh, iyi geceler, aziz ziyaretçiler. Ama bir dakika; size söylenecek bir sözüm var. Su Kirilov ve ev sahibimiz Filippov, kırmızı sakallı adam; bu sabah buraya geldiler, tam agabeyimin bana saldırdığı zaman. Ev sahibimiz onu yakalayip odanın bir kösesine

savunanca, bagirdi: "Benim hatam degil, efendim; baskasinin cezasini çekiyorum!" Inanir misiniz, çatlayincaya kadar güldük...

171- Oh, aziz dostum, o bendim, kirmizi sakalli adam degil. Onu saçlarından yakalayip yaninizdan çeken bendim; ev sahibiniz, dün degil evvelki gün gelmisti. Sizinle konusmaya gelmisti, siz karistiriyorsunuz.

-Durun; zannedersem yanildim. Belki de sizdiniz. Fakat, neden böyle saçmaliklar için tartisalim? Onu kim çekerse çeksın, bu kadar önemlimi?

Kahkaha ile gülmeye basladi.

Shatov kolumdan çekerek:

- Gidelim, dedi. Kapi gicirdiyor. Eger bizi burada bulursa, kadının her tarafını çürük içinde birakacaktır.

Fakat, merdivenleri ancak çikmistik ki, avludan gelen böğürmeyi ve küfürleri duyduk. Shatov, beni odasına sokarak kapiyi kilitledi.

- Kavgaya katılmak istemiyorsan birkaç dakika burada kalmalısın. Bak, domuz gibi böğürmeye basladi bile. Yine kapının esigine takilip düsmüs olmalı. Her seferinde ayagi takilir ve boylu boyunca yere kapaklanır.

Bununla beraber, oradan tartismasız kurtulamadım.

\*\*\*

Shatov, kilitleti kapisina kulagini dayayarak dinledi. Birden geri sıçradi. Dehsete düşerek fisildadi:

- Buraya geliyor; biliyordum zaten! Korkarım ki gece yarisina kadar ondan kurtulamayacagız.

Shatov'un konusmasını, kapının yumruklanması izledi. Yüzbası:

- Shatov, Shatov, kapiyi aç! diye haykirdi. Shatov, aziz dostum!?

Sana iyi yarınlar dilemeye geldim, dostum, Sana güneşin doğduğunu söylemeye geldim,

172

Güneşin kızgın isiklan kederi dagitti.

Ormanları vahşi bir güzellik kapladı.

Sana uyandigimi söylemeye geldim... seni lanetlemeye,

Dalların altında tamamen uyandigimi anlatmaya.

Bana sopayı hatırlatti... ha, ha, ha!...

Her küçük kus... ..susuzluktan ölüyor...

Bir içki içeceğim...

Bir içki... ne içeceğimi bilmiyorum...

'(

Oh, su budalaca merakın canı cehenneme! Shatov, hayatta kalmanın ne kadar güzel olduğunu biliyor musun? Shatov, yine fisildadi:

- Cevap vermeyin.

- Açsana! Erkekler arasında... kavgadan daha büyük bir şey olduğunu anlamıyor musun? Onurlu bir kişinin bazı kötü dakikalari olduğunu bilmiyor musun? Shatov, ben iyi bir adamım; seni affedeceğim... Shatov, gizli bildirilerin canı cehenneme, ha?

Sessizlik.

- Anlamıyor musun, aptal esek, fşigim!... Kendime kuyruklu bir ceket aldım. Kuyruklu ceketin askına, hiç olmazsa bir kere gör! Tam on bes ruble saydım, bu ceket için. Asık bir yüzbaşının kibar olması gerekir...

Birden kapiyi yumruklayarak danalar gibi böğürdü.

- Aç kapiyi!.. Shatov da birden gürledi.

- Defol kapımdan!...

- Pis köle!... Kız kardesim de bir köle... bir hirsiz!..

- Sen de kız kardesini sattın.

- Yalan! Kötü bir iftira! Fakat tek kelimeyle ben.. onun kim olduğunu biliyor musun?

173Shatov, merakını yenemeyerek kapiya yanasti.

- Kim?

- Tahmin edebilir misin, sorarım sana?

- Merak etme,tahmin edeceğim. Kim olduğunu söyle.

- Söylemekten korkmuyorum! Toplumun içinde hiçbir şeyi söylemekten korkmadım!...

Shatov, baskıyla bana dinlememi isaret ettikten sonra onu kiskirtti.

- Zannetmem.

- Söyleyemez miyim?

- Zannetmiyorum.

-Zannetmiyor musun?

- Eh, efendinden sopa yemekten korkmuyorsan, söylersin. Korkağın birisin değil mi? Hem de yüzbaşı!...

Yüzbaşı heyecandan titreyen bir sesle:

- Ben...ben...o... o kadın...diye kekeledi. Shatov kulagım kapiya dayadi.

-Eeee?

Hiç değilse yarım dakikalık bir sessizlik oldu.

Yüzbasi nihayet:

- Pis serseri! diye hay kirdi.

Sonra, her basamakta tökezlenerek, bir semaver gibi soluyarak merdivenlerden inmeye basladi. Shatov kapidan uzaklasarak:

- Alayci seytan, dedi. Sarhosken bile agzindan söz almak mümkün olmuyor.

- Sakladigi nedir! diye sordum.

Shatov, soruma cevap vermeden eliyle bastan savma bir hareket yapti ve kapiyi açarak tekrar dinledi. Uzun bir süre dinledi; hatta, emin olmak için birkaç basamak bile indi. Nihayet odaya döndü.

174

- Hiçbir ses duyulmadigina göre kadincagizi dövmüyor demektir. Hemen sizmis olmalı. Gitme zamaniniz geldi.

- Bakin Shatov, dedim. Bütün bunlardan ne anlam çıkarabilirim?

Yorgun ve bikkin bir sesle:

- Nasil bir anlam çıkarırsanız çıkarın, dedi. Sonra, yazi masasinin kösesine oturdu.

Shatov'un evinden ayrildim. Kesin bir düşünce kafamda gittikçe kuvvetleniyordu. Ertesi günün düşüncesi kalbimin ezilmesine neden oluyordu.

Ertesi gün, yani, Bay Verkhovensky'nin kaderinin tayin edilecegi pazar günü, notlarimin içindeki en önemli günlerden biridir. Umulmadik olaylarin günüydü; geçmişin olaylarinin yüze çıktigi ve gelecegin olaylarinin basladigi gündü; sert açıklamaların yapıldigi ve hatta, daha da karistigi bir gündü. Sabahleyin, okuyucularin bildigi gibi, dostum Bay Verkhovensky'ye arkadaslik ederek, Bayan Stavrogin'e gitmek zorundaydim; öğleden sonra üçte ise, durumu anlatmak (ne oldugunu ben de bilmiyordum) üzere Lisa'ya gidecektim. Bununla beraber, her sey kimsenin tahmin bile edemeyecegi bir sekilde sonuçlandı. Bir baska deyişle, o gün, en olaganüstü rastlantıların günüydü.

Olaylar, evvelce kararlaştırıldığı gibi saat tam on ikide Bayan Stavrogin'e gittigimizde onu evde bulamayisimizla basladi. Henüz kiliseden dönmemisti. Zavalli dostumun ruhsal durumu o kadar bozuktu ki, böyle bir olayla karsilasmasi hemen ruhsal yıkimına neden oldu. Sanki kendinden geçmişçesine koltuklardan birine çöktü. Kendisine bir bardak su verdim; yüzünün sariligina ve ellerinin titremesine ragmen büyük bir inatla suyu reddetti. Aklimdayken söyleyeyim, bugün için son derece sik giyinmisti; sanki,

175baloya gidiyormus gibi süslenmisti; üzerinde islemeli bir gömlek vardi ve beyaz bir kravat takmisti; yeni sapkasi elindeydi; saman rengi yeni eldivenlerini sapkasiyla avucunun arasına kistirmisti; hatta, hafif bir koku da sürünmüstü. Henüz oturmustuk ki usak, Shatov'u salona getirdi; anlasildigina göre o da özel bir çağri ile gelmisti. Bay Verkhovensky, yerinden kalkip onun elini sikacak oldu; fakat, Shatov dikkatle bize baktiktan sonra, selam bile vermeden salonun öbür kösesine gitti ve bir koltuga oturdu. Bay Verkhovensky, ürkek gözlerini yine bana çevirdi.

Birkaç dakika kadar derin bir sessizlige gömülerek oturduk. Bay Verkhovensky, acele acele bir seyler fisildamaya basladi; fakat, tek kelimesini bile anlayamadim. Söylemek istedigini bitiremeyecek kadar heyecanlanarak birden sustu. Usak, sözüm ona, masanın üzerine bir sey koymak için geldi; ama, aslında bize bir göz atmisti.

Shatov, birden yüksek sesle ona sordu:

- Acaba, Bayan Shatov, Sayın Bayan Stavrogin'le beraber mi gitti, Alexey?

Usak, büyük bir ağırbaşlılıkla cevap verdi:

- Bayan Stavrogin kiliseye yalnız gittiler, efendim. Bayan Shatov ise biraz rahatsız olduklarından odalarından çıkmak istemediler.

Zavalli dostum, yine endiseli ve ürkek bakislarini bana çevirdi; öyle ki, basimi baska tarafa çevirmek zorunda kaldim. Birden avluda duyulan tekerlek sesleri ve konusmalar Bayan Stavrogin'in kiliseden dönüşünü haber vermiş oldu. Hep beraber siçrayarak oturduğumuz yerden kalktik; fakat, bizi baska bir sürpriz bekliyordu; salona yaklasan birçok ayak sesi duyduk; Bayan Stavrogin'in yalnız olmadığı anlasiliyordu; bu da çok garipti; çünkü, belirli bir saatte gelmemizi isteyen kendisiydi. Nihayet, kosar adimlarla birinin gelmekte oldugunu duyduk; Bayan Stavrogin'in böyle yürümeyecegi kesin olarak bilinirdi. Birdenbire, Bayan Stavrogin büyük bir heyecan içinde soluk soluğa salona daldi. Biraz

176

arkasından ve daha yavas adimlarla Lisa geliyordu; Lisa'nin kolunda Bayan Mary Lebyatkin vardi. Bunu rüyamda görsem inanamazdım!..

Bu anlasılmaz durumu daha etraflıca anlatabilmek için, bir saat kadar geriye gitmek ve Bayan Stavrogin'in kilisede basına gelen olayları bütün ayrıntıları ile anlatmam gerekecek.

Kilisenin sabah ayininde, bütün sehirli, tabii sosyetenin ileri gelenleri de dahil, hazır bulunuyordu. Valinin karisinin, sehirimize gelisinden beri ilk defa kiliseye gelecegi de biliniyordu. Sunu da kaydedeyim ki, valinin karisinin serbest düşünceli ve "yeni kosullar"a bağlı bir kadın olduğu söylentileri de sehirde dolasiyordu. Ayrica, bütün kadınlarımız, onun çok sik giyinecegini de bi-liyorlardı; zaten bu nedenle hepsi giyimlerine

büyük bir titizlik göstermişlerdi. Yalnız, Bayan Stavrogin, her zaman olduğu gibi, sade ve siyah bir elbiseyle gelmişti; zaten, son dört yıldan beri böyle giyiniyordu. Kiliseye gelir gelmez, ön sırada, ve soldaki yerini aldı; kilise hademelerinden biri hemen kadife bir minderle geldi ve minderini Bayan Stavrogin'in diz çökeceği yere koydu. Kisacası, her şey olagandi. Fakat, Bayan Stavrogin'in büyük bir arzuyla dua etmesi de gözden kaçmamıştı; daha sonra, o günün olayları hatırlandığında, Bayan Stavrogin'in gözlerinin yaşlı olduğu bile söylenirdi. Nihayet, ayın bittikten sonra Basrahibimiz, Peder Pavel, vaaz vermek üzere kürsüye çıktı. Vaazları tüm şehirliler tarafından çok sevilirdi; hatta, hepsinin biraraya toplanarak bastırılmasını arzularlar; fakat, Peder Pavel, kesin kararını bir türlü veremezdi. Bu kez vaaz, her zamankinden çok daha uzun sürmüştü.

Vaaz süresinde, bir hanimefendi kiliseye eski bir arabayla geldi; bu arabalarda, hanımlar, ancak yan olarak oturabilirler ve sarsintidan düşmemeleri için arabacının kemerine tutunurlardı. Seherimizde hflf bu tip arabalara rastlamak mümkündü. Kilisenin kösesinde duran arabadan (çok sayıda araba ve hatta, atlı polis bile vardı) yere atlayan hanimefendi, arabacıya dört gümüş kopik verdi.

Arabacının yüzünü eksittğini gören hanimefendi:

177- Çok fazla istemediniz mi, diye haykirdi. Sonra acikli bir sesle ekledi:

- Zaten bundan başka param da yok. Arabacı umutsuz bir tavırla elini salladı.

- Oh, önemli değil, hanimefendi, dedi.

Sonra kadına "seni kırmak da zaten günah olurdu" der gibi baktı ve deri para kesesini paltosunun cebine soktu; sonra yakındaki arabacıların alayları arasında atlarını kirbaçlayarak oradan uzaklaştı. Efendilerinin kiliseden çıkmalarını bekleyen usakların ve arabacıların arasından geçerek kiliseye doğru yürürken, alaylı gülüşler onun pesini de takip etti. Kuskusuz, böyle bir kadının aniden sokagi dolduran kalabalığın arasında görünmesi, garip karşılanmıyordu. Kadın asiri derecede zayıftı ve biraz da topallıyordu; yüzünde kalın bir pudra ve allık tabakası vardı; eylül ayının güneşli, fakat serin bir günü olmakla beraber, kadının üzerinde, incecik siyah bir elbise vardı; uzun çıplak boynuna ne esarp sarmış ne de omuzlarına sal atmıştı. Basi çıplaktı: Siyah saçlarını çıplak ensesinin üstüne toplamış ve saçlarının sağ tarafına, kutsal günlerde ikonaları süslemek için satılan kfgit güllerden takmıştı. Bu güllerin benzerini, Bayan Lebyatkin'i ziyaretim anında, odasında asılı olan ikonanın altında görmüştüm. Genç kadın her ne kadar basını önüne egmiş gidiyorsa da, dudaklarında kurnazca, sevimli bir tebessüm vardı. Kadın, eğer bir dakika daha oyalanmış olsaydı, belki de kiliseye girmesine izin verilmeyecekti. Fakat, kadın kilisenin kapısından içeri süzölmeyi basardı. İçeri girdikten sonra da, kalabalığı yararak ön tarafa doğru yürüdü.

Gerçi vaaz yanlanmış, kilisenin salonunu dolduran kalabalık, Basrahibi büyük dikkat ve sessizlikle dinliyordu; ama, yine de meraklı birkaç göz yeni gelen bu kadını saskinlikle izlemişti. Kadın yüksek kürsünün önündeki kutsal minderin üstüne diz çöktü ve pudralı yüzünü yere degecek kadar eğdi; o şekilde uzun bir süre kaldı; görünüşe göre aglıyordu. Fakat, basını doğrultup tekrar ayağa kalktığı zaman, yine eski neseli tavrını takındı. Büyük nese

178

ve asiri zevkle, bakışlarını, salonu dolduran kalabalığın yüzünde, kilisenin duvarlarında dolastırmaya başladı. Bazi kadınlara özel bir merakla bakıyor, hatta daha iyi görebilmek için ayak parmaklarının ucunda doğruluyordu; bir iki kere de kikir kikir gülmüştü. Vaaz bitmiş ve büyük kutsal haç ortaya çıkarılmıştı. Valinin karisi haça ilk gitmesi gereken kimse olmakla beraber, haçın birkaç adım önünde durduğu halde, sanki Bayan Stavrogin'in daha önce gitmesini beklemiş gibi bir hali vardı; Bayan Stavrogin'e gelince sanki önünde kimse yokmuş gibi doğruca haça gidiyordu. Valinin karisinin bu garip nezaketi, kusu yok ki, zekice hazırlanmış bir oyundu; kilisedeki herkes bunu böyle yorumlamıştı. Bayan Stavrogin'in de bunu böyle yorumladığına kusu y oktu; fakat, kimsenin farkında değilmiş gibi yoluna devam etti; haçı öptükten sonra çıkış kapısına yöneldi. Herkes ona yol vermekle beraber kilisenin hademesi de ona yol açmak için önünden yürüyordu. Fakat kapiya yaklastığında, henüz basamaklara ulaşmadan, küçük bir kalabalık kısa bir süre yolunu kesti. Bayan Stavrogin, ister istemez durmak zorunda kalmıştı; tam bu sırada garip bir yaratık, saçında kfgit bir gül olan kadın, kalabalığı yararak geldi ve Bayan Stavrogin'in önünde diz çöktü. Kolay kolay sasırmayan, özellikle toplumun içinde hislerine çok iyi hfkim olmasını bilen Bayan Stavrogin, ayaklarına kapanan bu kadına magrur ve sert bir tavırla baktı.

Burada, mümkün olduğu kadar kısaca isaret etmem gerekir ki, Bayan Stavrogin, son zamanlarda her ne kadar biraz daha tutumlu ve hatta biraz cimri olussa da, bazen hayır işleri için paraya acımazdı. Petersburg'da bir hayır kurumunun üyesi olduğu da bilmen gerçeklerdendi. Kitligin son yılında, Petersburg'daki Açlık Çekenlere Yardım Komitesi'ne bes yüz ruble yardımda bulunmuş ve bu yardımı şehirde ağızdan ağza dolasmıştı. Nihayet, çok yakın bir zamanlarda, yeni valinin atanmasından hemen önce, ilimizin fakir kadınlarına yardım etmek için bir kadınlar birliği kurmak üzereydi. Bu fikir önderin kafasında gittikçe genişliyordu; böyle bir birliğin Moskova ve civarındaki illerde de kurulmasını tasarlamaya

179başlamıştı bile. Ve şimdi, yeni valinin ani atanması ile bütün hazırlıklar yüzüstü kalmıştı; söylenildiğine göre, yeni valinin karisi, böyle bir birliğin gereksizliği hakkında birkaç igneli söz etmişti ve bu konuşmalar, bire bin katılarak Bayan Stavrogin'e kadar iletilmişti. Erkeklerin kalbinde nelerin gizli olduğunu ancak Tanrı



bilir; ama, tahmin ederim ki, Bayan Stavrogin kilisenin kapisinda dururken, valinin karisinin ve salonu dolduran kalabaligin biraz sonra yanindan gececegini bilerek için için sevmiyordu; kendi kendine söyle düşünüyör olmalıydı: "Kendisi de gözleriyle görsün ki, benim hakkimdaki düşünceleri ve zekice yaptigini sandigi konusmalari bana viz gelir. Hepiniz de bana viz gelirsiniz!..."

Bayan Stavrogin, ayaklarina kapanan genç kadina büyük bir dikkatle bakarak sordu:

- Ne var, yavrum? Ne istiyorsunuz?

Mary Lebyatkin, dehset içinde ve utanmis, fakat son derece saygili bir anlamla ona bakiyordu. Birdenbire, garip bir kikirdamayla güldü.

Bayan Stavrogin, soran bakislarini etrafındaki kalabaligin üzerinde dolastirdi.

- Ne istiyor benden? Bu kadın kimdir, diye sordu. Mutsuz musunuz? Yardima ihtiyaciniz mi var?

"Mutsuz" kadın heyecanla titreyen bir sesle:

-Evet, Madam, ihtiyacim var... buraya... diye kekeledi. Buraya sadece elinizi öpmek için gelmistim...

Sözünün burasinda yine kikirdadi.

B akislarinda, büyüğünden bir sey isteyen küçük bir çocukun saf anlami vardi. Bayan Stavrogin'in eline sarilmak için öne dogru egildi; fakat, birden ürkmüs gibi ellerini tekrar geri çekti.

Bayan Stavrogin, üzgün bir tavirla gülümseyerek:

- Sadece bunun için mi geldiniz, diye sordu ve hemen sedef islemeli para kesesini çıkardi ve içinden on rublelik kagit bir parayi alarak kadina uzatti. Kadın parayi itiraz etmeden aldı. Bayan Stav-

180

rogin, çok ilgilenmisti ve kadini basit bir dilenci olarak kabul etmedigi belliydi.

. Kalabaligin içinden biri bagirdi.

- On ruble verdi kadina!..

"Mutsuz" kadın, rüzgırdan ucu sallanan on rublelik kagit parayi sol elinin parmaklari ile sikica tutarak:

- Lütfen, Madam, elinizi öpeyim, diye mirildandi.

Bayan Stavrogin, her ne sebeple ise, kaslarini hafifçe çatarak, hemen hemen sert bir tavirla elini uzatti; genç kadın kendisine uzatilan eli saygiyla öptü. Gözleri heyecanla parıldadi. Tam bu sirada, pesinde sehir sosyetesinin hanimlari ve yüksek memurlar oldugu halde valinin karisi geldi. Önündeki kalabalik yüzünden durmak zorunda kalmisti; onunla beraber birçok kisi de durmustu.

Bayan Stavrogin birden:

- Titriyorsunuz, dedi. Üsüyor musunuz?

Sonra, paltosunu çıkartip usagina atti ve omuzlarindan oldukça pahali siyah salini alarak, hıflı önünde diz çökmüs duran genç kadının zayıf omuzlarina sardi.

- Lütfen kalkın; rica ederim, ayaga kalkın!.. Kadın ayaga kalkti.

Bayan Stavrogin, sabirsızca etrafına bakınarak sordu:

- Nerede oturuyorsunuz? Nerede oturdugunu bilen var mı? Fakat kalabalik biraz önceki kalabalik degildi; etrafını çevirenler

hep tanıdik sosyete kisileriydi; erkek ve kadın karisikti; kimisi hos görmeyen bakislarla ve hayretle, kimisi merakla bakiyordu; hatta, içlerinde bazilari, bir olayın arifesinde olduklarini hissetmis gibi, hafif bir tebessümle bakiyordu.

Nihayet, iyi niyetli biri, Bayan Stavrogin'in sorusunu nezaketle cevaplandirdi.

- Tahmin ederim ki, Bay Lebyatkin'in kız kardesidir. Konusan, tüm sehirli tarafından sevilen ve sayılan tüccarlardan

181Bay Andreyev'di. Gözlüklü, kir sakallı bir adamdı. Üzerinde bir Rus paltosu ve elinde silindir sapka vardi.

-Bogoyavlenska sokagında, Filippov'un evinde oturuyor, diye ekledi.

- Lebyatkin mi? Filippov'un evi mi? Evet, böyle bir sey duymustum sanıyorum. Tesekkür ederim, Bay Andreyev. Fakat, kim bu Lebyatkin?

- Kendisine yüzbası diyen biri, Madam. Korkarım, söylediklerine ve hareketlerine pek dikkat etmeyen biridir. Onun kız kardesi olduğundan kusu yok.

Bay Andreyev sesini alçaltıp, anlamlı anlamlı Bayan Stavrogin'e bakarak ekledi.

- Evden kaçmış olduğunu tahmin ederim.

- Anlıyorum. Tesekkür ederim, Bay Andreyev. Siz Bayan Lebyatkin misiniz, sevgili yavrum?

- Hayir, Madam, Bayan Lebyatkin degilim.

- Su halde agabeyinin ismi Lebyatkin olmalı.

- Evet, Madam, Lebyatkin agabeyimdir.

- Simdi bakın ne yapacağım, yavrum. Benimle bareber geleceksiniz, sizi oradan evinize yollayacağım. Benimle gelmek ister miydiniz?

Bayan Lebyatkin heyecanla ellerini çirpti.

- Oh, evet, bayılırdım!.. Lisa:

- Teyze, beni de beraber alınız, lütfen! diye haykirdi.

Belki bunu da açıklamak zorundayım; Lisa, ayine valinin karisiyle gelmişti; Annesi doktorun tavsiyesiyle araba gezisine çıkmış ve canı sıkılmasın diye Bay Drozdov'u da yanına almıştı.

Bayan Stavrogin büyük bir gururla:

-Her zaman bana gelmeni istedigimi bilirsin, yavrum, dedi. Ya annen kizarsa?

182

Bayan Stavrogin sözünü tamamlar tamamlamaz Lisa'nin asiri heyecanini görünce sasirdi.

Lisa, Bayan Stavrogin'i yanaklarından öperek yalvardı. -Lütfen, teyzecigim, sizinle gelmek zorundayım.

Valinin karisi çok sasirmisti. -Mais qu'avez vous done, Lisa! (Ne oldu size, Lisa!)

- Oh, son derece üzgünüm, sevgili kuzen; fakat, teyzemle gitmek zorundayım.

Böyle söyleyen Lisa, hosnutsuzlugunu saskinligi ile belirten chere cousine'e (sevgili kuzen) döndü ve yanaklarından öptü. Sonra aceleyle:

- "Maman"a söyleyin beni derhal teyzemin evinde bulsun, dedi. "Maman" sizi ziyaret etmek için sabirsizlanıyordu. Bu sabah bana böyle söylemişti. Size söylemeyi unutmustum. Özür dilerim. Lütfen kızma, Julie, chere... cousine (sevgili kuzen). Teyzecigim, ben hazirim!..

Sonra Bayan Stavrogin'in kulagina egildi.

- Beni beraberinizde götürmezseniz, teyzecigim, diye fisildadi, arabanizin arkasından haykırarak kosarım.

Onu kimsenin duymamis olması çok iyiydi. Hatta, Bayan Stavrogin bile bir adım geri çekilerek bu kudurmuş gibi heyecanlı kiza bakti. Bu bakis her seye bir anda karar vermesine yetti; o anda Lisa'yi beraberinde götürmeye karar vermistti.

Elinde olmayarak bagirdi.

-Buna bir son vermeliyiz!.. Pek f!f, Lisa, bizimle gelebilirsin.

Sonra sesini biraz daha yükselterek:

-Tabii, Bayan Lembke izin verirse, dedi.

Bu arada, içten gelme magrur bir tavirle valinin karisina dönmüstü.

Bayan Lembke, göze batan asiri bir zariflikle

- Gerçekten onu bu zevkten yoksun etmek istemem, diye, mirildandi.

183Sonra, sevimli bir tavirle gülümseyerek mirıldanmasına devam etti:

- Özellikle onun nasıl dikbasli olduğunu ben de biliyorum. Bayan Stavrogin, magrur ve kibar bir tavirle:

- Anlayisiniza tesekkür ederim, dedi

Bayan Lembke, asiri heyecandan yüzü kızararak:

- Ayrica, dedi. Evinize gelmekle duyacağı zevkin yani sıra, Lisa'yi öyle soylu ve elemli bir çekis nedeni var ki...

Mutsuz kadina yan yan bakarak devam etti:

- Sayet ifadem dogruysa, tam da kilisenin kapisı önünde. Bayan Stavrogin, büyük bir agirbaslilikla söylenenleri dogruladi.

- Böyle düşünceler size onur verir, Madam.

Bayan Lembke, birden elini uzatti ve Bayan Stavrogin elinin parmak uçlarına aceleyle dokundu. Genel etki çok güzeldi; orada hazır bulunan kisilerin bazisi, gerçek bir içtenlikle, bazisi ise, yapmacik bir hayretle gülümsüyordu.

Orada hazır bulunanların gülümseyislerini kelimelerle canlandırarak olursak; Bayan Stavrogin'i küçümseyerek, ziyarete gitmeyenin Bayan Lembke olmadığı, tersine, Bayan Stavrogin'in onu kendisinden uzak tuttuğu ve valinin karisinin, Bayan Stavrogin'in evinden kovulmayacağı bilmiş olsa onu kosa kosa ziyarete gideceği herkes tarafından anlaşılmıştı.

Bayan Stavrogin, kilisenin kapisina henüz yanasmis olan arabasını Bayan Lebyatkin'e göstererek:

- Bininiz, yavrum, dedi.

"Mutsuz" kadın büyük bir neseyle arabaya kostu ve bir usagin yardimi ile bindi.

Bayan Stavrogin, gerçekten dehsete kapılmış gibi rengi soldu:

- Ulu Tanrım, diye haykirdi. Topal misiniz?

Bayan Stavrogin'in renginin solmasını herkes görmüstü; ama, nedenini anlayamamıştı.

184

Araba, parke yollarda sarsılarak uzaklasti. Bayan Stavrogin'in evi kiliseye çok yakindi. Daha sonra, bana Lisa anlatmisti; Bayan Lebyatkin üç dakika süren yolda çilginlar gibi kahkahlarla gülmüş, Bayan Stavrogin ise, Lisa'nin deyişyle, "ipnotize edilmiş" gibi oturmustu.

5

AKILLI YILAN .

Bayan Stavrogin, usagi çağıran çingiragi çaldıktan sonra kendisini bir koltugun üstüne attı.

Bayan Lebyatkin'in, odanın hemen hemen tam ortasında duran büyük masanın yanındaki bir sandalyeye oturmasını isaret etti.

- Oraya oturun, yavrum. Bay Verkhovensky, buna ne anlam verirsiniz? Su kadina bakın... nedir bunun anlamı?

Bay Verkhovensky:

- Ben...ben... diye mirildandi. Tam o sirada usak geldi.

-Hemen bir fincan lütfen! Mümkün olduğu kadar çabuk! Araba da beklesin!...

Bay Verkhovensky, bitkin bir sesle haykirdi.

- Mais, chere etexcellente amie, dans qielle inquietude... (Ama sevgili dostum, ne kadar üzüntü ile...)

Bayan Lebyatkin, sevinçle el çırptı ve konusulanları dinlemeye hazırlanırken haykirdi:

- Oh, Fransızca, Fransızca! İnsan yüksek sosyeteye girdiğini hemen anlıyor!

Bayan Stavrogin, dehsete düsmüs gibi kadına bakakaldi.

Hepimiz sessizce, bu olayın nasıl sonuçlanacağını anlamak için oturuyorduk. Shatov, basını önüne egmiş ve Bay Verkhovensky, sanki olayın bütün sorumluluğu onunmuş gibi çekingen bir tavırla

185 oturuyordu. Sakatlarında ter damlacıkları parıltıyordu. Lisa'ya bir göz attım; salonun bir köşesinde, hemen hemen Shatov'un yanında oturuyordu. Gözleri, Bayan Stavrogin ile topal kadın arasında dolasıp duruyordu; dudaklarında bir tebessüm vardı; fakat, bu tebessüm hoş değildi. Bayan Stavrogin bu tebessümü gördü. Bayan Lebyatkin, tamamen dalgın görünüyordu; Bayan Stavrogin'in güzel döşenmiş salonunu hayran hayran seyreliyordu; mobilyaya, halılara, duvardaki resimlere, rokoko tarzı boyalı tavana, kösedeki büyük bronz İsa heykeline, porselen lambalara, albümlere ve masanın üzerindeki öteberiye dikkatle bakıyordu. Birden Shatov'a hitaben haykirdi.

- Demek siz de buradasınız, dostum!.. Epey zamandan beri görüşemiyorduk; fakat, kendi kendime düşündüm: "O olamaz! Buraya nasıl gelebilir ki?"

Sonra neseli bir kahkaha attı.

Bayan Stavrogin, hemen Shatov'a döndü.

- Bu kadını tanıyor musunuz? diye sordu.

Shatov, yerinden kalkacakmış gibi bir hareket yapmakla beraber, kalkmadan mirildandi: -Evet, Madam.

- Ne biliyorsunuz? Lütfen, hemen anlatın! Shatov hiçbir neden yokken gülümsedi.

- Sey... diye kekeledi. Siz kendiniz de anlayabilirsiniz...

- Neyi anlayabilirim? Haydi, durmayın, bir şeyler söyleyin?..

- Peki, agabeyi yüzbaşı Lebyatkin'le beraber oturuyor.

- Eeee?

Shatov, yine duraksadı.

- Oh, gerçekten sözetmeye degmez, diye mirildandi. Sonra, kararlı bir tavırla sustu. Hatta, kararının kesin olması,

yüzünün kızarmasına neden oldu. Bayan Stavrogin öfkeyle söylendi.

186

- Zaten sizden daha fazlası beklenemezdi.

Herkesin bir şeyler bildiğini; fakat, her nedense söylemekten korktuğunu ve sorduğu sorulara kaçamak cevaplar vermek yoluyla kendisinden bir şeyleri saklamaya çalıştığını kesinlikle anlamıştı.

Usak, elinde küçük bir gümüş tepsiyle geldi ve Bayan Stavrogin'in istediği kahveyi uzattı; fakat, hanımının küçük bir el hareketi ile Bayan Lebyatkin'e doğru yürüdü.

Bayan Stavrogin:

- İçin, yavrum, dedi. Kilisenin önünde üsümüs olmalısınız. Bayan Lebyatkin:

- Mersi, diyerek kahveyi aldıktan sonra, usaga "mersi" demesinden ötürü kahkahalarla gülmeye başladı. Fakat, Bayan Stavrogin'in öfkeli bakışını görünce hemen sustu ve fincanı masanın üzerine bıraktı.

Garip bir tavırla:

- Bana kızmıyorsunuz, ya, Teyzecigim, dedi. Bayan Stavrogin saskinlikle yerinde doğruldu.

- Neee? Sizin teyzeniz miyim? Böyle söylemekle ne kastettiniz?

Bayan Lebyatkin, bu kadar siddetli bir öfkeyle karşılasacağını kestirememiş olmalı ki, korkudan zangir zangir titreyerek arkasına yaslandı.

Bayan Stavrogin'e saskinlikten irilesmiş gözlerle bakarken:

- Size... size... böyle hitap etmem gerektiğini dü... düşünmüştüm, diye mirildandi. Lisa, size böyle diyordu.

- Hangi Lisa'dan bahsediyorsunuz?

Bayan Lebyatkin parmağı ile Lisa'yi göstererek:

- Su genç hanımdan, dedi.

- Ne zamandan beri ona Lisa diyorsunuz? Bayan Lebyatkin kendisini biraz toparlayabilmişti.

187- Neden olmasın? On dakika evvel, siz kendiniz ona böyle demediniz mi?

Sanki zorla gülüyormuş gibi bir tebessümle ekledi:

- Onun kadar güzel bir kızı her zaman rüyamda görürüm. Bayan Stavrogin, durumu biraz kavrayarak sakinleşmişti; Hatta,

Bayan Lebyatkin'in son kelimelerine hafifçe gülümsedi. Genç kadın, onun gülümsediğini görünce yerinden kalktı ve sekerek onun yanına gitti.

Birden, Bayan Stavrogin'in, daha önce omuzlarına koymuş olduğu salı omuzlarından çekerek uzattı.

- Lütfen, sunu geri alin, dedi. Geri vermeyi unutmustum. Bu kadar kaba davrandigini için bana kizmayin.  
- O sali hemen omuzlariniza örtün ve sizde kalsin. Simdi gidip yerinize oturun, kahvenizi için. Sakin benden korkmayin, yavrum. Sakin olun.  
- Sizi anlamaya basliyorum.  
Bay Verkhovensky, yine söze karisacak oldu.  
- Chere amie... (sevgili dostum)  
- Oh, Bay Verkhovensky, siz olmasaniz ne yaparim bilmem... Bari bana siz yardım edin. Lütfen, yaninizdaki hizmetçi odasinin çingiragini çalin.  
Kimse konusmedi. Gözleri kuskuyla hepimizin yüzünde dolasti. Çok sevdiği oda hizmetçisi Agasha salona girdi.  
- Lütfen, bana, Cenevre'de almış olduğum kareli sali getirin. Bayan Shatov ne yapıyor?  
- Pek iyi değil, Madam.  
- Ona buraya kadar zahmet etmesini söyler misin, Lütfen. Hasta olsa bile, gelebildiği takdirde çok memnun olacağımı da bildir.

Tam o sırada, holden gelen sesler duyuldu. Biraz sonra, salonun kapisinda, Maurice'nin koluna dayanarak soluk soluga yürüyen, Bayan Drozdov göründü.

188

Zayıf, fakat çok sinirli kadınlarda sık sık görülen huzursuzluğu, tamamen sesine aksettiren bir haykirişla:

- Oh, aman, buraya kadar güçlkle gelebildim! dedi. Lisa, çilgin kız, anneni ne kadar sikintilara sokuyorsun? Sevgili Stavrogin, buraya kadar kızımı almak için geldim.  
Bayan Stavrogin, yasli kadına suratini asarak bakti. Yerinden kalkacak oldu; hatta, yari yariya kalkmış da sayılırdi. Hosnutsuzlugunu saklamaya gerek görmeden:

- Tünaydın, Praskovya, dedi. Oturursanız memnun olurum. Geleceğinizi zaten biliyordum.

\*\*\*

Bayan Drozdov, böyle bir karsilamadan ötürü hayret etmiş olamazdi. Bayan Stavrogin, eski okul arkadasina, gençlik yıllarından beri, dostluk görünümü altında daima sert davranır; hatta, bu davranislarinda küçük bir tiksinti bile olabilirdi. Oysa, bu defa olaganüstü bir durumdu. Daha önce bahsettiğim gibi, bu iki arkadasin arasi son günlerde nedense açikti. Bayan Stavrogin, bu soguklugun nedenlerini simdilik bilmiyordu ve bu bilgisizligi arayı büsbütün sogutuyordu; fakat, Bayan Stavrogin'in öfkelenmesinin asil nedeni, son zamanlarda, Bayan Drozdov'un ona karsi garip bir üstünlük elde etmesiydi. Kuskusuz Bayan Stavrogin, son derece üzgündü ve kulagina kadar bazı söylentiler de geliyordu; özellikle, bu söylentilerin belirsiz olması onu daha fazla üzüyordu. Bayan Stavrogin, çok açık sözlü ve sözünü esirgemeyen bir kadindi. Bunu söyle açıklayabilirim ki onun gizli kapakli işlerle ilgisi yoktu; ugrasacagi kimselerle açıkça ve korkusuzca çarpisirdi. Her ne hal ise, iki kadın birbirlerini bes günden beri görmüyorlardi. Son görüşme, Bayan Stavrogin tarafından yapılmış, "su Drozdov yaratigini" gücendirmiş ve onu utanç içinde bırakmisti. Sunu kaydetmekte hakliyim ki, Bayan Drozdov, Bayan Stavrogin'in ondan korkması

189için bir neden olduğunu bilerek gelmisti. Bunun böyle olduğu, bakislarından açıkça anlasiliyordu. Fakat, görünüse bakilacak olursa, ne zaman Bayan Stavrogin'in utançtan yerin dibine geçmesi beklenirse, seytanca bir zekfyla bu zor durumdan kurtulmasını biliyordu. Hiç itiraz etmeden kendilerine hakaret edilmesine göz yuman birçok zayıf karakterli kadın gibi, durumun kendi yararına döndüğünü hisseden Bayan Drozdov, ilk fırsatta saldırgan kesilirdi. O zamanlar hasta olduğu dogruydu ve eskisinden daha sinirli olmasının nedeni de bu hastaligiydi. Nihayet, sunu da ekleyebilirim ki, eger bu iki eski okul arkadası arasında herhangi bir tartisma çıkacak olsaydı, bizden sakınmalarına gerek yoktu; çünkü, bizler de yakın birer aile dostu sayiliyorduk. O zamanlar bunu, belirli bir hayretle anlamistim. Bayan Stavrogin'in gelisinden beri ayakta duran Bay Verkhovensky, Bayan Drozdov'un haykirişini ile koltuguna çöker gibi oturdu ve çaresizlik içinde benim bakislarımı yakalamaya çalışti. Shatov, sert bir hareketle yerinde döndü ve hatta soluyarak bir seyler bile mirildandi. Bende bıraktığı izlenim, bir an evvel buradan kurtulup gitmek istemesiydi. Lisa da ayaga kalkmak üzereyken, tekrar yerine oturdu. Annesinin bagirisına önem vermemiş görünüyordu. Bu tavri, onun dikbaşli olusundan değildi; fakat, daha baska ve etkili duyguların tutsagi olusundan ötürüydü. Gözlerini dalgın dalgın yere dikmisti; hatta, Bayan Lebyatkin'in bile farkında degilmiş gibi görünüyordu.

Bayan Drozdov, masanın yanındaki bir koltugu isaret ederek:

- Oh, dostum, iste burası iyi değil mi?

Sonra, Bay Drozdov'un yardımı ile koltuga otururken gergin bir sesle:

-Eger bacaklarım agrımamış olsaydı, sizin evinizde bir dakika bile oturmazdim, dostum, dedi.

Bayan Stavrogin, basını hafifçe kaldırdı ve sağ elinin parmaklarını, basının agridigina isaret etmek istemiş gibi sak; gına bastırdı.

- Hey güzel Tanrım! Evimde neden oturamazmissiniz, Praskovya? Kocanız bütün hayatı süresince bana en yakın bir dost olarak

190

davrandı ve sizinle de, çocuklugumuzdan beri, aynı okulda beraberce oynardık.

Bayan Drozdov, öfkeyle elini salladı.

- Biliyordum! Bana sitem etmeye kalkisacaginiz zaman daima çocuklugumuzdan ve okuldan sözadersiniz... sizin çok iyi bilinen bir hilenizdir bu! Fakat, bana sorarsanız, bunlar güzel konusmalardır. Su sizin yatili okulunuz sözünden artık usandim diyebilirim!..

- Özellikle bugün çok sinirli olduğunuzu görüyorum. Bacaklarınız nasıl? İşte, size kahve getiriyorlar. Lütfen, buyurun ve surat asmayın... ne de olsa aramızda bir dostluk var!

- Benimle daima, sanki küçük bir kızmışım gibi konuşuyorsunuz. Kahvenizi de istemiyorum... orada kalsın!.. Ve sonra, kendisine kahve uzatan usaga, öfkeyle elini salladı. Ben ve Bay Drozdov disinda herkes kahve içmeyi istememisti. Bay Verkhovensky, kahveyi almakla beraber, içmeden masanın üzerine koymustu. Ama, Bayan Lebyatkin bir fincan daha arzu etmiş olmalı ki, kahveyi almak üzere uzandı; fakat, nedense, vazgeçerek elini çekti ve bu hareketinden çok memnun göründü.

Bayan Stavrogin, dudak bükerek gülümsedi,

- Sanırım ki bir seyler tasarlıyorsunuz, sevgili dostum, Praskovya, zaten burada bulunusunuzun nedeni de budur. Bütün hayatınız boyunca bazı tasavvurlarınızla yasadınız. Yatili okuldan sözettiğini için bana kızdınız. Fakat, hatırlar misiniz, bir gün sinifa gelip bizi, süvari subayı Shablykin'in size evlenme teklif ettiğine inandırmaya çalışmış; fakat, hemen oracıkta Matmazel Lefebure tarafından yalanınız meydana çıkarılmışti. Fakat yalan söylememistiniz... oh, hayır... sadece kendi kendinizi tatmin edebilmek için hayalinizde canlandırmistiniz, o kadar. Eh, şimdi söyleyin bakalım derdiniz nedir? Simdi neler hayal ediyorsunuz? Canınızı bu kadar sikan sey nedir?

- Ve siz de, bizim din derslerine gelen rahibe kapılmistiniz. Mademki bu kadar meraklısınız, eski günleri hatırlayalım barı!.. Hah hah hah...

191Sinirli sinirli gülerken bir öksürük nöbetine tutuldu.

Bayan Stavrogin nefretle ona baktı.

-Oh, demek rahibi hıfıf unutamadınız?

Yüzü yemyesil oldu. Bayan Drozdov birden büyük bir gururla yerinde doğruldu.

- Korkarım ki dostum, şimdi gülecek halim yok. Neden ailenizi ilgilendiren bir rezalete toplumun önünde kızımı karıştırıyorsunuz? Buraya da bu nedenle geldim.

Bayan Stavrogin tehdit eder bir tavir takindi.

- Ailemi ilgilendiren rezalet mi? Lisa, birden söze karisti.

-Anne, ben de, kelimelerinize dikkat etmeniz için sizi uyarmak zorundayım.

- Ne dedin, ne dedin?

Annesi yine feryadı basmak üzereyken kızının ates püsküren bakışlarını görünce bu kararından vazgeçti.

Lisa, kızarak haykırdı.

- Aileyi ilgilendiren bir rezalet diye nasıl sözadersin bundan, anne?! Bayan Lembke'den izin alarak kendi arzumu geldim buraya. Bütün arzum su zavallı kadının durumunu öğrenip ona yardımcı olabilmektir.

Bayan Drozdov, tükürür gibi gülerken kızının sözlerini tekrarladi.

- Su zavallı kadının durumu!.. Böyle "masallarla" uğrasmak senin işin mi? Senin zorbalıklarından artık usandım, kızım.

Büyük bir öfkeyle Bayan Stavrogin'e döndü.

-Dogru olup olmadığını bilmiyorum; ama, bütün şehir halkını kendinize uydurmuş olduğunuz söyleniyor. Fakat korkarım ki sizin de sonunuz geldi artık.

Bayan Stavrogin, yayından fırlamak üzere olan bir ok gibi oturuyordu. On saniye kadar sabit ve dik bakışlı gözlerini Bayan Drozdov'a dikti. Sonra, hayret edilecek derecede sakin bir sesle:

192

- Eh, Praskovya, dedi. Tanrıya şükür ki burada yabancı yok. Sonradan pisman olacağınız çok şey söylediniz.

- Adlandırabileceğim bazı kimseler gibi toplumun düşüncelerinden korkan bir kimse değilim, dostum. Gururunuzdan dolayı toplumun düşüncelerinden irkilen sizsiniz. Burada yabancı olmamasına gelince, bundan son derece memnun olmalısınız.

-Bu son hafta içinde görüyorum ki biraz daha akıllanmissiniz, değil mi?

- Bu son hafta içinde akıllanan ben değilim. Sadece bu hafta gerçek ortaya çıkmıştır, o kadar.

- Hangi gerçek bu hafta ortaya çıkmış? Dinleyin, Praskovya; beni sinirlendirmeye çalışmayın, hemen su dakika durumu açıklamalısınız. Size samimiyetle soruyorum, hangi gerçek ortaya çıkmıştır ve bunu söylemekle neyi kastediyorsunuz?

Bayan Drozdov birden, karsısındakini yenmek amacıyla sonucun ne olacağına aldirmeden, parmağı ile Bayan Lebyatkin'i gösterdi.

- İşte, bütün gerçek orada oturuyor!..

Neseli bir merakla Bayan Drozdov'u izleyen Bayan Lebyatkin, onun parmağı ile kendisini isaret etmesi üzerine katıla katıla gülmeye ve heyecanla yerinde kipirdanmaya başladı.

Bayan Stavrogin, rengi solmuş olarak arkasına yaslandı ve haykırdı.

- Ulu Tanrim! Bunlar hep beraber akıllarını mi kaçırdılar?!.. Yüzünün rengi o kadar solmustu ki, salondakiler telfslandılar.

Onun yanına ilk kosan Bay Verkhovensky oldu; ben bile biraz daha yaklaştım; sandalyenin yanında kalmakla beraber, Lisa bile ayaga fırladı; fakat en çok korkan kimse Bayan Drozdov oldu; bacalarının agrısına aldirmeden yerinden doğruldu ve agramaklı bir sesle haykirdi.

- Dostum, lütfen beni, aptallığımdan dolayı bağışla!.. Su!.. Birisi biraz su versin ona!..

193 Bayan Stavrogin'in bembeyaz dudakları kipirdadi. Kesin bir dille ve hafif bir sesle:

- Agramayın, rica ederim, Praskovya, dedi. Beyler lütfen yerlerinize dönün. Su istemem!

Kendisine biraz hfkim olan Bayan Drozdov, söylenmekte devam ediyordu.

- Oh, sevgili dostum, belki de söylememem gerekirdi; fakat, birtakim alçakların yagdırdığı mektupların etkisi altında kaldım. Sizi ilgilendiren yazılar olduğuna göre, onları size göndermeliydiler!.. Nihayet, sevgili dostum, benim genç bir kızım var!..

Bayan Stavrogin, irilemiş gözlerle ona bakıyor ve hayretten ağız bir karışık açık olarak dinliyordu. Tam o sırada, kösedeki bir kapı sessizce açıldı ve Dasha Shatov salona girdi. Hemen durdu ve etrafına bakındı. Heyecanımıza sasırmıştı. Kimsenin haber vermedigine göre, Bayan Lebyatkin'i görmemiş olduğu belliydi. Dasha'yi önce Bay Verkhovensky gördü. Acele bir hareket yaptı, yüzü kızardı ve bilinmeyen bir nedenle yüksek sesle bildirdi. Bayan Shatov!.. Sesi öylesine yüksek çıkmıştı ki hepimiz elimizde olmayarak basımızı döndürüp Dasha Shatov'a baktık.

Bayan Lebyatkin:

- Demek Dasha bu! diye haykirdi. Eh, Shatov, dostum, kız kardesiniz hiç de size benzemiyor! Agabeyim bu kadar güzel bir kızı "köle kız Dasha" diye adlandırmaya nasıl cesaret edebiliyor?

Bayan Stavrogin'e doğru yürümekte olan Dasha, isminin söylenmesi üzerine birden durdu ve Bayan Lebyatkin'e döndü. Gözlerini bu yarım akıllı kadına dikerek donmuş gibi olduğu yerde kaldı.

Bayan Stavrogin büyük bir sük-netle:

- Oturun, Dasha, dedi. Daha yakınına; tamam. Oturdugunuz yerden bu kadını görebiliyorsunuz. Onu tanıyor musunuz? Dasha, hafif bir sesle:

- Onu şimdiye kadar hiç görmemistim, dedi. Kısa bir duraklamadan sonra ekledi:

194

- Bay Lebyatkin'in hasta kız kardesi olduğunu tahmin ederim.

Bayan Lebyatkin heyecanlı bir sesle:

- Her hareketinizden okumus bir hanını olduğunuz belli olduğundan sizinle daha evvel tanışmak istemekle beraber, ben de sizi ilk kez görüyorum, dedi. Usagimin sövmesine gelince, sizin gibi sevimli ve okumus genç bir hanımın, onun parasını alması cidden mümkün olabilir mi? Çok hoş, hoş, hoş bir kız olduğunuzdan, parayı benden alabilirsiniz!..

Son kelimelerini elini sallayarak söylemişti. Bayan Stavrogin, magrur bir tavırla:

- Söylediklerinden bir anlam çıkarabiliyor musunuz, diye sordu.

- Her şeyi anlıyorum, Madam.

- Paradan bahsettiğini duydunuz, değil mi?

- Tahmin ederim ki, İsviçre'deyken Bay Stavrogin tarafından Bay Lebyatkin'e verilmek üzere gönderilen paradan söz ediyor olmalı.

Bir dakika kadar derin bir sessizlik oldu.

-Nicholas'in kendisi mi sizden böyle bir şey istemisti?

- Üç yüz ruble tutarındaki parayı Bay Lebyatkin'e göndermek istiyordu. Adresini kesin olarak bilmemekle beraber bu şehirde olduğundan emindi. Eger buradaysa parayı Bay Lebyatkin'e vermeme rica etti.

- Fakat paranın ne kadarı kaybolmuş? Bu kadının söz ettiği kayıp para nedir?

- Isın burasını bilmiyorum, Madam. Ben de, Bay Lebyatkin'in uluorta, herkesin içinde, parasının tamamını vermemiş olduğumu söylediğini duymuştum; fakat, ne demek istediğini bilmiyorum. Bana verilen üç yüz rubleydi, ben de ona üç yüz ruble gönderdim.

Bayan Shatov, kendine güvenini yeniden kazanmıştı. Ve burada ilave etmeliyim ki, bu kızı uzun müddet sasırtmak mümkün değildi.

195 Duygulan her ne olursa olsun, kendisine çıkar bir yol bulmasını bilirdi. Şimdi cevaplarını acele etmeden, sakın ve vicdanen suçlu olduğunu belirtilecek bir saskinlik göstermeden veriyordu. O anlatırken Bayan Stavrogin gözlerini bir saniye olsun onun üzerinden ayırmıyordu. Verilen cevapları bir süre kafasının içinde evirip çevirdikten sonra kendinden emin ve kararlı bir sesle konuşmaya başladı. Bütün dikkati ile Dasha'ya bakıyordu.

-Eger, dedi, Nicholas bu arzusunun yerine getirilmesini benden isteyeceğine, sizden istemisse, kendisine özgü nedenleri vardır. Eger bunu benden saklamak istemisse, onun özel işlerine karışmak istemem. Fakat, bu ise sizin karışmanız, içimin rahat etmesi için yeterli bir nedendir. Bunu bilmenizi istiyorum, Dasha, siz her şeyin üstündesiniz. Oysa, görüyorsunuz, dostum, dünyadaki yalanlara ve aldatmalara aklınız ermediğinden, temiz kalplilikle de olsa hata yapabiliyorsunuz. Bu hatayı, bazı alçaklarla işbirliği yapmakla islediniz. Bu

alçagin yaydigi dedikodu da hatanın degismez bir tanımlamasidir. Fakat, onun hakkında gerekli bilgileri öğrenecegim; haklarinizi korumak ilk görevim olduguna göre, bu konuda sizi koruyacagim. Simdi bu konuya kapatalim.

Bayan Lebyatkin, birden yerinden dogrularak:

- Sizi görmek için geldigi zaman yapılacak ilk güzel ve dogru davranis, Onu dogruca usaklar kismina yollamaniz olacaktir. Biz burada oturup kahvelerimizi içerken birakin o usaklarla, sandik üzerinde kfgit oynasin. Ona bir fincan kahve bile gönderebilirsiniz; ama ondan o kadar igreniyorum ki...

Sözü bittikten sonra basini onurla geriye atti.

Bayan Stavrogin, Bayan Lebyatkin'i dikkatle dinledikten sonra tekrarladi.

- Bu konuyu artik kapatalim. Bay Verkhovensky, lütfen çingiragin ipini çeker misiniz?

Bay Verkhovensky kendisinden istenileni yaptıktan sonra büyük bir heyecanla ileri dogru bir adım atti. Yüzü kıpkirmizi, kekelemeye basladi.

196

-Eger... eger ben... ben de çok igrenç olan bu öyküyü duydumsa; daha dogrusu, iftirayi dogru duydumsa, bu takdirde... diyebilirim ki... enfin c'est un homme perdu et quelque chose comme un forçat evad,... (kisacasi sonu gelmis bir adamdir, bir kaçak gibidir...)

Cümlesini bitirmeden yarida kesti; Bayan Stavrogin, sorgu dolu bakislarla onu tepeden tirnaga kadar süzdü.

Agir basli kfhyia salona girdi.

Bayan Stavrogin:

-Araba hazirlansin, dedi. Sen Alexey, Bayan Lebyatkin'i evine götürmeye hazirlan. Yolu kendisi tarif edecektir.

- Bay Lebyatkin bir süreden beri bu hanimi bekliyorlar ve beklemekte oldugunun bildirilmesini istediler.

Tek kelime söylemeden sadece dinlemekle yetinen Maurice Drozdov birden atildi:

- Bu mümkün olamaz, Madam. Eger bu sekilde konusmami bagislarsaniz, madam, bir salona kabul edilebilecek karakterde bir insan degildir. O... o... tahammül edilmez bir kimsedir, Madam.

Bayan Stavrogin, kfhyaya:

- Varsin beklesin, dedi. Kfhyia, hemen çekildi.

Bay Verkhovensky, yine kekeleyerek konusmaya basladi.

- C'est un homme malhonn<sup>te</sup> et je crois meme que c'est un forçat evfde, ou quelqiie chose dans ce genre... (Ahlaksiz bir adamdir o, hatta bir hapishane kaçkini oldugunu saniyorum...)

Yine kızarak sustu.

Bayan Drozdov, yerinden kalkarken biraz igrenir bir tavirla:

- Lisa, artik gitme zamani geldi, dedi.

Birkaç dakika önce, fazla heyecanlı aninda kendi kendine bir budala oldugunu söylediği için üzülyör görünüyordu. Dasha'nin konusmasını dudak kıvirarak dinlemisti. Fakat, beni en çok sasirtan, Dasha'nin gelmesi ile degisen Lisa'nin görünümüydü.

197Gözlerinde, gizlemeye çalışmadığı bir nefret ve igrenti pariltisi vardi.

Bayan Stavrogin, yine o asin sük-netiyle ihtiyar kadini durdurdu.

- Bir dakika bekleyin, Praskovya, rica ederim, dedi. Lütfen oturur musunuz? Bütün söyleyeceklerimi bitirmek istiyorum ve ayakta durmanız uzun sürebileceğinden bacaklarınız agrir. Tamam, tesekkür ederim. Kisa bir süre önce kendimi kaybettim ve sizinle biraz kirici konustum. Özür dilerim ve beni bagislayanizi rica ederim. Çok aptalca davrandim ve bunu ilk itiraf eden de benim. Ayrica, her seyın hakça yapılmasını da severim. Simdi siz de kendinize hfkim olamadınız, kuskusuz, ve bazı imzasiz mektuplardan sözettiniz. Her imzasiz mektup degerini bulmalidir; böyle bir mektubu yazan, altina imzasini atacak kadar kisilige sahip olmadigina göre, mektupların da okunmadan çöp sepetine atılması gerekir. Siz de bu fikirde degilseniz, sizi anlayamiyorum demektir. Her ne olursa olsun, sizin yerinizde olsaydim, o mektupların adini bile agzima almazdim. Ellerimi dahi, o pis mektuplarla kirletmek sikintisina sokmazdim. Fakat, siz bunu yaptınız. Bununla beraber, mektuplardan önce siz sözettiginize göre; alti gün önce böyle bir mektup aldigimi söyleyebilirim. O mektubu yazan alçak, "hayatimda önemli bir rol oynayacak" topal bir kadından sakınmam gerektiğini ve Nicholas'in artık çildirmis oldugunu bildiriyordu. Evet, o alçagin kullandigi tabir böyleydi, çok iyi hatirliyorum. Nicholas'in çok düşmani oldugunu bildigimden, derhal düşmanlarından birini buraya çağirttim. Bu kisi onun düşmanları arasındaki en gizli, en kötü ve asagilik düşmaniydi. Onunla yaptigim kisa bir konusma sonucu, imzasiz mektup yazan alçagin kim oldugunu hemen anladim. Eger, siz de, zavalli Praskovya, "benim yüzümden", bana gönderilmiş olan mektuplar gibi mektuplarla rahatsiz edilmisseydiniz, ki siz "mektup yagmuruna tutuldum" demistiniz, elimde olmadan size sikinti verdigim için önce ben üzülyörüm. Size söylemek ve anlatmak istedigim bu kadardi. Su anda hasta ve üzgün olduğunuzu görmekten

198

üzülyörüm. Dahası da var; Bay Drozdov'un çok uygun bir deyişle, içeri "alinamayacağını" söylediği kuskulu kisiyi hemen "kabul" etmek kararini verdim. Özellikle, Lisa'nin burada yapacak bir işi yoktur. Gel, Lisa, yavrum. Seni bir kere daha öpeyim.

Lisa, büyük salonu geçerek Bayan Stavrogin'in önünde durdu. Bayan Stavrogin, onu öptükten sonra kendisinden bir kol boyu kadar uzaklastirdi ve eliyle Lisa'nin basi üzerine bir haç yapip onu kut-sadiktan sonra bir kere daha öptü.

- Eh, güle güle, Lisa, dedi.

Sesi aglayacakmis gibi titriyordu.

- Kaderim ne olursa olsun sizi çok sevecegime inanin. Tanri sizi korusun. Her zaman Tanri'ya karsi boynum büküktür.

Daha fazla konuşmak istemekle beraber kendisini tutarak sustu. Lisa, derin düşüncelere dalmis gibi tekrar yerine döndü. Tek kelime dahi söylememisti. Birden yerinden kalkip annesinin önünde durdu.

Sakin bir sesle:

- Hemen gitmeyecegim, Anne, dedi. Teyzemin yanında biraz daha kalmak istiyorum.

Lisa'nin sakın sesinde demir gibi bir kararlılık vardı. Bayan Drozdov, çaresizlik içinde ellerini havaya kaldırarak bagirdi.

- Tanri beni korusun! Neler duyuyorum!

Fakat, Lisa cevap vermedi, isitmis bile görünmedi. Salonun kösesindeki yerini aldı ve gözlerini bosluktaki bir noktaya dikerek sessizce oturdu.

Bayan Stavrogin'in yüzüne magrur bir zafer anlatimi gelmisti.

- Bay Drozdov, dedi. Sizden büyük bir ricada bulunacagim. Lütfen asagidaki adama bir bakiverin ve "içeri alınması" uygun olmasa bile onu buraya getirin.

Bay Drazdov yerlere kadar egilerek selam verdikten sonra salondan çıktı. Bir dakika sonra Bay Lebyatkin'le beraber döndü.

\*\*\*

199Yüzbasi Lebyatkin'in görünüsünden daha önce de söz ettiğimi hatırlıyorum. Uzun boylu, karmakarışık saçlı, kırmızı ve biraz sarkık yanaklı; basının her hareketinde titreyen gerdanlı; bazen kurnaz bakisli, küçük, kanlı gözlü; biyikli, favorileri uzun; etli girtlak kemigi biraz fazlaca çıkık; kirk yaşlarında, iriyari ve tüm görünüsü çekici olmayan bir adamdi. Fakat, görünüsünde en çok göze çarpan, kuyruklu ceketi ve temiz, beyaz keten gömlegiydi. Bay Verkhovensky, Liputin'in giyimini elestirdigi bir gün, Liputin: 'Temiz gömlek giydikleri halde çirkin görünüsü olan adamlar da vardır' demisti. Yüzbasının bir çift de siyah eldiveni vardı; eldivenin sag tekini elinde tutuyor, sol tekini ise, kocaman etli eline zorla geçirmis ve eldiven eline küçük geldiginden düğmesini ilikleye-memisti. Sol elinde ise, bugün ilk defa giydigi belli, yepyeni silindir bir sapka vardı. Dün Shatov'a bagira bagira söylediği "ask-ceketi" nin gerçek olduğu anlasiliyordu. Bütün bunların, yani kuyruklu ceket ve beyaz keten gömlek (sonradan öğrendim), bazi gizli nedenlerle, Liputin tarafından tavsiye edilmisti. Hiç kusu yok ki, buraya gelisi, (kiralik arabayla gelmisti) baskasının yardimi ve kiskirtması ile olmustu; yalnız basına imkfnı yok akıl edemezdi; kilisenin önündeki olaydan hemen haberdar edildiğini bile kabul etsek, kirk bes dakika içinde, böyle giyinip kusanip, buraya gelmeye karar vermesi pek kolay degildi. Sarhos olmamakla beraber, üzerinde, günlerce içtikten sonra yavas yavas kendine gelen bir kimsenin, tembel ve bulanık havası vardı. Bana öyle geliyordu ki, eger biri çıkıp da omzuna bir ya da iki kere parmagi ile dokunacak olsa, hemen sızacak kadar sarhos olabilirdi.

Büyük salona kosarak dalmak üzereyken ayagi kapinin önündeki haliya takildi. Bayan Lebyatkin, gülmekten neredeyse katilmek üzereydi. Yüzbasi, öfkeli bakislarla, kadina onu yiyecekmiş gibi baktiktan sonra, çabuk adımlarla Bayan Stavrogin'e dogru yürüdü.

Yüksek bir sesle böğürürcesine:

- Geldim, Madam, dedi.

Bayan Stavrogin, koltugunda dogrularak:

200

- Söyle oturmak lütfunda bulunur musunuz, lütfen, su sandalyeye, dedi. Sizi oradan da duyabilirim ve yüzünüzü daha iyi görebilirim.

Yüzbasi, bön bön önüne bakarak durdu; fakat, geriye döndü ve kapinin hemen yanında kendisine gösterilen sandalyeye oturdu. Yüzünden, kendine güvensizligi ve ayni zamanda, küstahligi ve devamlı öfkesi belli oluyordu. Büyük bir panik içinde olduğu da açıkti; fakat, gururu da incinmisti; korkakligina ragmen, gururunun bazen küstahça hareketlerde bulunmasına neden olabilecegi de açık olarak görülebilirdi. Kaba vücudunun her hareketinden korkar bir hali vardı. Su bir gerçek olarak bilinir ki, olaganüstü bir rastlanti ile kendilerini sosyetenin içinde bulan böyle centilmenlerin en büyük dertleri elleridir ve onlari nereye koyacaklarını bilmezler. Yüzbasi, sapkasi bir elinde, eldivenleri diger elinde, aptal bakisleri Bayan Stavrogin'in sert yüzünde olduğu halde sandalyesinde kimildamadan oturuyordu. Kusu yok ki, etrafına bakinmak istiyor; fakat, simdilik bu gücü kendisinde bulamiyordu. Onun kiligini eglenceli bulan Bayan Lebyatkin yine bir kahkaha tufanina tutulmustu; ama, Lebyatkin'in ona bakacak cesareti yoktu. Bayan Stavrogin, onu bu şekilde uzun bir süre, belki tam bir dakika, acimadan oturttu ve devamlı olarak bastan asagi süzüp durdu.

Bayan Stavrogin, ölçülü ve etkili bir sesle konuşmaya basladi.

- Her seyden önce, efendim, adinizi bize bagislar misiniz? Yüzbasi:



- Yüzbaşı Lebyatkin, Madam, diye gürledi. Buraya geldim, Madam...

Sandalyesinde huzursuzca kipirdandi.

Bayan Stavrogin elinin bir isareti ile onu susturduktan sonra:

- Izin verin! dedi. Bu kadar ilgimi çeken bu zavallı yaratık, gerçekten kız kardesiniz mi?

- Evet, Madam, kız kardesimdir. Evden gizlice kaçmayı basarmis ve simdi de...

201Birden kizardi ve sustu.

Ne söyleyecegini iyice sasirmisti; fakat, konusmasina devam etmek istedi.

- Beni yanlis anlamayin, Madam. Onun öz kardesi olan ben, böyle lekelenmesine... yani, böyle bir durumda, böyle bir durumda demek degildir..bir bakima ona yarari olmayan... Onun itibari... son zamanlarda...

Birden sustu.

Bayan Stavrogin basini kaldirdi.

- Efendim!...

Lebyatkin, birden parmagini alninin ortasina vurarak:

- Yani, bu durumda demek istedim, dedi. Kisa bir sessizlik oldu.

Bayan Stavrogin tereddütle sordu:

- Uzun zamandan beri mi böyle?

- Madam, kilisenin kapisinda Rus töresine göre, gösterdiginiz iyilik için size kardesçe tesekküre geldim...

- Kardesçe mi?

- Yani kardesçe demek istemedim; ama, sadece kız kardesimin agabeyi oldugumdan ötürü, Madam ve inanin bana, Madam...

Yine yüzü kipkirmizi olmus ve çabuk çabuk konusmaya baslamisti.

-... kabul salonunuza geldigim zaman, ilk göründüğüm kadar görgüsüz degilim. Kız kardesim ve ben, Madam, bu salonun lüksünün içinde çok küçük kaliyoruz. Ve ayrica, Madam, benim hakkimda çok haksiz söylentiler çikaran çok düşmanim var, korkarim. Fakat itibarima aldirmam. Lebyatkin, Madam, gururludur, ve... ve ben... size tesekkür için geldim.. iste paraniz, Madam!...

Böyle söyleyerek cebinden bir cüzdan çıkardi. Cüzdandan çekip aldigi bir deste kagit parayi elleri titreyerek, asiri bir sabirsizlikle saymaya basladi. Bir seyi çok acele olarak açıklamak arzusu bel-

202

liydi, aslında açıklaması da gerekiyordu; fakat büyük olasilikla, parayla oynamasinin kendisine aptalca bir görünüm verdigini sezinlemis olmalı ki, hareketlerinin kontrolünü tamamen kaybetti; parayi bir türlü sayamiyordu; parmaklari birbirine dolaniyordu ve sanki onu büsbütün rezil etmek istermis gibi yesil sirtli paralardan biri parmaklarinin arasindan kaydi ve havada zikzaklar çizerek halinin üstüne düstü.

- Yirmi ruble, madam!...

Sonra, yüzü sikintidan ter içinde yerinden fırladi; yere düşen parayi görünce, almak için egildi; fakat, her ne nedense utanarak parayi almaktan vazgeçti ve elini belirsiz bir anlamla salladi.

- Usaklariniz için, Madam... onu yerden alan usaginiz için... birakin Bayan Lebyatkin'i hatirlasinlar!...

Bayan Stavrogin biraz sasirmis olarak aceleyle:

- Korkarim ki böyle bir seye izin veremem, dedi.

- Bu takdirde...

Egilerak parayi yerden aldı. Rengi kipkirmizi olmustu. Birden Bayan Stavrogin'e yürüdü ve saydigi parayi uzatti.

Bayan Stavrogin, gözle görünür bir endiseyle yerinde dogruldu.

- Bunun anlamı nedir, efendim?! diye haykirdi.

Bay Drozdov, Bay Verkhovensky ve ben ileri dogru bir adım attik.

Yüzbaşı heyecanla haykirdi.

- Korkmayin, korkmayin; Deli degilim, süphesiz ki deli degilim.

- Evet, efendim, siz delisiniz!..

-Madam, düşündüğünüz gibi degil! Kuskusuz, hayat zincirinin basit bir halkasiyim... Konaginiz zengin olarak dösenmis; fakat, Meçhul Mary'nin evi böyle degildir, kız kardesimin evi, Madam, kız kardesim, Lebyatkin; fakat, simdilik ona meçhul Mary diyecegiz, simdilik, Madam, simdilik, anlarsiniz ya! Tanrı bile buna razi ol-

203mazdi! Madam, ona on ruble verdiniz ve o da bunu aldı; fakat, bu para tarafinizdan verildi diye aldı, Madam! Bunu anlıyor musunuz, Madam? Bu meçhul Mary, dünyada kimseden para alamaz; çünkü, aldigi takdirde, General Yermolov'un gözleri önünde, Kafkasya savasinda sehit düşen dedesinin kemikleri sizlar; fakat sizden, Madam, sizden her seyi alır. Fakat bir eliyle alır, diger eliyle size yirmi ruble uzatir... Evet, Madam, yirmi... bu parayi, sizin de üye oldugunuz Petersburg'daki Yardım Sevenler Kurumu'na bagislar, Madam. Siz, kendiniz, Moskova Gazetesi'nde yayimladiginiz gibi, Madam, bu kuruma yardım edenleri üye kaydetmek için bir defter tutuyorsunuz, Madam, bu kuruma herkesin yardıminda bulunabilecegini...

Yüzbaşı "kelime bulma güçlüğü" çektiginden birden sustu; sanki güç bir basari kazanmis gibi derin derin soluyordu. Yardım Sevenler Kurumu hakkında söylediklerini olasilikla önceden hazirlamisti; belki de Liputin'in

yardimiyla kararlaltirilmisti. Eskisinden daha fazla terliyordu; ter taneleri sakaklarindan süzölüyordu. Bayan Stavrogin, onu çok yakindan dikkatle inceliyordu.

Sert bir sesle:

- Kayit defterim, dedi. Asagida, kapicinin odasinda durur. Eger, yardım için kaydolmak istiyorsanız, ona basvurabilirsiniz. Bu bakimdan paranizi burnumun ucunda sallamaktan vazgeçin ve derhal cebinize sokun. Tesekkür ederim. Yine yerinize oturmanizi da istemeliyim sizden. Tesekkür ederim. Kiz kardesiniz böylesine zenginken onu fakir sanip para verdigim için özür dilerim, efendim. Fakat, bir sey var ki anlayamadim, efendim. Kiz kardesiniz neden sadece benden para alabilir de baskasindan alamaz? Bu konuda o kadar ısrar ettiniz ki, bunu açıklamanizi özellikle rica etmeliyim.

Yüzbası:

- Madam, bu sadece mezara kadar sürüklenebilecek bir sirdir!... diye cevap verdi.

Bayan Stavrogin biraz sasirmisti, ama yine de sormaktan kendini alamadi.

204

- Fakat neden?

- Madam, madam!...

Sag elini kalbinin üstüne bastirip, gözlerini bir noktaya dikerek, basini önüne egdi ve sustu. Bayan Stavrogin, gözlerini ondan ayirmeden bekledi.

Lebyatkin birden:

-Madam, diye gürledi. Size bir soru sormama izin verir misiniz? Sadece bir soru; samimi, açık, Rus töresine göre, kalpten gelen bir soru?

- Buyurun.

- Hayatinizda hiç ıstirap çektiniz mi, Madam?

- Zannedersen, birinin size aci çektiirdigini ya da çekirtmekte oldugunu ima etmek istiyorsunuz.

Yüzbası Lebyatkin yine yerinden fırladi ve belki de farkında olmadan gögsünü yumruklamaya basladi.

-Madam, madam! diye haykirdi. Su kalbimde o kadar çok sey var ki, Tanrı kati, Mahser gününde açildiği zaman Tanrı bile sasiracak!...

- Çok kesin olarak konustunuz, değil mi?

- Madam, belki biraz sinirli bir sekilde konusmus olabilirim...

-Merak etmeyin, efendim. Sizi ne zaman susturmak gerektigini bilirim.

- Bir soru daha sorabilir miyim, Madam?

- Kelimenin tam anlami ile.

-Insan sadece ruhunun soylulugundan ölebilir mi?

- Korkarım ki cevap veremeyecegim. Kendi kendime bu soruyu hiç sormadım.

- Bilmiyorsunuz! Kendi kendinize bu soruyu hiç sormadınız! Sözünün burasinda hararetle haykirdi:

-Mademki böyle. "Sakin ol, ümitsiz kalp!"

205Sonra, yumrugunu siddetle gögsüne indirdi.

Yine salonda dolasmaya basladi. Bu insanların karakteristik özellikleri, kendi arzularini kontrol etmekten yoksun olmalaridir; bunun aksine, ateslendikleri an, içlerinin bütün çirkinliklerini dökebilmek için, önüne geçemedikleri bir arzu duyarlar. Kendisini yabancı bir ortamda bulan bu insanlar, önce çekingen olarak baslar; fakat, biraz göz yumuldugu zaman hemen küstahlasiverirler. Yüzbası şimdi cosmustu. Salonda dolasiyor; kollarini salliyor; sorulan sorulara kulak asmiyor; çabuk çabuk kendinden söz ediyor; bazen acelesinden dili dolasiyor ve bir cümleyi tamamlamadan baska bir cümleye basliyordu. Tamamen içkisiz olmadigi çok dogruydü. Lisa da salondaydi... Lisa'nin varligindan saskina dönmüs olabilirdi; bununla beraber, basini çevirip bir kere bile ona bakmamisti. Ama, bu sadece benim tanımlamam olabilir. Her neyse, Bayan Stavrogin bile, içindeki öfkeyi ve igrentiyi bastirip onu dinliyordu; belki bunun bence bilinmeyen bir nedeni olabilirdi. Bayan Drozdov, görünüse göre isin aslini anlamamis oldugundan, zangir zangir titriyordu. Bay Verkhovensky de titriyordu; ama, onun titremesi her şeyi çok fazlasiyla anlamasindan ötürüydü. Bay Drozdov, her an, herkesin yardımına kosacakmis gibi tetikte bekliyordu. Lisa'nin rengi kül gibi olmustu. Hayretten iri iri açilmiş gözlerini insan azmani gibi odada dolasan yüzbasidan ayiramıyordu. Shatov, kimildamadan oturuyordu; fakat her seyden ilginç olan, Bayan Lebyatkin'in gülmekten vazgeçmekle kalmayıp son derece üzgün oturmasıydı. Sag kolunu masaya dayamis, üzgün bakislarini, durmadan konusan agabeyinden ayırmıyordu. Yalnız, Dasha sakin görünüyordu.

Bayan Stavrogin nihayet öfkelenerek:

- Bunların tümü anlamsız saçmalıklar, dedi. Soruma cevap vermediniz... Neden? Cevap bekliyorum.

Yüzbası göz kırparak söylenenleri tekrarladi.

- Cevap vermedim... Neden? Cevabimi bekliyorsunuz... Neden? Su küçücük "neden" kelimesi, insanların yaratildıkları günden bu yana, tüm evreni kaplamistir, Madam, ve yaratıklar, yaratıcı-

206

larına her gün haykirirler: "Neden?" Yedi bin yıldan beri de cevap alamamislardır. Sadece yüzbası Lebyatkin'den mi cevap bekliyorsunuz, Madam? Bu haksizlik olmaz mı, Madam?

Bayan Stavrogin, öfkelenmiş, sabri kalmamisti.

-Hepsi saçma ve demek istedigim de sadece bu degil, dedi. Siz ders vermeye kalkiyorsunuz. Ve ayrıca, efendim, çok fazla gösteris yapıyorsunuz, bu davranisinizin, biraz küstahlık oldugunu düşünüyorum.

Yüzbasi, kendisine söylenenleri hiç duymamis gibi devam etti:

- Madam, bana Ernest denmesinden memnun olabilirdim ve bununla beraber, hayatima, dogustan takma Ignatus adıyla devam etmek zorundayim... Neden böyle oldugunu tahmin edersiniz? Prens de Monbart diye çağrılmak isterdim ve bununla beraber, sadece Lebyatkin'im, Rusça deyimiyle "Lebed" yani, kugu kusu. Simdi soruyorum, Neden? Ben bir sairim, Madam, dogustan bir sair ve bir yayimcidan bin ruble alabilirdim; oysa, bir domuz yuvasında yaşamaya zorlanıyorum... Neden? Neden? Madam, Rusya bence, doganın bir alayından baska bir sey degildir... baska hiçbir sey degil? ,

- Daha kesin bir sey söylemeyi tamamen reddediyorsunuz, ha?

- Size siirlerimden, Hamamböcegi siirini okuyabilirim, Madam.

- Ne...Neee?

-Madam, deli degilim! Bir gün delirecegim, bir gün gerçekten delirecegim; fakat, henüz delirmedim. Madam, bir arkadasim, çok soylu bir kisi, Hamamböcegi adi altında, Krylov, manzum bir eser yazmisti... okuyabilir miyim?

- Krylov'un manzum bir eserini mi okumak istiyorsunuz?

- Hayir, Madam, Krylov'un manzum bir eserini okumak istemiyorum; fakat benim manzum eserim, benim olan manzum eser,

207benim kendi çalışmam!... Lütfen Madam, inanin bana... yani, sizi gücendirmek istemiyorum... Çünkü, ben, Milli Egitim Bakanlığı'nca, küçük çocuklar için Yaz Bahçelerine heykeli dikilen, Rusya'nin meshur manzum yazar Krylov'u tanımayacak kadar cahil ve görgüsüz bir kisi degilim. Cevabimi siirin son satirlarında atesten bir mektup olarak bulacaksınız!...

- Pekflf, manzum eserinizi okuyun.

"Bir Hamamböcegi yasardi ormanda, Zeki ve yasli bir Hamamböcegi, Daldi bir gün bir bardaga,□ Yamyam sineklerin dolu oldugu."

Bayan Stavrogin haykirdi.

- Güzel Tanrim, bütün bunların anlami nedir?

Yüzbasi, okumakta oldugu bir eserin yarida kesilmesinden sinirlenen bir sanatçı gibi, ellerini, kollarini sabirsizlikle sallayarak aceleyle açıklamaya koyuldu.

-Demek istedigim, yazın bardağın içine giren sinekler yamyam kesilirler; aptal olan bir kisi bile bunu anlar. Lütfen, Madam, sözümü kesmeyin. Kesmeyin. Göreceksiniz... göreceksiniz...

Sonra ellerini kollarım sallayarak devam etti:

"Yeteri kadar yer vardi, hamamböceğinin istedig,

Tüm sinekler öfkeyle homurdandı!...

Çok dolu bardağımız! hareketlerimiz,

Oh, Jüpiter, daha serbest yere gösterir ihtiyaç,

Fakat onlar böyle tartisa dursun

Oraya yakın olan Nikifor,

Yasli ve zeki ve beli bükülmüş ve solgun...

208

Yüzbasi siiri bitirdikten sonra konusmasına devam etti:

- Korkarım ki tamamen bitiremedim; fakat, bos verin, birkaç kelimeyle açıklayabilirim. Nikifor bardağı alır ve bardağın içinde olagelen bagirislari duymadan, bardağı çöpe bosaltir, sinekler, Hamamböcegi ve her şeyi; çoktan yapması gereken bir isti bu. Fakat, kusura bakmayın, Madam, Hamamböcegi agzini bile açmamış ! S oramıza cevap da budur.

Birden zafer edasiyla haykirdi.

- Neden? Hamamböcegi sıkıyet etmez. Nikifor'a gelince, dogayi temsil ediyor.

Sözlerini tamamladıktan sonra, odada çabuk çabuk dolasmaya basladi.

Bayan Stavrogin son derece öfkelenildi.

- Ve size sorabilir miyim, efendim, Bay Stavrogin'in size göndermiş oldugu ve eksik almış oldugunuzu söyleyerek evimden birini suçladığınız para meselesi ne olacak?

Lebyatkin, sağ elini acikli bir tavirle kaldırarak:

- İftira! diye böğürdü. Hayir, efendim, kötü bir iftira! Madam, bir erkegi, gerçeği açıklamaktansa aile adinin lekelenmesine razı olmaya zorlayan nedenler vardır. Madam, Lebyatkin, söylememesi gereken hiçbir şeyi söylemez!....

Sasirmis gibi görünüyordu; heyecanlıydı; kendisini önemli sayıyordu. Hayalinde bile göremeyeceği kadar önemli sayıyordu kendisini. Sanki, birini tahkir ediyormuş, ona kötü bir oyun oy-nuyormuş ve gücünü gösteriyormuş gibi bir hali vardı.

Bayan Stavrogin:

- Lütfen çingiragin ipini çekin, Bay Verkhovensky, dedi. Lebyatkin, iğrenç bir tavırla göz kırparak:  
- Lebyatkin kurnazdır, Madam, dedi. Kurnazdır; fakat, onun da Asil'in topugu gibi topugu vardır. Onun da arzularının bir kapısı vardır! Ve bu kapılar, Madam, eskidir, Denis Davydov'un sarkılarında söylediği gibi savastan asınmış kapılardır. Ve Madam,  
209İnsan bu kapıdan girdi mi, bakarsınız, çok güzel bir mektup yazar, gönderir; ama sonra pisman olur; bu mektubu geri çevirmek için ömrü boyunca gözyası döker, bütün acısı bu güzel mektubun yok edilmesidir. Ama, kus uçmustur ve onu, kuyrugundan bile yakalayamazsınız !... İşte bu kapılarda, Madam, su Lebyatkin, sereflî bir genç kız için bazı şeyler söylemiştir ve dedikodu severler de bundan yararlanmışlardır. Fakat Madam, Lebyatkin alaycudur. Açlıktan kıvranan kurt, onu saklandığı yerden kolluyor ve sonu bekliyor; Lebyatkin, söylememesi gereken hiçbir şey söylemeyecektir. Bekleyenler Lebyatkin'in ne kadar alaycı olduğunu anlayacaklardır. Fakat yeter... Ah, yeter! Madam, olaganüstü konaginiz çok sereflî bir adama ait olabilir; fakat, hamamböceği sıkıfette bulunmayacaktır. Bunu kaydedin Madam ve onun büyük ruhunu takdir edin, Madam!

Bu anda, usaklar odasının çingiragin sesi duyuldu ve kısa bir sürede Kfhya, Bay Verkhovensky'nin çağrısına biraz geç de olsa cevap verdi. Ağır baslı kfhya, olaganüstü heyecanlıydı.

Bayan Stavrogin'in sorgu dolu bakışlarını:

-Bay Stavrogin, henüz geldiler buraya ve çıkmak üzereler, diye cevaplandırdı.

Bayan Stavrogin'i özellikle bu durumda hatırlanin; önce sarardı; fakat sonra gözlerinden ates püskürdü. Olaganüstü bir kararla koltuğunda doğruldu. Aslında herkes sasırmıstı. O ay içinde gelmesi beklenen Stavrogin'in aniden gelmesi sadece garip değil, tam bu konuşmalar anında gelmesi beklenmedik bir olaydı. Hatta, yüzbasi bile, agzi bir karışık açık olduğu halde kapiya, yüzünde aptal, bir ifadeyle bakakalmıstı.

Kısa bir süre sonra, salonun yanındaki odadan gelen ayak seslerini duyduk; ayak sesleri seri olarak yaklaşıyordu. Birinin kostuğu sanılabılırdı. Birden salona, Bay Stavroginin yerine, kimsenin tanımadığı genç bir adam daldı.

\*\*\*

210

İzin verirseniz, birden tam aramızda ortaya çıkan bu kimseyi birkaç sözle anlatmaya çalışacağım.

Yirmi yedi yaşlarında, biraz normalden uzun boylu, oldukça uzun, seyrek sarı saçlı; ancak çok dikkatle bakıldığı zaman seçilebilen sarkık biyikli ve sakallı, genç bir adamdı. Modaya göre giyimli olmakla beraber iyi bir giyimi yoktu; ilk bakışta biraz düşük omuzlu ve beceriksiz görünüyordu; ama hiç de böyle değildi; hareketleri çok serbestti. Bir bakıma garip görünüyordu; böyle olmakla beraber, daha sonra, tavırlarının son derece kibar ve konuşmalarının daima yerinde olduğunu anladık.

Çirkin olduğunu kimse söyleyemezdi; ama, yüzünü kimse beğenmedi. Dolikosefal ve yanları düz kafası vardı; öyleki, yüzünü sipsivri gösteriyordu. Alni yüksek ve dardı; fakat, kemikleri iri değildi; gözleri keskin bakışlı, burnu küçük ve sivri, dudakları uzun ve inceydi. Biraz hasta gibi görünüyordu; ama, bu sadece görünüşündeydi. Yanaklarının üzerinde kırışıklıklar vardı; elmacık kemikleri biraz çikik olduğundan, hastalıktan henüz kalkmış bir insani andırıyordu. Bununla beraber, sağlığı yerindeydi ve hayatında hiç hasta olmamış görünüyordu.

Yürüyüşü ve hareketleri çabuk çabuk olmakla beraber, acelesi yoktu. Onu hiçbir şey sasırtmaz görünüyordu; her türlü kosul altında ve ortamda daima aynı kalırdı. Son derece kendini beğenmiş bir insandı; ama, bunun farkında bile değildi.

Çabuk ve aceleyle konuşurdu; fakat, aynı zamanda, güvenle ve kelime bulmakla zorluk çekmeden konuşurdu. Aceleci görünüşüne karsın, düşünceleri karışık değildi... ve özellikle göze çarpardı. Konuşması çok iyi anlaşılır, kelimeler agzından fdetane tane çıkardı. Daima seçkin kelimelerle konuşurdu. Böyle konuşmasından hoslanırdınız; ama, daha sonra, daima hazır söz dizisinden tiksiniyor ve ondan nefret ederdi. Dilinin, bir bakıma, garip bir şekilde ince ve uzun, anormal kırmızı ve daima harekete hazır olduğunu düşünmemek elinizden gelmezdi.

211İşte bu genç adam uçar adımlarla salona dalmıstı. Dürüst olarak söylemem gerekirse, daha küçük odadayken konuşmaya başladığına ve salona konuşarak girdiğine hflf inanırım. Göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir zamanda Bayan Stavrogin'in karsısına dikildi.

Kelimeleri takir takir sıralamaya başladı.

- ... Düşünün bir kere, Bayan Stavrogin, hiç değilse on bes dakikadan beri burada olduğunu düşünerek geldim... bir buçuk saat önce gelmiştiniz... Kirilov'larda ona rastlamıştım... yarım saat önce doğrudan buraya geleceğini söyleyerek benden ayrıldı. On bes dakika sonra, benim de gelmemi istedi...

Bayan Stavrogin sordu:

- Fakat, size buraya gelmenizi kim söyledi? Kim?

- A... tabii ki Bay Stavrogin! Ulu Tanrım! Yoksa geldiğini şimdi mi duyduğunuzu ima ediyorsunuz? Fakat, her ne olursa olsun bavullarının çoktan buraya gelmiş olması gerekirdi! Yani, size haber vermediler mi demek istiyorsunuz?!.. Eh, su halde size haberi ilk veren ben oldum. Süphesiz, onu aramak üzere birini

gönderebiliriz; ama, her an gelebilir ve haddim olmayarak söyleyebilirim ki, kendisine en uygun zamanda gelecektir, tabii yanılmıyorsam.

Sözünün burasında bakışlarını salonda dolastırdı ve özellikle Yüzbaşı'nın üstünde durdu.

- Ah, Bayan Drozdov, sizinle karşılaşmak ne büyük bir şeref! Nasilsiniz?

Neseli neseli gülümseyen Lisa'yla tokalaşmak üzere o tarafa doğru yürüdü.

- Ve görüyorum ki anneniz "profesörü" nı unutmamış. Umarım ki, profesöre İsviçre'de olduğu gibi kızmıyordur, öyle değil mi? Bacak ağrıları nasıl, muhterem hanımefendi? İsviçreli doktorlarınızın tavsiye ettikleri gibi, kendi ülkenizin havası romatizmam'a iyi geldi mi? Pardon? Sıcak su banyosu mu? Evet, ilicilerin bacaklarınıza iyi geleceğini tahmin ederim. Fakat, sevgili Bayan Stavrogin...

212

Tekrar Bayan Stavrogin'e dönmüştü.

-.... Sizi Avrupa'da göremediğim ve saygılarımı kisisel olarak bildiremediğim için çok üzgünüm. Ayrıca, size anlatacaklarım o kadar çoktu ki... Burada oturan bizim ihtiyara mektup yazmıştım; her zamanki gibi yine...

Bay Verkhovensky birden uyusukluktan kurtularak haykırdı.

-Peter!...

Sonra ellerini kollarını sallayarak, heyecanla oğluna doğru koştu.

□-Pierre, mon enfant (Piyer, yavrum), seni tanımadım!

Gözlerinden yaşlar bosanarak Peter'e sarıldı.

Peter, kendisini babasının kollarından kurtarmaya çalışarak mirıldandı:

- Haydi, haydi, çocuklaşmayın, çocuk olmayın!... Asiri hareketlerde bulunmayın, lütfen. Yeter, yeter artık. Lütfen, lütfen...

- Size hiçbir zaman iyi bir baba olamadım... hiçbir zaman!...

- Pek fîf, bu kadarı yeter. Bu konuyu daha sonra konuşuruz. Çocuk gibi davranacağınızı biliyordum. Haydi, kendinize gelin, lütfen.

-Fakat sizi on yıldan beri görmedim!...

- Su halde, duygusal gösteriler için çok az neden var demektir.

-Mon enfant! (yavrum!)

- Pek fîf, beni sevdiğinizi biliyorum, peder bey. Size inanıyorum. Lütfen, ellerinizi çekin. Burada bulunanları rahatsız ettiğinizi görmüyor musunuz? Ah, nihayet Stavrogin geldi! Bana bakın, peder bey, kendinize gelin!...

Nicholas Stavrogin salona girmişti. Sessizce gelmiş, salonun kapısında kısa bir süre durarak, durgun bakışlarla salondakileri süzmüştü.

Onu dört yıl önce, ilk defa gördüğümde sasırdığım gibi, şimdi de sasırmıştım. Onu hiç unutmamıştım; yüzlerce defa görmüş bile

213olsanız, her gördüğünde yeni yönünü fark ettiğiniz yüzler vardır. Görünüşe göre, dört yıl önceki aynı adamdı; her zamanki gibi alımlıydı. İnsanın üzerinde kuvvetli etki yapıyordu; hemen hemen eskisi kadar gençti; salona her zamanki gibi kurumlu bir tavırla girmişti. Hafif tebessümü yine oksayıcı ve güven vericiydi; bakışları yine sert, düşünceli ve oldukça dalgındı. Kısacası, sanki aramızdan dün ayrılmış gibiydi. Fakat, bir şey beni çok etkiledi; gerçi eskiden yakışıklı sayılırdı; yüzü, sosyete hanımlarından bazı keskin dilli olanların söylediği gibi "bir maske" gibiydi. Ama şimdi... şimdi, neden olduğunu bilmiyorum, ilk bakışta bana çok yakışıklı gibi geldi; öyleki, yüzünün bir maske gibi olduğunu söylemek mümkün olamazdı. Acaba, yüzünün eskisine göre daha soluk ve biraz daha zayıflamış olmasından ötürü müydü? Yoksa, gözlerinde yepyeni bir düşüncenin parlamasından ötürü müydü?

Bayan Stavrogin, koltuğunda iyice doğrularak eliyle sabırsız bir hareket yapıp, Nicholas'ı durdurdu.

-Nicholas, bir dakika dur!...

Bu el hareketi ile haykırışın hemen pesinden gelen müthiş soruyu daha iyi anlayabilmek için; böyle bir soruyu ben bile Bayan Stavrogin'den bekleyemezdim! Okuyuculardan, Bayan Stavrogin'in ne yaradılıştan bir insan olduğunu, bazı durumlardaki atılganlığını hatırlamalarını rica ederim. Aynı zamanda, okuyucuların, Bayan Stavrogin'in çok mantıklı, pratik zekî, hiçbir şeyin karşısında gerilemeyen bir kişiliği olduğunu dikkate almaları da gerekmektedir. Nihayet, bu dakikanın onun için gerçekten önemli olduğu bilinmez bir güçle, tüm hayatın gerçeğinin aniden bu dakikaya yüklendiği de dikkate alınmalıdır. Bir de, biraz önce Bayan Drozdov'a, aldığını söylediği ve başka bir bilgi vermediği kimliği bilinmeyen mektubu da hatırlatmak isterim; okuyucular Bayan Stavrogin'in o anda oğluna sorduğu korkunç sorunun nedeninin belki bu mektupta saklı olduğunu da düşünmelidir.

Bayan Stavrogin, meydan okuyan bir ses tonuyla:

214

- Nicholas, diye tekrarladi. Bana derhal söylemeni rica ediyorum; yerinden kimildamadan burada oturan... burada... su zavallı sakat, ona iyice bak!... Onun... kanunen karın olduğu doğru mu?

O dakikayı çok iyi hatırlıyorum; gözünü dahi kırpmadan devamlı olarak annesine baktı; yüzünün anlamlı biraz olsun degismemisti. Sonunda ağır ağır gülümsedi; gülümseyişinde büyük bir hoşgörü vardı ve cevap olarak tek kelime söylemeden, yavaşça annesinin yanına gitti, elini tutup saygılı bir tavırla dudaklarına kaldırdı ve

öptü. Annesinin üzerinde öyle güçlü, yenilmez bir etkisi vardı ki, o dakikada annesi bile elini çekmek cesaretini gösteremedi. Sadece ona bakmakla yetindi. Durusunda, bir dakika bile, bilmezlige dayanamayacak bir anlam vardı.

Fakat, Nicholas hflf susuyordu. Annesinin elini öptükten sonra, yine acele etmeden salondakileri gözden geçirdi ve dogruca Bayan Lebyatkin'in yanına gitti. Belirli anlarda insanların yüz anlamlarım yeterli olarak tarif etmek mümkün değildir. Örneğin, Bayan Lebyatkin'in, panige kapılarak donup kaldığını, sanki ona yalvarıyormuş gibi ellerini kavuşturduğunu hatırlarım; aynı zamanda, gözlerindeki delice sevinci, yüzünü allak bullak eden bir çesit sevinci... insanın dayanması güç olan bir çesit sevinci, net olarak hatırlarım. Belki de gözlerinde hem dehset ve hem de sevinç anlami vardı; fakat, aceleyle Bayan Lebyatkin'in yanına gittigimi (hemen hemen tam yanında duruyordum), çünkü, onun bayılacagını düşündüğümü de hatırlarım.

Stavrogin, gözleri olaganüstü bir sefkatle dolu olarak Bayan Lebyatkin'e bakti ve oksayici, yumusak bir sesle: - Buraya gelmemeliydiniz, dedi.

Genç kadının önünde saygılı bir taviryla duruyor ve her hareketi ona karsi duyduğu saygiyi belli ediyordu.

Zavallı kadın, solugu tikanıyormuş gibi kisik bir sesle mirıldandı:

-Fakat, su anda, bu... burada diz çökebilir miyim?

Stavrogin:

215- Hayir, böyle bir sey yapamazsiniz, diye cevap verdi ve genç kadına ilik bir tebessümle bakti. Genç kadın, onun bu bakisi üzerine neselenerek kakhahalarla gülmeye basladı.

Stavrogin, yine yumusak ve saygılı sesiyle, sanki bir çocuğu yola getirmek istiyormuş gibi devam etti:

- Hatırlamalısınız ki, siz genç bir kizsiniz ve her ne kadar sevgili bir dostunuzsam da, size tamamen yabancıyım, kocanız, babanız ya da nisanliniz degilim. Kolunuzu lütfen bana verin ve gidelim; size arabanıza kadar eslik edeceğim ve izin vererseniz, sizi evinize götüreceğim.

Bayan Lebyatkin, dikkatlice onu dinledi ve sanki ne yapması gerektiğini bilmiyormuş gibi gözlerini yere çevirdi. Sonra içini çekerek elini Stavrogin'e uzattı.

- Gidelim, dedi.

Fakat tam bu sırada küçük bir kaza oldu. Biraz dikkatsizce dönmüş olacak ki digerinden biraz daha kısa olan sakat ayagina basti ve yanlamasına koltuğun üzerine düştü. Koltuk olmasaydı, yere düşeceği muhakkakti. Stavrogin, derhal genç kadını tuttu ve ona yardım etti. Sonra, sikica kolundan tutup büyük bir dikkatle salonun kapisına dogru götürdü. Bayan Lebyatkin'in, düşmesinden dolayı canı sikilmisa benziyordu. Son derece utandığından yüzü kipkirmizi olmuştı. Gözleri yere dikilmiş olarak sessizce yürüdü. Simdi daha beteri topallıyordu. Hemen hemen Stavrogin'in koluna asılmış gibiydi. Salondan böylece çıktılar. Birden Lisa'nın yerinden fırlayarak, gözleri kapiya dikilmiş olduğu halde onların arkasından baktığını fark ettim. Sonra, sesini çıkarmadan yine yerine oturdu; sanki, zehirli bir yılanı dokunmuş gibi, yüzü ara sıra segiriyordu.

Stavrogin ile Mary Lebyatkin arasında bu kısa olay geçerken, salonda bulunanlar, büyük bir saskinlikle susuyorlardı; yere düşen bir ıgnenin sesi bile duyulabilirdi; fakat, onlar salondan ayrılır ayrılmaz, herkes hep bir ağızdan konuşmaya basladı.

216

Ama, çok az sey söyleniyordu; çünkü, konuşmaktan çok hay-kiriyorlardı. O kadar çok kargasalık olmuştı ki, olayların sirasını pek hatırlamıyorum. Bay Verkhovensky, kollarını havaya kal-dirmiş Fransızca bir seyler bagirirken, Bayan Stavrogin kendi düşüncelerine gömüldüğünden onu pek anlamıyordu. Hatta, Bay Drozdov bile kendi kendine, çabuk çabuk bir seyler homurdanmaya baslamisti. Fakat Peter Verkhovensky herkesten çok heyecanlanmisti; ellerini kollarını sallayarak Bayan Stavrogin'i birseye inandirmek için hararetle ugrasiyordu. Uzun bir süre ne konustugunu anlayamadım. Aynı zamanda, Bayan Drozdov'a ve Lisa'ya hitap ediyordu; hatta, arada sırada babasına da heyecanla bagiriyordu. Kisacasi, salonun içinde dolanıp duruyordu.

Bayan Stavrogin, yüzü kipkirmizi olmuş, yerinden fırladı ve Bayan Drozdov'a haykirdi:

- Duydunuz mu? Ona biraz önce neler söylediğini duydunuz mu?"

Fakat, Bayan Drozdov cevap verebilecek durumda degildi. Sadece elini sallayarak anlasılmaz bir seyler mirıldandı. Zavallı kadının kendi derdi vardı; her saniye Lisa'ya bakıyor ve korkulu bakislerini hemen hemen ondan hiç ayırmıyordu; hatta, Lisa kalkmadan, gitmeye yeltenemiyordu bile. Bu süre içinde, bir an önce sisivip gitmek isteyen Yüzbaşı Lebyatkin'di. Bunu çok iyi hatırlıyorum. Nicholas Stavrogin'in gelisiyle büyük bir dehsete kapılmış olduğu belliydi; fakat, Peter onu kolundan yakalamış gitmesine engel oluyordu.

Hflf Bayan Stavrogin'i kandirmaya çalışarak:

-Bu mutlaka gereklidir; mutlaka gereklidir, diye söyleniyordu. Bu gereksizdir. Bunu siz de anlayabilirsiniz ki, Madam, burada yanlış bir anlayis vardır. Çok garip olduğunu itiraf ederim; fakat, aslında, bütün olay, gün isigi kadar aydınlık. Bunu açıklamak hakkını bana kimsenin vermediğini ve kendimi zorla dinlettigim için gülünç durumda olduğumu anlıyorum. Fakat, önce, Bay Stavrogin bu isi önemsemiyor ve nihayet, siz de itiraf etmelisiniz ki, Madam,

217bazi olaylarda insanin kisisel açıklama yapmasi çok güçtür. Bu bakimdan, durumun açıklanmasinda üçüncü bir kisinin kullanilmasi mutlaka gereklidir; özellikle, birtakim nazik noktalarin tartisilmasi, o kisi için çok daha kolay olur. Inanin bana, Madam, Bay Stavrogin, sorunuza derhal tatmin edici bir cevap vermemesinden ötürü suçlu bulunmamalidir ve ayrıca bütün olay son derece basittir. Onu Petersburg'dan tanıyorum. Ayrıca, tüm olay, aslında ona çok onur vericidir, eger biri "onur" gibi belirsiz bir kelimeyi kullanmak zorundaysa... Bayan Stavrogin sordu:

- Bu... yanlış anlaşılan olaya tanik olduğunuzu mu anlatmak istiyorsunuz?

Peter, aceleyle:

- Sadece tanik olmakla kalmadım, bu olaya ben de kismen karistim, diye cevap verdi.

- Bunun, bana karsi daima çok iyi ve anlayisli olan, benden hiçbir şeyini saklamayan Bay Stavrogin'i gücendirmeyecegine dair bana söz verirsiniz ve bunu açıklamakla ona büyük bir yardiminiz olacagina tamamen inanıyorsunuz...

- Garip şey, kuskusuz ki onu memnun edecektir; bana düşenin büyük bir görev olduğunu da kabul ediyorum. Bunu benden isteyecegine de inanıyorum.

Birdenbire, havadan düşer gibi ortaya çıkan bu centilmenin, baskasiyla ilgili bir olayi anlatmakta gösterdigi bu asin istek, olagan davranislarin disinda bile olsa, garipti. Fakat, Bayan Stavrogin'in zayıf noktasini bulmus ve kadini kandirmayi basarmisti. O zamanlar, adamin gerçek karakteri hakkında bilgim olmadigi gibi, niyetinden de haberim yoktu.

Bayan Stavrogin, dikkatle ve bir bakima gururuna dokundugundan ötürü çekingenlikle:

- Devam edin, dinliyorum, dedi. Peter, makine gibi konusmaya basladi.

218

- Aslında anlatacak fazla bir şey yok ve dogrusunu söylemek gerekirse buna bir olay bile denemez. Ama, sunu söylemeye cesaret edebilirim ki, isi olmayan bir roman yazarı, bu olaydan bir roman meydana getirebilir. Oldukça ilginç, küçük bir olaydır, Bayan Drozdov ve eminim ki Bayan Lisa bile bunu öğrenmekten memnun kalacaktır; çünkü, bu olayin içinde, özellikle garip olmasa da, oldukça gülünç birçok şey vardır. Bes yıl önce, Bay Stavrogin, bu adamla Petersburg'da tanisti... yani, surada agzi bir karis açık duran ve aldanmıyorsam buradan siyiriliپ kaçmak isteyen Bay Lebyatkin'le tanisti. Bagislayın, Bayan Stavrogin. Ama, buradan savusmaniza salik vermem, azizim levazim subesinin emekli subayi, görüyorsunuz ya, sizi çok iyi hatırlıyorum. Hesap vermek zorunda kalacağınız, burada çevirmekle ugrastiginiz dolapların hepsinden, Bay Stavrogin'le benim haberimiz olduğunu unutmalısınız. Tekrar bagislamanizi dileyecem, Bayan Stavrogin. O günlerde, Bay Stavrogin, bu centilmene 'benim Falstaff'im derdi.

Birden açıklamak gereğini duymus olacak ki:

- "Falstaff" eski bir palyaço olmalı, diye devam etti. Herkesin güldüğü ve herkesin gülmesine göz yumdugu ve bunun için de para aldığı bilinen bir palyaço olmalı. O günlerde, Bay Stavrogin, oldukça... söyle söyleyebilir miyim?... Petersburg'da oldukça eğlenceli ve degisik bir hayat yasiyordu. Korkarım ki, baska bir ifadeyle anlatmam mümkün olmayacak; çünkü, Bay Stavrogin, hiçbir zaman ümitsizlige kapilmayan ve herhangi bir isle ugrasmayı küçümseyen bir kimsedir. Sadece o zamanlardan söz ediyorum, Bayan Stavrogin. Lebyatkin'in, bir kız kadesi vardı... biraz önce burada oturan kizcagiz. Agabey ve kadesin kendilerine ait bir yerleri yoktu. Önerine neresi çıkarsa orada yasarlardi. Bu adam, kemerli geçitlerin altında resmi elbisesi ile dolasir; biraz iyi giyimli yayaların önünü keserek dilenir ve topladigi parayı da içkiye yatırırdi, Kız kadesi ise, yari tok yari aç otururdu. Hizmetçilik yaparak kazandigi birkaç kurus parayla yaşamaya çalışırdi. Korku verici bir yasantiydi bu. O günlerde Bay Stavrogin'i de garipliginden ötürü çeken, o yan mahallelerdeki sefil hayattan sözedecek degilim. Sa-

219dece o zamanin belirli olaylarından söz edecem, Bayan Stavrogin; oradaki hayatın garipligi ise, Stavrogin'in kendi ifadesiydi. Benden fazla bir şey saklamaz. Bir ara, Bay Stavrogin'le karsilasan Bayan Lebyatkin, fdetam ona vurulmustu. O günkü haliyle Bayan Lebyatkin' in kirli yasantisi içinde bir pirlanta gibiydi. Duygulan anlatmakta pek usta olmadigimdan onlara deginmeyecegim; fakat, orada bulunan ayaktakimi daima kizla alay ediyor ve kız da buna son derece üzülyordu. Onunla her zaman alay ederlermis; ama, kız bunun farkına bile varmazmis. Tabii, o zamanlar bile kizin aklından zoru varmis; ama, simdiki kadar degil. Onun küçükken zengin bir hanim tarafından yetistirilmis olduğuna inanmam için bazı nedenler var. Bay Stavrogin onunla hiç ilgilenmemisti. Hemen hemen bütün vaktini, yagli, pis kfgitlarla geçirir ve Devlet memurlari ile meteligine oyun oynardi. Fakat günün birinde, kizcagiza kötü davranan memurlardan birini (neden basitti sanirim) ensesinden yakaladigi gibi birinci katin penceresinden fırlatip sokaga atti. Hakarete ugramis, masum ve zavalli bir kiza karsi yapılan bu hareket, sövalyece yapılmis bir hareket degildi; bütün olay kahkaha tufani içinde geçmisti ve Bay Stavrogin en çok gülenler arasındaydi! Sonunda her şey neseyle bitince, tekrar dostluk kurulmus ve punç içilmeye baslanmisti. Fakat, hakarete ugramis olan kız, onun bu hareketini hiçbir zaman unutmamisti. Sonunda, tabii, kız aklını tamamen kaybetti. Yine söylüyorum, duyguları anlatmakta çok beceriksizim; ama, kizin olayında, hayal en önemli rolü oynamistir. Ve sanki özellikle yapıyormus gibi, Bay Stavrogin kizin bu hayalini kuvvetlendiriyordu; ona gülecegi yerde, büyük bir saygiyla davranmaya baslamisti. O sıralarda orada bulunan Kirilov; çok degisik karakterde bir kimsedir, Bayan

Stavrogin ise son derece serttir; simdi, burada oturdugundan belki bir gün onunla tanisirsiniz; bu Kirilov, prensip olarak agzini açip tek kelime söylemeyen bu adam, birden parladi. Hatirladigima göre, Bay Stavrogin'e, böyle bir kiza, bir kontesmis gibi davranmasinin onun hayatini kökünden yıkacagim söylemistir. Sunu da ekleyebilirim ki, Bay Stavrogin, Kirilov'a karsi, belirli bir sinira kadar, saygi duyardi. Ona nasil cevap ver-

220

digini tahmin edersiniz? 'Siz, Bay Kirilov', dedi. 'Ona güldüğümü onunla alay ettiğimi sanıyorsunuz; ama yanılıyorsunuz. Ona saygi duyuyorum, çünkü, hepimizden çok daha iyi bir insandır'. Ve biliyor musunuz, bunu söylerken sesinin tonu çok ciddiydi. Bununla beraber, iki ya da üç ay süresinde onunla, "günaydin" ve "Allahaismarladık" haricinde tek kelime konusmadı. Orada bulunan bir kimse olarak çok iyi hatırlıyorum, kız sonunda, Bay Stavrogin'i, çok düşmanı ve aile engelleri oldugundan ya da buna benzer nedenlerden ötürü onu "kaçırmayı" göze alamayan nisanlisi olarak görmeye başladı. Sunu söyleyebilirim ki herkes eğleniyordu bu durumla!... Bay Stavrogin, buraya gelecegi zaman her sey son buldu; yalnız, hatirladigima göre, kizin geçimi ile yakından ilgilenerek ona, hatiri sayılır bir yıllık bağladı; yanılmıyorsam, üç yüz ruble ya da daha fazla. Neyse, diyelim ki, bütün bunlar, zamanından önce yorulan bir insanın saçmalıkları, gariplikleridir. Hatta, Kirilov'un dedigi gibi, hayattan bıkmış bir kimsenin, deli ve sakat bir kizin, isi nereye kadar götürebileceğini merak etmesinden ötürü yapılmış bir deneyden ibarettir. Kirilov: "En çaresiz yaratığı kasten seçtiniz", diyordu. 'Bütün hayatı boyunca alay edilmeye ve ezilmeye mahk-m edilmiş olduğunu da biliyordunuz. Bu zavallı kadının, size olan gülünç askından haberdarsınız ve bunun nereye kadar varacağını öğrenmek için onu körükleyip duruyorsunuz.' Fakat, birkaç kelime dahi konusmadığı deli bir kadının, kendi kendine kurdugu hayaller yüzünden bir insani suçlamak ne dereceye kadar doğrudur, acaba? Bazi konular vardır ki, Bayan Stavrogin, bu konuların mantikli olarak tartışılması bir yana, onlardan söz etmek bile akillica bir iş sayılmaz. Pekflf, diyelim ki, biraz gariptir; fakat, bu konuda bundan başka bir sey söylenebilir mi? Bununla beraber, bu küçük olayı koskocaman bir konu yapıp çıkarmışlar ortaya. Görüyorsunuz ya, Bayan Stavrogin, burada dönen olaylardan tamamen habersiz degilim...

Bu kadar uzun bir nutuk çeken genç birden sustu; ve Lebyatkin'e dönecegi anda, Bayan Stavrogin onu durdurdu. Son derece heyecanlıydı.

221- Bitirdiniz mi, diye sordu.

- Henüz degil... Öykümü tamamlayabilmek için, kusura bakmazsanız, su centilmene bazi olaylar hakkında basit birkaç soru sormak istiyorum. Bunların neler olduğunu birkaç dakika içinde anlayacaksınız, Bayan Stavrogin.

- Simdi degil; gerisi sonraya kalsin, lütfen. Bir dakikanızı rica edeceğim. Ah, konuşmanıza izin vermekle ne kadar doğru davranmışım!...

Peter Verkhovensky birden canlandı.

- Lütfen, sunu dikkate alınız, Bayan Stavrogin, dedi. Acaba, Bay Stavrogin'e biraz önce sordugunuz soruya, kendisi benim kadar kesin bir cevap verebilir miydi?

- Oh, evet, haklisiniz!...

- Bazi durumlarda, üçüncü bir kimsenin, olayla doğrudan doğruya ilgili bir kimseye göre, olayı daha rahat açıklayabileceğini söylemekte hakliydim, degil mi?

- Evet... evet... Fakat bir konuda yanılıyorsunuz ve üzülerek söylüyorum ki yanılmanız devam ediyor...

- Ah? Neymiş bu?

- Biliyorsunuz... fakat oturmaz misiniz, Bay Verkhovensky? -Ah, nasıl arzu ederseniz, oldukça yorulduğumu hissediyorum.

Tesekkür ederim.

Seri bir hareketle bir sandalye aldı ve sandalyeyi öyle koydu ki, bir yanında Bayan Stavrogin, diğer yanında, masanın başında oturan Bayan Drozdov ve bir an bile gözlerini üzerinden ayırmadığı Bay Lebyatkin de tam önünde kalmıştı.

- Buna gariplik demekle yanılıyorsunuz... .

- Oh, bütün sorun buysa...

Bayan Stavrogin'in uzun bir konuşmaya başlayacağı belliydi. Elini kaldırıp Peter'in konuşmasını kesti.

- Hayır, hayır, hayır, acele etmeyin, lütfen.

222

Onun konuşacağını hisseden Peter hemen dikkat kesildi.

- Hayır, bu gariplikten daha yücedir ve hatta, kutsal bir şeydir. Gururlu, hayatın birçok sıkıntılarını küçük yaşlardan beri çekmiş bir adam; bu adam, sizin çok yerinde kullandığınız gibi hayatı "alay" olarak kabul etmiştir. Kısacası, babanızın bir zamanlar ona taktığı Prens Harry adı, onu çok iyi tarif edecektir; ne var ki, benim düşünceme göre, o Prens Harry'den çok Hamlet'i andırır.

Baba Verkhovensky, büyük bir ağırbaşlılıkla ve duygulu olarak:

-Et vous avez raison (haklisiniz), dedi.



- Tesekkür ederim, dostum Bay Verkhovensky. Özellikle, Nicholas'in ruh yüceligine ve yeteneklerine olan degismez güveninizden ötürü, size de ayrıca tesekkürü bir borç bilirim. Hatta, ümitsizlige düştüğüm zamanlar, bu duygunuzu bana bile asiladiniz.

Bay Verkhovensky ileri dogru bir adım atarak:

- Chere, chere... (sekerim, sekerim), diye mirildandi. Fakat, bu anda Bayan Stavrogin'in sözünü kesmenin tehlikeli

olabilecegini düşünmüs olacak ki, birden sustu.

Bayan Stavrogin, bir siir akiciligiyla konusmasina devam etti:

- Nicholas'in yanında daima, durgun ve yumusak yaradilisli bir Horatio olsaydi, ömrünce ona istirap veren, aci çektiren "eglence seytani" nin elinde oyuncak olmaktan belki çoktan kurtulmus olacakti. Bu "eglence seytani" deyisi de sizin çok güzel ifadelerinizden biridir, dostum Bay Verkhovensky. Fakat Nicholas'in hiçbir zaman bir Horatio'su ya da bir Ophelia'si olmadı. Onun sadece bir annesi vardı ve bir anne böyle durumlarda ona ne kadar yardımcı olabilirdi?

Sözünün burasında Peter'e döndü:

- Biliyor musunuz, Bay Verkhovensky, demin anlattığınız igrenç toplumlara Nicholas gibilerinin ne kadar kolaylıkla girebilecegini şimdi daha iyi anlıyorum. Şimdi çok iyi anlıyorum ki, su

223"hayatin alayı", sizin bu çok yerinde ve güzel deysinizle, gözlerimin önüne açık seçik serilmiştir. Onun, böylesine zit bir yasantıda, sizin ifadenizle, Bay Verkhovensky, karanlık bir tabloda, pirlanta gibi parladigina inanıyorum. Ve günün birinde, bu insan, herkes tarafından kötü davranışlar gören bir yaratığa rastlıyor, bu yaratık, yarı deli ve topaldir; ama soylu bir kalbi ve kisiligi vardır!

- Ha, evet, varsayalım ki öyle olsun...

- Ve bundan sonra, onun herkes gibi zavallıya gülmedigini, anlamıyor musunuz? Ah, siz insanlar! Zavallı kadim, ona hakaret edenlerden korumasından baska, ona neden bir "markiz" gibi davrandigini, su Kirilov, her ne kadar Nicholas'i anlayamamissa da insanlari çok iyi anlayan biri! Anlayamiyorsunuz! Dogrusunu söylemek gerekirse, felfket de bu zitlikten doguyor; eger sanssiz'kadincagiz daha degisik bir ortamda bulunsaydi, muhakkak ki böyle bir hayal alemine dalmayacakti. Bir kadın, sadece bir kadın bunu anlayabilir, azizim Bay Verkhovensky ve ne yaziktir ki... yani, kadın olmamaniz bir yana, her ne hal ise, siz bunu anlayabilecek biri degilsiniz!...

- Yani durum ne kadar kötü olursa olsun, yine de iyidir, demek istiyorsunuz... sizi çok iyi anlıyorum, Bayan Stavrogin, çok iyi anlıyorum. Dinde buldugumuz gibi bir sey; kisi ne kadar kötü kosullar altında yasarsa yasasin, toplum ne kadar kötü ve ezici olursa olsun, o insanoglu sonunda cennetlik olacaktır ve böyle olacagini da büyük bir inatla hayal eder durur; yüzlerce din adamı da böyle düşündüklerine ve bu isteklerini ellerinden geldigi kadar körüklediklerine göre... sizi çok iyi anlıyorum, Bayan Stavrogin, meraklanmayın.

- Söylemek istedigim tamamen bu degil; fakat söyleyin bana, acaba Nicholas da, su bedbaht organizmadaki hayali yıkmak için gülmeli, (Bayan Stavrogin'in organizma kelimesini neden kullandigini anlayamadım) diger memurlarin yaptigi gibi onunla alay edip, ona kötü mü davranmalıydı? Nicholas'in Kirilov'a, "ona gülmüyorum" dedigi zamanki o soylu merhametini gerçekten anlamadiniz mi? Oh, ne soylu, ne kutsal bir cevap!...

224

Baba Verkhovensky mirildandi.

- Sublime... (Yüce)

- Ve sunu da hatırlayın ki, o zannettığınız kadar zengin de degildir. Zengin olan benim, o degil. O zamanlar ise, benden bir kuruş dahi talep etmiyordu.

Peter Verkhovensky oldukça sabirsiz bir anlama:

- Anlıyorum, hepsini anlıyorum, Bayan Stavrogin, dedi.

- Oh, tam benim karakterim! Kendimin bir kopyasını Nic-holas'ta görüyorum. Bu gençligi, karanlıklara karsi yumusakligi ve öfkeli atilganligi hatırlıyorum. Ve eger birbirimizle daha iyi dost olursak, Bay Verkhovensky, bana sorarsanız bunu gönülden istiyorum; özellikle size karsi büyük bir sükran borcum var... belki o zaman daha iyi anlayacaksınız...

Peter Verkhovensky birden mirildandi:

- Ah, inanin ki ben de böyle arzu ediyorum, Madam.

- Bir insanın bencil olmayan hislerin körlüğünde, hiçbir bakımdan bagdasamayacağı, ilk fırsatta insana en kötü acıları çektirmeye hazır bir kimseye, nasıl bağlanabildigini; her seye ragmen, böyle bir insani kendisine ülkü diye nasıl kabullendigini anlayacaksınız. Bütün umutların o kimseye nasıl bağlandigini, tüm umutlarının onda nasıl toplandigini, neden oldugunu bilmeden bütün hayat süresinde onu nasıl sevdiğini, belki de degmedigi için, kim bilir, çok iyi anlayacaksınız... Oh, bütün hayatımca nasıl aci çektim bilemezsiniz, Bay Peter Verkhovensky!...

Baba Verkhovensky, yüzünde büyük bir aci izi, bakışlarımı yakalamaya çalışti; ama, tam vaktinde basımı baska tarafa çevirdim.

-... ve pek yakın bir geçmişte, son zamanlarda., oh, Nicholas'a ne kadar haksız davrandım! Bana inanmazsınız; ama, her taraftan üzüntü duyuyordum, herkesten, bütün... düşmanlarımdan, dostlarımdan, her türlü aptal, degersiz insanlardan; herkes bana acı veriyordu. Zannedersem dostlarım, düşmanlarımdan çok acı veriyor-

225lardi bana. İlk imzasız mektubu gönderdikleri zaman, inanmayacaksınız, Bay Peter Verkhovensky; fakat, bana karşı girilen bu kadar soysuzluga karşı duracak gücümü yitirmistim. Bu küçüklüğümü hiçbir zaman unutamayacağım!... Peter Verkhovensky birden canlanarak:

- Bazi imzasız mektuplardan sözedildiğini duymustum, dedi. Fakat tasalanmayın, çünkü, bu mektupları kimin yazdığını hemen öğreneceğim.

- Fakat, burada ne çesit dolapların döndürülmekte olduğunu hiçbir zaman anlayamazsınız! Hatta, zavallı Bayan Drozdov'u bile bu mektuplarla üzdüler. Onun böyle mektuplarla ilgisi nedir?

Sonra, son derece duygulu, az da olsa, magrur bir küçümseme ile Bayan Drozdov'a dönerek ekledi:

- Bugün size son derece haksızlık ettiğimi sanırım, sevgili Praskovya!

Bayan Drozdov isteksiz bir tavırla mirıldandı:

- Oh, bunun üstünde bile durma, dostum. Bana sorarsanız, bu konuşmalara bir son vermeliyiz... o kadar çok konuşuldu ki...

Ürkek bakışlarını yine Lisa'ya çevirdi; fakat, Lisa, Peter Verkhovensky'ye bakıyordu. Bayan Stavrogin birden:

- Bu mutsuz yaratığı, deli kadını, kalbinden baska her şeyini yitiren bu zavallı kadını, evlatlık edinmeye su anda karar verdim, diye haykırdı. Yerine getirmem gereken kutsal bir görevdir bu. Bu günden itibaren onu himayeme alıyorum!

Peter Verkhovensky birden heyecanlanıp, canlanıverdi.

- Bu bir bakıma çok yerinde bir karar. Özür dilerim, fakat konuşmamı henüz bitirmemistim. Tartışmak istediğim o kadının korunmasıdır. O zaman Bay Stavrogin ayrıldığında konuşmama bıraktığım yerden devam ediyorum. Bayan Stavrogin, buradaki su centilmen, su aynı Bay Lebyatkin, kız kardesine ayrılan bu parayı istediği gibi harcaabileceği düşüncesine saplandı ve bunu da yaptı.

226

O zaman bu paranın Bay Stavrogin tarafından nasıl düzenlenmiş olduğunu tam olarak bilmemekle beraber bir yıl sonra, Bay Stavrogin'in Avrupa'dayken, durumdan haberdar edilmesi ve yeni bir düzen yapması gerekiyordu. Bu yeni düzenin ayrıntılarından da haberim yok; ama, bu genç kadının, güzel bir yere yerleştirildiğini biliyordum ve orada tam anlamı ile bakılacaktı. Tabii, bütün bunlar dostça bir anlayışla yapılmıştı. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi? Peki, Bay Lebyatkin'in ne yapmaya karar verdiğini tahmin edersiniz? Her şeyden önce, bu gelir kaynağını bulmak için çalışmaya başladı. Yani, kız kardesini nereye sakladıklarını öğrenebilmek için yapmadığı kalmadı. Kısa bir süre önce, kız kardesinin yerini buldu ve kızın üzerinde hak iddia ederek onu, yerleştirildiği manastırdan alarak buraya getirdi. Burada kızı bakmıyor; onu dövüyor ve aç bırakıyordu. Nasıl olduğunu bilmiyorum, Bay Stavrogin'den yüklü bir para aldıktan sonra, tüm parayı içkiye yatırdı. Bay Stavrogin'e teşekkür edeceği yerde, onu tehdit etmeye, ondan daha yüklü para istemeye ve yıllık tahsisin eline verilmediği takdirde türlü yalanlarla onu rezil edeceğini söylemeye başladı. Ve böylece, Bay Stavrogin'in istekle verdiği parayı haraç gibi almak istedi. Buna ne buyrulur? Bay Lebyatkin, şimdi söyleyin bakalım, anlattıklarımın hepsi de doğru mu?

Sessizce, gözlerini yere dikmiş duran Yüzbaşı seri bir iki adım attı ve rengi morardı,

- Bana karşı çok zalimce davrandınız, efendim, dedi.

- Zalimce demekle ne kastediyorsunuz... neden? Fakat, kusura bakmazsanız, zulüm ya da merhametten daha sonra konuşacağız; şimdi, ilk soruma cevap vermenizi istiyecğim: Söylediklerim doğru mu, yanlış mı? Söylediklerimin doğru olmadığını söyleyecek olursanız, bu husustaki düşüncelerinizi hemen duymak isteriz.

Yüzbaşı:

-Ben... siz de biliyorsunuz, efendim.. diye mirıldandı ve birden sustu.

Sunu açıklamam gerekir ki, Peter Verkhovensky bir sandalyede

227bacak bacak üstüne atmış otururken, yüzbaşı ayakta ve onun önünde büyük bir saygıyla duruyordu.

Yüzbaşı Lebyatkin'in saskınlığı, görünüşe göre Peter Verkhovensky'nin hosuna gitmemişt; yüzü, bir an için büyük bir öfkeyle burustu. Anlamli anlamli Lebyatkin'e bakarak:

- Herhangi bir şey söylemek olasılığınız yok mu? diye sordu. Eger varsa, lütfen başlayın... bekliyoruz.

- Siz de biliyorsunuz ki, efendim, bu konuda bir şey söyleyemem.

- Bilmiyorum. Gerçekten yeni duyuyorum! Neden bir şey söyleyemezsiniz?

Yüzbaşı susuyordu. Gözlerini yerdeki sabit bir noktaya dikmişti.

- İzin verirseniz gideyim, efendim, dedi.

- Fakat, size sordugum sorunun karşılığını vermeden değil. Söylediklerim doğru muydu?

Lebyatkin, gözlerini kendisini harap eden adama kaldırdı. Alnından ter bosaniyordu.

- Doğrudur, efendim.

- Söylediklerimin hepsi de doğru mu? -Evet, efendim, hepsi doğrudur.

- Söyleyecek ya da ekleyecek bir şeyiniz yok mu? Bizim haksızlık ettiğimizi düşünüyorsanız, açık söyleyin. Reddedin. Söylenenlerden hoşlanmadınızsa, yüksek sesle söyleyin.
- Hayır, efendim, hiçbir şey yok.
- Bay Stavrogin'i son zamanlarda tehdit ediyor muydunuz? .
- Bu... bu... daha çok içkiden oldu, efendim. Birden basını kaldırdı. Kendisini kaybederek:
- Efendim, aile gururu ve değersiz yüzkarası insanoglunun arasında haykirirsa, o zaman da... o zaman da insanoglu suçlu olur mu, diye kükredi.

228

Peter Verkhovensky delici bakışlarını Lebyatkin'in gözlerine dikti.

- Şimdi ayık misiniz, Bay Lebyatkin?
- Evet efendim, sarhos değilim.
- Aile gururu ve değersiz yüzkarası demekle ne kastettiniz, efendim?

Yüzbaşı yine duruldu.

- Kimse için söylemiş değilim, diye geriledi. Bunu söylerken kimseyi düşünmüyordum... sadece kendi kendimle konuşuyordum.

- Tahmin ederim ki, sizin ve sizin gibilerin yasantıları hakkında ettiğim sözlerden ötürü, değil mi? Çok alıngansınız, Bay Lebyatkin. Ama, kusura bakmazsanız, yasantınızın gerçek yönünü henüz anlatmış değilim. Ama anlatacağım; fakat, henüz gerçeği tüm yönleriyle anlatmaya başlamadım.

Lebyatkin birden canlandı ve vahşi bakışlarını Peter'e dikti.

- Efendim, ancak ayılmaya başlıyorum.
- Anlıyorum!... Ve sizi ayıltan da, ben miyim?
- Evet, efendim, beni ayıltan sizsiniz. Dört yıldan beri, bulutlu bir gökyüzünün altında uyumustum. Şimdi gidebilir miyim, efendim?
- Gidebilirsiniz, ancak Bayan Stavrogin'in...

Bayan Stavrogin elinin bir hareketi ile onunla yapacak bir işi olmadığını belirtti.

Yüzbaşı eğilerek salondakileri selamladı; kapiya doğru iki adım attı; birden durdu ve elini kalbinin üstüne bastırarak bir şey söylemeye çalıştı. Fakat, tek kelime söyleyemeden salondan çıktı. Çıkarken o sırada salona girmek üzere olan Stavrogin'e çarptı. Stavrogin hemen kenarcı çekildi; fakat, Lebyatkin, onun tam önünde duruyor, boa yılanı görmüş tavsan gibi ona bakıyordu. Bir dakikalık duraksamadan sonra, Stavrogin eliyle yüzbaşıyı iterek salona girdi.

229 Neseli ve huzur içine görünüyordu. Belki de bizim bilgimiz olmayan tatlı bir olaya tanık olmuştuk. Bir şeyden ötürü son derece neseli olduğu ilk bakışta anlaşıyordu.

Bayan Stavrogin daha fazla bekleyemeyerek yerinden kalktı.

- Beni bağışlayacak misin, Nicholas?

Fakat, Nicholas sadece güldü. Sonra içten gelme sakacı bir tavırla:

- Her şeyi öğrenmiş olduğunuzu anlıyorum, diye haykırırdı. Buradan ayrıldıktan sonra arabada giderken, size cevap vermeden ayrılmamın çok garip olduğunu, belki size her şeyi anlatmam gerektiğini düşünmüştüm. Fakat, Peter'i yanınızda bıraktığımı hatırlayınca bu endiseden kurtuldum.

Konusurken seri bakışlarla salondakileri süzüyordu. Bayan Stavrogin, heyecanla:

- Garip yaradılışlı bir kimsenin, Petersburg'da basından geçen küçük bir macerayı, Bay Verkhovensky'den dinledik, dedi. Daima soylu ve kutsal hisleri olan, delice davranışları bulunan sövalye ruhlu bir kimsenin basit bir öyküsü...

Nicholas gülerek:

- Sövalye ruhlu, ha? Hey Ulu Tanrım, işi bu kadara mı vardirdin? dedi.
- Bununla beraber, bu kez, Peter'in bu kadar aceleci olması hoşuma gitmiş görüyordu.
- Peter'le kısa bir süre bakıştıktan sonra:

- Peter'in evrende tek barış yapıcı insan olduğunu bilmelisiniz, anne, dedi. Hayattaki rolü, alışkanlığı, hastalığı budur ve onu, özellikle bu erdemlerinden dolayı size tavsiye etmeliyim. Burada size anlattıklarını tahmin edebiliyorum. Anlatmaya başladığı zaman neler bulup ortaya çıkardığını tahmin edemezsiniz. Kitaplık gibi bir kafası vardır. Ve lütfen, sunu hatırlayın ki, bir realist olarak yalan söyleyemez ve gerçekleri olduğundan fazla gerçek yapar.

Bunları söylerken bakışlarını hıfıf salonda dolastırıyordu.

230

- Bu bakımdan açık olarak anlayabilirsiniz ki, sizin, benden özür dilemeniz gerekmez, anne. Bu davranışlardan sorumlu bir kaçık varsa, o da benim. Demek oluyor ki, her şey söylenip yapıldığına göre, burada saldıgım ün sürdürmem gerekir.

Sözünün burasında annesini içten gelen bir sevgiyle kucakladı. Sonra, sesine kuru bir anlam vererek ekledi:

- Her şey anlatılıp açıklandıktan sonra, bu konu üzerinde daha fazla durmamak gerekiyor.

Bayan Stavrogin, onun ses tonundaki anlamlı sezmeyle beraber, heyecanı yatışacağına bütünü artmıyordu.

- Bir aydan önce gelmeni beklemiyordum, Nicholas, dedi.

- Tabii, size her şeyi anlatacağım, anne; ama şimdi... Sözü burda keserek, Bayan Drozdov'a doğru yürüdü. Fakat, Bayan Drozdov, onun aniden çıkagelisi ile saskinlığı söyle dursun basını çevirip, ondan yana bir kere olsun bakmamı. Şimdi yeni yeni dertler içindeydi; yüzünün odadan çıkarken Nicholas ile çarpışmasından bu yana, Lisa, için için gülmeye başlamıştı ve şimdi gülmesi kontrol edemediği kahkaha halini almıştı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Biraz önceki üzgün hali ile şimdiki neseli hali arasında büyük fark vardı. Stavrogin, annesi ile konuşurken Lisa, Bay Drozdov'a yaklaşması için iki kere işaret etmişti. Sanki, kulagina bir şeyler fısıldamak istemişti; fakat, adamcağız kulagini ona doğru yaklaştırdığı sırada yine kahkahalarla gülmeye koyulmuştu. Sanki, zavallı Bay Drozdov'un haline gülüyormuş gibiydi. Lisa, kendisini tutmaya çalışarak mendilini ağzına bastırdı. Nicholas, büyük bir içtenlikle ve masum bir tavırla onu selamlamak için döndü.

Lisa, çabuk çabuk konuşarak:

-Lütfen, beni bağışlayın, dedi. Kuskusuzki... Bay Drozdov'la tanışmıştınız. Tanrım, boyunuz ne kadar da uzun, Maurice!

Tekrar gülmeye başladı. Evet, Bay Drozdov uzundu, ama, Lisa' nin dediği kadar değil.

231 Lisa yine kendisini tuttu. Hatta, biraz da sasırmış görünüyordu. Gözleri parlayarak:

- Geleli... çok oluyor mu? diye mirildandı. Nicholas, dikkatle Lisa'yi inceleyerek:

- Oh, iki saatten biraz fazla oluyor, diye cevap verdi.

Sunu da açıklamalıyım ki, Nicholas genellikle çekingen ve nazıktı. Fakat, şimdi nezaketi bir yana bırakıp, tamamen değişmişti ve hatta bıkkın bir görünüşü vardı.

- Peki, nerede kalacaksınız?

- Burada.

Bayan Stavrogin de Lisa'yi inceliyordu; fakat birden aklına bir düşünce geliverdi. Oğlunun yanına giderek:

-Fakat, bu kadar saatten beri nendeydin, Nicholas, diye sordu. Tren saat onda geliyor.

- Önce Peter'i, Kirilov'u ziyarete götürdüm. Peter'e Mat-veyeva'da rastladım, sehrimizden üç istasyon önceki bir kasaba. Ve aynı kompartimanda yolculuk ettik.

Peter Verkhovensky sözü aldı:

- Sabahtan beri Matveyeva'da tren bekliyordum. Trenin son vagonları raydan çıkmıştı. Az kaldı bacaklarım kırılıyordu.

Lisa:

- Bacaklarınız mı kırılıyordu! diye haykırdı. Anneciğim, geçen hafta biz de Matveyeva'ya gitmek istemiştik, gitseydik, bizim bacaklarımız da kırılabilirdi!

Bayan Drozdov haç çıkartarak:

- Tanrı korusun! dedi.

- Anneciğim, anneciğim, sevgili anneciğim, gerçekten de iki bacağımı kırmış olsam, korkmamalısın. Bacaklarımı gerçekten de kırabilirim. Her gün deliler gibi kosup durduğumu kendiniz söylüyordunuz. Topal olduğum zaman beni yürüyüşe çıkarır mıydın, Maurice?

232

Tekrar kahkahalarla gülmeye başladı.

- Eger topal olursam, sizden baskısı ile gerçekten çıkamam. Bundan hiç kuskunuz olmasın. Fakat, ya tek bacağımı kıracak olursam! Bunun bile büyük bir şeref olacağını söyleyecek kadar nazık olun bari!

Bay Drozdov, can sıkıntısı ile kaslarını çatarak:

- Bir bacağınız olduğundan mı şeref duyacağım, diye mirildandı.

- Fakat beni gezdirebileceksiniz; sadece siz, baska kimse değil.

Bay Drozdov'un kasları biraz daha çatıldı.

- O zaman bile, siz beni gezmeye götürürdünüz, diye mirildandı.

Lisa, panige kapılarak:

- Tanrım, saka yapmaya çalıştığımı fark etmediniz mi? diye haykırdı. Bir daha sakın böyle bir şey yapmaya kalkmayın, Maurice! Fakat, Gerçekten, ne kadar bencil bir insansınız! Sizin hesabınıza, kendi kendinizi aldatığınızı söyleyeceğim. Aksine, sabahtan aksama kadar, bacaksız daha ilginç olduğumu söyleyip dururdunuz. Oysa, bir şey var ki, bunun önüne geçmek mümkün olmaz sanırım; siz çok uzun boylusunuz, ben bacaksız olunca sizin yanınızda çok kısa kalacağım; o zaman beni kolunuza takip nasıl gezdireceksiniz, merak ediyorum? Hayır, o zaman tamamen uygunsuz oluruz!

Sarsıla sarsıla gülmeye başladı. Sakaları ve imaları çok basit olmakla beraber, herhangi bir basarının pesinde olmadığı da belliydi.

Peter, bana fısıldadı.

- İsteri! Çabuk tarafından bir bardak su getirmeleri gerekir! Haklıydı. Bir dakika sonra herkes Lisa'nin basına üstü ve

derhal su getirildi. Lisa, sevgili annesine sarılarak onu öptü ve omzuna kapanarak ağlamaya başladığı sırada, tekrar basını kaldırdı

233dikkatle annesinin yüzüne bakti ve kahkahayla gülmeye başladı. Bayan Stavrogin, onları, Dasha'nın daha önce girmiş olduğu kapıdan geçirerek odasına çıkardı. Fakat, yoklukları ancak dört dakika sürdü.

Simdi, bu unutulmaz sabahın bütün ayrıntılarını hatırlamaya çalışıyorum. Kadınların salondan çıkmasından sonra (Dasha yerinden bile kipirdamadan oturuyordu), Stavrogin, hepimizin tek tek elini sıkması ve hatırlıyordu. Yalnız, oturduğu yerden kimildamayan ve bası göğsüne sarkmış olan Shatov'la konuşmadığını çok iyi hatırlıyorum. Bay Verkhovensky, onunla önemli konular hakkında konuşmaya niyetleniyordu ki, Nicholas onu dinlemeden Dasha'nın yanına kostu. Ama, tam yarı yolda, Peter Verkhovensky, onun önünü kesti ve onu sürüklercesine pencerenin önüne götürüp bir seyler fisildamaya başladı. Yüz anlamlarına bakılacak olursa bunların önemli seyler olduğu anlaşıyordu. Stavrogin, dudaklarında soğuk bir tebessümle, kendisine söylenenleri dalgın dalgın dinliyordu. Tavırlarında oradan bir an evvel kurtulmak istemiş gibi bir görünüşü vardı. Hanımlar döndüğünde pencereden ayrıldı. Bayan Stavrogin, Lisa'yi eski yerine oturarak, hiç olmazsa on dakika daha dinlenmesi gerektiğini ve temiz havanın sinirlere pek iyi geleceğini sanmadığını söyledi. Lisa'nın üzerine titrer gibi bir hali vardı. Kendisi de onun yanına oturdu. Serbest kalan Peter, hemen onların yanına kosarak neseli bir konuşmaya daldı. İşte o zaman, Stavrogin ağır adımlarla Dasha'nın yanına gitti. Dasha, onun yaklaştığını görünce gözle görülebilir derecede titredi ve yüzü kızarak ayaga fırladı.

Nicholas, yüzünde oldukça garip bir anlama:

- Sizi tebrik etmem gerekiyor... yoksa tebrik için biraz erken mi, dedi.

Dasha, cevap verdi; ama, söylediklerini duyamadım. Nicholas, sesini biraz yükselterek:

- Düşüncesiz davrandığım için özür dilerim, dedi. Fakat biliyorsunuz, bana özellikle duyuruldu. Biliyor muydunuz?

234

-Evet, özellikle size duyurulduğunu biliyorum. Nicholas gülerken:

- Tebriklerimle isinize engel olmadığımı umarım, dedi. Ve eğer Bay Verkhovensky...

Peter, birden onlardan yana yürüdü.

- Ne oluyor? Tebrik edilecek ne var? S izi ne nedenle tebrik etmeliyiz, Bayan Shatov? Onun için değildir, herhalde? Yüzünüzün

kızarmasından doğru tahmin ettiğimi anlıyorum. Ve kuskusuz, güzel, soylu kızlarımızı baska neden tebrik edebiliriz ki? Ve baska hangi tebrik onların yüzlerini kızartır? Eh, benim de tebriklerimi kabul buyurun, eğer tahminlerimde yanılmıyorsam tabii. Ve paramı da verin bakalım! Hatırlarsanız İsviçre'de, evleneceğinize dair bahse girmistik, öyle değil mi? Ah, evet, İsviçre dedim de hatırladım, neler düşünüyorum! Aslında buraya da bir iş için gelmişim; ama, hemen hemen unutmamıştım. Söyleyin bana...

Sözünün burasında seri bir hareketle babasına döndü.

- ...İsviçre'ye ne zaman gidiyorsunuz? Bay Verkhovensky birden sasırdı.

- Ben...İsviçre mi, diyebildi.

- Garip şey, gitmiyor musunuz? Fakat evleniyorsunuz, değil mi? Öyle yazmamış mıydınız?

Bay Verkhovenky:

-Pierre! diye haykırdı.

-Pierre... ne demek istiyorsunuz? Mümkün olduğu kadar çabuk olarak fikrimi öğrenmek istediğinize göre, bu evlenmeye karşı olmadığımı bildirmek için kosarak geldiğimi söylememden memnun olursunuz sanırım.

Soluk almak için durduktan sonra devam etti:

- Fakat, mektubunuzda yazdığınız gibi "kurtarılma" zorundaysanız, her zamanki gibi yardımınıza kosmaya hazırım. Evleneceği doğru mu, Bayan Stavrogin?

235Seri bir hareketle Bayan Stavrogin'e dönmüştü.

- Düşüncesizlik etmedığımı umarım. Bütün şehir halkının bu evlenmeden haberi olduğunu ve kendisini tebrikleri ile rahatsız ettiklerini, bu nedenle, daima geceleri yürüyüşe çıktığını yazmıştı. Mektubu halen cebimde. Fakat, inanır misiniz, Bayan Stavrogin, mektuptan bir şey anlayamadım. Ne bası belli ne de sonu!

Yine babasına döndü.

- Bana sadece bir şeyi söyleyin, efendim, sizi tebrik mi edeceğim yoksa, kurtaracak mıyım? İnanılmaz gibi görüneceğini biliyorum; ama, bir satırında dünyanın en mutlu diğer satırında ise en bedbaht adamı olduğunu yazıyor. Önce, onu affetmemi istiyor. Böyle yazmakta haklıdır diyelim; fakat, yine de sunu söylemeliyim. Düşünün bir kere, adamcagız bütün hayatı boyunca beni sadece iki kere görmüş ki, bu da kazayla olmuş ve şimdi de üçüncü defa da evleniyor, birden evlenmekle bana karşı olan babalık görevlerini yapamayacağından dolayı yanıp yakılıyor. Kilometrelerce uzaktan bana yalvarıyor ve ona kızmamamı, evlenmesine izin vermemi diliyor! Lütfen gücenmeyin, efendim. Yasinizin gereği olabilir. Geniş fikirliyim ve sizi suçlamıyorum. Düşünelim ki size onur veriyor falan, filfn. Fakat, yine de asil derdinizin ne olduğunu anlayamıyorum. Mektubunuzda İsviçre'deki günahlar' dan dem vuruyorsunuz.'Evleniyorum', diye yazıyor. 'Belki bir çeşit günahattan, belki de baska birinin günahından dolayı.' Ya da her ne ise... kısacası, "günahlar". 'Kız', diyor. 'Gerçekten bir hazinedir.' Fakat ona 'degersiz' olduğunu söylüyorsunuz. Tabii, bu sanırım sizin tarzınız. Fakat, tahminimce, bu 'günahlardan' ya da kosullardan ötürü, kiliseye ve sonra da İsviçre'ye gitmeye

zorlanıyorsunuz. Bu bakımdan, her şeyi yüzüstü bırakıp gelmemi istediniz. Siz bundan bir şey çıkarabiliyor musunuz? Oysa... yüzünüzün anlamından da anlıyorum ki...

Cebinden çıkardığı mektubu sallayarak salondakilere bakıyordu. Dudaklarında masum bir tebessüm vardı. "

- ... bir seylere engel olmak üzereyim. Galiba baltayı tasa vurmak üzereyim. Hiç olmazsa inanıyorum ki... benim samimi ge-

236

vezeligimden ve Bay Stavrogin'in de söylediği gibi aceleciliğim yüzünden...

Tekrar babasına döndü.

- Anlıyorsunuz, ya, efendim... burada dostların arasında olduğumu düşündüm, daha doğrusu sizin dostlarınızın arasında olduğumu düşündüm, efendim, sizin dostlarınız. Aslında, burada yabancı olan benim ve görüyorum... görüyorum ki hepiniz bir şeyler biliyorsunuz ve bildiğiniz bu şeyi bilmeyen sadece benim.

Bakışlarını hflf salonda dolastırıyordu. Bayan Stavrogin, yüzü sararmış, dudaktan öfkeden titreyerek Peter'in yanına gitti.

- Demek Bay Verkhovensky, size, isviçre'de islenmiş baskasının günahları ile evleneceğini ve onu "kurtarmak" üzere hemen gelmenizi yazdı... Kullandığı kelimeler bunlardı, değil mi?

Peter endişeye kapılmış gibi, eskisinden daha çabuk konuşmaya başlayarak:

- Yani demek istedim ki, burada dönen bir şeyler varsa, benim bunlardan haberim yok, dedi. Sonra, ne var ki, böyle yazmak tamamen onun suçu. İşte mektubu. Biliyor musunuz, Bayan Stavrogin, son birkaç aydır mektuplarının ardi arkası kesilmek bilmedi. Öyle oldu ki, çoğu zaman mektuplarını sonuna kadar bile okuyamadım. Gevezeligimden dolayı bağışlamalısınız, baba; fakat, bunu samimiyetle söylemelisiniz ki, bu mektupları laf olsun diye yazıyordunuz, aslında onları okuyup okumamam üzerinde durmuyordunuz. Lütfen, lütfen gücenmeyin. Neticede, akraba değil miyiz? Fakat, bu mektubu, Bayan Stavrogin, bu mektubu, sonuna kadar okudu. Bu 'günahlar', efendim, bu 'baskasının günahları', bizim birtakim kabahatlerimiz olsa gerek. Ve bahse girerim ki bu kabahatler önemsiz şeylerdir. Fakat, bu küçük kabahatleri, biz büyötmeye çalışıyoruz. Anlıyorsunuz ya, mali durumumuz zannettiğiniz kadar iyi değil ve artık biz bunu bir sır olarak saklayamıyoruz. Biliyorsunuz, kfgida karsi da bir tutkumuz var... fakat özür dilerim belki böyle konuşmamam gerekirdi... ayrıca, konunun

237disinda kaliyor... korkarım ki çok gevezelik ediyorum. Fakat, sizi temin ederim, Bayan Stavrogin, beni o kadar korkuttu ki, hemen neredeyse onu gerçekten 'kurtarmak' için hazırdım. Nihayet, kendimi oldukça utanmış hissediyorum. Neden boğazına bıçağı dayayan ben olayım? Bu kadar merhametsiz bir kimse değilim, değil mi? Burada, drahomadan söz ediyor... fakat, buraya bakın, ihtiyar, gerçekten evlenmek istemiyorsunuz, değil mi? Bu bizim huyu-muzdur... boş konuşmayı severiz... sırf kendi sesimizi duyabilmek için... Ah, Bayan Stavrogin, çok fazla ve yersiz konuştugum için beni suçladığınızı biliyorum...

Bayan Stavrogin canı sıkılmış olarak:

- Aksine, dedi. Sabrınızın sonuna geldiginizi görüyorum ve bunun için de nedenleriniz olmalı.

Bayan Stavrogin, anlatılanlarda büyük rolü olan Peter Verkhovensky'nin içini dökmesini sinsi bir zevkle dinlemisti, (o zamanlar, Peter Verkhovensky'nin nasıl bir rol oynadığını bilmiyordum, ama rolünü çok beceriksizce oynuyordu)

Bayan Stavrogin:

- Aksine, diye devam etti. Konuştugunuz için size son derece minnettarım. Siz olmasaydınız, bunları öğrenmem mümkün olamazdı. Yirmi yıldan beri ilk defa olarak gözlerim açıldı. Nicholas, siz de, bu olaydan özellikle haberdar edildiğinizi söylemistiniz. Size bunu yazıp haber veren, Bay Verkhovensky miydi?

- Ondan en masum... hem de çok onurlu bir mektup eldim.

-Sasirmis olduğunuzu ve kelime bulmakta zorluk çektiğinizi görüyorum, bu kadarı yeter! Bay Verkhovensky... Birden gözlerinden ateş püskürerek ona dönmüştü.

- ... bana büyük bir iyilikte bulunmanızı isteyeceğim. Bizi derhal terk etmek nezaketinde bulunur musunuz? Ve bir daha da kapımdan içeri adiminizi atmayın, lütfen!

Okuyuculardan, Bayan Stavrogin'in hflf geçmeyen 'büyük heyecanını' hatırlamalarını istemeliyim. Bay Verkhovensky'nin suçlu

238

olmadığı söylenemezdi. Ama, o anda beni en çok sasirtan, Peter'in 'suçlamalarını', onun konuşmasına mani olmak aklına gelmeden dinlemesi ve Bayan Stavrogin'in kendisini evinden 'Kovmasını' büyük bir sogukkanlilikla karsılamasıydı. Böylesine sogukkanli olabilme gücünü nereden almisti? Benim için açık olan tek şey vardı: Onun için çok değerli oğlu Peter'le karsılaşması ve özellikle onun sözleri gururunu incitmisti. Bu derin acının gerçek olduğu gözlerinden anlaşıyordu. O anda onu inciten başka bir şey daha vardı; yani, alçaklık etmiş olduğunu kalbinin en derin yerinde hissediyordu. Daha sonra, bunu bana büyük bir içtenlikle itiraf etmişti. Bazen, gerçek bir acı, uçarı bir insani bile birden ağırbaşlı yapabiliirdi. Bazi zamanlar, gerçek acı, en aptal bir kisiyi bile, akıllı bir adam yapabiliirdi. Gerçek acının özelliğı de buydu, zaten. Eger bu böyleyse, Bay Verkhovensky gibi bir adamda, bu degisikliklerin hangisi olabiliirdi? Aslında, onda büyük bir degisme vardı, tabii bu kısa bir zaman içindi.

Tek kelime söylemeden, Bayan Stavrogin'i büyük bir gururla yerlere kadar egilerek selamladı. (Yapabileceği bir şeyin olmadığı doğrudur.) Hemen çıkıp gitmek istiyordu; ama, kendisine hiç kim olamadan Dasha'nın yanına gitti.

Bayan Dasha, birden heyecana kapıldı. Sanki onun ne söyleyeceğini pesinen biliyormuş gibi haykirdi.

- Lütfen, Bay Verkhovensky, bir şey söylemeyin!...

Sonra, çabuk çabuk konuşmaya başladı. Yüzünde üzüntülü bir anlam vardı.

- Tanrı adına susun!... Size eskisi gibi saygı duyduğuma ve yine değer verdiğime emin olun... ve... ve... Bay Verkhovensky, siz de benim için iyi düşünün... bu benim için her şeyden çok önemli.

Bay Verkhovensky, Dasha'nın önünde yerlere kadar eğildi. Bayan Stavrogin:

- Bu seni ilgilendirir, Dasha, dedi. Arzu ettiğin gibi hareket etmeye mutlak olarak serbestsin. Önce böyleydi, şimdi de böyle ve gelecekte de böyle olacak.

239 Peter Verkhovensky, alnına vurarak:

- Ulu Tanrım, şimdi her şeyi bütün çıplaklığı ile görebiliyorum ! diye haykirdi. Fakat... fakat bütün bunlardan sonra, ben ne duruma düştüm!... Sevgili Bayan Shatov, son derece üzgünüm!.

Sözünün burasında babasına hitap etti.

- Gördünüz mü, ihtiyar, beni ne durumda bıraktınız, ha? Bay Verkhovensky sakin bir sesle:

- Pierre, benimle başka türlü konuşabilirdin, öyle değil mi, dostum? dedi.

Peter elini sallayarak:

- Bağarmayın, lütfen, dedi. İnanın bana, bütün bunlar, yaşlandığınızdan ötürü sinirlerinizin zayıf olmasından ileri geliyor ve bağarmak sağlığınız için hiç de iyi değildir. Beni neden uyar-madığınızı söylemelisiniz; çünkü, konuşmaya önce benim başlayacağımı biliyor olmalıydınız!...

Bay Verkhovensky, delici bakışlarını Peter'in gözlerine dikti.

- Pierre, burada olup bitenleri bu kadar iyi bildiğin halde, bu konuda gerçekten bir bilgin yok muydu? Bunu mu söylemek istiyorsun?

- Ulu Tanrım! Ne olaganüstü bir insan! Yaslı bir bebek olmaktan çok, insanın yüzüne tüküren bir bebeksiniz, aynı zamanda, öyle mi? Bayan Stavrogin, ne söylediğini duydunuz mu?

Bir uğultudur başladı; fakat birdenbire, kimsenin nasıl olduğunu anlayamadığı olaganüstü bir durum ortaya çıktı.

\*\*\*

Her şeyden önce, su gerçeği söylemeliyim ki, son birkaç dakikadan beri, Lisa tamamen degismiş, artık bambaska biri olmuştur. Annesine ve ona doğru eğilmiş olan Bay Drozdov'un kulagina aceleyle bir şeyler fısıldıyordu. Endişeli, fakat kararlı görünüyordu. Nihayet yerinden kalktı, derhal oradan ayrılacaklarmış gibi, Bay

240

Drozdov'un yardımıyla yürüyen annesine acele ettiriyordu. Halbuki, burada olanlar son bulmadan gidemeyecekleri kaderlerinde varmış.

Kösesinde herkes tarafından unutulmuş Shatov (Lisa'ya yakın oturuyordu), tahmin ederim ki neden ötürü burada olduğunu bile bilmiyordu; birden yerinden kalktı ve acele etmeden salonu geçerek Stavrogin'e doğru yürüdü. Gözlerini bir kere olsun ondan ayır-mamıştı. Shatov'un yaklaştığını fark eden Stavrogin, belli belirsiz gülümsedi; fakat, Shatov karsisinde durunca dudaklarındaki tebessüm kayboldu.

Shatov'un, hiçbir şey söylemeden ve gözlerini -Stavrogin'in gözlerinden ayırmadan tam karsisinde durduğunu fark eden herkes konuşmayı kesti; en son susan Peter Verkhovensky oldu; Lisa ve annesi salonun tam ortasında kaldılar. Böylece bes saniye kadar bir zaman geçti; Stavrogin'in yüzünde, saskinlik yerine öfke izleri belirdi, kasları çatıldı ve birdenbire...

Ve birdenbire, Shatov, ağır yumruğunu kaldırıp, Stavrogin'in yüzüne var gücüyle vurdu. Stavrogin siddetle geriye doğru savruldu.

Shatov, herkes gibi avucunun içiyle tokat atmamıştı (deyisim doğrusa), onu yumruklamıştı. Yumruğu kocaman, kemikliydi ve üzerinde kırmızı tüyler ve kırmızımsı çiller vardı. Eger yumruk Stavrogin'in burnuna raslamış olsaydı, burun kemigini kıracağı gerçektir. Fakat yumruk, Stavrogin'in sol yanına, dudagının üst kısmına ve dişlerine rasladı ve dudaklarından çenesine doğru ince bir kan seridi uzandı.

Bu davranışı bir çığlığın takip ettiğini hatırlıyorum; belki, haykiran Bayan Stavrogin'di; bunu pek iyi hatırlayamıyorum; çünkü, salonda yine çit çıkmıyordu. Bütün olay, on saniye kadar kısa bir zaman içinde olmuştur.

Bununla beraber, bu on saniye içinde daha başka şeyler de oldu.

241 Tekrar okuyucularıma hatırlatırım ki, Bay Stavrogin korku bilmeyen bir adamdı. Düellolarda, rakibinin tabancasının karsisinde sogukkanlılıkla nisan alır ve aynı sogukkanlılıkla tetiği çekerek rakibini öldürürdü. Birisi onu tokatlayacak olsa, değil onu düelloya çağırarak, hemen oracıkta öldürürdü, sanırım; gerçekten de, karsisindekini, ne yaptığını bilerek öldüren cinsten insanların sınıfına dahildi. İşte, Stavrogin böyle yaradılıştan bir adamdı. Zannedirim ki, insanın düşünme yeteneğini yok eden öfkelenmeyi hiç tatmamıştır. Bazen, bütün benliğini saran öfkeli anlarında bile kendisini kontrol edebilmiş ve düelloya çağırmadan adam öldürdüğü

takdirde Sibirya'ya sürüleceğini idrak etmiştir. Böyle olmakla beraber, kendisine hakaret eden kimseyi, hiç düşünmeden orada öl-dürülebilecek kapasitede bir adam olduğuna inanıyorum.

Son yılda, Stavrogin'i devamlı olarak inceliyordum; bu nedenle, onun hakkında bu satırları yazarken, onu ilgilendiren birçok gerçeği bütün açıklığı ile biliyorum. Geçmiste yasanmış, akla durgunluk veren serüvenleri zamanımıza kadar gelmiş olan bazı kimselerle onu karşılaştırabilirim. Örneğin, isyancıardan L...n hakkında; L...n'in tehlikeye bilerek atıldığı, bundan son derece zevk aldığı; tehlikeyi kendisine bir ihtiyaç saydığı; gençken, hiçbir neden yokken düello ettiği; Sibirya'da yalnız bir bıçakla ayı avına çıktığı; Sibirya ormanlarında, kaçak kürek mahk-mları ile, - bir aydan daha tehlikeli olduklarından- karşılaşmaktan zevk aldığı söylenir. Hiç kusu yoktur ki, bu efsanevi kimselerin, pek güçlü korkulan vardı; aksi halde, sakın bir hayat geçirirler ve tehlikeye karşı fiziki bir ihtiyaç duymazlardı. Onları en çok etkisi altına alan, bu korkularını yenme ihtiyacıdır. Daima bir zafer sarhosluğu içinde bulunmaktan, onların üstesinden gelecek bir güç olmadığını düşünmekten hoslanırlar. Sözü'nü ettiğim L...n, Sibirya'ya sürgüne gönderilmeden önce, zengin babasının isteklerine boyun eğmek istemediği için bir süre açlıkla kıvrılmış ve karnini doyurabilmek için çalışarak ekmek parası kazanmak zorunda kalmıştır. Demek ki, o adam, uğrası birçok yönleriyle kabulleniyormuş; gücünü sadece, ayı avlarında ve düelloda göstermiyormuş demektir.

242

Fakat, ne olursa olsun, o zamandan bu zamana kadar çok yıllar geçti ve zamanımızın sinirli, ne istediklerini bilmeyen yaradilistaki insanları, geçmişin dürüst, namuslu maceraperestleri ile kıyas bile kabul etmez. Stavrogin, belki, L...n'e yukardan bakar ve onun için kahramanlık taşıyan bir korkak diyebilir; ama, bunu da yüksek sesle söyleyemez. Bir düelloda rakibini vurabilir ve ayı avına gidebilir ve gerekirse, kendisini bir ormanda haydutlara karşı savunabilirdi; L...n kadar korkusuz olabilirdi; ama bütün bunları, zevk duymadan, bir sorun karşısında, bezginlik ve tembellikle, biraz da bıkınlıkla yapardı. Öfkesine gelince, L...n ve Lermontov'la karşılaştırıldığı takdirde onları kat kat geride bırakırdı. Belki de, bu iki adamın öfkelerinin toplamı bile, Stavrogin'in öfkesine eşit olamazdı; fakat, onun öfkesi, soğuk, sakın, hatta, öfke için söylenebilirce, mantıklıydı; öfkelerin en igrenci ve en korkulusuydu. Tekrarlıyorum; o zaman öyle düşünmüştüm ve şimdi de aynı şekilde düşünüyorum (şimdi her şey bitti) ki, Stavrogin, böyle bir tokat yemis olsaydı ya da buna benzer bir hakarete uğramış olsaydı, kendisine hakaret edeni, düelloya çağırmadan hemen oracıkta öldürürdü.

Bununla beraber, içinde bulunduğumuz olayda geçenler tamamen baska ve hayret vericidir.

Yedigi yumruğun etkisiyle hemen hemen yere yuvarlanacak kadar kaybettigi denesini bulur bulmaz ve daha yanagina siddetle çarpan yumruğun yankisi kocaman salonda kaybolmadan; Shatov'u omuzlarından yakaladı; fakat, birden ellerini geri çekerek arkasında kavusturdu. Tek kelime dahi söylemedi; fakat Shatov'a bakarken rengi kfgit gibi bembeyaz olmuştü. Oysa, gariptir, gözlerindeki parıltı birden kaybolmuş gibi göründü. On saniye sonra gözleri, yanılmadigima eminim, buz gibi ve sakindi. Sadece rengi son derece soluktu. Tabii, içinde neler geçtiğini bilemem, onu sadece dis görünüsü ile tarif ediyorum. Bir adam çıksa ve dayanıklılığını ölçebilmek için, örneğin, kor halindeki demir bir çubugu yakalasa, on saniye kadar, dayanılmaz acıya katlansa, sonunda bu acıyı yense, bu adam sanırım ki, bu on saniyede Stavrogin'in o anda duyduklarının aynen benzerini duyardı.

243Gözlerini yere ilk çeviren Shatov oldu ve görünüse göre buna mecbur olmuştü. Sonra yavas yavas arkasına döndü ve salondan çıktı. Fakat çıkisi, Stavrogin'e doğru yürüyüşü gibi olmamıstı. Salondan sessizce, omuzları çökmüş; sanki kendi kendine söyle-niyormuş gibi, bası göğsüne düsmüş olarak çıkmıstı. Zannederim ki bir seyler fisildiordu. Kapiya kadar büyük bir dikkatle yürümüstü. Ne bir şey devirmiş ne de bir seye çarpmıstı; kapiyi hafifçe aralamış ve disari süzülmüstü. Disari çıkarken, ensesinin üzerinde toplanan saçlar, özellikle göze çarpiyordu.

Sonra, kimsenin konuşmasına fırsat kalmadan ortalığı canhıras bir feryat yırttı. Lisa'nın, annesini omzundan, Bay Drozdov'u kolundan yakalarak onları salondan çıkarmak amacıyla birkaç kere siddetle çekistirdiğini gördüm. Fakat, birden acı bir çiglikla baygın olarak yere yuvarlandı. Basını haliya çarptığı zaman çıkan tok ses hflf, kulaklarımdadır.

244

İkinci Bölüm

GECE

Sekiz gün geçti. Şimdi her şey bittikten sonra bu olayları küçük bir tarih olarak yazıyorum ve olayların neler olduğunu biliyoruz; fakat o zamanlar hiçbir şey bilmiyorduk ye bütün bunların bize garip gelmesi kuskusuz ki çok normaldi. Bay Verkhovensky ve ben, hiç degilse, ilk günlerde eve kapandık ve olayları uzaktan izledik. Eskiden olduğu gibi çok seyrek olarak disari çıkıyor ve öğrenmeden rahat edemediği haberleri getiriyordum. Atılan yumruk Lisa'nın bayılma olayı ve pazar gününün diğer olayları hakkında, şehirde değişik söylentilerin yayılmış olduğunu söylemeye gerek yok. Fakat anlayamadığımız bir husus vardı, o da bütün bu olayların bu kadar doğru ve bu kadar çabuk nasıl yayıldığıydı. Bize göre, orada bulunanların hiçbirisi, kendilerini de ilgilendiren olayların gizliliğini bozmak istemezdi. Ayrıca, orada olanları kendi yararlarına da kullanamazdı. Salonda usaklar yoktu; ancak, Lebyatkin bir seyler söylemiş olabilir, fakat bunu öfkesinden



245Ötörü yapmis olamazdi; çünkü o gün son derece korkmus olarak oradan ayrilmisti (ve düşmandan korku, ona karsi duyulan öfkeyi yok eder); fakat, kendini tutamayip, sirf gevezelik olsun diye bazi seyler söylemis olabilirdi. Fakat, Lebyatkin ve kizkardesi ertesi gün, hiçbir iz birakmadan ortadan kaybolmuslardi; artik Filippov'un evinde oturmuyorlardi; nereye gittiklerini de kimse bilmiyordu; sanki, yer yarilip içine girmistiler. Bayan Lebyatkin hakkında bilgi almak istedigim Shatov, odasina kapanmisti ve tahmin ederim ki bu sekiz gün süresinde hiçbir tarafa cikmadigi gibi, isine bile gitmemisti. Beni görmeyi bile reddetti. Sali günü onu görmeye gittim ve kapisini çaldim. Cevap alamadim; fakat evde oldugunu kesinlikle bildigimden, kapiyi bir kere daha çaldim. Birden yatagindan fırlayip kapinin önüne geldi ve olanca gücüyle haykirdi: "Shatov evde yok" Bu cevabi aldıktan sonra oradan ayrilmak zorunda kaldim.

Bay Verkhovensky ve ben, herhangi bir korkuya kapilmadan, nihayet, sehre yayilan söylentilere ancak, Peter Verkhovensky'nin neden olabilecegine karar verdik. O olaydan kısa bir süre sonra, Peter Verkhovensky babasi ile konusurken, olayin herkesin agzinda dolastigim; özellikle, kulüpte hep ondan konusuldugunu; vali ve karisinin olaydan en ince ayrıntilarina kadar haberli olduklarini görünce çok sasirdigini ısrarla söylemisti. ilgi çekici baska bir sey daha vardi; pazartesi gecesi Liputin'le karsilastigimda olayi bütün ayrıntilari ile farkettim. Bundan da anlasildigina göre, olaydan ilk haberli olanlardan biriydi.

Kadınların çoğu (ve yüksek sosyetededen bazı hanımlar), Mary Lebyatkin'le, yani, onların deyişiiyle 'esrarlı total' ile olaganüstü ilgileniyorlardi. Hatta, bazıları onunla tanışmak ve ilişki kurmak istiyordu. Bu da gösterir ki, Lebyatkinler'i koruyan kimseler ellerini çok çabuk tutmuslardi. Fakat, hemen hemen herkes, Lisa'nin bayılma olayi ile ilgileniyordu. Genç kizin akrabası, koruyucusu olarak, valinin karisini ilgilendirdigi için bütün 'sosyete', bu olaya karsi son derece büyük merak gösteriyordu. Ve neler söylenmedi!... Olayi saran esrar perdesi de gevezeliklerine yardımcı oluyordu; her iki evin

246

kapisi da siki siki kapatılmisti; Lisa'nin yüksek atesle yattigi söyleniyordu; aynı seyler Stavrogin için de söylenmekteydi; bir disinin kirlimis olduğu ve yanaginın sistigi hakkında olmadık dedikodular yapıliyordu. Hatta, orada burada, yakın bir gelecekte, şehrimizde olacak cinayetlerden bile söz ediliyordu; Stavrogin'in böylesine bir hakareti sineye çekemeyecegini ve Shatov'u öldürecegini; fakat, bunu Korsika'daki kan davalarında olduğu gibi, el altından yapacağı söyleniyordu. Bu düşünce oldukça ilginç bulunmustu; fakat, yüksek sosyetedede bulunan gençlerin çoğunluğu, bu söylentileri, büyük bir igranti duyarak ve umursamadan dinliyordu; ama, bunun yapmacık olduğu kanisındaydım. Genel olarak, toplumun Stavrogin'e karsi olan düşmanlığı yeniden filizlenmisti. Hatta, akli basında olanlar bile, nedenini bilmeden onu suçlamaya çalışıyorlardi. Lisa'nin onurunu kirlettiği ve İsviçre'de aralarında bazı olayların geçmiş olduğu fişiltileri, ortalarda dolasiyordu. Tabii, tedbirde kusur etmeyen kimseler, kendilerini bu dedikodulardan uzak tutuyorlarsa da, söylenenleri sinsi bir zevkle dinliyorlardi. Seyrek olarak söylenen bazı seyler de vardi ki, bunlar toplumun içinde söylenemiyor, gizlice ve gençlikle kapalı kapıların ardında konusuluyordu. Bu garip söylentilerden söz etmekteki amacım, okuyucuya ilerdeki olayları daha iyi anlayabilmeleri için yardımcı olmaktadır. Bazı kimseler, kaslarını çatarak, kim bilir hangi kanıtlara dayanıp, Stavrogin'in şehrimizde özel bir işi olduğunu; Petersburg'da Kont K. aracılığıyla birtakım yüksek kimselerle tanışmış olduğunu; hatta, devletle ilgili bir memuriyete bile girmiş olabilecegini; buraya belki de gizli bir görevle geldigini söylüyorlardi. Akli basında, ağırbaşlı kimseler, bu söylentileri gülümseyerek karsiliyorlar ve sosyetedede rezaletlere karışan, topluma sis bir yanakla çıkan bu adamın devletle ya da memuriyetle ilişkisi olamayacağını söylüyorlardi. O zaman da kulaklarına, onun resmi bir görevden çok, gizli bir görevle geldigi ve böyle görevlerde de o kimsenin memura benzememesi gerektiği fışıldanıyordu. Böyle sözler aynı zamanda etkili olmustu; ilin sınırları içindeki ilçe ve köylerin özel yönetiminin Petersburg'da yakından izlendigini bi-

247liyorduk. Tekrar ediyorum, bu söylentiler sadece kısa bir süre devam etti ve iz birakmadan kayboldu; simdilik bu söylentilerin kaybolmasını, Stavrogin'in sosyetedede görünmesiyle birlestirecegim; fakat, sunu da ekleyebilirim ki, bu söylentiler, belirli bir noktaya kadar, yakın bir zamanda Petersburg'dan dönen, emekli muhafız yüzbaşısı Artemy Gaganov'un, kulüpte öfkeyle söylediği birkaç belirsiz söze de dayanıyordu. Gaganov, ilimizin ve çevresinin en büyük toprak sahibi, Petersburg sosyetesinin sözü geçer bir adamı, kulübümüzün yönetim kurulunda saygı duyulan bir üyesi ve öykümüzün basında anlattığım dört yıl önce toplumun içinde beklenmedik bir.hakarete uğrayan rahmetli Pavel Gaganov'un ogluydu.

Bayan Lebke'nin, Bayan Stavrogin'e özel bir ziyarette bulunduğu, kapıda Bayan Stavrogin'in özür diledigi ve hasta olduğundan dolayı onu kabul edemeyeceği haberi bütün şehre yayıldı. Aynı zamanda, bu olaydan iki gün sonra, Bayan Lembke'nin adam gönderip Bayan Stavrogin'in sağlığı ile ilgilendiği de bilmiyordu. Nihayet, Bayan Lembke, her yerde Bayan Stavrogin'i 'korumaya' başladı; yani, mümkün olduğu kadar, belirli bir şekilde ve tabii ancak yüce anlamda. Pazar günkü olaylar anlatıldığında, önce sert ve soguk bir tavır takınarak dinledi; öyle ki, onun bulunduğu yerlerde bu olaydan bir daha söz edilmez oldu. Böylece, Bayan Lembke'nin bu olayı, yabancı biri gibi değil de, olaya katılan bir kimse gibi en küçük ayrıntılarına kadar bildigi söylentisi her tarafa yayıldı. Yeri gelmisken söyleyeyim, Bayan Lembke, elde etmek için didindigi, can attığı yüksek etkiyi elde etmiş ve kendisini 'çevresi alınmış' olarak görmeye başlamisti. Toplumun bir kısmı, onun

pratik zekfili ve is bilir olduguna inanmist... ama bundan daha sonra sözeceğim. O zamanlar babasini pek sasirtan, Peter Verkhovensky'nin sosyete de sivrilmesi, Bayan Lembke'nin destegi ile olduğı söylenebilir. Belki de Bay Verkhovensky ve ben isi biraz büyütüyorduk. Önce, Peter Verkhovensky, sehre gelisinin ilk dört gününde bütün sehirli tarafından taninmist. Peter Verkhovensky, pazar günü gelmist ve ben onu sali günü, çok magrur, sinirli ve alingan; sosyete de sevilmele beraber karakteri bakımından geçinilmesi çok güç bir

248

kimse olan Gaganov'un arabasinda görmüstüm. Peter, ayni zamanda vilayet konaginda da iyi karsilanmist... hem de o kadar iyi karsilanmist ki, gerçekten, vali konaginda yoklugu hissedilen ve her zaman aranan genç bir adam haline gelmist. Hemen hemen her gün yemeklerini konakta yiyordu. Bayan Lembke ile daha önce lsviçre'de tanismis olmakla beraber, onun konakta bu kadar çabuk basariya ulasabilmesi, çevrede oldukça kuskulu karsilaniyordu. Oysa, bir zamanlar Avrupa'da devrimci olarak taninmis, dogru ya da yanlis bilmiyorum, Avrupa'da birtakim etkinliklere katilmis, toplantilarda bulunmustu; bütün bunların gazete yayimlari ile kanitlanabilecegini bana söyleyen Alyosha Telyatnikov da, düşük kalitede emekli bir memur olduğı halde, son valimizin konaginda büyük bir itibar görüyor ve dost olarak karsilaniyordu! Fakat, bir gerçek inkfr edilemezdi; eski devrimci, sadece anavatana kabul edilmekle kalmamis, özellikle anavatana dönmesi için kiskirtilmisti; bu bakimdan bütün bu söylentiler yanlis olabilirdi. Liputin, bir gün, Peter Verkhovensky hakkındaki söylentilerden söz ederek, yaptiklarindan ötürü onun suçlu görüldüğünü; fakat, bazi devrimcilerin adım verdigi için affedildigini ve belki de vatanina gizli çalismalari ortaya çikarip yararli olacagina söz verdigi için serbest birakildigini fisildamisti. Bu kötü öyküyü, Bay Verkhovensky'ye takrarladim; düşüncek durumda olmayan dostum derin düşüncelere daldi. Daha sonra anlasildigina göre, Peter Verkhovensky, buraya gelirken çok iyi tavsiye mektuplari ile gelmis, hiç degilse, Petersburg'un sayili ve sözü geçer kisilerinden birinin yasli karisi tarafından valinin karisina hatiri sayilir bir tavsiye mektubu getirmisti. Bu yasli hanim, Bayan Lembke'nin vaftiz anasi, mektubunda, Kont K'nin, Peter Verkhovensky'yi, Stavrogin vasitasiyla tanidigini; 'eski hatalarina ragmen' onu çok degerli bir insan olarak buldugunu yazmisti . Sosyete ile az olan baglarina çok deger veren ve bunlari büyük güçlüklerle elde eden Bayan Lembke, Petersburg'un sayili hanimlarindan biri olan yasli kadindan aldigi mektup nedeniyle son derece memnun olmustu. Fakat, böyle de olsa ortada garip bir tutum vardi. Kocasini bile Peter'le ayni ayarda tutuyordu; kocasi bundan 249yakınmaya baslamisti... bu olaydan daha sonra sözeceğim. Ayni zamanda sundan da söz etmeliyim ki, büyük yazar Karmazinov da Peter Verkhovensky'ye dostça davraniyor ve onu sik sik evine davet ediyordu. Kendisinin çok büyük bir kisi oldugunu düşünen böyle bir adamın, bu kadar çabuk davranisi Bay Verkhovensky'yi her seyden fazla inciten bir durumdu. Fakat, ben bunu baska türlü yo-rumluyordum; bu aydin genci evine çağiran Karmazinov'un, kuskusuz ki, onun Moskova ve Petersburg'daki devrimci gençlerle iliskilerini göz önüne almış olduğı bir gerçekt. Büyük yazar, Rusya'nin yeni devrimci gençlerinden son derece korkuyordu ve Rusya'nin geleceginin anahtarlarinin bu gençlerin elinde oldugunu düşünüyor; onlara son derece iyimser davranmaya çalışiyordu; tabii, böyle davranmasina neden devrimci gençlerin onu umursamamasi oluyordu.

\*\*\*

Peter Verkhovensky, iki kere babasini görmeye gelmis, iki keresinde de ben bulunamamistim. İlk ziyareti çarsamba günü olmustu; yani, ilk karsilasmalarindan dört gün sonraydi ve sadece is görüşmesi idi. Aklimdayken sunu eklemeliyim; mülk sorununu kendi aralarinda, kimseye duyurmadan çözümlemislerdi. Bayan Stavrogin her seyi üzerine almış; bütün parayı ödemiş ve tabii mülkün idaresini de yükümlenmiş; sadece, Bay Verkhovensky'ye her seyin çözümlendigi haberini yollamış; kfhyasi Alexey Yego-rovich, imzalamasi için bazi kfgitlar getirmisti. Bay Verkhovensky tek kelime söylemeden büyük bir agirbaslilikla kfgitlari imzalamisti. Onun agirbasliliği ile ilgili olarak söyleyebilirim ki, yasli dostum son günlerde tamamen degismisti. Daha önceden hiç görülmemiş bir sekilde davraniyordu ve son derece sessizdi; pazar gününden beri Bayan Stavrogin'e tek mektup bile yazmamasini garipsiyordum. Ve daha da hayret verici bir durum vardi; eskisinden çok sakın ve içine kapanikti. Sonsuz ve degismez bir karara varmış

250

gibi görünüyor, dünyaya daha sogukkanli bakiyordu. Böyle olduğı açık seçik belliydi. Bu karara vardiginda, sanki bir seyler bekler gibiydi. Bununla beraber, ilk anlarda hep hastaydi; özellikle pazartesi günü, gastrit sancisi tutardi. Çevrede olanlardan haber almadan da duramazdi; fakat, her ne zaman, gerçeklere deginmeden, olayın ana noktalarını tartismaya kalkisacak ve bazi tasarilardan söz etmeye baslayacak olsam, elini kolunu sallayarak beni sustururdu. Fakat, sevgili ogluyla yaptigi her iki görüşme de, onu yikmamakla beraber çok etkilemist. Bu görüşmelerin her ikisinden sonra da, divanın üstüne, basina sirkeye batirilmiş havlu sararak yatmisti; fakat, kalben çok soguk kalmisti.

Bununla beraber, çok ender olarak beni susturmaya çalışmazdi. Bazen de, esrarli kararililigini yitirmiş, yeni düşüncelerin saldirisina karsi kendisini korumaya çalışiyormuş gibi görünürdü. Böyle zamanlar çok kısa sürmekle beraber ben yine de bunlari kaydetmeden yapamiyorum. Yine eskisi gibi ortaya atilmayi, kendisini göstermeyi, bir kere daha meydana çikip, kendisine karsi duranlarla savasmayi düşündüğünden kuskulandigim çok oluyordu.

Persembe günü aksami, Peter'le ikinci görüşmesinden sonra, basi sirkeli havluya sarılmış olarak divanda yatarken, birden haykirdi.

- Cher, onlari ezecek gücüm var!...

Bu ana kadar, bütün gün tek kelime dahi söylememisti.

- 'Fils,fils cher' (ogul, sevgili ogul) ve daha bilmem ne, bütün bu deyimlerin saçma olduğunu, ancak aşçıların kullandığı deyimler olduğunu biliyorum, fakat, bos verin. Simdi kendim anliyorum bunlari!... Ona hiçbir sey yapmadim; onu Berlin'den Rusya'daki halasinin yanina gönderdim; hem de posta arabasiyla ve daha bilmem ne... itiraf ederim... Bana 'siz', dedi. 'Bana hiçbir sey yapmadiniz; beni posta arabasiyla gönderdiniz ve burada beni soydunuz. Ona, 'Siz kötüsünüz', diye bagirdim. 'Her ne kadar sizi posta arabasiyla gönderdimse de, bütün hayatim boyunca kalbim kan agramadi mi?' Il rit (güldü). Fakat itiraf ederim, itiraf ederim... pek f!f, farz edelim ki, posta arabayla gönderdim, ne olur, yani?

251Sözlerini sayikliyorum gibi bitirmisti. Bes dakika sonra yine basladi.

- Passons (geçelim). Turgenyev'i anlamiyorum. Brazov'u uydurma bir karakter, hiç var olmamis; kimseye benzemediginden önce kendileri reddettiler. Su Bazarov, Nozdryov'la Byron'un bir çesit belirsiz karisimi, c'est le mot (tastamam)! Onlara çok iyi bakin: Köpek encikleri gibi neseyle ciyaklayarak takla atiyorlarlar. Mutludurlar, galiptirler! Bu ne biçim Bryon'dur? Ve ayrıca, ne kadar önemsizdir! Ne bayagilik, ne saçmalik, su son nom'a (isme) al-dirmadan,faire du bruit autour de son nom (ismi etrafında gürültü yapmak) için ne siddetli arzudur... Oh, ne karikatür! "Ulu Tanrim!", diye istiyorsun gerçekten?" Il rit. (güldü.) Il rit beaucoup, il rit trop (çok güldü, h!f güler). Çok garip bir gülüsü var. Annesinin böyle bir gülüsü yoktu. Il rit toujours (her zaman güler.)

Yine bir sessizlik oldu.

- Alay ediyorlar; pazar günkü olaylari hep önceden hazirladilar, diye birden parladi.

Bütün dikkatimi kulaklarima vererek:

- Oh, hiç kusu yok, diye haykirdim. Bastan basa komploydu ve bunu da saklamadilar. Ayni zamanda, çok da kötü rol yaptilar.

- Ondan sözetmiyorum. Özellikle bunu saklamadiklarini ve onların... ilgililerin... anlamlarini istediklerine akil erdirebiliyor musun? Anliyor musun?

- Hayir, anlamiyorum.

- Tant mieux. Passons. (neyse bunu geçelim). Bugün çok sinirliyim.

Sitemli bir tavirla:

- Öyleyse neden onunla tartistiniz, efendim? diye sordum.

- Je voulais convertir (onunla konusmak istiyordum). Arzu edersen gülebilirsin. Cette pauvre auntie, elle entendra de belles choses (zavalli teyze, güzel seyler bekliyor). Oh, aziz dostum, geçen gün kendimi bir vatanperver sandim, inanir misiniz? Fakat, sonra,

252

daima Rus olduğumu biliyordum... ve gerçek bir Rus da sizin ve benim gibi olmalidir. Il y a l'f dedans quelque chose d'aveugle et de louche (burada karanlik süpheli yanlar var).

- Mutlaka, diye cevap verdim.

- Aziz dostum, bilirmisiniz ki, gerçek ve dogru daima mümkün olamaz? Dogrunun mümkün olabilmesi için ona biraz da yalan karistirmek gerekir. İnsanlar daima böyle yapmistir. Belki de zafer haykirisinda bizim anlayamadigimiz bir sey var? Keske olsaydi. Keske olsaydi.

Bir sey söylemedim. O da uzun bir süre sessiz kaldi. Sanki humma atesiyle kavruluyormus gibi birdenbire:

- Fransiz akli derler, dedi. Bu yalandir; her zaman da böyle olmustur. Neden Fransiz aklina dokunurlar? Sadece Rus tembelligidir; bizim insanligimizin, bir fikir ortaya çıkarmamiza yeterli olmamasidir. Öteki uluslar arasindaki asalak durumumuzdur. Ils sont simplemet despareseux (bir sürü tembel hepsi de) ve bunun Fransiz aklıyla bir iliskisi yoktur! Oh, insanligin mutlulugu için Ruslar'ın zararlı asalaklar gibi kökünden temizlenmesi gerekir! Böyle degil... bizim arzumuz böyle degildi. Hiçbir sey anlamiyorum. Anlayabilmek için her seyimi feda edebilirdim! 'Sen anliyor musun?' diye haykirdim ona. 'Anliyor musun ki, suraya bir giyotin kursaniz ve bunu da büyük bir coskuyla yapsaniz, bunun nedeni kafa uçurmanın, ülkü edinmekten daha kolay olduğundandir!' Vous etes des pa-resseux! Votre drapeau est une gu,mille, une impuisance. (Sizler tembel adamlarsiniz. Bayraginiz paçavradan ibaret). O yük arabalari ya da nasıl derler: "İnsanlara ekmek tasiyan yük arabalarının tekerlek sesleri", Sistine Madonna'dan daha faydalidir; yoksa, nasıl derler... une b,tise dans ce genre (onun gibi bir saçmalik). Ona haykirdim: 'Fakat anliyor musun ki, mutsuzluk, insanlara mutluluk kadar gereklidir... sadece gereklidir' Il rit. (güldü.) 'Edebiyat yapıyorsunuz' dedi. 'Hem de yumusacik divanda yan gelmis yatarken'. Daha kaba bir tabir kullanmisti. Görüyorsunuz ya, baba ogul çok samimiyizdir ve iki arkadas gibiyizdir; fakat ya birbirlerini kötüye kullanmakta devam ederlerse?

253Bir dakika kadar yine konusmadan durduk..

Seri bir hareketle yerinden dogrularak:

-- Cher, (dostum) dedi. Bunun gerçekten de bir sonuca varacagini biliyor musunuz?

- Böyle olacagından tamamen eminim, diye cevap verdim.

-- Vous ne comprenez pas. Passons. (Anlamıyorsunuz. Geçelim). Oysa kural olarak, dünyamızda böyle olaylardan bir şey çıkmaz; fakat bu, bir sonuca varacak. Bundan eminim, eminim.

Kalkıp, heyecanla odada dolasmaya başladı. Sonra yine bitkin bir tavırla divana çöktü.

Cuma sabahı Peter, il civarındaki köylerden birine gitti ve pazartesi gününe kadar kaldı. Gidisini Liputin'den öğrendim ve bu haberden hemen sonra, konuşmalarda Lebyatkin'le kız kardeşinin, nehrin öbür kıyısındaki, Gorschechnaya varoslarında yaşadığını öğrendim. Liputin "Onları oraya ben tasidim", dedi. Sonra birden konuşmayı başka bir konuya getirerek, her ne kadar resmen bir açıklama yapılmamış olsa da, Lisa ile Bay Drozdov'un evleneceklerini, nisanın çoktan yapılmış ve her şeyin kararlaştırılmış olduğunu söyledi. Ertesi günü, Drozdov'la at gezintisine çıkan Lisa'yi gördüm. Hastalığından beri ilk defa dışarı çıkıyordu. Beni görür görmez, gözleri nereden parlayarak baskıyla dostça selamladı. Bu haberi Bay Verkhovensky'ye bildirdim; ama o, daha çok Lebyatkin'le ilgilendi.

Ve şimdi, her şeyden habersiz oturduğumuz bu sekiz gün süresinde, içinde bulunduğumuz esrarlı durumu anlattıktan sonra, her şeyin açıklanması ve bilinmesiyle, kalemimin gücü yettiği kadar, bu olayları açık olarak ve olduğu gibi yazmaya devam edeceğim. Pazar gününü izleyen sekiz günden başlayacağım; yani, pazartesi gününün aksamından başlayacağım; çünkü, 'yeni dertler o günün gecesi başladı.

Aksam saat yediydi. Stavrogin, çalışma odasında tek başına oturuyordu. Hali ve eski model mobilya ile döşenmiş olan bu odayı

254

çok severdi. Bir kösedeki kanepede oturuyordu. Gece gezmesi giyimli olmakla beraber dışarı çıkmak için acele eder bir hali yoktu. Önündeki masanın üzerinde abajurlu bir gece lambası vardı. Geniş odanın duvarları ve uzak köşeleri karanlıkta kalıyordu. Oldukça huzursuz, dalgın ve düşünceliydi. Yüzü yorgun ve bitkin görünüyordu. Yanaklarından biri gerçekten sisti; fakat, disinin kırık olduğu tamamen uydurulmuştu. Disi, sadece sallanıyordu; fakat, bir süre sonra sallanması durmuş, eski halini almıştı. Üst dudagının kösesinde de hafif bir yarık vardı; bu da kapanmak üzereydi. Yanagının sisliği, doktora görünmek istememesinden ötürü bir hafta kadar devam etmişti. Doktor istemiyordu, annesini görmeyi bile reddetmişti. Annesini günde ancak bir dakika kadar görüyordu; bu da ancak, hava karardıktan sonra ve lamba yanmadan önce mümkün oluyordu. Peter Verkhovensky'yi bile kabul etmek istememisti. Halbuki, Peter Verkhovensky, şehirde bulunduğu zaman, günde iki ya da üç kere Bayan Stavrogin'i ziyarete kosmuştu. Nihayet, pazartesi günü, üç günlük ayrılıktan sonra sehre döndüğü zaman, herkesi dolasıp, aksam yemegini Bayan Lembke ile yedikten sonra, kendisini sabirsizlikle bekleyen Bayan Stavrogin'i görmeye kostu. Yasak kalkmış, Stavrogin ziyaret kabulüne başlamıştı. Bayan Stavrogin, Peter'i oğlunun kapısına kadar getirdi; onların görüşmelerini uzun bir süreden beri sabirsizlikle bekliyordu; Peter, Nic-holas'la görüştüktan sonra, konuştuklarının tümünü anlatacagina dair Bayan Stavrogin'e söz verdi. Bayan Stavrogin, çalışma odasının kapısını ürkek bir tavırla tikiydirdi. Cevap alamayınca, kapıyı aralamak cesaretini gösterdi.

Oğlunun, lfm̂ba isiginin arkasındaki görüntüsünü seçmeye çalışarak, çekingen ve alçak bir sesle:

- Nicholas, Peter Verkhovensky'yi kabul edecek misin? diye sordu.

Peter, kapıyı itip açtıktan sonra neseli ve yüksek sesle:

- Tabii, tabii kabul edecek, diyerek odaya daldı. Stavrogin, kapının vurulduğunu duymamıştı; sadece annesinin

çekingen sorusunu duymuş, fakat cevap verecek fırsatı bulama-

255mişti. O anda, önünde biraz önce okuduğu ve üzerinde derin düşünceye daldığı bir mektup duruyordu, Peter'in yüksek sesle konuşmasını duyar duymaz birden harekete geçerek, kfgitlerin uçmasına engel olmak için kullanılan bir ağırlığı, mektubun üzerine koydu; fakat mektubu tamamen örtemeyen ağırlığın ucundan mektubun bir kısmı ve hemen hemen zarfın tamamı görünüyordu. Peter, odaya dalar dalmaz hemen masanın yanına gitti ve gözlerini açıkta kalan mektuba dikerek saf bir tavırla:

- Kendini toparlaman için, sesimin olanca gücüyle bilerek bağıldım, diye fisildadi.

Stavrogin, yerinden kimildamadan, sakin bir sesle:

- Ve sanıyorum ki, yeni aldığım su mektubu, kfgit ağırlığının altına sakladığımı görmek için tam vaktinde geldin, dedi.

Peter Verkhovensky:

-Mektup mu? Ulu Tanrım! Mektuptan bana ne? diye haykırdı. Fakat... asil sorun...

Sözünün burasında kapıdan yana bir göz atarak, yeni kapanmış olan kapıya doğru baskıyla isaret etti.

Stavrogin soğuk bir tavırla:

- Annem kapılardan dinlemez, dedi.

Peter, sesini neşeyle yükselterek bir sandalyeye oturdu ve sözü arkadaşının ağzından aldı.

-Dinlese de benim için önemi yok. Buna hiçbir itirazım olamaz. Sadece, seninle yalnız olarak görüşmeye geldim. Eh, sonunda seni görebilme fırsatı geçti elime. Her şeyden önce, nasilsin bakalım? İyi olduğunu görüyorum. Sanıyorsam yarın gelebileceksin, değil mi?

- Muhtemelen.

Peter, kollarını havaya kaldırıp sakacı bir tavırla:

- Sonunda herkesi ferahlat... beni ferahlat! dedi. Onlara ne kadar saçma seyler söylemek zorunda kaldigimi bir bilsen. Fakat bildigini sanıyorum.

256

Stavrogin bir kahkaha atti.

- Her seyi bilmiyorum. Sadece annemden, senin oldukça... mesgul oldugunu duydum.

Peter, birden, sanki kendisini bir saldiriya karsi koruyormus gibi bir tavir takindi:

- Yani, onlara kesin bir sey söylemis degilim, dedi. Shatov'un karisini devreye soktugumu biliyorsun. Yani, Paris'te onunla iliskin hakkindaki söylentiler, pazar günkü olayi açıklıyor... kizmadin, degil mi?

- Elinden geleni yaptigina inanıyorum.

- Eh, benim de korkum bu yüzdendi, zaten. Fakat, 'elinden geleni yaptin' sözünün anlamı nedir? Bu bir serzenis degil midir? Bununla beraber, açık konusuyorsun. Buraya gelirken bütün korkum, açık konusmamandi.

Stavrogin, biraz dargin bir tavirla:

- Dogrudan dogruya konuya girmek gibi bir düşüncem yoktu, dedi.

Sonra, bir kahkaha atti.

Peter, kollarini sallayarak, sözcükleri birbirinin arkasindan siralamaya basladi. Nihayet, Stavrogin'i sinirlendirdigi için memnundu.

-Böyle demek istemedim, hayir hayir, beni yanlış anlama, hiç de böyle demek istemedim! diye haykirdi, 'bizim' islerle seni rahatsız etmeye hakkım yok, tabii. Özellikle şimdi bulunduğun durumdan ötürü. Sadece pazar olaylarini tartismak için gelmistim, o kadar. Bunun böyle devam edemeyecegini bildigimden, en uygun olan adimi atabilmek için bir karara varmaya geldim. Senden fazla zorunluluk duydugum, en içten açıklamaları yapabilmek için geldim... gururunu oksamak için söyledim; ama, söylediklerimin hepsi de gerçektir. Bu günden tezi yok, seninle çok açık konusmak zorundayım.

- Yani, su ana kadar benimle içten ve açık konusmadigini mi düşünmeliyim?

257- Bunu sen de biliyorsun. Seni bir çok defa kandirdim. Gülüyorsun. Eh, gülmene memnunum; çünkü, bu gülümsemeni açıklama yapabilmek için bir neden kabul ediyorum. 'Kandirma' sözcüğünü özellikle seni güldürmek için kullandım. Öyle ki, bana kizasin ve seni aldatabildigim! düşünesin ki, ben de hemen kendimi anlatabilmek için fırsat bulmus olayım. Görüyorsun ya, hemen ne kadar içten ve açık olmaya basladım. Eh, artık beni dinlemeye hazır misin?

Peter'in önceden tasarlanmış kaba konusmaları ile kendisini sinirlendirmek arzusunu, tiksinti ile karsilayarak onun konusmalarini dinleyen Stavrogin'in yüzünde huzursuz bir merak izi belirdi.

Peter, eskisinden daha fazla egilip büzülerek:

- Simdi, lütfen dinle, diye basladi. Buraya gelirken... yani, genel olarak... on gün kadar önce bu sehre gelirken, belirli bir rol almayı kafamda tasarlamistim. Hiçbir rol yapmadan insanin kendi kisiligiyle dolasmasi daha iyi olabilirdi, degil mi? Kimse inanmaz, ama, benim kisiligimden daha gülünç bir sey düşünülemez. Samimi olmak gerekirse, biraz aptal rolü yapmak istedim. Çünkü, aptal olarak dolasmak, insanin kendi kisiligi ile dolasmasindan daha kolay olur diye düşündüm. Fakat, sonuçta bir aptal, kural disidir ve kural disi olan seyler de merak uyandırır. Sonunda kendi kisiligimde kalmaya karar verdim. Iste, efendim, kendi kisiligim neye benzer? Altın gibi degerli bir anlamı vardır: ne aptal ne zeki, yetenekleri oldukça noksan, buradaki sivri akıllilarin söyledikleri gibi, aydan gelme, öyle degil mi?

Stavrogin belirsiz bir tebessümle:

- İyi, ama bilmiyorum. Belki de öyledir, dedi.

- Ah, su halde benimle aynı fikirdesin... çok memnun oldum. Zaten böyle düşünceğini önceden biliyordum. Üzülme, üzülme, kizmadim ve kisiligimi de senden kompliman beklemek için açıklamadım. Oh, hayir, hayir!... Sen yetenekleri çok ve kuskusuz ki bilgili bir kisisin! Aha, yine gülüyorsun! Yoksa, yine mi ayagim bir

258

yerde sürçtü?Öyle de olsa söylemezdin. Sen o kadar zeki bir kisisin. Su halde pekflf, sana inanıyorum. Bunu böyle kabul edelim. Sevgili babamin dedigi gibi, Passons ve sunu ilave edeyim ki, gevezeligime de kizma. Aklima gelmisksen söylemeliyim ki, çok sasiracaksiniz; daima çok konusurum; yani, çok sözcük kullanir ve çabuk konusurum; ama, yine de, nasıl oluyor bilmiyorum, söylemek istedigimi söyleyemem. Peki, neden bu kadar çok kelime kullanirim da, söylemek istedigimi anlatamam? Eh, çünkü, konusmasini bilmem de ondan. Konusmasini iyi beceren kimseler, kısa konusur. Böylece, bu da tanımlanmış olur, degil mi? Yani, yeteneklerimin noksanligi tanımlanmış olur. Fakat, yeteneksiz olma yetenegim bana dogal geliyor. Neden bu yaradilisimdan yararlanmayayım? Ve gerçekten de kullanıyorum. Buraya gelirken, önceleri susmayı düşündüğüm dogrudur. Fakat, biliyorsun, insanin susabilmesi için birçok yetenekleri olması gerekir; bu bakimdan bana hiç de uymaz. Ayrica, sen ne söylersen söyle, susmak tehlikelidir. Ve nihayet, konusmaya karar verdim; ama, sadece yeteneksiz bir insanin yapabilecegi gibi; yani, konusmak ki, sanki söylenenleri bir an önce kanıtlamak istiyormus gibi... Sonunda, verdigim kanıtlari birbirine öylesine karistiririm ki, beni dinleyen kimse, ne söyledigime ve neyi kanıtlamak istedigime karar vermeden omuzlarini silkmek suretiyle yanimdan ayrılmak zorunda kalsin. Yada, daha dogrusu, o kisi yanimdan beni küçümseyerek ayrilsin.

Sonuçta, basitliğini karsındakilere göstermiş olursun; onları gözyasına boğarsın ve tamamen anlaşılmaz bir insan olarak kalırsın... bir kerede üç avantajı birden sağlamış olursun, böylece! Şimdi sorarım, hakkımda böyle düşünen kim benim gizli işler pesinde kostuğuma inanır? Evet, beni daha önce dinleyen bir kimse, hakkımda, gizli amaçları var diye söylendiğinde, bu sözü edene gücenecektir. Ve ayrıca, bazen onları eğlendiririm de... bu da mutlak olarak son derece değerlidir. İşte şimdi, önceden yaptıklarımın ötürü beni tamamen bağışlamaya taraftarlar; çünkü, Avrupa'da devrimci bildiriler yayımlayan zeki bir kimsenin, kendilerinden bile aptal olduğu ortaya çıkmıştır. Bu böyledir, değil mi? Gülümsemenden beni haklı bulduğunu anlıyorum.

259Aslında Stavrogin hiç de gülmüyordu; aksine, biraz sabırsız bir tavırla ve kaslarını çatmış olarak dinliyordu.

Stavrogin, tek kelime dahi söylemediği halde Peter, makine gibi konuşmasına devam etti:

-Anlayamadım? Ne dedin ? Fark etmez mi? Emin ol ki, burada, arkadaşlığımıza güvenerek seni lekelemek için bulunmuyorum. Fakat korkarım ki, bugün son derece alıngansın. Büyük bir nese ve açık kalplilikle sana kostum. Fakat, sanki söylediklerimi ilerde aleyhime bir kanıt olarak kullanmak için, zihnen notlar alıyormuş gibi görünüyorsun. Seni temin ederim ki, bugün, hiçbir konuya değinecek değilim. Sana söz veririm ve bütün şartlarını da hemen kabul ederim.

Stavrogin büyük bir inatçılıkla susuyordu.

- Anlayamadım. Ne dedin? Bir şey mi söyledin? Anlıyorum, anlıyorum, yine saçmaladım, galiba. Hiçbir şart kosmadın ve kosmayacaksın da. Ben de çok iyi biliyorum ki, şart kosulmaya değmez bir kimseyim. Haklıyım, değil mi? Ağzından lafları zorla alıyorum ve kuskusuz ki, bu da yeteneksizliğimden ötürü. En küçük bir yetenek izi bile yok. Gülüyor musun? Anlamadım? Ne dedin?

Stavrogin nihayet kahkahayı bastı.

- Hiçbir şey demedim. Sadece, bir zamanlar senin için, gerçekten yeteneksiz bir insan dediğimi hatırlıyorum; fakat bunu söyledim de sen orada yoktun. Anladığıma göre, benim böyle konuştüğüm sana söylenmiş. Ümit ederim ki, biraz çabuk olur ve konuya bir an önce girersin.

Peter yine çabuk çabuk konuşarak:

- Fakat konunun tam üzerindeydim! dedi. Pazar gününden söz ediyorum. Pazar günü ben neydim? Ne tahmin edersin? Aceleci, sıradan bir insandım ve konuşmayı en berbat şekilde üzerime zorla aldım. Fakat hepsi beni bağışladılar. Önce, aydan geldiğim için, buna ben de inanmaya başladım, bu konuda herkes aynı fikirdedir. Sonra, onlara güzel, küçük bir Öykü anlatarak seni, içinde bulun-

260

düğün kötü durumdan siyirip kurtardığım için. Böyle değil mi? Haklı değil miyim?

- Yani, özellikle, içlerinde bir kisku bırakacak şekilde ve önceden sözbirliği etmişiz gibi. Aksine, bu konuda ne sözleşmistik ne de ben böyle bir şey yapmanı istemistim.

Peter, gerçekten sevinmiş gibi:

- Doğrudur, doğrudur! diye haykırdı. Kafamda tasarladıklarımın neler olduğunu anlayabilmem için böyle hareket ettim. Genellikle aptal rolü oynuyordum; çünkü, seni yakalamak, gururunla oynamak istiyordum.

Aslında, senin ne kadar korktuğunu öğrenmek istiyordum.

- Bütün öğrenmek istediğim, şimdi neden bu kadar samimi olduğundur?

- Kizma! Kizma! Bana öyle dik dik bakma! Fakat bana hiç de dik dik bakmıyorsun, değil mi? Neden bu kadar samimi olduğumu mu öğrenmek istiyorsun? Şimdi her şey çok değişik de ondan. Her şey bitmiş ve sonuca ulaşmış, küllenmiş. Birden hakkındaki düşüncelerimi değiştirdim. Eski yolun sonuna geldik; bundan sonra kesin olarak eski yöntemlerle onurunu kirmaya çalışmayacağım. Şimdi, artık yeni yöntemler kullanacağım.

- Taktigini değiştirdin, değil mi?

- Taktik yok. Şimdi tamamen, yapmak istediklerini yapmakta serbestsin. Yani, evet demek istersen evet dersin, hayır demek istersen hayır dersin. İşte, sana karşı yeni taktigim. Ve bundan sonra, bana kendin sormadan, bizim işlerimizden söz etmeyeceğim. Gülüyor musun? Gül bakalım. Ben de gülüyorum. Fakat su anda ciddiğim, ciddi, ciddi... ama doğrudur...? değil mi?... Bu kadar aceleci bir insan yetenekli olamaz... Pek fîf, yeteneksiz olabilirim; fakat, gayretliyim, gayret ediyorum.

Gerçekten de ciddi olarak konuşuyordu. Sesinin tonunda ve tavırlarında garip bir heyecan vardı. Stavrogin, merakla Peter'e baktı.

261- Benim hakkımdaki fikirlerini değiştirdiğini söylemistin, değil mi? diye sordu.

-Shatov'un sana vurmasından sonra ona elini sürmediğin andan itibaren hakkındaki düşüncelerim değişti. Artık yeter, lütfen, yeter! Baska soru sormak yok. Baska tek kelime söylemem.

Sorulardan kurtulmak istemiş gibi ellerini sallayarak ayaga fırladı. Sonra, baska soru sorulmadığı ve gitmesi için açık bir neden olmadığının tekrar yerine oturdu. Biraz sakinleşmişti.

Hemen konuşmaya başladı.

- Sirasi gelmişken sunu da söylemek isterim. Bazi kimseler onu öldüreceklerinden söz ederek bahse bile tutusuyorlar. Öyle ki, Lembke, seni göz altında tutabilmek için polisi bile uyarmayı düşündü; ama, karisi engel oldu. Fakat, yeter artık bundan sözettiğini, yeter. Sadece seni uyarmak istedim, o kadar. Sahi, bir şey

daha var. Biliyorsun, Lebyatkinler'i ayni gün nehrin öbür kıyısına aktardım. Adreslerini bildiren notumu aldın mı?

- Aynı gün aldım.

- Bunu 'sıradan' bir insan olduğum için yapmadım. Sadece samimiyetimden, sana yardımcı olabilmek için yaptım. Eger, bu hareketimden herhangi bir sıradanlık sezdinize; bu tamamen sa-miyetimdendir.

Stavrogin düşünceli:

- Oh, önemli değil sanırım, diye söylendi. Belki de yapılacak başka bir şey yoktu. Yalnız, lütfen, bana bir daha not gönderme.

- Baska çarem yoktu. Ne yapabilirdim?

- Demek ki, Liputin biliyor?

- Bu konuda da elimden bir şey gelmezdi. Fakat, Liputin, sen de bilirsin, cesaret edemez... Aklıma geldi, bizimkilere ugramak fena bir fikir sayılmaz; yani demek istiyorum ki, onlara, 'bizimkilere' değil, yoksa yine beni suçlu bulacaksın. Fakat merak etme, hemen değil, bir ara. Şimdi hava yağışlı. Onlara haber veririm, toplanırlar, akşam da biz gideriz. Onlara nasıl bir armağan götürdüğümüzü an-

262

lamak için, yuvada agzi açık bekleyen karga yavruları gibi beklesip duruyorlar. Çok heyecanlı insanlar, notlarını çıkarmışlar, tartısmaya hazırlanıyorlar. Virginsky... bir 'Cosmopolitan', Liputin, polis çalışmalarına kuvvetle eğilmiş bir 'Fourierist'; ne yalan söyleyeyim, bir bakıma değerli bir kimse, ama her şeyde siddet istiyor ve uzun kulaklı adam, son fakat önemli; kendi bildiği gibi yapacaktır. Ve, biliyorsun, onları önemsemez gibi davrandığımdan bana güceniyorlar... ha, ha! Onları muhakkak görmemiz gerekiyor. Stavrogin, mümkün olduğu kadar önemsemez bir tavırla:

- Beni onlara bir çeşit Önder olarak mı tanıttin? diye sordu. Peter, ona şöyle bir baktı. Stavrogin'in sorusunu duymamış gibi

konuyu değiştirmek için:

- Sahi, dedi. Anneni görmek için buraya birkaç defa gelmistim ve ona da bazı şeyler anlatmak zorunda kaldım.

- Tahmin ederim.

- Hayır, hiçbir şeyi tahmin etme. Annene sadece, Shatov'u öldürmeye niyetin olmadığını söyledim ve güzel şeylerden söz ettim. Ve biliyor musun? Hemen ertesi günü, Lebyatkinler'i nehrin karşı kıyısına tasidigimi öğrenmiş. Bunu ona sen mi söyledin?

- Böyle bir şey aklıma bile gelmezdi.

- Söyleyenin sen olmadığını biliyordum, zaten. Fakat, senden başka kim haber verebilir ki? Söyleyenin kim olduğunu bulmak çok ilginç olacak.

- Kusku yok ki söyleyen Liputin'dir. Peter kaslarını çatarak:

- Ha.... hayır, Liputin değil, diye mirildandi. Kim olduğunu öğreneceğim. Bana, Shatov söyledi gibi geliyor. Ama, önemli de sayılmaz, hani. Bu konuyu birakalım. Aklıma geldi, annenin hep en önemli soruyu sormasını bekliyordum... Garip şey, evet, önceleri yüzü çok asikti; fakat, bugün geldiğimde gözleri piril piril yanıyordu. Acaba bunun anlamı ne olsa gerek?

Stavrogin birden beklenmedik bir samimiyetle:

263- Çünkü, bes gün içinde Lisa'ya evlenme teklif edeceğime söz verdim, dedi.

Peter sasırmış gibi:

- Oh, şu halde... kuskusuz diye mirildandi. Onun nisanlanması hakkında bazı söylentiler var, biliyor musun"? Hem doğru da. Fakat haklısın; kiliseden kosar adımlarla dönecektir. Sadece senin bir sözüne bakar. Böyle söyledigim için kızmadın, ya?

- Hayır, kızmadım.

- Görüyorum ki bugün seni kızdırabilmek oldukça güç. Senden korkmaya baslıyorum. Yarın nasıl görüneceğini o kadar çok merak ediyorum ki. Birçok şey hazırlamış olduğunu umarım. Böyle konuştugum için bana kızmiyorsun, ya?

Stavrogin'in cevap vermemesi, Peter Verkhovensky'yi büsbütün çileden çıkardı.

-Lisa için annene cevap verdin mi? diye sordu. Stavrogin, soğuk bakışlarını Peter'e dikti.

- Oh, anlıyorum. Kuskusuz anneni rahatlatmak için sadece. Stavrogin kesin bir dille sordu:

- Ya, söylediklerimde ciddiysem?

- Böyle olaylarda söylendiği gibi, Allah versin. İse zararı dokunmaz görüyorsun ya, bizim isimiz demedim. Biz kelimesinden hoşlanmıyorsun ve bana gelince, kuskusuz emirlerine hazırım. Bunu bilirsin.

- Böyle mi zannediyorsun? Peter gülerek aceleyle:

-Ben... bir şey zannetmiyorum, dedi. Çünkü, özel işlerini daha önceden düşündüğüne göre, yapmaya karar verdiğin şeyin de ölçülü olacağını bilirim. Sadece, hizmetinde olduğumu söylerken samimiydim. Daima ve her yerde, her an hazırım. Yani, anlıyorsun, değil mi?

Stavrogin esnedi.

264

Peter, hemen yerinden kalktı ve hemen gidecekmiş gibi yine sapkasını kaptı.

- Seni sikiyorum, dedi.

Fakat, gideceği yerde devamlı olarak konuşmaya, odada dolasmaya başladı. Anlattıklarının heyecanlı kısımlarında sapkasını bacağına vuruyordu.

Neseli bir sesle:

-Lembkeler'i eglencesin diye anlattım, dedi.

- Hayır, teşekkür ederim. Belki daha sonra neselenirim. Sahi, Bayan Lembke nasıl?

-Ne garip tavırlarınız ve anlayışınız var!... Onun sağlığı, sizin için bir kedinin sağlığı kadar önemli değildir. Bununla beraber, yine de ilgileniyorsunuz. Hosuma da gitmiyor değil. Çok iyidir ve size son derece saygısı var. Sizden çok şey bekliyor. Pazar günü olaydan hiç söz etmiyor ve ortaya çıkmanızla her şeyi halledeceğinize inanıyor. Sizi temin ederim ki, her şeyin üstesinden geleceğinize gerçekten inanıyor. Bununla beraber, şimdi her zamankinden çok daha esrarlı ve romantik bir kişi oldu... son derece avantajlı bir durum. Sizinle tanışmak için herkes sabırsızlıkla bekliyor. Sehirden ayrıldığı zaman için için kaynıyorlardı; ama şimdi fokurduyorlar. Aklıma geldi, su mektup için tekrar teşekkür ederim. Hepsi Kont K.'den korkuyor. Biliyorsunuz, devletin bir casusu olduğunuzu düşünüyorlar. Ben de inkâr etmiyorum... zararı yok, değil mi?

- Hayır.

- Bu bir şey değil. Gelecekte bize faydalı olacaktır. Burada bildikleri gibi davranıyorlar. Tabii, ben de onlara cesaret veriyorum. Bayan Lembke basta. Gaganov da... Gülüyor musun? Benim taktığım bu; saçmalıyorum ve sonra birdenbire bekledikleri gibi zekice bir söz ediyorum. Etrafımı sardıkları zaman da, yine saçmalamaya başlıyorum. Su anda beni gözden çıkarmış durumdalar. 'Yetenekli bir kimse' diyorlar. Fakat aydan düsmüş. Beni doğru yola sokabilmek için Lembke, memuriyet teklif ediyor. Biliyorsun, ona son derece kötü davranıyorum. Yani, gururunu incitiyorum; sadece dik dik bakmakla yetiniyor. Bayan Lembke de tesvik ediyor. Dukhovo'da dün senin için pek hoş olmayan şeyler söyledi. Ona hemen bütün gerçeği anlattım. Yani, bütün gerçeği değil tabii. Bütün günümü Dukhovo konagında geçirdim. Konagi ve arazisi çok güzel. Stavrogin, birden ayağa fırladı ve ileri doğru eğilerek:

- Şimdi Dukhovo'da değil mi? diye sordu.

-Hayır, bu sabah beni getirdi. Beraber döndük. Peter, Stavrogin'in ani heyecanını fark etmemiş gibi devam etti:

- Özür dilerim, galiba bir hata yaptım. Kitabı düşürdüm. Yere düşürdüğü pahalı ciltli kitabı almak için eğildi. Aceleyle

sayfaları karıstırdı.

-Balzac'ın kadınları, hem de resimli. Bunu okumadım. Lembke de roman yazıyor.

Stavrogin ilgilenmiş gibi sordu:

- Sahimi?

-Rusça. Tabii gizli gizli yazıyor. Bayan Lembke'nin haberi var ve izin veriyor. Ama, kendine göre yöntemleri olan bir mankafa. Mankafalar da çalışarak kazanırlar. Öyle kesinlik, ağırbaşlılık!... Keske bizim de öyle bir yanımız olsa.

- Yönetimi övmüyorsunuz, ya?

- Neden olmasın? Rusya'da tek doğal olan şey de bu... Birden haykırdı.

-Övmem... övmem... bundan söz etmiyorum. Bu nazik konuda tek kelime söylemiyorum. Haydi, allahaismarladık. Suratin yemyesil oldu.

- Biraz atesim var.

-İnanırım. Hemen yatsanız iyi olacak. Aklıma geldi de, tasrada hadimler tarikatından üyelerimiz var... çok ilginç insanlar. Fakat, bundan sonra söz ederim. Size bir haber daha; cuma gecesi bazı su-

266

baylarla içiyordum. Aralarında üç dostumuz var, vous comprenez (anladın mı)? Dinsizliği tartışıyorlardı ve söylememe gerek yok, tabii, Tanrı'yi ortadan kaldırmışlardı. Neseden kiriliyorlardı. Sahi, Shatov, eğer Rusya'da bir devrim yapılacaksa, bu devrimin Tanrı'yi inkârla başlaması gerektiği kanısında. Doğru olabilir. Ak saçlı bir yüzbasi, hep oturuyor, tek kelime söylemiyordu. Birden yerinden fırlayıp odanın ortasına atladı. Kendi kendine konuşuyormuş gibi yüksek sesle: Tanrı yoksa, ben ne yüzbasisiyim', diye haykırdı. Sonra, sapkasını alıp çıktı gitti. Stavrogin, üçüncü defa esneyerek:

- Oldukça anlamlı bir söz etmiş, dedi.

- Öyle mi? Ben anlayamadım. Zaten bu nedenle size sormak istemistim. Eh, baska ne olabilirdi ki? Spigulinler'in fabrikası da çok ilginç. Bildiğiniz gibi bes yüz işçi çalıştırıyorlar. Bir kolera yuvası haline gelmiş. On bes yıldan beri temizlenmemiş ve fabrikada çalışanların paraları da doğru dürüst ödenmemiş. Sahipleri milyoner. İşçilerden bazılarının 'Enternasyonal' hakkında oldukça bilgili olduklarına seni temin ederim. Gülüyorsun, değil mi? Göreceksin. Sadece bana biraz zaman tanı! Sana zamani ayarlamani daha önce de söylemistim, bak şimdi de söylüyorum ve sonra... fakat özür dilerim, söylemeyeceğim. Bunun hakkında konuşmayacağım. Kaslarınizi çatmayin öyle. Eh, allahaismarladık.

Birden geri dönerek haykırdı:



- Hey güzel Tanrim! En önemli şeyi unuttum. Sandiginizin Petersburg'dan gelmiş olduğunu söylememi istediler.

Stavrogin anlamayarak Peter'e baktı. -Yani?

- Yani sizin sandık... öteberiniz; ceketleriniz, pantolonlarınız, çamasırlarınız, gömlekleriniz gelmiş. Doğru mu?

- Evet, bunun hakkında bu sabah bir şey söylemişlerdi.

- Anlıyorum, şimdi hemen alınamaz mı?

- Alexey'e sor.

267- Pek fîf, su halde yarin... yarin. Yeni ceketim, Frak ve üç pantolonum, senin esyalarla beraber. Tavsiyen üzerine Charmer'den almistim, hatirladiniz mi?

Stavrogin gülümseyerek:

- Burada kibar davrandigini duydum, dedi. Binicilik dersleri alacagin dogru mu?

Peter çarpık bir tebessümle ve son derece titrek bir sesle:

- Bana bak, dedi. Bana bak, ilk ve son defaya mahsus olmak üzere su kisilikleri bir tarafa birakalim. Hiç kusu yok ki beni arzu ettigin kadar hor görebilirsin. Beni hor görmek seni memnun etse bile, bir süre kisiliklerimizi bir kenara itelim. Sen de böyle düşünmez misin?

Stavrogin:

- Çok iyi, dedi. Bir daha yapmam.

Peter gülümsedi, sapkasi ile dizine vurdu, ağırligini bir ayagindan öbürüne geçirdi ve tekrar eskisi gibi durdu. Bir kahkaha atarak:

- Buradaki bazı kimseler, dedi. Beni, Lisa konusunda senin rakibin sayiyorlar. Bu bakimdan kiligimi düzeltmem gerekir, degil mi? Fakat, bütün bu bilgileri sana kim getiriyor? Hey Tanrim, saat hemen hemen sekiz olmus. Gitmem gerekiyor. Annen gitmeden önce kendisini görmemi istedi; ama, şimdi vaktim olmayacak. Sen şimdi yat, yarin kendini daha iyi hissedersin. Disarsi karanlik, hava yagisli, fakat beni bekleyen bir araba var; çünkü, geceleri sokaklar pek emin degil... Oh, sahi aklima geldi, Fedka isimli bir mahk-m Sibirya'dan kaçmis, civarda ve sehirde basibos dolasiyor. Bir zamanlar benim esirimmis; ama, babam onu orduya satmis ve para almis. Oldukça ilginç kisiligi olan biri.

Stavrogin, kaslarini hayretle kaldırarak sordu:

- Onunla ko... konustun mu?

- Konustum. Benden kaçmıyor. Hemen hemen her seye hazır; tabii para karsiliginda; ama, kendisine göre bazı inançlari var. Oh,

268

yine aklima geldi. Eger planlarında ciddiysen... hatirlarsan, Lisa hakkında... o takdirde yine hatirlatirim ki, ben de her seye hazirim. ' Ne söylersen söyle, emirlerine hazirim. Ne o, ne oldu? Bastonuna neden uzandin? Güzel Tanrim, ben de nelerden söz ediyorum? Meger baston degilmis. Bir an için bastonuna uzandigini sandim!..

Stavrogin, ne bir şey ariyor ve ne de konusuyordu. Fakat oldukça ani bir hareketle yerinden fırladi. Yüzünde garip bir anlam vardı.

Peter, basiyla kfgit ağırliginin altındaki mektubu isaret ederek:

-Bay Gagonov hakkında da bir şeyler yapmami istiyorsan, diye mirildandi. Gerekli bütün şeyleri hazirlamak için bana güvenebilirsiniz. Benim yardimim olmadan bir şey yapamazsin.

Cevap beklemeden odadan çıktı. Fakat, basini bir kere daha kapinin araligindan uzatti. Yüksek sesle bagirarak:

- Böyle söylüyorum; çünkü, Shatov, geçen pazar sana hakaret ederek hayatini tehlikeye sokmakta haksizdi, degil mi? Bunu düşünmeni istiyorum.

Yine cevap beklemeden gözden kayboldu.

\*\*\*

Peter Verkhovensky, kapinin arkasindan kayboldugu zaman belki de, yalnız kalan Stavrogin'in öfkeyle duvarlari yumruklaya-cagini düşündü ve mümkün olsa onu seyretmekten memnun olacakti. Fakat, çok yaniliyordu; Stavrogin tamamen sakindi. İki dakika kadar masanın yanında durdu; derin düşünceye dalmis görünüyordu; fakat, çok geçmeden dudaklarında soguk bir tebessüm belirdi. Yavaşça yine koltuktaki eski yerine oturdu ve sanki bütün gücünü yitirmis gibi gözlerini yumdu. Mektubun ucu hflf kagit ağırliginin altindan görünüyordu, onu düzeltmek için hiçbir hareket yapmadi.

Kisa zamanda kendisini tamamen unuttu. Son birkaç günden beri, son derece endiseli olan Bayan Stavrogin, Peter Verkhovensky'nin

269verdiği sözde durmayarak evden ayrilmasi üzerine, zamansiz olmakla beraber, Nicholas'i görmek arzusuna engel olamadi. Nihayet, oglunun kesin bir şeyler söyleyecegini bütün kalbiyle umuyordu. Eskisi gibi kapiyi yine hafifçe tikirdatti. Yine cevap alamayınca kapiyi açti. Nicholas'in kimildamadan oturduğunu görünce, heyecanından kalbi küt küt çarparak koltuga dogru yürüdü. Oglunun bu kadar çabuk uykuya dalmasina ve zorlukla soluk aliyormus gibi oturarak uyuyabilmesine sasirdi. Nicholas'in yüzü soluk, tamamen donmus ve hareketsizdi; kaslari hafifçe çatilmisti; yüzü gerçekten balmumundan yapilmis bir maskeyi

andiriyordu. Bayan Stavrogin, üç dakika kadar oğlunun basucunda, fdeti soluk almaktan korkarak durdu. Sonra, birden panige kapıldı. Ayaklarının ucuna basarak odadan çıktı ve kapıda bir saniye kadar oyalanarak oğluna doğru bir haç isareti yaparak onu kutsadı. Sonra, kimseye görünmeden içinde yepyeni bir üzüntüyle uzaklastı.

Stavrogin, yerinden hiç kimildamadan, taslamış gibi hemen hemen bir saat kadar uyudu. Uyudugu süre içinde, yüzünün tek adalesi dahi kimildamamıştı; kasları yine eskisi gibi çatıktı. Bayan Stavrogin, odada üç dakika daha kalmış olsaydı; hiç kusu yok ki, bu ölü hareketsizliğin ezici duygusuna dayanamaz, oğlunu uyandırirdi. Stavrogin'in gözleri kendiliğinden açıldı. Yine hiç kipirdamadan oturdu ve gözlerini, odanın bir kösesine dikti. Sanki orada bulunan çok merak uyandırıcı bir seye bakıyormuş gibi görünüyordu. Oysaki, baktığı yerde değişik ve yeni bir şey yoktu.

Nihayet, büyük duvar saatinin gongu, hafif bir sesle, yarım saati vurdu. Stavrogin huzursuz bir tavırla basını saate bakmak için döndürdüğü zaman, odanın arka kapısı açıldı ve kfhy Alexey Ye-gorovich odaya girdi. Bir elinde, kalın bir palto, esarp ve sapka, diğer elinde ise üzerinde bir kfgit bulunan gümüş bir tepsi vardı.

- Saat dokuz buçuk, diye bildirdikten sonra, elindeki giyecekleri kösedeki bir sandalyenin üstüne koydu ve üzerinde, kursun kalemle sadece iki satır yazılı ve katlanmamış bir kfgit bulunan tepsiyi, Stavrogin'e uzattı.

270

Stavrogin notu okuduktan sonra, aynı kfgidin kösesine bir seyler karaladı ve kfgidi tekrar tepsinin üstüne attı. Kanepeden kalkarken:

- Ben evden ayrılır ayrılmaz verirsin, dedi. Şimdi giyinmeme yardım et.

Üzerinde kadife bir ceket olduğunu fark edince bir an düşündü; sonra kfhyaya, resmi ziyaretlerde giydiği ceketini getirmesini söyledi. Nihayet, giyinmesini bitirerek, sapkasını basına geçirdi. Annesinin girmiş olduğu kapıyı kilitledikten sonra masanın üzerindeki mektubu aldı ve pesinde kfhy olduğu halde odanın diğer küçük kapısından hole çıktı. Koridordan, doğrudan doğruya bahçeye açılan, küçük bir sahanlığa giden, daracık taş basamaklardan indiler. Sahanlığın kösesinde, bu gece için önceden hazırlanmış, küçük bir fener ve büyük bir semsiye vardı.

Kfhy, efendisini bu gece ziyaretinden alıkoymak için son bir deneme daha yaptı.

- Bu devamlı yağmur sokakları çok çamurlu yaptı, efendim. Fakat Stavrogin cevap vermeden semsiyeyi aldı. Eski bahçenin

rutubetli ve zifiri karanlığına daldı. Rüzgâr, ağaçların yarı çıplak tepelerini sallayarak ugulduyordu. Daracık, çakıl döşeli patika çamurlu ve kaygandı. Bahçeye bası açık ve sadece ceketle çıkmış olan Alexey, bir adım önde yürüyerek patikayı elindeki fenerle aydınlatıyordu.

Stavrogin birden:

- Bu şekilde görülmüş olmayacak mıyız? diye sordu. Kfhy, yumusak ve tane tane konuşarak:

- Pencerelerden görülmez efendim, dedi. Ayrıca, her şeyin gereğini yaptım.

- Annem uyuyor mu?

- Saat tam dokuzda odasına çekildi, efendim. Son birkaç günden beri aynı saatte odasına çekiliyor ve bir şey öğrenebileceğini de sanmam.

271 Sonra büyük bir cesaretle sordu:

- Acaba saat kaçta döneceksiniz, efendim?

- Bir, bir buçuk. En geç ikide.

- Çok güzel, efendim.

Her ikisinin de çok iyi bildikleri dolambaçlı patikayı geçerek bahçenin yüksek taş duvarlarının dibine geldiler. Duvarın uzak kösesinde, تنها bir sokaga açılan küçük bir kapı vardı. Bu küçük kapı hemen hemen hep kilitli bulunurdu; ama kapının anahtarı şimdi kfhyanın elindeydi.

Stavrogin tekrar sordu:

- Kapı gicirdamaz mı?

Alexey, kapının bir gün önce ve tekrar bugün de yağlanmış olduğunu söyledi. Sirilsiklam olmuştur. Kapıyı açtıktan sonra anahtarı Stavrogin'e uzattı.

Efendisini yeniden uyandırmak istedi.

-Eğer uzaga gidecekseniz efendim, تنها sokaklarda kol gezen serserileri hatırlatırım. Özellikle, nehrin öbür tarafında.

Alexey, Stavrogin'i kucagında tasımsa, ona çocukluktan beri bakmış emektar bir usaktı. Ciddi düşünceli, okumayı seven bir adamdı.

- Merak etme, Alexey.

- Tanrı sizi korusun, efendim. Yaptıklarınızın doğruluğuna inanıyorum. Tanrı doğruların yardımcısıdır, efendim.

Stavrogin, تنها sokaga çıkmak üzereyken birden durdu.

- Ne söyledin?

Kfhy, biraz önce söylediklerini tekrarlardı. Efendisinin karsısında, şimdiye kadar hiç böyle konuşmamıştı.

Stavrogin kapiyi kilitledikten sonra anahtari cebine soktu ve çamurlu yollarda bata çika yürümeye basladi. Nihayet issiz ve uzun bir caddeye çikti. Sehri avucunun içi gibi biliyordu; Bogoyavlenskaya caddesi oldukça uzakti. Filipov'un köhne evinin kapali ka-

272

pisinin önüne geldiği zaman saat onu geçiyordu. Lebyatkin'lerin önceden oturduğu alt kat bostu ve pencerelerin kepenkleri kapaliydi. Shatov'un oturduğu çatı katında isik vardı. Çingirak olmadigindan kapiyi yumruklamaya basladi. Üst kattan küçük bir pencere açildi. Shatov basini uzatarak sokaga bakti. Disarisi çok karanlik olduğundan bir sey görmek mümkün olmuyordu. Shatov bir dakika kadar bütün dikkati ile geleni görmeye çalisti. Birden sordu:

- Sen misin? . Davetsiz konuk cevap verdi:
- Benim.

Shatov, pencereyi çarparak kapatti ve asagi inerek kapiyi açti. Stavrogin tahta esigin üstünden atlayarak içeri girdi ve tek kelime söylemeden, Kirilov'un oturduğu bölüme dogru yürüdü.

Buradaki bütün kapilar ardina kadar açikti. Koridor ve ön iki oda karanlikti; fakat, Kirilov'un oturduğu son odada isik vardı. Odadan gülüsmeler ve birtakim garip bagrismalar duyuluyordu. Stavrogin, dogrudan dogruya aydinlik odaya yürüdü; fakat, odaya girmeden kapida durdu. Odanın ortasındaki büyük masanın üstünde çaydanlik duruyordu. Ev sahibinin akrabasi yasli kadin, basi açık, üzerinde sadece bir eteklik, çiplak ayaklarında erkek potinleri ve sirtinda tavsan derisi bir ceket olduğu halde odanın tam ortasında duruyordu. Kucaginda, üzerinde sadece bir zibin olan, küçük bacaklari çiplak, yanaklari pembe-beyaz, açık sari saçlari daginik, on sekiz aylık bir çocuk vardı. Görünüse göre besiginden henüz alınmisti. Aglamis olduğu, kirkiklerinin islakligindan belli oluyordu. Fakat simdi, küçük kollarini uzatıyor, ellerini çirpiyor ve her küçük çocuğun yaptığı gibi kendi kendine garip sesler çıkartarak gülüyordu. Kirilov, bebeğin önünde durmus elindeki küçük kirmizi bir topu yere vuruyor, tavana kadar ziplayan topu yine yakaliyordu. Çocuk, yarım yamalak becerebildiği kadar @top, top diye bagirince, Kirilov topu çocuğa veriyor ve onun tekrar attığı topu yakalamak için kosuyordu. Nihayet top dolabin altina yuvarlandi. Çocuk, @top, top diye fer-

273yadi basti. Kirilov yüzükoyun yere uzanarak topu almaya çalisti. Stavrogin odaya girdi; onu gören çocuk, yasli kadina sarılarak yaygarayi basti. Yasli kadin onu hemen odadan götürdü.

Kirilov, top elinde yerden kalkarken bu beklenmedik ziyaretçiye hiç de sasirmis görünmüyordu.

- Stavrogin mi? diye sordu. Çay ister misiniz?

Bu arada yerden kalkmisti.

Stavrogin:

- Sayet sicaksa, hayir demem, dedi. Iliklerime kadar islandim.

Kirilov memnun olmus bir tavirla:

- Evet, sicak... hatta kaynıyor, dedi. Oturun. Çamur içinde kalmissiniz, ama önemli degil. Daha sonra silip temizlerim.

Stavrogin, bir sandalyeye rahatça oturdu ve verilen çayi hemen bir dikiste içti. Kirilov sordu:

- Bir fincan daha ister misiniz?

- Hayir, tesekkür ederim.

O zamana kadar ayakta duran Kirilov, Stavrogin'in tam karsisindaki sandalyeye oturdu.

- Sizi buraya hangi rüzgfr attı? diye sordu.

- Is. Su mektubu okuyun. Gaganov'dan. Petersburg'da onun hakkında söylediklerimi hatirlar misiniz?

Kirilov, mektubu alip okudu; sonra masanini üzerine koydu ve Stavrogin'e bakarak bekledi. Stavrogin anlatmaya basladi.

- Bildiginiz gibi bu Gaganov'la hayatimda ilk kez karsilastim. Bir ay önce Petersburg'da. Baskalarinin yaninda birkaç kere karsilastik. Benimle samimiyeti olmadığı ve konusmadigi halde, bana karsi son derece küstah davranma fırsatini buldu. O zaman bunu size anlatmistim. Fakat bilmediginiz bir özellik var. Petersburg'dan

ay-

274

rilmadan önce bana bir mektup yolladi. Tabii bu mektup bambaska bir dille yazilmisti. Niçin yazıldığı belli olmayan kaba bir dille yazilmisti. Ben de hemen bir mektupla cevap verdim. Büyük bir samimiyetle, dört yıl önce babasi ile aramda geçen kulüpteki olayin, istenmeden, hastaligim nedeniyle yapilmis bir olay olduğunu ve özür dilemeye hazır olduğumu bildirdim. Bunu dikkate alarak beni bagislamasini rica ettim. Mektubuma cevap vermeden çekip gitti. Buraya geldigimde; onu azgin bir boga gibi köpürmüş olarak karsimda buluyorum. Daha evvel toplumun içinde bana söylediklerini tekrarlıyor. Beni kötü olarak suçluyor. Ondan sonra bugün, bu mektubu aldım. Öyle bir mektup ki, böylesini simdiye kadar kimsenin almis olabileceğini düşünemem. İçi türlü hakaretlerle dolu. 'Tokatlanmis suratimiz' falan diye bir sürü hakaret var içinde. Düello sahidim olmayı reddetmeyeceginiz umuduyla geldim. Kirilov:

- Hiç kimse böyle bir mektup almamistir diyorsunuz, dedi. Öfkeliyken her insam böyle bir mektup yazabilir. Pushkin, Hekern'e böyle bir mektup yazmisti. Pekflf, geleceğim. Ne yapacağimi söyleyin, yeter.

Stavrogin, bu durumun yarin halledilmesini istedigini söyledi. Fakat önce, Kirilov 'un tekrar Gaganov'u görmesini, ona, yine özür dilemeye hazır olduğunu; hatta, gerekirse mektupla da ayrıca özür dileyebileceğini; fakat, Gaganov'un da bir daha böyle mektuplar yazmamaya söz vermesinin şart olduğunu ve daha önce gönderilen mektubun hiç yazılmamış olarak kabul edileceğini bildirmesini istiyordu.

Kirilov:

- Çok alttan alıyorsunuz, dedi. Kabul etmeyecektir.
- Buraya gelmemin asıl nedeni, ona böyle söyleyip söyleyemeyeceğinizi öğrenmek istememdi.
- Söyleyeceğim. Sizin bileceğiniz bir şey; ama, kabul etmeyecektir.

275- Kabul etmeyeceğini ben de biliyorum.

- Dövüsmek isteyecektir. Onunla nasıl bir dövüşe kararlisiniz?

- Anlıyorsunuz, ya, ben her şeyin yarin olup bitmesini arzu ediyorum. Yarin sabah saat tam dokuzda Gaganov'un evine gideceksiniz. Sizi dinleyecek ve söylenenleri kabul etmeyecektir; fakat size, kendi tanığı ile görüşebileceğiniz bir saat verecektir. Saat on biri verdiğini kabul edelim. Onlarla bütün konular üzerinde anlasın ve saat bir ya da iki sularında, kararlaştırılacak yerde buluşuruz. Böyle bir anlasma için elinizden geleni yapmanızı rica edeceğim. Tabii, dövüş silahı tabanca olacaktır. Özellikle, sunu istiyorum; dövüş sahasında, arası on adım olan iki çizgi çekin; bu çizgilerden yine onar adım sayarak iki tarafa da tekrar birer çizgi çekin. Yerilen isaret üzerine bu çizgilerden başlayarak atış çizgilerine kadar yürüyeceğiz. Her ikimizin de bu çizgiye kadar yürümesi gerekiyor. Tabii, taraflar arzu ettikleri takdirde daha önce de ates edebilirler. Zannederim ki bütün söyleyeceklerim bu kadar.

Kirilov:

- Atış çizgilerinin arasındaki on adımlık uzaklık çok yakın, dedi.
- Madem böyle düşünüyorsunuz, yirmi adım olsun; ama, daha fazla değil. Onun dövüsmek için arzulu olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi? Bir tabancanın nasıl doldurulduğunu bilir misiniz?
- Biliyorum. İki tabancam var. Onları hiç kullanmadığınıza dair yemin edeceğim. Onun tanığı da benim gibi söyleyecek. İki takım tabanca olacak, kura ile ya onun tabancaları ya da bizimkiler seçilmiş olacak.
- Güzel.
- Tabancaları görmek ister misiniz?
- Kelimenin tam anlamıyla, evet...

Kirilov, odanın bir köşesinde duran bavulunun üzerine eğildi. Bavul bosaltılmamıştı ve istediği zaman kendisine gerekli öteberiyi

276

zaman zaman alıyordu. Bavulun dibinden, hurma ağacından yapılmış ve içi kırmızı kadife ile döşenmiş bir kutuyu aldı ve oldukça pahalı, çok güzel bir çift tabanca çıkardı.

- Her şey var. Barut, kursun, kovan... Ayrıca, bir de toplu tabancam var. Bir dakika bekleyin.

Tekrar bavulunun üstüne eğildi ve başka bir kutudan, Amerikan yapısı toplu bir tabanca çıkardı.

- Cephaneniz oldukça çok. Hem hepsi de oldukça pahalı şeyler.

- Evet, çok pahalı.

Fakir ve ihtiyaç içinde olan Kirilov, hiçbir zaman kötü durumunu göstermek istemezdi. Zorlukla sağladığı belli olan bu silahlarını şimdi büyük bir gururla gösteriyordu.

Stavrogin, bir dakikalık sessizlikten sonra tereddütte sordu.

- Fikrinizi degistirmediniz, değil mi?

Kirilov, Stavrogin'in sorusunun ne anlama geldiğini onun ses tonundan anlayarak hemen cevap verdi.

- Hayır.

Stavrogin, kısa bir tereddütten sonra yine sordu:

- Ne zaman?

Bu arada Kirilov kutuları yine bavuluna koymuş ve yerine oturmuştu.

Sorulan sorudan biraz sıkılmış olduğunu; fakat, sorulabilecek bütün sorulara cevap vermeye hazır olduğunu hissettirerek:

- Bildiğiniz gibi, benim elimde olan bir şey değil, dedi. Ne zaman söylerlerse.

Kirilov, siyah, donuk ve durgun; fakat, dost bakışlarını Stavrogin'den ayırmamıştı.

Stavrogin kaslarını çatıp, uzun süren birkaç dakika düşündükten sonra:

- Kendi kendisini vurmak isteyen bir kimseyi anlarım, dedi. Bazen benim bile böyle düşündüğüm anlar oldu.

Fakat her defasında

277da yeni yeni düşüncelerle kendime geldim. Eger biri, bir suç islese, ya da daha önemlisi, yüz kızartıcı bir suç islese; yani alçaklık etse, hem de... yaptığı oldukça saçma olsa; insanların bin yıl hatırlayacakları, nefretle anacakları, her andıklarında yere tükürecekleri bir suç olsa... birdenbire 'sakaga sıkılan bir kursun, her şeyi kökünden halledecektir.' İnsanlar hatırlayacaklarmış, nefretle ana-caklarmış... bunun ne önemi olabilir artık, öyle değil mi? Kirilov bir anlık tereddütten sonra:

- Buna yeni düşünceler mi diyorsunuz? diye sordu.

- Hayir, böyle bir sey demiyorum, yalnız, aklıma böyle bir düşünce gelince, bu düşüncenin tamamen yeni olduğunu hissediyorum.

Kirilov:

- Düşünceyi mi hissediyorsunuz? dedi. Çok güzel! İnsanın kafasında birçok düşünce vardır ve her akla gelinde yeni olur. Doğrudur. Sanki ilk kez oluyormuş gibi, kafam böyle düşüncelerle dolup taşıyor.

Stavrogin, söylenenleri dinlemeden, kendi düşüncesini geliştirmekle mesguldü.

- Ay'da yasadığınızı ve bir sürü saçma suçlar isledığınızı düşünelim. Siz buradayken, ay var olduğu sürece, oradaki insanların, bu yaptıklarınıza binlerce yıl güleceğini, isminizi igrenti ile anacaklarını biliyorsunuz. Fakat, siz buradasınız ve Ay'a buradan bakıyorsunuz. Orada yaptıklarınızdan ve oradaki insanların adınızı nefretle anmalarından size ne? Doğru, değil mi?

Kirilov:

- Bilmiyorum, diye cevap verdi. Sonra soguk, fakat kesin bir dille ekledi:

- Ay'a hiç gitmedim.

- Biraz önce buradaki çocuk kimindi?

. - İhtiyar kadının kaynanası geldi... yani gelini geldi... hepsi bir. Üç gün oluyor. Hasta. Midesinden sancı çekiyor ve sabahlara kadar

278

kivranıp haykırıyor. Kadın uyuduktan sonra, ihtiyar çocuğu alıp buraya getiriyor. Onu topla eğlendiriyorum. Topu Hamburg'dan almıştım... havaya atıp yine kapiyorum. İnsanın belini ve sırtını güçlendirir. Kız çocuğu.

- Çocukları sever misiniz? Kirilov, oldukça ilgisiz bir şekilde:

- Severim, diye cevap verdi.

- Su halde, hayatı da seviyor olmalısınız, değil mi? -Evet hayatı severim. Neden?

- Fakat, kendi kendinizi vurmak için karar verdiniz.

- Verdimse ne olacak? Bunun ikisini neden birleştiriyoruz? Hayat bir şey, öbürü başka bir şey. Hayat var ölüm ise yok.

- Öbür dünyada hayatın devam edeceğine inanıyor musunuz?

- Öbür dünyadaki sonsuz hayata değil, bu dünyadaki sonsuz hayata inanıyorum. Bazi anlar vardır. Bazi anlara gelirsiniz ve zaman birden durur. İşte o zaman, ölümsüzlük başlayacaktır.

- Böyle bir zamana erismeyi mi umuyorsunuz?

- Evet.

Stavrogin, alay etmeden ve ağır bir sesle:

- Zamanımızda bunun olabileceğini sanmam, dedi. Evrenin sonu üzerinde kehanetlerde bulunan kutsal kitapta, melek, zamanın olmadığına yemin eder.

- Biliyorum. Çok doğrudur. Açık ve kesindir. İnsanoglu mutluluğu bulduğunda zaman olmayacak; çünkü, zamana ihtiyaç görülmeyecek. Çok doğru bir düşünce.

- Zamani nasıl saklayacaklar?

- Hiçbir yere saklanmayacak. Zaman bir cisim değil, düşüncedir. Zihinlerden silinecektir.

Stavrogin tiksintili bir acımayla:

- Zaman başladığından bu yana, filozofların basmakalıp sözü haline gelmiştir, diye mirıldandı.

279Stavrogin'in söylediği bu söz, sanki bütün düşüncelerini kap-siyormuş gibi, Kirilov gözleri parlayarak haykırdı.

- Tamam! Zamanın başlangıcından beri de degismemistir. Hep aynı şey!

- Mutlu olduğuna inanıyorum, Kirilov. Mutlusun, değil mi? Kirilov sanki en olumlu cevabi veriyormuş gibi:

-Evet, çok mutluyum, dedi,

- Fakat son zamanlarda istirap çektiniz, değil mi? Liputin'e kızmamış mıydınız?

- İşte, şimdi kimseye kızmıyorum. O zamanlar mutlu olduğumu bilmiyordum. Ağaçtan düsmüş yaprak gördünüz mü hiç?

- Gördüm.

- Son günlerde ben de bir yaprak gördüm; ortasında pek az yesili kalmış ve sararmış bir yaprak. Kenarları da çürümüştü. Rüzg'fra kapılmış uçuyordu. Henüz on yasında bir çocukken, kisin gözlerimi yumar, henüz damarları yeni yeni belli olan yesil yaprakları ve güneşi hayal ederdim. Gözlerimi açar ve gördüklerime inanmazdım; çünkü, gözlerimi kapadığım zaman gördüklerim o kadar güzeldi ki gözlerimi hemen tekrar yumardım.

- Bu ne demektir? İma etmek istediğiniz nedir?

- Ha... hayir... Neden? İma etmiyorum, sadece bir yapraktan, yesil bir yapraktan söz ediyorum. Yaprak güzeldir. Her şey güzeldir.

- Her şey mi?

- Her şey. İnsanoglu mutlu değil; çünkü, mutlu olduğunu bilmiyor. Hepsi bu... hepsi bu!.. Bunu öğrenen bir kimse hemen mutlu olacaktır. Hemen o dakikada. Kaynana ölecek, gelin yasayacaktır... hepsi güzel. Bunu birden anladım.

-Fakat açlıktan ölenler ya da genç kızları ıg al edenler... bunlar da iyi mi hep?

- Evet, iyidir.  ocuk için beynini dağıt n bir insan bile iyidir. Kafasını dağıtmayan kisi, bile iyidir. Her şey iyidir... her şey. Her şeyin iyi olduğunu bilen de iyidir. Kendileri için iyi olduğunu bi-

280

lirlerse, onlar iyi olacaktır demektir ve kendileri için iyi olduğunu bilmedikleri sürece de, onlar için iyi olmayacaktır. Bütün d s ncelerim budur... bundan baska d s ncem de yoktur.

- Bu kadar mutlu olduğunuzu ne zaman anladınız?

- Geçen hafta, sali günü... hayır, hayır çarsamba günü, çünkü, zaten  arsambaydı... gece.

- Degisikliğin nedeni neydi?

- Hatırlamıyorum. Öyle oldu iste. Odada dolasıyordum... bir şey fark etmez. Saati durdurdum. Tam,   e yirmi   dakika vardı.

- Zamanın durması gerektiğine bir sembol olarak herhalde? Kirilov cevap vermedi.

Sonra birden:

-Onlar iyi değildirler, dedi. Çünkü, iyi olduklarını bilmiyorlar. Bunu anladıkları zaman, k  k bir kızı ıg al etmeyeceklerdir. İyi olduklarını anlamaları gerekir. Bundan sonra da hepsi, hepsi iyi olacaktır.

- Su halde, bunu anladığınız  göre, siz iyisiniz?

- İyi bir insanım. Stavroğın kaslarını çatarak:

- Aslına bakarsanız, sizinle aynı fikirdeyim, diye mirildandı.

- İnsanlara her şeyin iyi olduğunu öğreten kimse, dünyanın sonunu getirecektir.

- ğreten  armiha gerildi. - Hayata tekrar dönecek ve ismi Tanrı-insan olacaktır.

- Tanrı-İnsan mı?

- Tanrı-insan... diğerinden çok farklı.

- İkon'un önündeki kandili yakan siz olmayasınız?

- Evet, ben yaktım.

- Su halde Tanrıya inanıyorsunuz? Kirilov bir solukta mirildandı:

281- İhtiyar kadın kandilin yanmasından hoslanıyor... bugün isı vardı...

- Bununla beraber, dua etmiyorsunuz, değil mi?

- Her şeye dua ederim. Bakın; duvarda bir örümcek yürüyor... ona bakıyor ve yürüyebildiği için s krediyorum.

Kirilov'un gözleri yine ısıldı. Devamli olarak Stavroğın'e bakıyordu. Bakışları sert ve sabitti. Stavroğın, kaslarını hafı e çatmış, biraz k  mseyerek bakıyordu; ama, bakışlarında alay eden bir anlam yoktu.

Stavroğın sapkasını alarak ayağa kalkarken:

- Bir daha geldiğimde, sizi Tanrıya da inanmış olarak bulacağımı umarım, dedi.

Kirilov da yerinden kalkarak: -Neden? diye sordu.

- Tanrıya inancınızın olduğunu anlarsanız, ona inanırsınız. Halbuki, Tanrıya inancınız olduğunu anlamazsanız, ona inanmazsınız.

Stavroğın, sözünü bitirdikten sonra kahkahayla güldü. Kirilov, bu sözleri bir an d s nd kten sonra:

- Böyle değil, dedi. D s ncemi tamamen tersyüz ettiniz. Meyhane sakası bu. Hayatımdaki değerinizi hatırlayın. Stavroğın.

- Allahaismarladık, Kirilov.

- Gene gelin.

- Yarını unutmadınız, değil mi?

-Oh, unutmam. Fakat meraklanmayın, uyuyakalmam. Saat tam dokuzda. Arzu ettiğim zaman nasıl erken kalkabileceğimi biliyorum. Yataya yatar kendi kendime 'Saat yedide' derim. Ve saat tam yedide uyanırım.

'Saat onda' derim ve saat tam onda uyanırım.

Stavroğın, Kirilov'un renksiz yüzüne bakarak:

- Oldu a garip güçleriniz var, dedi.

- Beraber gelip size kapiyi açacağım.

282

- Zahmet etmeyin, Shatov açar.

- Oh, Shatov. Pek  f , güle güle.

\*\*\*

Shatov'un oturduğu evin kapısı açıktı. Fakat, koridora giren Stavroğın, zifiri karanlıkta kaldı ve el yordamı ile  atiya çıkan merdivenleri aradı. Birden  st kattaki bir kapı açıldı ve ısı koridora kadar aksetti. Shatov, disari çıkmamış, sadece kapısını açmıştı. Stavroğın odanın kapısında durduğu zaman, Shatov'un, masanın yanında kendisini beklediğini gördü.

Stavroğın kapıdan sordu:

- Beni bir is için kabul edecek misiniz"? Shatov:

- Buyurun, dedi. Oturun. Kapiyi kilitleyin. Hayır, durun ben kilitleyeceğim.

Kapiyi kilitledikten sonra geldi ve Stavrogin'in karsisine oturdu. Hafta süresince oldukça zayıflamisti. Sanki atesli bir hastalıkla yatmış gibi görünüyordu.

Gözlerini yere doğru çevirerek yumusak bir sesle:

- Beni hasta ettiniz, dedi. Neden gelmediniz?

- Geleceğimden emin miydiniz?

- Evet. Bir dakika durun... sayıklıyordum, belki de hıflı sayıklıyorum... bir dakika durun.

Yerinden kalkıp duvarın yanında duran üç gözlü raftan bir şey aldı. Bir tabancaydı bu.

- Bir gece sabaha kadar beni öldürmeye geleceğinizi sayıkladım ve ertesi sabah erkenden son kurusuma kadar vererek bu tabancayı satın aldım. Serseri Lyamshin'den. Sonra birden kendime geldim. Tabancanın kursunu yok. O zamandan beri de rafta yatıp duruyordu. Bir dakika...

283 Yerinden kalktı. Tavandaki havalandırma penceresini açmak üzereyken Stavrogin ona engel oldu.

- Atmayın. Neden atacaksınız? Paraca değeri var. Hem sonra, Shatov'un penceresinin altında tabanca var, diye söz ederler. Tekrar yerine koyun. Ve söyleyiniz. Sizi öldürmeye geleceğimi düşündüğünüz için neden özür dilediğinizi söyler misiniz? Sizinle barışmak için gelmiş değilim. Önemli bir konunun tartışmasını yapmak için geldim. Her şeyden önce bana sunu söyleyin: Karinizla ilgim olduğundan ötürü beni tokatlamadığınızı düşünmekle hata mı ediyorum?

Shatov bakışlarını yine yere çevirerek:

- Siz de bu sebeple olmadığını biliyorsunuz, değil mi?

- Ne de kız kardeşiniz hakkında söylenen dedikodulara inandığınızdan ötürü.

Shatov, sabirsiz bir tavırla ayaklarını yere vurarak: -Hayir, hayir, kuskusuz ki değil! dedi. Kız kardeşim daha isin basında böyle bir şey olmadığını söylemişti. Stavrogin, sakın bir tavırla devam etti:

- Demek ki ben de haklıyım ve siz de haklıdınız. Haklısınız. Mary Lebyatkin, kanunen katimdir; dört buçuk yıl önce Petersburg'da evlenmistim. Bana, Mary Lebyatkin nedeniyle vurdunuz, değil mi?

Shatov, garip bir tavırla Stavrogin'e bakarak mirildandi.

- Evet, tahmin etmistim, ama inanmamistim.

- Ve bana vurdunuz?

Shatov oldukça sasırmisti. Kıpırmızı olarak ne söylediğini kendisi de anlamıyormuş gibi:

- Düşüğünüz için vurdum, dedi. Yalanınız için vurdum. Size doğru yürüdüğüm zaman sizi cezalandırmak gibi bir arzum yoktu, size vuracağımı bilmiyordum. Hayatımda size çok değer verdiğim için vurdum. Ben...

284

- Anlıyorum, anlıyorum. Söyleyecekleriniz sizde kalsın. Atesiniz olmasına üzüldüm. Benim isim çok daha önemli.

Shatov titreyerek yerinden kalktı.

- Sizi uzun zamandan beri bekliyordum, dedi. İsimizin ne olduğunu söyleyin... ben de söyleyeceğim.. daha sonra.

Yerine oturdu.

Stavrogin, merakla Shatov'u incelemeye başladı.

- Konusmak üzere geldim is, diğer işlerden çok daha baskadır, dedi. Bazi koşullar altında, bu saatte gelmek zorunda kaldım. Size sunu haber vermeliyim ki, belki öldürülebilirsiniz.

Shatov, gözlerinde vahşi pırıltılar yanarak Stavrogin'e baktı. Sonra, yumusak bir sesle:

-Hayatimin tehlikede olabileceğini biliyorum, dedi. Fakat siz... bunu nasıl öğrenebildiniz?

- Çünkü, ben de sizin gibi onlardan biriyim. Sizin olduğunuz gibi ben de onların birliğine kayıtlıyım.

- Siz... siz de... birliğin üyesi misiniz? Stavrogin hafif bir tebessümle:

- Bakışlarınızdan, benden her şeyi beklediğinizi; fakat, bunu beklemediğinizi anlıyorum, dedi. Fakat, lütfen cevap verin, hayatınıza kastedileceğini önceden biliyor muydunuz?

Shatov, birden büyük bir öfkeye kapılarak haykırdı.

- Böyle bir şeyi aklıma bile getirmezdim!... Hatta, bana söylediğiniz halde bile inanamıyorum... oysa... oysa, o salakların neler yapabileceğini kimse tahmin edemez! Onlardan korkmuyorum! Onlardan ayrıldım artık. Bunun mümkün olamayacağını söylemek için adam tam dört defa geldi... fakat...

Stavrogin'e bakarak devam etti:

-... fakat, bunun hakkındaki tüm bilginiz nedir?

Stavrogin, sadece görevini yapan bir adam sokuğu ile:

- Hemen telaslanmayın, sizi aldatmıyorum, dedi. Ne bildigimi sordunuz. İki yıl önce Avrupa'da birliğe katıldığınızı biliyorum. O

285 zamanlar eski örgüt vardı. Birliğe katılmanız Amerika'ya gidişinizden hemen önce olmuştü. Amerika'dayken bana uzun uzun yazmıştınız. Aklıma gelmiskén söylemek isterim, mektuplarınıza mektupla cevap vermediğim için özür dilerim. Sadece...

Shatov:

-... para göndermekle yelindiniz diye sözü yarıda kesti.

Masanin çekmesinden gökkusagi rengi kfgit bir para çıkartarak sözüne devam etti:

- İşte, alin. Bana gönderdiğiniz yüz ruble. Siz olmasaydınız orada ölüp kalacaktım. Anneniz olmasaydı, bu parayı ödemem için, daha çok uzun zaman beklerdiniz. Hastalıktan sonra çok fakir düşünce, bu parayı anneniz vermisti. Tam dokuz ay oluyor. Fakat devam edin, lütfen.

Shatov'un soluğu tükenmisti.

- Amerika'da kaldığınız sürede, görüşleriniz degisti ve İsviçre'ye döndüğünüzde istifa etmek istediniz. Size bir cevap vermeden, Rusya'ya gitmenizi, birinden bir baskı makinesini devir almanızı ve onlar tarafından gönderilecek birine teslim etmenizi söylediler. Bütün ayrıntılarını bilmemekle beraber buraya kadar söylediklerim dogru, degil mi? Bu isteklerinin son oldugu ve göreviniz bittikten sonra sizi serbest bırakacaklarını umarak, bu görevi kabullendiniz. Dogru ya da yanlış, bütün bunları onlardan degil, rastlantıyla baska yerden öğrendim. Yalnız, şimdi bile anlayamadığınız bir husus var ki, o da, o bayların sizden ayrılmak niyetinde olmadıklarıdır.

Shatov, sesi yettiği kadar haykirdi.

-Bu çok saçma!.. Onlarla olan bağlarımı koparacağımı gerçek olarak bildirdim!... Bunu yapmaya hakkım var. Vicdanımın ve düşüncelerimin hakkı... Bu kararımın dönmeyeceğim!.. Dünyada beni caydıracak hiçbir kuvvet...

Stavrogin, onun konuşmasını yarıda keserek ciddi bir tavırla:

- Böyle bağırmasanız iyi olur, dedi. Su Verkhovensky öyle kararlı bir adamdır ki, belki su anda kapınızı ya kendisi dinliyor ya

286

da baska birine dinletiyordur. Hatta, su sarhos Lebyatkin bile size göz kulak olmak talimatını almış olabilirdi. Belki de siz onu göz-lüyordunuz... haklı mıyım? Dile getirdiğiniz nedenleri Verkhovensky kabul etti mi etmedi mi, siz onu söyleyin?

- Kabul etti. Tamamen dogru olduğunu ve belki de haklı olduğumu...

- Eh, bu takdirde sizi aldatıyor. Hatta, onlardan olmayan Kirilov bile sizi gözleyip onlara bilgi veriyor. Birliğin hizmetinde olduklarım bilmeden çalışan bir sürü ajanları var. Hareketleriniz daima kontrol altında. Peter Verkhovensky, buraya sırf bu işi halletmek için geldi ve yetkileri de çok geniş... Çok şey biliyorsunuz. Yasamanız onlar için çok tehlike oluşturdugundan uygun bir zamanını bulup sizi temizleyecekler. Bunun gerçek olduğunu tekrar söylemeliyim. Ve sunu da eklemeliyim ki, hangi nedenle olduğunu bilmem; ama, sizin polisten olduğunuza ve şimdiye kadar onları ihbar etmediyseniz bile ilk fırsatta ihbar edeceğinize inanıyorlar. Dogru mu bu?

İsini bilen bir ses tonu ile sorulan bu soruya, Shatov, yüzünü eksiterek öfkeyle kaçamak cevap verdi:

- Casus bile olsam kimi ihbar edeceğim?

Stavrogin'in durumunu kendi durumundan bile önemli kabul ettiği her halinden belli olan Shatov, ilk düşüncesine sarılarak:

- Hayir, beni bir tarafa bırakın, diye haykirdi. Benim canım cehennem!.. Siz, siz, Stavrogin, böylesine iğrenç, değersiz, aptalca bir işe nasıl karışabiliyorsunuz? Onların birliğinin bir üyesisiniz!...

Sonra birden çaresizlik içinde haykirdi:

- Nicholas Stavrogin'in büyük kahramanlığı bu mu olacaktı? Bundan daha acikli bir şey olamazmış gibi ellerini bile ogus-turmaya başlamisti.

Stavrogin, gerçekten sasirarak:

- Özür dilerim, dedi. Fakat, beni bir güneş ve kendinizi de bir

287sinekmiş gibi gösteriyorsunuz. Bunun böyle olduğunu Amerika'dan gönderdiğiniz mektuplardan bile anlıyordum. Shatov birden konuşmaya başladı.

- Siz... siz... biliyorsunuz... Oh, benim tartışmamı yapmayalım; Hakkınızda açıklayacağınız bir şey varsa, durmayın açıklayın!..

Sonra derin bir soluk alarak tekrarladi.

- Soruma cevap verin!..

-Memnuniyetle. Böylece bir lagim çukuruna nasıl düştüğümü mü soruyorsunuz? Size söylediklerimden sonra, bu konuda sizinle biraz daha samimi olmalıyım. Görüyorsunuz ya kesin konuşuyorum; gerçekten bu birliğe bağlı değilim ve hiçbir zaman da bağlı olmadım ve aralarına katılmadığım için onlardan ayrılmaya sizden çok hakkım var. Bunun tam tersine, isin daha basında, onlara içlerinden biri olmadığımı, onlara yardım ettiysem, bunun tamamen rastlantı olduğunu ve kendileri ile hiçbir ilişkim olamayacağını söyledim. Birliğin yeni plana göre yeniden örgütlenmesinde belirli bazı işler yaptım, hepsi o kadar. Fakat, şimdi düşüncelerini degistirmişler ve beni bırakmalarının tehlikeli ve sakıncalı olacağını düşünmüşler. Bu bakımdan benim de kfra listede olmamsöz konusu

- Ah, hep ölüm karan verirler, zaten. Bu kararları da resmi mühürlü, üç buçuk kişinin imzaladığı resmi kfgitlarla olur. Bu işi sonuna kadar götürebileceklerine gerçekten de inanıyor musunuz?

Stavrogin, her zamanki umursamaz ve biraz da gevsek tavrıyla devam etti:



-Bu noktaya gelince, bir bakima hakli, bir bakima haksizsiniz. Kuskusuz ki, böyle durumlarda, her zaman oldugu gibi daha çok hayal vardır; bir avuç insan, kapasitesini ve önemini büyütüyor. Hatta, bunu su kadara da vardırabilirim ki, bütün birlik sadece Peter Verkhovensky'yi kapsiyor ve sadece onun alçakgönüllülüğü, kendi birliğinin basit bir ajani oldugunu kabullenmesine neden oluyor. Bununla beraber, bu birliğin temel düşüncesi, kendisine benzeyen

288

birliklerin temel düşüncelerinden daha saçma değil. 'Enternasyonal' ile ilişkileri var. Ajanlarını Rusya'ya sokmayı basardılar. Hatta, oldukça değişik bir yöntem bulmuşlar... fakat, kuskusuz ki teorik olarak. Buradaki amaçlarına gelince, Rus örgütünün gelişmesinin çok belirsiz olduğunu ve bu ülkede hemen hemen daima beklenmedik şeyler yapabileceklerini unutmamalısınız. Hatırlarsınız ki Verkhovensky inatçı bir insandır. Shatov öfkeyle:

- Rusya'yi hiç anlamayan bir bit, bir kara cahil, koca bir ahmaktır! diye haykırdı.

- Onu yeteri kadar tanımıyorsunuz. Rusya hakkında bilgilerinin zayıf olduğu doğrudur; fakat, yine de sizin ve benim bilgim kadar bilgisi vardır. Ve ayrıca, Verkhovensky, Rusya hayranidir.

-Verkhovensky Rusya hayrani, ha?

- Evet, kusu yok. Soytarılığı terk edip yarı çilgin olduğu bir anı vardır. Sizin sözlerinizden birini yine size hatırlatacağım; 'Bir insanın ne kadar güçleneceğini kavrayabiliyor musunuz?' Lütfen gülmeyin. Bir tetigi çekecek kadar yeteneği vardır. Benim de bir casus olduğumdan süpheleniyorlar. işlerinde çok az tecrübeleri olduğu için, karsılarına çıkan herkesin casus olduğundan kuskulanıyorlar.

- Fakat korkmuyorsunuz, değil mi?

- Ha... hayır. Çok korkmuyorum. Fakat sizin durumunuz çok daha değişik. Uyarmamın nedeni dikkatli olmanız içindir. Benim düşünceme göre, budalalar tarafından tehdit edildiğinizi düşünmemelisiniz. Söz konusu olan onların zeki olup olmadıkları değil. Sizden ve benden çok daha güçlü kişilere el kaldırdılar. Oh, saat on bir buçığa gelmiş.

Saatine baktıktan sonra sandalyesinden kalktı.

- Size bir soru daha sormak istiyorum, fakat bunun konustugumuz sorunlarla ilgisi yok.

Shatov ayaga fırlayarak:

289- Tanrı askına!... diye haykırdı. Stavrogin, sorgu dolu bakışlarla baktı. -Ne demek istiyorsun?

Shatov anlaşılmaz bir heyecanla:

- Sorunuzu sorun, Tanrı adına!... diye haykırdı. Fakat, size de benim bir soru sormam sartiyla. Lütfen izin verin... yapamam... sorun sorunuz!...

Stavrogin, biraz bekledikten sonra başladı.

- Anladığıma göre, Mary'nin üzerinde belirli bir etkiniz var. Sizinle konuşmaktan ve sizi dinlemekten hoslanıyor. Öyle değil mi?

Shatov, biraz sasirarak Stavrogin'e baktı.

- Evet... dinledi...

- Onunla evli olduğumu resmen bildirmek istiyorum. Shatov dehset içinde fisildadi.

-Fakat, bu mümkün mü?

- Ne demek istiyorsunuz? Bunun güç bir tarafı yok. Evliliğin tanıkları bu şehirde. Evlilik tamamen resmi bir şekilde yapıldı. Topluma duyurulmamasının nedeni, evliliğin tanıkları, Kirilov, Peter Verkhovensky ve nihayet, akrabam saymakta gurur duyduğum Lebyatkin'in susmaya söz vermiş olmalarıdır.

- Bunu demek istemedim. O kadar sogukkanlı konuşuyorsunuz ki... fakat devam edin! Bu evliliğe zorlanmadınız, değil mi?

Stavrogin, Shatov'un meydan okuyan bakışlarına gülümseyerek, cevap verdikten sonra:

- Hayır, beni kimse zorlamadı, dedi. Shatov heyecandan titreyerek:

- Peki, her zaman sözettiği su çocuk meselesi nedir? diye sordu.

- Çocugundan mı söz ediyor? Ulu Tanrım, böyle bir şeyden haberim yok. İlk kez duyuyorum. Hiçbir zaman çocuğu olmamıştı. Olamazdı da, halen bakiredir... çünkü!

290

- Anlıyorum! Tahmin etmistim. Dinleyin!

- Neyiniz var, Shatov?

Shatov yüzünü elleriyle kapayarak arkasına döndü; sonra birden Stavrogin'i omuzlarından yakaladı.

- Biliyor musunuz, diye bagırdı. Hiç değilse, bütün bunları neden yaptığınız ve şimdi böyle bir cezayı kendinize neden verdğinizi biliyor musunuz?

- Sorunuz zehirli ve zekice; fakat, sizi sasirtacağım; evet, o zaman onunla neden evlendiğimi ve şimdi, sizin deysinizle, kendime neden böyle ceza verdiğimi biliyorum.

- Bunu bırakalım şimdi... tartışmasını daha sonra yaparız. Ana konu üzerinde konuşalım, ana konu. Sizin için tam iki yıl bekledim.

- Beklediniz mi?

-Sizin için çok uzun zaman bekledim. Durmadan dinlenmeden sizi düşündüm. Sizden başka hiç kimse... bunu size Amerika'dan da yazmıstım.

- Uzun mektubunuzu çok iyi hatırlıyorum.

- Okunamayacak kadar uzun muydu? Sizinle aynı fikirdeyim. Altı, kocaman sayfa. Konusmayın... konuşmayın! Bana on dakikanızı daha ayırabilir misiniz; ama şimdi, derhal? Sizi çok uzun zamandır bekliyordum!

- Memnuniyetle, size ancak yarım saat ayırabilirim uygun mu?

Shatov öfkeyle:

-Fakat, dedi. Bu tavrınızı da bırakacaksınız. Anlıyor musunuz? Size yalvarmam gerekirken, sizden bunu istiyorum... yalvarması gereken birinin, istemesi ne demektir bilir misiniz?

Stavrogin zayıf bir tebessümle:

- Böylece, yüksek kimseler için olagan şeylerin üstünden bakacaksınız, dedi. Atesiniz olduğunu üzümlere görüyorum.

291Shatov:

- Bana saygılı davranmanızı istiyorum... talep ediyorum! diye haykirdi. Kışığıma saygı değil... kişiliğimin canı cehenneme!... Baska bir şey için, sadece bu seferlik, sadece birkaç söz için. Dünyada son defa olmak üzere... sonsuzda buluşan iki yaratıcı. İfadeyi değiştirin Ve insan gibi konuşun! Ömrünüzde bir kere olsun insan sesiyle konuşun! Bunu kendim için değil sizin için istiyorum. Sinirsiz gücünüzü öğrenmenize yardımcı olduğumdan ötürü, yüzünüze attığım yumruk için beni bağışlamak zorunda olduğunuzu kavrayabiliyor musunuz? Yine, o büyüklük taşıyan, tiksinti dolu tebessümün dudaklarınızda dolastığını görüyorum. Oh, beni ne zaman anlayabileceksiniz? Bırakın artık bu kibirli tavırlarınızı!... Lütfen, bunu sizden talep ettiğimi anlayın... talep ediyorum... aksi halde konuşmam. Dünyada hiçbir şey için konuşmam!

Shatov, öfkeden sayıklamaya başlamıştı. Kasları çatılmış olan Stavrogin, eskisinden daha dikkatli gibi görünüyordu. Stavrogin ciddi ve inandırıcı bir sesle:

- Yarım saat kalacağıma söz verdiğime göre, dedi. Zaman benim için çok değerlidir. Sizi dinlemeye niyetli olduğumu da bilmenizi isterim. Hiç değilse ilgi ile dinleyeceğim ve... ve sizden benim için yeni olan birçok şey öğreneceğime de eminim.

Stavrogin yine sandalyesine oturdu. Shatov:

- Oturun! diye bağırды ve nasıl olduysa birden sandalyesine çöktü.

Stavrogin bir kere daha:

- Fakat size hatırlatayım, dedi. Sizden Mary ile ilgili bir ricada bulunacaktım. Öyle bir rica ki, Mary için çok önemlidir.

Konusmasının en can alıcı yerinde sözü birden kesilen ve kendisine sorulani anlayamayan bir kimsenin saskinlığı gibi, sasiran Shatov'un kasları çatıldı.

- Nedir?

292

Stavrogin samimi bir gülümsemeyle:

- Bitirmeme fırsat vermediniz ki, dedi.

Shatov birden durumu kavrayarak elini salladı ve hemen kendi konusuna geçmek isteyerek:

- Oh, saçma, saçma! diye bağırды. Daha sonra, daha sonra!...

\*\*\*

Hemen hemen tehdit eder bir tavırla, gözlerinden ates püskürerek iskemlesinde ileri doğru eğilen Shatov, sağ elinin işaret parmağını sallayarak (belki bu hareketinin farkında bile değildi) konuşmaya başladı.

- Biliyor musunuz, şimdi yeryüzünde "Tanrı özelliğini taşıyan", yeni Tanrı adına dünyayı kurtaracak olan, hayatın anahtarlarını elinde tutan insanların kim olduğunu... bu insanların hangi ulustan olduğunu ve isimlerini biliyor musunuz?,

-Tavrınıza bakılacak olursa, bunun Rus halkı olduğunu derhal söyleyebilirim.

Shatov hemen hemen yerinde sıçrayarak:

- Ve gülmeye başladınız bile! diye haykirdi. Ah, ne soy!...

- Kendinize gelin, rica ederim. Aksine, böyle bir şey söyleyeceğinizi tahmin ettiğim için gülümsedim.

- Böyle bir şey mi bekliyordunuz? Peki, bu sözler, sizin bildiğiniz şeyler değil mi?

- Hem de çok iyi biliyorum. Sözü nereye getirmek istediğinizi de biliyorum. Bütün cümleleriniz, hatta Tanrı özelliğini taşıyan insanlar deyişiniz sadece, Amerika'ya hareketinizden iki yıl evvel Avrupa'da konuştuklarımızın devamıdır. Hiç değilse, şimdi hatırladığım kadari bu.

- Bu sizin deyişinizdir, benim değil. Sizin kendi deyişinizdir; hem de konuşmanızın devami değildir. Biz böyle bir şey hiç ko-

293nusmadık. Büyük sözler eden bir öğretmenle yeniden dirilen bir öğrencisi vardı. O öğrenci ben, öğretmen ise sizsiniz.

- Fakat hatırlarsanız, benim sözlerimden sonra, siz birliğe katıldınız. Zaten ondan sonra da hemen Amerika'ya gittiniz.

- Dogru. Bunun hakkında size Amerika'dan da yazmistim. Size, hemen hemen her seyi yazmistim. Çocukluğumdan beri benimsedigim, bütün ümitlerimi bagladigim ve ugrunda gözyasi döktüğüm bir inançtan, kendimi bu kadar çabuk koparip kurtaramadigim dogrudur. Tanrı degistirmek çok güçtür. O zaman size inanmak istememistim; çünkü, inanmak istemiyordum ve son defa olmak üzere bütün umutlarimi su lfgim çukuruna bagladim. Fakat ekilen tohum kalbimde kaldı ve büyüdü. Bana ciddi, ama çok ciddi olarak söyleyin, Amerika'dan yazdigim mektubu sonuna kadar okumus muydunuz? Belki de hiç okumamissinizdir, ha?

- O mektubun üç sayfasini okudum. İlk ve son sayfalarini okudum. Orta sayfasina da söyle bir göz attim. Bununla beraber, daima okumaya niyetliydim.

Shatov elini sallayarak Stavrogin'i susturdu.

-Oh, hepsi bir... Unuttunuz bunu! İnsanlar üzerine söylediginiz o sözleri inkıf ediyorlarsanız, o zaman böyle bir seyi nasıl söyleye-bildiniz? İste buna dayanamiyorum.

Stavrogin esrarengiz bir tavirle:

- O zamanlar da sizinle saka etmiyordum, dedi. Sizi inandirmaya çalışırken, belki de sizden çok kendimi düşünüyordum.

- Saka etmiyordunuz!... Amerika'da üç ay samanların üstünde çaresiz bir adamla beraber yattım ve ondan, benim içime Tanrı ve vatan sevgisinin tohumlarını ektiginiz zamanlarda, belki de aynı günlerde, bu zavalli, manyak Kirilov'un da kalbine aynı tohumları ektiginizi öğrendim. Zavallının içini yalanlarla, iftiralarla doldurdunuz ve onu yarı deli bir hale soktunuz. Şimdi ona gidip bir bakın... sizin yaratiginizdir. Fakat onu gördünüz, değil mi?

- Her seyden önce sunu bilmelisiniz ki, biraz önce çok mutlu ve iyi olduğunu bizzat kendisi söyledi. Bunların hepsinin aynı za-

294

mana rastladigini düşünmekle hata etmiyorsunuz; fakat, bundan ne çıkar? Her ikinizi de kandirmedigimi bir daha söylüyorum.

- Dinsiz misiniz? Şimdi bir dinsiz misiniz?

- Evet.

- Ya o zaman?

- O zaman da. Shatov mirildandi.

- Konusmaya basladigim zaman saygi duymanızı istedigim kişi ben degildim. Sizin gibi zeki bir insanın bunu anlaması gerekirdi.

- İlk sözlerinizi duyar duymaz kalkmadım, konuşmayı örtbas etmedim. Sizden uzaklaşmadım, hıfıf buradayım ve sorularınıza cevap veriyorum. Bağırmanıza bile ses çıkarmadığıma göre, size karşı olan saygımı kaybetmemişim demektir.

Shatov elinin bir hareketi ile Stavrogin'e susmasını işaret ederek:

- 'Bir dinsiz Rus olamaz. Bir dinsiz Rus olmaktan çıkar' deyişinizi hatırlar mısınız? Böyle söylediginizi hatırlıyor musunuz? diye sordu.

Stavrogin sanki ona karsit bir soru sorarmış gibi: --Eee...?dedi.

- Siz mi soruyorsunuz? Hatırlamadınız mı? Öyle de olsa, Rus ruhunun baslıca özelliklerinden birini keşfetmiş oluyorsunuz. Bunu unutmanız mümkün değil! O zamanlar söylediginiz başka bir seyi daha hatırlatayım: 'Yunan Ortodoks inancı olmayan bir kimse Rus olamaz?'

- Bunun Slavci bir düşünce olduğunu zannederim.

- Hayır, simdiki Slavcılar böyle bir düşünceyi kabullenmiyorlar. Ama, siz daha da ileri gitmistiniz. Roma Katolikliğinin Hristiyanlık olmadığı inancındaydınız, Roma'nın, şeytanın üçüncü bir oyununa kanan İsa'nın, bir krallığı olmadan yeryüzünde kalamayacağını bildirdigini; Katoliklerin ise yeni bir İsa yarattigini ve bütün Batı Dünyası'ni yıktigim, söyleyen siz değil misiniz?

295Fransanın Katolik kilisesi yüzünden acı çektiğini, Roma Tanrısı'ni kabullenmediklerini; fakat, başka bir Tanrı da bulamadıklarını söyleyen, siz değil misiniz? O zamanlar iste böyle konuşabiliyordunuz!... Konusmalarımızı çok iyi hatırlıyorum. Stavrogin, ciddi bir sesle:

- O zamanlar buna inansaydım; kşku yok ki aynı seyleri yine tekrarlayacaktım, dedi. Fakat sizi temin ederim ki, bu eski düşüncelerimi tekrarlamanız bende son derece kötü bir etki yaratıyor. Artık kesmez misiniz?

Shatov, Stavrogin'in istegine aldirmeden haykırdı.

- O zamanlar inansaydınız, ha?!.. Fakat gerçeğin İsa'nın disında olduğunu size matematiksel olarak tanımlasalar bile, gerçeğin yanında olmaktansa İsa'nın yanında olmayı tercih edeceğinizi söyleyen siz değil miydiniz? Söylediniz mi bunu? Söylediniz mi?

Stavrogin sesini yükselterek:

-Fakat ben de size bir soru sorayım, dedi? Bu sabırsız... insana huzursuzluk veren imtihanın amacı nedir?

- Bu imtihan, bir daha tekrarlanmayacak ve size bir daha hatırlatılmayacaktır.

- Sonsuzda ve zamanın disında olduğumuzu hıfıf ısrarla söylüyorsunuz.

Shatov birden bagırdı.

- Susun! Aptal ve beceriksiz olabilirim; ama, birakin gülünç duruma düşeyim! O zamanki esas düşüncenizi bir kere daha tekrarlamama izin verir misiniz? Sadece on iki satir kadar... hem de özetleyeceğim.

- Sayet özetleyecekseviz tekrarlayabilirsiniz. Stavrogin saatine bakmak istegini güçlükle yendi.

Shatov sandalyesinden ileri doğru uzandı ve hatta, kısa bir süre için parmağını yine salladı. Stavrogin'e kötü kötü bakmaya devam ederek, sanki bir yerden okuyormuş gibi tane tane konusarak anlatmaya başladı.

296

- Hiçbir ulus, henüz bilim ve mantık çerçevesi dahilinde oturmuş değildir. Hatta, şimdiye kadar küçük bir örnek bile göstermemişlerdir. Sosyalizm, doğusu bakımından, dinsiz olmak zorundadır; çünkü, ilk basından beri, dinsizliğin önderi oldu ve kendi kendini bilim ve mantık çerçevesi içinde düzenledi ve sıraladı. Dünya kurulduğundan bugüne kadar, mantık ve bilim, daima ikinci derecede bir plan halinde kalmıştır. Ve dünya duruncaya kadar da böyle devam edecektir. İnsanlar tamamen değişik bir güçle şekillendirilmiş ve hareket ettirilmişlerdir. Bu güç öyle bir güçtür ki, her ne kadar nasıl doğduğu bilinmiyorsa da, onların üstünde güçlü bir etki yürütmektedir. İki sonuna kadar götürmeyi bilinmez bir hırsla arzulayan, ölümü ve varlığını inkâr eden bir güçtür. Kutsal kitapta 'Hayat ırmagı'nın kuruyacağı söylendiği gibi, bu güç de hayatın ruhudur. Filozofların dedikleri gibi, bu güç, bir estetik prensibi, bir ahlak prensibidir. Basit olarak adlandırdığım gibi Tanrı'yi arama' prensibidir. Bütün ulusların gelişmelerindeki, her insanın içindeki ve varlıklarının her noktasındaki belirli amaç, sadece Tanrı'nın, Tanrı'lıklarının, onlara özgü Tanrıların pesinden kosmak ve gerçeği, o Tanrı'ya inançta aramaktır. Dünyanın var olusundan bu yana ve dünyanın sonuna kadar Tanrı, tüm insanlığın yarattığı bir varlık olmuştur ve olmakta devam edecektir. Şimdiye kadar bütün insanların ya da çoğunluğunun ortak bir Tanrı'si olmamıştır; ama, kendilerine özgü bir Tanrıları olmuştur. Tek bir Tanrı'ya inanç, ulusal kavramın ortadan kalkmasının ilk işaretidir. Tanrılar ortak Tanrı haline gelince, kendileri ile beraber, onlara olan inancı ve insanlığı da yok edeceklerdir. Bir ulus güçlendikçe, Tanrı'si de diğerlerinden ayrılacaktır. Henüz dinsiz bir ulus yoktur; yani, iyilikle kötülük kavramı olmayan bir ulus yoktur. Her insanın kendisine özgü bir iyilik ve kötülük kavramı, kendisine olan bir iyiliği ve kötülüğü vardır. Birçok ulus, iyi ve kötü kavramı ortak olduğu takdirde, o uluslar yok almaya ve iyi ile kötü arasındaki fark kavramı da yavaş yavaş silinmeye ve kaybolmaya başlar.

Mantık hiçbir zaman, iyi ile kötü arasındaki ayrımı görebilecek, hatta, yaklaşık olsa bile iyiyi kötünden ayırabilecek güce erişme-

297mistir. Tersine olarak, bunları acınacak şekilde birbirine karıştırmıştır; Bilime gelince, onun çözümlenmiş şekli, daima zor kullanma temeline dayanmıştır. Bu zor kullanma, yüzyilimize kadar hiç bilinmemiş, salgın bir hastalıktan, kitlikten, savastan bile korkunç olan, insanlığın en büyük felaketi yarı bilim için özellikle doğrudur. Yarı bilim, şimdiye kadar dünyanın görmediği bir despottur. Kendi rahipleri ve esirleri olan, insanlığın bugüne kadar düşünmeden önünde secde ettiği, bilimin kendisinin bile önünde utanç verecek bir şekilde eğildiği bir despottur. Bütün bunlar sizin sözlerinizdir, Stavrogin. Tabii, söz ettiğim yarı bilim hariç; bu bana ait bir deyiş; çünkü, ben yarı bilimi temsil ediyorum ve bu nedenle de ondan nefret ediyorum. Sizin düşüncelerinize ve kendi deyimlerinize gelince, onların hiçbirini degistirmeden söyledim. Tek kelimesini bile degistirmedim.

Stavrogin çekingen bir tavırla:

- Zannetmiyorum, dedi. Söylediklerimi hareretle kabullenmistiniz ve farkında olmadan degistirmiş olabilirsiniz. Tanrı'yi, ulusun basit bir esyasi düzeyine indirdiginiz gerçek...

Birdenbire, Shatov'un sadece sözlerini değil hareketlerini de yakından izlemeye başladı. Shatov:

- Tanrıyi ulusun basit bir esyasi düzeyine mi indirdim? diye bagirdi. Tamamen tersine, insanları Tanrı'ya yükselttim. Bunun aksi ne zaman olmuştur ki? İnsanlar Tanrı'nın bedenidir. Her insan ancak, kendisinin özel bir Tanrısı olduğu, diğer Tanrılar'a bakmadığı zaman insandır; kendi Tanrısıyla dünyanın üstesinden geleceğine ve bütün diğer Tanrılar'ı kovacağına inandığı sürece böyle olacaktır. Büyük uluslar, hiç değilse kendisini göstermiş, insanlığın basında yürüyen uluslar, buna daima inanmışlardır. Gerçeklere karşı durmak mümkün olamaz. Yahudiler, gerçek Tanrı'yi bekledikleri için yasadılar ve gerçek Tanrı'yi dünyaya bıraktılar. Yunanlılar doğayı Tanrılaştırdılar ve dinlerini dünyaya yaydılar..., yani, felsefe ve sanatı. Romalılar Devlet içinde insanları Tan-

298

rılaştırdılar ve Devleti uluslara miras bıraktılar. Fransa, uzun tarihi boyunca, sadece Romanın Tanrı düşüncesinin gelişmesi ve se-killenmesiydi. Nihayet, Roma Tanrısını lagima attı ve kendisini dinsizliğe verdi! Şimdilik buna sosyalizm diyorlar; çünkü, dinsizlik Roma Katolikliğinden daha sağlıklıydı. Büyük bir ulus, gerçeğin yalnız kendisinde, kesin olarak yalnız kendisinde olduğu ve dünyayı elindeki bu gerçekle kurtarmaya, yeniden canlandırmaya sadece kendisinin yetenekli olduğu hakkındaki inancım yitirdiği an, o ulus büyüklüğünü kaybeder ve yalnız etnografik bir materyal olur. Gerçek büyük bir ulus, insanlıkta ikinci derecede bir rol oynamayı hiçbir zaman kabullenemez. Birinci dereceye bile razı olamaz. Kesinlikle tek olmayı ister. Bu inancı yitiren bir ulus artık ulus değildir. Fakat yalnız bir gerçek vardır ve bu nedenle, her ne kadar diğer ulusların kendi özel Tanrıları bulunsa bile, bütün uluslar arasında, gerçek Tanrı'ya sahip olacak ancak bir ulus vardır. Ve Tanrıyi kendinde taşıyan insanlar sadece Rus ulusudur ve... ve. Sözünün burasında öfkeyle:

- ... ve siz Stavrogin, beni bu kadar budala mi sanıyorsunuz? diye haykirdi. Su anda söylediklerimin, Moskova Slavciları'nın ağızlarında gevis getirdikleri, bayatlamış kelimeler ya da tamamen yeni kelimeler, en son kelimeler, yeniden doğusun tek kelimesi olduğunu bilmeyecek kadar budala mıyım? Ve... ve su dakikada bana gülüp gülmemenizden bana ne? Tek kelimenin bile anlamını anlayamamanız umurumda mı? Ah, su andaki yüzünüzün anlamından ve gururla gülümsemenizden nasıl igreniyorum!...

Yerinden fırladığı zaman ağız köpürmüştü.

Stavrogin, yerinden kalkmadan son derece ciddi bir şekilde:

- Tamamen aksine, Shatov, tamamen aksine, dedi. Söylediklerinin tamamen aksine olarak, atesli sözleriniz çok güçlü anılarımı canlandırdı. Sözlerinizde, iki yıl önceki ruhsal durumumu buluyorum. Biraz önce söylediğim gibi, o zamanki düşüncelerimi büyüttüğünüzü söylemeyeceğim. Hatta, önceden söylediklerim daha değişik, daha kesin sözlerdi sanırım. Üçüncü kez söylüyorum;

299inanın ki, şimdi anlattıklarınızı son kelimelerine kadar doğrulamak isterdim, ama...

- Ama ürkek bir tavsan gibisiniz?

- Ne...'Neee?

Shatov tekrar otururken kin güden bir gülümsemeyle:

- Size ait olan asagilik bir deyiştir, dedi. Tavsan yemek için... önce onu yakalamak gerekir. Tanrı'ya inanmak için de... Tanrı'nin olması gerekir. Bana söylendigine göre, Petersburg'da sizin en çok değer verdiginiz bir sözmüş. Nozdryov'un tavsani art bacaklarından yakalamak istemesi gibi.

- Hayır, yakaladığını söyleyerek övünür, o kadar. Sirasi gelmisksen, izninizle bir soru da ben soracağım. Zaten bunu sormak hakkını da kazandım. Söyleyin bana, tavsani yakaladınız mı, yoksa hıfı kaçmakta devam ediyor mu?

Shatov, birden tepeden tırnaga titremeye başladı.

- Böyle kelimeler kullanmaya cesaret etmeyin! dedi. Baska, daha değişik kelimeler kullanın!...

Stavrogin, sert bir tavirle ona bakarak:

-Nasil isterseniz, dedi. Daha baska sekilde sorabilirim. Bütün öğrenmek istedigim, Tanrı'ya inanip inanmadiginiz. Shatov, öfkeyle mirildandi.

- Rusya'ya inanıyorum. Yunan Ortodoks Kilisesi'ne inanıyorum. Ben... ben İsa'nin varlığına inanıyorum... Onun benzerinin Rusya'da doğacağına inanıyorum. inanıyorum ki...

- Ya Tanrı'ya? Tanrı'ya da inanıyor musunuz?

- Tan...Tanrı'ya da inanacağım.

Stavrogin'in yüzünde en ufak bir kipirdanış bile olmadı. Shatov, meydan okurcasına, ates püsküren gözlerle, karsisindakini küll etmek istemiş gibi bakıyordu.

Nihayet:

- Görüyorsunuz ya, ona hiç inanmadığımı söylemedim size! diye haykirdi. Simdilik, mutsuz, can sıkıcı bir insan olduğumu an-

300

latmak istiyorum... sadece simdilik... Fakat canım cehennemin dibine gitsin! Önemli olan sizsiniz, ben değil. Ben yeteneksiz bir ki-

siyim. Her yeteneksiz kişi gibi sadece kanımı verebilirim, fazlasını veremem. Fakat kanımın da cehenneme kadar yolu var!... Sizin hakkınızda konuşuyorum. Burada iki yıldan beri sizi bekliyordum. Yarım saatten beri önünüzde fđeta çirilçiplak dans ediyorum. Siz, ancak siz... bayrağı çekebilirsiniz!...

Söylemek istediğini bitirmedi. Sanki çaresizlik içindeymiş gibi dirseklerini masaya dayadı ve basını ellerinin arasına aldı. Stavrogin:

- Mademki siz söz ettiniz, dedi. Oldukça garip bir noktaya dikkatinizi çekmek isterim: Neden herkes elime bir bayrak tutuşturmaya kalkışır? Peter Verkhovensky bile, 'Onların bayraklarını' kaldırabileceğine inanıyor. Hiç değilse bana öyle söylüyor. Suç işlemekteki olaganüstü yetenegim yüzünden, onlar için Stenka Razin rolü oynayabileceğimi düşünüyor. Bu kelimeler de aynen onun sözleridir.

Shatov:

- Ne dediniz! diye sordu. Suç işlemekteki olaganüstü yeteneginizden ötürü mü?

- Tamamen.

Shatov, kötümser bir tavirle gülümseyerek:

- Anlıyorum, dedi. Petersburg'da hayvanca tutkuları olan gizli topluluktan olduğunuz doğru mu? Markiz de Sade'in bile sizden ders alabileceği doğru mu? Çocukları ayarttığınız, yoldan çıkarttığınız doğru mu?

Birden kendisini kaybederek haykirdi.

- Cevap verin, yalan söylemeye sakın kalkmayın Nicholas Stavrogin, yüzünü yumruklamış Shatov'un karsisinde yalan söyleyemez!... Her şeyi olduğu gibi söyleyin ve sayet bu doğruysa, sizi hemen burada öldürürüm!...

Biraz uzunca süren sessizlikten sonra Stavrogin, yüzü solmuş ve gözleri ates püskürerek:

301- Bu sözleri söyledim; ama, çocuklara herhangi bir zararım dokunmadı, dedi.

Shatov, parıldayan gözlerini ondan ayırmadan, kendisinden emin bir tavirle:

- Fakat siz böyle söylediniz! dedi. İnsanlığın iyiliği bakımından, güzellikle, kaba bir hareket ya da herhangi bir kahramanlık arasında bir ayırım gözetmediğiniz ve hatta insanlığın uğruna hayatı bile feda edebileceğiniz doğru mu? Her iki güzelliğin ve zevkin arasında benzerlik bulduğunuz doğru mu?

Arzu ettiği anda kalkıp gidebilecek olan Stavrogin, ne yerinden kimiliyor ve ne de gitmeye istekli görünüyordu.

- Böyle sorulara cevap vermek mümkün olamaz... cevap vermeyi reddediyorum, diye mirildandi.

Hıfıf öfkeden titreyen Shatov:

- Kötülüğün, neden kötü ve iyiliğin neden iyi olduğunu ben de bilmiyorum, dedi. Fakat bunlar arasındaki ayırım, Stavroginler gibi soylu beylerde neden silinip kaybolduğunu biliyorum. Su kadınla neden böyle alçakça evlendiğinizi biliyor musunuz? Çünkü, böyle bir evliliğin rezaleti ve anlamsızlığı yeteneksizliğinizin en yüksek derecesine çıkıyor!.. Oh, lagimin hiçbir zaman kenarında yürümezsiniz; ama, lagimin içine paldır küldür tepetaklak dalarsınız. Bu evliliği, manevi alçaklığınızın, vicdan azabınızın, iskence zevkinizin ihtirasından yaptınız. Bu olay, kötü şeylere belirtili bir ilgi gösteren sinir bozukluğundan meydana gelmiştir. Sağduyuya karşı meydan okuma hissi karşı konamayacak derecede kışkırtıcıydı!... Stavrogin ve bir zavallı, belleği noksan, yoksul, topal! Valinin kulagini isirdiğiniz zaman hoslanmış mıydınız? Söyleyin hoslanmış mıydınız? Soylu bir kisinin, bos gezen ve serseri bir oğlusunuz, değil mi?

Stavrogin'in yüzü gittikçe soluyordu. Çarpık bir tebessümle:

- Evlenme nedenim hakkında yanılmakla beraber siz bir psikologsunuz, dedi. Çok hayret ediyorum doğrusu. Kirilov mu? Fakat onun bununla bir ilişkisi olamaz.

302

- Yüzünüz soluyor, değil mi? Stavrogin, sonunda sesini yükselterek:

- Fakat ne istiyorsunuz? diye sordu. Yarım saatten beri kibracınızın altında oturuyorum ya hiç değilse kibarca gitmeme izin verebilirdiniz, eğer... eğer bana böyle davranmanız için mantığa uygun bir amacınız yoksa...

- Mantığa uygun bir amaç mı?

-Elbette. Hiç değilse amacınızı söylemek zorundasınız. Böyle davranmanızı bekliyordum; fakat, bütün gördüğüm tükürür gibi konuşmanız. Kapiyi açmak zahmetine katlanırsınız, lütfen.

Stavrogin, oturduğu sandalyeden kalktı. Shatov öfkeyle arkasından fırladı. Stavrogin'in omzunu tutarak:

- Toprağı öp, göz yaşlarınla sula, merhamet dilen! diye haykırdı.

Stavrogin basını önüne egerek hemen hemen büyük bir kederle:

- Fakat o sabah sizi... öldürmedim, değil mi? diye sordu. Ellerimi çektim, değil mi?

- Haydi bana her şeyi anlatın! Bana tehlikeyi haber vermeye geldiniz... beni konuşturdunuz... yarın evliliğinizi resmen açıklamaya niyetli olduğunuzu söylediniz! Yeni korkunç bir düşüncenin elinde kivrandığınızı yüzünüzden anlamıyor muyum sanıyorsunuz? Stavrogin, neden ebediyen size inanmaya mahkum? Baska birisiyle böyle konuşabilir miydiniz? Alçakgönüllüyüm; fakat, Stavrogin'inle konuşuyorum diye çiplaklığımdan utanmıyordum. Stavrogin beni dinliyor diye, kendi deyişlerimle büyük bir düşünceyi karikatürize etmekten korkmadım... Siz gittikten sonra ayak izlerinizi bile öpeceğimi bilmiyor musunuz? Sizi kalbimden söküp atamam, Nicholas Stavrogin!

Stavrogin soğuk bir sesle:

- Sizi sevemediğim için özür dilerim, Shatov, dedi.

- Sevemeyeceğinizi biliyorum. Yalan söylemediğinizi de bi-

303liyorum. Dinleyin. Her şeyi düzeltebilirim. Sizin hesabınıza tavsani yakalayacağım.

Stavrogin susuyordu.

- Bir beyefendinin simarik oğlusunuz, bir beyefendinin son oğlu. Kendi halkınızı tanımadığınızdan, iyilik ve kötülük arasındaki ayırımı tanımlayamıyorsunuz ve tanımlayamayacaksınız da... ne siz ne de Verkhovenskyler, baba ve oğul... ne de ben... ben de bir beyefendiyim... ben, köleniz ve usaginiz Pashka'nın oğluyum... Dinleyin, çalışarak Tanrı'ya varın; her şey ondadır; yoksa, siz de küf gibi yok olacaksınız; Tanrı'ya, çalışmakla erisin.

- Çalışmakla Tanrı'ya erismek mi? Nasıl bir çalışma?

- Rençberlik. Varlıklardan vazgeçin. Ah, gülüyorsunuz! Bir hile olacağından mı korkuyorsunuz?

Fakat Stavrogin gülmüyordu. Gerçek bir şey bulmuş gibi bir an düşündükten sonra:

- Çalışmakla Tanrı'ya erisilebileceğini ve bu çalışmanın da rençberlik olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi? diye sordu.

Sonra birden konuyu değiştirdi.

- Sahi, dedi. Bana hatırlattınız. Zengin olmadığımı ve atacak bir şeyim bulunmadığını biliyor muydunuz? Öyleki, Mary'nin geleceğini bile garanti edecek durumda değilim. Baska bir şey daha var. Eger sizce bir sakınca yoksa, ilerde Mary'yi görebilir misiniz diye sormaya gelmişim. Onun zavallı düşüncelerine ancak siz bir etki yapabilirsiniz. Bunu size, bana herhangi bir şey olursa, diye söylüyorum.

Shatov bir eliyle mumu alırken, öbür elini salladı. , - Pekfıf, dedi. Mary'yi görmemi istiyorsunuz. Tabii daha sonra.. Gidip Tikhon'u görsenize.

- Kimi.

-Tikhon. Eskiden rahipti; şimdi, hasta olduğundan çalışmıyor. Şehrin sinirine yakın bir yerdeki Efimevsky Borogorodsky Ma-nastiri'nda oturuyor.

304

- Ne demek istediğinizi anlayamadım?

-Hiçbir şey demek istemedim. Onu ziyarete giden birçok insan var. Siz de gidip onu görün. Neden görmeyesiniz? Neden olmasın, yani?

- İsmi ilk kez duyuyorum ve... ve şimdiye dek böyle bir adamla tanışmamıştım. Tesekkür ederim, gidip onu göreceğim.

Shatov, elindeki mumla merdivenleri aydınlatarak:

- Bu taraftan, dedi.

Merdivenlerden indikten sonra, sokaga açılan kapıyı çekip açtı.

- iste, diye ekledi.

Stavrogin kapıdan çıkarken sakın bir sesle:

- Bir daha sizi görmeye gelmeyeceğim, dedi. Sokak hıf hıf zifiri karanlıktı ve yağmur dinmemisti.

2

## GECE DEVAM EDİYOR

Stavrogin, Bogoyavlenskaya Sokagi boyunca yürüdü; yol hafifçe meyilliydi ve ayakları çamurda kayıyordu. Sonunda, karsısına sisle kaplı geniş bir bosluk çıktı...Nehir. Buradaki evler küçük kulübelere ibaretti ve karışık birçok sokak vardı. Stavrogin, uzun bir süre nehirden fazla ayrılmadan çitlerin boyunca yürüdü. Buraları çok iyi bildiği, yolunu sasırmadan yürümesinden belli oluyordu. Düşüncelere dalmış görünüyordu. Kendisini birden, dubalar üzerine kurulmuş ıslak köprü'nün üzerinde bulunca sasırarak etrafına bakındı. Etrafta kimseler yoktu. Yollar o kadar tenhaydi ki, hemen dirseğinin dibinde, kendisine yabancı gelmeyen simarik bir ses duyduğu zaman elinde olmadan irkildi.

- Özür dilerim, efendim, semsiyenizden ben de yararlansam, sizce bir sakıncası olur mu?

305Gerçekten de, bir gölge semsiyenin altına süzüldü ya da Stavrogin'e öyle geldi. Askerlerin dediği gibi adamla omuz omuza yürüyordu. Stavrogin, adımlarını ağırlastırarak, karanlığın elverdiği ölçüde yanındaki adamın yüzünü görmeye çalıştı. Üzerinde kaba elbiseler bulunan adam kısa boyluydu. Kivircik saçlarını ancak örtebilen, kenarları yırtık bir sapka, basında limon kabuğu gibi duruyordu. Saçları kuzguni siyah, gözleri oldukça iri, güçlü kuvvetli bir adamdı. Gözlerinde, genelde çingenelerde olduğu gibi sarımtırak bir parıltı vardı. Öyleki, bu zifiri karanlıkta bile parıltıları görmek mümkündü. Yaklaşık kırk yaşlarında vardı ve sarhos da değildi.

Stavrogin:

- Beni tanıyor musunuz? diye sordu.

- Siz Bay Stavrogin'siniz, efendim. Geçen pazar tren istasyonunda sizi göstermişlerdi. Ayrıca, sizin hakkınızda daha önce de çok şey duymuştum, efendim.

- Bay Verkhovensky'den mi? Yoksa siz... siz kaçak Fedka olmayasınız?

-Vaftiz adım Fyodor'dur, efendim. Buralarda oturan bir annem var, efendim. Şimdi çok yaşlı, efendim ve her geçen gün biraz daha çöküyor. Yaşlılığına, ağasının bir çukurda olduğuna bakmadan, benim için gece gündüz dua eder, efendim.

- Kaçak bir mahk-ımsunuz, değil mi?

- Evet, efendim, sadece ikametgahımda degistirdim, o kadar. Ömür boyu hapis cezası aldığım, kitaplarıma, kiliseye ve çanlara veda etmişim. Cezami bitirmek için de çok uzun bir zaman gerekiyordu, efendim.

- Burada ne arıyorsunuz?

- Elimden geldiği kadar geçinmeye çalışıyorum, efendim. Geçen hafta, amcam buradaki hapisanede öldü, efendim. Kalpazanlıktan mahk-ımdı. Onun ruhuna, köpeklere iki düzine tas attım, efendim. Şimdilik yaptığım iş bu kadar. Ayrıca, Bay Verkhovensky, efendim, bütün Rusya'da serbest olarak dolasabilmem için bana bir

306

tüccar pasaportu temin edecek. Anladığınız gibi, efendim, Bay Verkhovensky böyle bir evraki temin edene kadar oyalanmam gerekiyor. Bana karşı çok nazik davranıyor; çünkü, efendim, bana diyor ki 'Babam seni İngiliz Kulübü'nde kumarda kaybetmiş. Bu haksızlıktır. İnsanlığa şıgmaz bir davranıştır. İçimi biraz ısıtabilmek için bana üç ruble verebilir misiniz, efendim?

- Demek ki burada beni bekliyordunuz, değil mi? Bundan hoşlanmadım. Kimin emriyle?

- Kimseden emir almış değilim, efendim. Sizin ne kadar merhametli olduğunuzu bildiğimden, efendim, bunu herkes biliyor. Sizin de anlayacağınız gibi sifiri tüketmek üzereyim, efendim. Son cuma, midemi etli böreklerle tika basa doldurdum. O zamandan beri bir şey yemedim. Bir gün hiçbir şey yemedim. Ertesi gün sabrettim. Üçüncü gün yine bir şey yemedim. Nehirde su bol; fakat, o kadar çok içtim ki, midemde kurbagalar kol gezmeye başladılar. Benim gibi zavallı birine birkaç kurus ayıramaz misiniz, efendim? Buraya yakın bir yerde beni bekleyen bir hanım arkadaşım var, efendim; fakat, cebimde birkaç ruble olmadan gitmeye cesaretim yok.

- Bay Peter Verkhovensky, benim adıma size nasıl bir söz verdi?

- Hiçbir söz vermedi, efendim, ama pürüzlü bir isinizde size yardımcı olabileceğimi ima etti. Fakat, kafasından geçen düşünceleri bilemiyorum, efendim. Bir kazak kadar sabrim olup olmadığını denemek ister sanırım. Ayrıca, bana zerre kadar olsun güvenemez.

- Oh? Neden güven miyormus?

- Bay Verkhovensky iyi bir astronomdur ve gökyüzünde bilmediği yıldız yoktur fakat o da hepimiz gibi yanılabilir, efendim. Tanrı'nın huzurunda size söylediklerim doğrudur, efendim; çünkü, sizin nasıl bir kimse olduğunuzu herkes biliyor. Bay Verkhovensky ve sizin karakteriniz bagdasamaz, efendim. Bir keresinde, insanın hain olduğunu ve düşüncelerini kimsenin deşistiremeyeceğini ve bir hain olarak kalacağını söylemişti. Eğer bir kimseye aptaldır

307derse, o insan onun gözünde aptal olarak kalır, efendim. Fakat ben, efendim, salı ve çarsamba günü aptal olabilirim; ama, perşembe günü ondan daha akıllı bir insan olabilirim. Bu bakımdan, anlıyorsunuz ya, efendim, pasaportum olmadığından Rusya'da kalamayacağımı düşünüyor ve beni avcunun içinde sayıyor. Bay Verkhovensky'nin hayatı çok ucuz bulduğunu da söyleyebilirim, efendim; çünkü, insanlara kendince bir değer veriyor ve inancından bir milim olsun ayrılmıyor. Ve ayrıca, son derece yanılan bir insandır. Kendisinin haberi olmadan, sizin önünüze çıkamayacağımı düşünüyor; oysa, gördüğünüz gibi karsınızdayım. Üç gündür yolunuzu bekliyorum, efendim. Üç gecedir bu köprü'nün üstünde yolunuzu gözlüyorum ve şimdi de Tanrı'nın huzurundaymış gibi önünüz-deyim. Onsuz da yoluma devam edeceğimi ona kanıtlamak istiyorum. Daha doğrusu, çarığın önünde eğilmektense, çizmenin önünde eğilmek benim için daha iyidir, diye düşünürüm.

-Peki, bu köprü'den gece geçeceğimi size kim söyledi?

- Doğrusunu söylemek gerekirse, efendim, agzini bir an olsun kapamasını bilmeyen Yüzbaşı Lebyatkin'den öğrendim. Bu bakımdan, üç gün üç gecemin karşılığı sizden alacağım üç ruble olacaktır. Elbiselerimin ıslanmasından, tepeden tırnaga sırlıklam olduğumdan söz etmeyeceğim. Sadece buna katlanıp güleceğim, efendim.

- Ben sol tarafa siz ise, sağ tarafa gidiyorsunuz. İşte köprü'nün sonuna geldik. Bakın Fyodor, söylediklerimi anlayan kimseleri severim. Size metelik bile vermeyeceğim. Karsıma bir daha ne köprü'de ne de başka bir yerde çıkın. Size ne şimdi ne de gelecekte ihtiyacım olacak ve şimdi söylediklerimi yerine getirmeyecek olursanız, ellerinizi, kollarınızı bağlayıp sizi polise teslim ederim. Haydi, şimdi defolun bakalım!

- Hiç değilse, size buraya kadar eslik ettiğim için bana birkaç kuruş vermelisiniz, efendim. Sizin yanınızda yürümek benim için büyük bir şerefti, efendim.

- Haydi, yaylanın bakalım!..

308

- Fakat yolunuzu bulabilecek misiniz, efendim? Burada yüzlerce dönemeç vardır... şehrin bu yakasında size yolunuzu gösterebilirim, efendim. Çünkü, buradaki yollar, sanki şeytan buradan geçerken sepetinden çıkartıp oraya buraya serpistirmiş gibi karmakarışıktır.

Stavrogin, tehdit eder bir tavırla adamdan yana döndü.

- Sizi şimdi bağlayacağım!

- Belki de fikrinizi, deşistirisiniz, efendim. Benim gibi bir öksüze acı vermek size ne kazandırır ki?...

- Kendinize güvendiğinizi görüyorum!...

- Kendime değil size güveniyorum, efendim.

- Size hiç ihtiyacım yok. Bunu evvelce söylemistim.

-Fakat bütün mesele, benim size ihtiyacım olmasında, efendim. Eh, başka çarem yok, sizin dönüşünüzü bekleyeceğim, efendim.

- Fakat ben de şerefim üzerine söz veririm ki, eğer bir daha karsıma çıkacak olursanız, sizi bağlarım.

- Bu takdirde, kemerimi de hazır edeceğim, efendim. Allahaismarladık, efendim. Semsiyeniz altında beni barındırdığınız için de teşekkür ederim. Ölene kadar bu iyiliğinizi unutmayacağım, efendim.

Adam geride kaldı. Stavrogin, büyük bir huzursuzluk içinde gideceği yere vardı. Yerden bitmiş gibi ortaya çıkan adamın kendisine ihtiyacı olduğuna kesin bir inancı vardı ve bunu bildirmek için fazla bekleyememisti. Serserinin tamamen yalan söylemediği de belliydi. Belki de Verkhovensky'den gizli olarak kendi hesabına çalışıyor ve ondan bir is alacağını umuyordu. Eğer böyleyse, bu karşılaşmanın çok ilginç bir yönü vardı.

\*\*\*

. Stavrogin'in gittiği ev, ıssız bir sokakla, mutfak bahçelerinin çitleri arasındaydı ve kelimenin tam anlamıyla şehrin kenarındaydı.

309Bu, henüz dış kaplamaları yapılmamış, yeni, küçük ahsap bir evdi. Panjurlu pencerelerden birinin panjuru özellikle açık bırakılmış ve pencerede bir mum yakılmıştı. Görünüşe göre o gece gelecek olan bir ziyaretçi için yakılmıştı. Stavrogin, eve daha otuz adım kala, ev sahibi olması gereken, uzun boylu bir adamın merakla sokagi kontrol ettiğini gördü. Biraz sonra da, adamın sabırsız ve endişeli sesini duydu.

- Siz misiniz, efendim? Siz misiniz?

Stavrogin, kapıya kadar gidip semsiyesini kapayana kadar cevap vermedi. Sonra:

- Evet, benim, diye seslendi.

Kapıda duran adam, yani yüzbaşı Lebyatkin, heyecanla birkaç adım attı.



- Nihayet gelebildiniz! Lütfen, semsiyenizi alayım, efendim. Hava çok yağışlı, efendim. Semsiyenizi açıp bir köseye koyarak kurutacağım. Buyurun, efendim, buyurun.

Koridordan, içinde iki mum yanan odaya açılan kapı ardına kadar açık duruyordu.

- Geleceğinizi bu kadar kesinlikle bildirmemis olmasaydınız, geleceğinizden umudumu kesecektim artık.

Stavrogin, odaya girerken saatine bakarak:

- Bire çeyrek var, dedi.

- O kadar çok yağıyor ve o kadar uzaktan geldiniz ki. Saatim olmadıgından zamani bilemiyorum ve... ve pencereden ise bahçeden baska bir sey görünmüyor... yani, sıkıyet etmiyorum, efendim; çünkü, sıkıyet etmeye hakkım yok. Sadece, bütün hafta beklemekten sabirsizlandım, o kadar... nihayet bir karara bağlanmasını arzu ediyordum...

- Ne demek istiyorsun?

- Yani kaderimi agzınızdan duymak istemistim, efendim. Oturan, lütfen.

Masanin yanında duran sandalyeyi basiyla isaret etmistı.

310

Stavrogin çevresine bakındı; tavanı alçak küçük bir odaydı; mobilya olarak sadece son derece gerekli esyalar vardı; yepyeni sandalyelerin ve kanepenin örtüleri yoktu; biri koltuğun yanında diğeri odanın köşesinde duran, ihlamur ağacından yapılmış iki masa vardı; masanın birinin üzerine örtü örtülmüş, her türlü öteberi konmuş ve bunların üstüne de tertemiz bir peçete yayılmıştı. Görünüşe bakılacak olursa, oda tümüyle tertemiz tutulmuştu. Yüzbaşı Lebyatkin sekiz günden beri içmiyordu. Yüzü sismiş ve sarı görünüyordu. Bakışları oradan oraya doluyor ve gözlerinin içinde merak kıvılcıkları uçuşuyordu. Daha da garibi, konuşması ve davranışının nasıl olması gerektiğine bir türlü karar verememiş görünmesiydi.

Eliyle odayı göstererek:

- Gördüğünüz gibi, dedi. Bakın, artık Kesis Zossima gibi yaşıyorum. İçmemek, yalnızlık ve yoksulluk... Eski zaman sövalyelerinin yemini...

- Eski sövalyelerin böyle yemin ettiklerini mi sanıyorsunuz?

- Belki de yanılıyorum. Yazık ki, doğru dürüst bir eğitimim yok! Her şeyi berbat ettim!.. İnanın efendim, yüz kızartıcı zayıflığımı ancak burada anlayabildim. Ne bir bardak ne de bir damla içiyorum, efendim!... Küçük bir yuvam var ve tam altı gündür vicdan temizliğinin anlamını çok iyi anladım. Hatta, duvarlar bile reçine kokuyor ve bana dogayı hatırlatıyor. Nasıl bir adamımışım meğer? Ben nasıl bir adamım? Sairin tam yerinde söylediği gibi,

Geceleri evsiz barksız dolasırım, Gündüzleri, dilim bir karış sarkarak.

Fakat... iliklerinize kadar ıslanmissiniz... bir fincan çay içmez misiniz?

- Hayır, tesekkür ederim.

- Semaver saat sekizden beri kaynıyordu, ama...korkarım ki... sönmüştür. Dünyada her şey aynı şekilde sönmüyor mu? Bir gün

311gelecek, güneşin bile söneceğini söylüyorlar. Bununla beraber, semaverin altını yeniden yakacağım, tabii gerekirse. Ağafya henüz uyumadı.

- Söyleyin bana, Mary... Lebyatkin hemen:

- Burada, burada, diye fisildadi. Ona söyle bir bakmak ister miydiniz?

Sözünün burasında, odanın bitişindeki kapalı kapıyı gösterdi.

Stavrogin sordu:

- Uyumuyor mu?

- Hayır, hayır, Tanrı hakkı için hayır! Nasıl uyuyabilir. Aksine, aksamdan beri sizi bekliyordu ve dün sizin geleceğinizi öğrenir öğrenmez saçlarını taramaya başladı.

Yüzünde çarpık bir tebessüm belirmisti; ama, hemen kendisini toparladı.

Stavrogin kaslarını çatarak:

- Genel olarak durumu nasıl? diye sordu. Lebyatkin, yüzünde acı bir anlamla omuzlarını kaldırdı.

- Genellikle mi? Siz kendiniz biliyorsunuz, efendim; fakat, su anda... su anda, efendim, iskambille kendi falına bakıyor.

- Pekİf, daha sonra. Önce sizinle hesaplasmamız gerekiyor. Stavrogin sandalyeye oturdu.

Yüzbaşı koltuğa oturmaya cesaret edemeyerek baska bir sandalyeye oturdu ve söylenecekleri dinlemek üzere biraz öne eğilerek bekledi.

Stavrogin birden farkına vararak sordu:

- Kösedeki masanın üstünde ve örtü altında duran nedir? Lebyatkin masaya bakmak üzere döndü.

- O mu, efendim? dedi. Sizin cömertliğinizin bir parçası, efendim. Yeni tasindigimizden ve sizin uzun yoldan geldiginizi göz önüne alarak...

312

Minnet dolu bir anlamla gülümsedi. Sonra yerinden kalkıp ayak parmaklarının ucuna basarak masanın yanına gitti ve örtüyü dikkatle kaldırdı. Örtünün altında yiyecek soguk bazı şeyler hazırlanmıştı; haslanmış et,

domuz salami, sardalya, peynir, küçük bir sürahi ve uzun bir sise sarap. Bütün yiyecekler büyük bir dikkatle yerleştirilip hazırlanmıştı.

- Siz mi hazırladınız?

- Evet. Dün hazırlamıştım. Elimden gelen gayreti gösterdim. Bildiğiniz gibi Mary, böyle şeylerle pek ilgili değil. Bütün bunlar sizin beni bağışlamanızdır. Burası da sizin evinizdir, benim değil. Yani, ben sadece sizin basit bir hizmetkârınızım. Fakat ruhen, efendim, ruhen tamamen özgürüm. Elimde kalan bu son şeyi benden almanız mümkün olamaz!

- Anlıyorum. Peki ama, yerinize oturmayacak mısınız? Lebyatkin yerine otururken:

-Size minnettarım, efendim, ama özgürüm! diye haykirdi. Ah, efendim, kalbim o kadar doluydu ki sizi nasıl sabırsızlıkla beklediğimi bilemezsiniz. İşte şimdi kaderimi tayin edeceksiniz... hem benim hem de içerdeki zavallinin. Dört yıl önce orada olduğu gibi... kalbimi yine size açacağım. O zamanlar beni dinler siirlerimi okurdunuz... O zamanlar Shakespeare'den esinlenerek sizin palyaçonuz adını takmışlardı bana. Kaderimde o kadar önemli yeriniz vardı ki... Şimdi çok büyük korkuların tutsağıyım. Ögüdü ve kaderimi aydınlatacak olan isigi da sizden bekliyorum. Peter Verkhovensky bana karşı çok kötü davranıyor.

Stavrogin onu ilgiyle dinledi ve yakından inceledi. Yüzbaşı gerçi içmeyi bırakmıştı; ama, düşüncelerinin yine de bir düzeni yoktu. Onun gibi yılanmış ayyaşlar da, ancak böyle delice davranışlar gösterebilirdi. Oysaki, madrabazlıkta kimseden geri kalmamaya çalışırlardı.

Stavrogin biraz oksayıcı bir tavırla:

- Görüyorum ki bu dört yıl süresince hiç degismemissiniz,

313yüzbaşı, dedi. İnsan hayatının ikinci yarısının, genellikle birinci yarıda edinilen alışkanlıklarla dolu olduğu doğrudur. Lebyatkin, yarı saka, yarı ciddi bir tavırla:

- Büyük laflar, efendim, diye haykirdi.

Gerçekten heyecanlanmıştı; çünkü, güzel konuşmaya hayrandı.

- Söylediklerinizin hiçbirini unutmamış, diye devam etti. Özellikle Petersburg'da söylediğiniz bir sözünü hiç unutmamış. 'Sagduyunun karsısında tutunabilmek için gerçekten de büyük bir insan olmak gerekir.' Evet, efendim kelimesi kelimesine böyle söylemişsiniz.

- İnsanın budala olması da bir şey degistirmmez.

-Tamamen haklisiniz, efendim. Hayatiniz boyunca hep büyük sözler ettiniz. Halbuki, Liputin ve Peter Verkhovensky böyle şeyleri söylemekten acizler! Ah, Bay Verkhovensky tarafından nasıl hakarete uğradığımı bilemezsiniz, efendim!

- Fakat siz ne yaptınız, yüzbaşı? Siz nasıl davrandınız?

- Sarhostum, efendim. Ayrıca, yüzlerce düşmanım var! Fakat... fakat şimdi yeni bir sayfayı çeviriyorum ve... ve şimdi bir yılan gibi gömlek degistireceğim. Vasiyetimi hazırlamış olduğumu biliyor musunuz, efendim?

- Çok ilginç. Kime ne bırakıyorsunuz?

- Ülkeme, insanlığa ve öğrencilerime, efendim. Gazetelerde bir Amerikalî'nin hayatını okudum. Bütün servetini fabrikalara ve özel araştırmalara bırakmış. Kemiklerini tıp öğrencilerine ve derisini de, gece gündüz Amerikan Ulusal Marsi'nin çalınması için davul yapılmak üzere bağışlamış. Yazık ki, bizler, Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında cüceler gibi kalıyoruz. Rusya doğadan zayıftır; fakat, zekâ bakımından güçlüdür. Ben de derimi, göreve başlamak serfine erdiğim Akmolinsky Piyade Alayı'na, her gün Rus Ulusal Marsi'nin çalınması için bırakacak olsam, bunun büyük bir gericilik olması nedeniyle yasaklanacağından eminim. İşte bu

314

nedenlerle, yüksek okul öğrencileriyle yetindim ve kemiklerimi akademiye bırakmak arzusundayım. Ama bir şartla, kafatasımın altında şöyle bir yazı bulunacak: 'Pisman olmuş serbest düşünceli bir insandı.' Evet, efendim, böyle işte!...

Yüzbaşı heyecanlanmıştı ve Amerikalî'nin bıraktığı vasiyetnameden hoşlandığı belliydi. Aynı zamanda madrabazın biri olduğundan, her zaman olduğu gibi Stavrogin'i eglendirip güldürmek arzusundaydı.

Fakat Stavrogin güleceği yerde, kuskulu bir tavırla:

- Demek ki, vasiyetinizi yayınlayıp, bunun için bir ödül almak amacındasınız, değil mi? diye sordu.

Lebyatkin, karsısındakini dikkatle inceleyerek: -Böyle de olsa, bundan ne çıkar, efendim? diye sordu. Ne çıkar bundan? Nasıl bir hayat yaşadığımı düşünün bir kere!.. Bir zamanlar sevdiğiniz siirlerimi bile terkettim, efendim. Bir sise sarabın basında ne kadar güzel yazdım, değil mi? Hatırlamıyor musunuz? Fakat, yazarlığımın dönemi kapandı artık. Gogol gibi sadece bir siir yazdım!... Son öyküsünde olduğu gibi. Hatırlarsanız, Gogol bu siirini bağrından dökülmüş bir duygu gibi tanıtmisti. Hem de bütün Rusya'ya... Ben de onun gibi son sarkımı söyledim ve sustum!...

- S özettiğiniz hangi siir?

- 'Eger O Kadın, Ayagını Kirarsa!..' - Ne...Neee?

Lebyatkin de bunu bekliyordu. Kendi siirlerine sonsuz bir saygı duyardı; fakat, bazı konularda ikiyüzlü olusundan, siirlerinin Stavrogin'i güldürmesini isterdi. Böylece bir tasla iki kus vurmus oluyordu. Hem bir sair olarak kendisini tatmin ediyor, hem de Stavrogin'i eglendiriyordu. Ama şimdi, üçüncü bir amacı vardı.

Siirlerini öne sürmekle, daima çok korktuğu, kendisini suçlu bulduğu bir konuda suçsuz olduğunu göstermek istiyordu.

- 'Eğer O Kadın Ayagini Kirarsa' Yani, atından düşecek olursa. Biraz fantazi bir düşünce, deli saçması; ama, bir sair bulusudur. Bir

315keresinde atla geçen bir kız gördüğümde, sasmis ve kendi kendime su önemli soruyu sormuştum: 'O zaman ne olurdu?' Yani, bir kaza olursa? Cevabi açıktı: Bütün hayranları kaçısir ve ortada sadece kalbi ezik sair kalırdı. Kusura bakmayın; ama, bit bile fsik olabilir ve buna engel olacak bir yasa da yoktur. Bununla beraber, küçük hanım mektubuma ve siirime gücenmiş. Hatta, sizin bile kızdığınızı söylüyorlar. Doğru mu? Acınacak bir şey bu. İnanamam. Düşüncelerimle kime zararım dokunabilir ki? Ayrıca yemin ederim ki, bütün bunlar Liputin'in basının altından çıkıyor. 'Gönder, gönder! Herkesin mektup göndermeye hakkı vardır.' Onun sözüne kanarak ben de gönderdim.

- Yanılmıyorsam, ona evlenme teklif ettiniz, değil mi?

- Düşmanlar, düşmanlar, düşmanlar!... Stavrogin soguk bir tavirla:

- Siirinizi okuyun! dedi.

- Saçma, saçma, sadece saçma.

Böyle söylemekle beraber, yerinde doğruldu. Elini uzatarak basladı:

Hepsinin güzeli bir bacağım kirdi,

Ve şimdi daha da güzelleşti,

Onu çok daha fazla seviyorum şimdi ve,

Yalvarıyorum ona,

Onu ne kadar çok sevdiğimi hatırlarsın diye.

Stavrogin elini sallayarak:

- Yeter, dedi. Bu kadari yeter.

Lebyatkin, sanki siir okuyan kendisi değilmiş gibi konuyu hemen degistirerek:

- Petersburg'u düşünüyorum, dedi. Yeniden dogusu düşünüyorum... efendim, şimdiye kadar bana çok büyük yardımlarda bu-

316

lundunuz; yolculuk yapabilmem için gerekli parayı benden esirgemeyeceğinizi umabilir miyim? Bir haftadan beri, güneşi beklediğim gibi sizi bekledim.

- Özür dilerim. Fazla param kalmadı. Hem neden size para verecek misim?

Stavrogin birden öfkelenmiş göründü. Kura bir sesle, yüzbasının bütün kötülüklerini kısaca saydı; sarhosluk, yalan söylemek, Mary için verilen paraya el koymak, kız kardeşini manastirdan almak, aralarındaki sirri açıklayacağını söyleyen mektuplar yazmak, Dasha'ya karsi davranisi... falan filan. Yüzbasi olduğu yerde kipi daniyor, ellerini sallıyor ve tam cevap vermek üzere hazırlandığı zaman Stavrogin tarafından susturuluyordu.

Stavrogin sonunda:

- Bir şey daha var, dedi. Aile gururu hakkında atıp tutuyorsunuz. Kız kardeşinizin Stavrogin ile evlenmesini neden onursuzluk sayıyorsunuz?

- Fakat evliliği bir sir olarak saklandı, efendim! Kız kardeşimin evliliği kötü bir seymis gibi toplumdan saklandı! Sizden para alıyorum ve bana soruluyor: 'Ne parası bu?' Dudaklarım bağlı olduğu için cevap veremiyorum. Cevap veremiyorum; çünkü, vereceğim cevap kız kardeşime ve aile gururumuza zarar verecektir.

Yüzbasi sesini yükseltmişti. Bu konu onun en çok sevdiği konuydu ve bütün kozları elinde tuttuğunu düşünüyordu. Zavallı adam, biraz sonra yiyeceği darbeden habersizdi. Stavrogin, evinin günlük soranlarından söz ediyormuş gibi, sakın bir sesle, birkaç güne kadar, belki yarın ya da öbür gün, evliliklerini topluma açıklayacağını; hatta topluma olduğu kadar polise de bildireceğini; böylece, aileye sürülen leke ile beraber para sorununun da ortadan kalkmış olacağını anlattı. Yüzbasi gözlerini açarak ona bakti. Önce söylenenleri anlayamamisti. Durumun etraflica anlatılması gerekiyordu.

- Fakat... fakat kız kardeşim yarı deli...

- Gereken her şeyi yapacağım.

317- Peki...peki, ya anneniz?

- İstedigini düşünmek ve yapmakta serbesttir.

- Peki, karinizi evinize götüreceksiniz?

- Belki götüreceğim. Fakat sizi ilgilendiren bir sorun değil. Hem en küçük bir şekilde bile ilgilendirmez.

- Beni ilgilendirmez derken... ne demek istiyorsunuz? Peki, ben ne olacağım?

- Surasi muhakkak ki evime kabul edilmeyeceksiniz.

- Fakat ben akrabanızım.

- İnsanlar böyle bir akrabalıktan kaçınırlar. Neden size para vermeye devam edeyim? Gücünüz yeterse cevap verin.

- Fakat, efendim, bu mümkün değil. Bu sorunu bir kere daha gözden geçireceğinizden eminim. İntihar etmemi istemezsiniz, değil mi? Halk ne düşünecek? Dünya ne diyecek?

- Sizin dünyanızdan bana ne!.. Sarhoslugum anında, bir iddia, bir sise sarap ugruna, arzu ettiğim için kız kardeşinizle evlendim ve şimdi de bunu topluma duyuracağım. Bu beni eglendirecekse neden topluma açıklamayayım?

Bunları öyle bir öfkeyle söylemişti ki, Lebyatkin, söylenenlere inanmaya başladı.

- Peki ben ne olacağım? Ne yapacağım? Aslında önemli olan benim! Saka etmiyorsunuz, değil mi?

- Hayır saka etmiyorum.

- Böyle davranacağınızı istediğiniz kadar söyleyin, s ze inanmiyorum. Fakat dediklerinizi yapacak olursanız, sizi dava ederim.

- Dünyanın en büyük aptallarından birisiniz, yüzbasi

□ - Aldırmam. Baska yapacak ne kalıyor ki? Önceleri, çalışmasına karşılık hiç değilse basimizi sokacak bir yer buluyorduk. Beni kaderimle bas basa terkececek olursanız, ben ne olacağım?

- Peki ama, yeni bir iş bulmak için Petersburg'a gideceksiniz, değil mi? Sahi aklıma geldi. Bağışlanmak umuduyla baska arını ele

318

vermek için Petersburg'a gitmek istediğiniz söyleniyor. Doğru mu bu?

Yüzbasi, ağzı bir karışık açık olduğu halde, bakmakla beraber cevap vermedi.

Stavrogin, bu ana kadar biraz imalı ve biraz da alayla konuşuyordu. Öyle ki, Lebyatkin, efendisi gerçekten kızıyor mu, yoksa saka mı ediyor, gerçekten evli olduğunu açıklayacak mı, bir türlü kesin bir karar veremiyordu. Şimdi ise, Stavrogin'in asiri sert görünüşü öylesine inandırıcıydı ki, Lebyatkin sirtinin ürperdiğini hissetti.

Stavrogin masanın üzerine doğru egilerek son derece ciddi bir sesle:

- Dinleyin, yüzbasi, dedi. Dinleyin ve doğru cevap verin. Lebyatkin, herhangi bir ihbarda bulundunuz mu bulunmadınız mı? Bir şeyler yapmayı becerebildiniz mi? Yoksa, bir şey yapamadınız mı? Büyük bir budalalık yaparak herhangi birine mektup falan gönderdiniz mi?

Yüzbasi, boş gözlerle Stavrogin'e bakarak:

- Hayır, efendim, dedi. Yapmadım ve böyle bir şey de aklıma gelmedi.

-Yalan söylüyorsunuz. Böyle bir şeyi düşündünüz. Petersburg' a da bu nedenle gitmek istiyorsunuz. 'Eğer mektup yazmadınızsa, burada kimseye bu hususta bir gevezelik de yapmadınız mı? Bana doğruyu söyleyin. Bir şeyler duydum.

Zavallı yüzbasi:

- Sarhosken Liputin'e söylemistim, diye fisildadi. Liputin bir haindir. Ona içimi dökmüstüm.

-İçinizi döktünüz, ama insan bu kadar budala olamaz. Böyle bir şeyi düşünseniz bile, kendinize saklamalıydınız. İnsanlar bugünlerde dillerini tutmasını ve çok az konuşmasını bilmeli.

Yüzbasi tir tir titriyordu.

- Fakat, dedi. Siz hiçbir şeye karışmış değilsiniz ki. Ben sizi...

319- Tabii, sağdığınız bir inegî ele verecek kadar da budala sayılmazsınız.

Lebyatkin:

- Siz kendiniz karar verin! dedi ve çaresizlik içinde, gözyaşlarıyla, son dört yıl içindeki yasantisini, çabuk çabuk konuşarak özetlemeye başladı.

Son dakikaya kadar önemini anlayamadığı, kendisiyle hiçbir ilgisi olmadığı halde bir sürü ise burnunu sokan büyük bir budalanın, sarhosluk içinde geçen düzensiz ve son derece iğrenç bir yasanti-siydi anlattıkları. Daha Petersburg'dayken, sırf dostluk yüzünden, üniversite öğrencisi olmadığı halde bir üniversite öğrencisi gibi davranarak, herhangi bir şeyin suç olduğunu bilmeden, hiçbir kötü şey düşünmeden, bir sürü bildiriye merdivenlere, gazete yerine, mektup kutularına, tiyatrolarda seyircilerin sapkalarının içine, paltolarının ceplerine nasıl sokuşturduğunu bir bir anlattı. Daha sonra onlardan para almaya başlamıştı. 'O zamanlar çok parasızdım, efendim' diyordu. İki ilin bütün köylerine muhtelif bildiriler dağıtmıştı.

Lebyatkin: '□ □ .

- Beni en çok üzen, bu yaptıklarımın yasalara göre suç olmasıydı, diye haykırdı. Günün birinde, yabasını kaparak sabah evden fırlayan birinin aksam evine zengin olarak döneceğini bildiren bildiriler hazırlandı. Düşünün bir kere, efendim!... Korkudan titremekle beraber yine de bu bildirileri dağıttım. Bazen de bes altı satırlık, bütün Rusya'ya hitap eden bildiriler çıkartıyorlardı. 'Acele edin ve kiliselerinizi kapatın, Tanrıyı yok edin, evlilik bağlarınızı koparın, miras haklarını ortadan kaldırın, bıçaklarla silahlanın' ve daha baska neler yazdıklarını Tanrı bilir ancak. Bu bildirilerden biriyle yakalandım. Fakat, Tanrı onları korusun, alayın subayları bana bir temiz dayak attıktan sonra serbest bıraktılar. Ve geçen yıl, elli rublelik sahte Fransız paralarını Korovayev'e verirken az kalsın yakalanıyordum. Tanrıya şükürler olsun ki, Korovayev, sarhosken havuza düşüp boğuldu ve suçlu olduğumu kesin olarak kanıtladı-

320

yamadilar. Virginskyler'de, evli bir sosyalist kadının özgürlüğünden sözettim. Geçen Haziran, ilimiz bölgelerinden birinde, yine yasak olan bildirilerden dagitiyordum. Bu isi yine yapacağımı söylediler. Bay Verkhovensky, emirlerim yerine getirmemin gerektiğini ima yollu anlatti. Bir süreden beri beni tehdit ediyor. Bakın beni pazar günü nasıl tehdit etti! Ben bir köleyim, efendim, ben bir küçük tirtirim, Tanrı değil. Bu bakımdan sair Dershavin'den ayrılıyorum; fakat, efendim, düşünün ne kadar yoksulum!... Stavrogin bütün anlatılanları büyük bir ilgiyle dinledi.

- Söylediklerinizden çoğunu bilmiyordum, dedi. Fakat, size herhangi bir şey olacağı, yani basiniza bir is gelebileceği kuskusuz.

Bir an sustuktan sonra:

-- Dinleyin, diye devam etti. Arzu ederseniz, Liputin'in yalan söylediğini, benim de bu işlerle ilgili olduğumu sanarak ele verebileceğiniz tehdidi ile beni korkutmak istediğinizi, böylelikle benden para sizdirabileceğinizi düşündüğünüzü söyleyebilirsiniz. Kime söyleyeceğinizi bilirsiniz herhalde; Anlıyorsunuz, değil mi?

- Fakat, gerçekten bu kadar büyük bir tehlikede olduğumu düşünüyör musunuz, efendim?

Stavrogin bir kahkaha attı.

- Size yolculuk için para bile verecek olsam, sizi Petersburg'a göndermeyecekleri gerçek... fakat Mary'yi görme zamanım geldi.

Böyle söyleyerek oturduğu yerden kalktı. --Fakat Mary ne olacak, efendim?

- Size söylemistim.

- Söylediklerinizde ciddi miydiniz?

- Hıf!f inanamıyorsunuz, değil mi?

- Beni gerçekten de eski bir çizme gibi fırlatıp atacak misiniz?

Stavrogin gülerek:

321- Gereğini yaparız, dedi. Pek!f!f, yol verin şimdi.

- Dis kapıda beklememi ister miydiniz? Yani, bir şeyler duyabilirim de... çünkü, odalar pek küçük...

- Fena fikir değil. Dis kapının merdivenlerinde bekleyin. Semsiyemi alabilirsiniz.

- Semsiyenizi mi? Fakat, efendim, ben buna değer miyim?

- Her insanın bir semsiyesi olabilir.

- İnsan haklarını bu küçük kelimeyle bildiriyorsunuz, efendim.

Konusması anlamsızlaşmaya başladı; uyduğu haberlerden saskına dönmüştü. Bununla beraber, kapiya çıkıp semsiyeyi açtığı zaman, basit düşünceli kafasında garip bir düşünce sekilleniyordu. Mademki durum böyleydi, kendisinin korkacak bir şeyi yoktu; çünkü, onlar kendisinden korkuyorlardı.

Kafasında söyle bir düşünce dolasiyordu.

"Yalan söyleyip aldatıyorlarsa, bütün bunların anlamı nedir?"

Evliliğin topluma duyurulması ona çok saçma bir düşünce gibi geliyordu.

Kendi kendine düşünüyordu.

"Böyle bir canavardan her şeyin beklenebileceği doğrudur. İnsanlara kötülük etmek için yasiyor. Fakat, ya pazar günkü hakarettten korkuyorsa ve şimdiye kadar korkmadığı gibi korkuyorsa? Öylesine korkuyor ki, bu haberi benim yayacağımı düşünerek, ne yapmak niyetinde olduğunu bildirmek ve bana engel olmak için buraya kadar gelmek zahmetine katlanıyor. Aman, oyuna gelme, Lebyatkin!... Peki, mademki bunu topluma açıklayacak, neden gece yarısı buraya gizlice geliyor? Ve eğer korkuyorsa, son günlerde korkmaya da hakkı yok değil hani. Bak, Lebyatkin, aman, isi yüzüne gözüne bulastırma!..."

Sonra düşünceler söyle sıralanmaya başladı:

"Beni Verkhovensky ile korkutmaya çalışıyor. Karışık bir durumdayım!... Korkunç bir karışıklık içindeyim!..."

Liputin'e bir şey

322

söylememeliydim!... Bu serserilerin neler yapmaya niyetli olduklarını ancak şeytan bilir. Zaten onları hiçbir zaman anlayamadım. Bes yıl önceki gibi yine çalışmaya başladılar. Peki kimi kime ihbar edebilirim? 'İnsallah kimseye yazmak aptallığını göstermemis-sindir? Anlıyorum!... Demek ki aptallığı bahane ederek birilerine yazmak mümkün olabilecek? Acaba böyle davranmam gerektiğini mi ima etmek istedi? 'Petersburg'a da bu amaçla mı gidiyorsun? Ah kereta!..., Böyle bir şeyi düşündüğümü bile sezdi! Sanki gitmem için beni kiskirtiyor. İki şeyden biri: Ya yapmaması gereken bir şeyi yaptığı için korkuyor, ya da... ya da hiçbir şeyden korkmuyor ve beni onları ihbar etmem için kiskirtiyor!... Oh, Lebyatkin, nasıl bir çıkmaza saplandın!... Hata yapmamam için Tanrı'ya yalvarmalıyım!..."

Düşünceleri ile o kadar mesgulü ki, Mary'nin odasında konuşulanları dinlemek aklına bile gelmedi. Bununla beraber, onları dinlemek pek de kolay olmazdı; çünkü, odanın kapısı yekpare tahtadan yapılmıştı ve çok kalındı. Bütün duyabildiği boguk bir uğultudan ibaretti. Yüzbaşı, saskinlıkla yere tükürerek, düşünceleri arasında kaybolmuş bir halde odadan çıktı.

Mary'nin odası, Lebyatkin'in odasından en az iki kat daha büyüktü; fakat, esyasi yine kaba olarak yapılmış şeylerden ibaretti. Masanın üzerine çiçekli, gri renkli bir örtü serilmisti ve üzerinde bir lamba yanıyordu.

Karyola, odanın bir kösesini boydan boya kaplayan yeşil bir perdenin arkasında kalıyordu. Odadaki esyaya ilaveten, masanın yanına, Mary'nin hiçbir zaman oturmamış rahat bir koltuk konmuştu. Odanın bir kösesinde, eski odada olduğu gibi büyük bir lkon vardı ve al tında küçük bir kandil yanıyordu. Masanın üzerinde birkaç gerekli öteberi vardı; bir deste iskambil, küçük bir el aynası, bir sarkı kitabı ve hatta, bir somun ekmek... Bunlardan başka, resimleri renkli iki kitap vardı. Kitaplardan biri, meşhur bir

323 yolculuk kitabından alınmış ve gençler için uyarlanmış, diğeri ise, daha çok Noel'de armağan edilen cinsten, sövalyelere ait serüvenler kitabıydı. Aynı zamanda, bir de albüm vardı. Yüzbaşı'nın söylediği gibi, Mary, konugunu bekliyordu; fakat, Stavrogin odaya girdiğinde onu, koltuğa oturmuş ve başını küstüğü bir yastığa dayamış uyurken buldu. Stavrogin, odanın kapısını usulca kapadıktan sonra, yerinden kimildamadan, uyuyan kadını incelemeye başladı.

Lebyatkin, Mary'nin üstüne basına çeki düzen vermiş olduğu hakkında yalan söylemişti. Üzerinde, pazar günü Stavroginler'in evinde giymiş olduğu siyah düz elbise vardı. Saçları yine eskisi gibi topuz halinde ensesinin üzerine toplanmıştı; ensesi yine eskisi gibi çıplak kalmıştı. Bayan Stavrogin'in armağan olarak verdiği siyah sal dikkatlice katlanmış, divanın üstünde duruyordu. Yüzü, yine eskiden olduğu gibi dikkatsizce pudralanmış ve allıklanmıştı. Stavrogin'in odaya girişinden bir dakika kadar sonra, Mary, sanki seyredildiğini hissetmiş gibi birden gözlerini açarak yerinden doğruldu. Fakat, konuga garip bir şey olmuş gibiydi; yerinden kimildamadan kadının yüzünü inceliyordu. Sanki gözlerini onun yüzünden ayıramıyormuş gibi bir hali vardı. Belki de bakışlarının sert olması gereksizdi. Belki de bakışlarından bir hosnutsuzluk, bir hor görüş akiyordu, ya da Mary, uyandığı zaman böyle hissetmişti. Hemen hemen bir dakika sonra, Mary'nin yüzü müthiş bir korkuyla sarardı. Dudalarının bir kenarı sinirli bir tikle oynuyordu. Birden korkmuş bir çocuk gibi ellerini yüzüne kapayarak ağlamaya başladı. Böyle ağlamaya devam ettiği takdirde, kısa bir süre sonra çığlık çığığa bağarmaya başlayacağından kşku yoktu. Fakat, ziyaretçi kendisini hemen toparladı; yüzünü hafif bir pembelik kapladı; dudaklarında nazik ve sevimli bir tebessümle masaya doğru yürüdü.

Elini Mary'ye doğru uzatarak:

- Siz uyurken böyle zamansız olarak gelip sizi ürkütmek istemedim, dedi. Çok üzgünüm.

Stavrogin'in sesinin yumuşaklığı etkisini hemen göstermişti. Mary'nin korkusu geçmekle beraber her an uçmaya hazır ürkek bir

324

kus tavrını bırakmamıştı. Korkarak elini uzattı. Sonunda, dudaklarında ürkek bir tebessüm belirdi. Garip bir tavırla Stavrogin'e bakarak:

- Merhaba, Prens, dedi. , □ Stavrogin, aynı yumuşaklık ve sevimlilikle devam etti.

- Kötü bir rüya gördünüz, değil mi?

- Kötü bir rüya gördüğümü nasıl anladınız?

Birden tekrar titremeye ve Stavrogin'den kaçınmaya başladı. Kendisini korumak istemiş gibi elini kaldırdı. Ağlamaya başlamak üzereydi.

Stavrogin, onu yatırtmaya çalışarak:

- Haydi, kendinize gelin, dedi. Korkacak ne var ki? Beni tanımadınız mı?

Fakat, uzun bir süre, sözleri Mary üzerinde hiçbir etki yapamadı. Mary, sesini çıkarmadan, yüzünde o istirap verici saskinlik, kafasında geçen düşünceyi anlamak çabası ile Stavrogin'e bakıyordu. Bir ara bakışlarını ondan kaçırıyor, bazen de çabuk bir göz atıyordu. Sonunda, sakinleşmekten çok, karara varmış bir tavir takındı.

Yeni bir amaçta olduğu açıkça belli olan, kararlı bir sesle:

- Yanıma oturun, lütfen, dedi. O zaman sizi daha iyi görebilirim. Ve şimdi merak etmeyin; çünkü, size bakacak değilim. Basımı önüme egerek yere bakacağım. Siz de bana bakmayın, ben söyleyene kadar.

Sonra sabırsız bir tavırla ekledi:

- Otursanıza.

Mary'nin yeni bir duyguyla davrandığı belliydi. Stavrogin, söylendiği gibi oturdu ve beklemeye başladı. Oldukça uzun bir süre konuşmadan sessizce durdular. Mary birden iğrenir bir tavırla:

- Sunu söylemeliyim ki, dedi. Bana çok garip geliyor. Kötü rüya gördüğüm bir gerçek; ama, sizi neden o şekilde gördüğümü anlayamıyorum?

325 Stavrogin sabırsız bir tavırla:

- Oh, su rüyalarınızı karıstırmayalım, dedi.

Bu arada kendisinden istenenin tersine Mary'ye dönmüştü. Bu hareketini, ya Mary'nin kendisine bakmaktan hoşlandığını düşünerek ya da elinde olmayarak yapmıştı. Mary de ona bakmak istemekle beraber kendisini zorlayarak gözlerini yerden kaldırmamakta ısrar etmişti ve onun bu davranışı Stavrogin'in gözünden kaçmamıştı.

Mary birden sesini yükselterek:

- Dinleyin, Prens, dedi. Dinleyin, Prens... Stavrogin artık dayanamayıp:

- Neden arkanızı bana döndünüz? diye bağırdı. Neden yüzüme bakmıyorsunuz? Bu komedinin anlamı nedir?

Fakat Mary onu hiç duymamış gibi görünüyordu. Sert ve kararlı bir sesle üçüncü kez:

- Dinleyin, Prens, diye mirildandi. Geçenlerde, arabada gelirken, bana, evliliğimizi topluma açıklayacağınızı söylediğiniz zaman, sırımizin ortadan kalkmış olacağı beni endiselendirdi. Fakat şimdi bilmiyorum. Söylediklerinizi kafamda evirip çevirdim ve buna değmeyeceğim sonucuna vardım. Ben de giyinip kusanıp konuk ağırlayabilirim; birini çaya davet etmek güç olmasa gerek, özellikle insanın usakları olursa... Fakat her ne olursa olsun, halk ne diyecektir? O pazar sabahı çevremi çok yakından incelemistim. O güzel kız, özellikle siz odaya girdiğinizde, gözlerini üzerimden ayırmadı hiç. Gelen sizdiniz, değil mi? O kızın annesi sadece, kibarlık budalası bir ihtiyardır. Lebyatkin'in de ne mal olduğunu gösterdi. Kahkahalarla gülmek için hep tavana bakıyordum... tavan da çok güzel boyanmıştı, hani. Onun annesi bas rahibe olacak bir kadın. Bana siyah salını vermekle beraber ondan korkuyorum. Kusu yok ki, hepsi benim için değişik düşüncelere saplanmışlardır. Öfkeliydim ve oturdugum yerde düşünüyordum. Onlara nasıl akraba olabilirdim? Hiç kusu yok ki, sürüyle usagi olan bir

326

konteste ruhsal bazı değerler aranır. Bunun yanında, yabancıları iyi karşılayabilmek için de biraz cilveli olmalıdır. Fakat, yine de o pazar hepsi bana ümitsizce baktılar. Yalnız Dasha bir melektir. Benim hakkımda dikkatsizce söyleyecekleri sözlerle, Prensın gururunu inciteceklerinden korkarım.

Stavrogin yüzünü buruşturarak:

- Korkma ve bu konuyu merak etme, dedi.

- Bununla beraber, benim yüzümden biraz utanç duymasına aldirmiyorum. Çünkü, utançtan çok bir acıma olacaktır, süphesiz bu da insana göre değişecektir. Anlıyorsunuz ya, Prens, onların bana acımalarından çok benim onlara acımam gerektiğini biliyor.

- Onlara biraz kirginsin, Mary, değil mi?

Mary, iyi niyetini göstermek istemiş gibi neseli bir kahkaha attı.

- Kim, ben mi? Hayır, hiç de kirgin değilim. O zaman hepinize dikkatlice bakmıstım. Hepiniz öfkeliydiniz, birbirinizle tartışıyordunuz. Toplanıyorsunuz, fakat gülmenin ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Bu kadar zengin, fakat kederli... nereden yoksun insanlar! Tutumunuza ben de sastım doğrusu. Fakat, şimdi kendimden baskasına acımıyorum.

- Ben olmadığım takdirde ağabeyinle yasamanın zor olduğunu söylediğini duydum. Doğru mu bu?

- Bunu size kim söyledi? Saçma. Şimdi daha da kötü. İşte şimdi kötü rüyalar görmeye başladım ve rüyalarım sizin gelmenizle daha da kötüleşti. Neden geldinizi bilmek isterim?

- Yine manastıra gitmek ister misiniz?

- Bunun bana yine teklif edileceğini biliyordum, zaten! Güzel Tanrım, manastırınızın nasıl olduğunu bilmiyorum muym sanıyorsunuz? Hem neden oraya dönecekmişim? Zorum ne? Şimdi artık dünyada tamamen yapayalnız kaldım! Üçüncü bir hayata başlamak artık benim için çok zor.

- Çok öfkeli görünüyorsun. Artık seni sevmeyi düşünmüyorsun, ya?

327- Oh, sizi önemsemiyorum bile!... Birisim sevmeye başlayacağımdan korkuyorum.

Karsısındakini hor görmüş gibi kesik bir kahkaha attı. Sonra birden sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi ekledi:

- 'Ona' karşı büyük bir suç işlemiş olmalıyım. Yalnız bunun ne olduğunu bilmiyorum. Bu suçluluk hissi bütün hayatım süresince yakamı bırakmayacaktır. Daima... daima... bütün bu bes yıl süresinde... gece ve gündüz... 'ona' büyük bir kötülük ettiğimden ötürü korku içindeyim. Ona nasıl bir kötülük yaptığımı düşünerek gece ve gündüz dua edip durdum. Ve şimdi de bunun tamamen doğru olduğunu anlıyorum.

- Neyin doğruluğunu anlıyorsunuz?

Mary, kuskusuz ki kendisine sorulan soruyu duymamıstı. Bu soruya cevap vermeden konuşmasına devam etti:

- İstedigim bu suçta onun bir rolü olup olmadığı beni üzüyor. Böyle değersiz kimselerle nasıl dostluk kurabildiğine hıflı sasiyorum. Benimle aynı arabada oturmakla beraber, kontesin beni parçalamak için terüddüt etmeyeceğini biliyorum. Hepsisi bu isin içindeler... acaba 'O' da bu isin içinde mi? Acaba o da mı bana ihanet etti?

Mary'nin çenesi ve dudakları titriyordu.

- Bakın ne söyleyeceğim size, yedi kilise tarafından afaroze edilmiş, Rus tahtına göz dikmiş olan Grishka Otrepyev hakkında yazılanları okudunuz mu?

Stavrogin, cevap vermedi. Mary, birden kararını vermiş gibi:

- Tahmin ederim ki, şimdi dönüp yüzünüze bakacağım, dedi. Sizde dönün bana bakın, ama çok yakından, lütfen. Son kez emin olmak istiyorum.

- Uzun bir süreden beri size zaten bakıyordum. Mary dikkatle ona bakarak:

- Çok garip, dedi. Çok sismanlamasınız.

328

Bir şey söylemek üzereyken birden yine ürkek tavrını takındı ve kendisini müthiş bir şeyden korumak istemiş gibi elini yüzüne kaldırdı. Mümkün olduğu kadar ondan uzaklaşmaya çalıştı.

Stavrogin öfkeyle haykırdı.

- Sizin neyiniz var, Allahaskina?!...

Fakat Mary'nin yüzündeki dehset anlama çok kısa sürdü. Yüzü garip bir tebessümle burustu. Kusku dolu gözlerini Stavrogin'e dikti.

Birden ısrarlı ve kesin bir tavırla:

- Lütfen, Prens, kalkın ve içeri girin, dedi.

- İçeri mi gireyim? İçeriye nereden gireceğim.

- Bes yıldan beri içeri nasıl gireceğini düşünüp durdum. Kalkın ve su kapıdan öbür odaya geçin. Sanki, bir şeyden haberim yokmuş gibi elime bir kitap alıp oyalanacağım ve siz bes yıllık ayrılıktan sonra birden odaya dalaacaksınız. Bunun nasıl olabileceğini görmek istiyorum.

Stavrogin, dislerini gıcirdatarak içinden söylendi. Sonra eliyle masaya vurarak:

- Yeter artık, dedi. Lütfen beni dinleyin, Mary. Bana bir iyilik yapın ve bütün dikkatinizi bana verin, lütfen. Tabii, elinizden geldiği kadar. Yarın sabah evliliğimizi topluma açıklayacağım. Büyük bir konakta yaşamayacaksınız. Büyük bir konakta yasama düşüncesini kafanızdan hemen silip atın. Hayatınızın sonuna kadar benimle yaşamak ister misiniz? Fakat buralardan çok, ama çok uzaklarda... Yani, dağlarda, İsviçre'de. Orada, bildiğim çok güzel bir yer var. Hem korkmayın, ne sizi yalnız bırakacağım ne de timarhaneye kapatacağım. Yardım istemeden, kimseye muhtaç olmadan yaşayabilecek kadar param var. Bir hizmetçiniz olacak ve iş yapmak zorunda kalmayacaksınız. Arzu ettiğiniz her şeye sahip olacaksınız. Yine duanızı yapabilecek ve istediğiniz yere gidebileceksiniz. Size elimi bile sürmeyeceğim. Ve yanınızdan bir dakika için bile olsa ayrılmayacağım. Arzu etmediğiniz takdirde sizinle hayatımın sonuna kadar konuşmayacağım. Ya da Petersburg'daki küçük apartmanımızda olduğu gibi aksamları bana öykülerinizi anlatabilirsiniz. Arzu ederseniz size kitap bile okuyacağım. Fakat bir şartla; belki can sıkıcı olabilecek o yerde hayatımızın sonuna kadar beraber yaşayacağız. Hosunuza gitti mi? Kabul edecek misiniz? Beni göz-yasalarınızla üzmeyeceksiniz, değil mi?

Mary, büyük bir ilgiyle onu dinledi. Uzun bir süre konuşmadan söylenenlerin üzerinde düşündü.

Nihayet, soguk ve umursamaz bir tavırla:

- Bütün bunlara inanmak benim için çok zor, dedi. O dağlarda belki de kırk yıl yaşayabilirim. Sonra, tiz bir kahkaha attı. Stavrogin kaslarını çatırdattı:

- Pek fîf, orada kırk yıl yaşayabiliriz, dedi.

- Anlıyorum. Hayır, dünyayı bağışlayacak bile olsanız oraya gitmeyeceğim.

- Benimle de olsa gitmez misiniz?

-- Hem sizinle neden gelecek misim? Sizinle beraber tam kırk yıl dağın tepesinde mi oturacağım? Aman, ne gülünç!... Bugünlerde insanlar ne kadar sabırlı oluyorlar gerçekten!... Hayır, bir sahinin bir baykus olması mümkün değil. Benim Prens'im, böyle bir insan değildir.

Mary, sözünü bitirince basını büyük bir gururla kaldırdı. Stavrogin birden kendine geldi. Aceleyle sordu:

- Bana neden Prens diyorsunuz? Beni kiminle karıştırıyorsunuz?

- Neden, siz prens değil misiniz?

- Hayatımda prens olmadım.

- Demek itiraf ediyorsunuz... ve yüzüme karşı bir prens olmadığınızı söyleyebiliyorsunuz?

- Prens olmadığımı söyledim.

330

Mary neseyle ellerim çirpti.

- Merhametli Tanrım!... 'Onun' düşmanlarından her şeyi bekledim, fakat böyle bir küstahlığı... asla!...

Stavrogin'e dönerek haykırdı.

- Hayatta mı?!... Onu öldürdünüz mü öldürmediniz mi? itiraf edin!...

Stavrogin, müthiş bir öfkeyle ayagi fırladı.

- Beni kim sanıyorsunuz?!

Fakat, Mary'yi korkutmak şimdi mümkün değildi. Üzerinde büyük bir zafer havası esiyordu.

- Kim olduğunuzu ve nereden çıktığınızı kim bilir ki? Bu dolapları, kalbimin derinliklerinde hissettim!... Ve burada oturmuş kör bir baykus bana onur vermesini bekliyorum!... Hayır, dostum, zayıf bir aktörsünüz, Lebyatkin'den bile kötü bir aktörsünüz. Kontese saygılarımı ve bir daha sizden daha iyi bir adam göndermesini bildirin. Sizi bu iş için mi tuttu? Söyleyin bana!... Size mutfakta mi bir iş verdi, yoksa? Hilinizi anlayabiliyorum. Hepinizi anlıyorum, hepinizi!...

Stavrogin, Mary'nin kolunu tuttu. Fakat, Mary onun yüzüne gülüyordu.

- Aslında ona biraz benzemiyor değilsiniz, hani. Akrabası misiniz yoksa? Ne akıllı insanlar!... Sadece bir adam sahin ve prensdir. Siz ise bir baykus ve iğrenç bir usaksınız!... Benim erkeğim arzu ettiği takdirde Tanrı'nın huzurunda eğilir ancak. Shatov, oh sevgili Shatov, neden sizi tokatladi? Lebyatkin söyledi bana... Ve o pazar günü salona girdiğinizde neden o kadar korkmustunuz? Sizi kim korkutmustu? Düstüğüm zaman beni kaldırdığınızda yüzünüzü yakından görmüş ve kalbimin kurtlarla doldugunu hissettim. Kendi kendime 'O değil' demistim. 'Benim sahinim, genç sosyete kadınlarının yanında benden utanmaz.' Oh, Tanrım, bütün



bu bes yıl, sahinimin daglarda yasayıp oraya buraya uçustugunu düşünerek yasadım.. Söyleyin bana sahtekfr adam, size kaç para öde-

331diler? Çok büyük bir para karsiliginda razi olmus olmalisiniz? Bense size metelik bile vermezdim. Ha, ha, ha!... Ha, ha, ha!... Stavrogin, Mary'nin kolunu bırakmadan dislerini gicirdatti ve:

- Oh, salak!... diye hirladi. Mary, kendinden emin bir taviryla:

- Defol, düzenbaz herif!.... diye haykirdi. Prensimin karisiyim!... Sizin biçaginizdan da korkmuyorum!....

- Biçak!...

- Evet, biçak!... Cebinizde bir biçak var!... Uyudugumu düşünüyordunuz, ama gördüm. Odaya girer girmez biçaginizi çıkardiniz!...

Stavrogin:

- Neler söylüyorsunuz, zavallı mutsuz!.... dedi. Nasıl rüyalar görüyorsunuz?

Stavrogin, sözünün sonunda Mary'yi öyle bir siddetle itti ki, Mary hizini alamayarak sirtini ve basini kanepenin arkasına çarptı.

Stavrogin, yerinden fırlayarak odadan çıktı. Fakat, Mary hemen yerinden fırladi ve sekerek arkasından kostu. Lebyatkin ona zorlukla hfkim olabiliyordu.

Mary, sesinin bütün gücüyle karanliga dogru haykırarak kahkahalarla gülmeye basladi.

- Grishka Otrepyev... melun!...

\*\*\*

Stavrogin, bastigi yere dikkat etmeden çamurlara, su birikintilerine bata çıka yürürken, kendi kendine söyleniyordu.

- Biçak!...Biçak!...

Öyle, dakikalar oldu ki, çilginca, kahkahalarla gülmek istiyor, fakat büyük bir gayretle bu arzusunu frenliyordu. Ancak, köprünün

332

üzerinde, birkaç saat önce Fedka ile karsilastigi yere gelince kendine gelebildi. Fedka, ayni yerde bekliyordu. Stavrogin'i görünce sapkasini çıkartip onu yerlere kadar selamladi ve neseli bir sesle konusmaya, bir seyler anlatmaya basladi. Stavrogin durmadan onun yanından geçti ve hatta söylediklerini bile bir süre dinlemedi. Serseri pesinden gelmekte ısrar ediyordu. Stavrogin birden, aklına gelen bir düşünceyle durdu. Kendi kendine 'Biçak!... Biçak!', diye söylene söylene yürürken onu tamamen unutmustu. Serserinin yakasına sarildigi gibi, öfkenin verdigi korkunç bir güçle köprünün korkuluguna dogru savurdu. Fedka bir ara, karsi koymayı düşün-düyse de, bundan vazgeçti. Çünkü, karsisindakinin gücünü kendisine göre biraz fazla bulmustu. Bu kararla sakın sakın durdu. Yere diz çökmüs ve bir kolu arkasına bükülü olduğu halde kimildamadan sonucu bekledi. Karsisindakinden herhangi bir tehlikenin gelmeyeceginden emin bir hali vardı. Yanılmamisti, Stavrogin, boynundaki esarbini siyirmis onun ellerini baglamak üzereyken birden caydi ve onu serbest bırakarak itti. Serseri hemen ayaga fırladi ve elinde nereden çıktigi belli olmayan, kısa ve geniş agizli bir biçak belirdi.

Stavrogin sabirsiz bir el hareketiyle:

- Bırak biçagi! diye emretti: Hemen sok onu cebine, gözüm görmesin!...

Serserinin elindeki biçak, meydana çıktigi kadar çabuklukla yine kayboldu,

Stavrogin, arkasına bile bakmadan yine yoluna devam etti. Fakat inatçı serseri pesinden ayrılmıyordu. Simdi, artık gevezelik etmeyi bırakmis, çok saygili taviryla bir adım geriden yürüyordu. Köprüyü böylece geçtiler ve nehrin karanlık kıyısına geldiler. Bu kez, Bo-goyavlenskaya Caddesi'nden daha kestirme olan ve sehrin göbeğine giden, ıssız yollardan sol taraftakine saptılar.

Stavrogin birden:

- Geçen gün civardaki bir kilisemizi soymus olduğunuzu duydum, dogru mu? diye sordu.

333Serseri, sanki aralarında hiçbir şey geçmemis gibi ağırbaşlı ve biraz magrur bir taviryla:

- Oraya dua etmek için gitmistim, efendim, diye cevap verdi. Biraz önceki asiri samimiyetin yerini isini bilen bir adamın

agirbaslıligi almisti.

- Tanrı oraya yolumu nasıl düşürdü bilmiyorum, diye devam etti. Zaten bizler Tanrı'nin yardimi olmadan yasayamayız. Tanrı hakki için dogru söylüyorum ki zararlı çıkan yine ben oldum. Tanrı günahlarimin cezasini vermek istedi sanırım. Bir buhurdanlık, bir tas ve bir kemerden ancak on iki ruble para alabildim. St. Nicholas'in saf gümüş heykeli para bile etmedi; kaplama olduğunu söylediler.

- Bekçiyi öldürdün, değil mi?

- Kiliseyi o bekçiyle beraber soymustuk. Sonra, sabaha dogru nehrin kıyısına geldigimiz zaman, torbayi kimin taşıyacagından ötürü tartistik. Onu öldürmemeliydim, efendim; ama, çok günahi olduğundan onun adına memnunum.

- Öldürmeye... çalmaya devam et... devam et...

- Sey... efendim, Bay Verkhovensky de böyle buyurdu... tam sizin gibi... Kelimesi kelimesine ayni sözler... Çok cimri ve düşkünlere yardım etmekte çok kati kalpli olduğundan böyle davrandigini sanırım. Ayrıca, bizi

kuru bir toprak parçasından yaratan Tanrıya da inanmıyor. Her şeyi doğanın yaptığını kabul ediyor... hatta vahşi hayvanların bile doğa tarafından yaratıldığına inanıyor. Ayrıca, benim gibi bir insanın, yardım eli uzatılmadan iş göremeyeceğini de anlamak istemiyor. Kendisine böyle söylendiği zaman koyunun kaval dinlemesi gibi, alık alık insanın yüzüne bakıyor. Ona sasmamak insanın elinden gelmez!... Örneğin, biraz önce ziyaret ettiğiniz yüzbaşı Lebyatkin'i ele alalım. Filippov'un evinde otururken, kapısını ardına kadar açık bırakarak kör kütük sarhos bir halde yerde yattığı ve paralar da yerlerde sürünüyordu. İnanın ki gözlerimle gördüm; çünkü, bizim gibiler yarımsız yaşayamazlar.

334

-Kendi gözlerinle mi gördüğünü söyledin? O gece eve girmiş miydin?

- Belki de girdim, ama, efendim, bunu kimse bilmiyor.

- Neden onu öldürmedin? .

- Düşünmedim değil, efendim. Anlıyorsunuz ya? Doğrusunu söylemek gerekirse, kendime güçlükle hıfkim oldum, efendim. Her zaman için onun cebinden yüz elli ruble alabileceğimi duymuştum. Bu nedenle, belki bin bes yüz ruble alabileceğimi de düşündüm. Onu öldürürsem, yağlı bir kapağı kendi yüzüme kapamış olacaktım. Yüzbaşı Lebyatkin, sarhos olduğu zamanlar, sizin çok cömert bir insan olduğunuzu her tarafta söylüyor. Bunu kulaklarım ile duydum, efendim. Sizin hakkınızda böyle söylediklerini yüzlerce kez duyunca, sizin eli açıklığınızna güvenmeye karar verdim. Babam ya da öz kardeşimmissiniz gibi sizinle konuşuyorum, efendim. Bay Verkhovensky değil, hiç kimse bunu öğrenemeyecektir. Bu bakımdan, eli açıklığınız bana üç rublecik vermez mi, acaba? Beni huzura kavuşturacaksınız, efendim, yani düşündüklerinizi söylemekle demek istedim. Daha evvel söylediğim gibi, bizim gibiler bir yardım eli görmeden yaşayamazlar.

Stavrogin kendisini tutamayarak bir kahkaha attı. Sonra, her zaman yanında taşıdığı kesesinden, tomar halinde duran kfgit paralardan birini siyirip attı. Onun pesinden ikinci, üçüncüyü ve dördüncüyü attı. Fedka, atılan paraları havada kapiyordu. Çamurların içine düşenlerin ardından saldırdı. Onları toplayıp ceplerine sokuştururken 'Oh, oh, oh!' diye haykırıyordu. Stavrogin hem gülüyor ve hem de paraları savuruyordu. Sonunda bütün parasını attı ve tek basına yoluna devam etti. Serseri geride kalmış, yerdeki paraları toplamakla meşguldü. Rüzgfrin su birikintilerine uçurduğu paraları toplayabilmek için dizlerinin üzerinde çamurlarda sürünüyordu. Paraları toplarken, 'Oh, oh, oh!...', diye attığı naralar karanlıklarda akisler yaparak dağılıyordu.

3353. DÜELLO

Düello, ertesi günü, kararlaştırıldığı gibi öğleden sonra saat ikide yapıldı. Artemy Gaganov'un her ne olursa olsun dövüsmek istediği, kararın hemen verilmesine neden olmuştur. Öfkeden çıldıracak gibi olduğundan, rakibinin davranışını anlayamıyordu. Bir aydan beri durmadan ona hakaret ederek onun sabrını tüketmek istemiş, basaramamıştı. Karsısındakini düelloya davet etmek için belirli bir neden olmadıysa, Stavrogin'in, kendisini düelloya davet etmesini beklemişti. Onunla düello etmek için gizli nedeni açıklamaktan da \* nedense utanıyordu. Dört yıl önce, babasının uğradığı hakaretin de hincini çıkartmak istemesi normaldi. Ayrıca, Stavrogin'in toplumun içinde özür dilemesine karşılık onu düelloya çağıramazdı. Stavrogin'in utanmaz bir korkak olduğu kararına vardı. Ayrıca, Stavrogin'in, Shatov'dan gördüğü hakarete ses çıkarmamasına da akli ermiyordu. Bu nedendir ki, Stavrogin'e yazdığı hakaret dolu o mektubu göndermiş ve bunun sonucu olarak düello teklifini almıştı. Bu mektubu gönderdikten sonra, büyük bir umut içinde Stavrogin'den gelecek cevabı beklemeye karar vermişti. Gelecek cevabın ne olacağını bilmediği halde, her ihtimale karşı, eski okul arkadaşı Maurice Drozdov'u düello tanığı olmak üzere kandırmıştı. Bu bakımdan, Kirilov sabah saat dokuzda geldiği zaman her şeyin hazırlanmış olduğunu gördü. Stavrogin'in özür dilemesi siddetle reddedildi. Durumdan ancak iki gün önce haberdar olan Maurice Drozdov, iki gencin olmayacak bir şey için dövüsmelerinin uygunsuzluğunu söyleyecek oldu; ama, Gaganov'un oturduğu yerde sinirden zangir zangir titrediyini görünce bir şey söylemekten vazgeçti. Arkadasına söz vermiş olmasaydı hemen çıkıp gideceği kesindi. Bütün umudunu, düello anında bir şeyler yapabilmesine bağlayarak, sesini çıkarmadan yerinde oturmakla yetindi. Kirilov, Stavrogin'in düello davetini bildirdi. Bütün koşullar, itirazsız hemen kabul edildi. Sadece, Stavrogin'in koşullarına bir ek yapıldı. Bu ek oldukça zordu. Eğer ilk karşılaşmada bir sonuç alınmazsa, ikinci

336

bir karşılaşma yapılacak ve bu karşılaşmada da bir sonuç alınamayacak olursa, üçüncü bir karşılaşma yapılacaktı. Kirilov, önceleri, itiraz edecek oldu; fakat sonunda, dördüncü bir karşılaşmanın yapılmaması şartı ile kabul etti.

- Üç defa evet, fakat dördüncü bir karşılaşma... olmaz.

Bu anlaşmadan sonra, karşılaşma, şehrin dış kısmındaki Brykov, yani, Skvoreshniki ile Spigulin fabrikalarının arasındaki boşlukta ve saat tam ikide yapıldı. Bir gece önceki yağmur dinmişti; ama, yerler çamur içinde ve hava rüzgfrliydi. Gökyüzünde, alçak, siyah bulutlar doluyor; sert rüzgfr ağaçların tepelerini sallıyor ve köklerini sarsıyordu. İnsana sıkıntı verici bir gündü.

Drozdov ve Gaganov, Gaganov'un bizzat kullandığı, çift at kosulu sık bir arabayla geldiler; yanlarında bir de usak vardı. Stavrogin ve Kirilov ise at üstünde geldiler; onların yanında da bir usak vardı. Hayatında ata hiç

binmemis olan Kirilov, atin üstünde dim dik oturuyor ve usaga bile itimat edemedigi tabanca kutusunu sag elinde tasiyordu. Sol eli ile dizginleri tutuyor; fakat, acemi olusundan dizginleri sürekli kisiyor ve atin, basini yukari atmasına neden oluyordu. Hayvan saha kalkmak istiyordu; ama, Kirilov'un bunu umursadigi yoktu. Kötümser ve çok alingan olan Gaganov, onlarin atla gelmelerine müthis alindi. Düşmaninin, yaralandigi takdirde arabayla evine tasinmasini bile gereksiz görecektik kadar kendinden emin oldugu kanisina vararak, bunu da kendisine karsi yapilmis bir hareket olarak nitelendirdi. Yüzü sapsari oldugu halde arabasindan indi. Elleri öfkesinden tir tir titriyordu. Bunu da hemen Drozdov'a söyledi. Stavrogin'in selamina aldirmadan sirtini döndü. Düello taniklari aralarinda yazi tura attilar: Kirilov kazandi. Atis çizgileri hesaplandi ve ekipler yerlerini aldilar. Araba ve atlar usaklarla beraber üç yüz adım kadar uzaga gönderildi. Tabancalar dolduruldu ve rakiplere verildi.

Ne yazik ki, öykümü hizlandirmak zorundayim ve tasvire fazla yer veremiyorum; fakat, birkaç hususu aydinlatmak zorundayim. Drozdov, son derece üzgün ve telasliydi. Kirilov ise tersine, son derece heyecansiz ve kayitsizdi. Üzerine almis oldugu görevin

337bütün ayrıntilarini, hiç acele etmeden, bu ugursuz düellonun sonunu düşünmeden, yerine getirmeye çalisiyordu. Stavrogin'in yüzü her zamankinden biraz daha solgundu. Oldukça hafif bir palto giymis ve basina da keçi derisi bir sapka geçirmisti. Çok yorgun bir hali vardi. Arada sirada yüzünü eksitmekle beraber, keyfinin yerinde olmadigini belli etmek istemiyordu. Fakat, Gaganov hepsinden daha çok dikkati çekecek durumdaydi. Bu bakimdan onun hakkında birkaç söz söylemek zorundayim.

\*\*\*

Gaganov'un dis görünüsünü anlatmak fırsatini simdiye kadar bulamamistim. Çok uzun boylu, yaklasik otuz üç yaslarinda, oldukça beyaz tenli, halk arasinda söylendigi gibi biraz sismanca ve oldukça düzgün yüz hatlari bulunan bir gençti. Albayligi sirasinda emekliye ayrilmisti; general oluncaya kadar orduda kalmis olsaydi, general elbisesi ile çok daha heybetli görünecegine ve iyi bir savaşı olacagina kusu yoktu.

Kisiligini kesin olarak belli etmek için, emekliye ayrilisindaki gerçek nedenin, Stavrogin'in dört yıl önce, kulüpte babasına ettigi hakaretle ailesine sürülen ve bunca yıl pesini birakmayan lekenin üzüntüsü oldugunu özellikle belirtmek gerekir. Göreve devam etmenin büyük bir alçaklik oldugu ve aslında olaydan haberleri bile olmayan subay arkadaslarini, birligini de lekeledigi kanisindaydi. Babasinin basindan geçen olaydan çok daha önce ordudan ayrılmak için baska bir nedenle istifa etmis; fakat, bir türlü kesin bir karar verememisti. Burada yazmasi bile çok garip olacak; ama, ordudan ayrilisinin asil nedeni, köleligin kaldirildigini bildiren 19 Subat tarihli emirdi. Bölgenin en varlikli toprak sahiplerinden biri olan Gaganov, bildirinin yayınlanmasi ile fazla bir zarara ugramamisti. Alinan kararın insanliga yararının büyük oldugunu anlayabilecek, reformun getirecegi faydaları kavrayabilecek yetenekte bir insan oldugu halde, bildirinin yayimlanmasindan hemen sonra, kendisinin

338

sahsen hakarete ugramis oldugunu düşünmüştü. Bu inanci, bi-linçdisi, belirsiz bir duygu olsa da önüne geçilemeyecek güçteydi. Bununla beraber, babasi ölünceye kadar herhangi bir adım atamamisti. Fakat, Petersburg'da, yakin iliskilerinin bulundugu insanlar arasinda düşüncelerinin soylulugu ile tanindi. O zamanlar, içine kapanik bir gençti. Karakterinin diger bir özelligi daha: Soylu ailesini çok benimseyen, eskiligi ile övünen ve Rusya'da hıf tu-tunabilen sayili kisilerdendi. Ayni zamanda, Rus tarihini nefretle karsilar ve Rus törelerini pek kaba bulurdu. Daha çocukluk yillarinda, öğrenimine baslayip bitirdigi, ancak taninmis ve varlikli ailelerin çocuklarının girebildigi askeri okulda, içinde birtakim romantik görüşler filizlenmeye baslamisti. Satolardan, ortaçağ yasantisindan, sövalyelik hayatindan son derece hoslanirdi. Hatta, o günlerde, Moskova Çarligi devrinde, Çar'in, soylu bir kisiye meydan dayagi attirabilecegini okudugu zaman aglamakli olmustu. Dayak yiyecek olan soylu kisiyi kendisi ile karsilastirince da utancindan yüzü kızarirdi. Sert, son derece aksi, ordu hakkında çok iyi bilgisi olan ve sorumlulugunu çok iyi bilen adamdi, ama aslında, büyük bir hayalperestti. Toplantilarda konusabilecegini, konusmanın ona dogustan vergi oldugu söylenmekle beraber, otuz üç senelik hayati süresinde agzini bir kere olsun açmamisti. Son zamanlarda girdigi Petersburg sosyetesinde bile çok kibirli davranislari olurdu. Avrupa'dan henüz dönmüs olan Stavrogin'le karsilasmasi onu çilgina döndürmüştü. Bu dakikada, atis çizgisinde beklerken son derece heyecanlıydi. Düellonun su ya da bu nedenden ötürü geri kalacagini tasarladıkça sabirsizligi bir kat daha artiyordu. Kirilov, baslamalari için isaret verecegi yerde birdenbire konusmaya baslayınca yüzünde bir üzüntü anlatimi belirdi. Tabii, Kirilov'un böyle davranmasi fdedti.

- Gerektigi için söylüyorum. Simdi tabancalarınız ellerinizde ve verilecek isareti bekliyorsunuz. Bu düellodan vazgeçmenizi son defa tekrarlıyorum. Bu bir tanik görevidir.

O zamana kadar susan ve ürkekligi, ikiyüzlülüğü için kendisine

339kızan Drozdov, sanki özellikle yapıyormus gibi Kirilov'un teklifine cani gönülden sarildi.

- Bay Kirilov'un söylediklerine bütün kalbimle katiliyorum. Düelloda, taraflar yerlerini almisken barisamayacaklari düşüncesi, Fransizların kör inançlarından baska bir sey degildir. Ayrica, aranızdaki geçimsizligin çok önemsiz oldugu kanisindayim. Bunu... Uzun bir süreden beri söylemek istiyodum... çünkü... çünkü, gereken özür dileme defalarca tekrarlanmistir, degil mi?

Heyecanlı olarak pek ender konustugu için yüzü kıpkırmızı olmuştü.

Stavrogin aceleyle konusarak:

- Gereken şekilde özür dileyebileceğimi burada da tekrarlarım, dedi.

Gaganov, yerinde tepinerek Drozdov'a döndü. Büyük bir öfkeyle:

- Böyle bir şey olamaz, diye haykirdi. Eger benim tanıgımsanız ve düşmanım değilseniz...

Tabancası ile Stavrogin'i isaret ederek devam etti:

- Böyle, gerilemelerin, hakareti daha da ağırlastırdığını Stavrogin'e anlatmalısınız! Benim tarafımdan hakarete uğrayacağını hiç düşünmüyör!... Tam düello sırasında benden kaçmanın ne kadar iğrenç olabileceğine aldirmiyor!... Beni ne zannediyor dersiniz? Ve siz... siz ki benim tanıgımsınız, efendim!

Öfkesinden dudakları köpürerek ve yerinden tepinerek:

- Hedefimi sasırabilmem için elinizden geleni yapıyorsunuz gibi görünüyor!... diye ekledi.

Kirilov, gücünün yettiği kadar yüksek sesle

- Konusmalar sona ermiştir! diye haykirdi. Lütfen, verilecek emri dinleyin. Biiir, ikiii, üüüç!...

'Üç' kelimesinin bitisinde, rakipler birbirine doğru yürümeye başladılar. Gaganov, besinci ya da altinci adımda tabancasını kaldırıp atesledi. Bir saniye kadar, hedefi sasırdığını anlamak için

340

durakladı; sonra, seri adımlarla ates çizgisine gelip durdu; Stavrogin de çizgide durdu ve tabancasını oldukça yukarı kaldırarak nisan almadan atesledi. Sonra, hemen cebinden mendilini çıkartıp sağ elinin serçe parmağına sardı. Ancak o zaman, Gaganov'un hedefi tamamen sasırmamış olduğu anlaşıldı. Fakat, kursun sadece parmağı siyirmiş ve kemige dokunmadan geçmişti. Kirilov, eger düelloocular tatmin olmadırlarsa hemen ikinci bir karsılaşmanın yapılabileceğini bildirdi.

Gaganov, yine Drozdov'a hitap ederek böğürür gibi bağirdi. Bogazi kurumustu sanki. Eliyle Stavrogin'i isaret etti.

-- Bu adamın özellikle havaya ates etmiş olduğunu iddia ediyorum. Özellikle böyle davrandı... Bunu da yeni bir hakaret olarak kabul ediyorum!... Düelloyu yapılması olanaksız duruma sokmak istiyor!

Stavrogin kararlı bir sesle:

- Düellonun koşullarına aykırı bir şey yapmadıktan sonra istediğim gibi ates etmekte serbestim, dedi.

Gaganov:

- Böyle bir şey yoktur! diye haykirdi. Lütfen ona anlatın bunu!..

Kirilov:

- Bay Stavrogin'le aynı fikirdeyim, diye bildirdi. Gaganov, kimseyi dinlemek istemeyerek öfkeden kudurmuş olarak haykirdi:

- Beni neden vurmak istemiyor? Merhametinden iğreniyorum! Kabul etmiyorum... ben...

Stavrogin sabırsız bir tavırla:

- Size hakaret etmek gibi bir amacım olmadığına şerefim üzerine yemin ederim, dedi. Ne sizi ve ne de baskasını öldürmeye niyetli olmadığımdan havaya ates ettim. Sizin kişiliğinizle bir ilgisi yok. Kendimi gücenmiş kabullenmediğim doğrudur ve böyle davranışımın sizi sinirlendirdiğim için özür dilerim. Ama, hakkım olan bir şeye baskasının karışmasına izin veremem.

341 Gaganov, yine Drozdov'a hitap ederek böğürdü.

- Mademki kandan bu kadar korkuyor, beni neden düelloya çağırmış olduğunu sorun kendisine.

Kirilov, söze karıştı.

- Size meydan okumaması elinde miydi? Hiçbir şeyi dinlemiyordunuz. Sizden nasıl kurtulacaktı?

Durumu dikkatle ve üzüntüyle izleyen Drozdov:

- Bir şey söylemek isterim, dedi. Eger rakiplerden biri, bilerek havaya ates edeceğini söyleyecek olursa... nasıl söyleyeyim... bu düellonun devamı mümkün olamaz... bunun nedeni açıkça bellidir.

Stavrogin sabrını yitirerek:

- Her seferinde havaya ates edeceğimi söylemedim, diye haykirdi. Ne düşündüğümü ve bu kere nasıl ates edeceğimi nasıl bilebilirsiniz? Düelloya engel olmak için hiçbir şey yapmış değilim.

Drozdov, Gaganov'a:

- Mademki böyledir, düello devam edebilir, dedi. Kirilov:

- Baylar, yerlerinizi alın! diye bağirdi.

Rakipler tekrar birbirlerine yürümeye başladılar. Gaganov, hedefe isabet ettiremedi ve Stavrogin yine havaya ates etti. Stavrogin'in havaya ates ettiğini iddia etmesi doğrudur. Çünkü, özellikle bosa atmadığını söylememiş olsaydı, doğru olarak nisan almış olduğunu iddia edebilirdi. Tabancasını doğrudan doğruya havaya kaldırmamış, ağaca falan nisan almamıştı. Tabancanın namlusu rakibine dönük olmakla beraber sapkasının hizasından çok daha yukarısını gösteriyordu. İkinci atışı ise çok daha alçaktan olmuştü. Fakat yine de Gaganov'u ikna etmek mümkün değildi.

Gaganov dişlerini gıcirdatarak:

- Tekrar! diye haykirdi. Karışmayın! Düelloya davet edildiğime göre haklarımdan yararlanacağım. Üçüncü bir karsılaşma yapmaktā ısrar ediyorum!...

Kirilov:

- Üçüncü bir atisi istemek hakkınızdir, diye bagirdi. Drozdov bir sey söylemedi. Üçüncü kez yerlerini aldilar.

Atis

isareti verildi. Bu kez Gaganov, atis çizgisine kadar yürüdü ve on iki adimdan dikkatle nisan almaya çalisti. Iyi nisan almaya çalistigindan eli titriyordu... Stavrogin, tabancasi yana sarkmis kimildamadan bekliyordu.

Kirilov heyecanla haykirdi.

- Çok uzun!... Çok uzun nisan aliyorsunuz. Ates! Ateees!... Tabanca birden patladi ve bu kez Stavrogin'in beyaz kürk sapkasi

basindan uçtu. Nisan alisi oldukça iyiydi. Sapkanin üst kısmi çok asagidan delinmisti. Iki santim daha asagidan olsaydi, her sey bir anda bitivercekti. Kirilov sapkayi yerden alarak Stavrogin'e verdi.

Kirilov'la beraber, sapkadaki deligi inceleyen Stavrogin ates etmeyi unutmus gibiydi.

Drozdov büyük bir heyecanla haykirdi.

- Rakibinizi bekletmeyin, ates edin!...

Stavrogin saskinlikla basini kaldirip Gaganov'a bakti; sonra sirtini ona dönerek, bu kez rakibinin duygularina aldirmadan koruya dogru ates etti. Düello sona ermisti. Gaganov ezilmis gibi oldugu yerde donmus kalmisti. Drozdov, onun yanina gitmis bir seyler söylüyor, fakat Gaganov söylenenleri anlamaz görünüyordu. Kirilov, gitmek üzere hazirlanirken sapkasini çıkartarak Drozdov'u selamladi; fakat, Stavrogin bütün nezaket kurallarim unutmus görünerek, koruya ates ettikten sonra, atis çizgisine bile dönmemisti. Tabancasini Kirilov'un eline tutusturarak atlara dogru seri adimlarla yürümeye basladi. Öfkeli görünüyor ve konusmuyordu. Kirilov da sessizdi. Atlarina bindikten sonra, dört nala uzaklastilar.

\*\*\*

Eve yaklastiklari sirada Stavrogin, Kirilov'a seslendi.

343- Neden konusuyorsunuz?

Saha kalkan atindan hemen hemen kayip düsmek üzere olan Kirilov:

- Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Stavrogin kendisinden emin, yumusak bir sesle:

- Su budalayi incitmek istemiyordum, dedi. Fakat koca budala yine gücendi.

Kirilov, ters bir sesle:

- Evet, onu yine gücendirdiniz, dedi. Ayrica, o bir budala degildir.

- Bununla beraber elimden geleni yaptim.

- Hayir, yapmadiniz.

- Ne yapmam gerekirdi?

- Düelloya çağirmamaniz.

- Tekrar mi tokatlanmak zorunda kalsaydim?

- Evet, yine tokat yemeliydiniz. Stavrogin öfkeyle:

- Anlayamiorum! dedi. Neden herkes benden, kimseden beklenilmeyen seyleri yapmami bekliyor? Neden baskalarinin katlanamayacagi seylere katlanmam bekleniyor? Neden böyle bir yükün altina girmem isteniyor?

-B öyle bir yükü kendinizin aradigini sanirdim.

- Ben mi yük ariyorum?

- Evet.

- Siz... siz böyle mi düşünuyorsunuz?

- Evet.

- Demek ki bu kadar fark edilebilecek kadar açık?

- Evet

Bir dakika süreyle sessiz kaldilar. Stavrogin sikilmis görünüyordu. Sanki taslasmisti. Kendi düşüncelerini yine kendisi onaylamak istiyormus gibi:

344

- Kimseyi öldürmek istemedigim için ona ates etmedim, dedi. Baska bir amacim olmadigina teminat verebilirim.

- Onu gücendirmemeliydiniz.

- Fakat baska ne yapabilirdim ki?

- Öldürebilirdiniz.

- Onu öldürmedigime üzölüyor musunuz?

- Hiçbir seye üzölüyorum. Onu gerçekten öldürmek istediginizi düşünmüstüm. Ne aradiginizi siz de bilmiyorsunuz.

Stavrogin gülererek:

- Yük ariyorum, dedi.

- Kan dökülmesini istemiyorsanız neden ona öldürme fırsatini verdiniz?

- Onu düelloya çağırmamış olsaydım beni nasıl olsa düello etmeden de öldürecekti.  
- Isın o tarafı sizi ilgilendirmezdi. Belki de sizi öldürmek istemezdi.  
- Sadece döverdi, öyle mi?  
- Bu da sizi ilgilendirmezdi. Siz yükünüzü tasimaya bakın, aksi halde degeriniz sifira iner.  
- Sizin deger ölçünüzün adi yerin dibine batsın, kimsenin hareketlerimi onaylamasını istemiyorum.  
Kirilov, soguk bir tavirle:  
- Bense böyle istediginizi sanıyordum, dedi. Stavroginler'in konaginin avlusuna girdiler. Stavrogin:  
- Eve gelmez misiniz? diye sordu.  
- Hayir, tesekkür ederim. Eve gidecegim. Allahaismarladik. Atından inerek tabanca kutusunu koltugunun altina sikistirdi. Stavrogin elini uzatarak:  
- Bana kizmadiniz, degil mi? diye sordu.  
345Kirilov, el sikismak için dönerek:  
-Hiçbir zaman kizmadim!.... diye cevap verdi. Yüküm hafifse, bu benim yaradilisimdan ötürüdür. Eger sizin yükünüz agirsa, o da sizin yaradilismizdandır. Utanilacak bir sey yok, sadece çok küçük bir utanç, o kadar.  
- Degersiz bir karakterim oldugunu biliyorum; ama, güçlü biri olarak görünmeye de çalışmıyorum.  
- Çalışmayın da. Siz güçlü bir insan degilsiniz. Çay içmeye buyurun.  
Stavrogin, cani son derece sikilmis olarak odasına çıktı.

\*\*\*

Bayan Stavrogin'in, oglunun sekiz günlük hastaliktan sonra atla gezmeye çıkmasına son derece memnun oldu ve arabasını hazirlatıp biraz dolasmak üzere çıktı. Kfhyanin dedigine göre son sekiz gündür, Bayan Stavrogin temiz havanın ne demek oldugunu unutmustu.

Stavrogin, çabuk bir soruyla kfhyanın sözünü kesti:

- Yalnız mi gitti, yoksa Bayan Shatov'la beraber mi?

Genç kizin hanimla beraber gidemeyecek kadar rahatsız oldugunu ve halen odasında bulundugunu öğrenince kaslarını çattı. Birden karar vermiş gibi:

-Dinle ihtiyar, dedi. Bugün onu gözle, eger bana gelmek isterse engel ol ve birkaç günden önce kendisini görmemin mümkün olamayacağını söyle. Zamani gelince benim onu çağiracagimi bildir. Anlıyor musun?

Ihtiyar usak bakislarini kaçırarak basını önüne egdi ve hafif bir sesle:

- Söylediklerinizi tekrarlayacagim, efendim, dedi.

- Fakat, beni görmeye geldiginden emin olmadan degil.

346

- Merak etmeyin, efendim, hiçbir hata olmayacaktır. Simdiye kadar bütün görüşmeleriniz benim tarafımdan yapılmışti. Bayan Shatov, yardım için her zaman beni arar.

- Biliyorum. Fakat, kendisi gelene kadar bir sey söyleme. Mümkün oldugu kadar çabuk bir fincan çay istiyorum, lütfen.

Ihtiyar usak odadan çıkar çıkmaz kapi açıldı ve Dasha içeri girdi. Sakin görünmekle beraber rengi biraz uçtu. Stavrogin:

- Siz de nereden çıktınız? diye bagirdi.

- Odaniza girmeden önce Alexey'in çıkmasını bekliyordum. Ona söylediklerinizi duydum ve disari çıktiginda sag taraftaki duvarın kösesine saklandığım için beni görmedi.

- Bir süreden beri aramızdaki ilişkiyi kesmek istiyordum, Dasha. Simdi tam zamani... Notunuzu almakla beraber, sizi dün aksam görmem mümkün degildi. Size yazmak istedim; ama, yazi yazmakta pek basarili sayılmam.

Son sözlerini biraz öfkeli, biraz da igrenerek söylemişti.

Dasha:

- Aramızdaki ilişkiyi kesmenin gerekli oldugunu ben de düşünüyordum, dedi. Bayan Stavrogin aramızdaki ilginin derecesinden kuskulanmaya baslamışti.

- Birakin onu.

- Üzülmesini istemem. Demek ki sonumuz geldi, öyle mi?

- Hflf bir son bekliyorsunuz, degil mi?

- Evet, simdi inanıyorum.

- Bu dünyada hiçbir seyin sonu gelmez.

- Fakat burada son bulacaktır. Beni çağirdiginiz zaman gelecegim. Simdi, allahaismarladik!

Stavrogin gülerek:

-Peki nasıl bir son olacak bu? diye sordu.

Dasha onun sorusuna, sorusuyla cevap verdi.

347- Yaralanmadiniz ve... kan dökmediniz, degil mi?

- Bütün is basından beri saçmaydı, zaten. Merak etmeyin, kimseyi öldürmedim. Bununla beraber, her şeyi herkesten bugün duyarsınız. Biraz keyifsizim.

Dasha, kararsiz bir tavirle:

- Gidiyorum. Evliliğinizin topluma açıklanması bugün olmayacak, değil mi? dedi.
- Ne bugün ne de yarın. Yarından sonra ne olacağını ben de bilmiyorum. Belki o zaman hepimiz ölmüş oluruz ve öylesi de çok daha hayırlı olur. Beni rahat bırakın, lütfen rahat bırakın!
- Öbür kadını... yani deli kadını mahvetmeyeceksiniz değil mi?
- Delileri mahvetmem, ne onu ne de baskasını. Ama akli basında olanı mahvedecege benzerim. Öylesine alçak ve ıgrenç bir insanım ki, Dasha, eger söyledığınız gibi sizi 'sonunda' çağırarak olursam sasmayın. Siz de bu çağırma cevap verecek ve gururunuzda rağmen bana geleceksiniz. Neden kendinizi mahvediyorsunuz?
- Sonunda sizinle yalnız kalacağımı biliyorum... ve bu zamanı bekliyorum.
- Ya sizi, beklediğiniz 'sonda' çağırmayacak olursam? Ya sizden kaçacak olursam?
- Böyle bir şey hiçbir zaman olmayacaktır. Beni çağıracaksınız.
- Bu sözünüzde bana karşı büyük bir küçümseme seziyorum.
- Sadece küçümseme olmadığını siz de biliyorsunuz.
- Demek ki, biraz küçümseme olduğunu saklamıyorsunuz?
- Özür dilerim, demek istediğimi gerektiği gibi anlatamadım. Bana hiçbir zaman ihtiyacınız olmamasını arzu ettiğime Tanrı şahittir.
- Bir cümle diğerini de beraberinde çeker. Ben de Sizi mahvetmek istemem.

348

Dasha, çabuk ve kararlı bir tavırla:

- Beni hiçbir şekilde mahvedemeyeceğinizi siz de bilirsiniz, dedi. Eger çağırınıza gelemesem, ya bir hemşire ya da bir ebe olurum; ya da incil satırım. Yapmaya karar verdiğim de budur. Kimsenin karısı olamam. Böyle bir konakta da daha fazla yaşayamam. Böyle bir şey istemem. Bütün bunları biliyorsunuz, değil mi?
- Hayır, ne arzu ettiğinizi hiçbir zaman anlayamadım. Bazı hastabakıcıların, bazen bir hastayla diğer hastalardan daha fazla ilgilenmeleri ya da hiçbir cenaze törenini kaçırmayan ve bazı ölüleri diğerlerinden çok daha ilginç bularak ilgilenmeleri gibi, benimle ilgilendiğinizi sanıyorum. Neden bu kadar garip bakıyorsunuz?
- Dasha, oldukça garip bir tavırla Stavrogin'i inceleyerek acıma dolu bir sesle:
- Çok mu hastasınız? diye sordu. Tanrım! Bir de bu adam bensiz yapabileceğini düşünüyor!...
- Bakın, Dasha bu sıralarda hep hayal gördüğümü sanıyorum. Dün köprü'nün üzerinde küçük bir şeytan karsıma çıktı ve evliliğimin bütün kanıtlarını ortadan kaldırmak için Lebyatkin'le Mary'yi öldürmeyi teklif etti. Bunu da kimseyi kuskulandırmadan yapabileceğini söyledi. Avans olarak da üç ruble istedi; fakat, söz arasında bu işin bin beş yüz rubleden aşağı yapılamayacağını da ima etti. İşte size iş bilir bir şeytan!.. Maliyeciler! Ha, ha!...
- Fakat bunun hayalden ibaret olduğuna emin misiniz?
- Oh, hayır, hayal falan değil! Fedka isminde kaçak bir hükümlüydü. Fakat önemli olan bu değil. Ne yaptığımı tahmin edersiniz? Kesemdeki bütün parayı ona verdim ve şimdi eminim ki bu parayı kendisine verilmiş bir avans sayıyordur!
- Ona dün gece rastladınız ve size böyle bir teklif yaptı, değil mi? Fakat, sizi tamamen ağlarına düşürmek istediklerini anlamıyor musunuz?

Stavrogin öfkeli ve sinirli sinirli gülümsedi.

- Oh, ağı daraltınlar bakalım! Anladığıma göre, dilinizin ucuna kadar gelen bir soruyu sormak için can atıyorsunuz.

349Dasha, korkmuş görünüyordu. Bu sorudan bir an önce kurtulmak istemiş gibi:

- Soracak bir sorum ve hakkınızda da en küçük bir kuskum yok, diye haykırdı. Bir şey söylemeseniz iyi olacak!..

- Yani Fedka'nın kapısını çalmayacağımdan bu kadar eminsiniz, öyle mi?

Dasha çaresizlik içinde ellerini önünde kavuşturarak haykırdı.

- Oh, Tanrım! Neden bana bu kadar azap veriyorsunuz?

- Özür dilerim; aptalca sakamı bağışlayın. Onlardan kötü davranışlar edindiğimi sanıyorum. İnanır misiniz, dünden beri hep gülmek istiyorum. Hem de ardi arkası kesilmeyen kahkahalarla... Saatlerce gülmek istiyorum. Sanki gülme hastalığına yakalandım. Dinleyin... annem geldi sanırım. Araba ön kapıda durduğu zaman tekerlek seslerinden anlarım bunu.

Dasha, Stavrogin'in elini tuttu.

- Tanrı sizi iblisinizden korusun ve... beni bir an önce... çabuk çağırın!...

- Ne biçim iblistir ki o? Küçük, ıgrenç, basının üstünde kavak yelleri esen bir şeytandır o. Fakat görüyorum ki, Dasha, bana bir şey daha söylemek istiyorsunuz. Öyle değil mi?

Dasha, sitem dolu üzgün bir bakışla bakarak kapiya doğru yürüdü.

Stavrogin; öfkeli ve garip bir gülümsemeyle arkasından seslendi.

- Bakın... ne diyecektim... eger, su küçük şeytanın kapısını çalacak olursam... ondan sonra da bana gelir misiniz?

Dasha, cevap vermeden ellerini yüzüne kapayarak odadan kosarak çıktı.

Stavrogin bir dakikalık düşünmeden sonra:

- Böyle bile olsa gelecektir, diye fisildadi. Sonra yüzünde tiksintili bir anlam belirdi.

- Bir hastabakici! Eh... belki benim istedigim de budur.

350

4.

#### HERKES TELAS İÇİNDE

Kisa bir zamanda duyulan düello haberinin sosyetedeki etkisi, özellikle, herkesin bir anda Stavrogin'in çevresini alması bakımından çok ilginçti. Eski düşmanlarının çoğu onunla dost olduklarını açıkladılar. İnsanların düşüncelerinde böyle bir değişikligin nedeni, o güne kadar hiç konuşmamış olan birinin, yüksek sesle söylediği birkaç sözdü. Bu söyle oldu: Düellodan hemen bir gün sonra, bütün şehirli emekli bir Maresal'in evinde, karısının doğum günü nedeniyle verilen partide toplanmıştı. Bu toplantıda bulunanların arasında Julia Lembke geliyordu. Güzelliği ve nesesıyla, bütün kadınlarımızın ilgisini çeken Lisa Tushin ile beraber gelmişti. O sıralarda Lisa'nın Maurice Drozdov ile nisanlı olduğuna kusu yoktu. Kendisinden daha sonra söz edeceğim emekli bir generalin saka yollu sorusuna Lisa, nisanlı olduğu cevabını vermişti. Ne beklersiniz? Hanımlarımızdan, hiçbirisi Lisa'nın nisanlandığına inanmıyordu. Hepsisi, büyük bir inatla, İsviçre'de geçmiş bir ask serüveni üzerinde duruyor ve bu aile sırrına nedense Bayan Lembke'nin de karismis olduğuna inanıyorlardı. Bu söylentilere, daha doğrusu, bu uydurmalara böyle inatla bağlanmalarında, özellikle, Bayan Lembke'yi bu ise neden ısrarla karistirmek istemelerindeki amacı anlamak oldukça güçtü. Salona girer girmez, herkes telaslı bakışlarla garip garip ona bakmıştı. Sunu da söylemek gerekir ki, düellonun pek yakın bir zamanda geçmiş olması, birtakım durumlar nedeniyle, bu olaydan alçak sesle, hatta fisiltiyle söz ediliyordu. Ayrıca, otoritelerin bu hususta atacakları adımı da bilmiyorlardı. İki düello, bilindiği kadarıyla, polis tarafından rahatsız edilmemişti. Örneğin, Bay Gaganov'un hiçbir güçlükle karsılaşmadan sabah erkenden Dukhovo'daki çiftliğine gittiği, herkes tarafından biliniyordu. Simdilik, kuskusuz ki, herkes içlerinden birinin bu konuya değinmesini ve orada bulunanları meraktan kurtarmasını bekliyordu. Herkes bütün umudunu yukarıda söz ettiğim generale bağlamış ve umutlarında da yanılmamışlardı.

351 Bu general, kulübün en debdebeli üyesiydi. Pek varlıklı bir mülk sahibi değildi; ama, çok oynak zekfli, eski usul kadın avcısı ve generallığının verdiği alışkanlıkla herkesin fisilti ile konuştukları şeylerden yüksek sesle söz etmeyi seven, sevimli bir ihtiyardı. Söylenmesi gerekirse, toplumdaki rolü de özellikle buydu. Böyle durumlarda, konuşmayı uzatır ve anlattıklarını herkese dinletirdi. Bu alışkanlığını, Avrupa'da çok dolasmış Ruslar'dan ya da köle reformu ile büyük kayıplara uğrayan varlıklı mülk sahiplerinden almış olmalıydı. Hatta, bir keresinde, Bay Verkhovensky'ye, insanın kaybı ne kadar büyük olursa, o derecede yumusak konuşur demisti. Ama, kendisinin de kelimeleri yayararak, onlara garip bir sevimlilik vererek konustugunun farkında bile değildi.

General, bir fikri yerleştirmek isteyen bir insan tavrı ile konuşmaya başladı. Gaganov'un uzak bir akrabası olmasından baska, onunla bir de duruşması olmuştı; fakat, kendisi de iki kez düello etmiş; hatta, birinde rütbesi indirilerek Kafkasya'ya sürülmüştü. Biri, geçen gün ve düello günü Bayan Stavrogin'i arabayla dolarken gördüğünü söyledi. Gerçekte, adından bile söz etmemiş sadece, Stavroginler'in harasından seçilmiş olan çok güzel gri renkli dört aygırdan söz etmişti. General birden, o gün genç Stavrogin'i atla gezerken gördüğünü söyledi. Herkes hemen sustu. General dudaklarını isirip, elindeki altın enfiye kutusunu evirip çevirerek:

-Buraya birkaç yıl önce gelmedigime üzüliyorum, dedi. Yani, o zamanlar Carlsbad'daydım. Himmm!... O zamanlar bile hakkındaki söylentiler kulagıma kadar gelen bu genç adamla çok ilgilenmistim. Himmm! Deli olduğu doğru mu? Birisi böyle söylemişti. Birkaç gün evvel, bir öğrenci tarafından kuzenlerinin önünde hakarete uğradığı ve onun korkusundan masa altına saklandığı söylendi. Ve dün, Stepan Vysotsky'den, Stavrogin'in su... Gaganov denen adamla düello ettiğini duydum. Hem de sırf, ondan kurtulabilmek için, öfkeli bir adama göğsünü gererek. Ondan kurtulmak için. Himmm! Yirmi yıllarında böyle bir şeyi ancak Muhafız subayları yaparlardı. Burada bulunanlardan kimsenin ziyaretine gidiyor mu?

352

General, sanki cevap bekliyormuş gibi bir an sustu. Toplumun sabrını tüketen kapi ardına kadar açılmıştı.

Herkesin emir almak için kendisine bakmasına birden sınırlanan Bayan Lembke:

- Bundan daha basit ne olabilir ki? diye bagirdi. Bir öğrenciye önem vermedi diye Stavrogin'in Gaganov ile düello etmesine sasilir mi? Bir zamanlar kölesi olan birini düelloya çağıramazdı, değil mi?

Olaganüstü bir söz! Bununla beraber, kimsenin şimdiye kadar aklına gelmeyen temiz ve basit bir düşünceydi. Olaganüstü sonuçlar doğuran bir düşünceydi bu. Bütün rezaletler ve dedikodular, küçük konuşmalar hemen arka plana itilmişti. Bu kelimeler ortaya tamamen yeni bir anlam atmıştı. Herkesin hakkında yanıldığı, sosyal standartlara uyan yeni bir kimse ortaya çıkmıştı. Bir öğrencinin, yani artık köle olmayan ve eğitim görmüş olan bir kisinin hakaretini, bu öğrencinin eski bir kölesi olduğunu düşünerek umursamayan soylu bir kişi... sosyete, hakkında bir sürü dedikodu yapmıştı; düşüncesi kit olan sosyete, tokat yiyen bir adama igranti ile bakmıştı; oysa, o adam, gelişmemiş olarak gördüğü sosyetenin düşüncelerini önemsememişti.

Kulüp üyelerinden yaslı bir ihtiyar yanındaki arkadaşına dönerek heyecanla:



- Ve siz ve ben, efendim, burada oturmus, standart davranislarin tartismasini yapiyoruz, dedi.

Öbürü büyük bir zevkle söylenenleri dogruladi.

- Evet, efendim, evet. Genç nesil hakkında pek fikir yürütülmüyor, degil mi? Sözünü ettigimiz genç, büyük bir yildizdir, efendim ve sadece olagan gençlerimizden biri de degildir. Bunu böyle yorumlamak gerekir.

- Tam aradigimiz adamdir. Böyle kisilere pek rastlanmiyor. Burada önemli olan, 'yeni insan' sadece ortaya çıkmakla yetinmemis 'gerçek bir soylu' evresine yükselmisti. Ayrica, bu kisinin 353varlikli toprak sahiplerinden olması, toplumun sorunlarinda ileri çıkabilecek bir önder olarak dakabul edilmesini saglamisti. Toprak sahiplerinin ruhsal durumlarindan daha önce de kısaca söz etmistim.

Herkes son derece heyecanlanmisti.

Kulüp üyelerinden biri, generale hitap ederek:

- Öğrenciyi dövüŧe çağırmadigından baska, ellerini arkasına baglamis, dedi. Özellikle bu noktaya dikkat ediniz, efendim.

Baska biri:

- Ne de onu yeni mahkememizin huzuruna çıkardi, diye ekledi.

-Dogustan soylu bir kisiye hakaret edildiginden dolayi on bes ruble tazminat alabilecegini bile dikkate almamis... ha, ha, ha!... Üçüncü biri heyecanla atildi.

- Hayir, yeni mahkemelerimizin sirrim ben söyleyeyim. Eger bir insan, para çalarken ya da baska bir hirsizlik yaparken suçüstü yakalanırsa, henüz fırsat varken derhal eve kosup öz anasını öl-dürmelidir. Derhal bütün suçlari bagislanacak ve bütün kadınlar, dinleyici sıralarından ona beyaz mendillerini sallayacaklardır. Size söylediğim tamamen dogrudur!...

- Dogrudur, dogrudur! Gerçek budur!..

Gülünç olaylardan söz edildi. Stavrogin'in Kont K. ile olan ilişkileri anlatildi. Kont K.'nin son devrim üzerindeki düşüncelerini herkes biliyordu. Son zamanlarda duraksayan çalıŧmaları da herkesçe biliniyordu. Gerçi, ortada bu söylentiye dogrulayacak kesin bir belirti yoksa da, herkes Stavrogin'in, Kont K.'nin kızlarından biriyle nisanli olduguna inanıyordu. İsviçre'deki birtakim serüvenlerine ve Lisa ile olan ilişkilerinden söz edilmiyordu. Sirasi gelmiskene söylemem gerekiyor. Bu arada Drozdovlar, ziyaretlerini tamamlamislardı. Herkes Lisa'yi, sinirli ve gösteris meraklisi bir kız olarak tanıyordu. Stavroginler'de bayılma olayi simdi daha iyi açıklanıyordu. Stavrogin'in hakarete ugramasından son derece sinirlene-

354

rek bayılmış oldugunu herkes kabul ediyordu. Önceleri abartmakta birbirleriyle yaristıkları konuyu, simdi olagan olarak görüyorlardı. Topal kiza gelince, onu herkes unutmustu; hatta, böyle bir kizdan söz etmeye utaniyorlar denilebilirdi. 'Yüzlerce topal kız bile olsa, gençlikte her şey olagandır.' deniliyordu. Stavrogin'in annesine karsi olan asiri saygisini övüyorlar, çeŧitli iyi huylarını hatırlıyorlardı. Heyecanla, Alman Üniversitelerinde yapmış oldugu dört yıllık eğitimden söz ediliyordu. Gaganov'un davranisi kötü olarak karsılanıyor ve adamina çatmamış oldugu söyleniyordu. Hele, Bayan Lembke'nin bulusu dillere destan oluyor, söyleye söyleye bitirilemiyordu.

Ortalarda böyle söylentiler dönerken, Stavrogin'in birden ortaya çıkması herkes tarafından büyük bir olgunlukla karsılanmisti. Onu gördükleri zaman, bir şeyler bekledikleri gözlerinden okunuyordu. Stavrogin, derin bir sessizlige gömülüyor ve susması ile onları daha çok memnun ediyordu. Bir bakıma, yaptıklarında başarı sağlamış bir kisiydi; herkesin arasında moda yaratmisti fdeti. Tasra sosyetesinde görünen bir kimsenin saklanması kolay olmazdı. Stavrogin, sosyetenin bütün törelerini yerine getirmeye baslamisti. Onu pek neseli bir insan olarak görmüyorlardı. 'Adamcagizin basından bir sürü olay geçti; diğer kimselere benzemiyor. Üzülmeye gereken bir husus vardır' deniyordu. Hatta, dört yıl önceki, nefretle karsılanan magrur tavırları bile olumlu karsılanıyordu. Sözün kısası, herkes tarafından saygı görüyordu.

Herkesten çok gururlanan Bayan Stavrogin'di. Lisa, hakkında kurdugu hayallerin yıkılmasına canının sıkılmamış oldugunu söyleyemem. Tabii, bu defa da aile gururu imdadına yetismisti. Ama, garip bir şey vardı; Bayan Stavrogin, Nicholas'ın Kont K.'nin kızını seçtigine kesinlikle inanmisti; ama, daha da garibi, herkese olduğu gibi, bazı söylentiler onun kulagina kadar da gelmisti. Stavrogin'e dogrudan dogruya sormak cesaretini gösteremiyordu. Bununla beraber, bir ya da iki kez, kendini tutamayarak ogluna, kendisi ile eskisi gibi samimi olmuyor diye sitem etmisti. Stavrogin,

355annesinin bu sitemini susmakla karsılamış, sadece gülümsemekle yetinmisti. Stavrogin'in susması, Bayan Stavrogin için 'evet' cevabı yerine geçiyordu. Bununla beraber, her ne olursa olsun sakat kızı unutmamisti. Topal kizin düşüncesi, tas bir külçe gibi kalbinde yatıyordu. Geceleri rüyalarına giriyor, kfbuslar görmesine neden oluyordu. Aynı zamanda, içinde Kont K.'nin kızının hayali de vardı. Fakat, bundan daha sonra söz edeceğim. Sosyete de Bayan Stavrogin'e karsi asin bir saygı beslendigini ve onun, bunu önemsemeden yine ziyaretlerini seyrekletirdigi söylemeye gerek görmüyorum.

Böyle olmakla beraber, valinin karısına resmi bir ziyarette bulundu. Emekli maresalin karisinin dogum günü partisinde Bayan Lembke'nin söylediği sözlerin Bayan Stavrogin kadar kimseyi etkilememiş olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Bu sözler, pazar günkü olaydan beri içine çöreklenen büyük bir ağırlığı ortadan kaldırmisti. 'Bu kadını anlayamıyorum.' diyordu. Bayan Stavrogin, kendisine özgü, heyecanlı bir tavırla,

Bayan Lembke, çok memnun olmakla beraber ağırbaşlılığını elden bırakmıyordu. Bu sıralar, kendisini biraz, belki de biraz daha fazla, değerli görmeye başlamıştı. Örneğin, söz arasında Stepan Verkhovensky'nin hiç görünmediğinden söz ediyordu.

- Tabii Genç Verkhovensky'nin gelişine memnun oluyorum. Biraz saçma, ama gençtir. Her ne kadar öğrenimi yüksekse de yine de genç sayılır. Ama yine de, emekli, eskiden eleştirmen olan babasının yerini tutamaz.

Bayan Stavrogin, Bay Verkhovensky'nin eleştiri ile uğraşmadığını, aksine, bütün ömrünü evinde geçirmiş olduğunu söylemekte gecikmedi. Mesleğinin ilk devrelerinde, herkesin çok iyi bildiği birtakım durumlarla ve son olarak da İspanya tarihi üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınmış bir bilim adamı olduğunu söyledi; şimdi de, Alman üniversitelerinin günümüzdeki durumunu, bir de, yanılmıyorsa, Dresden Madonna üzerine yazı yazmayı düşündüğünü ekledi. Bir bakıma, Bayan Stavrogin, Bay Verkhovensky'yi valinin karısının eline düşürmemeye bakıyordu.

356

- Dresden Madonna'si mi? Yani, Sistin Madonna'si mi demek istiyorsunuz? Azizim Bayan Stavrogin, bu resmin önünde iki saat oturdum ve sonunda tamamen saskına dönmüş olarak ayrıldım. Tablodan hiçbir anlam çıkamadım ve çok sasırdım. Karmazinov da o resmin anlatılmasının çok güç olduğunu söylüyor. Şimdi onun üzerine kayda değer hiçbir şey bulamıyorlar. Ne Ruslar ne de İngilizler. Tabloya, yaslı kimseler ün kazandırdılar.

- Su halde yeni moda zannederim, öyle mi?

- Biliyorsunuz, gençliğe karşı da saygı duymamız gerekir. İnsanlar, komünistim, diye haykırıyorlar. Onları küçümsemek ve onların düşüncelerine de değer vermek gerektiği kanısındayım. Her şeyi okuyorum... bütün gazeteleri, bilimsel yazıları, ortak bildirileri... her çıkan yeni kitabı, dergiyi alıyorum. Nihayet, kişi nasıl bir toplumda yaşadığını, karşısında kimlerin bulunduğunu bilmelidir. Bir insan, ömrünün sonuna kadar kafasında yasattığı dünyada yaşayamaz. Kendi kendime, gençliği sevmeye ve böylelikle onların uçuruma gitmelerini önlemeye karar verdim. İnanın bana, azizim Bayan Stavrogin, en iyi sosyeteyle bağlı olan bizler onları etkileyebilir ve onlara karşı göstereceğimiz sevgiyle, onların içi geçmiş ihtiyarlar tarafından uçuruma itilmelerine engel olabiliriz. Bununla beraber, Bay Verkhovensky hakkında söylediklerinizden memnun oldum. Bana çok güzel bir fikir vermiş oldunuz. Edebiyatla ilgili toplantılarımızda bize yararlı olabilir. Büyük bir eğlence düzenliyorum. İlimizin yoksul çocuk bakıcıları yararına. Bütün Rusya'ya dağılmış durumdalar. Bizim ilimizde sadece altı kişi var. Bunlara ek olarak, iki telgrafçı kız, iki akademi öğrencisi var. Geri kalanlar da herhangi bir iste eğitim görebilmek için gerekli elin kendilerine uzanmasını bekliyorlar. Rus kadınlarının çoğu korkunç, Bayan Stavrogin. Bu, şimdi üniversitelerde bir sorun haline geldi ve Bakanlar Kurulu bile bu konuda toplantı yaptı. Su bizim garip Rusya'mızda, insan her istediğini yapabilir. İste bu bakımdan, sadece iyilikle, topluma gösterecek sıcak ilgiyle, bu büyük toplumsal sorunun, doğru yola sokulabileceğine inanıyorum. Aman Yarabbi!..

357 aramızda aydın kimseler çok değil mi? Kesin olarak söyleyebilirim ki, çok var; ama-, hepsi dağılmış durumda. Gediklerimizi kapayacak olursak daha güçlü oluruz. Sözün kısası, önce edebiyatla ilgili bir toplantı yapmak; sonra da hafif bir yemek, daha sonra kısa bir ara ve aynı günün akşamı da büyük bir balo vermek amacındayım. Geceyi 'tableaux vivants' (canlı tablolar) ile baslatmayı düşündük; ama, çok masraflı olacağı kuskusuz. Bu bakımdan, toplum için maskeli bir iki kadril dansı yapılacak ve iyi bilinen edebi akımları göstermek için de belirli elbiseler giyilecek. Bu eğlenceli fikri, Bay Karmazinov verdi. Bana çok yardımı dokunuyor. Biliyor musunuz, bize son çalışmasını okuyacak! Bu son eseri de topluma veda olacak. 'Merci' (Mersi) adında çok güzel bir siirmis. Ad, Fransız adı, ama bunu çok eğlenceli buluyor ve ince bir buluş olarak kabul ediyor. Bay Verkhovensky'nin de çok eski olmayan bir şeyler okumasını arzu ederdim. Zannedersem, Peter Verkhovensky ve biri daha bir şeyler okuyacak. Peter size gelip programı bildirecek. Ama, benim özel olarak getirmem her halde daha uygun olacaktır.

- Listenize adımı eklememe izin verirsiniz memnun olacağım. Bay Verkhovensky'ye de durumu bizzat bildireceğim ve gelmesini rica edeceğim.

Bayan Stavrogin, eve uçan bir sevinçle döndü. Bayan Lembke' nin arkasında durmayı basarmıştı. Zavallı Verkhovensky'ye evine kapanıp kaldığı ve bunlardan haberi olmadığı için kızıyordu.

Bayan Stavrogin, o akşam kendilerini ziyarete gelen Peter Verkhovensky'ye ve Stavrogin'e:

- Bayan Lembke'ye hayran oldum ve bu kadın hakkında bu kadar y anılmami aklım almıyor, dedi.

Peter:

-Eh, artık ihtiyar kurtla bir anlaşılmaya varmalısınız, dedi. Çok üzülüyor. Onu tamamen terk ettiniz. Dün sizi arabanızda görüp selam vermiş, oysa siz basınızı çevirmisiniz. Biliyorsunuz ona destek olabiliriz. Bana bir şeyler hazırlaması için ona güveniyorum ve hıfıf yararlı olabileceği kanısındayım.

358

- Oh, bir şeyler okuyacağı kesin.

- Benim düşüncem bu değil. Bugün ona uğramak niyetindeyim. Haber vereyim mi?

Bayan Stavrogin kararsız bir tavırla.

- Nasil isterseniz, dedi. Ama bunu nasil yapabileceginizi de bilmiyorum. Onunla kendim görüsmek niyetindeydim ve gününü, yerini ben bildirmek isterim.

Kaslarini çattı. Peter Verkhovensky:

- Gününü bildirmeye degmez, dedi. Basit bir dille söylerim.

- Pekİf, siz söyleyin. Ama, onu görmek için zamani benim tayin edeceğimi de söylemeyi unutmayın. Ona aynen böyle söyleyin.

Peter, oradan gülümseyerek ayrıldı. Hatırlayabildiğim kadariyla, son günlerde çok aceleci olmuştı. Hatta, hemen hemen herkese sabırsız çıkışlar yapıyordu. Her nedense, onun bu kaba çıkışlarını herkes bağışlıyordu. Genel olarak, herkeste, ona baska türlü bakılması gerekli olduğu düşüncesi yer etmişti. Sunu da eklemeliyim ki, Stavrogin'in düellosuna karsi tutumu son derece öfkeliydi. Haberi büyük bir saskinlikle karsılamıstı. Hatta, haber ona ulastigi zaman rengi yesile dönmüştü. Belki de gururu incinmişti; çünkü, olayı ancak herkes öğrendikten sonra öğrenebilmisti.

Bes gün sonra, Stavrogin'e kulüpte rastladığı zaman:

- Düello yapmaya hakkınız yoktu, diye fisildadi.

Peter Verkhovensky, hemen hemen her gün Bayan Stavrogin'i ziyaret ettiği halde, bu bes gün süresinde bir kere olsun karsılaşmamışlardı.

Stavrogin, ne söylediğini anlamamış gibi onun suratına dalgın dalgın bakmış, durmadan yürüyüp geçmişti. Kulübün büyük balo salonundan büfeye doğru gidiyordu. Peter, arkasından kosarak omzundan tuttu.

359- Shatov'a da ugramissiniz... Mary ile durumunuzu açıklayacağınızı söylemissiniz, diye fisildadi.

Stavrogin, onun elini omzundan iterek, tehdit eden bir tavırla kaslarını çatarak döndü. Peter, dudaklarında garip bir tebessümle bakıyordu. Stavrogin yoluna devam etti.

\*\*\*

Peter Verkhovensky, Bayan Stavrogin'lerden çıkar çıkmaz doğruca 'ihtiyara' kostu. Bu kadar acele etmesi, benim o güne kadar bilmediğim bir hakaretin öcünü almak içindi. Olay suydı: Baba oğulun geçen hafta persembesini günü görüşmelerinde, tartışmaya Bay Verkhovensky kendisi başladığı halde sonunda oğlunu bastonla kovalamıştı. Bu olayı o zamanlar benden gizlemişti; fakat şimdi, Peter, dudaklarında her zamanki alaycı gülüşü ve fildir fildir dönen gözleri ile odayı araştırarak içeri daldığı zaman, Bay Verkhovensky, oradan ayrılmamam için gizli bir isaret yaptı. Böylece de gerçek ilişkilerini öğrenmiş oldum; çünkü, aralarında geçen konuşmaları sonuna kadar dinledim.

Bay Verkhovensky, büyük kanepeye uzanmıştı. Persembeden beri zayıflamış, yanakları çökmüştü. Peter, hiçbir sikkilganlık duymadan, babasına gerekli saygıya aldirmedan, ayaklarını altına toplayarak, babasının yanına oturdu. Bay Verkhovensky, ses çıkarmadan magrur bir tavırla ona kanepede yer verdi.

Masanin üzerinde açık bir kitap duruyordu. Çernisevski'nin 'Nasil yapmalı' adlı romanıydı. Ne yazık ki, burada dostumun garip bir zayıflığından söz etmek zorundayım: İninden çıkıp son savaşı vermesinin gerekli olduğu düşüncesi her nedense kafasında yer etmişti. Bu romani, ilerde olmasını kesinlikle beklediği 'tartışmalarda' ters düştüğü kimselerin durumlarını, ileri sürdükleri iddiaları, daha önceden onların 'din kitaplarından' öğrenmekle, tümünü onun gözleri önünde yere sermeye hazır olmak için incelediğini sezmistim. Oh, bu kitap ona ne kadar acı veriyordu!...

360

Bazen kitabı öfkeyle fırlatıp atıyor ve yerinden fırlayarak odada dolasmaya baslıyordu.

Bir keresinde öfkeden tir tir titreyerek:

- Yazarın esas düşüncesinin doğruluğunu kabul ediyorum, dedi. Ama, bu onu daha da korkunç yapıyor. Tam bizim düşüncemiz... evet bizim! Bu düşüncüyü önce biz ettik, büyüttük, hazırladık... bizim arkamızdan yeni ne söyleyebilirler ki? Fakat, Ulu Tanrım, bütün bunlar nasıl anlatılmış, degistirilmiş, bozulmuş...

Sözünün burasında parmağı ile kitaba vurarak:

-Varmak istedigimiz sonuç bu mudur? diye haykırdı. Buradaki öz düşüncüyü kim anlayabilir ki?

Peter, kitabı masanın üzerinden alıp adını okuduktan sonra gülerek:

- Kültürünüzü mü artırıyorsunuz? diye sordu. Bunu uzun bir süre önce yapmalıydınız. Eger arzu ederseniz, size çok daha iyi kitaplar getirebilirim.

Bay Verkhovensky, yine oğlunun sözünü büyük bir gururlakar-siladi. Odanın diğer köşesindeki bir koltukta otuyordum.

Peter aceleyle ziyaretinin nedenini anlattı. Kuskı yok ki, Bay Verkhovensky, asiri bir saskinlik ve tiksinti karışık bir korkuyla sesini çıkarmadan dinliyordu.

- Demek ki Bayan Lembke, evine gidip bir şeyler okuyacağımı gerçekten düşünüyor, ha?

- Fakat, anlamıyorsunuz, size ihtiyaçları yok. Bayan Stavrogin'e yaranmak için size karsi iyi davranmak istiyorlar, o kadar. Ve zannetmem ki bu teklifi reddedersiniz.

Sonra gülümseyerek ekledi.

- Ayrica, böyle yapmak için de can atıyorsunuz. Sizin gibi yaşlıların çoğu gurur düşküner. Ama beni dinlerseniz, sikkici olmayan bir şeyler okursunuz. Elinizde ne var? İspanya tarihi mi? Okuma gününden üç gün önce bana gösterin, aksi takdirde herkesi uyutursunuz.

361Bu çatısmaların, aceleci kabalığın daha önceden hazırlanmış olduğu belliydi. Bay Verkhovensky ile bundan daha önce ve akıllı bir şekilde konusulamayacağını belli etmek ister gibi bir tutumu vardı. Bay Verkhovensky, oğlunun hakaretini sezmemiş gibi davranmakta ınatla ısrar ediyordu. Fakat oğlunun getirmiş olduğu haberin etkisinde kaldığı da belliydi.

Yüzünün rengi solarak;

- Peki, kendisi, kendisi mi, efendim, bunu böyle söylemenizi istedi? diye sordu.

- Yani, görüyorsunuz ya, karşılıklı oturup anlaşılmamız için, bir zaman ve yer vermek istiyor; ama, bunun da nedeni, sizin hayatı daha başka açıdan görmemiz yüzünden. Yirmi yıl kıstırdınız, gülünç davranışlara alistirdiniz. Ama heyecanlanmayın, şimdi durum başka. Her nedense durmadan, aklının henüz ermeye başladığını söylüyor. Aranızdaki dostlugun, birbirinize içinizdeki ze-hiri dökmek istemekten başka bir şey olmadığını söyledim. O kadar çok şey anlattı ki bana, dostum, tahmin edemezsiniz. Onun yanında bir usaktan farkınız yokmuş, meğer. Bütün bunlar bana anlatılırken utançtan yüzüm kızardı.

Bay Verkhovensky, artık kendisine hfkim olamadan haykirdi.

- Yanında bir usaktım, ha!...

-Daha da kötüsü, yanasmaydınız, yani gönüllü bir usak. Bir iş yapmak için çok tembeldiniz. Oysa, paraya ihtiyacımız var, değil mi? Simdi, bütün bunları da anlıyor... hiç değilse; hakkınızda çok korkunç şeyler anlatıyor. Ama, ona yazdığınız mektuplara kahkahalarla güldüm, ihtiyar. Utandım ve igrendim, doğrusu. Ama, çok bozulmuş bir insansınız! Sadaka almada, kisiyi bozan kesin bir şey vardır, zaten. Bunun en iyi örneğini de sizde buluyorum!

- Size, mektuplarımı mı gösterdi?

- Hepsini. Tabii, hepsini okumam mümkün olmadı. Zaten olamazdı, değil mi? Ulu Tanrım, sayfalar dolusu mektuplar!... İki binden fazla mektup olmalı. O kadar da çok kfgit kullanmışınız

362

ki... Fakat biliyor musunuz, ihtiyar, önceleri sizinle evlenmeye hazır olduğunu sezdim. Öyle değil mi? Sansinizi, yine kendiniz yitirmişsiniz. Sizin namınıza konusuyorum, tabii, ama 'baskasının günahlarını' örtmek için evlenmektense, burada yalnız başına oturmak çok daha iyidir. Para için evlenenlere sadece... gülerler.

Bay Verkhovensky öldürücü yara almış gibi:

- Para için mi?!... diye haykirdi. Para için mi olduğunu söyledi?

- Daha ne olsun ki? Fakat meraklanmayın, sizi oldukça iyi savundum. Tabii, sizi haklı çıkarmak için en uygun yol da buydu. Herkes gibi sizin de paraya ihtiyacınız olduğunu kabul ediyor. Sizin düşünüşünüze göre, haklı da olabilirsiniz. Dilimin döndüğü kadar, böyle anlaşmaların her iki tarafın da yararına olduğunu anlattım. O bir kapitalist ve siz de onun hassas bir soytarıydınız. Bununla beraber, her ne kadar onu cins bir inek gibi sagmissanız da, para için size kızmıyor. Tabii, benim anladığım kadarıyla. Yirmi yıldan beri size inandığı, tatlı dilinize kandiği ve bu yalanlarla yaşamak zorunda kaldığı için kızıyor. Kendisi de yalan söylemiş... ama bunu itiraf etmiyor. Bu nedenle de size acı çekirmekten zevk alıyor. Fakat, anlayamadığım, bir gün bütün bunların hesabını vereceğinizi hiç düşünmemiş olmanızdır. Bu kadar aptal olamazsınız. Dün kendisine, sizi düşkünler evine yatırmasını söyledim... ama sınırlarınıza hfkim olun, lütfen. Tabii, temiz bir yeri kastettim. Bunun alınacak ya da gücenecek bir tarafı yok. Böyle yapacağına da inanıyorum. Üç hafta önce bana göndermiş olduğunuz mektubu hatırlıyor musunuz?

Bay Verkhovensky dehsetle yerinden fırlarken:

- Yoksa o mektubu da mı gösterdiniz? diye haykirdi.

- Ne sanmıştınız? İlk isim bu oldu. Bayan Stavrogin'in, yeteneklerinizi çekemediğinden, sizi kiskandığından... diğer birinin günahi sorunundan söz ettiğiniz mektup... Ne var ki, ihtiyar, gururunuz son derece düşkünsünüz. Sadece kahkahalarla gülmekle yetiniyorum. Mektuplarınız da oldukça sıkıcı, hani. Üslubunuz 363korkunç denecek kadar kötü. Genellikle onları okumam bile. Aslına bakarsanız, hiç açmadığım bir mektubunuz da var. Yarın size gönderirim. Fakat, son mektubunuz cidden bir harika!... Ne kadar güldüm, Tanrım, ne kadar güldüm, bilemezsiniz!... Bay Verkhovensky:

- Canavar! Canavar! diye haykirdi.

- Sizinle de konuşulmaz zaten. Bakın, geçen perşembe günü gibi bana kızmadınız, ya?

Bay Verkhovensky öfkeli ve tehdit eden bir tavırla yerinden doğruldu.

- B benimle böyle konuşmaya nasıl cesaret edebiliyorsunuz?

- Nasıl yani? Sözlerim açık değil mi yoksa?

- Söyleyin bana, canavar, siz benim oğlum musunuz, değil misiniz?

- Bunu siz daha iyi bilirsiniz. Fakat, bazı babaların böyle durumlarda gerçeği pek iyi görmemeleri olagandır.

Bay Verkhovensky hirsinden tir tir titreyerek bağirdi.

- Susun! Susun!...

- Bana bakın, geçen perşembe günü, beni bastonunuzla tehdit ederken de böyle bagiriyor, küfür ediyordunuz; ama, aradığım evraki buldum. Hem aynı gün buldum. Sırf merak nedeniyle bavullarımın altını üstüne getirdim. Kesin bir şey olmadığı doğrudur... içiniz rahatlayabilir. Sadece, annem tarafından su Polanyalı centilmene yazılmış küçücük bir not. Fakat, annemin karakterini göz önüne alacak olursak..

- Bir kelime daha söylersen kulaklarım koparırım. Peter, birden bana hitap ederek:  
- Ne adam!... dedi. Görüyorsunuz ya, bu tartismalar geçen persembeden beri devam edip duruyor. Bugün burada bulusunuza cidden memnun oldum. İkimizin arasında hakemlik yapabilirsiniz. Önce gerçeklerden başlayalım. İlk önce, kendisi böyle söylemekle beraber, annem hakkında benim konusmamı istemiyor. Petersburg'da, ben henüz okurken, gecede iki kez beni uyandırıp, bana

364

sarılarak ağlayan kendisi değil miydi? Biliyor musunuz, o zamanlar neler söylediğini? Annem hakkında dürüst olmayan şeyler anlatırdı. Bütün bunları önce ondan dinledim.

- O zamanlar onları çok temiz, iyi niyetle anlatıyordum! Oh, demek ki beni anlayamamışsınız. Hiçbir şey, hiçbir şey anlamıyorsunuz!...

- Fakat, yine de sizin hareketleriniz benimkilerden çok daha igranlı. Bunu itiraf etmek zorundasınız. Beni ilgilendirdiği kadarı, merak etmeyin, annemi suçlu bulmuyorum. Babam ya siz, ya da Polonyalı olacaktı, benim için hepsi bir. Berlin'deki budalaca olaylarda benim suçum ne? Ama yine de, sizden daha akıllıca bir davranış beklenemezdi doğrusu. Bütün bunlardan sonra gülünç olmazsınız da ne olursunuz? Ve sizin oğlunuz olup olmamam sizin için fark eder mi? Bakın...

Tekrar bana döndü.

- Bütün hayatınca bana bir kuruş bile harcamamıştır. On altı yasına gelinceye kadar beni tanımiyordu bile; ondan sonra da beni soydu sogana çevirdi. Şimdi de karsıma geçmiş, bütün, hayatım süresince kalbim kan ağladı diye rol yapıp duruyor. Ama, insanın biraz insafli olması gerekir, ben Bayan Stavrogin değilim ki!...

Yerinden kalkıp sakasını aldı.

Bay Verkhovensky, yüzü bembeyaz kesilmiş elini ona doğru uzattı.

- Bundan sonra bütün babaların laneti üzerinde olsun! Peter Verkhovensky içten gelme bir saskinlikle:

- İnsan bazen ne aptalca sözler eder, dedi. Haydi, allahaismarladık, ihtiyar. Bir daha sizi ziyarete gelmeyeceğim. Toplantı için hazırlayacağınız yazıları önceden göndermeyi unutmayın ve saçma olmamalarına dikkat edin. Gerçekler, gerçekler ve gerçekler; hepsinin üstünde, kısa olmasına bakın, allahaismarladık.

\*\*\*

365Bununla beraber, baska nedenler de vardı. Peter Verkhovensky' nin, babası hakkında bazı düşünceleri olduğu gerçektir. Bana kalırsa zavallı ihtiyarı son derece öfkeliendirip, onu büyük bir rezaletin içine atmak istiyordu. Daha ilerde söz edeceğim bazı yan amaçları için, bunun gerekli olduğuna kustu yoktu. O sıralar böyle niyetleri çoktu. Ama hemen hemen hepsi olmayacak şeylerdi. Görünüşe bakılacak olursa, Bay Verkhovensky'den baska biriyle de uğrasiyordu. Sonradan anlaşıldığına göre, uğrastığı kimseler çoktu. Fakat, sözünü edeceğimiz kişiyle özellikle uğrasiyordu. Bu kişi de Bay Von Lembke'den baskısı değildi.

Andrey Antonovich von Lembke (dogustan), resmi kayıtlara göre Rusya'da sayıları ancak birkaç yüz bin olan, siki siki birbirine bağlanmış, farkına varılmadan örgütlenmiş bir birliğe mensuptu. Tabii, önceden kararlaştırılmış, düşünülmüş bir birlik olmamakla beraber, üyelerinin her zaman, her yerde, her türlü koşullar altında birbirlerine karşılıklı yardım etmeleri, ahlaki bir zorunluluk gibi ortaya çıkmış, konusulup anlaşılmadan, kendiliğinden kurulmuş bir birlikti. Von Lembke, daha çok varlıklı ailelerin çocuklarının gönderildiği Rus okullarının birinde öğrenim yapmak onuruna erismisti. Öğrenimini tamamlayan bu okul öğrencileri, Devlet yönetiminde oldukça iyi görevlere atanırlardı. Von Lembke'nin amcalarından biri, İstihkfm birliğinde yarbay, diğeri ise firinciydi. Böyle olduğu halde, bu okula yine de girebilmiş ve orada ait olduğu birlikten birçok kimseye rastlamisti. Zeki ve çalışkan bir öğrenci olmamakla beraber spor dalında iyi bir öğrenciydi ve herkes tarafından sevilirdi. Yüksek sınıflardaki bazı öğrenciler, önemli sosyal sorunları tartışır ve okulu bitirdikten sonra bunların çözümüne gideceklerini kararlaştırırken, Von Lembke, çocukça şeylerle uğrasiyordu. Gerçekten çok saf ve bazen alaycı çıkışlarıyla herkesi güldürürdü; ama, bunu kendisine bir amaç edinmisti. Öğretmen ders anında ona bir soru sordugunda, mendilini çıkartıp burnunu öyle acayip bir şekilde sümkürürdü ki hem arkadaşları her i de öğretmenleri katıla katıla gülerdi; yatakhane de bazen taklit ya w bazen

366

de burnuyla 'Fra Diavolo' dan bir uvertür çalardı 'bunu çok iyi becerirdi.' Nedense incelik saydığı pasaklılığıyla dikkati çekerti. Okuldaki son yılında Rus şiirleri yazmaya başladı. Rusya'da bu birlikten olanların çoğunluğu gibi o da birliğinin dilini tam olarak bilmezdi. Siire karşı olan eğilimi, fakir bir Rus generalinin oğlu olan, biraz içine kapalı ve geleceğin büyük edebiyatçısı denen bir çocukla arkadaşlık etmesine neden oldu. Bu çocuk, Von Lembke'yi himayesi altına almış gibi davranıyordu. Ama, öyle oldu ki, okulu bitirip üç yıl çalıştıktan sonra, Rus edebiyatı uğruna görevini bırakan bu hüzünlü ve içine kapanık olan arkadaş, ayakta altı delik çizmeler, sırtında yazık bir pardesü, disleri soguktan takir takir öterek dolarken bir gün, Anichkin köprüsü üstünde, eski okul arkadaşı Lembke ile karşılaştı. Ne tahmin edersiniz? Önce onu tanıyamadı ve saskinliğinden donmuş gibi kaldı. Karşısında, son derece sık giyinmiş, muntazaman düzeltilmiş kızıl favorili, gözünde monokl, tertemiz boyalı çizme giymiş, elinde gıcır gıcır yeni bir eldiven ve sırtında Charm, re bir palto bulunan bir genç vardı. Lembke, arkadaşına karşı çok kibar davrandı ve adresini vererek bir aksam beklediğini söyledi. Onun, artık 'Lembke' değil von Lembke olduğu da böylelikle öğrenilmiş oluyordu.

Arkadası onun ziyaretine gitti. Oldukça kötü, hiç de geniş olmayan ve evin esas girişi olmadığı belli fakat, kırmızı hali serili merdivenlerde, onu bir usak karşıladı ve kimi istediğini sordu. Üst katta çalınan tiz bir çingirak sesi duyuldu. Lembke'nin ziyaretine gelen konuk, karşılaşmayı umduğu zenginlik yerine, Lembke'yi karanlık, köhne, koyu yeşil büyük bir perdeyle ikiye ayrılmış, çok eski esyayla döşenmiş, dar yüksek pencerelerine koyu yeşil perdeler asılı küçük bir odada bulmustu. Von Lembke, onu korumasına almış, uzaktan akrabası olan bir generalin evinde kalıyordu. Ziyaretçisini büyük bir ciddiyetle karşıladı. Edebiyat üzerine konuştular. Fakat konuşmaları asiri değildi. Beyaz kravatlı bir usak çok açık bir çayla birkaç kuru çörek getirdi. Konuk, öfkesinden maden suyu istedi. İstenilen maden suyu biraz geç getirilmisti. Lembke, bozulmuş ve usagi ikinci defa çağırarak söylemek zorunda kalmisti. Bununla beraber, konuguna 367karninin aç olup olmadığını sordu. Konugun yemek istememesine sevindiği belliydi. Nihayet, biraz daha konustuktan sonra konugu özür dileyerek kalktı ve gitti. Lembke, meslegine yeni başlamisti ve evinde kaldığı generalin birliğinde görevliydi.

Aynı zamanda, generalin besinci kızıyla da ilgileniyordu. Tabii, bu ilgisinin karşılığını da görüyordu. Fakat, sonunda Amalia, generalin eski bir dostu olan yaslı bir Alman fabrikatörle evlendirildi. Lembke, çok ağlayıp sızlanmakla beraber kartondan tam bir tiyatro maketi yaptı. Perde kalkıyor, oyuncular sahneye çıkıyor, elleriyle ve kollariyle birtakım hareketler yapıyorlardı; localarda oturan seyirciler vardı; orkestranın keman yayları tellerin üzerinde küçük bir makina vasıtasıyla gidip geliyordu; orkestrayı yöneten adamın bağıti kalkıp iniyordu; salonda oturan erkekli kadınlı seyirciler ellerini çırpıyorlardı. Her şey kartondan yapılmisti. Bütün buluş Lembke'nindi ve bizzat kendisi yapılmisti. Bu tiyatroyu yapabilmek için tam altı ay çalışmış, emek harcamisti. General bu nedenle bir toplantı tertipledi; tiyatro, konukların görmesi için ortaya çıkarıldı; generalin bes kızı ve yeni evlenmiş olan Amalia, fabrikatör kocasıyla ve birçok evli kadın, Alman kavalierleri ile beraber gelmişlerdi. Kartondan yapılmış tiyatroyu dikkatle incelediler ve Lembke'yi tebrik ettiler. Daha sonra dans edildi. Lembke, son derece memnun olmuş ve kederini tamamen unutmustu.

Aradan yıllar geçti ve Lembke mesleğinde ilerledi. Daima, aynı birlikten olanların yönetimindeki önemli yerlerde çalışmış, sonunda yasına göre çok önemli bir aşamaya erismisti. Çoktan beri evlenmek istiyor ve dikkatle araştırıyordu. Amirlerinden gizli, bir dergiye gönderdiği öyküyü kabul etmemişlerdi. Diğer taraftan model bir karton tren yaptı ve çok ilgi çekti. Ellerinde valizleri, yanlarında çocukları ya da köpekleri olan yolcular platforma çıkıp trene biniyorlardı. Kondüktörler, istasyon görevlileri gidip geliyorlar, çan çalıyor, düdüğü ötüyor ve tren kalkıyordu. Bu hoş kompozisyon üzerine tam bir yıl çalıştı. Fakat eninde sonunda yine evlenmesi gerekiyordu. Çoğu Almanlar arasında olmak üzere çok

368

tanıdığı vardı. Aynı zamanda, Rus sosyetesine de karışmisti; kuskusuz ki baslıca neden, görevlerinin bir kısmı olmasıydı. Sonunda, yirmi dokuz yaşlarındayken mirasa kondu. Firinci olan amcası öldüğünde vasiyetinde, ona otuz yedi bin ruble bırakmisti. Simdi bütün ihtiyacı, bir yer bulmasıydı. Görev çevresinin yüksek olmasına rağmen, Bay von Lembke, çok alçakgönüllü bir adamdı. Devlet dairelerine yakacak odun satın almasına yetki verecek devamlı, küçük bir memuriyete ya da yine bunun gibi güzel ve rahat bir işe razı olacaktı. Böyle bir işte hayatının sonuna kadar kalabilirdi. Fakat, tam o sıralarda, Minna ya da Ernestine yerine, sahnede birden Julie göründü. Görevi, derhal daha da yükseldi. Alçakgönüllü ve hassas bir adam olan von Lembke de, iş alanında hırslı olabileceğini hissetti.

Zenginliğin eski tanımıyla, Julia'nın iki yüz kölesi, ayrıca yüksek yerlerde bulunan birçok dostu vardı. Diğer taraftan, von Lembke yakışıklı bir adamdı ve Julia kirkini çoktan asmisti. Von Lembke kendisini onun nisanlisi sayıyor ve günler geçtikçe ona tutulduğunu anlıyordu. Evlendikleri günün sabahı, Julia'ya bir siir gönderdi. Julia bu siiri pek begendi; kirk yasında olmak şaka değildi. Kısa bir zaman sonra von Lembke, rütbesini ve nisanini aldı ve hemen sonra da ilimize vali olarak atandı.

Sehrimize gelmeden önce, Julia Lembke kocasının üzerinde çok uğrasti. Oysa, von Lembke hiç de yeteneksiz bir insan değildi; salona nasıl girileceğini ve kendisini nasıl göstermesi gerektiğini, bir kimseyi nasıl dinleyeceğini ve düşünceli bir tavırla nasıl susacağını, nasıl kibar davranması gerektiğini bilir ve hatta, nutuk bile verebilirdi. Tabii, bazı ufak tefek fikirleri de vardı ve en son "liberal" düşüncenin gerektirdiği atak yaklaşımın da izleri görülmeye başlamisti. Böyle olmakla beraber, Julia Lembke, onu, yeni fıkirlere karşı vurdumduymazlığı ve uzun yıllar yükselme pesinde kosmuş olmasından dolayı, artık dinlenmek istemesine çok üzülüyordu. Kendi içindeki çalışma hirsini kocasına aktarmaya gayret etti; ama, von Lembke bir Luther kilisesi maketi yapmaya başladı. Bas Papaz

369dini öğütleri veriyor, onu dinleyenleri ellerini önlerine bağlamış duruyor, bir kadın beyaz bir mendille göz yaşlarını kuruluyor ve sonunda, İsviçre'den büyük masraflarla özel olarak getirilmiş küçük bir org çalmaya başlıyordu. Julia Lembke, kocasının böyle oyuncaklarla oynamakta olduğunu öğrenir öğrenmez büyük bir endişeye kapıldı ve kocasının nesi var nesi yoksa hepsini toparlayıp kendi odasındaki bir sandığa kilitledi. Buna karşılık, kocasının bir roman yazmasını istedi; ancak, bu romanın gizli kalması koşulu ile von Lembke çalışmaya başladı. Julia Lembke, o zamandan beri sadece kendisine güvenmesi gerektiğine karar vermisti. Ne yazık ki, planlarında çok büyük bir uçurum ve çok az yöntem vardı. Kader onu, yaslı bir kız olarak çok bekletmisti. Hırslı ve bir bakıma sabrını yitirmiş kafasında düşünceler birbirini kovalıyordu. Birçok umutlan

vardi; ilin yönetimini kesinlikle eline almak istiyor, çevresinin sadık kimseler tarafından kusatılacağı hayal ediyordu. Artık kendisine kesin bir yön çizmişti. Von Lembke bile biraz en-diselenmişti; ama, çalışma ve memuriyet tecrübesinin verdiği güvenle, valilikten korkmasına bir neden olmadığını kesinlikle kabul etmişti. Kuskusuz, ilk iki ya da üç ay, her şey başarıyla ve yolunda gitmişti. Fakat, Peter Verkhovensky'nin gelisinden sonra bazı garip şeyler olmaya başlamıştı.

Daha başlangıçta, genç Verkhovensky, von Lembke'ye karşı asiri bir saygısızlık göstermiş ve onun üzerinde bazı garip haklara sahip olmaya başlamıştı. Kocasının durumunu her zaman kışkırtan Julia Lembke, bunun farkına varamamıştı. Hiç değilse, bunun önemini kavrayamamıştı. Genç adam, onun en çok aradığı bir kişi . olmuştur. Adeta gözdesi olmuş denebilirdi; yiyor, içiyor ve hemen hemen orada yatıp kalkıyordu. Von Lembke, hemen kendi kendini savunmaya geçmişti. Yabancıların önünde ona 'delikanlı' diyor, onu himayesine almış gibi omzuna vuruyor; fakat, hiçbir imada bulunmuyordu; Peter Verkhovensky, ciddi konular tartışılırken bile onun yüzüne karşı gülmüş gibi bir tavır takmıyordu. Ayrıca, herkesin önünde ona, hiç umulmadık şeyler söylüyordu. Bir gün,

370

evine geldiği zaman genç adamın izinsiz olarak çalışma odasında uyuduğunu gördü. Peter, onu aramak üzere geldiğini ve evde bulamayınca biraz 'kestirdiğini' söyledi. Von Lembke onun bu hareketine gücendi ve karısına dert yandı; Julia Lembke, kocasının bu sıkıyetini alayla karşıladı ve ıgneleyici bir tavırla kendisine nasıl saygı gösterileceğini bilmediğini söyledi; hiç değilse, 'o çocuk' kendisine karşı hiçbir zaman küstahlık etmemişti; ayrıca, 'sosyeteye uymasa bile, samimi' bir kimseydi. Von Lembke'nin suratı asıldı. Ama, kadın iki adamın arasını bulup onları barıştırdı. Peter'in, özür dilemediği doğrudur; ama, bütün sorunu kaba bir nükte ile geçiştirdi. Bu nüktesi, başka zaman olsa hakaret kabul edilebilirdi; ama, bu kez pismanlık isareti olarak kabul edildi. Aralarındaki ilişkinin zayıf noktası, von Lembke'nin, daha başlangıçta, ona romanından söz etmiş olmasıydı. Onun hülyalı, ince ruhlu bir genç olduğunu göz önüne alarak, zaten çoktan beri de dinleyici aradığından, tanışmalarının daha ilk günlerinde bir akşam, romanından iki bölümünü okumustu. Peter, sıkıntısını saklamaya gerek görmeden, terbiyesizce esneyerek dinlemiş ve hiçbir övgüde bulunmamıştı. Yalnız ayrılırken, boş zamanlarında okuyarak bilgi edinmesi için el yazması olan kitabı istemiş, von Lembke de vermek aptallığında bulunmuştu. Kitabı o gecedan beri geri vermemişti. Von Lembke'ye her ugrayışında, onun bütün sorularına gülerken karşılık veriyordu. Sonunda, romani yolda giderken kaybetmiş olduğunu söyledi. Julia, bunu duyduğu zaman kocasına çok kızdı. Hayretten donup kalarak:

- Kartondan yaptığınız kiliseden de söz etmediniz, insallah? diye sordu.

Von Lembke, kara kara düşünmeye başladı. Böylesine düşüncelere dalması, sağlığı için iyi değildi ve doktorları tarafından yasaklanmıştı. İlerdeki büyük derterin yanında -bunlardan daha sonra sözedeceğimiz- üzülmüş için özel nedeni vardı... hisleri zedelenmişti; vali olarak gururunun incinmesi de cabasıydı. Evlendiği zaman, von Lembke, herhangi bir ailevi anlaşmazlığın ve tartışmanın mümkün

371olabileceğini aklının ucundan bile geçirmemişti. Ernestine ya da Minna'sini hayal ettiği zaman, bütün hayatı süresince hep bunu düşünmüştü. Ailevi fırtınalara dayanamayacağını hissediyordu. Sonunda Julia, onunla samimi olarak konuştu.

- Sırf bunun için ona kızmış olamazsınız, dedi. Her şeyden önce, ondan en az üç kere daha akıllı bir insansınız ve mevki bakımından ondan çok daha yükseksiniz. Bu çocuk, henüz serbest düşüncelilik alışkanlığından kurtulamamış. Fikrimce, bu yaramazlıktan başka bir şey değil. Fakat hiçbir şey aceleyle yapılamaz. Yavaş yavaş yapılmalıdır. Genç nesli küçümsememek gerekir. Benim politikam, onlara karşı iyi davranmak ve böylece de onları uçuruma yuvarlanmaktan korumaktır.

Von Lembke:

- Fakat çok korkunç şeyler söylüyor, diye cevap verdi. Benim yanımda, hükümetin, halkı sersemletip ayaklanmasını önlemek için onlara bol bol votka içirmekte olduğunu söylemesini hazmedemem. Her çeşit insanın yanında, böyle konuşmaları dinlemek zorunda kaldığım için, benim durumumu gözünde canlandırabilirsiniz.

Bunu söylerken, von Lembke, birkaç gün önce Peter Verkhovensky ile aralarında geçen konuşmayı hatırladı. Liberal düşünceleriyle onu yenmek gibi masum bir amaçla, düşkünlüğü olmadığı halde sırf önüne geçilmez bir merakla 1859 yılından beri toplayarak biriktirmiş olduğu Rusya'da ve Avrupa'da yayımlanan her çeşit gizli bildiriden meydana gelmiş özel koleksiyonunu ona göstermişti. Amacının ne olduğunu sezen Peter, kaba bir dille, bu bildirilerden bazılarındaki tek satırın bile, bütün Devlet dairele-lerinden çok daha anlamlı olduğunu, muhtemelen kendi dairesinden bile böyle bir şey beklemediğini söyledi.

Lembke'nin yüzü buruştu.

Bildirileri göstererek, fdetayalvarır gibi:

- Fakat, bizim vatanımızda bu erkendir, hem de çok erkendir, dedi.

372

- Hayir, değildir. Görüyorsunuz ya, korkuyorsunuz ve bu da gösterir ki bizim için erken değildir.

-Fakat, bakın, suna bakın, örneğin, bütün kiliselerin yıkılması için bir çağrı var.

- Neden olmasın? Siz akıllı bir insansınız ve siz, kendiniz de inanmadığınıza göre, insanları hayvanlaştırmak için, dinin gerekliliğini çok iyi kavramış olduğunuzu söylemekte haklıyım sanırım. Gerçek, yalanlardan çok daha onurludur.

Von Lembke yüzünü eksiterek:

- Hak veriyorum, hak veriyorum, sizinle tamamen aynı fikirdeyim, ama bu vatanda hıflı çok erken olduğu kanısındayım, dedi.

- Kiliselerin yıkılmasını ve elde yabalarla Petersburg üzerine yürümeyi doğru buluyor ve bunun ancak zamansız olduğuna inanıyorsanız, nasıl devlet memurluğu yapıyorsunuz?

Böylesine budalaca yakalanan Lembke, son derece sasırmıştı. Sabrini yitirmiş bir tavırla:

- Böyle değil, hiç de böyle değil, dedi. Siz çok gençsiniz ve amaçlarımızı bilmiyorsunuz. Bu nedenle de yanılıyorsunuz. Anlıyorsunuz ya aziz dostum, bize devlet memurları diyorsunuz, değil mi? Pekflf. Serbest memur muyuz? Ona da pekflf. Fakat ne yaptığımızı tahmin ediyorsunuz? Sorumluluğu yükleniyor ve sonuç olarak, biz de sizin gibi genel amaca hizmet ediyoruz. Biz sadece, olmadığımız takdirde dağılacak olan ve sizin dağıtmayı çalıştığınız şeyi toplu olarak tutuyoruz. Sizin düşmanlarınız değiliz. Böyle bir şey söz konusu bile olamaz. Size sesleniyoruz: Devam edin, yenileyin, belki de belirli bazı şeylerin temelini yıkabilirsiniz... yani, demek istiyorum ki, eski olan her şeyin yenilenmesi, kuskusuz gereklidir. Fakat, zorunluysak, sizi gerekli sınırlar içinde tutacağız ve davranışımızla, sizi yine sizden korumamış olacağız. Amacımız, Rusya'nın görünüşünü düzeltmek olduğuna göre, biz olmadan, Rusya'yi yerinden sallayarak, temellerini yıkarsınız. Birbirimize gerekli

373olduğumuza inanın, lütfen. İngiltere'deki Whig'ler, ve Tory'ler de birbirleri için gereklidir. Su halde, biz Tory'ler, siz Whig'lere. Benim görüşüm budur.

Von Lembke son derece heyecanlanmıştı. Petersburg'dayken bile, böyle akıllıca ve liberal konuşmayı severdi. Ayrıca, burada kendisini kapi arkasından dinleyen de yoktu. Peter hiç konuşmadı ve doğal yaradılışının aksine, çok ciddi görünüyordu. Onun bu görünüşü, Lembke'yi büsbütün heyecanlandırmıştı.

Çalışma odasında bir aşağı bir yukarı dolarken konuşmasına devam etti:

-Biliyor musunuz ki, ben, "İlin Efendisi" yim. Biliyor musunuz ki, bu nedenle birçok görevlerim var, onların birini bile yapamıyorum ve öte yandan, burada benim için yapacak bir şey olmadığını söyleyebiliyorum. Bütün sir, buradaki her şeyin devletin görüşüne bağlı olduğu gerçeğinde. Varsayalım ki devlet, politik bir nedenle ya da asiri tutkuları yatırmak amacı ile bir cumhuriyet kurmaya karar verdi ve buna paralel olarak da valilerin yetkisini artırdı. Eğer, böyle bir şey gerçekleşirse biz valiler, cumhuriyeti kabul edeceğiz. Fakat, neden sadece cumhuriyet olsun! Arzu ettiğiniz her şeyi yutacağız. Hiç değilse, hazır olduğumu hissediyorum. Sözün kisası, bırakın devlet telgrafla bir aktivite devorante (yaprakçı çalışmalar) yapmamı istesin. Onlara aktivite devorante yapacağım. Yüzlerine karşı söyledim: 'Efendiler, ilin bütün kuruluşlarının dengede durup ilerlemesi için bir şey gereklidir... valinin yetkilerinin genişletilmesi.' Görüyorsunuz ya, ister tarımsal ister kamu kuruluşları olsun, bir bakıma iki varlıklı olmaları gerekir... yani, bir bakıma var olmaları gereklidir ve bunun gerekli olduğuna eminim; fakat, diğer taraftan var olmaları gerekiyor... bunların hepsi devletin görüşüne dayanır. Eğer, devlet, kuruluşların gerekli olduğunu düşünürse, bu kuruluşların var olmalarını hemen sağlamalıyım. Onlara ihtiyaç gerekmezse bu kuruluşları benim ilimde kimse göremez. İşte ben, aktivite devorante'yl böyle anlarım ve valinin yetkileri genişletilmediği takdirde de bu mümkün olamaz. Sizinle erkek er-

374

kege konuşuyorum. Onlara Petersburg'dayken de söyledim, biliyorsunuz, valinin evinin önünde özel bir nöbetçinin bulunması gerekir. Bir cevap bekliyorum. Peter:

- İki nöbetçi olması gerekir, dedi. Lembke, tam Peter'in önünde durarak:

- Neden iki? diye sordu.

-İnsanların size saygı duyabilmeleri için bir nöbetçinin yetersiz olduğunu düşünmüştüm. İki nöbetçinin olması gerekir. Lembke'nin yüzü asıldı.

- Sizin... sizin niyetinizin ne olduğunu ancak Tanrı bilir, efendim. Hosgörümünden yararlanarak, her türlü hakarete bulunuyor ve bourru bienfaisant (iyiliksever somurtkan) rolü oynuyorsunuz.

Peter mirildanarak:

- Sizin dedığınız gibi olsun, dedi. Fakat yine de bize yol açıyor ve bizi, basariya ulaştırmak için elinizden geleni yapıyorsunuz.

Von Lembke saskinlikle:

- Fakat 'biz' dedığınız kimler ve ne başarısı? diye sordu, fakat cevap alamadı.

Bu konuşmadan haberdar olan Julia Lembke'nin son derece canı sıkıldı.

Von Lembke, kendisini savunmak zorunda kaldı.

-Fakat, çok değer verdiğiniz bir kimseyle sanki amiriyim gibi konuşamazdım, özellikle, odada da yalnızdık. Söylememem gereken bazı şeyleri söylediğimi itiraz ederim, ama bu kalbimin te-mizliğindendir.

- Çok fazla temiz kalpliliğinizden. Böyle bildiri koleksiyonunuz olduğunu bilmiyordum. Görebilir miyim?

- Fakat... fakat bir gün için ödünç olarak istemisti. Julia öfkeli:



- Ve yine verdiniz, öyle mi?!... diye haykirdi. Ne kadar büyük bir saçmalık!...

375- Derhal geri vermesi için birini göndereceğim.

- Geri vermeyecektir.

Von Lembke öfkeyle yerinden fırlayarak haykirdi.

- Kesin olarak isteyeceğim!... O kim oluyor ki ondan korkacağım? Ben de elinden bir şey gelmeyen bir insan miyim, yani?

Julia, kocasını yatıstırmaya çalışarak:

- Oturun ve heyecanlanmayın, dedi. İlk sorunuza cevap vereceğim; bana çok güçlü bir tavsiye mektubu ile geldi. Yetenekleri var ve bazen çok zekice laflar söyler. Karmazinov, hemen hemen her yerde ilişkileri bulunduğunu ve Petersburg ile Moskova'daki gençler üzerinde çok etkisi olduğunu söylüyor. Ve eğer, onun yardımı ile, bütün bu gençleri etrafına toplar ve onları yuvarlanmak üzere oldukları uçurumdan kurtarabilirsem, ilgilenebilecekleri yeni bir yol bulabilirim belki. Bana bütün kalbiyle bağlıdır ve söylediklerimi itirazsız yapar.

Von Lembke asik bir suratla kendisini savunmaya devam etti.

- Ama siz onları oksamaktayken, Tanrı bilir neler yapacaklar!... . Tabii bu sadece bir haberdır, ama... ama politik bir bildirinin ilimiz civarında görüldüğünü haber aldım...

- Fakat yazın da böyle bir söylenti vardı... bildiriler, sahte paralar, bir sürü seyler... bununla beraber, bunlardan hiçbirisi şimdiye kadar bulunmuş değil. Size kim söyledi?

- Von Blum'dan duydum.

- Ah, sizin su von Blum'unuzdan usandım artık ve lütfen, bir daha baha ondan söz etmeyin!...

Julia, o kadar öfkelenmişti ki, bir dakika kadar konuşmadı. Von Blum, Julia'nın hiç sevmediği, vali konagında görevli bir adamdı. Bundan da daha sonra söz edeceğim.

Julia Lembke bir karara vararak:

- Lütfen, Verkhovensky için endişelenmeyin, dedi. Herhangi gizli iste çalışmış olsaydı, ne sizinle ve ne de baskasıyla, şimdi konustugu gibi konuşurdu. İyi deyimler kullanabilen bir insan kötü

376

olamaz. Ben bile böyle konuşabilirim. Eğer herhangi bir şey olursa bunu ilk öğrenen ben olacağım. Bana çok siki olarak, evet çok siki olarak bağlıdır...

Merakla beklenen olaylardan önce sunu ekleyebilirim ki, eğer, Julia Lembke'nin, bu kendine güveni ve kendine özgü hirsı olmasaydı, zavallı insanların aramızda yaptıkları bu olaylar belki de hiç olmayacaktı. Bütün sorumluluğun ona ait olduğuna kusu yoktur.

## 5. EGLENCEDEN ÖNCE

Julia Lembke'nin, ilimiz çocuk bakıcıları adına düzenlemek istediği eğlence günü, birçok kere kararlaştırılmış ve her defasında da ertelenmişti. Julia Lembke'nin çevresinde daima, Peter Verkhovensky ve Julia'nın ufak tefek işlerinin pesinde kusan, küçük bir memur olan Lyamshin vardı. Lyamshin bir zamanlar Stepan Verkhovensky'yi sık sık ziyarete gelirdi; ama, şimdi valinin evini tercih ediyordu; çünkü, piyano çalmasını çok seviyordu. Julia'nın, ilerde çıkarmayı tasarladığı bağımsız bir derginin yönetmeni yapmak istediği Liputin de çoğunlukla onun yanındaydı. Aynı zamanda evli ya da bekfr bir sürü kadın da etrafını sarmıştı ve hatta, Karmazinov bile, her ne kadar diğerleri gibi onun yanına pek sokulmuyorsa da edebiyat geçidi başladığı zaman herkesi sasirtacak bir sürprizi olduğunu bagira bagira söylüyordu. Gelecekler listesine adlarını yazdıranlar ve yardımında bulunanların çoğu sosyeteye girmiş olan hanımlardı. Bunun yanında, paraca yardımında bulunabilen, seçkin olmayanlar bile listeye dahil edilmisti. Julia Lembke, bazen sınıfların birbirine karışmasının gerekli olduğunu söylüyor. 'Aksi halde bizi kim eğlendirir?' diyordu. Ev hanımlarından kurulu özel bir komite, eğlencenin tamamen demokratik kousullarda yapılmasında kararlıydı. Eğlenceye katılacakların çok olması, asiri masraf etmelerine neden oluyordu; olaganüstü bir eğlence tertip etmek is-

377tiyorlardı... ve eğlence de bu nedenle erteleniyordu. Baloyu nerede vereceklerine henüz kesin bir karar verememişlerdi; baloyu, o gün için evini vermeyi samimiyetle arzu eden soylu maresalin evinde mi, yoksa, Bayan Stavrogin'in Skvoreshniki'deki büyük konagında mı vereceklerine bir türlü karar veremiyorlardı. Skvoreshniki biraz uzak olmakla beraber, komitenin birçok üyesi, balonun orada daha 'Serbest' olacağını ısrarla söylüyordu. Bayan, Stavrogin, festivalin evinde olmasından son derece memnun olacaktı. Bu magrur kadının, Julia Lembke'ye fdetayaltaklanacak derecede yaklasmasındaki nedeni kestirmek çok zordu. Belki de, Bayan Lembke'nin, gördüğü yakınlığa karsın, Nicholas Stavrogin'in, önünde fdetaküçülmesini ve ona hiç kimseye yapmadığı şekilde davranmasını görmekten hoslanıyordu. Tekrarlıyorum; Peter Verkhovensky, Nicholas Stavrogin'in, esrarlı çevrelerle ilişkisi olduğunu ve buraya çok gizli bir görevle gelmiş bulunduğunu, her önüne gelene fisildayarak, bu haberin vali konagında ve valinin evinde yerlesmesine çok büyük bir önem veriyordu.

O zamanlar şehir halkının garip bir ruhsal durumu vardı. Özellikle kadınlarımız arasında garip bir uçarılık görülmeye başlamisti. Ve bu degisikliklerin yavas yavas olduğu da söylenemezdi. Birkaç asiri küstah düşünce, etrafta kol geziyordu. Neseli, hafif, fakat her zaman hos olduğunu söyleyemeyeceğim bir hava esiyordu. Düşüncelerin belirli bir ölçüde düzensizliği moda haline gelmişti. Daha sonraları, her şey olup

bittikten sonra, suç Julia Lembke'ye, çevresine ve yordakçilarina yüklendi; fakat, bütün bunlarin nedeninin Julia'da aranmasinin daha dogru olacagi kanisindayim. Bunun tersine, ilk zamanlar, herkes, toplumu birlestirebilmesini ve herkese nese vermesini övüyordu. Bayan Lembke'nin hiç suçu olmayan, rezalet derecesine varan olaylar olmustu; ama, o zamanlar herkes gülüp eğlenmiş ve o rezaletleri durduracak kimse çıkmamisti. Oldukça büyük bir kalabaligin, o zamanki olaylar üzerine kisisel görüşlerini kendilerine saklayarak bir kenarda durduklari tamamen dogrudur; fakat, onlar bile o zaman agizlarini açıp tek kelime bile

378

söylememislerdi; hatta, bu olaylara gülümseyerek baktiklari da bir gerçektir.

Her nasilsa, merkezi belki gerçekten de Julia Lembke'nin kabul salonunda bulunan, oldukça, geniş bir grup, kendi kendine meydana gelmişti. Julia'nin her zaman çevresinde olan bu toplulugun içinde, çok sayıda genç vardı ve onların serbestçe konusmalarina nedense izin veriliyordu; hatta, bu gerekli sayılmaya baslamisti. Bu çevrede, son derece sevimli birkaç hanım vardı. Bu gruptaki gençler, piknikler, partiler tertipliyor, bazen grup halinde arabalar ve atlarla şehirde dolasiyorlardi. Hepsi de serüven ariyor ve hatta, sırf anlatacaklari eğlenceli bir şey olsun diye serüveni kendileri yaratıyordu. Sehrimizi, Şchedrin'in meshur Aptallar şehri olarak kabulleniyorlardi. Yapmadiklari hemen hemen hiçbir şey olmadigindan, onlara 'alayci' diyorlardi. Öyle şeyler oluyordu ki, örneğin, sehrimize atanmış ordu mensuplarından bir tegmenin, oldukça güzel ve kumral karisi, kocasinin kötü davranislarindan bıkmış olacak ki, güzel bir pelerin alabilmek için kumar masasına oturmuş; fakat, kazanacağı yerde on bes ruble kaybetmişti. Kocasından korktuğu ve kumar borcunu ödeyecek parası da olmadigindan, o sırada partide bulunan, belediye başkanının, genç olmakla beraber çok iğrenç oğlundan, eski gözüpekliliğini hatırlayarak borç istemeye karar vermiş ve istemisti de. Genç adam, kadıncagizin bu istegini reddetmekle kalmamış, kahkahalarla gülererek, yüksek sesle bagira bagira kadının kocasına haber vermeye gitmişti. Ordudan aldığı az bir ' maasla ayın sonunu zor getiren tegmen, karisini hemen eve götürmüş, ve onun agramalarına, ayaklarına kapanıp yalvarmalarına aldirmadan bir güzel pataklamisti. Bu üzücü olaya sadece gülmekle yetindiler. Tegmenin bu zavallı karisi her ne kadar Bayan Lembke'nin çevresindekilerden değilse de, 'grup'taki garip ve her şeye atılan, tegmenin karisini da daha önceden tanıyan genç bir hanım, onu ziyarete gitti ve evine kabul etti. Bizim çapkin delikanlılarımız kadıncagizi hemen o evde yakalayıp, armaganlara bogdular ve kadini evine göndermeden tam dört gün kapattılar. Tegmenin karisi, 379bu serüvenci kadının evinde kalıyor ve onunla beraber araba gezilerine çıkarak dansli eğlencelere katiliyordu. Çevresindekiler, kocası aleyhine bosanma ve nafaka davası açması için onu kiskirtiyorlardi. Hepsi bir ağızdan, tanıklık edeceklerine yemin ediyorlardi. Kadının kocası, onlarla basa çıkamayacağını bildiginden, haklarını arayamıyordu. Zavallı kadın, sonunda, nasıl bir topluma düştüğünü anlayarak, dördüncü günün gecesi, kalbi korkudan du-racakmış gibi çarparak onların elinden kaçtı ve tegmenine kostu. Kocası ile kadının arasında geçenler tam olarak bilinmiyor; ama, tegmenin oturmakta olduğu küçük kulübenin panjurları tam iki hafta açılmadı. Bayan Lembke olanları öğrendiginde, çok kızdı ve serüvenci hanımın hareketine çok üzüldü; oysa, o hanım, tegmenin karisini çaldığı gün getirip Bayan Lembke'ye göstermişti. Fakat, bu olay hemen unutulup gitti.

Baska bir keresinde de, sehrimizin memurlarından birinin, herkesin tanıdığı on yedi yasındaki güzel kızı, tasradan genç bir memurla evlendi. Fakat birdenbire, genç kocanın, incinen gururunun öfkesini çıkarmak için, daha ilk geceden, güzel geline yapmadığını bırakmamış olduğu haberi sizdi. Düğün gecesi çok sarhos olduğu için evde konuk olarak kalan ve bu olaya tanık olan Lyamshin, sabah karanlığında bütün şehri dolarak haberi yaydı. Derhal on iki kişilik bir parti kuruldu. Hemen hemen hepsi atlıydı ve bazıları kiralık kazak atlarına binmişti... örneğin, Peter Verkhovensky ve hatta, saçlarının kırlasmasına aldirmadan gençlerin bütün olaylarına karışan Liputin bile vardı. Sehrimizin törelerine göre, her ne hal olursa olsun, ertelememesi gereken ziyaretlerini yapmak için düğünün ertesi günü, bu iki genç arabalarıyla caddede görününce, bu on iki kişilik grup, hemen arabanın etrafını çevirdi ve neseli kahkahalarla genç çiftin pesini bütün gün bırakmadı. Evlere onlarla beraber girmedikleri doğrudur; ama atlarından inmeden bahçe kapısında beklediler. Yeni evlilere açık olarak hakaret etmemekle beraber, yine de büyük bir rezalete neden oldular. Bütün şehir bu olay üzerinde konustu. Herkes, kuskusuz, kahkahalarla güldü. Fakat bu kez von

380

Lembke kızdı ve karisi ile tartısti. Bayan Lembke son derece kızgindi ve hatta, bu olaya neden olanlara kapisini kapamayı bile dü-' sündü. Fakat, ertesi günü, Peter Verkhovensky'nin atesli konuşması ve Karmazinov'un birkaç sözünü hepsini bağışladı. Karmazinov, yapılan bu sakayı oldukça eğlenceli buluyordu. - Bizim yerel törelere göre, dedi. Her ne olursa olsun çok karakteristik ve... kahramanca. Ve bakın, herkes gülüyor; sadece siz öfkeleniyorsunuz.

Fakat, hoşgörü kabul etmeyen ve belirli bir despotluk olan maskaralıklar da vardı.

Her ne kadar aşağı sınıftansa da, Incil satan, saygıdeğer bir hanım, sehrimize gelmişti. O sıralarda, Moskova ve Petersburg gazetelerinde, Incil satan kadınlar hakkında ilginç yazılar çıktığı için, şehirde onunla ilgili söylentiler dolasmaya başladı. Yine Lyamshin serserisi, bir okulda is almayı umarak bos gezen bir öğrencinin yardımıyla, sonradan öğrenildigine göre, kitap alma bahanesiyle, ismini burada anmayacağım, önemli bir nisan taşıyan, kendi deyimiyle 'gülmeyi ve sakayı' pek seven, son derece saygıdeğer bir ihtiyarin,

bazi özel nedenlerle Avrupa'dan getirttiği bir deste, çıplak ve edepsizce davranışları gösteren kadın resmini gizlice kadının çantasına bıraktı. Bu zavallı kadın, pazar yerinde kutsal kitaplarını satmak üzere çıkardığı zaman, çantasına gizlice konan bu resimler her tarafa yayıldı. Etrafta bir kahkaha koptu; homurdanmalar oldu; kadının etrafını kalabalık sardı; her ağızdan bir söz çıkmaya başladı; hatta, içlerinde küfür edenler bile vardı. Polis tam vaktinde yetişip kadını kurtarmamış olsaydı, kadıncagiz belki de dayak yiyecekti. Kadın, polis karakolunda bir hücreye kapatıldı ve ancak o gece, durumu bütün ayrıntıları ile öğrenen Maurice Drozdo / tarafından serbest bırakıldı ve sehirden çıkarıldı. Bayan Lembke, aynı gün Lyamshin'i evinden kovacaktı; ama gençler toplanıp hep beraber geldiler ve Lyamshin'in yeni bir parça bestelemiş olduğunu söyleyerek onu dinlemeye zorladılar. Yeni parça, 'Fransız-Prusya Savası' adında oldukça eğlenceli bir sarkiydi. Mar-seillaise'in korkunç notalarıyla baslıyordu:

381"Qu'un s'eng impur abreuve nos sillons! (Ayak izlerimizi kirli bir kanla doldursun)

Parlak bir meydan okuyus, geleceğin zafer sarhosluğu duyulur. Fakat birden, zafer marsinin ustaca yerleştirilmiş notaları yanında; aşağıdan bir kösedan, fakat çok yakın bir yerden Mein Lieber Au-gustin'in iğrenç sesleri gelmeye başlar. Marseillaise onlara aldırılmaz; Marseillaise heybetinin sarhosluğu içindedir; fakat Augustin, güç kazanmaktadır; gittikçe küstahlasir ve birden Augustin, Mar-seillaise'in notaları ile kaynasmaya başlar. Beriki kizmaya başlar; artık Augustin'e aldırılmazlık edemez, onu silkeleyip atmaya çalışır; onu bir sinek gibi ezmek ister, fakat, Mein Lieber Augustin, bütün gücüyle asilir; sen ve kendinden emin, sevinçli ve küstah olur ve Marseillaise her nasılsa birden çok aptalmış gibi görünür; öfkesini ve incinmesini artık gizleyemez; ellerini gökyüzüne doğru kaldırarak, gözyaşları içinde lanetler yağdırır:

Pas un pouce de nôtre terrain, pas une de nos fortresses. (Topragımızın tek karısını, istihkfmamızın tek tasını!..)

Fakat Mein Lieber Augustin'le beraber söylemek zorundaydı. Melodi, en budalaca bir yolla Augustin'e geçer, yavaş yavaş azalır ve kaybolur. Yalnız, zaman zaman orijinal melodi duyulabilir; qu'un sang impur... fakat hemen iğrenç bir şekilde korkunç bir valse geçer, sonunda, birden değişir; Bismarck'in göğsünde ağlayan, her şeyi, her şeyi ona veren Jules Favre ortaya çıkar... Fakat şimdi sertlesen Augustin'dir; kısık sesler duyulur, insan kendisini sayısız sarap fiçilerinin, asiri bir çilginliğin, milyarlarca para arzusunun, pahalı puroların, sampanya ve rehinelere arasında olduğunu sanır; Augustin hiddetle böğürmeye başlar... Fransız-Prusya Savası son bulmuştur."

Gençlerimiz çilginca alkışladılar. Bayan Lembke gülün sedı ve 'Böyle bir adam nasıl kovulur?' dedi. Böylece baris yapılmış oldu.

382

Bu alçağın gerçekten de müzik konusunda yeteneği vardı. Bay Verkhovensky bir keresinde, en yüce yetenekleri olan bir sanatçının en asagilik bir serseri de olabileceğini, bunlardan birinin diğerine etkisi olmadığını söylemişti. Sonraları bu parçanın, Lyamshin tarafından, rastlantıyla sehrimizden geçen, yetenekli ve çok alçakgönüllü bir arkadaşından çalmış olduğu söylentisi çıktı; ama, isin o tarafı bizi ilgilendirmiyor. Bay Verkhovensky'nin etrafında yıllarca dolanan, aksam toplantılarında genel istek üzerine, çeşit çeşit Yahudi, sagir bir köylü kadının itirafları ya da bir çocuğun doğumu üzerine taklitler yapan bu alçak herif, Julia Lembke'nin toplantılarında bazen, 'Kirkların Bir Liberali' adı altında, Bay Verkhovensky'yi çok iğrenç bir tarzda karikatürize ediyordu. Herkes, o kadar çok gülüyordu ki, sonunda toplantılardan atılamayacak bir adam olup çıkmıştı. Bütün toplantılarda aranılıyordu. Ayrıca, Julia Lembke üzerinde büyük bir etkisi olan Peter Verkhovensky'ye de köpek gibi yaltaklanıyordu.

Bu alçaktan söz etmemeliydim ve zaten söz edilmeye değer bir adam bile değildi; ama söylentilere göre, onun da katılmış olduğu pek önemli bir olay vardı. Bu nedenle onu notlarımdan ayrı tutamadım.

Bir sabah, bütün sehre, çok çirkin ve üzücü bir rezalet haberi yayıldı. Büyük pazar alanının girişinde, eski sehrimizin çok değerli tarihi yapıtlarından biri olan Meryem Ana Kilisesi vardı. Duvarla çevrilmiş olan kilisenin bahçe kapısının yanında, daima demir bir kafes arkasında duran büyük bir Meryem Ana tasviri vardı". Bir gece, bu tasvir soyulmuştu; demir kafesin camı kırılmış, demir çerçeve parçalanmış ve (kiymetli olup olmadıklarını bilmiyorum) birkaç değerli tas ve inci, tasvirin basındaki hareden çalınmıştı. Ama önemli olan, soygunculuk disında, budalaca düzenlenmiş, garip bir kepezelik vardı; Tasvirin kırık camı arkasında canlı bir farenin bulunduğu söyleniyordu. Şimdi, dört ay sonra, bu suçun, kaçak bir hükümlü olan Fedka tarafından işlendiği, nedense Lyamshin'in de bu suça katılmış olduğu kesin olarak biliniyordu. O zaman,

383Lyamshin'den kimse, kuskulanmamıştı; ama, şimdi fareyi onun koymuş olduğunu herkes biliyor. O zaman, resmi makamların büyük bir saskinlik içinde olduklarını hatırlıyorum. Suçun işlendiği gecenin sabahı, erkenden kilisenin önünde büyük bir kalabalık vardı. O kilisede, neden olduğu bilinmez, ama en azından yüz kişi her zaman bulunurdu. Bazıları gelir, bazıları giderdi. Gelenler haç çıkartır ve tasviri öperlerdi; bagista bulunmaya başlayınca kilisenin bagis çanağı hemen ortaya çıkarılır, yanma bir de papaz dikilirdi; ancak öğleden sonra saat üç sularında, İl Baskanlığı, ziyaretçilere, tasviri öptükten ve bagista bulunduktan sonra orada toplanmamalarının söylemesi gerektiğini anlayabildi. Bayan Lembke, bana söylendiğine göre, o ki üzücü olaydan sonra, kocasının son derece üzgün olduğunu hissetmiş ve bundan iki ay önce, hastalığı

nedeniyle sehirden ayrıldığı güne kadar da bu üzüntüsünün devam etmiş olduğunu söylemişti; Ilimizdeki kısa görevinden sonra, İsviçre'de dinlendiği sürede bu olayın üzücü etkisinden kurtalamadığı kanisindayım.

Öğleden sonra saat birde olay yerine gittigimi hatırlarım; kalabalık derin bir sessizlik içindeydi ve yüzlerinden üzüntü akiyordu. Bir kupa arabasıyla zengin bir tüccar geldi. Sisman ve tombul yanaklı bir adamdı. Arabadan indi. Yerlere kadar eğilerek tasviri selamladı ve öptü. Sonra yardım çanagina bir ruble atarak, oflaya pufloya tekrar arabasına binip uzaklastı. Sonra, baska bir araba yanasti. Arabada, çilgin sosyetenin üyesi iki delikanlı ve yanlarında iki hanım vardı. Delikanlılar da (biri hiç de genç degildi) arabadan indiler ve kaba tavirlarla kalabalığı yararak tasvire dogru ilerlediler. İkisi de sapkalarını çıkarmamislardi; hatta biri, kelebek gözlüğünü burnunun ucuna tutturdy. Kalabalıktan hosnutsuz bir homurtu yükseldi. Burnunun ucunda kelebek gözlük bulunan adam, kfgit paralarla dolu kesesini çıkardı ve içinden bakır bir metelik alarak yardım çanagina attı. Her ikisi de yüksek sesle gülüp konusarak arabalarına döndüler. Tam bu sırada Lisa geldi. Yanında Maurice Drozdov vardı. Lisa, atından sıçrayarak yere atladi ve atından in-

384

memesini söylediği Drozdov'a dizginleri attı. Bakır meteligin çanaga atıldığı anda, tasvirin yanına vardı. Sapkasını eldivenlerini çıkartıp dizlerinin üstüne, çamurlu yere çöktü ve büyük bir saygi ile üç defa secde etti. Sonra, içinde birkaç gümüş para bulunan kesesini çıkarıp çanaga attı. Hemen kulaklarındaki elmas küpelerini çıkartıp, onları da çanaga attı.

Büyük bir heyecanla papaza sordu:

- Olur mu? Olur mu? Bu taslarla örtüsü süslenebilir mi? Papaz:

- Verebilirsiniz, diye cevap verdi. Her türlü bagis kabul edilebilir.

Kalabalıktan çit çıkmıyordu. Ne sevinç ne de hosnutsuzluk göstermiyorlardı. Lisa, çamurlarına aldiris bile etmeden atına atladi ve dörtнала uzaklastı.

\*\*\*

Henüz anlattığım olaydan iki gün sonra, atlı adamlarla kusatılmış, üç kupa arabasıyla bir yere giden kalabalık bir grubun arasında onu gördüm. Eliyle isaret ederek beni yanına çağırırken arabayı durdurttu ve benim de gruba katılmam için ısrar etti. Arabada bana da yer vardı. Büyük bir neseyle beni yanındaki çok sık hanım arkadaşlarına tanistirdi. Sonra, son derece ilginç bir geziye gittiklerini söyledi. Durmadan kakhahalarla gülüyordu ve mutluluğu biraz asin denebilirdi. Zaten son zamanlarda sasirtici derecede mutlu ve neseli görünmeye baslamisti. Gezi, gerçekten de çok ilginçti; nehrin karsi yakasına, on yıldan beri tüccar Sevostyanov'un evinin bahçesindeki küçük bir kulübede hep baskalarının sirtından geçinerek yasayan, sadece sehirden ya da civarında degil, Moskova ve Petersburg'da bile tanınan ermis yari-deli ve gaipten haberler verdigini iddia eden Semyon Yakovlevich'e gidiliyordu. Herkes onu ziyarete giderdi. Özellikle, ilin her çevresinden gelirlerdi. Gaipten birkaç

385haber aldıktan sonra, evinin masraflarını öderler ve büyük bagislarda bulunurlardi. Bagislar bazen dikkate alınacak kadar büyük olurdu ve çoğunlukla 'Our Lady' manastirina olmak üzere çeşitli kiliselere gönderilirdi; tabii, bu bagislari Semyon Yakovlevich kendisi iç etmezse. Bu nedenle de manastirdan görevli bir papaz daima Semyon Yakovlevich'in odasında hazır bulunurdu. Gruptaki herkes, bu gezinin çok eglenceli olacağı inancındaydı. İçlerinde hiçbiri, henüz Semyon Yakovlevich'i görmemisti. Sadece Lyamshin onu önceden görmüştü ve herkese onun, cennetten süpürge sapiyla dövülerek kovulduğunu, arkasından da, İsa'nın kendi eliyle iri iki patates atmış olduğunu anlatıyordu. Kalabalığın arasında, yine kiralık bir kazak atı üstünde, Peter Verkhovensky de vardı. Atın üstünde zorlukla duruyormuş gibi görünüyordu. Nicholas Stavrogin de atlılar arasındaydı. Stavrogin böyle eglenceli gruplara pek ender girer ve her ne kadar yaradilisi nedeniyle fazla konusmazsa da, onların nesesine katilirdi. Grup köprüyü geçip, orada bulunan hanlardan birinin önüne geldiginde, kalabalığın arasından biri, handa intihar etmiş birinin bulunduğunu ve bu nedenle polis çağırılmış olduğunu bildirdi. Derhal intihar edeni görmek için burada durulması kararlştirildi. Teklif genellikle hos karsılanmisti; çünkü, hanımlarımız simdiye kadar intihar olayına rastlamamislardi. Hanımlardan birinin, yüksek sesle söyle söylediğini hatırlarım: 'Artık canımız öylesine sikilmaya baslamisti ki, eglence seçecek durumda degiliz, yeter ki ilginç bir seyler bulabilelim.' Hanımlardan ancak birkaçı hana girmeyip disarda kaldılar; geri kalanlar hanın pis koridoruna gürültüyle daldılar; onların arasında Lisa'yi görmek beni çok sasirtti dogrusu. Kendisini vuran adamın odasının kapisi açıkti; tabii, bizim odaya dolmamiza engel olmak cesaretini kimse gösteremedi. Intihar eden, on dokuz yaslarında oldukça yakisikli bir gençti. Açık renk sık saçlari, oval bir yüzü ve soylulugunu gösteren genis bir alni vardı. Ceset çoktan sogumustu ve küçük beyaz yüzü mermerden oyulmuş gibi görünüyordu. Masanın üzerinde kendi el yazisi ile, ölümünden kimseyi sorumlu tutmamalarını, kendi kendini vurdugunu, çünkü, 400 rubleyi 'bosa

386

harcadigini' bildiren bir not vardı. 'Bosa harcadigini' gerçekten de yazmisti; dört satirlik yazıda üç gramer hatasi vardı. Onun komsusu olduğu belli, bazı isleri nedeniyle bu handa kalan sismanca bir tüccarin üzüntülü olduğu görünüyordu. Onun anlattıklarına göre, genç çocuk, ailesi, yani dul annesi, kız kardesleri ve teyzeleri tarafından, sehirimizde oturan bir kadın akrabalarının yardimiyla, yakın bir gelecekte evlenecek ablası için bazı çeyiz esyalari alıp köye dönmek üzere gönderilmisti. Korkudan agrayip sizlanarak çocuga bir türlü arkasi

kesilmeyen ögütler verip, dualar, kutsamalarla yolcu etmişler ve yıllarca dislerinden tırnaklarından artırdıkları 400 rubleyi de ona vermişlerdi. Çocuk o zamana kadar kendi halinde ve dürüst bir kimseymiş. Üç gün önce, sehre gelir gelmez akrabası kadına ugrayacağı yerde, bu hana inmiş ve hemen, kumar oynayıp para kazanmak amacıyla kulüplerden birine kosmuştu. Fakat o akşam herhangi bir oyun yokmuş. Takriben gece yansına doğru hana döner dönmez, sampanya, püro istemiş ve altı yedi kişilik yemek sipariş etmiş. Fakat sampanyadan sarhos olmuş ve purolar midesini bozduğundan söylediği yemeklere elini bile sürmeden, hemen hemen kendisini kaybetmiş olarak yatmış. Ertesi sabah, yeni çıkmış bir papatya kadar taptaze uyanmış ve kulüpte salık verilen, nehrin karsı yakasındaki çingene kampına kosmuş ve tam iki gün hana dönmemiş. Sonunda, dün saat bes sularında sarhos olarak dönmüş ve hemen yatarak akşam saat ona kadar uyumuş. Uyandığı zaman, soguk et, bir sise Chfteau d'yquem sarabı, biraz üzüm, kfgit, mürekkep ve hesabını istemiş. Kimse onda bir değişiklik olduğunun farkına varmamış; sakın, kibar ve neseliymiş. Kendisini gece yarısına doğru vurmuş olmalıydı; fakat; kimsenin silah sesini duymamış olması biraz garipti. Ancak ertesi günü saat birde, kapısının vurulmasına cevap vermeyince kapıyı kirip odaya girdiklerinde onu ölü bulmuşlardı. Sarap siselinin yarı yarıya bosalmış olduğunu ve üzümün yarısının yenmiş olduğunu görmüşlerdi. Kendisini, çift namlulu küçük bir deringer tabancayla kalbinden vurmuştu. Çok az kan akmıştı; tabanca elinden halinin üstüne düşmüştü. Çocuk, odanın kösesindeki divanda yatıyordu.

387Ölümü ani olmuştı; yüzünde hiçbir istirap anlamı yoktu; yüzünde, hemen hemen mutlu bir anlam vardı; dünyada hiç dertleri olmayan insanlarınki gibi bir anlam, Grubumuz, genç çocuğa büyük bir ilgi ile bakıyordu. Açık konuşmak gerekirse, baskasınin felfketinde bir eglence ariyor gibiydiler. Kadınlar, ses çıkarmadan bakıyorlardı. Erkekler ise çeşit çeşit fikirler yürütüyorlardı. İçlerinden biri, çocuğun en iyi hareketi yapmış olduğunu, onun için baska çıkar yol bulunmadığını; bir baskası, hiç olmazsa hayatının bir gününü eglenerek geçirmiş olduğunu söyledi. Ve üçüncü biri, birdenbire, aramızda kendini vuranların, asanların çoğaldığını söyledi ve sanki altlarındaki toprak kaymış da tutunacakları bir yer kalmamış gibi neden canlarına kıymış olduklarını sordu. Odada bulunanlar, filozofça konuşan bu gencin yüzüne garip garip baktılar. Sonra, soytarılık yapmayı çok seven Lyamshin, tabaktaki üzümün bir salkimini aldı; bir baskası da onu taklit ederek bir salkım aldı ve bir baskası ise sarap siseline uzandı. Fakat, tam o sırada polis geldi ve 'herkesin' odadan çıkmasını istedi. Hemen hemen herkes görmek istediğini görmüştü ve hiç itiraz etmeden odayı bosalttılar; yalnız Lyamshin polis komiserini iğrenç sorularla oyaliyordu. Yolun geri kalan bölümünde, grubun nesesı, kahkahaları, canlı konuşmaları bir kat daha artmıştı.

Semyon Yakovlevich'in evine öğleden sonra saat tam birde vardık. Oldukça büyük olan bu evin kapısı ardına kadar açıktı ve herkes dilediği gibi girmekte serbestti. Semyon Yakovlevich'in öğle yemeği yedigi, fakat yemekten sonra kabul edileceğimiz haber verildi. İçeriye hep beraber girdik. Ermis yarı-delinin yemek yedigi ve bizi kabul ettiği salon oldukça büyüktü. Salonun üç penceresi vardı ve bir duvardan diğerine uzanan, yarı bel yüksekliğinde bir tahta par-maklıkla tam esit olarak ikiye ayrılmıştı. Olgan ziyaretçiler bu parmaklığın gerisinde kalırlar, mutlu olanlar ise, ermis yarı-delinin isareti üzerine, kendi oturduğu kisma alınırlar ve bazen kösedeki divana ya da eski deri koltuga oturması söylenirdi. Kendisi ise, kumasi lime lime dökülen çok eski Voltaire stili bir koltukta otururdu.

388

Kumral, saçları dökülmüş, tertemiz tıraslı, agzini hafif çarpık gösteren sağ yanagi sis, geniş burun deliginin hemen altında koca bir et beni bulunan, gözleri küçük küçük, rengi sarı, durgun, ağırbaşlı, uykulu bakışlı ve elli bes yaşlarında bir adamdı. Almanlar gibi siyah redingot ceket giymişti; fakat, yelegi yoktu ve kravat takmamıştı. Ceketinin içinden oldukça kalın kumastan yapılmış gömleği görünüyordu. Ayaklarında (görünüşe göre ayaklarından rahatsızdı) terlikler vardı. Onun bir zamanlar memurluk ettiğini ve hatta, rütbesi bile olduğunu duymuştum. Çorbasını henüz bitirmiş, haslanmış patatesini yemek üzereydi. Çorba ve haslanmış patatesten baska yemek yemez, yalnız çayı çok severdi. Tüccarin, sırf onun için tuttuğu ve her isini gören üç hizmetçisi vardı. Hizmetçilerden birinin sırtında frak vardı. İkincisi bir ticaret adamım, üçüncüsü ise, daha çok bir zangoçu andırıyordu. Bir de, on altı yaşlarında oldukça zeki bakışlı genç bir çocuk vardı. Hizmetçilerin yanında bir de elinde kumbara tutan oldukça yaşlı ve nur yüzlü ihtiyar bir rahip vardı. Rahip biraz sismancaydı. Masalardan birinin üzerinde kocaman bir semaver vardı. Tepsinin üstüne konmuştu ve fokur fokur kaynıyordu. Tepsinin etrafına bardaklar sıralanmıştı. Bu masanın tam aksi yönündeki baska bir masanın üzerinde ise gelen hediyeler vardı; birkaç kilo kesme seker, bir kilo kadar çay, sirma işlemeli bir çift terlik, ipekli bir mendil, bir parça kumas, bir parça keten gibi... Para olarak yapılan yardımların hepsi, hemen rahibin elindeki toprak kumbaraya atılıyordu. Oda oldukça kalabalık sayılırdı. İkisi, Semyon Yakovlevich'in yanında oturan on iki kişi vardı. Semyon Yakovlevich'in yanındakilerden biri, ak saçlı, avam takiminden bir ihtiyar ve diğeri, saygılı tavırla hep önüne bakan, çok siska ve ufak tefek, bizim ilden olmadığı belli bir papazdı. Öteki ziyaretçiler tahta paravanın bu tarafında oturuyorlardı; Rus giyimli, gür sakallı, en azından yüz binlik bir adam olarak bilinen, köylü bir tüccarin disında kalan bütün ziyaretçiler halktandı. Ayrıca, dinine bağlı, orta yaşlı bir kadın ve toprak sahibi bir adam vardı. Hiçbiri konuşmaya cesaret edemeden, mutluluğa erismelerini bekliyorlardı. Dört kişi yere diz çökmüştü: Dikkatleri üzerine çeken Semyon

389Yakovlevich'in içten bir bakisini ya da sözünü heyecanla beklediği belli olan, herkesin önünde, tam paravanin önüne diz kms, sismanca, kirk bes yaslarındaki toprak sahibi ydi. Bir saatten beri, bu sekilde beklediği halde, Semyon Yakovlevich'in onu fark etmediği belliydi.

Grubumuzdaki hanımlar, neseli neseli fisildasip, kikir kikir glserek paravana iyice yaklastılar. Diğer ziyaretçilerin ya önlerine geçtiler ya onları ittiler; ama, en ön sırada yere diz kms, elleriyle paravana siki siki kavramis olan toprak sahibini yerinden kimildatamadılar. Neseli ve meraklı bakışlar, kelebek gözlükler, hatta opera drbnleri Semyon Yakovlevich'in üzerine evrilmisti. Ne söylenirse söylensin, Lyamshin, elindeki opera dürbününü ona dikmis bakıyordu. Semyon Yakovlevich, kk gözleriyle, bu kalabalığı tembel tembel süzüyordu.

Kisik, oldukça kalın bir sesle:

- Hos-bakışlar, hos-bakışlar!... diye söylendi.

Grubumuzdaki herkes güldü: 'Hos-bakışlar ne demektir?' Fakat, Semyon Yakovlevich, cevap vermeden patatesini yemeğe koyuldu. Nihayet yemegini bitirip agzini bir peçete ile sildigi zaman, bir fincan çay verdiler. ogunlukla ayını yalnız içmez ve konuklarına da ikram ederdi. Ama herkese değil, bizzat kendisinin gösterdiği kimselere çay ikram edilirdi. Öyle umulmadık kimseleri gösterirdi ki, orada bulunanlar saskinliklarından ne yapacaklarını bilemezlerdi. Varlıklı kisileri, büyük memurları, soylu kisileri atlar ve bir köylüye ya da ihtiya bir kadına çay verilmesini sylirdi. Baska bir keresinde, yoksulları atlayarak, varlıklı bir tüccara çay verilmesini istemisti. Çaylar çok değisik sekillerde verilirdi. Bazısına seker konurdu; bazısına sekersiz verilirdi. Bazılarının ise, seker, çay tabaklarına konurdu. Bu kez çay içmeye eren mutlu kisiler, ayı ve sekeri tabağında verilen, ufak tefek siska papazla; ayı sekersiz verilen ak saçlı, avam takiminden ihtiyardı. Manastırdan gelmis olan sisman rahibe her zaman çay verilirken, bu sefer her nedense çay verilmemisti.

390

Yolda gelirken, eğlence seçecek durumları olmadığından söz eden, ilginç bir seyle yetinmelerini söyleyen hanım, gülümseyerek gözlerini kisti ve yayvan bir sesle:

- Semyon Yakovlevich, dedi. Bana bir seyler söyleyin. Asırlar boyu sizinle karsılaşmak için bu zamanı bekliyordum.

Semyon Yakovlevich, kadına bakmadı bile. Diz kms olarak duran toprak sahibi, sırtından büyük bir yükü kaldırmışlar gibi derin bir 'oh' çekti.

Semyon Yakovlevich, ay doldurulup sekeri konduktan sonra:

- Daha seker koyun, dedi.

Bu emir üzerine iki seker daha kondu. Semyon Yakovlevich tekrar:

- Daha çok, daha çok!... dedi. Bunun zerine bir seker daha atıldı.

Tüccar hiç: itiraz etmeden surup haline gelmis olan çayını içmeye basladı.

Orada bulunanlar ha çıkartarak:

- Ulu Tanrıml!... diye mirildandılar.

Toprak sahibi yine gürültülü bir sekilde 'Oh' ekti. Bizimkilerin duvara sikistirdikleri yaslı bir kadın tiz bir sesle haykırdı. Öyle ki salonda bulunanlar dönüp kadına baktılar.

- Peder! Semyon Yakovlevich! Bir saatten beri takdis edilmek için bekliyorum. Aziz Peder! Ne yapmam gerektiğini söyle bana! Bu zavallı kadına bir gt ver!...

Semyon Yakovlevich, zangoa: -r Sor ona, dedi.

Zangoç, parmaklığın önüne geldi ve ölçülü, sakın bir sesle kadına "sordu:

- Semyon Yakovlevich'in size, son kez söylediklerini yaptınız mı?

Dul kadın ağlayarak:

391- Nasıl yapabiliyordim, aziz Peder? diye sordu. Nasıl yapabiliyordim? Onlarla ne yapabilirim ki? Hepsi yamyam gibi; bana bir protesto çektiler. Yüksek mahkemeye vermekle korkutuyorlar. Hem de öz annelerini!...

Semyon Yakovlevich, masanın üzerindeki büyük bir seker parçasını göstererek:

- Onu su kadına ver! dedi.

ocuk hemen masanın yanına kostu ve sekeri alarak dul kadına götürdü.

- Tesekkür, ederim, Peder. Bana karsi çok iyi davrandığınızdan eminim.

Kadın yine ağlamaya baslayarak:

- Bu sekeri ne yapacağım? diye sordu.

Semyon Yakovlevich, büyük bir cömertlikle bağırdı.

- Daha verin! Daha verin!..

Bir seker daha getirip kadına verdiler. Ermis Yari-deli 'Daha, daha' dedikçe getirip bir üçüncü ve dördüncü sekeri de kadının eline tutusturdular. Manastırdan gelen rahip, bütün bu sekerlerin manastıra verilmesi gerektiğini dsnms olacaktı ki, derin bir i geçirdi.

Dul kadın minnetle:

- Fakat bu kadar sekeri ne yapacagim? diye inledi. Hepsini de' kullanamam, degil mi? Beni hasta eder. Bu bir emir mi, aziz Peder?

Kalabaligin içinden biri mirildandi.

-Evet, bu bir emirdir.

Semyon Yakovlevich, büyük bir ısrarla:

- Yarım kilo daha seker verin ona, diye emretti.

Masanin üzerinde büyük bir bas kesmeseker kalmisti, ama Semyon, kiloluk sekeri göstermisti. Köylüler:  
392

- Tanrim, Tanrim!... diye mirildanarak haç çıkardilar. Manastirdan gelmis olan rahip, kendisine çay verilmediği için

öfkelenendiginden olacak, biraz kindar bir sesle:

- Simdilik kalbinizi merhametle doldurmak için agzinizi tat-lilastinn, dedi. Et tirnaktan ayrilmaz denir ve bunun anlami da budur.

Dul kadin birden öfkeyle köpürdü.

- Böyle bir seyi nasıl söyleyebiliyorsunuz, Peder? Vershinin evi yandigi zaman beni ipe baglayarak alevlere sürüklemek istediler. Sandigima ölü bir kedi koydular. Her çesit adiligi yapmaya kalktilar.

Semyon Yakovlevich birden elini sallayarak haykirdi.

- Defedin sunu! Defedin sunu!...

Zangoçla genç çocuk bizim bulundugumuz bölüme kostular. Zangoç kadini kolundan yakaladi. Kadin korkudan sinerek kapiya dogruldu. Arkasinda kalan ve çocuğun getirdigi sekerlere bakti.

Semyon Yakovlevich, geride kalan usagin birine haykirdi.

- B irini geri alin!...

Usak digerlerinin arkasindan fırlayıp salondan çıktı. Biraz sonra üç usak, salona girdiler; ellerinde kadina verilmiş olan sekerler vardı. Bununla beraber, kadin üç sekeri beraberinde götürmeyi basarabilmisti.

Kapinin yanindaki kalabaligin içinden biri haykirdi.

- Semyon Yakovlevich!... Rüyamda bir kus gördüm... Mavi bir karga. Suyun içinden çıkarak alevlerin arasina daldi. Bu rüyanin anlami nedir, acaba?

Semyon Yakovlevich:

- Don demektir, dedi.

Bizim grubumuzdaki o sulu kadin yine basladi.

- Semyon Yakovlevich, bana neden cevap vermiyorsun? Seninle uzun zamandan beri ilgileniyorum.

393Semyon Yakovlevich, yere diz çökmüş olan toprak sahibini isaret ederek:

- Ona sor, dedi.

Manastirli rahip, kendisine bakilarak söyleneni yerine getirmek üzere toprak sahibine yaklasti.

- Ne gibi bir günah islediniz? Bir sey yapmaniz buyrulmus muydu?

Toprak sahibi boguk bir sesle cevap verdi.

- Dövüşmemem, ellerimi serbest bırakmamam buyrulmustu. Rahip sordu:

- Bu buyruguy yerine getirdiniz mi?

-Yapamadim! Gücüm baskin çıktı.

Semyon Yakovlevich, ellerini sallayarak haykirdi.

-Defedin, defedin! Süpürge sopasini kullanin! Süpürge sopasi!...

Toprak sahibi verilen emrin yerine getirilmesini beklemeden ayaga fırladi ve kosarak salondan kaçti.

Rahip, yere düsmüş olan on rublelik altini alirken:

- Altin bir sikke düşürmüş, dedi.

Semyon Yakovlevich, zengin tüccari göstererek:

- Ona verilsin! dedi.

Tüccar itiraz etmeye cesaret edemeden altini aldı. . Rahip kendisine hfkim olamadan:

- Altin altini çeker, dedi

Semyon Yakovlevich, birden Maurice Drozdov'u isaret ederek:

- Ona sekerli bir çay verin! dedi.

Usak çayı koydu ve yanlışlıkla burnunun ucundan kelebek bir gözlük sarkan gence verecek oldu.

Semyon Yakovlevich, onun hatasini düzelterek:

394

- Uzun boyluya, uzun boyluya! diye haykirdi.

Maurice kendisine uzatılan çayı aldı ve askerce bir selam verdikten sonra içmeye basladi. Neden oldugunu bilmiyorum; ama, grubumuzdaki herkes kahkahalarla gülmeye basladi.

Lisa, birdenbire Maurice Drozdov'a:

- Derim ki, dedi. Biraz önce diz çökmüş duran bayin yerine diz çökmen gerekmez mi?

Drozdov, saskinlıkla ona bakti.

Lisa birden inatçı, heyecanlı bir tavirle çabuk çabuk konusarak:

- Lütfen, bana büyük bir yardımda bulunmus olacaksınız, dedi. Buraya bakın, Maurice. Derhal diz çökmelisiniz. Sizin diz çöktüğünüzü görmeliyim. Eger su anda diz çökmeyecek olursanız, sizi bir daha görmem. Böyle yapmanızı, böyle davranmanızı istiyorum!

Lisa'nin böyle konuşması ile ne demek istediğini bilmiyorum; ama, büyük bir sinir krizine tutulmuş gibi, hiçbir şey dinlemeden inatla direniyordu. Asagıda da göreceğimiz gibi, Maurice Drozdov, Lisa'nin son zamanlarda çok sıkılaşan bu sinir nöbetlerinin, kendisine yöneltilmediğini (çünkü, onun kendisine olan saygısından en küçük bir kuskusu bile yoktu), biliyordu. Bu sinir nöbetlerinin, bilinçsiz bir nefretten doğduğu inancındaydı.

Çay fincanını, hiç sesini çıkarmadan arkasında duran yaslı bir kadına verdi, parmaklığın kapisini açtı ve buyur edilmemiş olduğu halde Semyon Yakovlevich'in yanına girdi. Tam odanın ortasına gelince herkesin gözü önünde diz çöktü. Lisa'nin, grubun içindeki bu kaba, küçük düşürücü talebinin, onun ince ruhunu pek sarsmış olduğundan eminim. Belki de, kendisini bu kadar kisinin gözü önünde küçük düşürdüğünden ötürü Lisa'nin utanacağını düşünmüştü. Doğrusunu söylemek gerekirse, hiç kimse, bir kadını böylesine bir yöntemle yola getirmeye cesaret edemezdi. Yüzündeki magrur anlam ve uzun boyuyla çok gülünç görünüşü vardı. Ama,

395bizim gruptakilerden kimse onun bu gülünç haline gülmek cesaretini gösteremedi. Onun beklenmedik bu hareketi herkesi etkilemişti. Sanki sözbirliği etmiş gibi, herkes dönüp Lisa'ya baktı.

Semyon Yakovlevich:

- Kutsal yağ! Kutsal yağ!... diye mirıldandı.

Lisa'nin birden yüzü sarardı ve kosarak parmaklığın arkasına geçti. Bundan sonra, pek çabuk bir sahne geçti. Lisa, bütün gücüyle Drozdov'un kolundan tutmuş onu yerden kaldırmaya çalışıyordu. Bir yandan da, kendini kaybetmişcesine:

- Kalkın! Kalkın! diye haykırıyordu. Hemen kalkın! Hemen simdi!... Diz çökmeye nasıl cesaret edebiliyorsunuz?!....

Drozdov ağır ağır doğruldu. Lisa, onun kolundan tutmuş yüzüne bakıyordu. Gözlerinde dehşetli bir korku vardı. Semyon Yakovlevich yine mirıldandı.

- Hos-bakışlar! Hos-bakışlar!..

Lisa, nihayet Drozdov'u çekerek parmaklıktan dışarı çıkardı. Grubumuzda bir kipirdanma oldu. Bizim arabadaki kadınlardan biri, durumu düzeltmek istemiş olacak ki, cıvıltı bir tavırla ve yüksek sesle:

- Ne olur, Semyon Yakovlevich, dedi. Bana bir şey buyur-mayacak misiniz? Oysa, size ne kadar güveniyordum.

Semyon Yakovlevich birden öfkeyle kadına döndü. Çok uygunsuz bir dille:

- Su kadını defedin!... defedin!... diye haykırdı.

Korkunç bir açıklıkla tane tane söylemişti. Kadınlarımız çığlıklarla kapiya doğru kosustular; erkeklerse katıla katıla gülüyorlardı. Semyon Yakovlevich'i ziyaretimiz de böylece son bulmuş oldu.

Söylenenlere bakılacak olursa, orada esrarlı bir olay daha geçmişti. Daha doğrusu, bu ziyareti böylesine ince ayrıntıları ile anlatmamın nedeni, bu olayı anlatabilmek içindi.

396

Herkes hep birden kapiya kostuğunda, Maurice Drozdov, Lisa'nin kolundan tutmuş kapiya doğru yürümüştü. Tam o sırada, Lisa'nin Stavrogin'le yüz yüze geldiğini söylüyorlar. Sunu da hatırlatmalıyım ki, pazar günkü olaydan bu yana birçok kez karşılaşmışlar; fakat, aralarında uzun boylu bir konuşma geçmemişti. Kapıda karşılaşmalarını gördüm; bir an için ikisi de duraladılar. Birbirlerini garip bir tavırla süzdüler. Fakat kalabalık yüzünden iyi görmemiş olabilirim. Ama, iddialara göre, Lisa onunla karşılaşır karşılaşmaz elini kaldırmış ve tokat atmak üzereyken Stavrogin, atik bir hareketle geri çekilmisti. Belki de bunun nedeni, Stavrogin'in biraz önce olan olaydan ötürü alayla bakması olabilirdi. Doğrusunu söylemem gerekirse, ben hiçbir şey görmemişim. Ama herkes gördüğünü iddia ediyordu. Oysa, o anki kargasalıkta, böyle bir şeyi kimsenin görmesi mümkün olamazdı. O zamanlar buna inanmayan bir ben vardım. Bununla beraber, dönüştü, Nicholas Stavrogin'in renginin biraz soluk olduğunu hatırlarım.

\*\*\*

Hemen hemen bu olayla aynı anda, yani aynı günde, Bay Verkhovensky ile Bayan Stavrogin nihayet buluşmuşlardı. Bayan Stavrogin, onunla görüşmek istediğini defalarca haber vermiş olmakla beraber, her nedense daima bu görüşmeyi ertelemişti. Buluşmaları Skvoreshniki'de oldu. Bayan Stavrogin, şehir dışındaki bu evine biraz sinirli ve endişeli olarak gelmişti; bir gün önce, ta-sarlanan büyük eglencenin Maresal'in evinde, yapılmasına karar verilmişti. Fakat çabuk karar vermeye alışkın olan Bayan Stavrogin, o eglenceden sonra, Skvoreshniki'de büyük bir eglence tertiplemeye ve bütün sosyeteyi çağırmaya karar verdi. Böylece, herkes kimin evinin daha uygun ve büyük olduğunu anlayacaktı. Genel olarak, Bayan Stavrogin tanınmayacak kadar degismisti. Sanki yeniden doğmuştu; eski, ullanılmaz 'yüce kadın' (Stepan Verkhovensky'nin sözüydü bu) gitmiş, yerine simarık bir sosyete kadını gelmişti.

397Bununla beraber, bunun sadece bir görünüş olması da muhtemeldir.

Şehir dışındaki bu bos eve gelir gelmez, sadık kfhyaşı Alexey Yegorych ve dekorasyon işlerinde çok tecrübeli olan Foma'yla beraber evin bütün odalarını teker teker dolasmisti. Hemen planların tartışmasına



basladilar; sehirdaki evden hangi mobilyanın getirilecegini; hangi resimlerin asilacagini; nerelere asilacagini; limonluktan hangi çiçeklerin getirilecegini ve nerelere konulacagini; perdelerin nerelere asilacagini, büfelerin nerelere konacagini; kaç büfe gerektiğini tartistilar. Iste tam bu siradadir ki, aklina Bay Verkhovensky'ye arabasini gönderip onu çağirtmak geldi.

Bay Verkhovensky, daha önceden bildigi ve onun böyle ani çağrilarina alisik oldugu için hazirdi. Arabaya binerken büyük bir dindarlıkla haç çıkardi; bugün kaderi tayin olacakti. Bay Verkhovensky geldiginde, dostunu, büyük salonda, duvardaki cumbanın içine yerlestirilmis kanepenin önüne çekilmis mermer masanın basinda, elinde kalem kfgit otururken buldu. Foma, galeriyi, pencerelerin yüksekligini ölçerken Bayan Stavrogin de onun söylediği ölçüleri yaziyordu. Isini birakmadan Bay Verkhovensky nin mirildanarak selamina karsilik vermesine aldirmadan yanina oturmasini isaretle anlatti.

Bay Verkhovensky bu olayi bana söyle anlatiyordu:

- Hislerime hfkim olarak tam bes dakika oturup bekledim. Sanki karsimdaki yirmi yildir tanidigim kadın degildi. Her seyin bitmis oldugu inanci, bana onu bile sasirtan bir güç verdi Yemin ederim ki, son anlardaki sogukkanlilikim onu bile sasirtmisti.

Bayan Stavrogin kalemmini masanın üzerine atti ve birden Bay Verkhovensky'ye döndü.

- Bay Verkhovensky, burada is görüşmek üzere bulunuyorsunuz. Parlak ve süslü sözler hazirladiginizi biliyorum; ama. konuya girsek iyi olacak sanirim. Siz de böyle düşünmüyor musun az?

Bay Verkhovensky saskinligindan irkilmisti. Elindeki kozlari dökmekte çok acele etmisti. Bunun devami acaba nasil olacakti?

398

Bayan Stavrogin çabuk çabuk konusarak devam etti:

- Durun. Bir sey söylemeyin. Önce ben konudayim, sonra siz söylersiniz. Ama yine de, bana söylenecek bir seyiniz oldugunu sanmiyorum ya, neyse. Yillik bin iki yüz rublelik gelirinizi, hayatinizin sonuna kadar vermeyi, kutsal bir görev olarak kabulle-niyorum. Belki de kutsal bir görev degildir; ama, basit bir anlasmadir. Böylesi daha dogru, degil mi? Eger arzu edecek olursaniz bunu yazarak da yapabiliriz. Ölümüm halinde gerekli bütün önlemleri aldim. Fakat simdilik, oturacaginiz evin bakimini ve hizmetçilerinizin teminini üzerime aliyorum. Bunu paraya çevirecek olursaniz, yillik bin bes yüz ruble eder, degil mi? Bu yilliginiza üç yüz ruble daha ekleyerek yuvarlak hesap yapacagim. Bu miktarin size bir yıl yeterli oldugunu bilirsiniz, degil mi? Az da sayilmaz, degil mi? Tabii, özel durumlar olursa, size ayrıca para verebilirim. Bu bakimdan, parayi pesin olarak alin, hizmetçilerimi bana geri verin ve arzu ettiginiz gibi, istediginiz yerde yasayin... Petersburg'da, Moskova'da, Avrupa'da ya da sehrimizde bir yerde oturabilirsiniz, ama benim yanimda degil. Anladiniz mi ?

Bay Verkhovensky agir agir ve hüzün dolu bir sesle:

- Bundan kısa bir zaman önce, ayni dudaklardan, yine ayni çabuklukla ve inatla bazi istekler dökülmüstü, dedi. Bu isteklere boyun egmis ve arzu edildigi için 'gopak' oynamistim. Oui, la comparison peut ,tre permise. C'etai comme un petit cosak du Don, qui sautait sur sa propre tombe (Bir mukayese yapalim. Sanki kendi mezarı üstünden atlayan küçük bir kazak gibiyim.) Simdi de...

-Durun, efendim. Çok f azla konusuyorsunuz. Dans etmediniz; ama, bana, yeni bir kravat takmis, süslenmis püslenmis olarak geldiniz. Inanin ki evlenmeyi siz de çok istiyordunuz. Yüzünüzden anlamak mümkündür. Fakat yüzünüzdeki anlamın, o zaman çok çirkin oldugunu da söyleyebilirim. Bunu o zaman söylememis olmam, sadece kibarligimdan ötürüydü. Ama siz, evleneceginiz kiz ve hakkimda yazdiklarinizi düşünün bir kere. Bununla beraber, ö kizla yine de evlenmeye hazirdiniz. Simdi durum bambaska. Hem 399mezarinin üstünden atlayan küçük kazagin bununla ne ilgisi var? Bunun nasil bir benzetis oldugunu anlayamadim, dogrusu. Tersine, ne kadar uzun yasarsaniz, ben o kadar memnun olurum.

- Düskünler evinde mi?

- Düskünler evi mi? Yilda üç bin ruble geliri olan bir insan düskünler evine gitmez.

Sözünün burasinda gülerək:

- Oh, simdi anladim, dedi. Peter, düskünler evi hakkında küçük bir saka yapmisti. Ulu Tanrim!.. Gerçekten dikkate alınmasi gereken bir düskünler evi var, tabii. Orasi en soylu kisiler içindir. Orada, albaylar varmis. Hatta, bir general oraya gitmeyi düşünü- yormus. Elinizdeki bütün parayla oraya gidecek olursaniz, rahat eder ve istediginiz kadar usak bulursunuz. Orada bilimsel çalışmalarınıza da devam edebilirsiniz. Hem oyun arkadası da bulabilirsiniz.

- Passons (geçelim)

Bayan Stavrogin kaslarini çatti.

-Passons mu? Öyleyse söyleyeceklerim bu kadar. Size durumu bildirdim. Bundan böyle artik ayrı yasayacagiz.

-Hepsi bu kadar mi? Yirmi yıldan arta kalanlar sadece bu kadar mi? Ayrilisimizdaki son sözünüz bu mu?

- Duygulu konusmayı çok seviyorsunuz, Bay Verkhovensky. Artik böyle konusmaların modası geçmiş, diyorlar. Kaba, ama basit konusuluyor, simdi. Yirmi yili bir kere dilinize dolamissiniz! Karsilikli bencillikle geçmiş yirmi yıldan baska bir sekilde söz edilemez. Bana yazdiginiz her mektup, benim için degil, edebiyat

tarihine geçmesi için yazılmış. Siz bir dost değil, güzel yazmayı seven bir insansınız, o kadar. Dostluk, gerçekten büyük bir kelimedir. Gerçekte, dostluk, iki kişinin için birbirlerine dökübilmesidir.

- Tanrım, söylediklerinizde, başka insanların sözleri o kadar çok ki!... Ezbere bilinen şeyler!... Sizi de kendilerine benzetmişler!... Siz de mutluluktan sarhoşsunuz! Siz de güneşe karşı kah-

400

kahalar atıyorsunuz! Chere, chere, özgürlüğünüzü onlara ne karşılığında sattınız?

Bayan Stavrogin öfkeden çığına döndü.

- Baskalarının söylediklerini tekrarlayan bir papagan değilim. Bunların arasında bana özgü sözlerin de bulunduğu inanabilirsiniz. Su söz ettiğiniz yirmi yıl benim için ne yaptınız? Sizin için getirttiğim kitaplara bakmamı bile istemediniz. Ayrıca, ciltçiye gönderilmeselerdi hiç açılmadan kalacaklardı. Benim önderim olmanızı istediğim ilk yıllar, okumak için bana ne verdiniz? Daima Kapfig. Kapfig'den başka bir şey vermiyordunuz. Benim kültürlü bir kadın olmamı istemiyor ve elinizden geldiği kadar beni baltalamaya çalışıyordunuz. Oysa, gülünler sadece size gülüyorlar. Doğrusunu söyleyeyim, sizi sadece bir edebiyat elestirmeni olarak kabul etmistim. Bundan da ileri gidemediniz. Petersburg'a giderken, aylık bir dergi yayımlamak istediğimi söylediğimde, magrur bir tavırla yüzüme garip garip bakmakla yelindiniz.

- Yanlıssınız, yanlıssınız. O zamanlar pesimize düşülmesinden korkuyorduk...

- Yanlıssınız, yanlıssınız. O zamanlar pesimize düşülmesinden korkamazdınız. Hatırlarsanız, kölelerin serbest bırakıldığına dair haber yayıldığında, subattı; korku içinde bana kosmustunuz. Yayımlanması düşünülen aylık dergi ile hiçbir ilişkiniz olmadığını; gençlerin size değil, bana gidip geldiklerini; sizinse evimde kalan bir öğretmen olduğunuzu bildiren bir mektup yazıp vermeme istediniz, öyle değil mi? Hatırladınız mı? Daima kusursuz bir insan olduğunuzu göstermek istersiniz, Bay Verkhovensky.

Bay Verkhovensky agramaklı bir sesle:

- O sadece bir anlık zayıflıktı, dedi. Başka bir şey değil. Böyle önemsiz bir şey için mi dostluğumuzu yıkacağız? Bu kadar uzun yıllardan beri bizi bağlayan başka bağlar da olmadı mı?

-- Her şeyi çok çabuk hesaplıyorsunuz. Beni daima size karşı borçlu bırakmak istiyorsunuz. Avrupa'dan döndüğünüzde, bana te-

401peden bakmaya başladınız ve tek kelime söylememe imkân vermediniz. Oysa, Avrupa'ya gidip döndüğümde, Madonna'nın bende bıraktığı izlenimlerden söz ettiğim zaman, beni dinlemediniz; beyaz kravatınıza bakarak, duygularımı önemsemeden söylediklerimi küçümseyerek, biyik altından güldünüz,

- Öyle değildi... öyle olmasa gerek... J'ai oublié (unuttum).

- Evet, öyleydi. Zaten bana karşı övünebileceğiniz bir şey de yoktu. Çünkü, söylediğiniz her şey tümüyle saçmaydı. Şimdi kimse, hiç kimse, Madonna'dan heyecanlanmıyor. Yaslı, eski kafalı ihtiyarlardan başka kimse, onun için kafa patlatmıyor. Bu kanıtlanmıştır.

- Kanıtlanmış mı?

- Hiçbir işe yaradığı yok artık. Bir testi, içine su konulduğu sürece yararlıdır. Bu kalem değerlidir; çünkü, yazı yazabilirsin, ama Madonna sadece alelade bir kadın yüzüdür ve doğada yüzlercesi bulunabilir. Bir elma resmi yapın ve yanına da gerçek bir elma koyun... hangisini alırdınız? Hiç düşünmezsiniz, değil mi? İşte şimdi bütün varsayımlar, özgür bir araştırma ışığı altında renkleniyor.

- Anlıyorum, anlıyorum.

- Alayla gülüyorsunuz. Örneğin, sadaka üzerine ne düşünüyorsunuz? Oysa, sadaka vermekten duyulan zevk, ahlaksızca duyulan bir zevktir. Zenginler, sadaka vermekle zenginliklerini anlarlar. Fakir bir insan karşısındaki gücünü anlar. Sadaka, vereni de alani da bozar. Üstelik amacına da varamaz insan. Sadaka, yoksulluğu körleştirmekten başka bir işe yaramaz. Çalışmaktan kaçınan tembel insanlar, kazanma hirsıyla kumar masasının etrafını alan kumarbazlar gibi, kazanma çabası içindedirler. Tabii, bu sadece boş bir umuttur. Öte yandan önlerine atılan birkaç bakır para, yüz kiside bir kişiyi bile memnun etmez. Hayatınız boyunca, acaba kaç para sadaka verdiniz? Kaç para bağışta bulundunuz? Eminim ki birkaç kurustan fazla değildir. Son kez verdiğiniz bir şeyi hatırlamaya çalışın. İki yıl önce miydi? Belki de dört yıldır. Bağırıp çağırmaktan

402

başka bir iş gördüğünüz yok. Sadaka vermeyi, yasayla ortadan kaldırılması gerekir. Yeni rejim kurulduğunda artık fakir insan diye bir şey kalmayacak ortada.

-- Ah, baskalarının sözlerini nasıl da tekrarlayıp duruyorsunuz!... Şimdi de ortaya yeni bir rejim çıktı, ha? Mutsuz kadın, Tanrı yardımcınız olsun!

-Evet, efendim, şimdi de ortaya bu çıktı. Şimdi herkesin bildiği düşünceleri, benden özenerek sakladınız. Hem de bunu sırf, beni çekemediğinizden, beni avcunuzun içinde tutabilmek için yaptınız. Julia Lembke bile benden çok ilerde. Ama, artık gözlerim açıldı ve her şeyi daha açık olarak görebiliyorum. Sizi, elimden geldiği kadar savundum, efendim. Herkes sizin suçlu olduğunuzda fikir birliği ediyor.

Bay Verkhovensky yerinden kalkarak:

- Yeter artık, dedi. Yeter. Size başka ne diyebilirim ki? Tövbe edin dememi beklemezsiniz, değil mi?

- Bir dakika oturun, efendim, lütfen. Size sormak istediğim başka bir şey daha var. Edebiyat matinesinde bir parça okumak üzere davet edildiniz. Bunun sorumlusu benim. Ne okuyacağınızı söyleyin, lütfen.

-Sizin düşüncelerinizde bir bardak ya da bir kalem kadar değeri olmayan, kraliçeler kraliçesi, insanlığın öyküsü, Sistine Madonna' sim okuyacağım.

Bayan Stavrogin hüzünlü bir tavırla:

- Her halde tarihten okumazsınız, değil mi? diye sordu. Aksi halde sizi dinlemeyeceklerdir. Madonna'yi düşünüyorsunuz!... Herkesi uyutacak olduktan sonra, ondan söz etmeniz bir değeri kalır mı dersiniz? Sizi temin ederim ki, Bay Verkhovensky, bütün bunları sizi düşündüğüm için söylüyorum. İspanya tarihinden, ortaçağlara ait, kısa ama ilgi çekici bir saray olayını, ya da ufak tefek olayları kendi güzel sözlerinizle süsleyip okusanız daha iyi olmaz mı? O çağlarda, saraylar, güzel kadınlar ve zehirlemeler çökmüş

403derler. Karmazinov, İspanya tarihinden hoş bir şey bulup oku-yamamanizm çok garip olacağını söylüyor.

-Karmazinov, kendisini yazarak tüketmiş olan o budala benim için bir konu arıyor, ha!...

- Karmazinov hemen hemen ulusal bir değerdir!... Çok küstahça konuşuyorsunuz, efendim!...

- Karmazinov'unuz, degersiz ve igrnç bir kocakaridir. Chere, chere, ne zamandan beri onların esiri oldunuz? Oh, Tanrim!..

- Kendini beğenmişliğinden nefret ederim; ama, üstün zekfsini da takdir ederim. Elimden geldigince, dilimin döndüğü kadar sizi savunmuş olduğumu bir kere daha söylerim, efendim. Kendinizi gülünç, can sıkıcı bir insan olarak bellemenizden elinize geçen ne olacaktır? Böyle yapacağınıza, eski kusagin bir temsilcisi olarak, dudaklarınızda magrur bir gülümsemeyle kürsüye çikin. Elinizden geldiği kadar, bütün zekfnizi kullanarak birkaç eglenceli fıkra anlatın. Yaslı olmanız, geçmiş yüzyilin insanı olmanız, onlardan geri kalmanız ne ifade eder? Bütün bunları siz kendiniz de itiraf etmez miydiniz? Eski devrin bugüne kadar gelen, sevimli, iyi kalpli ve zeki bir adamı olduğunuzu derhal anlayacaklardır. Kisacası, eskiden kalmış olmakla beraber, büyük yetenekleri olan bir kimse olduğunuzu anlayacaklardır. Rica ederim, beni kirmayın!....

- Chere, yeter! Benden istemeyin, yapamam. Madonna'dan söz edeceğim. Ya onları silip süpürecek, ya da beni ezip yok edecek büyük bir fırtına koparacağım.

-Sizi yerle bir edeceği gerçek, Bay Verkhovensky.

- Bu da benim kaderim olur. Elinde makas, yüce ölkünün tanrısız yüzünü esitlik ve kiskançlık ugruna parçalamak için merdivenlere tırmanan köleden söz edeceğim onlara. Varsın herkes nefretle ansın beni, hem sonra... sonra...

- Sonrada sizi akıl hastanesine kaldıracaklardır.

- Belki de. Ama ne olursa olsun, yensem de yenilsem de, o akşam bohçami sırtıma vurup, varimi yogumu , bütün armagan-

404

larınızı, bana bağladığınız yıllık geliri, vaat ettiğiniz bütün mutlulukları tepecek, ömrümün geri kalan yıllarını bir tüccarin evinde öğretmen olarak geçirmek ya da bir duvarın kenarında açlıktan ölmek üzere buraları terk edeceğim. Söyleyeceklerim bu kadar. Alea jacta est! Yani, ok yaydan çıktı bir kere!

Öfkeyle yerinden kalktı.

Bayan Stavrogin gözlerinden ateş püskürerek yerinden fırladı.

-Size inandım, dedi. Böyle saçma sapan bir öyküyle evimin ve benim serefimi ayaklar altına alacağınızı biliyordum, zaten. Tüccarin evinde öğretmenlik yapacağınızı ya da bir duvar dibinde öleceğinizi söylerken, ima etmek istediğiniz neydi? Nefretten ve iftiradan başka hiçbir şey yok bütün sözlerinizde! ..

- Beni daima aşağı gördünüz. Ama, hanıma sadık bir sövalye gibi bitireceğim... sizin düşünceleriniz benim için daima her şeyden değerli olmuştur. Bu andan itibaren hiçbir şeyi kabul etmeyecek, çıkar gözetmeden sizi sayacağım.

-Ne kadar budalaca bir şey!...

- Bana hiçbir zaman saygı duymadınız. Binlerce zayıf tarafım olabilir. Evet, sizi sömürdüm; nihilizm dili ile konuşuyorum; fakat, sömürmek, hiçbir zaman davranışlarımın ilk ereği olmamıştır. Bu kendi kendine oluverdi; ben de nasıl olduğumu bilmiyorum. Aramızda yemekten daha yüce bir şeyler olduğuna düşünürdüm hep. Hiçbir zaman, evet, hiçbir zaman bir alçak olmadım. Durumu düzeltmek amacı ile artık yola koyulmalıyım. Yılın sonuna doğru, sonbaharın sonuna doğru, kirları sis kaplarken, yollar rüzgırdan inlerken yürüyeceğim, yürüyeceğim... fakat daima yeni kaderime doğru yürüyeceğim...

Temiz bir askla dolu, Tatlı rüyalarına sadık....

Oh, elveda, rüyalarım. Yirmi yıl! Alea jacta est! Yani, ok yaydan çıktı!...

405Birden gözlerinden bosalan yaşlar yanaklarından süzölmeye başlamıştı. Sapkasını aldı.

Bayan Stavrogin kendisine güçlölkle hfkim olarak:

- Latince anlamıyorum, dedi.

Kim bilir belki o da ağlamak istemisti, ama kaprisi ve gururu bir kere daha ona hfkim oldu.

- Yalnız bir şey biliyorum, dedi. Bütün bunların çocukluk olduklarını biliyorum. Bencillikle dolu tehditlerinizi hiçbir zaman yerine getiremezsiniz. Hiçbir yere gidemezsiniz. Hiçbir tüccarin yanında hoca olmayacaksınız.

Günlerinizi, benden alacağınız yıllık gelirle, hiçbir ise yaramaz dostlarınızı salı günleri kabul ederek, yine benim ellerimde geçireceksiniz. İyi günler, efendim.

-Alea jacta est!..

Bu sözü yerlere kadar eğilerek söylemişti. Eve döndüğü zaman heyecandan ölecek gibiydi.

406ÖTEKİ YAYINEVİ  
939-97ÖTEKİ KLASİK

Roman

YAPIM

Öteki Ajans

KAPAK TASARIMI

Arif Turan

REDAKTÖR

Celal Inal

BASKI ve CILT

Emel Matbaası

BİRİNCİ BASKI

1994

İKİNCİ BASKI

1996

ÖTEKİ, Açı Yayıncılığın kurulusudur.

YÖNETİM YERİ

Mediha Eldem Sokak 52/1

" 06421 Kızılay/ANKARA

Tel: 312 435 38 33

Fax: 312 433 96 09

ISBN 975-7782-57-2

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

ECİNNİLER

Cilt I

TÜRKÇESİ

Reha PınarBirinci Bölüm

1.

BASLANGIÇ OLARAK

Pek saygıdeğer Stepan Trofimovich Verkhovensky'nin biyografisinden bazı bilgiler.

Simdiye kadar kayda değer özelliklerin olmadığı kentimizdeki garip olayları anlatmadan önce, tecrübeli bir yazar olmadıgımdan, biraz geriye gidip, pek becerikli ve saygıdeğer Stepan Trofimovich Verkhovensky'mizi ilgilendiren biyografik bilgilerle başlamanın gerekli olduğunu anladım. Aktarmak amacını güttüğüm öykü daha sonra anlatılacağına göre, bu bilgilerin, kentimizin sosyal ve politik tarihinin açıklanmasına hizmet edeceğini umarım.

Derhal söyleyeyim ki, Mr. Verkhovensky, aramızda daima, oldukça özel ve özel olduğu kadar da uygar bir rol oynardı ve bu rolünübüyük bir tutkuyla severdi; öyle ki, bu rol olmadan onun, bir varlık gösteremeyeceğini düşünmemek elimden gelmez. Bu düşüncem, onu, bir sahne oyuncusuna benzettigimden dolayı değildir; ayrıca böyle bir niyetim de yok; üstelik ona son derece saygı duyarım. Belki de bu, sadece bir alıskanlık meselesidir; daha doğrusu gençlik yıllarından beri, halk arasında meşhur bir insan olma arzusunun çok güçlü olmasından doğabilir. Örneğin, "mimli" bir adam olmaktan, ya da mimli olduğu kadar bir "sürgün" olmaktan son derece hoşlanırdı. Bu iki kelimenin, onu büyüleyen ve yıllar boyunca kendisini yine kendi gözünde yavaş yavaş yükselten, nihayet onu, benliğini tatmin eden yüksek bir kaide üzerinde durduğunu zihninde canlandırmasına neden olan, klasik bir görkemliliği vardır. Son yüzyılın hicivli bir İngiliz romanında, kahraman olarak anılan Gulliver, halkın ancak on santim boyunda olduğu Lilliputlar ülkesinden dönüşünde, kendisini bir dev olarak görmeye o kadar alıştı ki, Londra caddelerinde yürürken, kendisinin hflf bir dev olduğunu ve onların cüce olduklarını düşünerek, onları ezmemek amacıyla yoldan geçen arabalara ve insanlara önünden kaçmaları için bağırırdı. Fakat, bu hareketleri halkın ona gülmesine ve onunla alay etmesine neden olurdu. Hatta, bazı arabacılar kendisini dev olarak gören bu adama, kirbaçlarını acımadan indirirlerdi. Oysa, bu doğru muydu? Alıskanlık bir insana neler yaptırır ki! Alıskanlıkları, Bay Verkhovensky'yi aynı duruma sokmuştu. Bir farkla ki, onun, alıskanlıklarından ötürü karşılaştığı tavır daha masum ve yumuşaktı. Söylenmesi gerekirse, o son derece yüce bir insandı.

Doğrusu, yasantisinin sonuna doğru herkes tarafından unutulmuş olduğunu söylemem gerekir; oysa, diğer taraftan, hiç tanınmamış olduğunu söylemek de çok saçma olur. Gerçekten, hiç kuskusu yoktur ki, O da çağın ünlü kişileri arasına karışmıştır. Kısa bir süre için de olsa, adı, dönemin ünlü birçok insanları tarafından,

Chaadeyev, Belinsky, Granovsky ve henüz çalışmalarına yeni yeni başlayan Herzen'in adlarının yanında anılmıştır. Fakat, Bay Verkhovensky'nin çalışmaları, söylendigiine göre, "ayni zamanda

6

gerçek olan bir olaylar kasirgasi"nin ardindan hemen hemen başlaması ile sona ermesi bir oldu. Ve ne umarsınız? Sonunda, böyle bir "kasirga"nin, hatta "olaylar"ın olmadığı anlaşıldı. Geçen gün güvenilir bir kaynaktan büyük bir saskinlıkla öğrendim ki, Bay Verkhovensky, aramızda hiçbir zaman, bizler gibi, bir sürgün olarak yaşamamış ve hiçbir zaman polis takibine ugramamıştır. Bu sadece, bir insanın hayal gücünün ne kadar canlı olduğunu gösterir! Bütün yasantisi süresince belirli çevrelerce tanındığına, attığı her adının bilindiğine ve kontrol edildiğine, bütün samimiyeti ile inanırdı. Hatta, son yirmi yıl içinde, birbirinden başarılı olan üç valimizin, ilimizi yönetmek için atandıkları zaman, üst makamlar tarafından kendi hakkında verilen bazı bilgilerle doldurulduklarını düşünürdü. Eger, herhangi bir kimse, bizim hiç de art düşüncesi olmayan Bay Verkhovensky' mizi, inkıfır edilmez delillerle, korkması için hiçbir neden olmadığina inandırmaya kalkırsa, muhakkak ki, son derece gücenirdi. Bununla beraber son derece akıllı ve yetenekli bir insan olduğuna kustu yoktu. Gerçi bilimsel alanda herhangi bir adım atmamış olmasına rağmen ona bilgin bile denebilirdi. Zaten bilimsel bir çalışması olduğunu da sanmam. Oysa, öğrenen insanlar için Rusya'da durum böyle değil midir? Dis ülkelerden dönüşünde, kırk yaşlarının sonuna doğru kendisini, üniversite doçenti olarak tanıttı. Fakat, yanılmıyorsam, ancak birkaç öğretilde bulunmuştu... bunun, Araplar hakkında olduğunu sanıyorum. 1413 ve 1428 yılları arasındaki dönemde, küçük bir Alman kasabası olan Hanau'nun toplumsal önemi hakkında çok parlak bir tezi savunma fırsatını da bulmuştu. Bununla beraber, bu savunmanın hangi özel ve oldukça karanlık nedenden ötürü yapılmadığı bilinmiyor. Bu tez, devrin Slavcılarına yerinde ve acı veren bir darbe olduğundan, kısa zamanda sayısız ve amansız düşman edildi. Daha sonra -üniversitedeki durumunu kaybettikten sonra-sırf intikam alma ve nasıl bir adam kaybettiklerini onlara anlatma bakımından, Dickens'tan çeviriler yapan ve George Sand'in fikirlerini yayımlayan ilerici aylık bir dergide, büyük davaların nedenlerine kadar inen, derinliğine ve dikkatle yaptığı araştırmaları-

7nin ilk bölümünü yayımlamayı basardı; yanılmıyorsam bu araştırmalar, belirli bir devrin, belirli sövalyelerinin dürüst ve ahlıkli asaletlerinden ya da buna benzer bir şeyden söz ediyordu. Nasıl olursa olsun, bu araştırmalar, asiri derecede yüksek ve olaganüstü yüce fikirler olarak yorumlandı. Sonradan çıkan söylentilere göre, bu araştırmalara devam etmesi hemen yasaklandı; hatta, ilerici dergi bile, araştırmaların ilk bölümünü yayımladığı için kazaya ugradı. Bu doğru olabilir; o günlerde böyle şeyler olmuyor muydu? Fakat, özellikle bu olayda böyle bir şey olmadığı ve yazarın başladığı işi bitiremeyecek kadar tembel olduğu söylenebilir. Araplar hakkındaki öğretilerine son vermesinin nedeni, birinin (olasılıkla gerici düşmanlarından) yazdığı mektup sonucudur. Sonuç olarak, biri ondan bazı açıklamalar yapmasını istemisti. Doğru olup olmadığını bilmiyorum; fakat, ileri sürüldüğüne göre, o sıralarda Petersburg'da devletin temelini sarsan on üç üyesi bulunan, devlete karşı yıkıcı bir örgüt ortaya çıkarıldı. Söylentilere göre, Fourier'in yapıtlarını çevirmeye niyetliydiler. O sırada, Moskova'daki otoriteler, Bay Verkhovensky'nin çok gençken, altı yıl evvel Berlin'de yazdığı ve teksir edilerek edebiyata meraklı iki gençle bir öğrenci arasında paylaşılan şiir tarzındaki bir oyununu ellerine geçirdiler. O oyun, şimdi masamın üzerinde duruyor. Kendi el yazısı ile kopya edilmiş bu yapıtı, bir yıl kadar önce bizzat Bay Verkhovensky göndermişti. Kendi imzasını taşıyan bu oyun kitabının çok güzel, kırmızı maroken bir cildi var. Sunu itiraf etmeliyim ki, oyunun edebi bir değeri var ve hatta onun yetenekli olduğunu da söyleyebilirim; gariptir, ama, o zamanlar (otuz yıllarında) böyle dram yazarları çoktu. Oyunun ne olduğunu söylemeye gücüm yetmez; çünkü, samimi olmak gerekirse, basını ve sonunu ben de anlayamadım. Faust'un ikinci bölümünü hatırlatan lirik ve dramatik türde yazılmış bir çeşit öykü. Kadınlar korusu ile açılır, erkekler korusu ile devam eder, sonra bazı ruhların korusu diğer koroları takip eder ve nihayet, yaşamaya hevesli, fakat hiçbir zaman yaşamamış olan ruhların korusu ile son bulur. Bütün bu korolar belirli olmayan bir sarkî söyler; daha çok birisinin laneti hakkında; fakat bu lanette, yüksek bir doganın

8

telkini vardır. Sonra birden sahne değişir ve bir çeşit "yaşam bayramı" başlar. Bu bayramda böcekler bile sarkîya katılırlar, bir kaplumbaga Latince, dini sözcükler söyleyerek görünür ve eger doğru hatırlıyorsam, bazı madenler bile -tamamen cansız- su ya da bu şekilde koroya katılırlar. Aslında, hepsi aralıksız olarak söylerler ve konuştukları zaman birbirlerini belirsiz olarak yerler; fakat söyledikleri kelimeler gittikçe etkili olur. Sonuçta, sahne yine değişir ve çorak bir araziye dönüşür; kültürlü genç bir adam kayaların arasında avare avare dolarsır; belirli otları toplayıp emer; bir peri, bu otları neden emdiğini sorar; kültürlü genç, içindeki hayatın zenginliğini hissetmek istediğini ve bu bitkilerin sularında bulduğunu, bütün arzusunun, mümkün olduğu kadar çabuk inancını kaybetmek olduğunu söyler. (Gereksiz bir arzu gibi görünüyor). Sonra tanımlanamayacak kadar güzel, genç bir adam, siyah atının üstünde dörtnala gelir; pesinde bütün uluslardan birleşmiş büyük bir ordu vardır. Genç adam ölümü simgeler; bütün uluslar ölümü özlemektedir. Nihayet, son sahnede, Kabil Kulesi görünür; bazı tutsaklar yeni bir umut sarkîsi ile kuleyi tamamlamaktadırlar. Kulenin tepesine eristikleri zaman, Tanrı (zannederim Olimpos Tanrısı) komik bir tarzda kaçır ve insanlar hemen onun yerine geçip yeni bir hayata başlarlar. iste o günlerde tehlikeli, sakıncalı olarak kabul edilen böyle bir oyundu. Geçen yıl bunu yayımlamak için Bay Verkhovensky'ye bir teklif yaptım. Çünkü, bugünlerde son

derece zararsız kabul ediliyordu. Oysa, teklifimi gücenerek, nazikçe reddetti. Oyunun zararsız olduğu hakkındaki düşüncemden hosnut olmamı ve hatta, ilişkilerimiz iki ay boyunca kesildi. Ne tahmin edersiniz? Birden ve burada yayımlama hazırlıklarımı yaptığım sırada, oyun yayımlandı, -dogrusunu söylemek gerekirse, devrim yapan bir ülkede- oyunun yayımlandığından Bay Verkhovensky' nin haberi bile yoktu. Önce, müthiş telfsa kapıldı; solugu valinin yanında aldı. Sonra, kendisini savunmak için Petersburg'a, onlara sadık olduğunu anlatan bir mektup yazdı. Bu mektubu bana iki kere okuduğu halde hiçbir zaman postalamadı; çünkü, hangi adrese ve kime göndereceğini bilmiyordu. Bütün bir ay son derece rahatsız oldu; 9 fakat, kalben çok sevinçli olduğuna inanıyordum. Birisinin ona sağladığı gazeteyi yatarken bile koynuna alıyordu. Gündüzleri yatağının altına saklıyor, yatağını düzeltmelerine izin vermiyordu. Her gün telgraf bekliyor ve bütün dünyaya alay ederek bakıyordu. iste o zamanlar benimle arkadaşlık ilişkilerini yine kurdu. Bundan, onun ne kadar iyi kalpli ve kin tutmayan bir insan olduğunu anlarsınız.

\*\*\*

İnançları yüzünden sıkıntı çekmemiş olduğunu hiçbir zaman iddia etmem; oysa, inanıyorum ki, kendisine gerekli açıklamalar yapılmış olsaydı, Araplar hakkındaki öğretilerine devam edebilirdi. Fakat, o zamanlar yükselme tutkusunun seline kapılmış gidiyordu ve bütün çalışmalarının "olaylar kasırgası" tarafından yıkıldığına inanıyordu. Eger, tüm gerçeğin söylenmesi gerekirse, meslek hayatındaki değişimin gerçek nedeni, bir tümgeneralin karısı, Varvara Petrovna Stavrogin'in son derece nazik teklifi ve bu teklifin yinelenmesiydi. Kadın, tek oğlunun eğitiminin, çok iyi ve yetenekli bir eğitmen, aynı zamanda dost olan Bay Verkhovensky tarafından yapılmasını arzu ediyordu. Bu iş için teklif edilen maasın, göz kamastırıcı yüksekliği söz konusu olamazdı. Bu teklif ona, ilk defa Berlin'deyken yapılmıştı. Bu teklifin yapıldığı tarih, tesadüfen, ilk karısının ölüm tarihine rastlamıştı. İlk karısı bizim ilden hafifmesrep bir kızıydı. Onunla evlenisi, düşüncesiz, genç bir adam olduğu zamana rastlar. O genç kadınla oldukça sıkıntılı günler geçirdiğine inanırım. Çok cazibeli ve güzel olan karısıyla anlaşılamamasının nedeni, onu geçindirmekten yoksun olması ve bazı çok ince hususlardı. Üç yıllık bir ayrılıktan sonra karısı, bes yaşında bir erkek çocuğu bırakarak Paris'te öldü. Bay Verkhovensky, üzüntülü günlerinden birinde çocuğundan "ilk mutlu ve askimizin bulutulmadığı" günlerin hatırası diye söz etmişti. Çocuk Rusya'ya gönderilmiş, uzak bir ilde, uzaktan akraba olan teyzeler tarafından

10

yetistirilmisti. Bay Verskhovensky böyle bir haldeyken, Bayan Stavrogin'in teklifini reddederek, hiç neden yokken Berlin'li, konuşkan olmayan bir kızla evlendi. Henüz karısının ölümü üzerinden bir yıl geçmemisti. Fakat, evlenmesinin dışında, eğitmen olarak görevi kabul etmemesinin başka nedenleri de vardı. O zamanlar tanınmak sevdası ile yanıp tutuştuğundan, dillere destan olan tanınmış bir profesörün sözlerine kanmış, üniversitede doçentlik teklifini kabul etmişti. Zaten uzun süreden beri kendisini buna hazırlıyor, kartal kanatlarını denemek istiyordu. Ve şimdi, kanatları kırıldıktan sonra, daha evvel reddetmekte haklı olup olmadığını düşünmediği teklifi hatırlaması normaldi. Evliliğinden bir yıl sonra karısının ani ölümü bu konuyu kesin olarak çözümlüydü. Samimi olayım: Bayan Stavrogin'in ateşli sempatisi, paha biçilmez ve klasik dostluğu her şeyi kökünden çözümlüyordu. Tabii, dostluk hakkında böyle deyişler kullanılabilsen... Bay Verkhovensky, kendisini bu dostluğun kollarına fırlatıp attı ve her şey yirmi yıl sürece çözümlenmiş oldu. "Kollarına fırlatıp attı" deyişini kullandım diye yanlış fikirlere kapılınmasını arzu etmem; kolların, en yüksek moral duygusu anlamında değerlendirilmesi gerekir. Bu iki kayda değer varlık, soylu ve zarif bir beraberlik kurarak sonsuza dek birleştiler.

Aynı zamanda, Bay Varkhovensky'nin eğitmenliği kabul etmesinin başka bir nedeni de vardı. İlk karısından miras olarak kalan yer, (burası küçük bir yerdi) kentimizin birkaç mil ötesinde, Stav-rogin'lerin gösterişli arazilerinin bulunduğu Skvoreshniki'ye yakındı. Ayrıca, kendisini öğrenme gibi büyük bir konuya verebilmesi her zaman mümkündü ve çalışma odasının sessiz yalnızlığında, zengin Rus edebiyatı hakkında pek derin araştırmalar yapabiliyordu. Burada, üniversitede olduğu gibi, araştırmalarından başka işlerle de uğraşmayacaktı. Bu araştırmalar, hiçbir zaman meydana çıkmadı; fakat, diğer taraftan, hayatının geri kalan kısmını, yirmi yıldan fazlasını, "canlı bir sitem heykeli" olarak geçirebileceğinin mümkün olduğunu anladı. Zaten bu söz, tanınmış bir ozanın siirinde de geçiyordu.

11 Canlı bir sitem heykeli.

Vatanimin önünde duruyordum, Liberal ülkücü.

Belki de, ozanın aklındaki kişi, eğer arzu ederse, hayatı süresince böyle poz vererek durmaya hakkı olan kişiydi. Dogrusunu söylemek gerekirse, bizim Bay Verkhovensky, böyle kimseleri kendine örnek alan biriydi; ayrıca, ayakta durmaktan çabukça yorulur, sık sık yatmayı tercih ederdi. Fakat, onun hakkını vermiş olmak için, uzanıp yatmış bile olsa, yine de canlı "sitem heykeli" pozunu korurdu özellikle; bu bile, dar kafalı halkımız için oldukça yeterliydi. Onu, kulübümüzde kfgit oynamak üzere masaya oturduğu zaman görmeliydiniz. Tüm tavırları sanki şöyle söylüyordu: "Kfgitler! Oturmus sizinle oynuyorum! İlişkilerimi korumak için mi? Fakat bundan sorumlu olan kim? Meslek hayatımı kim yikti ve beni sizinle oynamaya zorladı? Oh, yok ol Rusya." Sonra, kibar bir tavırla kupa kozunu oynardı.

Dogrusunu söylemek gerekirse, kfgit oyununa bayılırdı. Özellikle son yıllarda, daima kaybetmesinden ötürü, Bayan Stavrogin'le sık sık tartışmalara girişirdi. Bu tartışmaları pek can sıkıcı olurdu. Bunları daha sonra

anlatacağım. Surasını isaret etmek isterim ki, vicdanlı bir insandı (bazen) ve bu yüzden sık sık kederlenirdi. Bayan Stavrogin'le yirmi yıllık arkadaşlıkları süresince, yılda üç ya da dört kez, düzenli olarak, aramızda "yurttaş kederi" diye bilinen bir üzüntüye kapılırdı. Bizim pek saygıdeğer Bayan Stavrogin, özellikle bu deyişi beğenirdi. Daha sonraları, "yurttaşlık kederi" hastalığı yani sıra, bir de sampanya hastalığına kapıldı. Fakat, isbilir Bayan Stavrogin, bütün hayatı süresince, onu, bu önemsiz arzularına karşı bütün gücü ile korudu. Ve doğrusu, çok garip davranışları olmasından ötürü onun bir bakıcıya ihtiyacı vardı. Coskun bir kederin tam ortasında kahkahalarla gülmeye başladı. Kendi kendine konuştugu bile olurdu; tabii, bu konuşmaları nükteli olurdu. Ve Bayan

12

Stavrogin onun böyle nükteli konuşmalarından çekinirdi. Çünkü, hayatında en çok korktuğu, nükteli konuşmalardı. Daima en üstün nedenlerle görevini yapan klasik bir kadındı. Bu üstün kadının, zavallı olarak kabul ettiği arkadaşı üzerindeki etkisi, yirmi yıl sürdü. Bu kadından ayrıca söz etmeliyim ki, bunu da şimdi yapmak ka-rarındayım.

Garip dostluklar vardır; iki dost, birbirlerini hemen hemen öldürmek üzere hazırdır. Bütün yasantıları süresince bu böyle sürer gider ve ayrılmayı kesin olarak düşünmezler; tartısan kişi, yakın dostluklarını bozacak olursa, hastalanır ve hatta kederinden ölebilir. Bayan Stavrogin ile yaptığı özel tartışmalardan sonra, onun yanından ayrılışı üzerine, Bay Verkhovensky'nin kanepeden fırlayarak kalkıp duvarı yumrukladığına kaç kere tanık olmuşumdur.

Söylediklerimde zerre kadar yalan yok. Hatta, bir keresinde duvarın sivasını bile yıkmisti. Bu kadar ince ayrıntıları nasıl bildiğim sorulabilir. Bunlara yakından tanık olduğumu söylersem ne dersiniz? Ya Bay Verkhovensky, Bayan Stavrogin'le yaptığı konuşmayı renkli kelimelerle anlatırken basını omzuma dayayarak defalarca ağlamışsa? Fakat, bu ağlamalar sonunda, daima değişmez davranışları vardı. Ertesi sabah, kendisine nankörlüğünden ötürü iskence yapmaya hazırdır; ya aceleyle beni çağirtir ya da kosarak bana gelir ve Bayan Stavrogin'in ne kadar serefli, hassas bir insan olduğunu söylerdi. Sadece bana gelmekle de kalmaz, Bayan Stav-rogin'e mektuplar yazar ve içini döktüğü bu mektuplara da imzasını basardı. Birkaç gün evvel, yabancı birine, onu evinde sırf ününden yararlanmak için tuttuğunu, bilgisine ve kabiliyetine imrendiğini, bu nedenle ondan nefret ettiğini; fakat, bu nefretini açık olarak gösteremediğini çünkü, onu terkettiği zaman Bayan Stavrogin'in, kültürüne zarar vereceğini bildiğini; bu kadar alçalabildiği için

13kendinden igrendiğini ve en berbat bir ölümü hakettiğini; ondan, kaderini çizecek son kelimeleri söylemesini beklediğim falan yazıyordu; tabii bütün bu yazdıkları, nükteli bir anlatım taşıyordu. Bunu okuduktan sonra, elli yasındaki masum çocukların, sinir buhranları sonucu isı nereye kadar vardirdiklerini anlarsınız!... Küçük bir konudan dolayı aralarında çıkan tartışma sonucu yazdığı bu mektuplardan birini de ben okudum. Anladığıma göre, birbirlerine oldukça igneli sözler söylemiş ve birbirlerini kırmışlar. Mektubu okuduktan sonra dehsete kapılmış ve göndermemesi için yalvarmıştım.

Büyük bir hararetle:

- Bu mümkün değil, demisti. Böylesi daha onurlu bir davranış. Görevim bu. Ona her şeyi anlatmadığım takdirde kahrımdan ölebilirim.

Ve o mektubu gönderdi.

Bayan Stavrogin -iste burada ayrılıyorlardı- böyle bir mektubu hiçbir zaman göndermezdi. Bay Verkhovensky'nin yazmaya karşı büyük tutkusu olduğu bir gerçektir. Aynı evde kaldıkları halde Bayan Stavrogin'e mektup yazar; sinir nöbetleri anında bu mektuplar günde ikiye çıkardı. Bayan Stavrogin'in, günde iki mektup da alsa, bunları büyük bir dikkatle okuduğunu kesin olarak biliyorum. Onları okuduktan sonra, siraya koyarak özel bir kutuda saklardı. Ayrıca, onları kalbinin bir hazinesi olarak kabul ederdi. Sonra, dostunu bütün gün cevap bekler olarak bırakır; sanki hiçbir şeyin önemi yokmuş ve bir gün evvel aralarında önemli bir olay geçmemiş gibi davranarak onunla görüşürdü. Zamanla, onu öyle bir alistirdi ki, Bay Verkhovensky, bir gün önce olan olayları ona hatırlatmak cesaretini bulamazdı; fakat, dostunun gözlerine sert bir bakışla bakmaktan da geri durmazdı. Bay Verkhovensky, olanları çok çabuk unutmakla beraber, Bayan Stavrogin, kolay kolay unutmazdı. Onun sogukkanlılığından cesaret alan Bay Verkhovensky, arkadaşları geldiği zaman, sampanya içerek eğlenirken bol bol güler ve bütün saklabanlıklarını döktürürdü. Böyle anlarda, Bayan Stavrogin ona ze-

14

hirli bir nefretle bakardı; ama, o, bunun farkına bile varmazdı. Aradan bir hafta, belki bir ay, hatta altı ay geçtikten sonra, nasıl olduğu bilinemez, yazdığı mektuplarda kullanmış olduğu bir deyişi hatırlar, öylesine üzölür ve acınirdi ki, midesine sancılar girer kıvranırdı. Bu özel sancıları, bazı hallerde, bir sinir soku geçirdiği zaman tutardı. Beden yapısının değişik bir özelliği de buydu.

Hiç kuskı yok ki, Bayan Stavrogin, ondan sık sık nefret ederdi; fakat, Bay Verkhovensky'nin sonuna kadar göremediği bir husus, nihayet onun oğlu, ondan olma bir varlık, hatta onun bir bulusu haline gelmiş olmasıydı. Bay Verkhovensky, onun eti, kemigi olmuştı; onu yalnız, "yeteneklerini kıskanması" nedeniyle evinde barındırıp bakmamıştı. Böyle düşünülmesi, kadim kimbilir ne kadar üzmüştür... Sürekli nefretinin,

kiskançlığının ve küçük görmesinin yanı sıra ona, kalbinin en gizli köselerine; saklanmış bir sevgi besliyor olmalıydı. Onu en küçük bir lekeden dahi korurdu. Tam yirmi iki yıl onun üzerine titredi. Onun, bir sair, bir bilgin ya da bir hayat adamı olarak ünü tehlikeye girecek olsa, gecelerini uykusuz geçirirdi. Onu icat etmişti ve kendi icadına, önce kendisi inanmıyordu. Bay Verkhovensky, onun gördüğü bir çeşit rüyaydı... Fakat karşılığında ondan çok şeyler isterdi. Hatta, bazen, ondan bir köle bağlılığı beklerdi. Onun, nasıl kindar bir insan olduğuna inanamaz! Bunun hakkında iki öykü anlatsam fena olmaz sanırım.

\*\*\*

Kölelerin özgürlüklerine kavuşacakları hakkındaki söylentilerin ilk çıktığı, tüm Rusya'nın birden yüzü güldüğü, tamamen yeni bir doğuş hazırlıklarına başladığı zamana rastlayan günlerden birinde, reformla yakından ilgili ve yüksek tabaka ile siki ilişkileri bulunan Petersburg'lu bir Baron, kentimizden geçerken Bayan Stavrogin'i ziyaret etti. Kocasının ölümüyle, yüksek sosyetedeki bağlarının zayıflaması ve gittikçe azalarak tamamen kopmasından ötürü, Bayan Stavrogin için böyle bir ziyaret çok önemliydi. Baron, 15 bir saat kadar kaldı ve çay içti. Yanlarında baska kimse yoktu. Bayan Stavrogin, Stepan Verkhovensky'yi davet etti ve Baronla tanıştırdı. Baron, Bay Verkhovensky'nin itibarını daha önce duymuştu ya da duymuş göründü; fakat, çay içerken onunla pek az ilgilendi. Bay Verkhovensky, onun üzerinde iyi bir etki bırakmak için elinden gelen gayreti esirgemiyordu. Ayrıca, davranışları son derece kibar ve göz alıcıydı. Her ne kadar soylu bir aileden gelmiyorsa da, Moskova'da aristokrat bir ailenin yanında yetişmiş olduğundan, onla! gibi davranıyordu. Fransızca'yı bir Parisli kadar düzgün konuşurdu. Bu bakımdan, Bayan Stavrogin tasrada bile yasasa, etrafında ne çeşit insanların bulunduğunu anlamamak mümkün değildi. Baron, bunu anlamış olmalıydı. Oysa, beklenen sonuç alınamadı. Baron henüz etrafa yayılmış olan büyük reform söylentilerinin doğruluğunu onaylarken, Bay Verkhovensky, coşkunluğunu engelle yemeyerek "Yasa!", diye haykırdı; bu haberden duyduğu asiri heyecanı anlatabilmek için de bağırması ile beraber bir el hareketi de yapmıştı. Haykırışı fazla yüksek sesle değildi. Hatta, kibarca da denilebilirdi; gerçekte, coşkunluğu içten dogan bir davranış değildi. ve çay partisinden önce, davranışlarını ayna karşısında yarım saat kadar büyük bir dikkatle incelemişti; fakat görünüşe göre, bir hata olmuştur; çünkü, hafifçe gülümseyen Baron, bu büyük olay karşısında tüm Rus ulusunun duygulanmasının normal olduğunu söyledi. Bundan sonra, Baron, hemen kalktı ve Bay Verkhovensky' nin elini sıkmak için iki parmağını uzatmayı da unuttu. Bayan Stavrogin, büyük salona döndüğü zaman masanın üzerindeki bir şeyle ilgileniyormuş gibi üç dakika kadar bir şey söylemedi; sonra birden Bay Verkhovensky'ye döndü. Soluk bir yüz ve ates püsküren gözlerle tıslar gibi fisildadi:

- Bu yaptığınızdan ötürü sizi hiç affetmeyeceğim!... Ertesi günü dostuyla karşılaştığı zaman sanki hiçbir şey olmamış gibi davrandı; o olaya hiçbir şekilde değinmedi. Ancak, on üç yıl sonra, kötü bir anında, olayı hatırladı ve dostuna sitem etti; on üç yıl evvelki gibi, rengi yine soluk, gözleri ates püskürüyordu.

16

Ömründe ancak iki kere Bay Verkhovensky'ye "Bu yaptığınızdan ötürü sizi hiç affetmeyeceğim!" demisti. Baronun yanında olan olay ikinciydi; fakat, birinci olay da en az onun kadar karakteristikti ve görünüşe göre, Bay Verkhovensky'nin geleceğinde büyük bir rol oynamıştır. Bu bakımdan, birinci olaya da değinmem gerekiyor.

Bu olay, 1855 yılı ilkbaharının mayıs ayına rastlar. Hareket halindeki orduya katılmak üzere aceleyle Kırım'a gitmekte olan, akılsız, yaslı bir centilmen olan Tümgeneral Stavrogin'in mide kanamasından öldüğü haberi Skvoreshniki'de duyulduğu zamana aittir. Dul kalan Bayan Stavrogin, büyük bir yas içindeydi. Kocasından dört yıldan beri ayrı yasayan Bayan Stavrogin, büyük bir yas içindeydi. Kocasından ayrı yaşaması, karakter ayrılığı nedeniyleydi. Kocasına bir aylık bağlamıştı. (Tümgeneralin, 150 köylüsü ve ücretlerini ödemek zorunda kaldığı bir ordusu ve sosyete ile ilişkileri vardı; bütün para ve Skvoreshniki, çok zengin, Devlet müteahhidi bir adamın tek kızı olan Bayan Stavrogin'indi.) Böyle olmakla beraber, ölüm haberinin ahi olmasından sarsılmıyordu. Bay Verkhovensky'nin daima onun yanında bulunduğunu söylemek gereksiz olacak.

Mayısın en civcivli zamanıydı; Geceler son derece güzel oluyordu; yabani kirazlar çiçek açmıştı. İki dost her gece bahçede buluşur ve karanlık bastırana kadar kameriyede oturur, birbirlerine içlerini dökerlerdi. Romantik anlar da olurdu... Yasantısındaki değişimin etkisi altında kalan Bayan Stavrogin, her zamankinden daha çok konuşurdu. Dostuna kopmaz bağlarla bağlanmış görünürdü ve böylece birçok gece geçirdiler. Birden Bay Verkhovensky'nin aklına garip bir düşünce saplandı: "Acaba bu teselli kabul etmeyen kadın, yas tuttuğu yılın sonunda, ondan bir evlenme teklifi mi bekliyordu?" Bu saçma bir fikirdi; fakat, gözü yükseklerde olan bir adamın manevi gelişmesinin çok yönü olduğundan, isteklerini artırmak için bazen böyle saçma fikirlere saplandığı gerçektir. Bu düşünceyi, büyük bir dikkatle kafasında evirip çevirdi ve sonunda, durumun böyle olduğuna karar verdi. Bunun üzerinde,

17tekrar düşündü: "Kadının büyük bir geleceği olduğu muhakkak, ama..." Bayan Stavrogin güzel sayılmazdı; uzun boylu, soluk benizli, kemikleri çok iri ve at gibi uzun yüzlü bir kadındı. Bay Verkhovensky, gittikçe tereddüt ediyordu; kustu içinde kıvranıyordu ve karar veremediği için birkaç kere de ağız (zaten sık sık ağızları). Geceleri kameriyede otururken yüzüne, elinde olmayarak, kaprisli ve alaycı bir anlatım geliyordu. Bu anlatım, biraz isveli ve tepeden bakan anlam da taşıyordu. Her nasılsa bu, iradesi dışında oluyordu ve



gerçekten bir insan ne kadar onurlu ise, yüzünün anlatımı da o kadar açık olurdu. Bu kuskuların ne kadar doğru olduğunu ancak Allah bilir; fakat onun kalbinde Bay Verkhovensky'nin kuskularını doğru çıkaracak hiçbir his olmadığını söylemek daha doğru olur kanisindayım. Ve ayrıca, istediği kadar ünlü olsun, Stavrogin, ismini onun ismi ile değiştirmeye niyetli değildi. Olasılıkla, bir adamla aynı fikirde olması, tamamen kadınca bir arzu ve böyle durumlarda çok normal olan özlem olabilirdi. Nitekim, bugüne kadar kadın kalbinin derinliklerine inilememistir diyebilirim; yazmaya devam edeceğim.

Dostunun yüzündeki garip anlatımı sezmekte gecikmediğini söyleyebilirim. Çünkü, çok hassas ve sezgi gücü yüksek bir kadındı. Ayrıca, Bay Verkhovensky, böyle zamanlarda çok saftı. Geceler eskisi gibi devam ediyor, konuşmalar hep sairane ve çok daha ilginç oluyordu. Bir gün, hava karardığı zaman, çok canlı ve sairane konuşmalardan sonra, iki dost, Bay Verkhovensky'nin oturduğu barakanın merdivenlerinde, birbirlerinin ellerini sıcak ve candan bir tavırla sikarak neşeye ayrılmışlardı. Bay Verkhovensky, her yaz, Skvoreshniki villasından, hemen hemen bahçenin ortasında duran bu küçük barakaya taşınırdı: Odasına henüz girmiş, kederli düşüncelere dalmış, elinde henüz yakmadığı bir püro, penceresinin önünde yorgun ve hareketsiz duruyor ve tüy gibi hafif bulutların ayın yanından kayarak geçişini seyrediyordu ki, aniden duyduğu bir hisirti ile sasırarak arkasına döndü. Dört dakika kadar önce ayrılmış olduğu Bayan Stavrogin'in yine gelmiş olduğunu gördü. Kadının soluk yüzü hemen hemen mavileşmiş, dudakları kısılmıştı ve uç-

18

lan arada sırada titriyordu. Bayan Stavrogin, amansız bir ifadeyle gözlerini Bay Verkhovensky'nin gözlerine dikerek tam on saniye konuşmadan durdu; sonra, aceleyle fisildadi:

- Bu yaptığınızdan ötürü sizi hiç affetmeyeceğim!...

On yıl sonra, Bay Verkhovensky, kapıyı özellikle kilitleyerek bu üzücü olayı bana fisiltiyle anlattığı zaman, çok sasırmış olduğundan Bayan Stavrogin'in gittisinin farkına bile varmadığını yeminle söylemişti. Bayan Stavrogin bu olaydan bir daha söz etmediği ve ilişkilerinin hiçbir şey olmamış gibi devam ettiği için Bay Verkhovensky, bu olayın hastalıktan önce görülen bir kfbus olduğunu kabul etmişti. Nitekim, bu olaydan sonra, o gece hastalanmış ve hastalığı on bes gün sürmüş, dolayısıyla, kameriyede buluşmaları kendiliğinden son bulmuştu.

Bununla beraber, bu olayın bir kfbus olduğunu bile düşünse, yine de devamım her gün beklemiş ve bunun bitmiş olduğuna inanmak istememişti.

\*\*\*

Hatta, bütün hayatı boyunca giydiği giysilerini bile, Bayan Stavrogin, bizzat diktirmişti. Pek göz alıcı ve özel giysilerdi; uzun etekli, düğümleri neredeyse boğaza kadar iliklenen, fakat, üzerine çok güzel oturan bir ceket; yumuşak geniş kenarlı sapka (yazları hasır olurdu); iri bağlanmış, uçları sarkan beyaz kravat; gümüş baslı baston ve omuzlarına kadar uzanan uzun saç. Bay Verkhovensky'nin saçları koyu kahverengiydi. Son zamanlarda sakaklarından itibaren kirlasmaya başlamıştı. Daima sinek kaydı tıras olurdu. Gençliğinde çok yakışıklı olduğunu söylerler. Fakat kanımca, yasılığında çok daha etkili bir görünüşü vardı. Ayrıca, elli üç yaşında olduğu halde ona yaslı denemezdi. Fakat, kendini beğenmişliğin yanı sıra, genç olduğunu iddia etmekteyse, yaslı olmayı tercih eder ve yasıyla son derece gururlanırdı. Uzun boyu,

19'inci yapısı ve omuzlarına kadar dökülen saçlarıyla bir piskopos andırırdı. Ya da daha çok yazın bahçede, çiçek açmış bir leylak ağacının altındaki bankta, iki elini gümüş baslı bastonuna dayamış, yanında açık bir kitap, dalgın ve hülyalı gözlerle güneşin batisini seyrederken, otuz yıllarındaki yayınlarında yaptıklarının yanında bir de basma resmi çıkan oyun yazarı Kukolnik'i andırırdı. Kitaplarla ilgili olarak sunu söylemem gerekir ki, son zamanlarda okumaktan kaçınır görünürdü. Fakat bu, hayatının son anlarında olmuştur. Bayan Stavrogin'in sipariş ederek getirttiği çok sayıdaki gazete ve dergiyi devamlı olarak okurdu. Ağırbaşlılığından bir şey kaybetmemeye dikkat ederek Rus Edebiyatı'nın yaptığı ilerlemelerle yakından ilgilenirdi. Bir ara, iç ve dış politika ile ilgilenmiş; fakat, bundan kısa bir süre sonra nedense vazgeçmişti. Sık sık olagelen olaylardan biri de, bahçeye çıkarken yanına De Tocqueville'yi alması ve cebinde de bir Paul de Kock'u gizlice taşımıştıdır. Bununla beraber, önemsiz bir olaydır bu.

Parantez içinde kalmak üzere Kukolnik'in portresinden de bahsedeceğim. Bayan Stavrogin, henüz genç kızlığında Moskova'daki yatılı bir okulda öğrenciyken bu resim eline geçmişti. Yatılı okullarda her genç kızın, yazı ve resim öğretmenlerine *fsik* olduğu gibi o da bu portreye hemen *fsik* oldu. Fakat burada önemli olan, Bayan Stavrogin'in genç bir kızken yaptığı değil, o portreyi elli yaşına kadar çeyiz sandığında saklamasıdır. Belki, Bay Verkhovensky'ye diktirdiği elbiselerin o portredeki giysilere benzemesinin nedeni de budur. Fakat, sunun surası da muhakkak ki, bu da önemi olmayan bir noktadır.

İlk yıllarda ya da daha kesin söylemek gerekirse, Bayan Stavrogin'in yanında kaldığı sürenin ilk yarısında, Bay Verkhovensky, *hflf* bir kitap yazmayı düşünüyor ve her gün ciddi olarak kitabına başlamaya niyet ediyordu. Fakat, Bayan Stavrogin'in yanında kaldığı sürenin ikinci yarısında, bildiği her şeyi unutmuş görünüyordu. Günler geçtikçe bize sık sık şöyle söylerdi: "Çalışmaya hazır görünüyorum, bütün malzemeyi toplamış durumdayım fakat, her na-

20

silsa, çalısmaya bir türlü başlayamıyorum. Hiçbir şey yapamıyorum!" Sonra basını kederle önüne egiyordu. Süphesiz ki bu hareketi, fikir kurbanı olarak ününü bizim gözümüzde çoğaltmak içindi; fakat, kendisi başka bir şeyin pesindeydi. Çogu kez "Unutuldum! Artık kimseye faydalı değilim!" diye dert yanardı. Bu siddetli ümitsizlik, onda, özellikle ellinci yasinin sonlarına doğru görölmeye başlamıstı. Bayan Stavrogin, nihayet bunun ciddiyetini kavramıstı. Ayrıca, dostunun unutulmuş olduğunu ve kimseye yararlı olmadığı gerekçesini kabul edemezdi. Onun düşüncelerini saplantıdan kurtarmak ve bir yenilik vermek amacı ile onu Moskova'ya götürdü. Moskova'da dünya edebiyatının gelişmeleri ile yakından ilgilenen bir sürü dostları vardı. Bununla beraber, Moskova'ya gitmeleri bile yeterli olmamış gibi görünüyordu.

Garip bir zamandı; yeni bir heyecan vardı; geçmişteki sessizliğe benzemeyen, gerçekten garip bir şeydi. Her yerde hissedildiği kadar, Skvoreshniki'de de hissediliyordu. Kentimize kadar ulaşan birçok söylenti vardı. Gerçek, genellikle az ya da çok biliniyordu. Fakat, gerçeğe ek olarak belirli fikirlerin de geldiği açıktı ve önemli olan bu düşüncelerin asiri çokluguydu. Bu da çok sasirtici oluyordu. Bir kimsenin kendisini bu fikirlerle alistirması hemen hemen imkânsızdı ya da onların tam olarak ne anlama geldiğini anlamak mümkün değildi. Bayan Stavrogin kadın olduğu halde, onların anlamlarında gizli bir şey olduğundan süpheleniyordu. Hatta, gazete ve dergileri, dış ülkelerde basılmış yasak yayınları okumaya başlamıstı. Hatta, o günlerde, yavaş yavaş ortaya çıkan devrimci bildirileri bile okuyordu (onların hepsini temin edebiliyordu); fakat, bütün bunlar aklını karıstırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Mektuplar yazmaya başladı; fakat, mektuplarına çok az cevap alıyordu ve bu uzadıkça anlamlarını çözmek de zor oluyordu. "Bütün bu düşünceleri" açıklaması için, büyük bir ciddiyetle Bay Verk-hovensky'yi yanına çağırır, oysa onun yaptığı açıklamalar bile yetersiz kalırdı. Bay Verkhovensky'nin genel duruma bakışı yüksekti; unutulmuş ve kimseye yararlı olamama düşüncesine siki

21siki sarılmıstı. Nihayet, Bay Verkhovensky de hatırlandı; önceleri dış ülkelerde basılan dergilerde, sürgün bir düşünce suçlusu olarak anıldı ve çok geçmeden adı, ünlü yıldızlar arasında eski bir yıldız olarak Petersburg'da ağızdan ağıza dolasmaya başladı. Bazı nedenlerden ötürü Radsihchev ile karşılastırıldı. Sonra, biri ortaya çıktı ve onun ölüm haberini yayımlayarak, hakkında biyografik bilgi vereceğine dair söz verdi. Bay Verkhovensky birden dirildi ve gururlandı. Çağdas insanlara karşı duyduğu küçümseme derhal yok oldu ve bu hareketlere katılarak gücünü onlara göstermek arzusuyla yanıp tutustu. Bayan Stavrogin, derhal kendine olan güvenini tekrar kazandı ve yoğun bir çalışmaya girdi. Vakit geçirmeden Petersburg'a gitmeye, her şeyi yerinde öğrenmeye ve mümkün olursa, bütün inançları ile bu yeni işe atlamaya karar verdiler. Öte yandan, Bayan Stavrogin, kendi adına bir dergi yayınlamaya ve ömrünün geri kalan kısmını bu uğurda harcamaya niyetli olduğunu bildirdi. Durumun bu kadar ileriye gittiğini gören Bay Verkhovensky, daha fazla magrurlanmış ve Petersburg yolculuğunda Bayan Stavrogin'e patronluk taslamaya başlamıstı ki, bu durum Bayan Stavrogin'in gözünden kaçmamıstı. Bunu ileride hatırlayacağı kesindi. Aslına bakılacak olursa, onun bu yolculuğa çıkmasında önemli bir neden daha vardı; bu da, sosyeteedeki eski ilişkilerini yeniden canlandırmak amacıydı. Kendisini sosyeteye su ya da bu şekilde hatırlatması gerektiğine inanıyordu. Hiç değilse bir kere denemis olacaktı. Bu yolculuğun resmi nedeni, o sıralarda Petersburg Lisesi'ni yeni bitken tek oğlunu görmektir.

\*\*\*

Hemen hemen bütün kişi Petersburg'da geçirdiler. Büyük perhiz zamanı, her nasılsa, her şey gökkusagı rengini veren sabun köpüğü bir balon gibi sönüp bitti. Rüyalari da bir anda yok olmuş ve karışıklıklar aydınlanacağına büsbütün içinden çıkılmaz duruma girmisti. Bütün çabalamalara rağmen küçük bir ilişki dışında

22

yüksek sosyete ile tatmin edici bir bağ kurulamamıstı. Gururu incinen Bayan Stavrogin önce "yeni düşünüş"lere karşı asiri bir ilgi gösterdi ve evinde gece partileri vermeye başladı. Aydın kişilere davetiyeler gönderdi. Kısa bir süre içinde yüzlerce Bayan Stavrogin'in evinde toplanmaya başladı. Daha sonraları, artık davet edilmeden de gelmeye başladılar. Gelirken de arkadaşlarını da getirdiler. Bayan Stavrogin, hayatında bu kadar aydını birarada görmemisti. İnanılmaz derecede kendini beğenmiş kimselerdi. Bunu da sanki, baslıca görevleri buymuş gibi saklamıyorlardı. Bazıları (her ne kadar zararsızsa da) sarhos bile geliyor, fakat bu tutumlarını, sanki bir gün önce öğrendikleri zarafet belirtisi gibi gösteriyorlardı. Tümünün görünüsünde, bir şeyden son derece gu-rurlanıyormuş gibi bir hfi vardı. Her birinin yüzünden, çok önemli bir sır henüz öğrenmiş gibi garip bir anlatım yansıyordu. Birbirlerine küfür ediyorlar ve bundan gururlanıyorlardı. Ne yazdıklarını anlamak oldukça güçtü. Fakat birbirlerine küfür ederek konuşanlar arasında, elestirmenler, romancılar ve tiyatro yazarları, yergi yazarları ve muhabirler vardı. Bay Verkhovensky, onların arasında, hareketlerin yönetildiği en yüksek noktaya çıkmıstı. Bu zor bir yükselisti; fakat, onu açık kollarla karşıladılar. Bununla beraber, bir fikri temsil etmesi dışında onu tanıyan ve onun hakkında bilgi sahibi olan kimse yoktu. Onların arasında o kadar hünerlice davranışlarda bulundu, onları o kadar ikna etti ki, pek kurumlu ve görkemli tutumlarına rağmen Bayan Stavrogin'in salonlarına iki kere geldiler. Bu insanlar, çok ciddi ve son derece kibar kimselerdi; çok terbiyeli davranışları vardı; diğerleri onlardan açık olarak çe-kiniyorlardı; fakat,

kaybedecek zamanlari olmadigi da açikti. Toplantılara iki yada üç eski edebiyatçı da geliyordu. O tarihte bir rastlantı sonucu Petersburg'da bulunuyorlardı ve Bayan Stavrogin uzun süreden beri onlarla olan ilişkilerini en güzel ve hoş bir şekilde sürdürmüştü. Bu gerçekten ünlü sanatçıların çok sessiz olmaları ve bazılarının hiç çekinmeden toplantıda bulunan döküntü kişilere yanasmayı, Bayan Stavrogin'i hayrete düşürüyordu. İlk zamanlar, Bay Verkhovensky'nin sansi vardı; onlar tarafından tutulmuş ve

23edebi toplantılarda halkın önüne çıkarılmıştı. Böyle genel toplantıların birinde kürsüye ilk defa çıktığı zaman, bes dakika süreyle halk tarafından çilginca alkışlanmıştı. Dokuz yıl sonra bu olayı, sükran duygusundan çok artistik yeteneginden ötürü, göz yaşlarıyla andı. Bizzat kendisi, (sadece bana ve sir olarak) "Size yemin eder ve bu hususta bahse girerim ki" demisti. "O kalabalık arasında benim hakkımda en küçük bilgisi olan kimse yoktu." Kayda değer bir itiraftı bu; kürsüye çıktığı zaman, o heyecanının arasında durumunu açık olarak sezinledigine göre, keskin bir zekfisi var demekti; fakat diğer yandan, dokuz yıl sonra bu olayı içinde bir küskünlük duyarak hatırlaması keskin bir zekfisi olmadığının açık bir kanıtıydı. Bir ara toplanmış iki ya da üç protesto bildirisini imzalamaya zorlandı (kendisi bunların neyin aleyhine olduğunu bilmiyordu); onları imzaladı. Bayan Stavrogin de bazı "igrenç hareketler" aleyhine bir protesto imzalamaya zorlandı ve imzaladı da. Her ne kadar bu "yeni" adamlar Bayan Stavrogin'in partilerinde çoğunluğu oluşturalarsa da, bazı nedenlerden ötürü, Bayan Stavrogin'e, alaylı ve saklamadıkları bir küçümseme ile bakmalarının görevleri olduğunu düşünüyorlardı. Bay Verkhovensky, kederli anlarında, bu olaylardan söz ederken, Bayan Stavrogin'in, onu, o zamandan beri kiskandığını ima ederdi. Kuskusuz ki, Bayan Stavrogin, bu insanlarla işbirliği yapmak için ortak yönleri olmadığını biliyor, fakat, yine de asiri bağımlılık ve kadınlara vergi isterik bir sabırsızlıkla, onları evinde topluyordu. Daha önemlisi, daima bir şeyler olmasını bekliyordu. Gece toplantılarında çok az konuşur; arzu ettiği takdirde istediği kadar konuşabilecekken, genellikle dinlemeyi tercih ederdi. Bütün konuşmaları, sansürün kaldırılması, Rus Alfabeti' nin Latin Alfabeti ile değiştirilmesi, bir gün evvel sürgüne gönderilmiş olan biri, çarşıda olan uygunsuz bir olay, Rusya'daki yabancı uyrukluları göz önüne alarak federal bir mesrutiyet kurulmasının yararları, ordunun ve donanmanın kaldırılması, Polonya'nın Dinyeper nehrine kadar yeniden kurulması, tarımda reform ve siyasal bildiriler, verasetin, ailenin, çocukların, din adamlarının kaldırılması, kadın hakları, kimsenin bağışlamadığı Bay Krayevsky'nin debdebeli evi

24

ve su ya da bu konu üzerine oluyordu. Bu "yeni" insan sürüsünde dalavrecilerin çok olduğu kadar dürüst insanların da bulunduğu açıktı. Dürüst insanlar, kaba ve dürüst olmayanlardan çok daha anlaşılmaz kişilerdi; fakat, hangisi hangisinin oyuncuğu bilinemez. Bayan Stavrogin, bir dergi yayımlamak niyetinde olduğunu söylediği zaman, yaptığı toplantılara daha çok insan katılmaya başladı. Fakat, hemen hemen aynı anda, onun bir kapitalist ve kötü niyetli bir kişi olduğunu söylemeye başladılar. Bu suçlamaların teklifsizliği, ancak onların beklenmedik hareketler yapmaları ile denkleştirilebilir. Rahmetli Tümgeneral Stavrogin'in eski bir dostu ve meslektaşı olan, oldukça değerli (tabii kendi alanında), bizim çok inatçı ve huysuz olarak tanıdığımız, çok yiyen ve dinsizlikten çekinen yaşlı general Ivan Drozdov, Bayan Stavrogin'in böyle aksam toplantılarından birinde, tanınmış bir gençle tartışmaya girince, genç adamın ilk söylediği su oldu:

- Böyle konuşabildiğinize göre bir general olmalısınız.

"General" deyiminden daha kötü bir hakaret sözü bulamadığı için böyle söylemiş olmalıydı.

General Drozdov, birden parlayarak:

- Evet, efendim, dedi. Evet bir generalim, hem de tümgeneral. Çarıma büyük hizmetlerde bulundum. Ve siz, efendim, genç bir köpek ve dinsizin birisiniz.

Bu konuşmayı hiç de hoş olmayan bir rezalet izledi. Ertesi gün, bu olay basında yer almıştı. Generali derhal evinden kovmadığı gerekçesi ile Bayan Stavrogin'in "igrenç hareketi"ni protesto eder bir bildiri için imza toplanmaya başlandı. Resimli dergilerden birinde, Bayan Stavrogin'in, General'in ve Bay Verkhovensky'nin gurur kirici bir karikatürü, "üç gerici dost" başlığıyla yayımlandı. Hatta, bu karikatürün altında devrin en ünlü bir ozanı tarafından özellikle bu olay için yazılmış birkaç kelimelik bir yergi siiri de vardı. Kendimden sunu ekleyebilirim ki, o devirde, orduda general rütbesindeki subayların çoğu, sanki, hizmet ettikleri çar kendilerine

25aitmiş gibi, "Çarıma hizmet ettim..." sözünü kullanmak alışkanlığındaydılar.

Süphesiz, bu olay üzerine Petersburg'da kalmaları mümkün değildi. Özellikle, Bay Verkhovensky için Petersburg serüveni tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Kendisine hfkim olamayarak, sanatın imtiyazlarından söz ederek herkesin kendisine eskisinden daha fazla gülmesine neden olmuştı. Halkın önüne çıktığı son günde, "sürgün" olmasına güvenip, yurtseverce bir açıklıkla onların kalplerini etkileyeceğini tasarladığı bir konuşma yapmak istedi. "Ana Vatan" kelimesinin yararsızlığını ve saçmalığını kabul etmeye arzuluymuş; dinin zararlı olduğu fikrini kabul etmeye hazır olduğunu bildirdi; fakat, kararlı bir tavır takinip, Puskin'in her şeyden önemli, hem de çok önemli olduğunu bagıra bagıra söyledi. Öyle bir "yuh" çektiler, onu öyle bir yuhladılar ki, dinleyicilerin gözleri önünde, henüz kürsüden inmeden hüngür hüngür ağıladı. Bayan Stavrogin, onu yarı ölü bir halde eve götürdü. Saçma sapan mirildaniyordu:

- On m'a traite comme un vieux bonnet de cotton! (Bana kötü bir pamuk takke gibi davrandılar.)

Bayan Stavrogin, bütün gece onunla ilgilendi. Ona, defne yapragi ve kiraz kaynatip içirdi. Sonra gün agarincaya kadar:

- Hıf!f yararlanisiniz. Halkın önüne yine çıkacaksınız. Baska bir yerde degerinizi takdir edeceklerdir..., diye tekrarlayip durdu.

Ertesi sabah erkenden, içlerinden üçünün yabancı olduğu bes edebiyatçı centilmen, Bayan Stavrogin'i ziyarete geldi. Bayan Stavrogin'e, çıkarmak istediği derginin sorumlulugunu tetkik ettiklerini ve bir karara vardıklarını bildirdiler. Bayan Stavrogin, muhakkak ki, dergisinin sorumlulugunu inceleyip karar vermeleri için herhangi bir ricada bulunmamisti. Bu kisilerin vardıkları karar, dergiyi kurduktan sonra, serbest bir kooperatif tarafından idare edilmek üzere sermayesiyle birlikte onlara devredilmesi idi. Derhal Skvoreshniki'ye dönecek ve beraberinde "güne uymayan" Bay Verkhovensky'yi de götürmeyi unutmuyacakti. Haksizlik yapmak

26

amacinda olmadiklarindan, derginin sahibi oldugunu unutmayacaklar ve her yıl, net kazancin altida birini göndereceklerdi. Yapılan bu teklifteki en dokunakli husus, bu bes kisiden dördünün, kisisel bir çıkarları olmamasiydi.

Bay Verkhovensky, bu olay hakkında söyle söylerdi:

- Büyük bir saskinlik içinde Petersburg'dan ayrildik. Olanlardan bir sonuç çıkartamayacak kadar saskindim. Moskova'ya kadar, tekerleklerin tikirtilarina uyararak saçma sapan misralar söylemisim, Allah biliyor ya ne olduklarini, hiç hatirlamiyorum. Sanki, orada bir sey bulacaktim gibi kendime ancak Moskova'da gelebildim. Ah, dostlarim!..

Derin bir iç çekisiyle devam ederdi:

- Uzun bir süreden beri kutsal sayilan büyük bir düşüncenin, bazi bozguncular tarafından caddelerde sürüklenerek kendileri gibi sersemlelere götürülmesi, insanin içini nasıl hüzne bogar bilemezsiniz. Bu düşünceye birden, bitpazarında rastlarsiniz. Artık taninmayacak durumda, çamura bulanmis, üstünkörü bir tarafa atilmis, ne sekli kalmis ne armonisi, çocukların elinde oyuncak olmus görürsünüz! Hayir! Bizim zamanimizda baskaydi; elde etmeye çabalamadigimizdan degil. Hayir, hayir, hiçbir zaman böyle degildi. Artık hiçbir seyi tanıyamıyorum... Fakat bizim devrimiz yine dogacak ve sallantida olan her sey yine yerli yerine oturacak. Aksi halde kimbilir neler olacak?

\*\*\*

Petersburg'dan dönüşlerinden hemen sonra, Bayan Stavrogin, dostunu "dinlenmek" üzere Avrupa'ya yolladi; ayrıca, bir süre ayrilmaları gerektigini hissediyordu. Bay Verkhovensky, yolculuguna büyük bir coskunlukla basladi.

- Orada yeniden hayat bulacagim, diye mirildaniyordu. Nihayet, orada çalışmaya baslayabileceğim.

27Fakat Berlin'den gönderdiği ilk mektuplarında, yine eskiye dönüyordu.

Bayan Stavrogin'e:

"Kalbim kırık" diye yazdı. "Hiçbir seyi unutamıyorum. Berlin'deki her sey bana geçmisimi, ilk deliliklerimi ve istirabimi hatirlatıyor. Karim nerede? Onların ikisi de neredeler? Onlar için, hiçbir zaman degerli olmadigim iki melegim neredesiniz? Oglum, sevgili oglum nerede? Ve nihayet ben neredeyim? Bugün, sakalli Yunan Ortodoks soytarisi Andreyev diye biri, peut briser mon exi-tence en deux (varligimi ikiye bölerken)... falan filan."

Ogluna gelince, Bay Verkhovensky, onu ancak iki kere görmüştü. İlk görüşü dogdugu zaman, ikinci görüşü ise, yakin bir geçmiste, Petersburg'da üniversiteye girisinde olmustu. Daha önce de söylediğim gibi, oglunun bütün hayatı (geçimini Bayan Stavrogin sagliyordu) Skvoreshniki'ye bes yüz mil uzaklıktaki Orenburg ilinde geçmisti. Andreyev'e gelince, bizim ilden basit bir tüccar, dükkân sahibi, çok garip, kendi kendini yetistirmis bir arkeolojik ve antik Rus eserleri toplamaya merakli bir kimseydi. Ara sira, Bay Verkhovensky ile bilgi yarisina kalkar, çeşitli akımlar üzerine, özellikle, "gelisme" akimi üzerine onunla tartisirdi. Kir sakalli ve büyük gümüş çerçeveli gözlüklü, degerli tüccarin, Bay Verk-hovensky'nin küçük arazisinden (Skvoreshniki'ye yakin) satın aldığı kesimlik odun hesabından halen 400 ruble borcu vardı. Gerçi, Bayan Stavrogin, dostunu Berlin'e göndermeden önce, onun bütün ihtiyaçlarını karsilayacak kadar para vermisti; ama, Bay Verkhovensky belki kendi özel bir ihtiyaci için olacak, bu 400 rubleyi almakta ısrar etmisti. Andreyev, bir ay daha beklemesini söylediği zaman aglamakli oldu. Andreyev'in böyle bir erteleme istegine de hakki yok degildi; çünkü, Bay Verkhovensky'nin paraya ihtiyaci olduğu bir dönemde taksit borcunu, vakti henüz gelmedigi halde alti ay önceden ödemisti. Bayan Stavrogin, ilk mektubu büyük bir dikkatle okudu ve "Onların ikisi neredeler?" sözünün altini kalemle çizdi ve bir de tarih koyduktan sonra çekmecesine kilitledi. Bay

28

Verkhovensky süphesiz ki ölen iki karisini düşünmüştü. Bayan Stavrogin'in Berlin'den aldığı ikinci mektupta konu çok degisikti.

"Günde on iki saat çalışıyorum. (Bayan Stavrogin, keske yedi saat deseydi, diye mirildandi.) Kütüphaneleri dolasarak kitaplar karistiriyor ve notlar alıyorum; profesörlerle görüştüm. Soylu Dundasov ailesiyle eski dostlugumu yeniden canlandirdim. Bayan, Dundasov sahane bir kadın! Size çok saygıları var. Genç kocasi ve üç yegeni Berlin'deler. Gençlerle gün agarincaya kadar oturup söylesiyoruz ve hemen hemen Atina

partilerine benziyor; ama, onların incelik ve nezaketine saygı duymak gerekir; buradaki her şey soylu; bol müzik, İspanyol havası, insanların yeniden canlandırılmaları hülyası, ebedi güzellik, Sistine Meryem Ana tasfiri, karanlıkla değişen ısı; fakat, güneste bile lekeler vardır! Ah, dostum, benim soylu ve sadık dostum, kalben sizinle beraberim ve ben sizinim; daima sizinleyim, en tout pays (her ülkede), hatta, dans le pays de Makar et de ses veaux, (Makar'ın davar sürüsünü asla sürmediği yer), ki bunu hatırlarsınız, Petersburg'dan ayrılmadan evvel korku içinde titreyerek sözederdik. Bunları gülümseyerek hatırlıyorum. Siniri geçtikten sonra kendimi daha güvende hissettim; garip ve yeni bir duygu; bu kadar yıldan sonra ilk defa..." vesaire, vesaire.

Bayan Stavrogin mektubu katlarken:

-Hepsi saçma, diye karar verdi. Sayet gün isigına kadar Atina partilerindeyse, günde on iki saat kitap karıstıramaz demektir. Acaba, bu mektubu yazarken sarhos muydu? Dundasov denen kadın bana nasıl selam gönderebilir? Ama yine de çilginliklerini yapsın...

"Dans le pays de Makar et de ses veaux" deyisi, "Makar'ın davar sürüsünü asla sürmediği yer" "Sibirya'da" anlamına gelirdi. Bay Verkhovensky, Rus atasözlerini ve yerleşmiş halk deyimlerini en saçma bir şekilde Fransızcaya çevirirdi. Süphesiz ki, bunları çok iyi anlar, iyi tercüme edebilirdi; ama, bunu sırf laf olsun diye yapıyor ve ince zekâsının bir kaniti kabul ediyordu.

29Fakat, Bay Verkhovensky'nin bu coşkunluğu fazla uzun sürmedi. Avrupa'da ancak dört ay kalabildi ve hemen Skvoreshniki'ye döndü. Son mektupları, uzaktaki dostuna beslediği en duygulu sevgi sözleriyle dolu ve hasret gözyaşlarıyla ıslaktı. Sadık köpekler gibi evlerine asiri bir bağlılık gösteren insanlar vardır. İki dostun buluşmaları çok heyecanlı oldu. İki gün sonra her şey eskisi gibiydi; hatta, eskisinden de sıkıcı olmaya başladı. Bay Verkhovensky, on beş gün sonra bana çok gizli olarak "Dostum" dedi. "Sevgili dostum, kelimelerle anlatamayacağım bir şey öğrendim: Je suis un (ben bir) basit sigintidan, et rien de plus! (baska bir şey değilim) Mais r-r-rien de plus! (Baskabir şey!)"

\*\*\*

Hemen hemen dokuz yıl süren ve derin bir sessizlikle geçen devre başladı. Belirli aralıklarla basını omzuma dayayıp hiçkırarak ağlamaları mutluluğumuzla hiç de ilgili değildi. Bu süre içinde Bay . Verkhovensky'nin nasıl olup da sismanlamadığına hep hayret ederim. Oadaki bütün değişiklik, burnunun biraz daha kızarması ve biraz daha yumuşak huylu olmasından öteye gitmiyordu. Yavaş yavaş etrafını bir arkadaş grubu sarmaya başladı; ama, bu grup hiçbir zaman kalabalık olmadı. Her ne kadar Bayan Stavrogin, bizim grupla pek az ilgileniyor görünüyorsa da biz onu daima koruyucumuz olarak görüyorduk. Petersburg'da aldığı dersten sonra ilimize temelli olarak yerleşti. Kızları şehirdeki evinde, yazları ise, şehir dışındaki konagında geçirirdi. Bizim tasra sosyetemizde geçen son yedi yıl sırasında, Bayan Stavrogin bu kadar etkili ve otoriter olmamıştı; yani, simdiki valimizin atanmasına kadar geçen süre içinde. Önceki valimiz, unutulmaz, iyi tabiatlı Ivan Osipovich, Bayan Stavrogin'in yakın bir akrabasıydı ve ona bazı yardımlarda bulunmuştu. Valinin karısı Bayan Stavrogin'i hosnut edemeyeceğinden son derece korkar, tir tir titrerdi. Tasra sosyetemiz de ona son derece büyük bir saygıyla bağlıydı. Bu bakımdan, Bay Verk-

30

hovensky'nin durumu da sarsılmaz bir noktadaydı. Kulübe üyeydi, kfgit oyununda kaybettığı zaman ağırbaşlılığını hiç bozmazdı. Gerçi, ona sadece bir "öğretim üyesi" olarak bakarlardı; ama, herkes sayardı. Daha sonraları, Bayan Stavrogin onun ayrı bir evde oturmasına razı olduğu zaman, kendimizi eskisinden çok daha özgür hissettik. Haftada iki kere evinde toplanırdık; sampanyaya acımadığı zamanlar toplantılarımız çok daha neseli olurdu. Sarap, yine Andreyev'in dükkfından gelirdi. Bayan Stavrogin her altı ayda bir dükkfnin borcunu öderdi ve bu borcun ödendiği gün, Bay Verkhovensky daima sinirsel gastrit sancılarında kıvranıp dururdu.

Grubun en yaslı üyesi, Liputin adında, orta yaşlı bir memur, ilde dinsizliği ile tanınan büyük bir liberal adamdı. İkinci kez genç ve güzel bir kadınla evlenmiş ve oldukça yüklü bir drahoma almıştı. Ayrıca, yetiskin üç kızı vardı. Ailesini, Tanrı korkusu içinde ve kafes arkasında yasatırdı. Son derece cimriydi. Maasından artırdığı para ile bir ev satın almış ve oldukça yüklü bir para da biriktirmişti. Huzursuz bir adamdı ve isinde de fazla yükselememişti. Halk arasında pek sayılmaz ve yüksek çevrelere alınmazdı. Ayrıca, birçok kere siddetle cezalandırılmış, son derece dedikoducu ve iftiracı bir adamdı. Bir keresinde, bir subay tarafından ve bir keresinde de iyi ve tanınmış bir aile reisi olan toprak sahibi bir adam tarafından cezalandırılmıştı. Fakat, onun keskin zekâsını, araştırıcı zihnini ve kendisine özgü canlı nesesini severdik. Aslında, Bayan Stavrogin onu hiç sevmezdi; fakat, nasılsa, Bayan Stavrogin'le beraber olduğu zaman onun hosuna gidecek bir şeyler yapmayı basarırdı.

Bayan Stavrogin, geçen yıl grubumuza giren Shatov'u da sevmezdi. Shatov, daha önceleri öğrenciydi; fakat, bazı olaylardan sonra üniversiteden atılmıştı. Çocukluğunda Bay Verkhovensky' nin öğrencisiydi ve Stavrogin'in bir kölesi olarak dünyaya gelmişti; son usaklarından biri olan Pavel Fedorov'un oğluydu ve Bayan Stavrogin'in çok iyiliğini görmüştü. Shatov'un gururunu ve nankör olusunu hoş karşılamamıştı ve üniversiteden atılır atılmaz hemen ona kosmamasını kesin olarak bağışlamıyordu; tersine, Shatov o zaman

31Bayan Stavrogin'in acele olarak gönderdiği mektuba bile cevap vermemiş; münevver bir tüccarın çocuklarına, büyük bir alçakgönüllülükle öğretmen olmayı üstün tutmuştu. Öğretmenden çok çocukların eğitmeni olarak tüccar ailesi ile birlikte Avrupa'ya gitmişti; o zamanlar Avrupa'yi görmek için çok sabırsızlanıyordu. Çocukların aynı zamanda bir de bakicisi vardı; bu bakici, ailenin tam yolculuğa çıkacağı zaman, çok az bir ücreti kabul ettiğinden ötürü tutulmuş, sen ve canlı bir Rus kızıydı. İki ay sonra tüccar, bu kızı "serbest fikirli" diye isten çıkardı. Shatov da kızın pesinden gitti ve Cenova'da evlendiler. Üç hafta beraber yasadılar ve sonra aralarında ortak bir bağ olmadığını anlayan özgür insanlar gibi ayrıldılar; tabii, ayrılmalarının bir nedeni de yoksulluklarıydı. Bundan sonra, Shatov, Avrupa'da uzun süre tek başına dolastı durdu. Bazı limanlarda hamallık ve sokaklarda boyacılık yaparak yetersiz bir kazançla kit kanaat geçindi. Nihayet, bir yıl önce, doğduğu şehre döndü ve dönüşünden bir ay sonra topraga verdiği yaslı halasının evine yerleşti. Bayan Stavrogin tarafından yetistirilen, onun göz bebeği, zenginlik içindeki kız kardeşi Dasha'yi çok seyrekle görüyor ve onunla bir ilişki kurmuyordu. Aramızda daima içine kapanık durur ve pek konuşmazdı; ama, ara sıra, inançlarına dokunulduğunda, öfkeyle ağzına geleni söylemekten kendini alamazdı. Bay Verkhovensky bazen alay ederdi: "Shatov'la tartismaya başlamadan önce onu sıkıca bağlamak gerekiyor"; fakat, onu severdi. Shatov, Avrupa'da, eski inançlarını kökten değiştirmiş ve savurganlıktan vazgeçip tutumlu olmuştur. Sabit bir fikre saplanan ve bu fikri aklından silip atamayan ülküsel Rus kişilerden biriydi. Onların böyle düşüncelere karşı koyacak güçleri yoktur; fakat, ona ihtirasla bağlıdır ve bundan sonra bütün ömürleri, sanki üzerlerine çökmüş, onları yarı yarıya ezen büyük bir taşın altında istirapla geçer. Görünüşte Shatov inançlarına tamamen uymuş görünürdü: kaba, sarı saçları karmakarışık, kısa, geniş omuzlu, kalın dudaklı, gür kaslı, kırıksık alınlı ve sanki daima bir şeyden utaniyormuş gibi önüne bakan ve dostça olmayan bakışlı bir gençti. B asında daima, bir türlü yatmayan bir tutam saç vardı. Yirmi yedi ya da yirmi sekiz yas-

32

larındaydı. Bayan Stavrogin bir keresinde ona dik dik baktıktan sonra:

- Karışının ondan kaçmasına hiç sasmıyorum, demisti.

Yoksulluğunu dikkate almadan elinden geldiği kadar temiz giyinmeye gayret ederdi. Bayan Stavrogin'den yine yardım istememiş, kit kanaat geçinip gidiyordu. Dükkanlarda çalışarak her çeşit işi görürdü. Bir zaman, tezgahı yardimcisi, başka bir zaman da bir tüccarın yardimcisi olarak, vapurla mal götürecekti; fakat, yola çıkmadan önce hastalandı. Umursamadan katlandığı yoksulluğun derecesini ölçmek bence çok güçtür. Hastalığından sonra, Bayan Stavrogin, kimliğini gizleyerek, kimsenin haberi olmadan ona, 100 ruble gönderdi. Fakat, paranın nereden geldiğini öğrendi; biraz tereddütten sonra kabul etti ve Bayan Stavrogin'e teşekkür etmek için gitti. Bayan Stavrogin onu büyük bir sıcaklıkla karşıladı; ama, o, Bayan Stavrogin'in umduğunu veremedi. Tek kelime söylemeden, mahcup mahcup önüne bakıp aptal aptal gülümseyerek bes dakika kadar Bayan Stavrogin'in yanında oturdu. Birden, Bayan Stavrogin'in söylemek istediklerini bitirmesini beklemeden, yerinden kalktı; acemice ve kaçamak bir selam verdi. Utancından kıpkırmızı olmuştur. Saskinliği arasında Bayan Stavrogin'in çok değerli bir sehпасına çarpıp, sehpanın devrilerek kırılmasına neden oldu; sonra, utancından yerin dibine geçercesine Bayan Stavrogin'in yanından ayrıldı. Bu olaydan sonra, Liputin, Shatov'a siddetle çattı. Eski hanımından sıkılmadan 100 ruble almasına, üstelik ona teşekkür bile etmemesine son derece sinirlendi. Ona söylemediğini bırakmadı. Shatov, ilin kenar mahallerinin birinde tek başına yasar ve içimizden kimsenin gidip onu görmesine razı olmazdı. Bay Verkhovensky'nin toplantılarına düzenli olarak gelir ve ondan ödünç gazete ve kitap alırdı.

Bay Verkhovensky'nin toplantılarına gelen, ilimizin memurlarından olan, Virginsky adında genç bir adam daha vardı. Her bakımdan Shatov'dan tamamen değişik karakterde gibi görünür, fakat biraz ona benzerdi. O da "evcil" bir gençti. Son derece sessiz,

33otuzuna yeni basmış, özellikle kendi kendini yetistirmiş, iyi öğrenim görmüş bir gençti. Yoksul, evli, küçük bir devlet memuruydu ve halasıyla baldızına da bakıyordu. Karısı ve ailenin içindeki bütün kadınlar en ileri düşünceleri taşıyan insanlardı; ama, çok kaba görünüşleri vardı. Bay Verkhovnsky'nin başka bir konu üzerine söylediği gibi, "sokaga düşen bir fikir" olayıydı. Her şeyi kitaplardan alıyorlardı ve Petersburg ya da Moskova'daki küçük ilerciler gruplarımızın ilk söylentilerinde her şeylerini feda etmeye hazırıldılar. Yeter ki böyle bir şey onlardan istenmiş olsun. Bayan Virginsky ilimizde tecrübeli bir ebeydi; genç kızlığında Petersburg'da uzun süre kalmıştı. Virginsky'nin kendisi de çok temiz kalpliydi ve su muhakkak ki, hayatımda bu kadar onurlu ve inançlarında tutkuyla bağlı bir adama çok ender rastlayabilirdim. Bana, çoğu kez gözleri parlayarak "bu parlak umutlardan hiçbir zaman geri kalmayacağım" derdi. Bu "parlak umutlar"dan sakın ve duyarak söz ederken, daima sanki, bir sirdan söz ediyormuş gibi, yarı fısıltıyla konuşurdu. Oldukça uzun boylu, fakat son derece zayıf ve dar omuzlu, seyrekle kızıl saçlıydı. Bazı düşünceleriyle Bay Verkhovensky'nin ustalikle alay etmesini uysallikle karşılar; fakat, bazen Bay Verkhovensky'ye ustalikle cevap verir ve onu güç duruma sokardı. Bay Verkhovensky ona çok iyi davranırdı; zaten genellikle hepimize babacan davranırdı.

Virginsky'ye, alayci bir tavırla:

- Hepiniz 'yari-pismis' kimselersiniz, derdi. Sizin gibi olan herkes de böyledir. Ama yine de, itiraf etmeliyim ki, Virginsky, Petersburg'da chez ces s,minarites (toplantılara katılanlarda), 'dar-düşüncelliliği' sizde görmedim;

fakat, yine de 'yari-pismis'siniz. Shatov tamamen pismis olmayı çok arzu ederdi; fakat korkarım ki, o da, sadece yari-pismistir.

Liputin sordu:

- Peki ben nasilim?

- Siz sadece ikisinin ortasindasınız, ki böyle olmanız her yerde geçerlidir... kendinize göre.

34

Liputin bu söze gücendi.

Resmi nikâhı üzerinden henüz bir yıl geçmeden, Virginsky hakkında, karısının aniden onu bırakmak istediğine Lebyatkin'le anlaşılmış olduğu söyleniyordu. Sözü edilen Lebyatkin, ilimize yeni gelmiş, daha sonraları çok şüpheli bir kişi olduğu ve söylediği gibi yüzbaşı olmadığı anlaşılmıştı. Bütün bildiği, büyük burmak, içmek ve akla gelmeyen saçmalıklar üzerine konuşmaktı. Bu adam, yüzüstü bir şekilde Virginsky'lerin evine yerleşti. Baskasının sirtından geçirmek pek hoşuna gidiyor olmalıydı. Nihayet, evin efendisinin evlilik hayatını tehlikeye soktu. Karısı tarafından bosanma ihtarı yapıldıktan sonra Virginsky'nin söyle söylediğini anlattılar:

- Dostum, su ana kadar seni sadece seviyordum; fakat, şimdi sana saygı duyuyorum.

Fakat, bu eski Roma sözünün gerçekten söylenmiş olduğundan kustu duyarım; tersine, onun yüksek sesle ağladığı söylenir. Bir gün, Virginsky'nin açığa çıkmasından on beş gün sonra, bütün aile hep beraber, arkadaşları ile çay içmek için il dışındaki bir korulukta piknige gitti. Virginsky asiri derecede neseliymiş gibi görünüyordu. Hatta, dansa bile katıldı; fakat, aniden ve belirli bir tartışma olmadan, tek başına kankan dansı yapan dev Lebyatkin'i saçlarından tutup yere devirdikten sonra bağırıp çağırarak, ağlayarak yerlerde sürüklemeye başladı. Dev o kadar korkmuştu ki, yerlerde sürüklendiği sürece ne tek bir kelime söyleyebilirdi ve ne de kendini korumak için bir hareket yapabildi; fakat, bundan sonra kurtulup ayağa kalktığı zaman her namuslu insan gibi yüzü kıpkırmızı oldu. Virginsky, bütün geceyi, karısının önünde diz çöküp özür dilemekle geçirdi; fakat, bütün çabaları bosuna oldu; çünkü, Lebyatkin'den özür dilemeyi reddetmişti. Ayrıca, inancının kit olduğu bir kadına, yanlış anladığı bir şeyi anlatırken, onun ayaklarına kapanmasının gereksiz olduğu söylendi. Yüzbaşı, kısa bir süre sonra kayıplara karıştı; fakat, yakın zamanda kız kardesiyle beraber, yeni yeni amaçlarla tekrar ortaya çıktı, bundan daha sonra sözedeceğim. Zavallı "evcil"ın kalbini bize açmak alışkanlığında

35 olması ve bizim arkadaşlığımıza ihtiyacı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bununla beraber, ailevi konularından bize söz etmiş olduğunu hiç sanmam. Sadece bir kere, Bay Verkhovensky'den birlikte, dönerken durumunu kapalı bir ifadeyle anlattı; ama birden kolumu yakaladı ve büyük bir coşkuyla haykırdı.

- Bu bir şey değil! Sadece özel bir olay. "Sorun"umuzla hiçbir şekilde ilgili değildir, olamaz da.

Arada sırada toplantılarımıza katılan konuklarımız da olurdu. Yüzbaşı Kartuzov gibi, Lyamshin adında bir Yahudi de zaman zaman ortaya çıkardı. Araştırıcı bir zekâyı sahip olan yaşlı bir centilmen de toplantılara katılırdı; ama, adamcagiz öldü. Liputin bir gün, Sloczewski adında sürgün bir Polonyalı papaz getirdi; onu bir süre için aramıza kabul ettik. Daha sonraları toplantılarımıza katılmasını izin vermedik.

\*\*\*

Bir ara ilde, grubumuzun, serbest düşüncenin, kötülüğün ve dinsizliğin yuvası olduğu söylentileri dolardı; bu söylentiler, aklımda kaldığına göre, daima esrarlıydı. Fakat, grubumuzda bütün yaptığımız, en masum, eğlenceli, neseli tipik Rus liberaline ait konuşmalardı. "Daha yüksek liberalizm" ve "daha yüksek liberal"; yani, hiçbir gayesi olmayan bir liberal sadece Rusya'da mümkündür. Her akıllı insan gibi Bay Verkhovensky'ye de bir dinleyici gerekti ve buna ek olarak, düşünceleri yaymak gibi yüksek bir görevin yerine getirildiğine inancı olması gerekirdi. Ve nihayet, sampanya içebileceği; bir sise sarabın basında, Rusya hakkında çok iyi bilinen gerçekler ve "Rusyalının ruhu"ndan, genellikle Tanrıdan, özellikle "Rusyalının Tanrısı"ndan söz edebileceği; herkesin bildiği ve yüzlerce defa tekrarlayarak ezberlediği Rusya'daki skandal haberlerini tekrarlayabileceği biri olmalıydı. Skandal söylentilerinin ilde ayrıntılarıyla anlatılmasından, ara sıra, sert ve üstün ahlâk ka-

36

rarlarına varılmasından ötürü bir karşılık gütmüyorduk. Aynı zamanda, Dünya sorunları, Avrupa'nın kaderi ve insanlığın geleceği üzerine tartışıyorduk; önceden haber vermek moda olduğuna göre, Fransa'da krallığın kalkması, ile beraber, Fransa'nın ikinci planda kalan bir devlet haline geleceğini ve bunun çok geçmeden olacağını kesinlikle ileri sürüyorduk. Papanın Birleşik İtalya'da basit bir Baspiskopos rolünü kabulleneceğine dair çok önceden kehanette bulunmştuk ve bu bin yıllık sorunun, insanlık düşünceleri, endüstri ve demiryolu çağımızın çok önemsiz bir konusu olduğuna ilişkin bir kustu duymamıştık. Fakat, "Rus'un daha yüksek liberalizm"ı, daima her şeyi silip atıyordu. Bay Verkhovensky bazen 'sanat üzerine konuşur ve bu konuşmaları da oldukça güzel olurdu; ama, biraz belirsiz olurdu. Ara sıra Bay Verkhovensky gençlik arkadaşlarından söz ederdi; bunlar, Rus gelişme tarihinde isim yapmış kimselerdi, onları saygıyla anar; ama, bu ilgisi biraz da kıskançlık içerirdi. Sayet canımız çok sıkılacak olursa, çok güzel piyano çalan ufak tefek Yahudi Lyamshin, (postanede memurdu) piyanonun başına geçer, bir şeyler çalmaya başlar, arada domuz, gök gürültüsü, ilk çocuğuna lohusa kadın ve yeni doğmuş çocuk taklidi falan yapardı. Zaten onu sırf bunun

için çağırırdık. Çok içip, iyice sarhos olduğumuzda, (sık olmamakla beraber bazen sarhos olurduk) heyecanlanırdık. Bir keresinde, Lyamshin'in esliğinde, avazımız çıktığı kadar "Marseillaise" (Fransız Milli Marsi) sarkisini söyledik; ama, bunun bütün gece sürüp sürmediğini bilmiyorum. 19 Subat'ta, kölelerin esaretten kurtulmasının büyük gününde heyecanla toplandık ve bize erismesinden çok önce onu karşılamak için içmeye, sefine kadeh tokusturmaya başladık. Bu çok zaman önceydi; Shatov'la Virginsky'nin gelisinden önceydi; o zamanlar Bay Verkhovensky, halen Bayan Stavrogin'in evinde oturuyordu. Büyük günden bir süre önce, Bay Verkhovensky kendi kendine, eski bir liberal toprak sahibinin yazmış olması muhtemel, herkesçe tanınmış, biraz gerçeğe uymayan bir dizeyi mirıldanmak huyunu edinmişti.

37Köylüler geliyor, baltalar ellerinde, Kötü bir şey olmak üzere...

Tam sözlerini hatırlayamamakla beraber böyle bir şey olması gerekir. Bayan Stavrogin, bir gün, onun böyle mirıldandığını duydu ve:

- Saçma! Saçma!, diye haykırarak rastlantıyla orada hazır bulunan Liputin ve Bay Verkhovensky'ye alayla söyle dedi:

-Ülkemizin emlak sahipleri, kazandıkları zaferden sarhos olan eski kölelerinden ciddi bir zarar görecektir olurlarsa çok acikli olurdu.

Ve sahadet parmağını boğazının etrafında dolastırdı.

Bay Verkhovensky iyi niyetle cevap verdi:

-- Cher ami, inanin (ayni isareti tekrarladi) onlarin yapacaklari kötü bir hareket ne toprak sahiplerine, ne de ulusumuza yararli olur. Anlayisimize baslica engel kafalarimiz olduguna göre, onlar da olmazsa hiçbir şey yapamayiz.

Sunu da ekleyeyim ki, bizi destekleyen birçok insan, bildirinin yayınlanacağı gün, Liputin'in önceden söylediği gibi, olağanüstü bir olayın meydana gelmesini bekledi. Köylülerin ve Devletin, sözüm ona, ileri gelenleri bile böyle bir olayı beklemişlerdi. Bay Verkhovensky'nin de böyle bir şeye inandığını zannediyorum ki, büyük günün hemen aksami Bayan Stavrogin'e kendisini Avrupa'ya göndermesi için ricalarda bulunmaya başladı; kısa zamanda hu-zursuzlaşmıştı. Fakat, büyük gün geçti ve Bay Verkhovensky'nin yüzüne yine magrur bir gülümseme geldi. Genellikle Rusların karakterleri, özellikle Rus köylülerinin karakterleri hakkında birkaç ilginç söz söyledi.

Konusmasının sonlarına doğru:

- Acelesi olan insanlar gibi, dedi. Biz de sevgili köylülerimize 'çok aceleci davrandık. Onları modaya soktuk ve edebiyatımızın

bütün bir bölümü, sanki yeni bulunmuş bir hazineymiş gibi yıllarca

38

onlardan sözettik. Kirli kafalarına defne dalından çelenk koyduk. Rus köyü, bin yıldan beri bize, Kamarinsky dansından başka bir şey vermedi. İnsanlık duygusundan yoksun garip bir Rus sairî, büyük Rasel'i sahnede ilk gördüğü zaman, heyecanla haykırdı: "Rasel'i bin Rus köylüsüne degismem." Daha ileri gitmeye hazırım: Rusya'daki bütün köylüleri bir Rasel ugruna severek feda ederdim. Olayları daha ayık olarak görmenin zamanıdır ve bouquet de l'imp,atrice (İmparatoriçe'nin buketi) için doğal asaletimizde yanılmamalıyız. Liputin derhal kabullendi; fakat, Rus köylüsünü yalan söylemeden övmenin o zaman için gerekli olduğunu, hatta yüksek sosyete hanımlarının bile Grigorovich'in romanı "Zavallı Sefil Anton"u okurken çiftliklerinin kfhıyalarına mektup gönderip, artık kölelere mümkün olduğu kadar insanca davranılmasını istediklerini söyledi.

Kötü bir sans eseri olarak, Anton Petrov olayıyla ilgili söylentilerin hemen ardından Skvoreshnik'den on mil uzaklıkta bir karışıklık oldu. Oraya acele olarak bir askeri birlik gönderdiler. Bay Verkhovensky bu kez o kadar heyecanlandı ki bizi bile korkuttu. Kulüpte bagira çağıra, oraya daha fazla asker gönderilmesinin gerekli olduğunu ve başka bölgeden telgrafla yardım istemelerinin şart olduğunu söyledi, kosarak valiye gitti ve onu, bu iste bir parmağı olmadığına inandırmaya çalıştı. Eski ilişkilerinden dolayı kendisini bu işe karıştırmamasını rica etti ve Petersburg'daki gerekli yerlere, vermiş olduğu ifadenin rapor edilmesini istedi. Allatılan ki, bu olay kötü sonuçlar doğurmadan sönüp bitti; fakat, o zaman Bay Verkhovensky'ye hayret etmeme engel olamadım.

Çok iyi bilindiği gibi üç yıl sonra, halk milliyetçilikten sözetmeye başladı ve "kamuoyu" doğdu. Bay Verkhovensky bol bol gülüyordu.

-Dostlarım, diye talimat veriyordu. Gazetelerde yazdıktan gibi milliyetçiliğimiz hakikaten 'doğdu' ise, çocuklarımız hflf okulda, bir Alman okulunda, bir Almanca kitabın basına oturmuş ve bitmeyecekmiş gibi görünen Almanca dersini tekrarlayıp duruyor.

39Alman öğretmen arzu ettiği an, onu, önünde diz çöktürür. Alman öğretmeni takdir ederim; fakat, hiçbir şeyin olmadığı, böyle bir şeyin dogmamış olduğu, her şeyin eskisi gibi Allah'ın buyurduğuna göre olması daha olasıdır. Görüşüme göre Rusya için bu yeterli, pour nôtre sainte Russie (bizim aziz Rusya'mız için). Ayrica, bütün, bu Slav hareketleri ve uluslar, yeni olabilmeleri için çok eskidirler. Aslında, milliyetçilik, sadece Moskova kulüplerinde konuşulması dışında, vatanımızda hiçbir zaman var olmamıştır. Tabii Prens Igor'un zamanından söz etmiyorum. Aslında bütün bunlar- bos oturmanın sonucudur. Her şey, asillerden sonra gelen tabakanın sevimli, kültürlü ve garip ıssızlığından dogmaktadır. Son otuz bin yıldan beri aynı şeyi



tekrarlayıp duruyoruz. Kendi çalışmalarımızla nasıl yaşanacağını bilmiyoruz. Şimdi "dogus" üzerine yapılan bütün söylentiler kamuoyundan ibarettir; yoksa, gökten zembille, mi indi, dersiniz? Kendimize ait fikirlerin ortaya çıkması için, önce . kendimize ait bir isin bulunması gerektiğini anlamıyorlar mı? Bir şey verilmeden bir şey almak asla söz konusu, olamaz. Eğer çalışırsak, o zaman kendimize özgü bir fikrimiz olabilir. Ama, hiçbir zaman çalışmayacağımız için şimdiye kadar bizim yerimize çalışanlar, yani Avrupa, son iki yüzyıldan beri öğretmenimiz olan Almanlar, bizim hesabımıza düşüneceklerdir. Ayrıca, Rusya, Almanlar olmadan ve çalışmadan kendi basımıza çö-zümleyemeyeceğimiz kadar büyük bir sorundur, bizim için. Son yirmi yıldan beri her şeyimi ortaya dökerek toplumu çalışmaya zorladım. Ömrümü bu yola verdim; yararlı olacağına bütün kalbimle inandım. Artık inanmıyorum ama, çan çalmaya devam ediyorum, son nefesime kadar da çalmaya devam edeceğim; onları bu yöne doğrultana kadar ipe asılmaktan geri kalmayacağım.

Yazık ki, sadece basimizi salladık. Büyük bir heyecanla alkışladık. Fakat baylar, bugün hflf ve sık sık böyle 'sevimli', 'zekice' liberal Rus saçmalıklarını duymaz mıyız?

Öğretmenimiz Tanrı'ya inanırdı; bazen "anlamıyorum" derdi. "Neden herkes benim dinsiz olduğumu düşünür? Allaha inancım

40

vardır, mais distinguons (ayırıldılması gerekir) Ona, sadece benim içimde varlığını hissettiğim bir yaratığa inandığım gibi inaniyorum. Benim, Nastasya'nın (hizmetçisi) inandığı gibi, ya da "ne olur ne olmaz" diye bazı beylerin inandığı gibi, ya da sevgili Shatov'umuzun inandığı gibi inanmami bekleyemezsiniz; fakat hayır. Shatov söz konusu olamaz; çünkü, Shatov, bir Moskova Slavophil'i gibi zorlukla inanır. Hristiyanlığa gelince, onlara ne kadar saygı duyarsa duyayım Hristiyan değilim. Daha çok büyük Goethe ya da eski bir Yunanlı gibi eski bir putperestim. George Sand'in büyük bir ustalıkla anlattığı gibi, Hristiyanlık kadını anlayamamıştır. Kiliseye gidip gitmediğime ve oruç tutup tutmadığıma gelince, bunları yerine getirip getirmedigimle neden ilgilendiklerini bir türlü anlayamam. Yerli casuslarımız ne kadar gayret ederlerse etsinler, İsa'nın müridi olmak istemiyorum. 1847'de yurtdışında olan Belinsky'nin, "bir çeşit Allaha" inaniyor diye sitem ettiği o ünlü mektubunu Gogol'a göndermiş olduğu bilinir. Entre nous soit dit (aramızda kalmalı), Gogol (o zamanın Gogol'ü) o cümleyi ve tüm mektubu okuduğu zamandan daha komik bir şey olabileceğine aklım ermiyor!.. Ama gülünç tarafını bir kenara bırakıp, gerçekleri daima kabullenen bir kimse olarak, sadece onları gösteririm ve: Onlar erkektir!, derim.. Vatandaşlarını nasıl seveceklerini, onlar için nasıl üzüleceklerini, onlar için her şeylerini nasıl feda edebileceklerini bilirlerdi; aynı zamanda, onlardan uzak kalmayı ve onlar için bazı şeyleri yapmamanın gerektiğini de bilirlerdi. Belinsky gibi bir adamın, kurtuluşu, yagsız havuçlu bezelye yemeginde aramasını nasıl bekleyebilirsiniz!..

Fakat, sözün burasında Shatov söze karıştı.

Sandalyesinde huzursuzca kimildadıktan sonra, yere bakarak mirildandı:

- Söylediğiniz bu adamlar halkı hiçbir zaman sevmemişlerdir, onlar için hiç acı çekmemişlerdir ve onlar için hiçbir şey feda etmemişlerdir, daha çok, kendi rahatları için ancak tasavvur etmişlerdir.

41 Bay Verkhovensky, öfkeyle haykırdı:

- Onlar halkı sevmemişler mi? Ah, Rusya'ya o kadar çok sevmişlerdir ki!

Shatov da gözlerinden ateş püskürerek haykırdı:

-Ne Rusya'ya ne de halkı sevdiler. Bilmedigin şeyi sevemezsin ve onların Rus halkından haberleri bile yok! Hepsisi, siz de onlara dahilsiniz. Rus halkına aldirmadılar bile, özellikle Belinsky; bu, Gogol'a yazdığı mektuptan belli olmuştur. Belinsky, tamamen Krylov'un efsanesindeki meraklı adam gibi, antika esyalar müzesindeki canlı filin bile farkına varamıyor; fakat, bütün dikkatini Fransız sosyalist bokböceklerine veriyor; onların ötesine bile geçemiyor. Bununla beraber, onun hepinizden çok daha kafalı olduğunu sanırım. Siz sadece halka aldiris etmemekle kalmadınız, onlara asiri bir iğrenmeyle baktınız. Halk deyince aklınıza sadece Fransız halkı geldi; hem de sadece Paris'te yaşayanlar ve Rus halkının onlara benzememesinden utandınız. Bu, çıplak bir gerçektir! Halkı olmayan insanın Tanrısı da olmaz. Suna kesinlikle inanın ki, halka karşı anlayışlarını azaltınlar ve onlarla ilişkilerini kaybedenler, kısa zamanda ve bu ölçüde kendi öz babalarının bile güvenini sarsacak bir dinsiz ya da kötü bir insan olacaktır. Gerçekten söz ediyorum! Birçok bakımdan bunun doğruluğu tanımlanmıştır. Bu nedenledir ki, hepiniz ve hepimiz bu konuda, ya can sıkıcı dinsizler ya da sadece kötü kisileriz. Siz de Bay Verkhovensky. Sizi bunun dışında tutmuyorum. Aslında tüm konuşmam sizi düşünerek oldu. Bunu bilerseniz memnun olacağım.

Her zaman olduğu gibi böyle bir monologu bitirince (ve bu sık sık olurdu ona) Shatov sapkasını kaptı ve kapiya yöneldi. Artık her şeyin bittigine ve Bay Verkhovensky ile bütün ilişkilerinin tamamen kesildiğine inancı vardı. Fakat, Bay Verkhovensky onu daima tam zamanında durdurmayı basarabiliyordu.

Oturduğu koltuktan elini babacan bir tavırla uzatarak:

- Bütün bu konuşmalardan sonra barışsak nasıl olur, Shatov,' derdi.

42

Kaba ve utangaç olan Shatov ince ve kibar olmaktan hoşlanmazdı. Distan kaba bir insan olmakla beraber, içten son derece duygulu ve ince bir insandı. Bazen ölçüyü kaçırdı; ama, bundan sıkıntı duyan yine kendisi olurdu. Bay Verkhovensky'nin sözlerine karşılık içinden bir şeyler mirıldanarak ve iri bir ayı gibi yerinde

kapirdanarak birden gülümser, sapkasini elinden atarak, yine eski yerine otururdu. Tabii, bu olaydan sonra hemen sarap ortaya gelir, Bay Verkhovensky uygun bir seyin, daha çok eski günlerin önderlerinden birinin anisina kadeh kaldirirdi.

2

## PRENS HARRY - BIR EVLENME TEKLIFI

Bayan Stavrogin'in, en azindan Bay Verkhovensky'ye hayranligi kadar tutkun oldugu bir kisi daha vardi dünyada; tek oglu, Nicholas Stavrogin. Bay Verkhovensky onun öğreticisi olarak tutulmustu. O siralarda çocuk sekiz yaslarindaydi ve babasi uçari general Stavrogin, karisindan ayri yasadigi için, çocuk tamamen annenin bakimi altında yetismisti. Samimiyetle söylemek gerekir ki, Bay Verkhovensky, öğrencisinin güvenliğini kazanmasini ve onu kendine baglamasini çok iyi bilirdi. Bunun bütün sirri, kendisinin de bir çocuk olmasinda sakliydi. O zamanlar orada degildim. Bay Verkhovensky'nin candan bir dosta ihtiyaci vardi. Çocuk biraz palazlanir palazlanmaz, küçük oglani arkadas edinmekte gecikmedi. Her nasilsa bu o kadar dogal oldu ki, aralarinda en ufak bir ayrirtı dahi yoktu. O siralarda on ya da on bir yasinda olan bu küçük dostunu, yaralanmis duygularini anlatmak; ya da yapmaması gereken bir sey oldugunu düşünmeden, aile sirlarından söz etmek için gece yarısı dahi olsa, uyandırirdi. Birbirlerinin kollarına atilir, beraberce aglarlardı. Çocuk, annesinin onu çok sevdiğini bilmekle beraber, annesini pek sever görünmezdi. Bayan Stavrogin onunla fazla konusmaz, ona çok az karisirdi; ama, her nasilsa, çocuk annesinin bakislarinin üstünde dolastigini daima üzümlere hissedirdi. Bununla beraber, Bayan Stavrogin oğlunun eğitimini ve terbiyesini çok

43güvendiği Bay Verkhovensky'ye birakirdi. O günlerde ona son derece güvenirdi. Sunu söylemenin dogru oldugunu düşünürüm ki, öğretmen, öğrencisinin sinirlerini bir ölçüye kadar bozmaktan sorumludur. Nicholas on alti yasina geldiği zaman liseye verildi. Son derece siska, asin sessiz ve dalgın bir çocuktur. (Daha sonraları fiziki yapisinin gücü ile ünlü olmustu). Surasi da anlasilmalıdır ki, eğer iki dost birbirlerinin kollarında aglasiyorsa, bunun evdeki anlasmazlıklardan dolayı olması sart degildir. Bay Verkhovensky, küçük dostunun ruhuna girmesini, onda seçkin hisler uyandırmasini, üzüntünün belirsiz duygularını ona asilamasini çok iyi basardi. (Bu eyleme, sanki böyle bir sey mümkünmüş gibi, çok değer verenler vardır.) Biraz geç de olsa, öğretici ile öğrencisinin ayrilmaları çok iyi oldu.

Delikanlı, lisede okuduğu ilk iki yıl, yaz tatillerinde eve gelirdi. Bayan Stavrogin ve Bay Verkhovensky'nin Petersburg'da olduğu siralarda, annesinin evinde yapılan edebi toplantılarda bulunurdu. Sadece seyrederek dinlerdi. Çok az konusurdu; eskisi gibi yine sessiz ve utangaçtı. Bay Verkhovensky'ye karsi eski baglılığı olmakla beraber, biraz çekimserdi; onunla aralarındaki geçmisten söz etmek istemez gibi görünürdü. Öğrenimini tamamladıktan sonra, annesinin istegine uyarak orduya basvurdu ve kısa zamanda, en tanınmış Atli Muhafız Süvari Alayı'na girdi. Annesi onu resmi elbisesi ile görmesi için gelmemiş, Petersburg'dan arada sırada mektup yazmakla yetinmişti. Bayan Stavrogin, reformdan sonra eski gelirinin ancak yarısını aldığı halde, oğluna gözünü kırpmadan para yollardı. Bayan Stavrogin uzun yıllar yapmış olduğu tutumla oldukça hatırı sayılır bir servet biriktirmisti. Oğlunun Petersburg'un en yüksek sosyetesindeki ilişkileri ile yakından ilgilenirdi. Kendisine kismet olmayan bütün seyyerler, zengin ve geleceği pek parlak olan oğluna kismet oluyordu. Bayan Stavrogin'in rüyasında bile görmediği şekilde dostluklarını yeniliyor ve her yerde büyük bir ilgi ile karsılanıyordu. Fakat çok geçmeden garip söylentiler Bayan Stavrogin'e kadar gelmeye basladı; genç adam birden bire eglence

44

flemine dalmisti. Kendisini kumara ya da içkiye kaptirmis degildi; fakat, yabanice yapılan çilginliklerinden, atının ayakları altında ezilen insanlardan ve yüksek sosyete de ilişki kurdugu bir kadına kabaca davrandıktan sonra onu herkesin içinde rezil etmesinden söz ediliyordu. Bütün bu söylentilerde iğrenç bir gerçeğin payı var gibi görünüyordu. Ayrıca, bunlara ek olarak, basit bir kavgacı olduğu ve karsısındaki kimselere hakaret etmekten zevk aldığı için, laf olsun diye kavga çıkarıp, hakaret ettiği de söyleniyordu. Bayan Stavrogin meraklanarak üzüldü. Bay Verkhovensky, bütün bunların asiri zengin bir çevrenin ilk fırtınalı atılışları olduğunu, zamanla bu fırtınanın durulacağını ve oğlunun hareketlerini, Shakespear'in bir kitabında olduğu gibi, Prens Harry'nin Falstaff, Poins ve Bayan Quickly ile beraber yaptıkları asiri çilginliklere benzeterek, onu avutmaya çalışırdı. Bu kez, Bayan Stavrogin, son zamanlarda Bay Verkhovensky'ye "Saçma, saçma!" diye bağırarak gibi bağırmasında; tersine, onu dikkatle dinledi ve ondan durumu daha çok açıklamasını istedi. Sonra, Shakspear'in ölmez oyununu alıp bütün ayrıntılarını inceleyerek okumaya basladı. Fakat, okuduğu oyun arasındaki benzerliği pek etkili bulmadı. Yazdığı birçok mektuba, büyük bir heyecanla cevap bekledi. Fazla beklemesine de gerek kalmadı. Kısa bir süre sonra kötü haber hemen ulandı; Prens Harry, hemen hemen aynı anda iki düello yapmış, birinde rakibini öldürmüş, ikincisinde ise ağır yaralanmıştı. Bu yüzden de askeri mahkemeye verilmisti. Sonunda, rütbesinin indirilmesine, bazı haklarının kaldırılmasına ve bir piyade alayına sürgün gönderilmesine karar alınmıştı. Bazı sözügeçer kişilerin sayesinde bu kadar ucuz kurtulabildiği de söylenmiyor degildi.

1863 yılında nasıl olduysa tekrar göze girdi; bir serit verip onu çavuş yaptılar ve sonra, oldukça çabuk olarak eski rütbesi geri verildi. Bu süre içinde, Bayan Stavrogin, Petersburg'a, rica dolu en azından yüz mektup yollamıştı. Böyle olagan bir durum karsısında, küçülmek zorunda kaldığına aldirmamıştı bile. Terfisten

hemen sonra genç adam istifa etti; fakat, Skvoreshniki'ye dönmediği gibi annesine mektup yazmayı da tamamen kesti. Sonunda, el altından

45yapılan araştırmalardan sonra halen Petersburg' da olduğu öğrenildi; sosyeteye girmedeği anlaşıldı. Tahminlere göre, bir kovuga sinmiş saklanmaktaydı. Bir süre sonra, garip kimselerle arkadaşlık yaptığı; Petersburg'un yoksul memurlarıyla, yasantıları için kibarca dilenmeleri gereken ordudan ayrılmış subaylarla, sarhoslarla dostluk kurduğu ve onların ailelerini ziyaret ettiği; gecelerini, gündüzlerini karanlık inlerde, Allah bilir daha hangi pis bodrumlarda geçirdiği; üstü bası yırtık perisan dolastığı ve görünüşe göre, bu şekildeki yasantisinden memnun olduğu ortaya çıktı. Annesinden para istemedi; kendisine ait küçük bir mülkü vardı; burası bir zamanlar babası general Stavrogin'e aitti ve ona küçük bir gelir sağlıyordu. Söylentilere göre, bu mülkünü Saksonya'lı bir Alman'a kiralamıştı. Nihayet, annesi onu, geri dönmesi için kandırdı ve Prens Harry ilimize geldi. iste onu ilk defa orada görmek ve yakından tanımak fırsatını buldum.

Yirmi bes yasında, yakışıklı bir gençti ve itiraf etmeliyim ki, bende çok iyi bir etki bıraktı. Üstü bası perisan, votka kokan bir serseri ile karşılaşacağımı sanırdım. Tersine, o güne kadar karşılaştığım centilmenler arasında en göz alıcı, son derece sık giyimli ve ancak, yüksek sosyeteyle alışkın kimselerde görülebilecek kadar efendice tavırları olan bir gençti. Sasıran sadece ben değildim; bütün il sasırmıştı; kuskusuz, Bay Stavrogin'in bütün geçmişini bilen, (nasıl öğrendikleri tahmin bile edilemezdi) bütün olayları en küçük ayrıntılarına kadar öğrenmiş bulunan şehir halkı da sasırmıştı. Ayrıca, anlatılanların yarısından fazlası da doğruydı. Yeni gelen bu ziyaretçi, bütün kadınlarımızın da aklını basından almıştı. Kadınlar hemen ikiye bölündüler; bir tarafta ona delicesine tapanlar ve diğer tarafta ondan ölesiye nefret edenler vardı; fakat, her iki taraf da onun için deli oluyordu. B azılan, kalbinin derinliklerinde belki saklı bir sırın bulunabileceğini düşündüklerinden özellikle büyüleniyordu; bazıları ise, onun bir katil olmasından heyecanlanıyordu. Çok iyi tahsil görmüş olduğu da muhakkaktı; çünkü, çok bilgili bir gençti. Kuskusuz, bizi etkisi altına alması için fazla bilgiye de gerek yoktu; fakat o, önemli, oldukça ilginç konulara değinebi-

46

liyor, bu değinmesi kayda değer derecede mantıklı oluyordu. Oldukça garip bir şey olarak sundan da söz edeyim; hemen hemen daha ilk gün hepimiz, onun son derece anlayışlı bir kişi olduğunu anladık. Konuskan değildi. Alçak gönüllü, aynı zamanda, hepimizden cesur bir adamdı. Kendine güveni olan bir kişiliği vardı. İlimizin züppeleri ona kışkırtıcıyla bakıyorlar ve onun yanında daima silik kalıyorlardı. Aynı zamanda, yüzü de sasırtıcıydı; saçları koyu siyahtı; açık renk gözlerinde biraz fazla rahatlık ve berraklık vardı; cildi biraz fazla ince ve beyaz, rengi çok parlak ve duruydu; dişleri inci gibi görünüyordu; bununla beraber, son derece çirkin sayılabilirdi. Bazıları, yüzünün bir maskeyi andırıldığını söylüyorlardı; hayret edilecek derecede olan fiziki kuvvetinden de söz ediliyordu. Oldukça uzun boyluydu. Bayan Stavrogin, oğluna gururla bakmakla beraber, içinde büyük bir hüznü duyardı. Bizimle beraber altı ay geçirdi; sessiz, bezgin ve oldukça kışkındı; toplantılarda görünüyordu ve büyük bir inatçılıkla ilimizin törenlerine uymaya çalışıyordu. Baba tarafından valinin akrabası olduğundan valinin evine yakın bir akraba gibi kabul ediliyordu. Fakat, aradan birkaç ay geçtikten sonra, vahşi canavar birden tırnaklarını göstermeye başladı.

Sırası gelirken söz edeyim ki, sabık valimiz, iyi kalpli Ivan Osipovich, biraz yaşlı bir kadına da benzerdi; ama, çok iyi bir aileden gelme ve sosyete ilişkileri güçlü bir kişiydi. Zaten, ilimizin olaylarında hiçbir aktif rol oynamadan aramızda bu kadar uzun yıllar kalmasının nedeni de buydu. Konukseverliği, kendisini sevdirmesini bilmesi bakımından içinde bulduğumuz zorlu devirde valilik etmek için değil, eski iyi günlerde kibar takiminin arasında bulunmak için yaratılmış bir insandı. İli, onun değil Bayan Stav-rogin'inin yönettiği daima söz konusu olurdu. Tabii, bu alaylı bir söylenti; fakat korkarım ki, söylenenler arasında doğru olan tek söz bile yoktu. İlimizde, bu konu hakkında oldukça fazla saka yapılırdı! Aslına bakılacak olursa, Bayan Stavrogin, ilimiz halkı tarafından son derece sevilmesine aldırmadan, son birkaç yıldan beri kendini kamu işlerinden bilerek geri çekmiş ve gönüllü olarak kendisine çizdiği sinirin dışına çıkmamaya karar vermişti. Kamu

47İsleri yerine, birdenbire kendi mülkünün yönetimi ile ilgilenmeye başlamıştı. İki ya da üç yıl sonra, gelirini hemen hemen eski düzeyine çıkarmıştı. Eski romantik ilgileri yerine (Petersburg'a yolculuğu, dergi çıkarmak arzusu gibi...) giderlerini kismaya ve tutumlu olmaya başlamıştı. Hatta, Bay Verkhovensky ile arasında bir boşluk bırakmış, kendisine başka bir ev tutmasına izin vermişti (Bay Verkhovensky her fırsatta bu izni koparabilmek için bir sürü bahaneler uydurarak ısrar ederdi). Zaman zaman Bay Verkhovensky, ondan yavan bir kadın olarak söz ediyor ya da daha çok alay ederek "yavan dostum" diyordu. Tabii, bütün bu sakaları, asiri bir saygı içinde ve en uygun zamanda oluyordu.

Bayan Stavrogin'in dar çerçevesindeki dostları arasında olan bizler, herkesten çok Bay Verkhovensky, Bayan Stavrogin'in oğlunu yepyeni bir umut ve hatta bir çeşit hayal gibi gördüğünü anlıyorduk. Oğluna olan düşkünlüğü, onun Petersburg sosyetesinde başarılar kazandığı zamandan başlamış ve rütbesinin indirildiği haberinin gelmesi ile de güçlenmişti. Bununla beraber, ondan korktuğu açık olarak belliydi ve onun karşısında bir köleymiş gibi durduğu gözden kaçmıyordu. Belirsiz, esrarlı ve kendisinin bile adlandıramadığı korkusunu anlayabiliyordum. Çogu zaman, kimsenin bakmadığı anda, Nicholas'i, aklından bir şeyler geçirerek uzun uzun süzüyordu... ve ondan sonra, vahşi canavar dişlerini göstermeye başladı.

Prensimiz birden ve nedensiz yere, degisik kisilere insani hayrete dsrecek kadar zorbalik yapti. nemli olan, bu zorbaliklarin duyulmus türde olmamaları, her zaman yapılan zorbaliklardan çok degisik, anlamsiz, çocukça, saçma olmalarıdır; zorbaligin nedeninin bilinmesi, ancak Allaha zgdr. Kulübümüzün en saygideger, eski üyelerinden biri olan, biraz yaslica ve centilmen Peter Gaganov'un, söyledigi her sözün pesinden, heyecanlanarak; "Hayir,

48

efendim, beni burnumdan tutup kimse sryemez" demek gibi saf bir aliskanligi vardi. Eh, bu sözde kötü bir anlam yoktu. Fakat, bir gün etrafına toplanan, kalabalik olmayan ye grubuna (grupta bulunan bütün üyeler önemli kisilerdi) hararetle bir seyler anlatirken, büyük bir aliskanlikla yine bu deyesi kullandigi zaman, tartismaya karismadan gruptan biraz ilerde duran Nicholas Stavrogin, birden Bay Gaganov'a yanasti; hiç beklenmedik bir hareketle, adamcagizin burnunu iki parmagi ile sikica yakaladi ve onu birkaç adim yürüttü. Bay Gaganov'a herhangi bir kin gtms olması mümkün degildi. Hiç affedilmeyecek bile olsa, onun bu hareketinin ancak çocukça oldugu dsnlebilir; bununla beraber, bu hareket yaptigi sirada dalgın olduğu, sanki aklını kairmis gibi grndg de söylendi; fakat, bu dsnceye, uzun bir süre sonra varilmisti. Olayın meydana gelmesinden bir dakika sonra, herkes, hakareti bilerek yaptigini ve niçin yaptigini bildigini, sonra da hiç pismanlik duymadan neseye glmsedigini gördü. Büyük bir gürültü ikti; kalabalik onun etrafını çevirdi. Nicholas kendi etrafında dönüyor ve çevresinde bagirip agiran üyelere merakla bakiyordu. Sonunda, tekrar dsnceye dalmis gibi göründü; (bana böyle sylenmist) yüzünü eksitti, kararlı bir tavırla hakarete ugrayan Peter Gaganov'un yanına gitti ve büyük bir üzüntüyle çabuk çabuk konusarak:

- Aman affedersiniz, efendim, diye mirildandi. Neden birdenbire böyle yapmak istedigimi serefim hakkı için bilmiyorum... böyle saçma bir sey...

Is olsun diye yapilmis bir hakaret havasini tasiyan bu özür di-leysis de yeni bir hakarettten baska bir sey degildi. Bagrismalar büsbütün artti; fakat, Nicholas omuz silkti ve oradan uzaklasti.

Olay yakisik almazligi bir yana, son derece budalaca, önceden dsnlerek, hesaplı olarak yapildiği ilk bakista anlasilan bir hareketti. Bu nedenle de, tüm topluma yneltlmis ve kasitli bir hareketti. Herkes onun bu davranisini böyle anlamisti. Bay Stavrogin, derhal ve oybirligiyle kulüpten ikarildi; ondan sonra bütün kulüp yeleri adına valiye bir dilekçe yazilmasi kararlaştırıldı. Validen,

49kendisine taninan yetkilere dayanarak, (olayın durusma sonucunu beklemeden) bu azili "sosyete zorbasini" hemen tutuklamasini ve böylece ilimizin yasalara saygi gösteren namuslu halkının saldirilardan korunacagini ve huzurun saglanacagini bildirip, gereken ilgiyi göstermesi istendi. Dilekçeye masum bir öfkeyle "belki Bay Stavrogin için bir yasa bulunup onun bu hareketlerine engel olunabilir" diye bir de ek yapilmisti. Böyle yazmalarinin tek nedeni, valiye, Bayan Stavrogin için tas atmak istemeleriydi. Bu isi büyütürken büyük bir zevk duydular. Aks gibi vali ilde yoktu; gebeligi sirasinda kocasi ölen çok sevimli dul bir hanimin ocugunun vaftiz babasi olmak üzere ilin yakın bir kasabasına gitmist. Fakat, oradan çabuk dönmesi bekleniyordu. Bu arada hakarete ugramis çok saygideger Bay Gaganov'u pohpohluyorlardı; halk onu kucakliyor ve öpüyordu; bütün il halki onu ziyarete gidiyordu. Hatta, onun adına bir ziyafet vermeye karar verildi ve onun ricası ile bu girisimlerinden vazgeçtiler. Kimbilir, belki de, insanın burnundan yakalanıp sürüklenmesinin böyle bir ziyafete degmeyecegini onlar da anlamislardı.

Oysa, bu nasil olmustu? Böyle bir sey nasil olabilmisti? Kayda deger husus sudur ki, ilimizde hiç kimsenin, bu vahsi olayı delilige yormak aklına gelmedi. Dernek ki, Bay Savrogin gibi akli basında bir insandan böyle bir davranis beklemeye egilimleri vardi. Hemen sonra olan, her seyi aiklar görünen, herkesi rahatlatan olaya ragmen, ben bile bunu nasil aiklayabilecegimi bilemiyorum. Sunu da ilave edeyim ki, dört yil sonra, kulüpteki olay hakkında çekinerek sordugum soruya, Stavrogin kaslarini çatarak: -Evet, o siralarda kendimde degildim, dedi. Fakat, olayların sirasini atlamamam gerekir. Genel nefretin kabarmasi ile herkesin "azgin, sosyete zorbası" nin üstüne ssmesi benim de merakima neden oldu. Herkes, bu tek hareketin, önceden kararlaştırılıp hesaplanarak, topluma karsi yapilmis bir hakaret oldugunda hemfikirdi. Hiç kuskı yoktu ki, bu günü, kimseye yaranamamis ve bütün dünyayı kendi aleyhine

50

dndrmst; fakat, bunu nasil basarabilmisti? Sözü geçen olaydan önce ne kimseyle tartismis ne de kimseye hakaret etmist; aksine, birisiyle konusma firsati buldugu takdirde, tavırları, moda dergilerinde oldugu gibi çok kibar olmustu. Tahminimde aldanmiyorsam, ondan, kibirli olduğu için nefret etmislerdi. Daha önce onun için deli olan kadınlarımız bile, simdi, erkeklerden çok ses ikariyorlardı.

Bayan Stavrogin son derece saskindi. Bu olaydan sonra Bay Verkhovensky'ye, oglunun ilde bulunduğu altı ay sürede, her zaman böyle bir olay bekledigini; hiç degilse "bu çesit" bir olay bekledigini itiraf etti. Bu, aynı zamanda, bir annenin çok ilginç bir itirafiydi. Bayan Stavrogin, bu olayı duyduğu zaman "basladı", diye titreyerek dsnmst. Kulüpte olan olayın ertesi sabahi, bu olay hakkında oglundan genis bilgi almaya kararlı olmakla beraber tir tir titremisti. Bütün gece uyuyamamisti ve hatta, sabahleyin erkenden kalkıp Bay Verkhovensky'nin çalışma odasına gitmis ve simdiye kadar kimsenin önünde aglamadigi gibi gzyaslari içinde ondan fikir almak istemisti. Bütün istegi, Nicholas'ın hiç olmazsa bir seyler söylemesi, hareketlerinin amacını bildirmediydi, ki Nicholas annesine karsi her zaman nazık ve saygılıydı. Kaslarini çatarak annesinin

konusmasının bitmesini beklemiş, birden yerinden kalkıp annesinin elini öptükten sonra tek kelime bile söylemeden çıkıp gitmişti. Aynı akşam, sanki maksatlı olarak yapılmış gibi, başka bir olay meydana geldi. İlk olaydan daha az vahşi ve sıradan olmakla beraber, kamuoyunun genel durumu nedeniyle, ildeki bagirtiların yükselmesine neden oldu.

Bu kez kabak, Liputin'in basına patladı. Bayan Stavrogin'le görüşmesinden hemen sonra, Stavrogin'i görmeye geldi ve o akşam karısının doğum günü serefine evinde düzenleyeceği toplantıya onur vermesini özellikle rica etti. Bayan Stavrogin, oğlunun böyle asagilik kimselerle dostluk kurmasını arzu etmemekle beraber, oğluna bu hususta bir şey söylemekten çekiniyordu. Bay Stavrogin, Liputin disinda, üçüncü tabakadan baskaları ile de ilişki kurmuştu ve bu ilişkilerinden memnun görünüyordu. Liputin'i birçok kereler 51gördüğü halde evine o zamana kadar hiç gitmemişti. Liputin'in onu, bir gün önce kulüpte olan olaydan ötürü çağırıldığını; yerli bir liberal olduğundan bu olayı memnurlukla karşıladığını; kulüp üyelerine böyle davranan birinin çıkması gerektiğine ve bu hakaretin tam yerini bulduğuna kalben inandığını sezen Stavrogin bir kahkaha atarak, toplantıya geleceğine dair söz verdi.

Çok seçkin olmamakla beraber oldukça kalabalık ve neseli bir gruptu. Magrur ve kiskanç olan Liputin, yilda ancak iki kere ziyafet verir; fakat, hiçbir masraftan kaçınmazdı. En şerefli konuk olan Bay Verkhovensky, hastalığı dolayısıyla toplantıya gelememişti. Çay, aperitif ve bolca içki vardı; üç masada oyun oynanıyor ve gençler yemegin hazırlanmasını beklerken piyanonun esliginde dans ediyorlardı. Stavrogin, son derece güzel genç bir kadın olan ve kendisinden çok ürken Bayan Liputin'i dansa kaldırdı. Odada iki tur attıktan sonra kadının yanına oturdu. Onunla sohbet edip, onu güldürdü. Sonunda genç kadının güldüğü zaman çok güzel olduğunu farkedince, birden kadının beline sarıldı ve kendine çektikten sonra herkesin içinde uzun uzun dudaklarından öptü. Son derece korkan zavallı kadın hemen bayıldı. Stavrogin, sapkasını alıp kadının kocasına gitti. Adamcagiz, genel saskinligin arasında aptal aptal duruyordu. Stavrogin, adamin yüzüne bakınca utandı ve aceleyle mirildandı: "Kızmayınız". Sonra alelacele odadan çıktı. Liputin, hemen onun ardından kostu; kürk paltosunu giymesine yardım ettikten sonra yerlere kadar eğilerek onu uurladı. Ama ertesi gün, gerçekten masum olan bu olay, önceki olaya eglenceli bir ek oldu. Bu eklenti, Liputin'e genel bir ün kazandırdı ve bu olayı sonradan kendisi yararına kullanmasını bildi.

Sabah on sularında, Liputin'in yilisik, hoppa ve al yanaklı, otuz bes yas civarında olan hizmetçisi Agafya, efendisinden bir mesajla Stavrogin'lerin evine geldi. Hizmetçi "genç centilmeni" özel olarak görmekte dayattı. Stavrogin'in kötü bir bas agrisi olmasına ragmen hizmetçiyi görmek üzere geldi. Mesajın verildiği zaman Bayan Stavrogin rastlantıyla orada bulunuyordu.

52

Agafya, acele acele bir makine gibi konuşmaya başladı.

- Bay Liputin, efendim, her şeyden önce, en derin saygılarını size iletmemi, sağlığını, dün geceki olaydan sonra rahat uyuyup uyuyamadığınızı, bu sabah kendinizi nasıl hissettığınızı sormamı emretti.

Stavrogin gülümsedi.

- Efendine selamlarımı bildir ve tesekkür et, dedi. Ona söyle, Agafya, sehrin en akıllı adamı o.

Agafya'nın dili büsbütün çözüldü.

- Bay Liputin, efendim, bu söylediklerinizi önceden tahmin ederek, sizin de en az onun kadar akıllı olduğunuzu söylememi istemisti.

- Oh! Fakat, sana böyle söyleyeceğimi nasıl bilebilirdi ki?

- Bunu nasıl bildiklerini bilemiyorum, efendim; fakat evden ayrıldıktan sonra kosarak pesimden geldi. Hatta, basında sapkasi bile yoktu. "Sakin unutma, Agafya, dostum" dedi. "Sana, efendine, ilin en zeki adamı olduğunu söyle, derlerse, hemen söyle cevap verirsın: Bunu kendisi de biliyor ve aynı şeyi sizin içinde diliyor, efendim..."

\*\*\*

Sonuçta, valiyle de görüşüldü. Candan, iyi kalpli Ivan Osipovich, yolculuktan henüz dönmüş ve kulüp tarafından yapılan hararetili sıkıyeti ancak duyabilecek kadar zamani olmuştı. Bir şeyler yapması gerektiğinden şüphe yoktu; ama, kendisini saskin hissetti. Konuksever ihtiyarımız da bu genç akrabasından çekinir görünüyordu. Bununla beraber, Stavrogin'i, kulüp üyelerinden ve hakaret ettiği kiseden özür dilemesi; ama, bunu tatmin edecek bir biçimde, gerekirse mektupla da sağlamlastirması için kandırmak üzere karar verdi; ondan sonra da, yumusak bir dille, ili terketmesi; örneğin, inançlarını gelistirmek üzere İtalya'ya ya da neresi olursa olsun Avrupa'ya gitmesi için onu razı etmeye çalışacaktı. Vali bu

53kez Stavrogin'i kabul salonuna aldı (diger zamanlarda, genç adam bir akraba olarak eve serbest olarak girer çıkar ve her tarafta dolasirdi). Salonun bir kösesinde, çok iyi yetistirilmiş ve aynı zamanda vali ailesinin yakın dostu olan, Alyosha Telyanikov, bir masanın üstündeki posta paketlerini açmakla mesguldü; salonun yanındaki odada, valinin eski bir dostu olan, sismanca ve dinç görünlü albay, salon kapisına yakın bir pencerenin önüne oturmuş Voice'yi okuyor, odanın yanındaki salonda geçenlerle hiç ilgilenmiyordu; aslında, sirti kapiya dönük oturuyordu. Ivan Osipovich, hemen hemen bir fısıltı halinde esas konuya deginmeden konuşmaya başladı; fakat, düşmanca bir tavirle oturuyordu. Rengi soluktu ve gözlerini yere dikmişti. Arada bir, sanki siddetli bir bas agrisinden acı çekiyormuş gibi kaslarını çatıyordu.

Sevimli ihtiyar adam, söylediklerinin yanı sıra:

- İyi ve sefkat dolu bir kalbin var, Nicholas, dedi. Kültürlü ve yüksek sosyeteye girmiş bir kisinin ve bugüne kadar da halin ve tavrıyla kendini çok iyi tanıtarak, hepimiz için değerli olan annenin yüzünü güldürdün. Ve şimdi her şey garip bir duruma girdi; bu da hepimiz için büyük aksiliktir. Bir aile dostu, sizi kalben seven bir büyüğünüz olarak konuşuyorum ve yakın bir akrabam olduğunuzdan sözlerimden alınmayacağınızı umarım. Söyleyin bana, yasaya aykırı düşen böyle hareketlerde bulunmanıza sizi sürükleyen nedeni öğrenmek isterim? Sanki kendinizi kaybetmişcesine yapmış görüldüğünüz böyle davranışların anlamı nedir?

Nicholas, sabırla ve can sıkıntısı ile dinliyordu. Birden gözlerinde, çok kısa süren kurnazlık ve alay kivilcimları yanıp söndü.

Huysuz bir tavırla:

-Bunları neden yaptığımı size söylesem iyi olacak, dedi. Sonra etrafına bakınarak Ivan Osipovich'in kulagina eğildi.

Çok görgülü Alyosha Telyanikov, pencereye doğru birkaç adım daha uzaklaştı ve yüzü Voice'nin arkasında kalan albay, hafif bir öksürükle gırtlaklarını temizledi. Zavallı Ivan Osipovich aceleyle ve güvenle kulagini uzattı; son derece meraklıydı. İşte tam bu anda

54

hiç olmayacak, bununla beraber, başka bir deyişle genç adamdan beklenebilecek bir şey oldu. İhtiyar adam, kulagina ilginç bir sır fışıldanacağını beklerken, kulaginın üst kısmının Nicholas tarafından siddetle isirildiğini hissetti. Bütün vücudu ürperdi ve solugu kesilecekmiş gibi oldu.

Boguluyormuş gibi inledi.

- Nicholas, bu ne biçim sakadır?

Alyosha ve albay ne olduğunu henüz anlayamamışlardı; ayrıca, Nicholas'ın ne yaptığını göremiyorlar ve son dakikaya kadar vali ile Nicholas'ın birbirleriyle fışıldastıklarını düşünüyorlardı; bununla beraber, ihtiyar valinin yüzündeki saskin ifade, onları telasa düşürdü. Daha önce karar verildiği gibi yardıma kosmaları mı yoksa, biraz daha beklemeleri mi gerektiğine karar vermeden birbirlerine bakıştılar. Nicholas bunu sezmeye başlayacak ki dislerinin arasındaki kulagi biraz daha kuvvetlice isirdi.

Kurbani tekrar:

- Nicholas, Nicholas! diye inledi. Tamam artık, bu kadar saka yeter... hadi bırak şimdi!

Bir dakika daha sürmüş olsaydı, zavallı adam korkudan ölecekti; fakat canavar ona acı ve kulagini bağışladı. İhtiyarın ölüm korkusu tam bir dakika sürdü ve bundan sonra da üzerine fenalık geldi. Fakat, yarım saat sonra Nicholas tutuklanmış ve simdilik nöbetçi odasındaki özel bir hücreye kapatılarak kapisine de özel bir nöbetçi dikilmisti. Oldukça sert bir karar alınmış olmakla beraber, yumuşak huylu valimiz öylesine kizmist ki, Bayan Stavrogin'le bile karşılaşmayı göze alarak bütün sorumluluğu yüklenmist. Durumun açıklanması için valinin yanına kosan Bayan Stavrogin'in kapıdan çevrilmesi herkesin ağzını bir karış açık bıraktı; vali konagina kabul edilmeyen Bayan Stavrogin arabasından inmeden, saskinlikle gerisin geriye dönmek zorunda kaldı.

Sonunda her şey anlaşıldı! Sabahın saat ikisinde, o ana kadar, son derece sakin olan ve hatta, uyuyan tutuklu, birdenbire gürültü

55etmeye, çilgin gibi kapıyı yumruklamaya başladı; kapının gözetleme deligindeki parmaklığı inanılmamayacak bir güçle söküldü ve camını kırarak ellerini feci şekilde kesti. Nöbetçi subay bir manga askerle, anahtarlar elinde kosup geldi ve sayıca üstün olduklarından azan tutuklunun üzerine atlayıp onu bağlayabilmek için kapının açılmasını emretti; içeri daldıklarında onun, siddetli bir beyin humması geçirmekte olduğunu anladı. Annesinin evine götürüldü. Her şey bir anda aydınlanıverdi. Onu muayene eden, ilimizin üç doktoru da aynı fikirdeydi. Hasta, her ne kadar akli dengesi yerinde görünüyorsa da, üç gün önce bilincini kaybetmişti; zaten üç günden beri olan olaylar bunun açık bir kanıtıydı. Bu bakımdan, anlaşıldığına göre, bunu ilkin sezinleyen Bay Liputin olmuşt. Duygulu bir kimse olan Ivan Osipovich pek sasırmisti; ama, çok ilginç gerçek, Ivan Osipovich'in bile, Nicholas'ın bilinci yerinde olduğu halde delice hareketlerde bulunacağına inanmış olmasıdır. Kulüpte bütün üyeler, utaniyorlar ve bu kadar açık bir şeyi nasıl göremediklerine; olaganüstü bütün olaylarda, bu durumu fark edemediklerine hayret ediyorlardı. Durumu kuskuyla karşılayanlar da olmakla beraber, bunlar fazla tutunamadılar.

Nicholas iki aydan fazla yattı. Konsültasyon için Petersburg'un en ünlü doktoru getirildi; Bayan Stavrogin'i bütün il ziyaret etti. Kendisini ziyarete gelenlerin hepsini bağışladı. İlkbaharda, Nicholas tamamen iyileşti ve annesinin İtalya'ya gitmesi teklifini itirazsız kabul etti; Bayan Stavrogin, hepimizle vedalaşması ve gerekli yerlere özür dilemesi için onu ikna etmişti; Nicholas, annesinin bu teklifini de itirazsız kabul etti. Kulüpte herkes, onun, Bay Gaganov'u evinde ziyaret ettiğini ve Bay Gaganov'un bundan son derece memnun olduğunu biliyordu. Nicholas, bu ziyaretleri sırasında çok ciddi ve biraz nesesiz görünüyordu. Herkes onu içten gelme bir sempati ile karşılıyor; fakat, nedense İtalya'ya gitmesinden memnun görünüyordu. Ivan Osipovich bile gözyaşlarını tutamıyordu; ama, nedense onu kucaklamaya bir türlü yanaşmıyordu. Gerçekten, il halkının çoğunluğu, onun kendileri ile alay ettiğine ve hastalığının pek

56

önemli olmadigina inaniyordu. Nicholas, Bay Liputin'i de ziyaret etti.

- Söyler misiniz? Zeki olduğunuzu söyleyeceğimi nasıl anlayıp da Agafya'ya vereceği cevabı önceden bildirdiniz?

Liputin gülerek:

- Çok basit, dedi. Çünkü, sizi akıllı bir kişi olarak kabul ederim ve bu nedenle de vereceğiniz cevabın ne olacağını önceden kes-'tirebildim.

-Ne de olsa ilginç bir raslantı. Ama yine de, bana sunu söyleyin; Agafya'yi gönderdiğiniz zaman, benim bir deli değil de akıllı bir adam olduğumu düşündünüz, değil mi?

- En akıllı ve en mantıklı bir kişi olduğunuza inanırdım. Sadece, bilincinizin yerinde olmadığı kanısındaymışım gibi bir tavir takındım.

- O zaman siz de benim içimden geçenleri anlamış ve bana Agafya ile haber göndermistiniz.

Sözünün burasında Nicholas kaslarını çatarak:

- Korkarım ki biraz yanıldınız, gerçekten hastaydım, o zaman, diye mirıldandı.

Sonra:

- Allah, Allah! diye bağırды. Bilincim yerinde olduğu halde insanlara saldırabileceğimi gerçekten düşünebiliyorsunuz demek? Neden öyle davranmış olayım?

Liputin, verecek bir cevap bulamadı. Nicholas'ın rengi biraz uçmıştı, ya da Liputin'e öyle geliyordu.

- Ne olursa olsun, düşünce zinciriniz çok eğlenceli. Agafya'ya gelince, onu özellikle bana hakaret etmek için göndermiş olduğunuzu anlıyorum, tabii.

- Yoksa sizi, düelloya çağırmamı mı bekliyordunuz?

- Oh, hayır! Sahi, düellodan hoşlanmadığınızı duymuştum... Liputin, ezilmiş göründü.

- Fransızları neden kopya etmeliyiz?

57- Ulusal törelere sadıksınız, değil mi? Liputin, biraz daha ezilmiş göründü.

Masanin en göze çarpan yerinde Considerant'ın bir cildini gören Nicholas:

- Bak hele! diye haykırdı. Bu da nesi? Yoksa, Fourierist ol-mayasın? Eger öyleysen hayret etmemeliyim! Bu Fransızca'dan çeviri değil mi?

Parmağı ile cilde vurarak bir kahkaha attı.

Liputin, tükürür gibi haykırarak sandalyesinden fırladı.

- Hayır, Fransızca'dan çeviri değil! Sadece Fransızca'dan değil, insanlık flemının dilinden çevrilmiştir! Evren, sosyal toplumunun ve evren uyumunun dilinden... İşte bu, böyle bir çeviri, efendim! Ve sadece Fransızca'dan değil!

Nicholas gülmeye devam ederek:

- Yok canım! dedi. Fakat böyle bir dil var mı?

Bazen küçük bir ayrıntı, insanın uzun bir süre dikkatini çeker ve bu ayrıntı her şeyi dışlar. Daha sonra, Bay Stavrogin hakkında söyleyeceğim çok şey var; fakat, şimdi, sırf merak nedeniyle, belirtmek isterim ki, Liputin, dikkate değmez ve hemen hemen sefil kilikli, kışkırtıcı bir koca ve zalim bir aile reisi olan, cimri ve faizci, yemek artıklarını ve mum dipplerini kilit altında saklayan ve aynı zamanda geleceğin, ancak Allah tarafından bilindiği "Toplum uyumu"na bağlı olduğuna, kendi varlığına olduğu kadar, Rusya'ya da mutlu günlerin geleceğine de inanarak hayallere dalıp, gecelerini sarhos geçiren, küçük bir tasra memuruydu. Bu adam, ilimizde derme çatma bir ev almak için para biriktirmiş; ikinci defa evlenip karısından birkaç yüz ruble drahome almıştı. Aslında, kendisi de dahil olmak üzere, belki de yüz mil civarında, "Evren, Sosyal Cumhuriyet ve Uyum" na inanan tek bir kişi bile bulunmayan bir yerdeydi.

Nicholas bazen, aranmayan bu Fourierist'i hatırladığında: - Allah bilir böyle insanlar nasıl türer! diye hayretle söylenirdi.

\* \* \*

58

Prensımız üç yıldan fazla bir süre Avrupa'da kaldı; öyle ki, hemen hemen ilimizdeki herkes tarafından unutulmuştu. Ama, Bay Verkhovensky'den öğrendiğimize göre bütün Avrupa'nın altını üstüne getirmiş; Mısır'a gitmiş; hatta, Kudüs'te bir süre kalmış; sonra, İzlanda'ya bilimsel bir araştırma yapmak üzere gidecek olan bir heyete katılarak İzlanda'ya bile gitmişti. Aynı zamanda, bir Alman üniversitesinde, bütün bir kis eğitim yaptığı da söyleniyordu. Annesine çok seyrek mektup yazıyordu; altı ayda bir, hatta daha seyrek; fakat, Bayan Stavrogin ondan mektup almayışına ne kızıyor ne de güceniyordu. Ogluyla arasında bir kere böyle başlamış olan ilişkiden sıkıyet etmiyor; aralıksız olarak Nicholas'ının hasretini çekiyor ve onu hayal ediyordu. Rüyalarını ve üzüntüsünü kimseye açmıyordu. Bay Verkhovensky'le bile dostlukları azalmış görünüyordu. Bazi planlar kuruyor ve görünüse göre, eskisinden daha eli sıkı oluyor; eskisinden daha çok para biriktiriyor ve kfgit oyunlarında kay-bettiginden ötürü Bay Verkhovensky'ye kızıyordu.

Nihayet, bu yılın nisan ayında, Paris'ten, çocukluk arkadaşı ve bir generalin dul karısı olan Praskovya Drozdov'dan bir mektup aldı. Sekiz yıldan beri mektuplaşmadığı ve görmediği Bayan Drozdov mektubunda, Nicholas'ın ailenin yakın bir dostu olduğunu ve Özellikle Lisa'nın arkadaşı olduğunu (Lisa tek kızıydı); halen, Paris'te oturan Kont K.'nin evine (Petersburg'un önemli kisilerinden) bir ogul gibi kabul edilmiş olduğunu ve

hemen hemen bütün günlerini onun evinde geçirdiği halde, yazın onlarla İsviçre'ye, Verney-Montreux'ye gelmek niyetinde olduğunu yazıyordu. Mektup kısa, amacı açıktı; ayrıca, mektupta yazılanlardan başka bir sonuç da çıkarılması söz konusu olamazdı. Bayan Stavrogin vakit kaybetmeden, hemen hazırlıklarını yaptı ve yanına evlatlığı Dasha'yi (Shatov'un kız karesi) alarak nisanın ortasında Paris'e oradan da İsviçre'ye gitti. Temmuz ayında yalnız olarak döndü. Dasha'yi Drozdov'larda bıraktı; söyledigine göre, Drozdov'lar agustos ayının sonlarına doğru ilimize geleceklerdi.

Drozdov ailesi de ilimizin toprak sahiplerindendi; Fakat, general Drozdov'un görevi, Bayan Drozdov'un (Bayan Stavrogin'in okul

59arkadaşı ve Bay Drozdov da Bay Stavrogin'in asker arkadaşıydı), büyük çiftliklerini ziyaretlerini devamlı olarak önlemisti. Generalin ölümünden sonra, (kocası önceki yıl ölmüştü) acisini bir türlü unutamayan dul karisi, hem acisini unutmak ve hem de Verney -Montreux'de üzüm kuru yapmak üzere aynı yılın yaz sonunda Avrupa'ya gittimisti. Yurda döndüğünde ilimize yerlesmek kararındaydı. Şehirde, bos duran ve yıllardır kepenkleri açılmamis olan büyük bir konakları vardı. Zengindiler. Bayan Drozdov, ilk evliliği sırasında Bayan Tushin olarak tanınırdı. Okul arkadaşı Bayan Stavrogin gibi büyük bir müteahhidin kızıydı. Drahomasi için o da babasından büyük bir para almisti. Emekli bir süvari yüzbasısı olan Tushin de varlıklı ve oldukça yetenekli bir adamdi. Ölümüyle, o zamanlar yedi yasinda olan kızı Lisa'ya oldukça yüklü bir servet bıraktı. Şimdi ise, Lisa yirmi iki yasinda genç bir kızdi ve ikinci evliliğinden çocuğu olmayan annesinin ölümü ile kendisine kalacak servet disinda, halen en azından 200.000 bin ruble serveti vardı. Bayan Stavrogin, Avrupa yolculugundan çok memnun kalmis görünüyordu. Kendi düşüncesine göre, Bayan Drozdov ile iyice görüştükten sonra bir karara varmistı ve bütün bunları Avrupa dönüşünde hemen Bay Verkhovensky'ye anlatmistı; şüphesiz, Bayan Stavrogin çok samimiydi; uzun bir süreden beri böyle sey olmamisti.

Bay Verkhovensky, parmaklarını saklatarak:

- Yasasin!... diye bagirdi.

Son derece heyecanlanmistı; dostundan ayrı kaldığı sürede çok üzüntülüydü. Bayan Stavrogin, Avrupa'ya giderken onunla doğru dürüst vedalasmamisti bile. Aynı zamanda, planlarından da hiç bahsetmemisti; Tabii, agzini siki tutamayacağı korkusundan olacak. O sıralar, kfgit oyununda yüklü miktarda para kaybettiği için de ona çok kızıyordu. Fakat, İsviçre'ye adimini atar atmaz, çoktan beri çok sert davrandığı dostunun gönlünü almasının gerektiğine karar vermistı. Tepeden inme bu ayrılık Bay Verkhovensky'nin hassas kalbi üzerine buz gibi bir etki yaptı; üstelik, sanki kasıtlıymis

60

gibi, ayrılık acisinin üstüne, birtakim sasirtici sikintilar da çöktü. Bayan Stavrogin'in yardımı olmadan altından kalkamayacağı, uzun zamandan beri süregelen oldukça önemli bir para sikintisi içindeydi. Bundan başka, iyi kalpli, yumusak huylu Ivan Osipovich'in valiliği de, bu yılın mayıs ayında son bulmustu; yerine başka biri atanmış ve eski valinin ayrılışında bazı tatsız olaylar olmustu. Sonra, Bayan Stavrogin'in yokluğu anında, yeni valimiz Andrey Von Lembke gelmistı; buna esit olarak, Bayan Stavrogin ve dolayısıyla Bay Verkhovensky aleyhine yapılan fark edilir derecede degisiklikler göze çarpmaya baslamisti. Hiç olmazsa, çirkin olmakla beraber, bazı izlenimlerde bulunmus; fakat, Bayan Stavrogin'in şehirde olmayışından dolayı korkuya kapılmisti. Çok tehlikeli bir kisi olduğunu, yeni valiye söylemiş olabilecekleri düşüncesiyle endiseden kivraniyordu. Şehir sosyetesinden bazı hanımların, Bayan Stavrogin ile ilişkilerini keseceklerini kesin olarak biliyordu. Valinin karisi için, (sonbahardan önce gelmesi beklenmiyordu) çok gururlu ve gerçek bir aristokrat olduğu ve "zavallı Bayan Stavrogin"e hiç benzemediği söyleniyordu. Su ya da bu nedenle, şehirdeki herkes, valinin karisi ile Bayan Stavrogin'in bir zamanlar sosyete de karsi karsiya geldiklerini ve o zamandan beri iki düşman olduklarını, Bayan Von Lembke'nin adı geçtiğinde Bayan Stavrogin'in tüylerinin diken diken olduğunu bütün ayrıntıları ile biliyor görünüyordu. Bayan Stavrogin'in kendine güvenir ve neseli tavırları, kadınlarımızın niyetini öğrendiği zamanki umursamaz tutumu ve sosyete deki heyecanı büyük bir hafifseme ile karsılayısı, Bay Verkhovensky'nin bozulan moralini hemen yükseltti ve nesesini bir anda bulmasını sağladı. Yeni valinin gelişini özel bir alayla anlatmaya başladı.

Agzini yayarak, kelimeleri geveleyerek:

- Bir Rus yöneticisinin, genellikle, yeni bir Rus yöneticisinin, yani, yeni firinlanmış, yeni atanmış birinin ne demek olduğunu sanırım ki bilirsiniz, excellente amie (mükemmel dostum), dedi. Ces interminables mots Russes!... (Bitmek bilmeyen Rusça kelimeler).

61Pratikte, yönetim coskunlugunun nasıl bir sey olduğunu bildiginizden kuskuluyum.

- Yönetim coskunluğu mu? Bir fikrim yok.

-Yani - vous savez chez nous, en un mot-(Biliyorsunuz bizde, kısacası) son derece degersiz bir adamı demiryolu bileti gisesine oturtun; bileti almaya gittiginizde, o degersiz adamın, sanki Jüpter'in kendisiymiş gibi size tepeden bakma hakkına sahip olduğunu görürsünüz; pour vous montrer son pouvoir (gücünü size göstermek için) içinden "Bekle" der. "Şimdi size gücümü gösteririm." Ve bu duygu onlarda, yönetim coskunluguna esittir. En un mot, (bir yerde okudum), Avrupa'daki kiliselerimizden birinde bir zangoç - mais c'est tres curieux - (çok ilginçtir), tam büyük ayın başlayacağı sırada, - vous savez ces chantes et le livre de job - (Peygamberin kitabındaki ilahileri bilirsiniz) bir İngiliz ailesini, les dames charmentés (güzel kadınları)



"yabancıların Rus kiliselerinde basibos dolasmaları yanlıştır, gezmek isterlerse zamanında gelsinler" nedeniyle kiliseden kovmuş. İngilizler baygınlık geçirmişler... Bu zangoç, yönetim coskunluguna kapılmış olmalıdır, et il a montre son pouvoir... (ve gücünü gösterdi.)

-Mümkünse kısa kesin, Bay Verkhovensky.

- Bay von Lembke şimdi kazaları dolasıyor. En un mot (bir yerde okudum) bu Anrey Antonoyich, Ortodoks Alman Rusu ise de, buna bir sözüm yok, kırk yaşlarında son derece yakışıklı bir adam...

- Yakışıklı olduğunu düşünmenin nedeni nedir? Gözleri koyununkinden farksız.

- Çok doğru. Fakat kadınlarımızın düşüncelerinden söz ediyordum...

- Amaçtan ayrılmayalım, lütfen. Sahi, kırmızı bir kravat taktığınızı görüyorum... ne zamandan beri?

- Henüz bugün taktım...

62

- Kürlerinize devam ediyor musunuz? Doktorunuzun söylediği gibi her gün bes mil yürüyor musunuz?

- Ha... hayır... her zaman olmuyor.

- Biliyorum! Daha İsviçre'deyken yürüyüşleri yapmadığınızı hissettim! Şimdi, günde tam sekiz mil yürüyeceksiniz. Kendinizi korkunç derecede ihmal etmişsiniz! Çökecek kadar ihtiyarlamadınız... demin sizi ilk gördüğüm zaman sasirdim... kırmızı kravatınıza ragmen.. quelle id,e rouge! (kızıl bir düşünce). Sayet söylenecek bir şey varsa, Von Lembke hakkındaki konuşmanıza devam edin; ama, rica ederim, çok kısa kesin, çünkü çok yorgunum.

- En un mot (bir yerde okudum), kırk yaşından önce karanlık bir yaşam sürdürdüğünü, kırk yaşında bir kadın aracılığı ile ya da buna benzer bir yolla yönetim hayatına atılmış olduğunu söylemek istiyordum. Yani su anda şehirde değil... Demek istiyorum ki, benim, gençliği kötü yollara sürükleyen ve şehirde dinsizliği yayan bir adam olduğumu söylemişler. Hemen soruşturmaya başlamış...

- Bunun doğruluğundan emin misiniz?

- Doğrusunu isterseniz, gerekli önlemleri aldım bile. Sizin "ili yönettiğiniz" kendisine haber verildiği zaman, Vous savez (biliyor musunuz?), "artık bundan sonra böyle bir şey olmayacak" demek nezaketinde bulundu.

- Böyle mi söyledi?

- Kelimesi kelimesine "artık bundan sonra böyle bir şey olmayacak" ve avec cette morgue (burnu havalarda)... Karisini Agustos sonlarına doğru karşılamak onuruna ereceğiz; Petersburg'dan doğrudan buraya geliyor.

- Avrupa'dan, orada karşılaştık.

- Vraiment?(Sahimi?)

- Paris'te ve İsviçre'de. Drozdov'larla akraba oluyor.

- Akraba mı? Ne garip bir rastlantı! Büyük emeller pesinde

63kostugunu söylediler ve... ve önemli bağlantıları olduğu da söyleniyor. Doğru mu?

- Sağma! Bağlantıları her ne ise, pek önemli sayılmaz! Kırk bes yasına gelene kadar meteligi olmayan hiç evlenmemiş yaşlı bir kızdı ve şimdi su von Lembke'sini kancasına takti; tabii, bütün emeli adami önemli bir kişi yapmak. Her ikisi de entrikacıdır.

- Onun kocasından sadece iki yaş büyük olduğu söylenmişti.

- Bes. Moskova'da annesi kapının esiginde ayakta kalıyordu; kocam henüz sağken, verdiğimiz balolara gelebilmek için davetiye dilenirdi. Ve Julia, alnında firuze bir kelebek, kavalıyesiz bir kösedde oturur kalırdı. Ona öylesine acıdım ki, sabahın ikisinden sonra ona, ilk kavalıyesini gönderirdim. O zamanlar yirmi besinde vardı ve onu çocuk gibi kısa etekli entariyle dolastırırlandı. Sonunda onları evime davet etmeye utandım.

- Kelebegi görür gibi oluyorum.

- Oraya erisir erismez bir dalavere ile karşılaştığımı söyleyeyim. Bayan Drozdov'un mektubunu okudunuz... daha açık ne olabilir? Fakat ne buldum? Bayan Drozdov budalası -zaten her zaman budaladır- sanki ne için geldiğini merak ediyormuş gibi dik

, dik bana bakti. Ne kadar sasirdigimi tahmin edersiniz. Efratıma bakındım ve ne gördüğümü tahmin edersiniz? Su Bayan Lembke oturmuş, rahmetli Bay Drozdov'un yegeni ile kiristirmiyor mu? Her şey açık seçik ortadaydı!... Kuskusuz, derhal duruma bir son verdim ve Praskovya yine benim tarafımdan...

- Ama yine de, onu bastırdınız. Ah, siz bir Bismarck'siniz!... -Bismarck değilim; ama, ikiyüzlülük ile aptallığı ayırabilecek

kadar yeteneğliyim. Bayan Lembke'nin sahtekırlığı ve Pras-kovya'nın aptallığı. Hayatımda bu kadar gevsek kadın görmedim. Bacakları davul gibi sismisti. Sözüm ona iyi kalpliymis. İyi tabiatlı bir budaladan daha akılsız ne vardır?

Bay Verkhovensky, yumusak baslıkla:

64

- Kötü kalpli bir budala, ma bonne ami (sevgili dostum), dedi. Kötü kalpli bir budala, daha akılsızdır.

- Haklı olabilirsiniz. Lisa'yi hatırlarsınız, değil mi?

- Charmante enfant! (sevimli çocuk).

- Fakat simdi bir "enfant" (çocuk) degil, kocaman bir kadin, hem de karakterli bir kadin. Cömert ve duygulu. Hosuma en çok tiden sey de, salak annesine karsi gelebilmesi. Akrabalari olan o yegen için az kalsin büyük bir çatismaya giriyorduk.

-Fakat, öyle ya, Lisa ile hiçbir akrabaligi olamaz!... Lisa hak-kinda herhangi bir niyeti yok, degil mi?

- Genç bir subay, pek konuskan degil ve aslini isterseniz, ol-dukça alçakgönüllü bir genç. Insaflı olmayı her zaman isterim. O da entrikadan hoslanmıyor sanirim ve pesinde oldugu kimse yok; yalnız, Bayan Lembke kendi kendine gelin güvey oluyor, o kadar.

Genç subayın, Nicholas'a karsi büyük bir saygisi var. Anlıyorsunuz ya, her sey Lisa'nin elinde; fakat, ayrıldığım zaman Nicholas ile aralari çok iyiydi ve Nicholas, kasım ayında eve dönecegine kesin olarak söz verdi. Bu bakımdan, entrika çevirmeye çalışan sadece Bayan Lembke ve Praskovya, sadece kör bir kadin. Durup dururken endise etmemin yersiz oldugunu söyledi; aptallık ettigini onun yüzüne karsi söyledim. Allahın huzurunda da aynı sözleri tekrarlayabilirim. Fakat, Nicholas basit seyler üzerinde durmamam için yalvarmamis olsaydi, o sahtekfr kadinin foyasini ortaya çıkarmadan oradan ayrilmazdim. Nicholas'i kullanarak Kont K.'ye yansmaya çalışiyor. Ana-ogul arasini açmak istiyor. Fakat, Lisa, memnunlukla söyleyebilirim, bizden yana ve Praskovya ile de bir anlasmaya vardim. Karmazinov'un akrabasi oldugunu biliyor muydunuz?

- Ne? Von Lembke'nin akrabasi mi?

-Evet, tabii. Uzak bir akraba.

- Romanci Karmazinov mu?

65- Tabii, yazar! Neden bu kadar sasirdiniz? Tabii, kendini büyük bir yazar saniyor. Kendini begenmis mahluk!.. Bayan Lembke onunla beraber gelecek. Adamin üzerine titiyor, orada. Hanim burada birtakim edebi toplantilar yapmak amacinda. Bir ay süre ile kalacak ve geri kalan birkaç parça yerini de satacakmis. Az kalsin, Isviçre'de onunla karsilasiyordum; tabii onunla karsilasmayi arzu ettigimden degil. Bununlar beraber, beni hatirlamak inceligini gösterecegini umarım. Vaktiyle mektuplasirdik ve evime de gelirdi. Daha iyi giyinmis olmanizi isterdim, Bay Verkhovensky. Her geçen gün biraz daha kendinizi koyuveriyorsunuz... Oh, beni çok üzüyorsunuz!... Simdi ne okuyorsunuz?

- Ben mi? Sey...ben...

- Anlıyorum. Her zamanki gibi... dostlar, içki, kulüp ve kfgit oyunlari. Bunlara ek olarak dinsiz damgasi. Sizin bu lakabinizi begenmiyorum, Bay Verkhovensky. Size dinsiz dememelerini arzu ederim, özellikle su sıralarda. Önceden de hoslanmazdim; çünkü, bunlar bos konusmalar, baska bir sey degil. Nihayet size söylenmeliydi.

- Mais, mach, re... (ama sekerim)

- Beni dinleyin. Bay Verkhovensky. Süphesiz, bilgi bakımından sizinle boy ölçüşmem mümkün degil; fakat, buraya dönüşümde, sizin hakkınızda uzun süre düşündüm. Ve bir karara vardim.

- Nasil bir karar?

- Dünyanın en akıllı insanlari olmadigimiza, bizden daha akıllı insanların bulunduğuna karar verdim.

-Akıllıca ve yerinde bir karar. Eger bizden daha akıllı kimseler varsa, bizden daha haklı kimseler de var demektir. Ve bu da demektir ki, biz de yanılabiliriz, öyle degil mi? Mais, ma bonne amie, (ama, iyi dostum) bir hata yaptigimi düşünelim; fakat hflf, insanligimi, ezeli ve ebediligimi, vicdanimin özgürlüğünü kaybetmis olmam, degil mi? Arzu ettiğim takdirde, dar düşünceli ve kaba bir sofı olmayı reddetmeye hakkım var, öyle degil mi? Tabii, böyle oldugum

66

için hayatimin sonuna kadar benden nefret eden insanlar olacaktır. Et puis, comme on trouve toujours plus de monies que de raison, (hem sonra, akıl verecek çok papaz bulunduğuna göre) ve ben de tamamen aynı fikirdeyim.

- Ne, ne dediniz?

- Dedim ki "on trouve toujours plus de moines que de raison, (Hem sonra, her zaman akıldan çok akıl veren bulunduğuna göre.) ve ben de..."

- Bu düşünce sizin mi, yoksa? Baska bir yerden almış olmalısınız.

- Bunu söyleyen, Pascal.

- Zaten anlamistim... ah, siz!... Neden hiçbir seyi kısaca söylemiyor da uzattıkça uzatıyorsunuz? Böylesi, yönetme cos-kunlugunu anlatmanızdan çok daha iyi.

j - Ma foi, ch, re... (Vallahi sekerim) Neden? Önce nihayet ben bir Pascal degilim, hem sonra, biz Ruslar herhangi bir seyin kendi dilimizde nasıl söylenmesi gerektiğini bilmeyiz. Hiç degilse, bugüne kadar herhangi bir sey söylemiş degiliz.

- Chere, chere amie! (sevgili, sevgili dostum)

- Simdi bütün bu Lembke'ler ve Karmazinov'lar... Allahım, kendinizi nasıl bu kadar koyuverdiniz!... Ah, beni ne kadar üzüyorsunuz!... Bütün bu insanlar attığınız tırnaga degmediginden onların size saygi duymalarını arzu ederdim; fakat, su halinize bakın!... Sizde ne bulacaklar? Onlara ne gösterecegim? Herkese örnek olmaya devam edecek, degerinizi kabul ettirecek yerde, etrafınıza bir sürü serseri toplamış, bir sürü kötü

aliskanliklar edinmis, yaslanmis ve güçsüz, sarapsiz ve kumarsiz yasayamayan, Paul de Kock'dan baskabir sey okumayan ve herkes yazarken hiçbir sey yazamayan bir kisi oldunuz. Bütün vaktinizi konusmakla harciyorsunuz. Hiç ayrılmadiginiz Liputin gibi can sikici kimselerle nasil arkadaslik edebiliyorsunuz?

Bay Verkhovensky, sikilarak itiraz etti.

67- Neden ayrılamadigim? Bayan Stavrogin, sertçe sordu:

- Simdi nerededir?

- Onun... onun size karsi daima büyük bir saygisi vardir. Annesinden kalan bir mirasi almak üzere S...H 'ye gitti.

- Para almaktan baska bir is yapmaz görünüyor. Shatov nasil? Hep eskisi gibi mi?

- Irascible, mais bon. (Yine çabuk öfkelenir, ama iyi)

- Su sizin Shatov'unuza da hiç tahammülüm yok. Nisbetçi ve her zaman kendisini düşünen bir insan.

- Miss Shatov nasil? Bayan Stavrogin merakla ona bakti:

- Dasha mi, demek istiyorsunuz? Neden öğrenmek istiyorsunuz? Çok iyidir. Onu, Drozdov'larda biraktim. Isviçre'deyken; oglunuz hakkında bir seyler duydum. Kötü, iyi olmayan seyler duydum.

- Oh, C'est une histoire bien bete! Je vous attendais, ma bonne amie, pour vous raconter... (Oh, çok kötü bir öykü bu! Anlatmak için sizi bekliyordum, aziz dostum.)

- Yeteri kadar öğrendim, Bay Verkhovensky, beni artık rahat birakin. Çok bitkinim. Bol bol konusacak vaktimiz olacak, özellikle kötü seylerden. Gülerken agzinizdan tükürük saçyorsunuz... bunaklik ya da buna benzer bir sey. Sonra ne kadar da garip gülüyorsunuz!... Allahim, ne kadar kötü aliskanliklar edinmissiniz L. Karmazinov sizi hiçbir zaman ziyaret etmeyecek! Bundan da memnun kalacaklar. Oh, simdilik artık yeter. Yorgunum! Bana hakikaten acimalisiniz!...

Bay Verkhovensky ona "acidi"; fakat, Bayan Stavrogin'in yanindan ayrilirken son derece endiseliydi.

\*\*\*

68

Dostumuz, gerçekten de kötü birkaç aliskanlik edinmisti, özellikle son aylarda. Hizla çöktüğü gözle görülebiliyordu ve kiliginin kötü oldugu da dogruydu. Daha çok içiyor, gözleri daha çabuk sulaniyor ye sinirleri gittikçe zayıflıyordu. Sanat degeri olan her seye karsi asiri bir hassasiyeti vardı. Yüzü de çok çabuk degismeye baslamisti; örneğin, yüzündeki gururlu ifade, saçma, hatta, ah-makça bir ifadeyle yer degistirmisti. Yalnız bırakılmaya tahammülü yoktu ve daima eglence ariyordu. En son rezaletlerin; gülünç fıkralarin anlatilmasini istiyor ve bunlari her gün degisik olmasini arzu ediyordu. Eger uzun bir süre onu ziyarete gelmezlerse, odasında kederli kederli dolasiyor; pencereye gidiyor; dalginlikla dudaklarini kemiriyor; derin derin iç geçiriyor ve hemen hemen aglamakli olarak gününü geçiriyordu. Sanki, hep bir seyler olmasini bekliyor, umulmadik ve kaçınılmaz bir seylerden korkuyordu; endiseliydi; rüyalarına büyük ölçüde deger vermeye baslamisti.

O günü ve gecisini asiri bir endiseyle geçirdi; beni çağırtti; çok l heyecanlıydı; çok konustu; bana birçok sey anlatti; ama, anlattiklarinin hepsi birbirini tutmaz seylerdi. Bayan Stavrogin, onun benden hiçbir sey saklamadigini uzun bir süredir biliyordu. So- nunda, kendisinin bile anlayamadigi bir seyden endiselendigine karar vermekten kendimi alamadim. Kural olarak, daha önceleri biraraya geldigimizde, hemen sıkıyetlere baslar ve sıkıyetlerin arkasından bir sise votka gelir ve her sey daha eglenceli olmaya baslardı. Fakat, bu sefer votka yoktu ve birini gönderip votka al-dirmek istegini devamlı olarak bastirdigi belliydi.

Hemen hemen bir çocuk gibi yanip yakiniyordu.

- Bayan Stavrogin neden bana hep kiziyor? Tous les hommes i de genie et de progres en Russie etaient, sont et seront toujours des ayyaslar et des kumarbazlar, qui boivent (balik gibi içkide yüzerler, Rusya'daki bütün dahiler, kumarbazlarla, içkide yüzen sar- hoslardir)... ama ben ne böyle bir sarhos ne de kumarbazim... Neden yazmadigimi anlamak istiyor. Ne garip bir düşünce. Neden yatiyor olayim? Benim bir örnek olmami ve kendimi saydirmami istiyor.

69Mais entre nous soit dit (ama aramızda kalsin) kaderi "saygi" olan bir insan yatmaz da ne yapar... o bunu bilmiyor mu?

Ve nihayet, onun yakasina sarilmis olan üzüntüsünün ne oldugunu o aksam anladim. Birçok kere aynanın önünde durmus ve bir süre oyalanmisti. Nihayet, aynadan bana dönüp büyük bir ümitsizlikle:

- Mon cher, je suis (dostum ben) kendisini koyuvermis bir adamim, dedi.

Gerçekten de o güne kadar, tek bir inanci vardı. Bayan Stavrogin'in "yeni görüşleri" ve bütün "degisen fikirleri" yaninda; onun kadınca kalbinde, sadece bir sürgün ya da ünlü bir bilgin degil; ayni zamanda, yakisikli bir erkekti. Yirmi yildan beri bu zevk verici inanca bütün benligi ile sarilmisti ve olasilikla bu inancından ayrılmaktan ötürü üzülüyordu. Yakın bir gelecekte, kaderin kendisine böyle bir oyun hazirlayacagi, acaba, o gece içine mi dogmustu?

Simdi, hemen hemen unutulmus, anlatacaklarimin esas baslangici olacak olayi anlatayim.

Drozdovlar, agustos ayinin son günlerinde geldiler. Gelisleri, akrabaları olan valinin uzun süredir beklenen karisinin gelisinden biraz önce olmus, sehirimiz toplumu üzerinde hos bir etki birakmisti. Fakat, bütün bu ilgi çekici olaylardan daha sonra sözedecegim; burada sadece su kadarini söyleyecegim ki, Bayan Drozdov,

kendisini sabirsizlikle bekleyen Bayan Stavrogin'e çok üzücü bir haber getirmisti; Nicholas, temmuz ayında onlardan ayrılmis, Rhine'de Kont K. ile bulusarak, onlarla beraber Petersburg'a gitmistir. Kont'un evlenme çağında olan küçük bir kızı vardı.

Bayan Drozdov konusmasına:

- Lisa'dan bir şey öğrenemedim, diye başladı. Onun ne kadar gururlu ve inatçı olduğunu bilirsiniz. Fakat, Lisa ile Nicholas arasında bazı tatsız olayların geçmiş olduğunu gözlerimle gördüm. Aralarındaki olayın bütün ayrıntılarını bilemem; ama, Dasha'ya sorsanız iyi olur diye düşünüyorum, aziz dostum. Nihayet, gözbe-

70

beginiz olan bu kadını size geri getirmiş olmaktan memnunum; j büyük bir yükten kurtulmuş oldum.

Bu zehirli kelimeler belirli bir öfkeyle söylenmişti. "Sisko" ka-dinin, sözlerini daha önceden hazırlamış olduğu ve etkisini de tah-min ettiği belliydi. Fakat, Bayan Stavrogin, bu kadar duygulu ko-nusmalardan sasırarak bir kadın değildi. Nitekim, sert bir dille, çok E kesin ve yeterli bir açıklama talep etti. Bayan Drozdov sesini hemen alçalttı; hatta, konuşmasının sonunda ağlamaya ve dostça kelimeler l söylemeye bile başladı. Bu, sinirli olduğu kadar da hassas olan kibar kadının, Bay Verkhovesnky gibi, candan bir dosta ihtiyacı vardı; kızı Lisa'dan baslıca sıkıyetti, kızının "bir dost" olmamasıydı. Fakat, kadının anlattıklarından kesin olarak çıkarılan tek anlam, Lisa ile Nicholas'ın hakikaten tartışmış olmalarıydı. Bayan Drozdov'un bu tartışma hakkında kesin bir bilgisi yoktu. Dasha hak-kindaki imali sözlerine gelince, konuşmasının sonunda, onun l hakkında söylediklerini sadece geri almakla kalmadı; böyle ko-nusmasının "öfkeye" kapılmasından ötürü olduğunu söyleyerek, özür de diledi. Kısacası, her şey son derece belirsiz ve kuskuluydu. Bayan Drozdov'a göre, tartışma, Lisa'nın "inatçı ve alaycı" karakterinden ötürüydü; diğer taraftan, Nicholas her ne kadar fşiksa da, onun alaycı sözlerine aldirmayacak kadar gururlu olduğundan kendisi de alaycı olmuştur.

Bayan Drozdov:

- Bundan hemen sonra, diye devam etti. Genç biriyle tanıştık, | sizin "profesör"ün yegeni oluyor, herhalde ve yanıldığımı da san-mıyorum, çünkü aynı soyadını taşıyor...

Bayan Stavrogin:

- Yegeni değil, oğlu, diye düzeltti.

Bayan Drozdov, Bay Verkhovensky'nin soyadını hiçbir zaman hatırlayamaz ve ondan söz ederken daima "profesör" derdi.

-Eh, oğlu, su halde; oğluysa daha iyi, benim için pek fark etmez. Alelade bir genç, çok canlı ve serbest; fakat, hiçbir özelliği yok. Eh,

71 korkarım ki, Lisa kötü davrandı. Nicholas'ı kiskandirmek için bu gençle arkadaş oldu. Kızımı bu bakımdan fazla suçlu bulmam; her genç kızın yapacağı şeyler bunlar... Oldukça da sevimli hareketlerdir, sanırım. Yalnız, Nicholas kiskanacağı yerde bu gençle özellikle arkadaş oldu. Sanki hiçbir şeyin farkında değilmiş, daha çok, aldırıs etmez gibiydi. Onun bu hareketi Lisa'yı çilgine çevirdi. Genç adam, kısa zaman sonra gideceği bir yere yetismek için acele ediyor gibiydi ve Lisa, her fırsatta Nicholas ile tartışmaya başladı. Nicholas'ın bazen Dasha'yla konustugunu fark etti ve bu onu o kadar sinirlendirdi ki, hayat çekilmez olmuştur; tabii bizler için. Doktorlar sinirlenmemi yasaklamışlardı. Dillere destan ettikleri göl, sinirime dokunmaya, bana sadece dis agrisi vermeye ve romatizma agrilerimin artmasına neden oldu. Hem neden olmasın, Cenova Gölü'nün dis agrisine neden olduğunu bir yerde okumuştum zaten. Tam o sıralarda, Nicholas, Kontes'ten bir mektup aldı ve bizi terketti; bütün öteberisini bir günde topladı. Dostça ayrıldıklarını söylemeliyim. Lisa da çok neseli ve hoppaydı. Onu yolcu ederken kahkahalarla gülüyordu. Sadece bütün hareketleri yapmaktı. Nicholas gittikten sonra, çok dalgın oldu ve onun sözünü bile etmedi. Benim bile ondan söz etmemi istemiyordu. Size de, Nicholas'tan, Lisa'ya bahsetmemenizi tavsiye ederim, aziz dostum. Her şeyi büsbütün karıstırmaktan baska bir işe yaramayacaktır. Eger söz etmeyecek olursanız, size kendiliginden söyleyecektir. Bu takdirde, daha çok şey öğrenebilirsiniz. Bence, eğer Nicholas sözünde durur da çabuk dönecek olursa, aralan yine düzelecektir.

- Derhal yazacağım. Eger bütün tartışma buysa, bunun kadar saçma bir şey olamaz; hepsi saçma!... Anlıyorsunuz ya, Dasha'yi çok iyi tanırım. Onun herhangi bir suçu olamaz.

- Aziz Dasha için üzüldüm. Onun için böyle konuşmamalıydım. Konuşmaları hep yüksek sesle ve normal kanallarda oluyordu zaten. Fakat, o zaman olanlar beni tamamen sasırmıştı, aziz dostum. Ayrıca, Lisa bile onun günahsız olduğunu anladı ve ona eskisi gibi nazık davranmaya başladı.

72

Bayan Stavrogin, hemen o gün Nicholas'a bir mektup yazarak, söylediği tarihten hiç olmazsa bir ay önce gelmesi için rica etti. Fakat yine de, bu meselede anlayamadığı bir durum vardı ki, ne olduğunu tahmin bile edemiyordu. Bütün gece sabaha kadar bunu düşünüp durdu. Bayan Drozdov'un düşüncesini fazlaca masum ve duygulu buluyordu. "Praskovya", diye düşündü, "yatılı okulda olduğu gibi, bütün hayatı fazla duygulu geçmiş. Nicholas, genç bir kızın alaylı sözleri üzerine kaçacak erkek değil. Gerçekten tartışılarsa, bunun daha baska bir nedeni olması gerekir. Gerçi, o subayı da be-rebarlerinde getirdiler. Bir akraba olarak evlerinde oturuyor. Praskovya, Dasha için özür dilemekte çok acele etti; söylemek istemediği bir şeyi kendisine saklamış olmalı..."

Sabahleyin, Bayan Stavrogin, hiç olmazsa zihnini karıştıran sorunlardan birini çözümlmek için kesin kararını verdi ve yaptığı plan, beklenmedik olması bakımından oldukça ilginçti. Bu planını hazırlarken aslında ne düşünmüştü? Söylemesi çok güç, ayrıca, anlatan olarak, olayları oldukları gibi aktarmaktan sorumluyum ve anlatacaklarım gerçeğe uymaz görünürse suç benim olmayacaktır. Surasını da kaydetmek zorundayım ki, sabah olduğu zaman, içinde Dasha hakkında en küçük bir kuskuya dahi yoku ve gerçeği söylemek gerekirse, zaten ondan hiçbir şekilde süphelenmemisti; ona çok güvenirdi. Ayrıca, Nicholas'ın ona psikolojik olabileceğini aklının kıyısından bile geçirmezdi... "Dasha ile ha!" Ertesi sabah, Dasha, fincanlara çay koyarken, Bayan Stavrogin gözlerini ondan ayırmadan uzun uzun baktı ve belki, bir gün öncesinden beri yirminci kez kendi kendine söylendi: "Hepsi saçma!..."

Bununla beraber, Dasha'nın yorgun göründüğünü, daha sessiz durduğunu ve ilgisiz olduğunu fark etti. Kahvaltının sonra, her ikisi de, her zaman yaptıkları gibi, elisine oturdular. Bayan Stavrogin, Dasha'ya, Avrupa izlenimlerini, özellikle manzaralarını, halkını, şehirlerini, törenlerini, sanat ve ticaretlerini... görebilmek fırsatını bulduğu her şeyi anlatmasını söyledi. Drozdov'lar ve onların yalındaki yasantisinden hiç söz etmedi. İş masasında Bayan Stav-

73rogin'in yanında oturan ve ıgneyle nakış işlemesine yardım eden Dasha, yarım saat süreyle, düz, tekdüze ve biraz zayıf sesle bütün izlenimlerini anlattı.

Bayan Stavrogin onun konuşmasını birden kesti.

- Dasha, bana özellikle anlatmak istediğin bir şey yok, değil mi?

Dasha, bir an düşündü ve parlak gözleriyle Bayan Stavrogin'e baktı.

- Hayır, hiçbir şey yok.

- Ruhunda, kalbinde, vicdanında da yok mu?

Dasha, biraz küskün bir tavırla ve sakin bir sesle tekrarladı.

- Hiçbir şey yok.

- Olmadığını biliyordum! Bilmeni istiyorum, Dasha senden hiçbir zaman kuskuya duymayacağım. Şimdi otur ve dinle. Şu karsındaki sandalyeye otur. Seni karsımda görmek istiyorum. Tamam. Dinle... evlenmek ister misin?

Dasha, sorgulu uzun bir bakışla cevap verdi; ama, bu bakışında pek fazla hayret yoktu.

-Dur, bir şey söyleme. İlk önce, yaş bakımından büyük bir fark var... çok büyük bir fark... Fakat, bunun ne kadar saçma bir şey olduğunu herkesten iyi bilirsin. Akıllı bir kızsın ve hayatında hata olmamalı. Bununla beraber, hıfıf yakışıklı bir adamdır... yani, Bay Verkhovensky, her zaman saygı duyduğun bir adam. Ne dersin?

Dasha yine sorgulu bakışlarını Bayan Stavrogin'e çevirdi. Bu kez çok şaşırması ve biraz da kızarması.

-Dur bir şey söyleme. Acele etme. Gerçi vasiyetnamemde sana para bıraktım; ama, ben öldükten sonra paran bile olsa ne yaparsın? Aldatılacaksın ve paran elinden alınacak... perisan olacaksın. Fakat, onunla evlenecek olursan, ünlü bir kişinin karısı olacaksın. Şimdi de durumu, onun görüşü üzerinden inceleyelim: Şimdi ölsem, onun hali ne olacak? Para bakımından sıkıntısı olmaz. Fakat, ona ba-

74

kabileceğine güvenirim. Dur, henüz bitirmedim: havai, beceriksiz, huysuz, bencil ve düşük alışkanlıkları olan bir kısıdır. Fakat, ondan daha kötü kişiler olabileceğini düşünerek onu kabul etmelisin. Seni asayilik bir adama vererek, senden kurtulmak istediğimi düşünmezsin, değil mi? Yoksa böyle mi düşünüyorsun? Fakat onu tercih etmene en büyük neden, bunu senden benim istemem. Sözünün burasında sesini biraz öfkeyle yükseltti. - Anladın mı? Neden bana öyle bakıyorsun? Dasha, hıfıf susuyor ve sadece dinliyordu.

: - Bir dakika dur... konuşma! Yaslı bir kadına benzer... fakat, senin için çok daha iyidir. Zavallı yaslı bir kadın gibi olduğunu itiraf ederim. Dünyada onun sevgisine layık bir kadın yoktur. Fakat, zavalliliğinden ötürü sevilme hakkını kazanıyor ve sen de onu bu zavalliliğinden ötürü seveceksin. Beni anlıyorsun, değil mi? Değil mi?

Dasha baskıyla evetledi.

Bayan Stavrogin garip bir öfkeyle ve tiz bir sesle devam etti: - Anlayacağını biliyordum. Zaten senden başka bir şey beklemezdim. Seni sevecek, sevmeli, sevmeli. Sana tapmalı!.. Ayrıca, sana psikolojik olacağı muhakkak; hatta, kendisini buna zorunlu bile tutmasa, seni yine de sevecektir. Onu iyi tanırım. Ve ben de daima burada olacağım. Bu hususta merak etmemelisin; daima burada olacağım. Seni sıkıyete edecek, hakkında onur kırıcı şeyler anlatacak, karsılaşacağı ilk kişiye hakkında bir sürü şey fısıldayarak şizlanacak, hep şizlanacak; bir odadan bir odaya sana mektuplar yazacak, günde iki mektup belki; fakat, ne olursa olsun sensiz yapamayacaktır; asil önemli olan da budur. Arzu ettiğin her şeyi yaptır ona; zaten yaptıramazsan, aptalsin demektir. Kendisini asmak isteyecektir. Seni kendisini asmakla tehdit edecektir... sakin inanma. Sadece saçmalık!... inanma, ama yine de gözünü aç, pek belli olmaz; kendisini asabilir. Onun gibi kimseler için böyle şeyler olağandır; zayıflıklarından ötürü kendilerini asiverirler. Ve bu nedenledir ki

75onu fazla sıkılamazsın... bu, evlilik hayatının ilk koşuludur. Sair olduğunu da unutmamalısın. Dinle, Dasha, kendini feda etmek kadar büyük bir mutluluk yoktur. Ayrıca, bana büyük bir iyilik yapmış olacaksın ve bu da çok önemlidir. Saçma konuştugumu düşünme. Ne söyledigimi çok iyi biliyorum. Ben bencilim, bu bakımdan

sen de bencil olacaksın. Seni hiçbir şeye zorlamıyorum; her şey sana bağlı, nasıl istersen öyle olacak. Karsımda neden böyle oturuyorsun? Bir şeyler söyle!... Dasha, kararlı bir dille:

- Birisi ile evlenmek zorundaysam, benim için pek fark etmez, Bayan Stavrogin, dedi.

Bayan Stavrogin sert bir şekilde, dik dik baktı.

- Zorunluluk mu? Ne demek istiyorsun?

Dasha, elindeki ıgneyle nakisa devam ederken susuyordu.

- Zeki bir kız olabilirsin; ama, saçma konusuyorsun. Seni evlendirmek istemem tamamen doğrudur; fakat, seni evlendirmeyi arzu etmem, evlenmenin gerekli olmasından değil. Bay Verkhovensky'yi düşünerek, evlenmeni istiyorum. Bununla beraber, yirmi yaşında olduğundan... Bay Verkhovensky olmasaydı, seni evlendirmeyi hiç düşünmeyecektim... Ne diyorsun?

- Arzu ettiğiniz gibi olsun, madam.

- Su halde kabul ediyorsun!... Dur, bir şey söyleme. Neden acele ediyorsun? Sözümü henüz bitirmedim. Vasiyetimde sana on bes bin ruble bıraktım. Evlenme gününde bu parayı sana vereceğim. Sekiz binini ona vereceksin... yani, ona değil bana vereceksin. Geriye kalan yedi binin bir kurusunu dahi ona vermeyeceksin. Bunu hiç unutma. Borçlarını asla ödemeyeceksin. Bir kere ödeyecek olursan, arkasının kesilmediğini görürsün. Sekiz bin ruble borcu var; borcunu ben ödeyeceğim; fakat, senin paranla ödenmiş olduğunu bilmeli. Şimdi yaptığım gibi, ev, yiyecek ve içecek masraflarını karşılayacağım; ikinize yılda, bin iki yüz rublelik ve ayrıca bin bes yüz rublelik ödenek vereceğim. Yalnız hizmetçilerinizi kendiniz tutacaksınız.

76

Yıllık ödeneklerinizi toplu olarak sana vereceğim. Fakat, sen de ona karşı biraz anlayışlı olup, arada sırada para vereceksin. Arkadaşlarının, ancak haftada bir gelmelerini temin et, daha sık geldikleri takdirde kov. Zaten ben de burada olacağım. Eğer ölecek olursam, yıllık ödeneginiz onun ölümüne kadar; çünkü, bu ödenek sana değil onadır. Vasiyetimde, yedi bin rubleden hariç sekiz bin ruble daha bırakacağım. Eğer akıllı bir insansan bu paraya dokunmazsın. Bu paradan başka benden kırk para alamazsın. Bunu öğrenmek hakkındır. Kabul ediyor musun, etmiyor musun? Nihayet bir şey söylemeyecek misin?

- Biraz önce söylemistim, Bayan Stavrogin.

- Yalnız unutma, karar vermek senin hakkın. Arzu ettiğin gibi olacak.

- Bu takdirde, söyler misiniz, Bayan Stavrogin, bu konuda Bay Verkhovensky bir şey söyledi mi?

-Hayır, söylemedi, bundan haberi bile yok, fakat... kısa zamanda öğrenecek.

Bayan Stavrogin hemen yerinden fırladı ve siyah salını omuzlarına attı. Dasha yine kızardı ve sorgu dolu bakışlarla hanımını takip etti. Bayan Stavrogin birden öfkeyle geri döndü. Gözlerinden ateş fışkırıyordu.

- Salak!..., diye atmaca gibi atıldı. Nankör salak!... Ne düşünüyorsun? Seni biraz da olsa kötü bir duruma sokacağımı mı sanıyorsun? Onunla evlenmen için yerlerde sürünerek yalvaracak, mutluluktan ölecek... iste bu evlilik böyle ayarlanacak. Kimsenin sana zarar vermesine izin vermeyeceğimi çok iyi bilirsin. Yoksa seninle sekiz bin ruble için evleneceğini ve seni ona satmak için kostugumu mu düşündün? Budala, budala!... Siz, hepiniz nankör budalalarsınız. Semsiyemi ver benim!...

Islak tuğla kaldırımın, tahta kalasların üzerinden kosarak Bay Verkhovensky'ye gitti.

\*\*\*

77Dasha'nın kimse tarafından hırpalanmasını istemediği muhakkaktı; tersine, su anda onun haklarını koruyordu. Salını omuzlarına atarken, evlatlığının sorgu dolu bakışlarını yakaladığı zaman öfkeden çığına dönmüştü. Dasha'yi çocukluktan beri çok severdi. Bayan Drozdov'un Dasha için, "onun gözbebeği" demek hakki vardı. Bayan Stavrogin, Dasha'nın karakterinin agabeyine hiç benzemediğine karar vermişti; yani, karakteri Ivan Shatov'a benzemezdi. Dasha, sessiz ve yumuşak huylu; kendisini feda etmeye her zaman hazır; sadık, son derece alçakgönüllü; asiri derece mantıklı ve en önemlisi, nankör olmayan bir kızı. Bugüne kadar Dasha, umdugu gibi bir kız çıkmıştı. Henüz on iki yaşındayken, Bayan Stavrogin, onun için "yasantisinde hiçbir aksaklık olmayacak" demisti ve her parlak gördüğü düşünceye, her aklına koyduğu şeye, her hülyaya, her yeni fikre büyük bir tutkuyla bağlanan bir kadın olduğundan Dasha'yi kendi öz çocuğu gibi yetistirmeye karar vermişti. Derhal, Dasha'ya büyük bir miktar para ayırdı ve Dasha'ya on altı yaşına gelene kadar evlerinde kalan, sonra bilinmeyen bir nedenle işine son verilen Miss Criggs adında yabancı bir dadi tutuldu. Gramer okulundan Dasha'ya ders vermek için çok değerli öğretmenler geliyordu. Bu öğretmenlerin arasında gerçek bir Fransız vardı ve Dasha'ya Fransızca öğretti. Bu Fransızın işine de birden son verildi ve fdeti evden kovuldu. Şehirde yeni olan, iyi bir aileden dul kalan, fakir bir kadından piyano dersleri aldı. Fakat bas eğitmen Bay Verkhovensky'ydı. Gerçekte, Dasha'yi bulan ve meydana çıkartan Bay Verkhovensky'ydı; Bayan Stavrogin, Dasha'yi evlatlık almayı henüz düşünmüyorken, Bay Verkhovensky bu sessiz çocuğa ders veriyordu. Yine tekrarlamalıyım: çocukların ona bağlanmaları çok sasılacak bir şeydir!... Lisa Tushin'e de sekiz yaşından on bir yaşına kadar ders vermişti (Bay Verkhovensky ona bedava ders veriyordu; çünkü, Drozdov'lardan dünya yerinden oynasa para almazdı). Fakat, sevimli çocuğa kendisi de tutulmuştu. Evrenin kuruluşu ve dünya hakkında çok içli öyküler anlatır ve insanlığın tarihinden sözederdi. İlk insan toplulukları, tarih öncesi insanları hakkındaki konferansları, Arap öykülerinden çok daha ilginç olurdu.

78

Bu öykülerden son derece hoslanan Lisa, Bay Verkhovensky'nin yüz hareketlerini yaparak, bu öyküleri evde anlatırdı. Bay Verkhovensky bunu nasılsa duydu ve bir gün onu suçüstü yakalayiverdi. Son derece utanan Lisa, onun kollarına atılarak aklamaya başladı. Bay Verkhovensky de onunla beraber akladı. Kısa bir süre sonra Lisa gitti ve sadece Dasha kaldı. Dasha için baska öğretmenler tutulduğu zaman, Bay Verkhovensky, ona ders vermemeye başladı ve zamanla da ona karşı olan ilgisini kaybetti. Bu, uzun bir süre böyle devam etti. Bir gün, onun güzelliği karşısında saskına döndü. Kız, o zaman henüz on yedi yasındaydı. Bayan Stavrogin'in evindeki bir yemekte karşılaştı onuyla. Genç kızla konuşmaya başladı ve onun verdiği zekice cevaplardan memnun oldu. Bu konuşmaları, Rus edebiyatının tarihi hakkında ciddi ve geniş konferansların verilmesinin kararlaştırılmasıyla son buldu. Bayan Stavrogin, çok memnun olmus ve bu olaganüstü fikri nedeniyle onu tebrik etmişti. Dasha ise sevinçten uçuyordu. Bay Verkhovensky özel bir dikkatle konferanslarını hazırladı ve sonunda başladı. En eski devirden başladılar; ilk konferans çok verimli geçti; Bayan Stavrogin de konferansta bulundu. Bay Verkhovensky konferansını bitirdiği zaman, öğrencisine gelecek derste, "The Lay of Igor's Army"yi tartışacaklarını söylerken, Bayan Stavrogin birden yerinden kalktı ve baska ders olmayacağını söyledi. Bay Verkhovensky yüzünü eksitmekle beraber cevap vermedi. Dasha kiplirmizi oldu. Ama, bu konu böylece kapandı. Bu olay, Bayan Stavrogin'in şimdi aklına koyduğu beklenmedik düşünceden üç yıl önce olmuştur.

Zavallı Bay Verkhovensky, basına geleceklerden habersiz, odasında oturuyordu. Melankolik düşüncelere dalmış, uzun bir süreden beri, tanıdık bir dostunun gelip gelmediğini görmek için, pencereden bakıyordu. Fakat, gelen giden yoktu. Yağmur çiseliyordu. Hava soguyordu. Sobanın yakılması gerekiyordu. İçini çekti. Birden gözlerinin önünde korkunç bir şey belirdi: Bayan Stavrogin, böyle bir havada ve olmayacak bir saatte ona geliyordu. Ve yayan!... O kadar sasirmisti ki, ceketini giymeyi unuttu ve onu 79oldugu kilikta karşıladı; genellikle evdeyken giydigi pembe, eski ceketıyla hem de.

Onu karşılamak için yerinden kalkarken zayıf bir sesle: -Ma bonne amie (sevgili dostum)! diye haykırdı.

- Yalnız misiniz? Memnun oldum. Dostlarınıza tahammülüm yok. Oh, ne kadar sigara içmişsiniz!... Ulu Tanrım, ne hava!... Çayınızı da bitirmemişsiniz, oysa saat on iki oldu!... Cennet düşünceniz, tertipsizliktir. Zevk düşünceniz, pisliktir. Bu yırtık kfgit parçaları yerde ne arıyor? Nastasya! Nastasya!... Nastasya'niz ne işle meşgul? Pencereyi açın, azizim, vasistasları, kapıları... her tarafı!... Ardına kadar açın, lütfen! Salona geçelim. İş görüşmesi yapmak için geldim. Ve, rica ederim, hayatında ilk kez olsun surayı süpür Nastasya!

Nastasya, öfkeyle yakından bir dille:

- Efendim ortalığı hep kirliliyor, Madam!..., dedi.

- Sen de her zaman süpür!... Günde on bes kere süpür!... Günde on bes kere süpür, azizim! Ne korkunç bir oda!...

Salona geçtikleri zaman, Bayan Stavrogin:

- Kapıları sıkıca kapayın, dedi. Bizi dinleyeceği muhakkaktır. Duvar kfgitlerini degistirmelisiniz. Geçenlerde örneklerle beraber bir dekoratör de göndermistim, neden seçmediniz? Oturun ve dinleyin. Oturun lütfen!... Nereye gidiyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Nereye?

Bay Verkhovensky öbür odadan bağardı.

- Bir dakika...ben...buradayım!...

- Oh, ceketinizi degistirmişsiniz.

Bayan Stavrogin, onu tepeden tırnaga süzdükten sonra:

- Evet, dedi. Böylesi daha iyi oldu. Size söyleyeceklerime uyacak. Oturun, lütfen!...

Her şeyi kısa ve açık olarak anlattı. Bay Verkhovensky'nin ihtiyacı olan sekiz bin rubleye de degindi. Drahoma üzerinde uzun uzun konuştu. Bay Verkhovensky, saskinligından irilesmiş göz-

80

lerle bakıyor ve titriyordu. Bay Verkhovensky her şeyi çok iyi duymakla beraber iyice anlayamamıştı. Konusmak istedi; fakat, sesi çıkmadı. Bütün bildiği, her şeyin, Bayan Stavrogin'in istediği gibi olacagıydı. Bu bakımdan, onunla tartışmak, ona karşı koymak yararsızdı ve evlilik konusu karşı konulmaz bir kesinlikle kabul edilecekti.

Sonunda büyük bir gayretle:

-Mais a bonne amie (Ama, sevgili dostum), diyebildi. Üçüncü kez, hem de bu yasta ve böyle bir çocukla!... Mais c'est une enfant! (Ama o bir çocuk).

- Sükür Tanrı'ya ki, yirmi yasında bir çocuktur!... Gözlerinizi devirmeyiniz, lütfen, rica ederim. Sahnede değilsiniz. Çok zeki ve bilgilisiniz; ama, hayat hakkındaki düşünceleriniz eksik. Daima bir dadiya ihtiyaciniz var. Ölürsem haliniz ne olacak? O size çok iyi bir dadi olacaktır. Alçakgönüllü, akıllı ve kararlı bir kızıdır. Ayrıca, henüz ölmeyi düşünmedim için ben de her zaman yanınızda olacağım. Çok evcil ve iyilik melegi gibi bir kızıdır. Bu hoş fikir, İsviçre'deyken aklıma geldi. Anlamıyor musunuz? Melek gibi bir kız olduğunu söyledim!...

Birden öfkeyle haykırdı.

- Eviniz pislik yuvası halinde!... Dasha evinize düzen verecektir. Her taraf ayna gibi parlayacak. Tanrım, onunla evlendiginiz takdirde kazanacağınız seyleri teker teker saymamı, önünüzde diz çökmemi mi bekliyorsunuz? Asıl sizin benim önümde diz çökmemiz gerekir!... Ah, kendini beğenmiş, kalpsiz bir insansınız!...

- Fakat... yaslı bir adamım!...

- Elli üç yaşında olmanızın önemi ne? Elli yaş ömrün sonu değil, erkek hayatının yarısıdır. Yakışıklı bir adamsınız ve bunu da biliyorsunuz. Aynı zamanda, size karşı nasıl bir saygı duyduğunu da biliyorsunuz. Öürsem, onun hali ne olacak? Fakat, sizinle evlenecek olursa, ne onun ne de benim bir endişem olacak. Önemli bir kisisiniz; isminiz, seven bir kalbiniz var. Kendimi vermeye zorunlu 81tuttugum emekli aylığınız olacak. Belki onu siz kurtarırsınız, kurtarırsınız!... Her ne olursa olsun, ona onur kazandıracağsınız. Ona yaşamayı öğreteceksiniz; bilgilerini, kurtaracaksınız, düşüncelerine yön vereceksiniz. Düşüncelerine doğru dürüst yön veremedikleri için, bugün, mahvolmayan az insan mı var?.. Kitabınızı tamamladığınız zaman, kendinizi herkese tanıtmış olacaksınız.

Bayan Stavrogin'in pohpohlamasından gururlanan Bay Verkhovensky:

- Zaten, dedi. Zaten, İspanya tarihinden öyküler yazmak üzereydim.

- Ya...ben demedim mi?...

-Fakat... Ya o? Ona söylediniz mi?

- Onu merak etmeyin; işin o yanını düşünmeniz gerekmiyor. Tabii, ona evlenme teklif etmeli, bu şerefi size bağışlaması için yalvarmaktasınız... Anladınız mı? Fakat, meraklanmayın, ben yanınızda olacağım. Ayrıca, onu seviyorsunuz, değil mi?

Bay Verkhovensky'nin bası dönmeye başladı; sanki duvarlar dönüp duruyordu. Ne kadar gayret ederse etsin kavrayamadığı korkunç bir fikir vardı.

Birden sesi titreyerek:

- Excellente amie (mükemmel dost), dedi. As... asla tasavvur edemezdik ki ...ki... siz... beni baska bir ka... kadınla evlendirmek is...isteyesiniz!...

Bayan Stavrogin zehirli bir sesle:

- Siz kadın değilsiniz, aziz efendim, dedi. Sadece genç kızlar evlendirilir; halbuki siz evleneceksiniz.

Bay Verkhovensky gözlerini ona dikti. Sanki kendisinden geçmiş gibi bir sesle:

- Oui, j'ai pris un mot pour un autre. Mais... c'est egal... dedi. (Baska bir şey sandım ama... ikisi de aynı)

Bayan Stavrogin, kasıtlı bir küçümsemeyle:

82

- Egal (aynı) olduğunu görebiliyorum, dedi. Tanrım, bayıldı! Nastasya, Nastasya! Su!...

Fakat suya ihtiyaç göstermeden Bay Verkhovensky kendine geldi. Bayan Stavrogin semsiyesini aldı.

- Sizinle şimdi konuşmanın yararı olmadığını anlıyorum.

- Oui, oui je suis incapable. (Evet, evet kendimde değilim.)

- Fakat yarına kadar, ümit ederim ki, dinlenmiş olur ve bunu etrafıca düşünebilirsiniz. Evden çıkmayın. Bir şey olursa, gece de olsa haber verin. Okumayacağım için bana mektup falan yazmaya da kalkmayın. Fakat, yarın aynı saatte bizzat gelip son cevabınızı öğreneceğim. Bu cevabınızın tatmin edici olacağını umarım. O saatte evde kimsenin olmamasına ve etrafın derli toplu olmasına dikkat edin; çünkü, hakikaten iğrenç. Nastasya, Nastasya!...

Ertesi günü Bay Verkhovensky razı olduğunu bildirdi; aksini zaten yapamazdı. Degisik bir durum vardı burada...

\*\*\*

Bay Verkhovensky'nin mülkü, hepimizin bildiği gibi (eski kayıtlara göre elli köleli ve Skvoreshniki'ye bitişik) aslında ilk ka-risimndi ve halen oğlu Peter'e aitti. Bay Verkhovensky sadece onun vasisiydi ve böylece, oğlu rüstünü ispat ettikten sonra da ondan aldığı vekfletname ile mülkün bakımını yürütüyordu. Böyle bir anlaşma genç adamın yararınaydı; çünkü, mülkün geliri olarak, her yıl babasından 1,000 ruble alıyordu. Oysa, mülkün geliri, kölelik kanunu yürürlüğe girdikten sonra 500 rubleye (hatta daha az) düşmüştü. Böyle bir ilişkinin nasıl kurulabildiğini ancak, Tanrı bilir. Her ne olursa olsun, bu bin ruble Bayan Stavrogin tarafından gönderiliyor ve Bay Verkhovensky'nin bir ruble dahi katkısı olmuyordu. Aksine, mülkten gelen bütün geliri cebine indiriyordu. Ayrıca, mülkün tek geliri olan ağaçları Bayan Stavrogin'in haberi olmadan satması mülkün yıkımına neden olmuştur. Mülkten elde edilen ke-

83resteyi azar azar satmıştı. Bütün kereste 8000 ruble ettiği halde 5000 rubleye satmıştı. Bazen kulüpte yüklü para kaybettikten Bayan Stavrogin'den istemeye cesareti yoktu. Bayan Stavrogin, bunları öğrendiği zaman kudurmuşcasına öfkelenmişti. Şimdi ise sevgili oğlu mülkünü satmak için gereken işlemleri yapmasını babasından istiyordu. Kuskusuz, soylu ve kendisini düşünmeyen bir kişi olan Bay Verkhovnesky, dokuz yıl önce, öğrenciyken Petersburg'da gördüğü le cher enfant (bu sevgili çocuğa) böyle davranmış olduğundan ötürü utanıyordu. Aslında mülkün değeri 12000 ya da 13000 ruble civarındaydı; ama, bugünkü durumuyla bu mülke 5000 ruble verecekleri kuskuluydu. Kuskusuz ki, Bay Verkhovensky elindeki anlaşmaya göre keresteleri satmak yetkisine sahipti; bunca yıl hiç aksatmadan oğluna 1000 ruble göndermemişti; ama, bunun



mümkün olamayacağını her zaman kanıtlayarak kendisini temize çıkarabilirdi. Fakat, Bay Verkhovensky, yüksek prensipleri olan onurlu bir adamdı. Aklına son derece hoş bir fikir geldi; sevgili Peter'i geldiğinde, masanın üstüne 15000 rubleyi koyacak (mülkün getirebileceğinden fazlaydı) sonra, her yıl ödemekte olduğu gelire aldirmeden, ce cher fils'i (sevgili oğul) göğsüne bastırarak ağlayacak ve baba oğul arasındaki ilişki böylece son bulacaktı. Bu güzel düşüncesini, her zaman olduğu gibi dolambaçlı yollardan Bayan Stavrogin'e açtı. Bunun, aralarındaki dostluk bağlarına özel bir anlam katacağını ima ediyordu. Aynı zamanda, eski devirlere ait babaların, genellikle eski insanların, simdiki akli bir karışık havada gezen, sosyalist düşüncelere saplanan gençlerden daha soylu olduklarını, kendi çıkarlarını düşünmediklerini de göstermiş olacaktı.

Daha birçok şey de söylemekle beraber, Bayan Stavrogin hep susuyor, herhangi bir fikir yürütmüyordu. Sonunda kuru bir sesle, mülkü en yüksek değerinden satın almaya razı olduğunu; bu değer 6000 ya da 7000 ruble civarındaydı; belki, 4000 rubleye bile satın alınabilirdi; geri kalan 8000 ruble için, yani kerestelerle beraber uçup giden paradan söz etmedi.

84

Bu olay, Bayan Stavrogin'in, Dasha'yi evlendirme teklifinden bir ay öncesine rastlıyordu. Bay Verkhovensky sasırmış ve derin düşüncelere dalmıştı. Eskiden olduğu gibi, oğlunun gelmeme olasılığı vardı; ama, bunu ancak bir yabancı düşünebilirdi. Oysa, Bay Verkhovensky, bir baba olarak böyle bir düşünceyi siddetle reddederdi. Her ne olursa olsun, sevgili Peter hakkında birtakım garip söylentiler kulagımıza kadar geliyordu. Önce üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra, Petersburg'da bir süre ıssız dolasmıştı. Bu altı yıl önceydi. Birdenbire, günün birinde, gizli bildirilerin dağıtılmasında parmağı olduğu ve duruşmasını beklediği haberi geldi. Sonra, İsviçre'nin Cenevre şehrinde görülünce kaçmış olduğundan endişe etmiştik. Son derece sakin görünen Bay Verkhovensky, o zamanlar, bir sürü palavra atmak gibi bir alışkanlık edinmişti.

- Bütün bunlar bana çok garip geliyor. Sevgili Peter, c'est une si pauvre tete! (zavallı bir insandır) İyi kalpli, soylu, çok duyguludur ve sunu söylemeliyim ki, Petersburg'da onu, modern gençlerle karşılaştırdığım zaman övünmüştüm; fakat, c'est un pauvre sire tout de meme... (ne de olsa zavallı bir gençtir) ve, bilirsiniz, duygululuk, yarı olgunluk sonucudur. Onları büyüleyen gerçekçilik değildir; sosyalizmin duygulu ve idealist yönüdür; olduğu gibi onun dini görünüşüdür; onun siiri, tabii herkes tarafından evvelce kullanılmıştır. Ve bununla beraber, bütün bunların bence anlamı nedir? Burada bir sürü düşmanım var, orada daha da fazlası ve babasının etkisiyle yapmış olduğu söylenecek. Tanrım, Peter, kalkınma hareketinin önderi, ha!... Ne günlerde yaşıyoruz!...

Bununla beraber, kısa bir zaman sonra Peter, her zaman olduğu gibi parasının gönderilmesi için İsviçre'deki kesin adresini bildirdi. Bu da gösteriyordu ki, siyasal bir göçmen değildir. Ve şimdi, dış ülkelerde dört yıl geçirdikten sonra, birden bire öz vatanına dönüyor ve kısa bir zaman sonra da şehre geleceğini bildiriyordu. Bunun da anlamı, herhangi bir suçla suçlanmamış olmasıydı. Dahası da vardı; sanki, biri onun işleriyle ilgileniyor ve onu yönetiyordu/Simdi,

85Rusya'nın güneyinden yazıyor ve oraya önemli bir iş için gitmiş olduğunu söylüyordu. Bütün bunlar iyiydi; ama, Bay Verkhovensky mülkün satışından arta kalan 7000 ya da 8000 rubleyi nasıl bulacağını düşünür ordu. Eğer oğlu bu konu üzerine tatsızlık çıkarır da mahkemelik olurlarsa ne olacaktı? Duygulu Peter'inin mülkünü hiçbir şeye feda etmeyeceğini de hissediyordu.

Bir gün bana, alçak sesle:

- Dikkat ettim, diye fısıldadı. Acaba, neden bütün sosyalistler ve komünistler, bu kadar cimri, bu kadar malına düşkün oluyorlar? Kuskusuz, en büyük sosyalistler, sosyalistliklerinin büyüklüğü kadar da malına düşkünlükleri büyük oluyor... neden acaba? Acaba, bu sadece fazla duysallıktan mı oluyor?

Bay Verkhovensky'nin bu sözlerinde gerçek payı olup olmadığını bilemiyorum. Bütün bildiğim, Peter'in kerestelerin satışından haberdar olduğu ve bunun da Bay Verkhovensky tarafından bilindiğidir. Aynı zamanda, Peter'in babasına yazdığı mektupları da okudum; Peter çok seyrek, yılda ancak bir mektup yazardı. Yalnız son zamanlarda iki mektup göndermiş, bu mektuplar hemen hemen birbirini izlemişti. İkinci mektup, gelişini babasına bildirmek içindi. Bu mektuplar kısa, kuru bir dille yazılmış ve sadece emir veren mektuplardı. Baba oğul, daha Petersburg'da ilk karşılaşmalarında son moda uyararak senli benli olduklarından, Peter'in mektupları bana, eski mülk sahiplerinin Moskova ya da Petersburg'dan, mülklerini yöneten kölelerine yazdıkları mektupları hatırlatıyordu. Ve şimdi, Bay Verkhovensky'nin mali durumunu düzeltecek olan 8000 ruble, Bayan Stavrogin'in teklifi ile birden ortaya çıkıyordu. Aynı zamanda, Bayan Stavrogin, bu paranın başka şekilde temin edilemeyeceğini de kesinlikle ima etmişti. Bu bakımdan, Bay Verkhovensky bu teklife boyun eğmek zorunda kalmıştı.

Bayan Stavrogin gider gitmez, bütün gün evine kapanıp kimse ile görüşmedi ve hemen bana haber saldı. Tabii, ağlayarak uzun uzun konustu; güzel sözler söyledi; arada bir söz dizisini kaybetti ve konudan uzaklastı; bazen bir sözü kötü anlamda kullanıyor ve son

86

derece memnun oluyordu. Sonra hafif bir mide sancısına tutuldu... Çok geçmeden her sey normal seyrini takip etti. Sonunda, yirmi yıl evvel ölen Alman karisinin resmini çıkartti ve acikli bir sesle onunla konusmaya basladi: "Beni affedebilecek misin?" Kendisini tamamen kaybetmis görünüyordu. Kederimizi bogmak için biraz da içtik. Biraz sonra tatli bir uykuya dalmisti. Ertesi sabah kravatini son modaya uygun olarak bagladi; dikkatle giyindi ve aynanın önünde sik sik kendisini kontrol etti. Mendiline esans döktü... hiç olmazsa birkaç damla... ve pencereden Bayan Stavrogin'i fark eder etmez, hemen baska bir mendil aldı ve esansli mendili minderinin altına sakladi.

Bayan Stavrogin, onun kararini öğrenince:

- Çok güzel, dedi. Önce kararlılığınızdan, sonra da, özel hayatınızda pek dinlemediğiniz mantığınızın sesini duymanızdan ötürü memnun oldum. Ama, aceleye gerek yok.

Bay Verkhovensky'nin beyaz kravatına bakarken ekledi:

- Simdilik kimseye bir sey söylemeyin, ben de söylemeyeceğim. Yakın zamanda dogum gününüz olacak; onunla beraber sizi ziyarete geleceğim. Bir çay yaparsınız; fakat, rica ederim, aperitif ya da sarap olmasın; ama, buna ben dikkat ederim. Arkadaşlarınızı da davet edin... yine de arkadaşlarınızın seçimini beraberce yaparız. Eger gerekirse, Dasha ile bir gün önceden konuşabilirsiniz. Dogum günü partinizde resmi bir açıklama yapacak degiliz; fakat, sadece küçük bir imada bulunacağız ya da herhangi bir tören yapmadan herkese duyuracağız. Ondan sonra, on bes gün içinde sessiz bir evlenme töreni olacak; tabii, mümkün olursa. Düğünden sonra bir süre için bir yere; örneğin, Moskova'ya gidersiniz. Ben bile sizinle beraber gelebilirim. Fakat, en önemlisi, o zamana kadar bu hususta kimseye bir sey söylememenizdir.

Bay Verkhovensky sasirmisti. Böyle olamayacağını, Dasha ile karsilikli konusmasi gerektiğini söyleyecek oldu; fakat Bayan Stavrogin öfkeyle haykirdi:

- Onunla konusmanızın size ne yaran olacak. Belki de bütün bunlardan hiçbir sey çıkmayabilir...

87Geleceğin damadı tamamen sakin olarak mirildandi.

- Ne demek istiyorsunuz?

- Ne söylüyorsam onu. Henüz kesin bir karar vermiş degilim. Fakat her seyin söylediğim gibi olacağını düşündüğümünden, endise etmenize gerek yok. Dasha'yi bizzat kendim hazırlayacağım. Hiçbir sey yapmak zorunda degilsiniz. Söylenmesi ve yapılması gereken her sey yapılacaktır. Bu bakımdan onu görmenize gerek yok. Onu ne için göreceksiniz? Yapacağınız ne var ki? Hem ne gidin ne de mektup yazın. Rica ederim bu hususta tek söz dahi istemiyorum. Ben de tek söz etmeyeceğim.

Bayan Stavrogin herhangi bir açıklama yapmadan oldukça üzgün ayrıldı. Görünüşe göre, Bay Verkhovensky'nin hemen hazır tavırlarından sasirmisti. Çok yazık!... Bay Verkhovensky'nin durumdan hiç haberi yoktu ve birçok bakımdan düşünme fırsatını bile bulamamisti. Aksine, yeni bir hava çalmaya, büyük bir başarı almış gibi tavir almaya baslamisti. Sürekli atıp tutuyordu.

Önümde durup kollarını iki yana açarak konusuyordu:

- Hosuma gitti!... Duydunuz mu? İsi öyle bir duruma getiriyor ki sonunda vazgeçeceğim. Ben bile sabrimi tüketebilir ve red-debilirim!?... "Yerinden kimildamadan otur, onu ne için göreceksin?" Fakat neden olmasın, sorarım size, neden evlenmek zorundayım? Kafasına bazı garip düşünceler geldi diye mi? Fakat, ben ciddi bir adamım ve deli bir kadının hakkındaki düşüncelerini her zaman için reddedebilirim!... Ogluma ve kendime karşı bazı görevlerim var!... Kendimi feda ediyorum, bunu anlayamıyor mu? Belki de hayattan sikildığım, hiçbir şeyi umursamadığım için kabul ettim. Fakat, beni kızdırıp umursamazlığımı bir anda yok edebilir. Beni fazla zorlayacak ve ben de vazgeçeceğim. Et enfin le ridicule... (Hem sonunda çok gülünç olacak)... Bana kulüpte ne diyecekler? Liputin ne... ne söyleyecek? "Belki de hiçbir sey olmaz!..." Tamam degil mi? Yeterli degil mi? Bu... bu kadari da fazla oldu! Jesuis un forçat, un Badinquet, (bir forsayım ben.) Napolyon'un kaçması için elbiselerini ona veren bir forsa.... köseye kistirilmiş un (bir) adamım ben...

88

Bütün bu yakınmalar arasında, bencil bir gurur vardı. Bununla beraber, o akşam yine biraz içtik.

3.

### BASKA BİR ADAMIN GÜNAHLARI

Aradan bir hafta geçmeden işler yavaş yavaş gelişmeye basladi.

Arada sunu da söyleyeyim ki, bu uğursuz hafta içinde, en yakın sirdasi olarak, zavallı dostumdan hemen hemen hiç ayrılmadım. O hafta kimseyi görmedigimiz ve hep yalnız kaldığımız halde utançtan yerin dibine geçiyordu; hatta, benden bile utaniyordu; öyle ki, bana açıldıkça, büsbütün yanıp yakiniyordu. Çok hassas olduğu için şehirde herkesin bildiginden endiseleniyordu. Degil kulüpte, kendi arkadaşları arasında görünmekten çekiniyordu. Normal günlük yürüyüşlerine bile hava iyice karardıktan sonra çıkıyordu.

Aradan bir hafta geçti; o hıfıf nisanlı olup olmadığını ne kadar gayret ederse etsin, kesin olarak öğrenememisti. Nisanlı ile görüsememisti ve kuskusuz, onun nisanlı olup olmadığını, bu isin ciddi bir yönünün bulunup bulunmadığını bile bilmiyordu. Her nedense, Bayan Stavrogin onu kesin olarak görmek istemiyordu. Mektuplarının ilkine cevap olarak (ve ona çok sayıda mektup yazdı) Bayan Stavrogin, çok mesgul olduğundan kendisini rahatsız etmemesini; önemli işler pesinde olduğunu; onunla görüşemeyeceğini; isı azaldığı zaman kendisini görmeye gelebileceğini yazdı. Mektuplarına gelince,

"maskaralık" diye adlandırdığını ve onları açmadan geri çevireceğini ekledi. Bu notu okudum; Bay Verkhovnesky okumam için vermisti.

Bununla beraber, bütün bu sert kelimelerin her biri, büyük endisesinin yanında anlamsızdı. Bu endisesi onu büyük çapta hırpalıyordu; bu nedenle, zayıfladı ve cesaretini kaybetti. Her şeyden utanmasına neden olan, benimle bile tartışmayı reddettiği bir şeydi. Tersine, her ne zaman bu konuyu açacak olsam, bana yalan söylüyor

89ve küçük bir çocuk gibi sözü değiştirmeye çalışıyordu; böyle olmasına rağmen beni her gün çağırıyordu; bensiz iki saatini bile geçiremiyordu; ekmege, suya ihtiyacı olduğu kadar bana da ihtiyacı vardı.

Böyle bir tutum, bir bakıma benim için inciticiydi. O zaman, Bay Verkhovnesky'nin bu sırrını, endisesini açıklamasının, kredisini artırmayacağına kesin olarak inanmıstım ve bu nedenledir ki, henüz genç olduğumdan hislerinin kabalığı ve kuskularının çirkinliği karşısında öfkelenmemek elimden gelmiyordu. O kızgınlığım anında, itiraf etmeliyim ki, belki onun sırdası olmak beni yordugundan ötürü, onu suçluyor da olabilirdim. Bazi şeylerin itirafının güç olduğunu bildiğim halde, direterek her şeyi açıklamasını sağlamaya çalıştım. O da benim içimi görüyor; yani, onun içini gördüğümü ve ona kızdığımı hissediyor; ona kızdığım ve içini gördüğüm için o da bana kızıyordu. Belki de ona karşı öfkelenmem anlamsız ve saçmaydı; fakat, iki adam uzun zaman beraber bulun-muslarsa, o iki kişi arasındaki dostluk gerçekten güçlenir. Belirli bir görüş açısından, kendi durumunun belirli taraflarını çok iyi anlıyordu; kuskusuz, saklamasının gerekli olduğunu düşündüğü noktaları ustalıkla atlıyordu.

Arada sırada Bayan Stavrogin hakkında bazı sözler söylerdi.

- Ah, önceleri böyle değildi. Beraberce oturup tatlı tatlı tartıştığımız zaman böyle değildi. O günler konuşabilirdi, biliyor musunuz? O günlerde kendisine özgü düşünceleri olduğunu söylersem inanır mısınız? Şimdi her şey değişti!... Eski günlerin geçmiş olduğunu söylüyor. Geçmiş hor görüyor... Şimdi bir çeşit yönetici, dünyaya karşı dış bileyen bir kişi oldu ve daima yüzü asık...

Hemen itiraz ettim.

- Emirlerini yerine getirdiğinize göre neden kızmış olsun? Cin gibi bir tavırla yüzüme baktı.

- Cher ami, (sevgili dostum) arzusunu kabul etmeseydim, son derece öfkelenenecekti!... Ama yine de, kabul ettiğim zamankinden daha az kızacaktı!

90

Bu yorumundan son derece memnun oldu ve o gece bir siseyi beraberce bosalttık. Fakat, neseli durumu pek kısa sürdü; ertesi sabah, her zamankinden daha kötü bir durumda ve daha kederliydi.

Fakat daha çok, şehre yeni gelmiş olan Drozdov'lara, eski dostlugunu yenilemek için gereken ziyareti yapmaya bir türlü karar verememesine kızıyordum. Anladığıma göre, Drozdov'lar da bunu bekliyor ve gelmeyişinin nedenini sorup duruyorlardı. Kendisi de bu ziyareti yapmayı arzu ediyordu. Lisa'dan söz ederken anlayamadığım bir heyecanla konuşuyordu. Kuskusuz ki onu, bir zamanlar çok sevdiği küçük bir çocuk olarak hatırlıyordu. Fakat nedense, simdiki derterinin ve en önemli sıkıntılarının onun yanında sona ereceğini düşünmüyordu. Lisa'nın kişiliğinde olaganüstü bir yaratık bulacağına inanıyordu. Her gün ona gitmeye karar verdiği halde gitmiyordu. Isın en garip tarafı, onunla benim de tanışmak istememdir; bu da ancak, Bay Verkhovensky tarafından yapılabilirdi. Onunla sık sık karşılaşmalarım, üzerimde derin bir etki bırakmıstı... Tabii bu karşılaşmalarım, sokakta oluyordu. Onu, sık bir binici elbisesiyle, güzel bir atın üstünde ve rahmetli general Drozdov'un yakışıklı akrabası genç subayın esliğinde görüyordum. Gözlerimin kamasması kısa sürmüştü ve hayalimin olmayacak bir şey olduğunu hemen anlamıstım. Bununla beraber, kısa bir zaman bile sürmüş olsa, gerçek olduğuna göre, evinden çıkmamakta ısrar eden zavallı dostuma o zamanlar nasıl kızdığımı tahmin etmek kolay olur.

Grubumuzda bulunan herkes, Bay Verkhovensky'nin bir süre için hiçbir ziyaretçi kabul etmeyeceğinden ve rahatsız edilmemesini istediğinden haberdar edilmisti. Vazgeçmesi için çok uğrasmakla beraber, kimseyle görüşmek istemediğini dostlarına bildirmesine engel olamadım. Arzusuna uyarak bütün dostlarının evini teker teker dolastım; Bayan Stavrogin'in bizim 'ihtiyar'a bazı işler verdiğini (aramızda ona ihtiyar derdik), yıllardan beri dağınık duran mektupların bir düzene sokulmasını istediğini, bu nedenle evine kapandığını ve kendisine yardım ettiğimi söyledim. Sadece, Liputin'e

91ugramadım; ona gitmeyi, her gün ertesi güne bırakıyordum; fakat, dogrusunu söylemek gerekirse ondan korkuyordum. Söylediğim tek kelimeye inanmayacağını biliyordum; ondan saklamak istediğimiz bir sır olduğunu düşüneneğinden ve yanından ayrılır ayrılmaz hemen dışarı fırlayacağından ve ortada neler döndüğünü öğrenmek için bir sürü saçmalıklar yapacağından emindim. Bütün bunları kendi kendime tekrarlayıp dururken, ona rastladım. Durumu anlattığım tanıdıklardan her şeyi öğrenmisti bile. Fakat, söylemesi gariptir ki, Bay Verkhovensky hakkında tek soru sormadı ve ona uğrayamadığım için özür dileyeceğim sırada hemen sözümü kesti; konuşmayı baska bir konuya çevirdi. Bana söylenecek çok şey vardı; çok heyecanlı ve kendisini dinleyecek birini bulduğundan dolayı çok memnundu. Şehir haberlerinden değinmeye başladı; valinin "degisik agizli" karısının gelisinden, kulüpte onlara karşı yapılan hareketlerden, herkesin ortaya yeni yeni fikirler atmasından ve bunun herkese nasıl bulastığından falan sözetti. Tam on bes dakika konustu ve öylesine eglenceli anlatıyordu ki bir türlü kendimi yanından koparamıyordum. Gerçi ondan

hiç hoslanmazdım; ama, itiraf etmeliyim ki, kendisini dinletme hüneri vardı; özellikle, öfkeli olduğu zamanlar. Bu adam, benim fikrime göre, dogustan casustu. Sehrimizde geçen bütün olayları dakikası dakikasına haber alırdı; sehrin en olmadık sırlarını bilirdi; bazen kendisini hiç ilgilendirmeyen olayları bu kadar ince ayrıntıları ile bilmesine hayret etmemek elden gelmezdi. Çogunlukla, karakter yapısının kiskançlık olduğuna inanmışımdır. Aynı gece, Bay Verkhovensky'ye, o sabah Liputin ile karsılaşmamı ve anlattıklarını söylediğim zaman, heyecanlanarak beni sasırtan bir soru sordu: "Liputin biliyor mu, bilmiyor mu?". Bu konuyu böyle kolaylıkla öğrenemeyeceğine; ayrıca, öğrenebileceği bir kimsenin olmadığına inandırmaya çalıştım; fakat, Bay Verkhovnesky bir türlü, bana inanmak istemedi.

Sonra beklenmedik bir anda:

-İster inanin ister inanmayın, dedi. Fakat, sadece durumumuzu bütün ayrıntılarıyla bilmesinin dışında, her ikimizin de bilmediği, belki de hiç öğrenemeyeceğimiz ya da öğrendiğimiz zaman geri

92

dönemeyeceğimiz bir şeyi de bildiği kanısındayım.

Cevap vermemekle beraber, söylediklerinde bazı gerçeklerin gizli olduğundan emindim. Bu konuşmadan sonra, bes gün Liputin'in ismini bile agzimiza, almadık; Bay Verkhovnesky'nin, birtakım kuskularını bana açtığı, istemediği şeyleri söylediği için canının sıkıldığını hissetmemek elimden gelmiyordu.

\*\*\*

Bir sabah... Bay Verkhovensky'nin evlenmeye razı olduğunun yedinci ya da sekizinci günü... saat on bir sularında, her zamanki gibi yine kederli dostuma gitmek için acele ederken, basımdan bir olay geçti.

Liputin'in "büyük yazar" dediği Karmazinov'la karsılaştım. Onun romanları ve öyküleri yedisinden yetmişine kadar herkes tarafından bilinirdi. Onlara ben de düşkündüm; çocukluğumun ve gençliğimin, bana en çok zevk veren yapıtlarıydı. Ama, sonraları ondan sogumustum; son zamanlarda çok sık yazdığı düşündürücü romanları eskiden yazdığı siir dolu uzun öyküleri kadar ilginç değildi ve son yazılarını hiç beğenmiyordum.

Genel olarak, böylesine önemli bir konuda özel düşüncelerimi de açıklamama izin verecek olursanız, söyle konuşabilirim: Hayatları süresince çogunlukla bir dñhi olarak bellenen orta halli bu centilmenler, öldüklerinde yalnız iz bırakmadan gitmekle kalmazlar; aynı zamanda, anılarımızdan bile silinirler. Fakat, bazıları, hayattayken bile, yeni bir kusagin çıkması ile tamamen unutulup bütün zihinlerden silinirler. Hele bizim ülkede, tiyatrodan sahnenin değismesi gibi kolaylıkla olduğu doğrudur. Her zaman için, söyleyebilecekleri yeni bir şey olan Pushkin'ler, Gogol'ler, Moli,er ve Voltaire'ler ya da bütün meshurlar bu söylediklerimin dışında kalırlar!...

Bu orta halli, yetenekli centilmenlerimizin, kendilerinin bile farkına varmadan, ömürlerinin sonuna geldikleri de bir gerçektir.

93Bitmez bir düşünce hazinesi olduğuna uzun bir süre inanılan; kendisinden toplumun kipirdanısına olaganüstü, ciddi katkıları beklenen bir yazarın, sonunda, en esaslı düşüncesinin bile bir hiç olduğu, oldukça sık görülür ve bu nedenden dolayı, onların çok çabuk silinmelerine de hayret edilmemelidir. Fakat, yasalı adamlar bunun farkına varmazlar ve kızarlar. Çalışmalarının sonunda, öfkeleri sasırtacak derecede artar. Kendilerini ne sanırlar, ancak Tanrı bilir... Karmazinov için, sözü geçen kişilerle ve yüksek sosyete ile olan ilişkilerine, hemen hemen, kendi benliğinden daha çok önem verdiğini söylüyorlardı. Eger ona iyi bir tavsiye ile geliyorsanız, tabii, özellikle ona bir şey için gerekliyseniz, sizi çok candan karsılayacağı, pohpohlayacağı, basit kalpliliği ve alçakgönüllülüğü ile sizi büyüleyeceği söylenirdi. Fakat, siz yanındayken, bir prens, kontes ya da korktuğu biri gelecek olursa, oradan ayrılmanıza fırsat kalmadan size, bir paçavra ya da küçük bir böcekmissiniz gibi kötü davranmayı en kutsal görevi kabul eder ve bu hareketinin soylu bir davranış olduğuna inandığı söylenir. Arzu ettiği takdirde kendisini tutabildiği, soylu davranışları çok iyi bildiği halde, o kadar ben-cilmis ki, toplumun edebiyatla pek ilgisi olmayan çevrelerinde bile yazarlığını ileri sürmeden edemezmiş. Diğer taraftan, eger biri yanlışlıkla umursamazlığı ile canını sıkacak olsa, son derece gücenir ve öç almak için fırsat ararmış.

Yaklaşık bir yıl kadar önce, ruhbilimle ilgili olduğu kadar, en kaba bir siirsel türde de yazılmaya çalışılmış bir yazısını, bir dergide okumuştum. İngiltere kıyılarında bir yerde, bizzat kendisinin tanık olduğu, bir geminin batısını, bogulmak üzere olanların kurtarılmalarını ve bogulanların cesetlerinin sahile getirilmesini nasıl seyretmiş olduğunu anlatmıştı. Bu oldukça uzun ve kalabalık sözlü yazı, kendisinin ne kadar iyi bir insan olduğunu göstermek amacıyla yazılmıştı. Satırların arasında yazarın sanki şöyle dediği anlaşılıyordu: "Bakin bana, su dakikalarda nasıl cesurca davrandım. Denizin, fırtınanın, kayaların, parçalanan geminin kalıntıları size ne anlatır? Bütün bunları kalemimin gücü ile size anlattım. Ölü kolları arasında ölü çocuğunu sıkıca tutan bogulmuş kadına neden

94

bakıyorsunuz? Bana baksanız daha iyi edersiniz. Olayın görünüsüne dayanamayip arkasını dönen bana bakın. Bakın, ben arkamı dönmüş duruyorum; (dehşet içindeyim ve onlara dönüp bakacak gücü bulamıyorum; gözlerimi yumdum... bunu daha ilginç bulmuyor musunuz?" Karmazinov'un bu makalesi hakkındaki fikrimi Bay Verkhovensky'ye söylediğim zaman benimle aynı fikirde olduğunu söyledi.

Son günlerde Bay Karmazinov'un gelecegi haberi şehirde yayildigi zaman, normal olarak onu ben de görmek; hatta, mümkün olursa onunla tanismak istemistim. Bir zamanlar arkadas olduklarindan bu arzumu Bay Verkhovensky araciligiyla yerine getirebilecegimi biliyordum. Ve simdi, onunla bir köse. basinda karsilastim. Onu derhal tanidim; valinin karisiyla bir arabada giderlerken üç gün kadar önce bana göstermislerdi.

Yaklasik elli bes yaslarinda, kısa boylu, agirbasli ve silindir sapkasinin kenarlarimdan, tertemiz pembe kulaklarinin arkasina kivrilan gür, kir saçli bir ihtiyardi. Ince, uzun, alay edercesine kivrilmis dudaklari, biraz etlice burnu ve keskin bakisli gözleriyle, teiniz, küçük yüzü pek güzel sayilmazdi. Giyimi biraz dikkatsizceydi. Üzerinde, ancak yilin bu mevsiminde Kuzey Italya ya da Isviçre'de giyilebilecek cinsten siyah bir pelerin vardi. Fakat giyimimin çok küçük seyleri dahi; kol düğmeleri, yakasi, düğmeleri; ince, siyah bir kurdelenin ucuna bagli бага gözlüğü ve yüzüğü, yüksek tabakadaki insanların kullandiklari cinstendi. Yazın muhakkak kumastan yapilmis, yaninda sedef düğmeleri olan renkli tozluklarla dolastigi kanisindayim. Onu gördüğümde, köse basinda durmus etrafina bakmiyordu. Kendisine ilgi ile baktigimi görünce, tatli, fakat biraz tiz bir sesle sordu:

- Bykov Sokagi'na nasil gidebilecegimi söylemek nezaketinde bulunur musunuz?

Büyük bir heyecanla:

- Bykov Sokagi mi? diye haykirdim. Buradan uzak degildir. Bu cadde boyunca yürürseniz soldaki ikinci sokak.

95- Çok tesekkür ederim.

Oh, kahrolsun o dakika!... O dakikada ürkek ve son derece alçakgönüllü göründüğüme inanıyorum. Her seyin bir anda farkina vardi ve tabii, her seyi anladı; yani, kim oldugunu bildigimi, onun kitaplarini okudugumu ve çocuklugumdan beri ona taptigimi ve ürktüğümü, alçakgönüllülükle ona saygi duyugumu anlamisti. Gülümsedi; tekrar basini egdi ve tarif ettigim yöne dogru yürüdü. Neden geri dönüp pesinden gittim bilmiyorum; neden yaninda on adim kostum bilmiyorum. Yine birdenbire durdu.

Yine bana hitap ederek haykirdi:

- En yakin araba duragini da söyleyebilir miydiniz? Igrenç bir haykiris; igrenç bir ses!

- Araba duragi mi? En yakin araba duragi... katedralin yaninda... orada daima araba bulmak mümkündür.

Bunu söyler söylemez döndüm ve neredeyse kosacaktim.

Tahmin ederim ki, bunu bekliyordu. Tabii, hemen kendime geldim ve kazik gibi durdum; fakat, hareketimi fark etmis ve o tatsiz gülümsemesiyle yüzüme bakiyordu. Tam o sirada ömrüm oldukça unutamayacagim bir sey oldu. Birdenbire sol elinde tasimakta oldugu küçük çantayi yere düşürdü. Dogrusu bu çanta da degildi; küçük bir kutu, atase çantasina da benziyordu; fakat, daha çok kadinlarin tasidiklari makyaj çantasini andiriyordu. Ne oldugunu kesin olarak bilmiyorum; bildigim, onu yerden almak için dönmüs oldugumdur.

Onu yerden almadigima kesin olarak eminim; fakat, yerden almak için yaptigim ilk hareket kimseyi yaniltamazdi. Bu hareketimi gizleyemedigim de muhakkak; hem de aptal gibi kizarmistim. Alayci adam, anlamak istedigini her seyi bir anda anlayivermistim.

Sevimli bir sesle:

- Zahmet etmeyin, efendim, ben alirim, dedi.

Sanki çantayi yerden almayacagimi anlamamis gibi bir taviryla egilip yere düşen çantasini aldı. Bu hareketi yaparken sanki benden

96

evvel davranmis gibi bir çabuklugu vardi. Tekrar basiyla selamladi ve beni bir budala gibi oldugum yerde birakarak yoluna devam etti. Çantayi yerden almis bile olsam durumda bir degisiklik olacagini sanmazdim.

Bes dakika süreyle kendimi tamamen rezil olmus zannettim; fakat, Bay Verkhovensky'nin evine geldigim zaman kahkahalarla gülmeye basladim. Bu karsilasmayi öyle gülünç bulmustum ki, bütün olayi, hareketlerimiz de dahil olmak üzere Bay Verkhovensky'ye anlatmaya karar verdim.

\*\*\*

Bu kez Bay Verkhovensky'yi olaganüstü degismis bulunca çok sasirdim. Beni görür görmez büyük bir heyecanla karsilamak için kostugu geçektir. Fakat, öylesine dalgindi ki, anlattiklarimi dinlediginden bile kuskuluydum. Karmazinov'un isminden söz eder etmez, kendisini çilgin gibi kaybetti.

- Ondan sözetmeyin!... diye haykirdi. Onun ismini agziniza almayin! Bakin, suna bakin! Oku! Oku!...

Bir çekmece çekti ve masanin üstüne, kursun kalemle acele acele yazilmis üç kfgit parçasi attı. Bunlarin hepsi Bayan Stavrogin' dendi. İlk not, iki gün önce, ikincisi dün ve üçüncüsü de bugün, bir saat önce yazilmisti; üç mektup da pek önemsizdi. Tek konu, Kar-mazinov'du; Karmazinov'un onu ziyarete gelmemesi halinde ne kadar üzüleceginden ve gururunun incineceginden söz ediyordu. Iste iki gün önce gelen birinci not (belki üç gün önce ve dört gün önce yazilanlar da vardi):

"Nihayet bugün ziyareti ile size seref verecek olursa, benden sözetmemenizi rica ederim. En küçük bir imada bile bulunmayin. Benim hakkimda konusmayin ve beni ona hatirlatmayin."

V.S.

97Dünkü not:

"Nihayet bu sabah sizi ziyarete harar verecek olursa, en agirbasli hareketin onu evinize kabul etmemek olacagini sanıyorum. Ben böyle düşünüyorum, sizin nasıl düşündüğünüzü bilmiyorum."

V.S.

Bugünkü not, sonuncusu:

"Evinizin kirli ve tütün dumani ile dolu oldugundan eminim. Maria ve Foma'yi gönderiyorum; yarim saatte her tarafi temizleyip toplarlar. Onlara karismayin, odanizi toplarlarken siz mutfakta oturun. Bir Buhara halisi ve iki Çin vazosu gönderiyorum: onlari uzun zamandan beri size hediye etmeyi düşünüyordum zaten; ayni zamanda Teniers'imi gönderiyorum (bir süre için). Vazolari pencerenin içine koyabilirsiniz ve Teniers'i de tam Goethe'nin resminin altina asin; orada daha çok göze çarpar ve sabahlan da orasi daima aydinlik olur. Nihayet gelirse, onu son derece kibar karsilayin; fakat önemsiz seylerden ya da bilimsel konulardan söz edin; sanki, ondan henüz dün ayrılmis gibi davranin. Benim hakkimda tek kelime dahi söylemeyin. Aksam belki sizi görmeye gelebilirim."

Hamis: Eger bugün gelmeyecek olursa, artik hiç gelmez.

Notlan okuyunca dostumun böyle basit seylerden heyecanlanmasina sastim. Sorgu dolu bakislarimi ona kaldirdigim zaman notlari okudugum sürede her zaman takmakta oldugu beyaz kravatini, kirmizi bir kravatla degistirmis oldugunu gördüm. Sapkasi ve bastonu masanin üstünde duruyordu. Rengi solmustu ve elleri titriyordu.

Sorgu dolu bakislarima öfkeyle karsilik verdi.

- Onun heyecani umurumda bile degil!... Je m'en fiche! (bile degil!) Benim mektuplarima cevap vermedigi halde Karmazinov için heyecanlaniyor!... Iste, iste bana dün geri gönderdigi açılma-

98

mis mektuplarimdan biri, orada masanin üstünde, kitabın altında, L'Homme qui rit'in altında, (gülen adam) Sevgili Nicholas için üzülyorsa bana ne? Je m'en fiche et je proclame ma libert,. Au di-able le Karmazinov! Au diable Lembke! (Viz gelir, hürriyetimi ilan ediyorum. Karmazinov'un cani cehenneme! Lembke'nin cani cehenneme!) Vazolari hole, Teniers'i çekmeceye sakladim ve beni derhal kabul etmesini istedim. Duydunuz! Ondan istedim!... Ben de kursun kalemle ayni cins kfgida karladim ve Nastasya ile gönderdim ve bekliyorum. Dasha'nin kendi agziyla ve Tanrının huzurunda ya da hiç degilse, sizin huzurunuzda söylemesini istiyorum. Vous me seconderez, n'est-ce pas, comme ami et t,moin. (Bana bir dost ve tanik olarak yardım edeceksiniz, degil mi?) Yüzümü kızartmak, yalan söylemek istemiyorum; gizli kapakli isler istemiyorum; bu iste gizli hiçbir sey istemiyorum!... Her seyi bana samimiyetle itiraf etsinler, açık olarak, onurluca ve sonra... sonra belki ben onlari onurlu davranisimla utandırırım!...

Onun bir alçak olduguna inanmisim gibi büyük bir öfkeyle bana bakti ve birden parladi.

- Ben bir alçak miyim, degil miyim, aziz dostum?

Bir yudum su içmesini rica ettim; onu daha önce hiç bu kadar heyecanlı görmemistim. Konusurken odanın bir kösesinden öbür kösesine kosuyordu; fakat, birden garip bir tavirle karsimda durdu.

Asiri bir gururla tepeden tırnaga beni süzdü ve yine basladi.

- Beni, Stepan Vershovensky'yi, onuru ve büyük ilkeleri ugruna, gerekirse heybesini, yoksul çikinini, zayıf omzuna vurup bir daha geri dönmek üzere buradan gidebilecek kadar güçlü sanmıyor musunuz, efendim? Stepan Verkhovensky'nin, baskiyi, çilgin bir kadinin baskisini, yani, dünyadaki en onur kirici, amansız baskiyi, büyük bir soylulukla geri çevirmesi ilk defa olmuyor; gerçeği dikkate almadan sözlerime güldüğünüzü görüyorum, efendim!... Oh, bir tüccarin yanina girip çocuklarına öğretmenlik ederek son günlerimi orada geçirebilecegime, ya da bir çitin dibinde açlıktan ölecek

99kadar güçlü olduğuma inanmıyorsunuz. Cevap verin, hemen cevap verin!... Inanıyor musunuz, inanıyor musunuz?

Bilerek cevap vermedim. Hatta, olumsuz cevabimla onu incitmek istemedigim için cevap vermekten kaçınıyormusum gibi bir de tavir takindim. Onun bu öfkesinde gururumu kıran bir sey vardi ve kisisel de degildi, ah, hayir!... Fakat... bunu daha sonra anlatacagim.

Bay Verkhovensky'nin rengi gerçekten soldu.

- Belki yanımda sikiliyorsunuzdur, Bay G... (benim adim). Sonra, çoğunlukla olaganüstü öfkelenip parlamasından önce

yüzüne gelen solgun ifadeyle:

- Belki de...beni bir daha görmek istemezsiniz, dedi. Endiseyle ayaga fırladim; tam o sirada Nastasya odaya girdi ve

üzerine kursun kalemle bir seyler karalanmis bir kfgit parçasini sessizce ona uzatti. Bir göz attiktan sonra fırlatıp bana atti. Kfgitta Bayan Stavrogin'in yazisiyla iki kelime vardi: "Evde oturun."

Bay Verkhovensky sapkasini, bastonunu sessizce aldı ve acele adimlarla kapiya dogru yürüdü; bir tutsak gibi ben de pesinden gittim. Birden koridorda birtakim sesler ve acele adim sesleri duyuldu. Sanki yildirimla vurulmus gibi yerinde çakilip kaldı.

Kolumu tutarak fisildadi:

- Liputin L.Mahvoldum!... Tam o anda Liputin odaya daldi.

Bay Verkhovensky, Liputin geldi diye neden mahvolacakti bilmiyordum ve bu sözüne bir anlam da verememistim; her seyi ruhsal düzeninin bozukluguna verdim. Fakat, böyle olmakla beraber duydugu dehset olaganüstüydü ve olacaklari yakindan izlemeye karar verdim.

Odaya girerken Liputin'in yüz ifadesi, bütün yasaklamalara ragmen, bu kez içeri girmeye özel bir hakki oldugunu gösteriyordu. Beraberinde hiç tanımadigimiz, kiligina bakilirsas, henüz yoldan

100

geldigi belli birini de getirmisti. Bay Verkhovensky'nin anlamsiz bakisma karsilik yüksek sesle konusmaya basladi.

- Size yeni bir ziyaretçi getiriyorum, hem de önemli biri! Bu bakimdan yalnizliginizi bozmaya cesaret ediyorum. Bay Kirilov, ender rastlanan bir insaat mühendisidir. Ve en önemlisi, efendim, oglunuzu tanıyor, Peter Verkhovensky'yi. Oglunuzun çok yakin bir arkadası. Ondan bir de haber getirmis. Yoldan henüz geldi.

Ziyaretçi sert bir sesle:

- Haber getirmis oldugumu siz uyduruyorsunuz, dedi. Haber getirmedim; fakat, Verkhovensky'yi tanıdigim dogrudur. Ondan, on gün evvel Kharkov sehrinde ayrildim.

Bay Verkhovensky tereddüt etmeden adamin elini sikti ve oturmasi için isaret etti; bir bana, bir de Liputin'e bakti; sonra, sanki kendisine gelmis gibi aceleyle oturdu; fakat, sapkasi ve bastonu hflf elindeydi.

- Tanrim, demek çıkıyordunuz!... Oysa, bana çok mesgul oldugunuz söylenmistil!...

- Evet, kendimi iyi hissetmiyorum. Sadece yürüyüse çıkıyordum. Ben...

Bay Verkhovensky birden sustu ve elindeki sapkayla bastonunu divanın üstüne birakti ve kizardi.

Bu arada aceleyle konugu inceliyordum. Genç bir adamdi... tahminen yirmi yedi yaslarında... düzgün kilikli, biraz kirlice solgun benizli, donuk siyah gözlü, uzunca boylu ve esmerdi. Biraz düşünceli ve dalgın görünüyordu. Konusmasini kesik kesik, dilbilgisi bakımından kit cümlelerle sürdürüyordu. Biraz uzunca cümle kurmak zorunda kaldigi zaman, oldukça garip kelime düşüklükleri yapıyordu. Liputin, Bay Verkhovensky'nin hayretini fark ediyor ve bundan sevinir görünüyordu. Odanın zit köselerindeki koltuklara oturan ev sahibi ile konuga ayni uzaklikta olabilmek için oturdugu hasir sandalyeyi hemen hemen odanın ortasına dogru sürmüstü. Keskin bakisli gözleri, odanın her kösesini arastiriyordu.

101 Bay Verkhovensky, nihayet konuguna mirildandi.

- Ben... Peter'i uzun bir süreden beri görmedim. Avrupa'da mi tanistiniz?

- Burada ve Avrupa'da. Liputin araya girdi.

- Bay Kirilov, dört yillik bir ayrilikdan sonra Avrupa'dan henüz döndü. Mesleğinde ilerlemek için gitmisti ve simdi de demiryolu köprüsünde is alabilmek amaciyla buraya geldi. Simdilik cevap bekliyor. Peter'in araciligiyla da Drozdov'lari ve Lisa'yi tanıyor.

Mühendis dimdik oturuyor ve yapmacik bir sabirsizlikle dinliyordu. Bir seylere kizdigi her halinden belli oluyordu.

- Bay Stavrogin'i de tanıyor. Bay Verkhovensky sordu:

- Bay Stavrogin'i de tanıyor musunuz? -Evet, efendim; Onu da tanıyorum.

- Peter'i o kadar uzun zamandan beri görmedim ki... kendimde onun ba... babasi olmak hakkini göremiyorum... C'est le mot. (sadece bir deyiş) Ben... sey... ondan ayrildiginiz zaman nasildi?

Bay Kirilov yine ayrintili olarak cevap vermeyi gereksiz görmüş olacak ki kisaca:

- Ondan ayrildigim zaman iyiydi... o da gelecek, dedi. Bir seye kizdigi belli oluyordu.

- Geliyor ha! Nihayet ben... anlıyorsunuz ya, Peter'i o kadar uzun zamandan beri görmedim ki!

Bay Verkhovensky kelimelerini sasiriyordu.

-Zavalli oglumu bekliyorum. Kendisine karsi çok suçluyum... diye devam etti. Yani sunu demek istiyorum ki, Petersburg'da ondan ayrildigim zaman... ya... yani, düşünmedim ki... onu bir hiç sayıyordum, onu... quelque chose de ce genre. (yani, böyle bir sey). Biliyor musunuz, sinirli, çok duygulu ve... ürkekti. Gece ölmesinden korktuğu için yatarken, yerlere kapanarak dua eder, yastiginin üs-

102

tüne haç çizdi... Je m'en souviens. Enfin, (onu hatırlıyorum. Nihayet,) ne soylu bir duygu, yani degerli bir sey, ne de gelecek için bir düşünce filizi... C'était comme un petit idiot (küçük bir budalaydı.) Fakat ne söyledigimi bilmiyorum galiba. Özür dilerim, Ben... sey... beni buldunuz...

Mühendis birdenbire asiri bir merakla sordu:

- Yastigina haç çizdiginı söylerken ciddi miydiniz?

- Evet, çizdi.

- Pekflf; sadece öğrenmek istemistim... devam edin. Bay Verkhovensky sorgu dolu gözlerle, Liputin'e bakti.

- Beni ziyarete geldiginiz için memnunum; ama, simdiki durumum benim... sey... sahi, nerede kaliyorsunuz?

- Bogoyavlenskaya sokagi, Filippov'un evinde. Kendimi tutamadan:

- Oh, dedim. Shatov da orada oturuyor. Liputin fdeta bagirarak:

- Evet, ayni evde, dedi. Shatov tavan arasinda oturuyor. Bay Kirilov, Yüzbasi Lebyatkin'in katinda bir odada kaliyor. Shatov'u ve karisini da tanıyor. Avrupa'da karisinin yakin arkadasiyimis.

Bey Verkhovensky birden uygulanarak bagirdi:

- Comment!... (Nasıl!) De ce pauvre ami (bu zavallı dostumuzla) ve su kadinin sanssiz evlilikleri hakkında bir seyler biliyor musunuz? Kadini sahsen taniyan biri olarak ilk kez sizinle karsilasiyorum ve eger sadece...

Mühendis, kipkirmizi olarak onun konusmasini yarida kesti:

- Ne kadar saçma!... Her seyi nasıl uyduruyorsunuz, Liputin! Shatov'un karisini hiç görmedim... belki sadece uzaktan bir kere görmüşümdür, o kadar. Yakından hiç görmedim diyebilirim. Shatov'u tanirim. Neden böyle uydurup duruyorsunuz?

Kanepenin üzerinde sert bir hareketle döndü; sapkasini kapti, tekrar yerine birakti; yine eskisi gibi oturdu; sonra, kivilcimlar

103fiskiran gözlerle meydan okurcasina Bay Verkhovensky'ye bakti. Böylesine öfkelenmesini hiçbir zaman anlayamadim. Bay Verkhovensky, duygulu bir tavirla:

- Bagislayin, dedi. Bunun çok nazik bir mesele oldugunu biliyorum...

- Burada nazik bir mesele falan yok. Ayip, hakikaten ayip ama, "saçma" diye size degil, Liputin'e bagirdim; çünkü, daima uyduruyor. Size hitap ettigimi düşündünüzse bagislayin. Shatov'u taniyorum; ama, karisini hiç tanimiyorum... hiç!...

- Anladim. Anladim. Ve ısrar ettiysem, sadece, zavallı dostumuzu, nötre irascible'ami, (öfkeli dostumu) çok sevdiğimden ve onunla daima ilgilendiğimden... Eski, belki de gençlikten; fakat oldukça değerli düşüncelerini birden degistirmis oldugunu düşünmemek elimden gelmiyor. Ve simdi de nötre sainte Russie (Kutsal Rusya'miz) hakkında o kadar yaygara kopariyor ki, bu organik degismeyi, baska türlü adlandiramam; aile içindeki müthis bir sarsintiya, yani demek ki, sanssiz evliliğine vermek egi-limindeyim. Zavallı Rusyamizi iyice taniyan, avcunun içi gibi bilen ve bütün hayatini Rus halkina vermis olan ben ve dahasi da...

Mühendis bir kere daha aniden konustu:

- Rusya'yi ben de bilmem ve... inceleme firsatini da bulamadim.

Sonra, yine kanepede sert bir dönüş yaptı. Bay Verkhovensky sözünün yarısında kalmisti. Liputin:

- Inceliyor, Rusya'yi inceliyor, diye araya girdi. Incelemelerine henüz basladi ve Rusya'da artan intihar olaylarinin nedenleri ve genel olarak, toplumda intihar olaylarini artiran ve azaltan nedenler üzerine çok ilginç bir makale hazirliyor. Pek sasirtici sonuçlara varmis.

Mühendis son derece heyecanlanarak:

- Hiç hakkınız yok, diye öfkeyle mirildandi. Hiç de makale degil... Ben asla... böyle saçma seyler... rastlantiyla, size gizli olarak

104

sordum. Hiç de bir makale degil; yayımlamıyorum ve sizin hakkınız yok...

Liputin'in pek keyiflendiği açık seçik belliydi.

- Özür dilerim; belki de edebi çalışmaniza makale demekle yanildim. Bay Kirilov sadece gözlem yapıyor ve meselenin aslına ya da daha dogrusu, onun ahlaki yönüne deginmiyor. Gerçekten, böyle erdeme ait seyleri kabul etmiyor ve yıllık amacinin hatiri için genel yıkimin en son ilkeleri taraftaridir. Avrupa'da sagduyunun saglanabilmesi için yüz milyondan fazla bas talep ediyor... Son baris görüşmelerinde istenenden oldukça fazla: Bu bakimdan Bay Kirilov herkesten önde gidiyor.

Mühendis, karsisindakileri küçük gören bir tebessümle dinliyordu. Yarım dakika kadar herkes sustu. Nihayet Bay Kirilov magrur bir tavirla:

- Bunlarin hepsi saçma, Liputin, dedi. Eger rastlantiyla size bazi seyler anladiysam ve siz onlara hemen sarildiysanız, elimden bir sey gelmez. Fakat hakkınız yok; çünkü, bunlardan kimseye sö-zetmedim. Konusmaya tenezzül etmem. Eger inançlarım varsa, onlar bana aittir; fakat siz... ahmakça davrandınız. Bir karara bağlanmış konular üzerine konusmam. Tartismadan nefret ederim. Hiçbir zaman tartismak istemedim...

Bay Verkhovensky dayanamadi.

- Belki de çok haklisiniz.

- Özür dilerim, fakat burada kimseye kirlimis degilim. Konuk, heyecanla ve çabuk çabuk konusmasina devam etti:

- Dört yıl içinde pek az insan gördüm... Dört yıl çok az konustum ve kimseyle konusmamak için elimden geleni yaptim; bence nedenler vardi ki, kimseyi ilgilendirmez... Tam dört yıl. Liputin öğrendi ve gülüyor. Anliyorum ve aldirmiyorum. Gücenmiyorum... sadece serbestligine sasiyorum. Düşüncelerimi size açmıyorsam...

Sözünün burasında hepimizi garip bir bakisla süzerek devam etti:

105- Beni hükümete ihbar edeceğiniz korkusundan degil. Kesinlikle lütfen, böyle saçma seyleri aklınıza getirmeyin...

Bu sözlerle hiçbirimiz cevap vermedik. Sadece birbirimize bakistik. Hatta, Liputin bile kis kis, alayli gülmesini unutmustu. Bay Verkhovensky kararlı bir tavirla kanepeden kalkti.

- Çok üzgünüm, baylar; fakat kendimi iyi hissetmiyorum ve oldukça da üzgünüm. Kusuruma bakmamalısınız. Bay Kirilov sapkasini alarak dogrulurken:



- Ah, gitmemizi istiyorsunuz, dedi. Böyle söylediginiz için memnun oldum; son derece unutkanım, biliyorsunuz.

Yerinden kalktı ve içten bir tavırla, elini uzatarak Bay Verkhovnesky'ye doğru yürüdü.

- Rahatsız olduğunuz için üzüldüm. Bilmeden gelmiş oldum. Bay Verkhovnesky acele etmeden onun elini dostça sıktı.

- Aramızda başarı sağlamanız en iyi dileklerim, dedi. Söylediğiniz gibi, kendinize özgü nedenler yüzünden bu kadar yıl Avrupa'da kalmış, insanlardan kaçınmış ve Rusya'yı unutmuş olmanızı anlıyorum. Burada doğup büyümüş biz Ruslar'a sakinlikle bakıyor olmalısınız. Bize gelince, biz de size sasiyoruz. Mais cela passera (bu da geçecek). Yalnız bir şey var, beni sasırtan bir şey: Köprümüzü inşa etmek istiyorsunuz, bununla beraber, genel yıkım ilkelerine taraftar olduğunuzu söylüyorsunuz. Köprümüzü yapmamıza izin vermeyeceklerdir!...

Kirilov sasırarak haykırdı.

- Ne? Ne dediniz? Oh, boş verin!...

Birden son derece iyi kalplilikle ve neseli kahkahalarla gülmeye başladı. Bir dakika kadar yüzünde çocuksu bir anlam belirdi. Bu anlamın ona çok uyduğunu düşündüm. Bay Verkhovnesky'nin bu sözüne sevinen Liputin ellerini zevkle birbirine sürüyordu. Fakat, bütün bu süre içinde Bay Verkhovnesky'nin neden dolayı Liputin'den korktuğunu ve onun geldiğini anlayınca neden "Mahvoldum!" diye haykırdığını hayretle düşünmekten kendimi alamam.

\*\*\*

106

Hepimiz kapıda duruyorduk. Ev sahibiyle konukların birbirlerine en iyi son sözlerini söyleyecekleri ve biraz sonra iyi dileklerle ayrılacakları andı.

Liputin, odadan çıkmak üzereyken sanki kasten söylemiş gibi:

- Bay Kirilov'un bugün pek nesesini yok, dedi. Çünkü, kız kardeşi için Yüzbaşı Lebyatkin ile tartıştı. Yüzbaşı Lebyatkin yarım akıllı kız kardeşini kamçıyla;.. hakiki bir Kazak kamçisiyle dövüyormuş... her sabah ve akşam. Onun isine karışmak istemeyen Bay Kirilov avludaki küçük bölüğe geçti. Eh, iyi günler.

Bay Verkhovnesky sanki kirbaça vurulmuş gibi haykırdı.

- Kız kardeşini mi? Hasta kızı mı? Kamçıyla, ha? Hangi kız kardeşi? Hangi Lebyatkin?

Biraz önceki dehşet duygusu tekrar gelmişti.

- Lebyatkin mi? Emekli yüzbaşı. Kendisine önceleri kidemli üstteğmen diyen.

- Rütbesinden bana ne? Kız kardeşi kim? Tanrım! Lebyatkin diyorsunuz? Fakat, burada bir Lebyatkin vardı ki...

- Aynı adam... bizim Lebyatkin... Virginsky'nin evinde, hatırladınız mı?

- Fakat, o sahte kfgitlarla yakalanmamış mıydı?

-Eh, geri döndü. Hemen hemen üç haftadan beri burada ve hem de özel koşullarla.

- Ama o bir alçaktır!...

- Aramıza bir alçak almamamız için bir neden var mı? Liputin birden siritti ve hoş olmayan bakışlarını Bay Verkhovnesky'nin yüzüne dikti.

- Ulu Tanrım! Böyle söylemek istemedim... fakat aslına bakacak olursanız, alçaklık hususunda sizinle aynı düşüncedeyim; özellikle sizinle. Fakat, devam edin, devam edin; biraz daha anlatın. Böyle söylemekle neyi kastettiniz? Böyle söylemekle bir şey kastettiğinize inanıyorum !...

107- Oh, hepsi saçma şeyler, efendim. Yani, duruma bakarsanız, yüzbaşı sahte kfgitlar yüzünden aramızdan ayrılmamış. Kendisinden saklanan kız kardeşini bulmak için gitmiş. Şimdi de onu getirmiş; bütün mesele bu. Neden korkmuş görünüyorsunuz, efendim? Sadece sarhos olduğu zaman, bana anlattıklarını söylüyorum. Ayık olduğu zaman bu hususta tek kelime bile söylemez. Son derece sinirli bir kişi ve ne demek istediğimi anlıyorsanız; yani, kötü bir askeri alışkanlık. Kız kardeşi deli olduğu kadar da topal. Birisi kızı, sözde bastan çıkarmış görünüşe göre; Lebyatkin, ailenin onuruna sürülen bu lekeye karşılık, uzun zamandan beri bu adamdan her yıl belirli bir para almış. Sarhos konuşmalarından anlayabildiğim bu kadar. Fakat, bana sorarsanız bütün bunlar sarhos saçmalar. Sadece övünüyor. Ve ayrıca, böyle durumlar çok daha ucuz yoldan halledilir. Bununla beraber, bolca parası olduğu muhakkak; on beş gün kadar önce, yalınayak dolasiyordu; fakat şimdi, elinde yüz rubleyle dolasiyor. Kız kardeşine her gün bir çeşit nöbet geliyor. Kadın çiglik çigliga; o da kirbaciyla onu "yola" getiriyor. Kadın saygılı olmayı bilmelidir, diyor... Anlayamadığım bir husus var; o da, Shatov'un o adamla beraber nasıl oturabildiğidir. Bay Kirilov, orada ancak üç gün kalabildi. Onu Petersburg'dan tanıyor ve şimdi de rahatsız edilmemesi için avludaki küçük bölüğe geçti.

Bay Verkhovnesky mühendise hitap ederek sordu:

-Dogrumu?

Kirilov öfkeyle mirildandi:

- Liputin'e sorun.

Bay Verkhovnesky kendisini tutamayarak:

- Sırlar, sırlar!... diye haykırdı. Birdenbire bu kadar çok sırlar ve sırlar nasıl toplandı?

Mühendis kaslarini çatti, kizardi, omuzlarini silkerek odadan çıktı. Liputin:

- Bay Kirilov kircaci bile çekip elinden almış, diye ekledi. Kirip, pencereden dışarı fırlatmış ve siddetli bir tartışmaya girmiş.

108

Kirilov hızla geri döndü.

- Neden gevezelik ediyorsunuz, Liputin, dedi. Ahmaklık yapıyorsunuz. Neden böyle konuşuyorsunuz?

- Alçakgönüllülikle ruhunuzun asil bir davranışını neden gizleyeyim? Hem sizin için konuşuyorum...

- Ne kadar saçma ve gereksiz... Lebyatkin'in aptallığı ve degersizliği... Bu iste tamamen zararlı ve son derece... Hem neden böyle saçmalıyorsunuz? Gidiyorum.

Liputin, parlak bir gülümsemeyle:

- Ah, ne yazık! diye haykırdı. Size başka bir fıkra anlatarak biraz neselendirecektim, Bay Verkhovetsky. Aslında bunu anlatmak için gelmiştim; oysa, bunu siz de duymuş olacaksınız ya, neyse... başka bir zaman anlatırım. Bay Kirilov'un acelesi var. Allahaismarladık, efendim. Anlatacağım fıkra Bayan Stavrogin hakkındaydı. Geçenlerde beni çok eğlendirdi. Beni özellikle çağırt-misti. Kelimelerle anlatılamayacak kadar komik. Allahaismarladık, efendim.

Fakat tam bu sırada Bay Verkhovetsky onun omzuna yapıştı; sonra çekerek odaya soktu ve bir sandalyeye oturmaya zorladı. Liputin korkmuş görünüyordu.

Oturduğu sandalyeden korkarak Bay Verkhovetsky'ye baktı:

- Garip şey, evet, birden beni çağırttı ve "sir olarak" Bay Stavrogin hakkında ne düşündüğümü sordu. Deli miydi, yoksa değil miydi? Sasılacak şey değil mi?

Bay Verkhovetsky bütün kontrolünü kaybetmiş gibi mirıldandı:

- De işiniz!... Liputin, sadece bu çeşit bir adılığı... belki daha

Bu iste dostumun, Liputin'in bizden daha çok, hatta bizim bilmediğimiz şeyleri bildiğini söylemesini hatırladım.

Liputin sanki çok korkmuş gibi:

- Gerçekten, Bay Verkhovetsky, diye mirıldandı. Gerçekten...

109- Baslayın! Sizden de rica ediyorum, Bay Kirilov, sizden de gelip oturmanızı ve tanıklık etmenizi istiyorum. Lütfen, söyle buyurun. Oturun. Siz Liputin, her şeyi samimi ve basit olarak anlatın ve analatacaklarınız, dolambaçlı sözlerle de olmasın!...

- Böylesine heyecanlanacağınızı bilseydim, efendim, bundan hiç söz etmezdim. Ve bütün bunları Bayan Stavrogin'den öğrendiğinizi sanıyordum!

- Böyle bir şey sanmıyordunuz... Baslayın, baslayın, diyorum.

-Ah pek fîf, yalnız oturmak nezaketinde bulunur musunuz? Siz bu kadar heyecanlıyken basımda ayakta durmanızı arzu etmiyorum. Aksi halde, rahatlıkla anlatabileceğimi sanmam.

Bay Verkhovetsky heyecanına hfkim olmaya çalıarak magrur bir tavırla koltuğa çöktü. Mühendis, karanlık bakışlarını yere dikmiş, basını kaldırmamakta ısrar ediyordu. Liputin büyük bir zevkle onları süzüyordu.

-Eh, nasıl başlayacağım, bilmem? Beni öyle bos bulduğum zaman avladınız ki...

\*\*\*

- Önceki gün, aniden Bayan Stavrogin'in bir usagi geldi ve yarın saat tam on ikide hanımını aramamı söyledi. Düşünebiliyor musunuz? Büroma gitmedim ve dün saat tam on ikide Bayan Stavrogin'in kapisini çalıyordum. Büyük salona alindim ve bir dakika sonra Bayan Stavrogin geldi, oturmamı söyledi ve kendisi de karsıma geçip oturdu. Duygularıma inanmadan oturduğum yerde kalmıştim; siz de bilirsiniz, efendim, beni nasıl karsılar! Adeti olduğu üzere, dolambaçlı konuşmaya gerek görmeden hemen konuya girdi. "Hatırlarsınız" dedi. "Dört yıl önce Bay Stavrogin rahatsızken, her şey aydınlanana kadar bazı garip olaylardan sorumluydu. Bu olaylar herkesi saskına çevirmisti. Bu olaylardan biri de sizi çok

110

yakından ilgilendirmisti. Bay Stavrogin iyileştigi zaman benim arzum üzerine sizi ziyaret etmistti. Daha önce de sizinle birkaç kere konuşmuş olduğumu biliyorum. Çok samimi ve açık olarak söyleyin..." sözünün burasında Bayan Stavrogin biraz saskin görünüyordu... "O zaman Bay Stavrogin'i nasıl bulmustunuz? Genel olarak onun hakkındaki düşünceleriniz nelerdi? Sizin üstünüzde nasıl bir etki yaratmisti? Ve şimdi,onun hakkında ne düşünüyorsunuz?" Bayan Stavrogin tamamen saskindi; bir dakika kadar susarak bekledi; sonra kizardi. Bayagi korkmustum. Dokunaklı olmayan bir dille tekrar konuşmaya başladı. Onun böyle bir anlatımla konuşabileceği kimsenin aklına gelmezdi. Fakat, sözleri çok anlamlıydı. "Beni çok dikkatle dinlemenizi istiyorum," dedi. "Sizi, anlayışlı, gerçekleri görebilen, tahminlerinde yanılmayan bir kimse olarak tanıdığım için çağırttım." (Ne iltifat!) "Kuskuşuz ki", dedi. "Sizinle konuşan bir annedir. Bay Stavrogin, basından çok mutsuzluklar geçen, olmayacak şeylerle karsılaşan bir kimsedir. Bütün bunların akli dengesini etkileyebileceği kuskuşuzdur. Tabii, delilik demek istemiyorum." Sözünün burasında bir an sustu. Sonra büyük bir güvenle ve magrur bir tavırla konuşmasına devam etti. "Böyle bir şey hiçbir zaman düşünülemez. Fakat, garip, değişik bir şey olabilir. Düşüncelerinde, eğilimlerinde, görüşlerinde bir kayma olabilir." Bu sözler Bayan Stavrogin'in tam sözleridir, efendim ve Bayan Stavrogin'in, durumu bu kadar açık ve kesinlikle

açıklayabilmesi beni son derece sasirtti. Pek üstün anlayisli bir hanimefendi!... Bayan Stavrogin "Nihayet" dedi. "Ben bile, onda bazi degisik egilimler ve devamlı bir huzursuzluk sezmistim. Ama ben bir anne, siz ise bir yabancisiniz ve bu bakımdan, kafası çalışan bir insan olarak daha sağlam bir sonuca varabilirsiniz. Nihayet size yalvaririm." Bu deyişi kullandı. "Bütün gerçeği tüm çıplaklığı ile bana anlatın. Bu konusmamızın gizli olduğunu hiçbir zaman unutmayacağınıza söz verirsiniz; ilerde, her çeşit yardımımı sizden esirgemem." İşte, efendim, hepsi bu. Ne dersiniz?

Bay Verkhovensky saskin saskin kekeledi.

- Siz... beni sasirttiniz. Öyle ki, size inanamıyorum.

111Liputin, sanki Bay Verkhovensky'yi duymamis gibi devam etti:

-Hayır, hayır, lütfen iyi düşünün. Böyle yüksek bir kişi, benim gibi bir adama, böyle bir soru sorar ve üstelik sorduklarının aramızda kalmasını isterse, bu kadının ne kadar zor durumda olduğu anlaşılmaz mı? Bu ne demektir? Acaba, Bay Stavrogin hakkında bazı beklenmedik haber mi almışlar?

Bay Verkhovensky kafasını toparlamakta güçlük çekerek mirildandi:

- Bilmiyorum... herhangi bir haber olduğundan bilgim yok... onu bir süreden beri göremedim, fakat... fakat sunu söyleyebilirim ki, efendim... fakat sunu söyleyeyim ki, Liputin, eğer bunları size bir sır olarak söylediyse ve siz bunları bizim huzurumuzda söylüyorsunuz ki...

- Tamamen bir sır olarak! Kimseye söyleyecek olursam Tanrı beni çarpsın ben... fakat burada anlatmama gelince... bundan ne çıkar? Biz yabancı mıyız? Bay Kirilov da öyle... o da aslında yabancı sayılmaz, değil mi?

- Korkarım ki sizinle aynı fikirde olamayacağım. Sırri saklayacağımızdan kusu yoktur... üçümüzün... yani... fakat korkarım ki siz, Liputin, saklayamazsınız ve size hiçbir şey için güvene-mem.

-Ne demek istiyorsunuz, efendim? Bana devamlı yardım teklif edildiğine göre, herkesten çok beni ilgilendirir, değil mi? Aslında, bu konuya dikkatinizi çekmem, oldukça garip ve psikolojik bir olaydan daha söz etmek içindi. Dün aksam, Bayan Stavrogin'le yaptığım konuşmanın etkisi altındayken, benim üstümdeki etkisini siz de takdir edersiniz. Bay Kirilov'a bu konuyla uzaktan ilgili bir soru sordum: "Bay Stavrogin'i hem Petersburg'dan hem de Avrupa'dan tanıyor sunuz" dedim. "Akli dengesi ve yetenekleri hakkında neler düşünüyorsunuz?" Bay Kirilov, her zamanki gibi kısa olarak, onun ince zek fli ve sağlam karakterli bir kimse olduğunu söyledi. Sorumu biraz daha genişlettim: "Bu kadar yıl süresince,

112

inançlarında bir yön degistirme, ya da ters dönme gibi... nasıl söyleyeyim?... Delilik gibi ya da ona benzer bir şeyler sezdimiz mi?" Kisaca, Bayan Stavrogin'in sorusunu tekrarladım. Ne tahmin edersiniz? Bay Kirilov, şimdi yaptığı gibi kaslarını çattı ve derin bir düşünceye daldı. "Evet," dedi. "Bazen birtakim gariplikler dikkatimi çekerti." Bay Kirilov da böyle düşündükten sonra, onun bir derdi olması gerekmez mi?

Bay Verkhovensky, Kirilov'a döndü.

- Dogru mu? diye sordu.

Kirilov birden basını kaldırdı ve kivilcimlar fiskıran gözlerle ona baktı.

- Bu konuda söz etmeye hakkım yok, diye cevap verdi. Size karşı çıkmak zorundayım, Liputin. Bu konuda adımı söylemeniz dogru değil. Size bu husustaki düşüncelerimin tümünü söylemedim, zaten. Onu Petersburg'dan tanıyabilirim; ama, bu yıllar önceydi ve her ne kadar Bayan Stavrogin'i son zamanlarda görmüşsem de, onu çok az tanıyorum. Beni karıstırmamanızı rica ederim ve... ve bütün bunların dedikodudan farkı da yok.

Liputin masum bir tavırla kollarını yana açtı.

- Demek dedikoducuyum, ha? Dedikoducu olduğum kadar, acaba casus olduğumdan da kusu duyar mısınız? Bu meselenin dışında tutulmak istediğinize göre, Kirilov, baskalarına kusur bulmamız çok kolaydır. Buna inanmayacaksınız, Bay Verkhovensky... yani, Yüzbaşı Lebyatkin, efendim, aptal bir kişi olarak görünebilir... dogru, şey... kadar aptaldır... eh, ne kadar aptal olduğunu soy içmekten utaniyorum... Budalalığın derecesini gösteren bir Rus deyişi vardır; fakat, o da, Bay Stavrogin tarafından incindiği kanısında; fakat, onun ince zek fisini övüyor. "Bu adama sasiyorum" diyor. "Zeki bir yılan." Bunlar onun kendi sözleri, efendim. Ona sordum. Hıf, dünkü görüşmemin ve Bay Kirilov'la yaptığım konuşmanın etkisi altındaydım. "Yüzbaşı", dedim. "Ne dersiniz? Zeki yılanınız deli mi değil mi?" Eh, inanin bana, sanki hassas bir yerine kirbaçla vurmuşum gibi birden yerinden fırladı. "Evet", dedi. "Evet,

113fakat bunun etkisi olamaz..." Fakat yüzbaşı bunun neye etkisi olamayacağını söylemedi ve o kadar derin ve üzüntülü düşünceye daldı ki, sanki birden ayılmış görünüyordu. O zaman Filippov'un mey-hanesindeydik. Yarım saat sonra yumrugunu masanın üstüne vurdu. "Evet" dedi. "Belki delidir; fakat bunun etkisi ola..." ve tekrar neye etkisi olacağını söylemedi. Süphesiz, konusmamızın bir özetini yapıyorum; fakat, fikir yeteri kadar açık: kime isterseniz sorunuz, hepsi tek düşüncenin üstündeler. Gerçekten bunu daha önce akıl edememisler. Herkes "Evet" diyor. "Delidir, akıllıdır; fakat, akıllı olduğu kadar da delidir."

Bay Verkhovensky oturmuş, dalgın görünüyor ve düşünüyordu.

- Peki, Lebyatkin nereden biliyor?

- Beni biraz önce casuslukla suçlayan Bay Kirilov'a sorsanız daha dogru olur. Ben bir casusum, bilmiyorum; ama, Bay Kirilov bu durum hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyor; fakat susmakta ısrar ediyor.

Mühendis biraz önceki öfkeli tavrıyla:

-Hiçbir şey bilmiyorum ya da çok az şey biliyorum, dedi. Bunu öğrenmek için Lebyatkin! sarhos ettiniz. Beni konuşturup öğrenmek için buraya getirdiniz. Su halde gerçekten bir casussunuz!...

- Onu sarhos etmedim! Bütün bildiklerine ragmen para harcanmaya degmez. Bu sirlarin degeri bence bu kadar; bu sirlarin degerinin sizce ne oldugunu biliyorum. Para harcayan kendisiydi. On iki gün önce benden on bes kopik borç istedi; ona sampanya ikram eden ben degilim; aksine o bana ikramda bulundu. Oysa, bana güzel bir fikir verdiniz; gerekli oldugunu düşündüğüm zaman, her şeyi öğrenmek için onu sarhos edeceğim ve öğrenirim de... bütün küçük sirlarinizi...

Bay Verkhovensky saskinlikla, tartisan bu iki kisiye bakti. Her ikisi de kendilerini ele veriyorlardi ve umursamaz görünüyorlardi. Liputin'in bu adami buraya getirmesindeki nedenin, üçüncü bir kisinin araciligi ile onu, gerekli tartismaya çekmek için oldugunu

114

düşünmemek elden gelmiyordu. Böyle bir davranis, Liputin'in en çok sevdiği oyunlardan biriydi...

Öfkelendirici bir tavrila konusmasina devam etti:

- Bay Kirilov, Bay Stavrogin'i çok iyi tanıyor. Sadece tanidigini sakliyor. Lebyatkin hakkindaki sorunuza gelince, bizim tanimamizdan çok önce Bay Stavrogin'i Petersburg'dan tanıyor; bes ya da alti yil öncesinden, eger ifadem dogruysa, Bay Stavrogin'in buraya gelerek bize seref vermeyi düşünmesinden çok önceki, onun yasantisi hakkında en az bilmen bir dönemden beri tanıyor. Prensimiz, anladigim kadariyla, Petersburg'daki o günlerinde, etrafina çok garip insanlari toplamis. Bay Kirilov'un da onu, o zamanki dönemden tanidigi kanisindayim.

- Dikkat edin, Liputin! Sizi uyariyorum, Stavrogin kısa zaman sonra gelecek ve kendisini nasil savunacagini pek iyi bilir.

- Neden beni uyariyorsunuz? Onun son derece ince ve keskin bir zekfya sahip oldugunu ilk bagiran benim ve dün Bayan Stavrogin'i bu konuda aydinlattim. "Bu konuda söyleyemeyecegim tek şey karakteridir" dedim. Dün Lebyatkin de tekrarlayip duruyordu: "O kendi karakterinin kurbanidir." Evet, kuskusuz, Bay Verkhovensky, benim agzimdan laf aldiktan sonra, dedikoducu, casusluk diye bagirmek kolay oluyor. Hem de bunu büyük bir merakla yaptiniz. Simdi, Bayan Stavrogin... dün dogrudan dogruya konuya degindi. "Bu konu ile dogrudan dogruya ilgilendiniz" dedi "ve bu nedenledir ki size basvuruyorum." Ben de böyle düşünüyorum! Sizin gibi asil birinden, toplumun içinde kisiligime yöneltlen bir hakaret görmüsken, ne gibi bir çıkarim olabilir? Ilgilenmek için olaganüstü bir nedenim olmasini düşünmeliyim ve bu da sirf dedikodu bakımından degildir. Bir gün elinizi sikar; ertesi gün, konuk severligine karsilik, en degerli arkadaslarinizin yaninda, cani istedi diye suratiniza tokadi yapistirir. Bana soracak olursaniz, fazla simariklik! Ve güzel bir seks, kelebeklere ve cesur erkek serçelere her şey demektir. Roma devrinde aski temsil eden kanatli bebekler gibi, minik kanatli, ülke kavalyeleri. Romantik, kadin-katilleri!... Kök salmis

115bir bekfr olan sizin için, efendim, sizin gibi asil birisinin geçici arzularinin kurbanı olduguna ve Yüzbasi Lebyatkin'in "Aile serefi" diye adlandirdigi lekenin onun tarafından sürülmüs olduguna muhakkak ki inanirdim. Fakat, bunun onu durduracak bir neden olabilecegini de sanmam. Keyfi yerinde oldugu zaman, her güzel yüzün, ona cazip gelen bir yönü vardir. Rezil dedikoduyu yaydigimdan söz ediyorsunuz; fakat, acaba bütün sehir bu konu üzerine konusurken, bu rezil dedikodulari ben mi, yayiyorum? Sadece dinliyor ve onay anlaminda basimi salliyorum. Bas sallamanin da bir suç oldugunu söyleyemezsiniz ya?

- Sehirde mi konusuluyor? Sehir halki ne hakkında konusuyor?

- Yani, sarhos oldugu zaman bagira bagira bütün sehir halkina duyuran Yüzbasi Lebyatkin ve onun böyle hareketinin, bu olayin bütün çarsiya davulla duyurulmasindan ne farki var? Benim hatam mi? Dostlar arasinda oldugum için ilgileniyorum ve burada dostlar arasinda degil miyim?

Bu sorudan sonra saf bir tavrila etrafina bakindi.

- Simdi, su söyleyeceklerime dikkat edin. Örneğin, sizin gibi asil biri, Yüzbasi Lebyatkin'e, tanismak onuruna eristigim, yetim, çok alçakgönüllü, çok onurlu genç bir hanimla lsviçre'den üç yüz ruble göndermis. Fakat kısa bir süre sonra, Lebyatkin, ismini söylemek istemedigim, yine çok serefli ve son derece güvenilir bir kimseden üç yüz yerine bin ruble gönderilmis oldugunu öğrenmis., Bu da demektir ki, Lebyatkin, "genç hanım yedi yüz rublemi aldı" diye kiyameti kopariyor ve polis yoluyla bile olsa parasini geri alacagina yemin ediyor. Hiç degilse böyle tehdit ediyor ve bütün sehir halkinin duymasi için bar bar bagiriyor.

Mühendis birden sandalyesinden ziplayarak kalkti ve haykirdi:

- Igrenç bir şey, sizin igrençliginiz bu!...

- Fakat, Bay Stavrogin adina, gönderilen paranin üç yüz ruble olmayip bin ruble oldugu hakkında Lebyatkin'e garanti veren onurlu

116

kisi sizsiniz. Sarhos oldugu zaman yüzbasinin kendisi bana söyledi.

- Bu bir... bir yanlış anlasilmadir. Biri, bir hata isledi ve... saçma, ve siz, efendim, siz... igrenç!...

- Fakat, bunun saçmaligina ben de inanmak isterdim ve bütün bu konusmalari çok üzülerek dinledim. Çünkü, ne söylerseniz söyleyin, çok temiz karakterli bir kizin adi, hem yedi yüz ruble isine karistirildi, hem de Bay

Stavrogin'le inkıfır edilemez bir ilişkisi olduğu ima edildi. Bizim soylu efendimize kalırsa, temiz karakterli bir kızı rezil etmekten ya da evli bir kadına leke sürmekten kaçınmaz. Kuskusuz ki, evimde olan olay bunun basit bir kanıtıdır. İyi kalpli bir kişiye rastladığı takdirde, başka bir adamın günahını, onurlu adı ile örtmesi için onu zorlayacaktır. Benim de karşı koymam gereken bir şey bu... kendimden söz ediyorum, efendim...

Bay Verkhovensky, rengi solmuş olarak koltuktan yarı yarıya kalkıp:

- Sözlerinize dikkat edin, Liputin, dedi. Mühendis büyük bir heyecanla:

- Ona inanmayın!... Ona inanmayın!... diye söylendi. Birisi bir hata isledi ve Lebyatkin sarhosun biridir... her şey anlaşılabilecektir... Artık dayanamıyorum... Bunun adilik olduğunu düşünüyorum... ve...yeter...yeter!...

Yerinden kalkıp kosarak odadan çıktı. Liputin:

- Ne yapıyorsunuz? Bekleyin, sizinle geliyorum! diye telaşla haykırdı ve sandalyesinden fırlayarak kalkıp Kirilov'un arkasından kostu.

\*\*\*

Bay Verkhovensky bir dakika düşünerek durdu. Göz ucuyla bana baktı; sapkasını ve bastonunu aldı ve sessizce odadan çıktı. Her zaman olduğu gibi ben de pesinden gittim.

117Dis kapıdan çıkarken pesinden geldiğimi fark edince:

- Oh, evet, tanık olabilirsiniz... de l'accident (rastlantılara), dedi. Vous m'accompagnerez, n'est-ce pas? (Bana arkadaşlık edersiniz, değil mi?)

- Yine oraya gitmiyorsunuz, değil mi, efendim? Neler olabileceğini göz önüne aldınız mı?

Bir dakika kadar durdu. Dokunaklı ve huzursuz bir gülümseyişle:

- Baska bir adamın günahını örtmek için evlenmem mümkün olamaz, değil mi? diye fisildadi.

Gülümsemesinde, utanç ve çaresizlik anlamı vardı; aynı zamanda, bu gülümseyişte garip bir coşkunluk göze çarpıyordu.

Ben de böyle söylemesini bekliyordum. Nihayet, benden büyük bir dikkatle saklanan, dudaklardan dökülmeyen kelimeler, bütün bir hafta süren kaçınmalardan ve yapmacık yalanlardan sonra ortaya çıkmıştı. Öfkeden feda çilgine döndüm.

- Böylesine kötü, böylesine basit bir düşünce nasıl olur da aklınıza gelebilir, efendim, siz ki parlak zekâli, sefkatlisiniz ve... hem de Liputin bile böyle bir şeyi düşünmediği halde!...

Bana baktı, cevap vermeden yürümesine devam etti. Geri kalmak istemedim. Bütün düşündüklerimi Bayan Stavrogin'e söylemek istiyordum. Korkak olduğumu bildiğim için, eğer bunu Liputin'den öğrenmiş olsaydı onu bağışlayabilirdim; fakat böyle bir şeyi Liputin'den çok daha önce düşündüğü açıktı. Liputin sadece onun kuskularım kesinleştirmiş ve içindeki kisku kivilcimlerinin alevlenmesini sağlamıştı. Daha ilk günden, hiçbir esasa dayanmadığı halde, hatta, Liputin'in aklında böyle bir düşünce yokken, kizdan süphelenmekte tereddüt etmemişti. Bayan Stavrogin'in bu isin üzerinde bu kadar ısrarla durmasını, çok değerli Nicholas'ının soylu kisilere özgü günahlarını, şerefli bir adamın evlenmesi ile kapamak istegine veriyordu!... Böyle düşünmesi yüzünden cezalandırılmasını bütün samimiyetimle arzu ederdim.

118

Yüz adım daha yürüdükten sonra birden durdu.

- O! Dieu, qui est si grand et bon! (Oh, Ulu Tanrım), diye haykırdı. Ah, beni kim avutabilir?

Kolundan tutarak zorla eve doğru döndürdüm.

- Lütfen, hemen geri dönelim, size her şeyi anlatacağım! Hemen yakınımda canlı, neseli ve genç bir ses, tatlı bir müzik gibi duyuldu.

- Bakın kim var burada! Bay Verkhovensky, değil mi?

Saskinliğimiz geçmeden, atın üstündeki genç kız, Lisa Tushin, ayrılmaz kavalyesiyle beraber, birden yanımızda bitti. Dizginleri çekerek atını durdurdu.

Gür bir sesle:

-Buraya gelin, buraya gelin, çabuk! diye bağırdı. On iki yıldan beri onu görmemistim; ama hemen tanıdım, o... Yoksa beni tanıyamadınız mı?

Bay Verkhovensky, kendisine uzatılan eli tuttu ve kibarca öptü. Sanki, kendisini dua ederken kaybetmiş gibi kızı bakıyor ve tek kelime dahi söyleyemiyordu.

"Beni tanıdı ve memnun! Maurice, beni gördüğüne son derece memnun!" diye düşündü Bay Verkhovensky ve:

- İki haftadan beri neden bizi görmeye gelmediniz? Teyzem, hasta olduğunuzu ve rahatsız edilmemeniz gerektiğini söylüyordu; fakat, teyzemin yalan söylediğini biliyordum. Durmadan tepiniyor ve küfür ediyordum; fakat önce bizi, sizin aramanız gerektiğine kesin olarak inanıyordum ve bu yüzden de haber göndermedim. Tanrım, hiç degismemissiniz!

Egerinden sarkarak Bay Verkhovensky'yi dikkatle süzdü.

"İnanılmayacak kadar genç kalmış! Oh, evet, degismiş. Kirisiklar var, gözlerinin etrafında, yanaklarında çok kirisik var; saçları da biraz kirlasmış; fakat, gözleri aynı" diye düşündü Lisa ve meraklı gözlerle:

,

119- Peki ben degismis miyim? Neden bir sey söylemiyorsunuz dedi.

Bir anda, on bir yasindayken Petersburg'a götürüldüğünde, hastalanmasi ve hastaligi süresince aglayip Bay Verkhovensky'yi istemesi hakkındaki söylentiyi hatirladim.

Bay Verkhovensky sevinçten çinlayan bir sesle:

- Sen... Ben... diye kekeledi. Biraz evvel, "Beni kim avutacak!" diye bagiriyordum ve o sirada sesinizi duydum. Bunun bir mucize oldugunu sanirim et je commence f croire. (Inanmaya basliyorum).

-En Dieu!, En Dieu qui est lf-haut et qui est si grand et si bon!... (Tanriya! Yukaridaki öylesine ulu, öylesine iyi olan Tanriya!) Görüyorsunuz, bütün derslerinizi ezbere hatirliyorum. Maurice, o zaman bana inanci nasil asilamaya çalisirdi, bilemezsiniz en Dieu, qui est si grand et si bon! (Çok ulu, çok iyi olan Tanriya!) Kolomb, Amerika'yi buldugu zaman, hep bir agizdan: "Kara.! Kara!" diye bagirlari hakkında anlattiginiz tarih dersini hatirliyor musunuz? Dersten sonra, o gece, dadim Alyona, uykumun arasinda hep; "Kara! Kara!" diye bagirdigimi söyler. Prens Hamlet'in öyküsünü anlattiginizi hatirlar misiniz? Ve zavalli göçmenlerin Avrupa'dan Amerika'ya nasil gönderildiklerini tarif ettiginizi hatirlar misiniz? Ve bunlar dogru degildi: nasil gönderildiklerini daha sonra öğrenmistim. Fakat, bana ne kadar güzel yalan söylemist, Maurice! Hemen hemen aslindan daha güzeldi. Neden Bay Drozdov'a öyle bakiyordunuz? Dünyadaki en iyi ve en sadik adamlardan biridir ve beni sevdeginiz kadar onu da sevmelisiniz! Il fait tout ce que je veux. (Istedigim her seyi yapar.) Fakat, sevgili Bay Verkhovensky, yine mutsuz olmalisiniz, aksi halde sokak ortasinda, sizi kimin avutacagini sorarak bagirmazdiniz. Mutsuzsunuz, degil mi? Degil mi?

- Simdi mutluyum!

- Teyzem size kötü mü davraniyor? Cevap beklemeden devam etti:

120

- Yine huysuz, haksiz, her zaman pek sevdegimiz teyzem! Ve hatirlar misiniz bahçede nasil kollarima atilirdiniz, ben de sizi avutmaya çalisir ve aglardim... Fakat, Bay Drozdov'dan çekinmeyin. Hakkinizda her seyi biliyor. Uzun zamandan beri biliyor. Onun omzunda istediginiz kadar aglayabilirsiniz ve o da arzu ettiginiz kadar yaninizda kalir. Sapkanizi kaldirin, bir dakika için çıkartin basinizdan, parmaklarnizin ucuna yükselin ki, son ayrildigimiz zamanki gibi alninizdan öpebileyim. Su pencereden bizi seyreden genç kizi görüyor musunuz? Fakat, daha yaklasin, yaklasin! Tanrim, saçlarniz ne kadar aklastimis!

Ve egerinden sarkarak, Bay Verkhovensky'yi alnindan öptü.

- Simdi evinize gidelim! Nerede oturdugunuzu biliyorum. Bir dakika sonra sizi eve sürükleyerek bütün gün birakmayacam. Gidin, lütfen ve beni karsilamaya hazirlanin.

Ve genç arkadasıyla beraber dörtnala uzaklasti. Eve döndük. Bay Verkhovensky kanepenin üstüne oturdu ve hüngür hüngür aglamaya basladi.

- Dieu! Dieu! diye haykirdi. Enfin une minute de bonheur. (Tarim! Tarim! Nihayet bir dakikalik mutluluk.)

Lisa, söz verdigi gibi, Bay Drozdov'la beraber on dakikadan az bir süre sonra geldi.

Bay Verkhovensky onu karsilamak için yerinden kalkarken:

- Vous et le bonheur, vous arrivez en meme temps! dedi. (Siz ve mutluluk ayni anda geliyorsunuz.)

- Iste size bir demet çiçek; simdi, Madam Chevalier'e ugradim; dogum günleri için bütün kis çiçek bulunuyor onda. Iste, Bay Drozdov. Izin verin sizinle tanistirayim. Çiçek yerine pasta getirecektim; ama, Bay Drozdov, bunun Rus geleneklerine uymayacagini söyleyerek vazgeçirdi.

Maurice Drozdov topçu yüzbasisiydi. Yaklasik otuz üç yaslarinda, uzun boylu ve yakisikliydi. Son derece kibar, tanistigi her insanin daha ilk bakisda dikkatini çeken, asiri inceligine, yumusak

121kalpliligine ragmen, heybetli ve sert bir görünüsü vardi. Bununla beraber, konuskan ve dost edinmeye merakli degildi. Daha sonra, sehirde, onun fazla zeki bir kisi olmadigini söylediler; ama, bu tamamen yanlisti.

Lisa'nin güzelligini anlatmaya kalkismayacam. Her ne kadar bazi hanimlar ve genç kizlar, onun güzelligi hakkındaki söylentilere öfkeyle karsi duruyorlarsa da, onun güzelligi tüm sehirinin agzindan düsmüyordu.

Kadınların ve genç kızların arasinda ondan nefret edenler bile vardi. Nefretlerinin baslica nedeni onun fazla gururlu olusuydu; Drozdov'lar, birçok kisiyi gücendiren ziyaretlerine henüz baslamamislardi. Gerçekte, bunun asil nedeni Bayan Drozdov'un hasta olusuydu. Lisa'dan nefret edislerinin ikinci nedeni, onun valinin karisinin

akrabasi olusu ve her sabah at gezilerine çıkmasıydı. Simdiye kadar, sehrimizde atla dolasan kadın süvari yoktu; bu bakimdan, ziyaretlere vakit ayiramadigi halde, sehrin sokaklarında atla dolasmasindan dolayi sehir halkinin gücenmesi olagandi. Bununla beraber, herkes onun bu at gezmelerine, doktorun sözü üzerine

çiktigini biliyordu ve hassas bünyesi hakkında alayli sözler ediyorlardi. Lisa'nin sinirli ve sürekli bir huzursuzluk içinde bulundugu ilk bakista anlasiliyordu. Yazik! Zavalli kiz çok mutsuzdu ve bu durumu daha sonra anlasildi. Simdi, geçmisi hatirliyorum; o zamanlar, simdi bana güzel görüldüğü kadar güzel oldugunu söyleyemem. Belki hiç de güzel degildi. Uzun boylu, narin yapili, fakat güçlü ve uysal bir kizdi. Yüz hatlarnin

birbirine aykirliligina hayret etmemek elden gelmezdi. Gözleri hafif sehlaydi; yüzü solgun, elmacik kemikleri hafifçe çıkikti; genellikle esmer sayilabilirdi; ince bir yüzü, fakat bu yüzde alimli ve dayanilmaz bir çekiciligi vardi. Koyu gözlerinin yakici bakislarinda korkunç bir güç okunuyordu; herkesi "yenilgiye ugratmak ve ele

geçirmek" için gelmiş bir tavrı vardi. Ara sira, kibirli, hatta küstahti; hayatinda iyi kalpli olmayi hiç basardi mi

bilmiyorum; ama, böyle olmayı çok arzuladığını ve biraz iyi kalpli olabilmek için kendisini zorlayarak istirap çektiğini biliyorum. Yaradılışında, pek çok iyi eğilimlerin

122

ve kuvvetli bir önsezinin bulunduğu kuskusuzdu; fakat, içindeki her şey, sürekli dengesini ariyor, bulamıyordu; her şey karışık, kaynama halinde ve huzursuzluk içindeydi. Belki kendisinden istekleri yogundu ve bu isteklerini tatmin edebilmek için, kendisinde yeterli gücü bulamıyordu.

Kanepeye oturup etrafına göz gezdirdi.

- Böyle anlarda neden kendimi kederli hissedirim? Bunu cevaplandırabilir misiniz, bilgin adam? Bütün hayatımca, sizi görüp her şeyi andığım zaman son derece sevineceğimi düşünürdüm ve şimdi sizi her ne kadar seviyorsam da memnun olmus görünüyorum... Ulu Tanrım, bak, benim portrem! Durun bakayım. Oh, evet bunu hatırladım, hatırladım!...

" On iki yasındaki Lisa'nın, suluboya ile yapılmış çok güzel bir minyatürü, Petersburg'dan dokuz yıl evvel Drozdov'lar tarafından Bay Verkhovensky'ye gönderilmisti. O zamandan beri bu minyatür portre, daima onun çalışma odasındaki duvarda asılı dururdu.

- Gerçekten bu kadar güzel bir çocuk muydum? Bu yüz, benim yüzüm olabilir mi?

Portresi elinde olduğu halde yerinden kalktı ve aynanın karsısına geçti.

Sonra portreyi geriye uzatırken:

-Çabuk alın! diye haykırdı. Simdi asmayın, lütfen. Daha sonra asarsınız. O portreye bir daha bakmak istemiyorum! Kanepedeki yerine oturduktan sonra devam etti:

- Bir hayat sona erer, baska bir hayat baslar ve sona erer, sonra bir üçüncüsü baslar ve bu böylece sürüp gider. Hayatın her bitisi sanki bir makasla kesilmiş gibidir. Size ne kadar eski masal söylüyorum, görüyorsunuz; ama, bu masalın içinde gerçeklerin büyük bir payı var.

Bana bakıp gülümsedi; daha önce birkaç kere daha bakmisti; fakat, Bay Verkhovensky coskunlugunun arasında beni tanıştırma sözünü unutmustu.

123- Portremi neden odanızdaki hançerlerin altına astınız? Ve neden bu kadar çok hançer ve kılıç koleksiyonunuz var?

Gerçekten de, neden olduğunu bilmem, duvarında çaprazlama asılmış, iki eğri hançer ve gerçek bir Çerkes kilici vardı. Bu soruyu sorarken, yüzüme öylesine bir dikkatle bakmisti ki, bir şeyler söylemek istedim; fakat, söyleyemeden susmak zorunda kaldım. Bay Verkhovensky, sonunda garip durumu kavradı ve beni ona tanıştırdi.

Lisa:

-Biliyorum, biliyorum, dedi. Sizinle tanıştigima çok memnun oldum. Annem de sizin hakkınızda çok şey duymus. Sizi, Bay Drozdov'la tanıştırayım... son derece değerli bir kisi. Sizin hakkınızda bazı eğlenceli şeyler duydum. Bay Verkhovensky'nin sirdasisiniz, değil mi?

Kipkirmizi oldum.

- Oh, çok affedersiniz; hiç de doğru kelime kullanmadım... eğlenceli değil, fakat...

Lisa saskinligından kızarak devam etti:

- Bununla beraber, çok iyi bir kisiğiniz olduğu için utanmanıza neden olmadığını sanırım. Eh, gitme zamanı geldi, Maurice. Sizi yarım saat sonra bekliyorum, Bay Verkhovensky. Tanrım konuşacak o kadar çok şeyim var ki!... Simdi sirdasisiniz benim ve her şey üzerine konuşacağız... her şey üzerine, anladınız mı?

Bay Verkhovensky hemen dikkat kesildi. Lisa sözüne devamla:

- Oh, dedi. Bay Drozdov her şeyi biliyor! Ondan çekinmenize gerek yok!

- Ne biliyor?

Lisa saskinlıkla haykırdı.

- Ne demek istediniz?!... Yaa, demek sakladıkları doğruymuş!... İnanmak istememistim. Dasha'yi da saklıyorlar. Bu sabah teyzem Dasha'yi görmemi istemedi. Dasha'nın basının agridigini söyledi.

124

- Fakat... fakat nasıl öğrendiniz?

- Ulu Tanrım, herkesin öğrenmiş olduğu gibi. Doğru mu?

- Fakat herkes biliyor mu?

- Tabii, ya!... Annem, dadıdan öğrenmiş, dadıma da sizin Nastasya söylemiş. Nastasya'ya söylediniz, değil mi? Sizin söylemiş olduğunuzu söylüyor.

Bay Verkhovensky tepeden tırnaga kızarak saskinlıkla mirildandi:

- Ona... ona bir zamanlar böyle bir şey söylemistim. Fakat, ben... sadece küçük bir imada bulunmustum... j'etais si nerveux et malade et puis... (Öylesine sinirliydim ki...)

Lisa kahkahadan kıriliyordu.

- Sirdasisiniz yanınızda değildi ve o sırada Nastasya yanınız-daydı... eh, bu kadarı yeter de artar!... Nastasya için en hoş anlar samimi dostlarıyla şehirde yaptığı dedikodulardır!... Oh, bos verin, önemli değil; herkes birakin bilsin, böylesi daha iyi. Geç kalmayın, lütfen; aksam yemegini erken yiyoruz. Oh, unuttum...

Tekrar yerine oturdu.

- ...Bakin; Shatov nasıl bir insandır?
- Shatov? Bayan Shatov'un ağabeyi... Lisa sabırsız bir tavırla sözü yarıda kesti.
- Onun ağabeyi olduğunu biliyorum. Ne kadar garip bir insansınız!... Nasıl bir kişi olduğunu öğrenmek istiyorum; karakteri nasıl bir insandır?
- C'est un pense-creux d'ici. C'est le meilleur et le plus irascible homme du monde. (En bos kafalı adamıdır buranın. Dünyanın çabuk kızan en iyi adamıdır.)
- Garip bir insan olduğunu ben de duydum. Bununla beraber, demek istediğim bu değil. Anladığıma göre üç dil biliyor; tabii İngilizce de. Aynı zamanda, edebiyatla da ilgilenirmiş. Eğer böyleyse, ona yaptıracak çok isim olacak; bir yardımcıya ihtiyacım var ve ne 125kadar çabuk bulursam o kadar iyi olacak. Acaba işi alır mı dersiniz? Biri tarafından tavsiye edilmisti.
- İş alacağından eminim, et vous ferez un bienfait. (Bir iyilik yapmış olacaksınız).
- Bir bienfait'in (iyilik) hatiri için böyle davranmıyorum; gerçekten bir yardımcı istiyorum.
- Shatov'u iyi tanırım, dedim. Eğer ona haber vermek görevini bana aktaracak olursanız, kendisini derhal bulup haber verebilirim. Hem de derhal.
- Yarın öğle üzeri saat on ikide gelmesini söyleyin. Çok güzel! Tesekkür ederim. Hazır misin, Maurice? Gittiler. Ben, tabii, derhal Shatov'u bulmak üzere kostum. Bay Verkhovensky son basamaklarda bana yetisti.
- Mon ami (dostum), dedi. Ben döndükten sonra saat on ya da on bir sularında sizi kesin olarak görmek zorundayım. Oh, kendimi sizin yanınızda çok, çok suçlu hissediyorum ve... ve herkesin yanında da.

Shatov evde yoktu. İki saat oyalandıktan sonra tekrar ugradım, yine evde bulamadım. Nihayet, evde bulamasam bile not bırakabilmek umuduyla, saat sekizde tekrar gittim. Henüz gelmemisti. Shatov'u, alt katta oturan yüzbaşı Lebyatkin'e sormayı düşündüm; fakat her taraf kilitli ve her yer sessizdi. Ev, sanki tamamen terk edilmiş gibi karanlıktı. Son zamanlarda duyduğum söylentileri hatırladığım için Lebyatkin'in kapısının önünden geçerken biraz heyecanlanmıştım. Sonunda Shatov'u ertesi sabah erkenden aramaya karar verdim. Gerçeği söylemek gerekirse, not bırakmak düşüncesine pek yanaşmamıştım. Shatov, aldığı notu önemsemeyebilirdi... o böylesine utangaç ve inatçı bir kimseydi. Kötü talihiime söverek, dış kapıdan çıkmak üzereyken Bay Kirilov'la karşılaştım; eve

126

girmek üzereydi ve beni önce o tanıdı. Sormaya önce o başladığı için, genel olarak her şeyi özetledim ve Shatov'a bir not bırakmak amacıyla olduğumu söyledim.

- Gelin, dedi. Ben gerekeni yapabilirim.

O sabah Liputin'in bize, Kirilov'un avludaki bölüğe taşınmış, olduğundan sözettiğini hatırladım. Kendisi için çok geniş olan bu bölümde, onun işlerini gören sagır, yaslı bir köylü kadınla beraber oturuyordu. Ev sahibi baska bir sokaktaki yeni evinde oturuyor ve aynı sokakta bir meyhane işletiyordu. Anlaşıldığına göre bu yaslı kadın akrabası olacaktı; burada oturuyor ve adamın evine bakıyordu. Odalar oldukça temizdi; fakat duvar kâğıtları kirlenmişti. Girdiğimiz odadaki mobilya, tamamen değersiz ve irili ufaklıydı; iki oyun masası, Alder ağacından yapılmış bir konsol, bir köylü evinden ya da lokantadan temin edilmiş uzunca bir masa, sandalyeler; bir deri bir de örme hasır arkalı bir koltuk vardı. Bir köşede duran eski bir Meryem Ana tasvirinin önündeki lambayı, bizim gelmemizden önce, ihtiyar kadın yakmış olmalıydı. Duvarlarda koyu renkli iki yağlıboya tablo asılıydı. Tablolardan biri, son İmparator Nicholas I'in portresiydi. Görünüşüne bakılacak olursa, yirmili yıllarda yapılmıştı; diğer tablo da bir papazın portresiydi.

Odaya girer girmez, Bay Kirilov, bir mum yaktı ve bir köşede hıfıf açılmamış olarak duran bavulundan bir zarf, mühür mumu ve cam bir mühür çıkardı.

-Mektubunuzu mühürleyin ve üzerine adresi yazın.

Not bırakmamın pek önemli olmadığını anlatmaya çalıştım; ama, ısrar etti. Zarfın üstüne adresi yazdıktan sonra sapkama aldım.

Kirilov:

- Bir fincan çay içeceğinizi düşünmüştüm, dedi. İçmez miydiniz?

Onu kıramadım. Kısa bir süre sonra, ihtiyar kadın, çayı hazırladı... kaynar su dolu bir çaydanlık, küçük bir demlik, üzeri

127zevksizce islenmiş iki toprak fincan, bir somun ekmek ve bir çay tabağı dolusu kesme seker getirdi.

Kirilov:

-Çayı severim, dedi. Özellikle geceleri; hem dolasir hem de çay içerim; gün agarana kadar. Yurtdışında geceleri pek çay içilmiyor.

- Gün agarınca mı yatarsınız?

- Daima, yıllardan beri. Fazla yemem; daima çay. Liputin kurnaz bir adam, ama sabırsız.

Konusmak arzusunu hayretle karşıladım; bu fırsatı yakalamışken kaçırmamaya karar verdim.

- Korkarım ki bu sabah, bazı tatsiz anlaşılmazlıklar oldu, dedim.

Suratı asıldı.



- Allahin belasi saçmalik; saçma!... Hepsi Allahin belasi saçmalik; çünkü, Lebyatkin sarhosun biri. Liputin'e bir sey söylemis degildim; fakat, anlattigim ufak tefek seylerin hepsini de yanlis yorumladi. Hayali çok genis bir adam. Küçük bir tepecikten koca bir dag yapmak istiyor. Liputin'e dün inanmistim.

Gülerek:

- Bugün de bana mi? diye takildim.

-- Her sey biliyorsunuz, degil mi? Bu sabah Liputin zayif ya da sabirsizdi ya da kötü ruhlu... kiskançti. Son kelimesi beni çok sasirtti.

- O kadar çok sifat kullandiniz ki, bunlardan birinin ona uymamasi çok garip olurdu.

-Ya da tümünün birden uymamasi.

- Aslında Liputin böyle bir adamdir. Coskundur! Söyleyin, bu sabah bir seyler yazmak istediginizi söyledigi zaman yalan söylüyordu, degil mi? Kaslarini çatip önüne bakarak:

- Neden yalan söylemis olsun? dedi.

128

Özür diledim ve özel islerine karismak istemedigimi söyledim. Utandi.

- Dogru söyledi... yaziyorum. Fakat, bu bir sey degistirmez. Bir dakika kadar konusmadan durduk. Birden, bu sabahki gibi

çocuksu bir gülümsemeyle:

- Baslar hakkındaki hususu kendisi uydurdu. Bir kitaptan okumus olmalı. Önce o bana söyledi. Kötü bir anlayisi var. Bütün aradigim, insanların kendilerini neden öldürmeye cesaret edememeleridir. Hepsi bu. Ve bütün bunlar da bir sey degistirmez.

- Cesaret edemez demekle neyi kastettiniz? Intihar olayi çok mu az?

- Çok az.

- Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?

Cevap vermeden kalkti ve düşünceli düşünceli odada dolasmaya basladi.

- Sizin düşüncenize göre, insanlari intihardan vazgeçiren nedir, diye sordum.

Dalgin dalgin bana bakti. Sanki neyin hakkında konusmakta oldugumuzu hatirlamaya çalisiyordu.

- Kor... korkarim ki, henüz çok az bilgim var. İnsanlari önleyen iki neden var. Iki sey. Sadece iki. Biri çok küçük ve diğeri çok büyük. Fakat, küçük olan da büyüktür.

- Küçük dediginiz nedir?

- Aci.

- Aci mi? Bunun böyle bir olayda, bu kadar önemli olduguna inanıyor musunuz?

- Hem de en önemlisi olduguna... Iki çeşit insan var. Büyük bir, keder ya da öfkenin etkisiyle intihar edenler ve deliliklerinden ötürü intihar edenler, ki bunlar birden yaparlar. Aciyi pek az düşünürler; fakat aniden yaparlar. Ama, diğeri, yani akli basinda olanlar... Çok düşünürler.

129- Akli basinda olup da intihar edenler var mi?

- Çok... Öksezi olmasaydi daha da çok olurdu; çok daha fazla; bütün insanlar...

- Muhakkak ki hepsi degil? Bir sey söylemedi.

- Fakat acisiz ölme yollari yok mu? Önümde durarak:

- Düşünün, dedi. Büyük bir ev kadar iri bir kaya parçası canlandirin gözünüzde; bir yerde asili bulundugunu ve bunun altında durdugunuzu düşünün; eger üstünüze... tam basinizin üstüne düşecek olursa... hiç aci duyar miydiniz?

- Bir ev kadar büyük bir kaya mi? Kuskusuz ki korkardim.

- Korkudan söz etmiyorum. Aci duyar miydiniz?

- Bir dag kadar büyük bir kaya ve milyonlarca ton ağırlığında mi? Aci duymayacağim muhakkaktır.

-Fakat basinizin üstünde asili dururken, duyacağınızı tahmin ettiginiz acidan dehsete düşecektiniz. Herkes dehsete düşerdi... En büyük bilim adamlari... En büyük doktorlar bile. Herkes aci duymayacağını bilecek; ama yine de, aci duymaktan korkacaklardı.

- Peki, ikinci neden, yani büyük olanı?

- Öteki dünya!

- Yani, cezalandirma mi?

- Fark etmez ki. Öteki dünya... Sadece öteki dünya.

- Fakat öteki dünyaya inanmayan dinsizler yok mu? Yine bir sey söylemedi.

- Belki de kendinize bakarak hüküm veriyorsunuz? Yüzü kızararak:

- Herkes kendisine bakarak hüküm vermeli, dedi. Tam bir özgürlük, yasamakla ölmek arasında bir fark kalmadigi zaman gelecektir. Herkesin amacı budur.

130

- Amaç mi? Fakat, o zaman kimse yasamak istemeyebilir. Kesin olarak:

- Hiç kimse, dedi.

- İnsanoglu hayati sevdiği için ölümden korkar, diye uyardim. Ben böyle görüyorum ve dogal yasa da budur. Gözleri alev alev yandı.

- Bu bayagiliktir ve bütün aldatmalar da bu bayagiliktir. Hayat acidir, hayat korkudur ve insanoglu mutsuzdur. Simdi bütün bunlar aci ve korkudur. Simdi insanoglu hayati seviyor. Sevmelerinin nedeni de budur. Acı ve korku olduğu için insanogluna hayat verilmistir. Iste bütün aldanmalarımız da bundan. Simdi insanoglu benliğini henüz bulamamistir. Yeni bir insanoglu gelecek, mutlu ve magrur. Onlar için, yaşamakla ölüm bir fark gö-zetmeyecektir. Yepyeni bir insanoglu olacak... Aciya ve korkuya üstün gelen, Tanrı olacaktır. Iste o zaman öbür Tanrı ortadan kalkacaktır.

- Yani, söylediginize göre, Tanrının varlığına inanıyorsunuz, demek?

- Var olamaz, ama Tanrıdır. Bir tas acı duymaz; ama fasin düşmesinden duyulan korkuda acı vardır. Acı ve korkuya üstün gelenin kendisi Tanrı olacaktır. O zaman yeni bir hayat başlayacak, yeni bir insanoglu doğacak ve her şey yenilenecektir. Ondan sonra da tarih ikiye ayrılacaktır. Gorilden Tanrı'nın yok edilmesine kadar olan çağ ve Tanrı'nın yok edilmesinden...

- Gorile kadar olan çağ mı?

- ... Yeryüzünün ve insanoglunun fiziksel değişmesine kadar olan çağ. İnsanoglu Tanrı olacak. Fiziksel yapısı değişecek. Dünya da değişecek. Her şey değişecek... düşünüşler ve duygular bile. Ne zannediyorsunuz? İnsanoglu o zaman fiziksel olarak değişmeyecek mi?

- Yaşamak ya da yaşamamak arasında bir fark gözetilmeyecek olursa herkes kendi kendisini öldürecektir. Belki de tek değişiklik bu olacaktır.

131- Fark etmez. Büyük özgürlüğü özleyen herkes, kendisini öldürmek cesaretini göstermelidir. Kendisini öldürmeye cesaret eden insanoglu, aldanmanın sırrını öğrenmiş demektir. Bunun ötesinde özgürlük yoktur; hepsi bu ve bunun ötesinde hiçbir şey yoktur. Kendini öldürmeye cesaret eden insanoglu Tanrıdır. Simdi herkes Tanrıyı yok edebilir ve her şey de yok olabilir. Fakat, daha kimse böyle bir şey yapamadi.

- Milyonlarca intihar olayı var.

- Fakat onların hiçbirisi bu nedenle intihar etmiyor. Hepsi korkudan ötürü intihar ediyorlar. Sırf korkuyu öldürmek için kendisini öldüren insanoglu Tanrı olacaktır.

- Belki de vaktimiz olmaz, dedim.

Karsısındakini küçük gören soguk bir gururla, sakın olarak:

- Fark etmez, diye cevap verdi. Bir saniye sonra ekledi:

- Alay edermis gibi bir tavir takınmanıza üzülüyorum.

-Bu sabahki sinirli halinizi düşündükçe, simdiki sakın halinizi ve durgunlugunuzu... ve hararetle konuşmanızı garip buluyorum.

- Bu sabah mı? diye gülümsedi. Bu sabah çok gülünçtü. Sonra kederli bir dille ekledi:

- İnsanları kötü kullanmayı sevmem ve asla gülmem.

- Çay içmekle geçirdiğiniz gecelerinizi, eglenceli geçirir gö-rünmüyorsunuz.

Yerimden kalktım ve sapkayı aldım. Biraz hayretle güldü.

- Öyle mi sanıyorsunuz? Neden olmasın? Hayır, bil... bilmiyorum.

Birden ne söyleyeceğini sasirdi.

- Baskalarını bilmiyorum; ama herkesin yaptığını yapabileceğimi hissediyorum. Herkes düşünür ve birden düşünceleri değişir, baska şey düşünmeye baslar. Ben ,baska şey düşünemi-

132

-yorum. Bütün hayatım boyunca tek şeyi düşündüm. Tanrı bütün hayatım boyunca bana istirap verdi.

Bütün bunları büyük bir içtenlikle söylemişti.

- Dilimizi neden ötürü iyi konuşmadığınızı söyleyebilir misiniz? diye sordum. Dis ülkelerde geçirdiğiniz bes yıldan sonra nasıl konuşulacağını unuttunuz mu, yoksa?

- Dogru konuşmuyor muyum? Bilmiyorum. Dis ülkelerde yaşadığımdan değil. Bütün hayatım boyunca böyle konuştum. Benim için fark etmez.

- Daha önce baska bir soru. İnsanlarla tanışmak istemediğinize ve az konustuguunuza tamamen inanıyorum. Neden şimdi benimle bu kadar uzun konuştunuz?

Utanarak cevap verdi:

- Sizinle mi? Bu sabah çok sessiz ve sakın oturuyordunuz ve siz... fakat, fark etmez... agabeyime son derece benziyorsunuz. Yedi yıl önce öldü. Sizden daha yasliydi...

- Düşünüş tarzınıza büyük etkisi olmuştur herhalde.

- Hayır, çok az konuşurdu... hemen hemen hiç konuşmazdı. Biraktığınız notu Shatov'a vereceğim.

Eline bir fener alarak beni kapiya kadar ugurladi. "Amerika'nın meshur sapka satıcısı kadar deli" diye karar verdim. Kapidan çıktıktan sonra baska bir karsilasma oldu.

\*\*\*

Kapının esiginden adımımı atmıştim ki güçlü bir el yakamdan kavradı.

- Kimsin, diye bir ses gürlledi. Dost mu düşman mı? Söyle!... Hemen yakından Liputin'in cırtlak sesi duyuldu.

- Bizden, bizden biri! Bay G...v'dir. Yüksek sosyete ile yakından ilişkileri olan, klasik öğrenim yapmış genç bir centilmendir.

133- Sosyeteden olan efendileri severim.... klasik... yani yüksek ög...re...nimli gençleri severim. Dünyanın ve dostların hizmetinde Emekli yüzbaşı Ignatius Lebyatkin, efendim... eğer gerçek dost-larsa... gerçek dostlarsa, bu alçaklar!...

Yüzbaşı Lebyatkin, sağlam yapılı, sisman, bir doksan boyunda, kivircik saçlı ve kırmızı suratlı bir adamdı. Ayakta duramayacak kadar sarhostu ve kelimeleri zorlukla söyleyebiliyordu. Aslına bakarsanız, onu daha önce uzaktan görmüştüm.

- Oh, siz de... diye tekrar güldü.

Elinde fener, hıfıf kapıda duran Kirilov'u görmüştü. Yumrugunu kaldırmışken, tekrar indirdi.

- Sizi bilginize bağışladım! Ignatius Le... Lebyatkin... yüksek bilgi... lidir.

Gürleyen bir top mermisi patladı

Ignatius 'un asktan yıpranmış göğsün de.

Ve, acıdan kıvrılarak, kolsuz,

Yine ağladı Sivastopol için.

İçkiden kızarmış yüzünü ileri doğru uzatarak:

- Her ne kadar Sivastopol'da bulunmadım ve kolumu kay-betmedimse de, ne siir, efendim, ne siir!... diye bağırды.

Liputin onu kandırmaya çalışarak:

- Acelesi var, eve gidiyor, dedi. Yarın Bayan Lisa'ya söyleyecek.

Lebyatkin tekrar güldü.

- Lisa!...Durun! Gitmeyin!Bir kita daha:

Bir kız ata biniyor salına salına Vahşi Amazonlar'ın arasında; Ve atından gülümsüyor bana Bu soylu yavru.

134

Yaaa, bu bir zafer türküsüdür! Amazonların bir zafer türküsüdür bu, aptal esek!... Serseriler anlayamaz! Dur!...

Kapıdan çıkıp ondan kurtulmak istiyorsam da, paltomu tutmuş bırakmıyor, bana engel oluyordu.

-Lisa'ya söyle, ben büyük bir namusum. Su edepsiz kız Dasha'ya gelince, onu ikiye ayırırm. Allahın belası köle kız cesaret edemez ki...

Tam bu sırada bütün gücümle çekip paltomu elinden kurtardığım için yüzükoyun yere kapaklandı. Caddenin asfısına doğru kosmaya başladım. Liputin de arkamdan kostu.

Cırtlak bir sesle: dedi.

- Kirilov onu kaldırır. Biraz önce ondan ne öğrendim biliyor musunuz? Siirini duydunuz, ya? Amazon kızı yazdığı bu siiri bir zarfa koyup, zarfı da mühürledi. Yarın Bayan Tushin'e gönderecek. Altına da açık imzasını attı! Ne adam!...

- Bunu sizin teklif ettiğinize bahse girebilirim. Liputin gür bir kahkaha attı.

- Bahsi kaybedersiniz. Asik, deli gibi fsik. Hem biliyor musunuz, bu askı, ondan nefret etmesiyle başladı. Bayan Tushin'in sokaklarda atla dolmasına o kadar kızıyordu ki, bir keresinde neredeyse yüksek sesle küfür edecekti!. Ama, küfür etmedi!... Sonunda Allahtan ki kız duymadı. Ve bugün ise bir siir yazdı! Hatta, biliyor musunuz, ona evlenme teklif etmeye cesaret edecek!... Gerçekten!

Müthiş bir öfkeye kapılarak:

- Size sasiyorum, Liputin, dedim. Her kötü iste parmagınız oluyor ve onu daima siz sürüklüyorsunuz.

- Biraz fazla oldunuz, Bay G...V!... Acaba karsınızda bir rakip görmenizden ötürü mü?

Birden durarak haykırdım. -Neee...?

135- Pekfıf, size ceza olması için daha fazla söylemeyeceğim!... Ama, öğrenmek istiyorsunuz, değil mi? Örneğin, bu salak sadece basit bir subay değil artık, mülk sahibi bir efendi oldu. Hem de hatırı sayılır efendilerden biri oldu. Bay Stavrogin ona, iki yüz kölesi olan büyük bir yer sattı. Tanrı şahidimdir ki yalan söylemiyorum. Bunu, çok emin bir kaynaktan ve onurlu bir kisten öğrendim. Şimdi de gerisini siz tamamlayıp çıkarın ortaya. Baska tek kelime dahi söylemem. Allahaismarladık!...

\*\*\*

Bay Verkhovensky beni büyük bir sabirsizlikle bekliyordu. Bir saat önce dönmüştü. Bende, sarhosmus kanisini uyandırdı; kuskusuz eve gelisinden bes dakika sonra sarhos olmustu. Yazık! Drozdovlar'i ziyaret etmesi onu iyice sarsmisti.

-- Mon ami, (dostum) düşünce zincirimi tamamen kaybettim. Lisa... o melege tapar ve onu çok düşünürüm; fakat, her ikisinin de beni, benden bazı şeyler öğrenebilmek amacı ile çağırdıklarını düşünmeden edemiyorum. Su var ki, ağızımdan laf aldıktan sonra beni silkeleyip atacaklardı!... Evet, korkarım ki bu böyle olacaktı...

Sesimi kontrol edemedim hayretle bağırды.

- Böyle konuşmaktan utanmalısınız!...

- Aziz dostum, şimdi tamamen yalnız kaldım. Enfin c'est ridicule, (bu gülünç). Orada bile, her şey sir perdesi altında saklı; Petersburg dedikodularını sorarak bana saldırdılar. Anlıyorsunuz ya, Nicholas'ın dört yıl evvel yaptıklarını öğrenmişler. "Siz buradaydınız, olanları gördünüz; deli olduğun doğru mu?" Bunu nereden

öğrendiklerini bilmiyorum. Bayan Drozdov, neden Nicholas'in deli olduğunu hemen kabullenmek istiyor? Kadın bunu istiyor. Size söylüyorum, kadın böyle istiyor. CeMaurice (Bu Ma-urice), ismi neydi?.. Su Drozdov denilen adam, brave homme tout

136

dememe (yine de dürüst adamdır), onun hesabına olmadığı gerçek; cette pauvre amie'ye (bu zavallı dost) Paris'ten önce o yazdıktan sonra... Enfin (neyse), bu Praskovya, ona cette chere amie (aziz dostum) diyor; gerçek bir tip, Gogol'ün Korobochka'sidir (\*); sadece daha nispetçi, daha kiskirtici ve daha büyütülmüş bir Ko-robochka...

- Gogol'ün yarattığı karakterden daha büyük olduğundan emin misiniz?

- Su halde daha küçültülmüşü olsun. Ne fark eder? Yalnız sözümü kesmeyin; çünkü, kafamin içi karma karışık, her şey dönüp duruyor. Iyice takismis görünüyorlar. Lisa hariç; hflf "teyze, teyze" diye dönüp duruyor etrafında; ama, Lisa akıllıdır, kurnazdır ve orada anlayamadığım bir şey var. Sırlar. Fakat, ihtiyaç kadınla atısti. Cette pauvre (zavallı) teyze, gerçekten herkesi eziyor... ve şimdi de valinin karisi, toplumun saygisizliği ve Karmazinov'un "saygisizliği" ile uğrascak. Sonra birden oğlunun deliliği düşüncesine saplanıyor, ceLipoutine, ce que je ne comprendres pa, (su Liputin'i de anlayamadım); ve... ve alnina sirkeli bezlerle pansuman yapmakta olduğunu söylediler ve biz burada yakınmalarımız ve mektuplarımızla uğrasiş duruyoruz. Oh, ona ne kadar istirap verdim; hem de böyle bir zamanda! je suis un ingrat! (Ne kadar nankörüm ben!) Düşünün bir kere, dönüşümde ondan bir mektup alıyorum. Okuyun, okuyun! Oh, ne kadar hayvanca davrandım!...

Bayan Stavrogin'den aldığı mektubu verdi. Bu sabah gönderdiği pusulada "evden çıkmayın" ifadesini kullandığı için pisman olmuş görünüyordu. Mektubu kibar, fakat kısa ve kesindi. Bay Verkhovensky'nin pazar günü, saat on ikide gelmesini ve geliriken de bir arkadaşını getirmesini (ismimi yazmıştı) istiyordu. Kendisinin de, Dasha'nın agabeyi olarak Shatov'u davet edeceğine söz veriyordu. "Kesin cevabı kendisinden alabileceksiniz; bu sizi memnun edecek mi? Sabirsizlikle bekledığınız formalite bu değil mi?"

(\*) Korobochka, Gogol'ün ölümünden iki yıl evvel ikinci cildini yaktığı Mer-tuya Düsi (Ölü Canlar) adlı eserindeki kadın karakter.

137- Mektubundaki son satıra yazmış olduğu, formalite hakkındaki sabri tükenmiş anlatımına dikkat edin. Zavallı, zavallı kadiri, hayattaki en iyi dostum! Bütün geleceğimi etkileyecek olan bu ani kararın bana büyük bir darbe olduğunu itiraf edebilirim. Hflf ümitli olduğumu söyleyebilirdim; ama, şimdi tout est dit (son söz söylendi), her şeyin bittğini biliyorum; c'est terrible. (Korkunç şey) Ah, su pazar hiç gelmese de her şey yine eskisi gibi olsa: Beni görmeye gelecektiniz ve ben de sizi bekleyecektim....

-Liputin'in bu sabah söylediği kötü şeylerin etkisi altındasınız. Hepsini uydurma ve asilsiz şeylerdi.

- Dostum, parmeginizi acıyan baska bir noktaya bastınız. Bu iyi niyetli parmeginiz çoğunlukla merhametsiz ve bazen deginmeniz çok acimasiz oluyor. Özürl dilerim; ama, biliyor musunuz, tamamen unutmustum. Yani, su tatsiz uydurmaları demek istedim. Aslında unutmus da değilim; Fakat, büyük bir budalalıkla, Lisa'nın yanında mutlu olmaya ve kendimi, mutlu olduğuma kandirmaya çalıştım. Fakat şimdi... oh, şimdi, bu cömert ve büyük kalpli kadim düşünüyorum. Söylenmesi gerekirse, eksikliklerime sabırla hoşgörü gösterdi, aslında hoşgörölü olmayabilirdi de; fakat düşünün, çürümüş karakterim, degersizliğimle ben neyim!... Simarik, bencil ve masum olmaktan uzak bir çocuğum. Lisa'nın pek hoş olarak söylediği gibi, cette pauvre (bu zavallı) teyze, tam yirmi yıldır bana bir dadi gibi baktı. Ve birden, yirmi yıldan sonra, bu çocuğun kafasına evlenmek arzusu saplanmış... ona pes pese mektuplar gönderiyor; oysa, o zavallı alnina sirkeli bez koymakla meşgul ve... ve, eh, şimdi istediğimi elde ettim ve pazar günü evli bir adam olacağım... her şeye rağmen!... Hangi akla hizmetle evlenmekte ısrar ettim? O mektupları neden yazdım? Oh, evet, söylemeyi unuttum: Lisa, Dasha'yi övgüyle anıyor. Hiç değilse Öyle görünüyor. Onun hakkında "C'est un ange " (bir melektir) diyor, yalnız oldukça "içine kapanık" olarak. Her ikisi de evlenmemi tavsiye ediyorlar... hatta, Praskovya... eh, hayır, Praskovya değil. O tavsiye etmedi. Oh, o küçücük "kutusunda" ne kadar zehir var bilemezsiniz! Aslına bakarsanız, Lisa da tavsiye et-

138

medi. "Neden evleneceksiniz, sanki?" dedi. "Yüksek zekfli zevklerinizin size yeterli olması gerekir!" Sonra kahkahalarla güldü. Lisa'da çok mutsuz olduğundan böyle gülmesini bagısladım. Fakat, bana söylediklerine göre erkekler kadinsiz yaşayamazlarmış. Dermansizlik çağınız yaklaşıyor ve size bakacaktır, ya da her ne ise... Ma foi (Vallah), burada sizinle otururken, kendi kendime, fırtınalı günlerime yaklaştığım su zamanda, onun cennetten gönderilmiş bir melek olduğunu ve bana bakacağım... falan, tekrarlayıp duruyorum... enfin (neyse), evin düzeni için bana faydalı olacaktır. Evde her şey karmakarışık. Su pisliğe bakın!. Bu sabah, buraları toplaması için Nastasya'ya söylemistim; oysa su kitap hflf yerde duruyor. La pauvre amie (zavallı dostum), odamin bu tertipsizliği için daima bana kızıyor. Oh, artık onun tarafından azarlanmayacağım! Vingt ans! (yirmi yıl) Ve... ve zannedersem imzasız, kimliği belirsiz mektuplar da alıyorlar. Düşünün! Nicholas'in, bütün mülkünü Lebyatkin'e sattığı yazılmış. C'est un monstre! (Ne canavarlık!) et enfin, (neyse), su Lebyatkin de kim oluyor? Lisa, dinliyor... dinliyor... oh, öylesine dinliyor ki! Alayla gülmesini bagısladım; çünkü,

dinlerken yüzünün anlatimini gördüm ve ce Maurice... simdi onun yerinde olmak isterdim, dogrusu, brave homme tout de meme (yine de iyi adamdir), fakat oldukça çekingen; fakat ona bos ver.

Sustu. Yorgun ve saskindi; yorgun gözlerini yere dikmis, basi gögsüne sarkmis oturuyordu. Konusmamizin ölü noktaya ulastigi bu andan yararlanarak Filippov'un evine gidisini söyledim büyük bir ve kesin, kuru bir dille, Lebyatkin'in kiz kardesinin (onu hiç görmemistim) gerçekten, Liputin'in dedigi gibi, hayatinin bilinmeyen bir devresinde, Nicholas'in kurbanı olabilecegi ve Lebyatkin bazi nedenlerle Nicholas'tan para aldigina göre, bu söylentinin olasilikla dogru olabilecegi hakkındaki düşüncelerimi anlattim. Fakat, anlattiklarimin hepsi bu kadardi. Dasha hakkındaki iftiralara gelince, bütün söylenenlerin Liputin'in uydurmasi oldugunu söyledim ve yalan söylemek zorunda olmayan Kirilov'un bile böyle düşündüğünü sözlerime ekledim. Bay Verkhovensky, anlattiklarimla ilgili degilmis gibi dalgın dalgın dinliyordu. Bu

139arada, Kirilov ile aramızda geçen konuşmayı da anlattım ve sonunda kaçak olabilecegini belirttim.

Bay Verkhovensky, sanki arzusunun aksine konusuyormus gibi, bezgin bir tavirla:

- Deli degil, dedi. Fakat, kafasi çalışmayanlar sirasinda yer alabileceklerden biridir. Ces gens-la supposent la nature et la societe humaine autres que Dieu ne les a faites te gu'elles ne sont r'eellement. (Bu insanlar dogayla insan toplumunu, Tanri'nin yarattigindan ve aslindan baska türlü oldugunu saniyorlar.) Insanlar onlara egilirler; fakat, her ne pahasina olursa olsun, Stephan Verkhovensky bunu yapmaz. Bir zamanlar onlari Petersburg'da avec cette chere amie, (bu aziz dost ile) görmüstüm, Ah, onu o zaman ne kadar üzmüstüm! Ve onlarin hakaretlerinden ve suçlamalarindan korkmuyordum. Simdi de korkmam; mais parlons d'autre chose (ama bu konuyu birakalim). Anliyorsunuz ya, korkunç bir sey yaptim, dün Dasha'ya bir mektup gönderdim ve... oh, bunun için kendime ne kadar lanet ediyorum, bilemezsiniz!...

- Dasha'ya ne hakkında yazmistiniz?

- Oh, dostum, inanin bana, çok onurluca yazilmis bir mektuptu. Mektubumda, bes gün önce Nicholas'a bir mektup yazdigimi bildirmistim. O mektubum da çok onurluca yazilmistir.

Hararetle:

- Simdi anliyorum! diye bagirdim. Onlarin adlarini bu sekilde birlestirmek hakkiniz mi?

- Fakat, mon cher (monser), lütfen beni tamamen ezmeyin, bana böyle bagirmayin! Zaten son derece sey gibi... circirböcegi gibi ezildim ve nihayet, yazdiklarimin çok onurlu olduklarina da inaniyorum. Düşünelim ki, aralarinda gerçekten bir sey vardi... en Suisse (Isviçre'de)... ya da bir sey baslamak üzeredir. Her seyden önce, onlarin kalplerini öğrenmem gerekmez mi? ve... enfin (neyse) onlarin hislerine karismamak ve yollarinin üzerinde durmamak için böyle hareket etmem gerekmez mi?... Ayrica, amacim tamamen dürüstlüktü...

140

Kendime engel olamayarak:

- Oh, dostum, ne kadar aptalca bir sey yapmissiniz! dedim. Gayretkes bir tavirla tekrarladi.

- Aptallikti, dogru! Bu kadar güzel bir sözün ilk defa kul-laniyorsunuz, c'était bete, mais que faire, toiit est dit (Saçma olabilir ama, her sey söylenmistii). Baska birinin günahini kapamak için bile olsa, onunla evlenecegim. Böyle olunca, o mektuplari neden yazdim, bilmem ki? Böyle degil mi?

- Ayni seyleri tekrarlıyorsunuz!...

- Oh, simdi de haykirmalarinizla beni korkutmaya çalışıyo-rsunuz. Görüyorsunuz ki, önünüzde bambaska bir Stepan Verk-hovensky var. Digeri çoktan gömüldü; enfin, tout esi dit (neyse söylenmeyen bir sey kalmadi). Peki, neden bagiriyorsunuz? Ev-ilenen siz olmadiginizdan ve kafanızda adi çıkmis süs esyasini tasimak zorunda bulunmadiginizdan mi? Yine mi yüzünüz eksiyor? Zavalli dostum, kadinlari tanimiyorsunuz. Bütün hayatimi onlari incelemekle yitirdim. "Eger bütün dünyayi fethetmek istiyorsanız, önce kendinizi fethetmelisiniz." Sizin gibi romantik olan, müstakbel karimin kardesi Shatov'un hayatinda bana söylediği en güzel sözdür. Onun bu sözünü seve seve kabulleniyorum. Eh, ben de kendimi

fethetmeye hazirim ve evlenecegim; fakat, dünya yerine fet-hedecegim ne olacaktır? Ah, dostum, evlilik her gururlu kisinin, her özgürlüğün moral bakımından ölümüdür. Evlilik hayatı, beni yip-ratacak, gücümü yitirecek, amacimiza hizmet cesaretimi kiracaktır. Çocuklar olacak; bunlar benden de olmayabilir... yani benden olmayacagina eminim demek istedim; akilli bir adam gerçekle karsilasmaktan korkmaz. Bu sabah, Liputin, evimi Nicholas'a karsi kapamami söyledi; Liputin salagin biridir. Kadin, her sey gören bir gözü bile aldatir. Kadini yaratirken, le bon Diue (Allah baba) bunu Diliyordu kuskusuz, böyle bir sey tehlikeye atmak zorundaydi; fakat kadinin Tanriyi etkileyerek onu böyle yaratmasini sagladigindan eminim... böyle özelliklerle... Aksi halde kim böyle karsiliksii bir sikintiya girerdi? Nastasya, biliyorum, böyle serbest

141düşünmeme kiziyor; fakat enfin, tout est dit (neyse, her sey söylendi).

Kendi çağında pek sevilen, böylesine basit, kinayeli kelimeler kullanmamis olsaydi, Stepan Verkhovensky olamazdi. Simdi, hiç degilse kısa bir süre için bu kelimelerle avunuyordu.

Büyük bir çaresizlik içinde çirpinarak:

- Oh, keske öbürgün olmasa, hiç pazar olmasa! diye haykirdi. Neden pazarsiz bir hafta olmaz ki... si le mimde existe? (Mucize: diye bir sey varsa). Hiç degilse bir kereye özgü olmak üzere, takvimden pazari silse, Tanri ne kaybeder ki? Sadece et quet tout soit dit, (her seyin bitmis oldugunu) dinsizlere göstermek,

kudretini kanıtlamak için yapsa!... Ah, onu ne kadar çok sevmistim! Yirmi yıl, tüm yirmi yıl ve beni hiçbir zaman anlamadı!

Hayretle:

- Fakat neden bahsediyorsunuz? diye sordum. Sizi hiç anlayamıyorum!

- Vingt ans! (Yirmi yıl) Ve beni bir kere olsun anlayamadı... Ah, bu zulüm!... Ve gerçekten ondan korktugum ya da fakir olduğum için mi onunla evleneceğimi sanıyor? Ah, bunun iğrençliği!... Teyze, teyze, bunu sizin için yapıyorum! Ah, bırak bunu öğrensin, teyze; öğrensin ki, yirmi yıldır taptığım tek kadındır! Bunu bilmeli, aksi halde böyle bir evlenme olamaz; beni; ce qu'an apelle le (nasıl derler), mihraba kadar zorla sürüklemeleri gerekecektir!...

Böyle bir itirafını ilk kez duyuyordum. Hem öylesine bir hararetle yapmıstı ki bu itirafını!... Kahkahalarla gülmek için kendime zor engel olduğumu saklayamayacağım. Fakat hatalıydım.

Aklına yeni bir düşünce gelmiş gibi büyük bir heyecanla bağırdı.

- Bana şimdi sadece o kaldı, sadece biri, tek umudum!... Şimdi beni sadece zavallı oğlum kurtarabilir ve... Oh, neden çabuk gelmez bilmem ki? Ah, oğlum, ah sevgili Peter'im... her ne kadar baba denmeye degmezsem de, kaplan deseler daha doğru olurdu, bununla beraber... laissez-moi, mon amie, (beni bırakın, dostum) dü-

142

süncelerimi toparlayabilmek için biraz yatacağım. Çok yorgunum çok ve sizin de yatma vaktinizin geldiğini düşünüyorum. Voyez vous, (görüyor musunuz) saat on iki...

4. TOPAL

Shatov hiçbir zorluk çıkarmadan, bırakmış olduğum pusulaya uyarak, ertesi günü öğle vakti Lisa'ya gitti. Hemen hemen aynı anda gitmistik; ben de onun gibi ilk ziyaretimi yapıyordum. Hepsi... Lisa, annesi ve Bay Drozdov... büyük salonda oturmuş tartışıyordular. Annesi, Lisa'dan piyanoda bir vals çalmasını istiyordu... ve Lisa çalınmasını istenen parçayı çalmaya başlayınca, annesi istemiş olduğu vals bu olmadığını iddia etmeye başladı. Bay Drozdov, kalbinin buyurduğu gibi Lisa'nın tarafını tuttu ve ihtiyar hanımefendiyi, çalınan parçanın doğru olduğuna inandırmaya çalıştı; fakat, Bayan Drozdov kendisine hfkim olamayarak ağlamaya başladı. Hastaydı; hatta, zorlukla yürüyebiliyordu. Bacakları sismisti ve Lisa'dan çekinmesine rağmen, huysuzluk ediyor, her önüne gelene çatıyordu. Bizi görmekten memnun oldular. Lisa, sevincinden kızarak bize yaklaştı. Shatov'u getirmemden ötürü "mersi" dedikten sonra meraklı gözlerle süzerek ona doğru yürüdü.

Shatov, sıkıntılı bir tavırla kapının yanında durdu. Lisa, geldiginden ötürü kendisine tesekkür ettikten sonra onu annesine götürdü.

- Size söz etmiş olduğum, Bay Shatov ve bu bay da G...v, benim ve Bay Verkhovensky'nin en yakın arkadaşı. Maurice onunla dün tanışmıstı.

- Bunlardan hangisi profesör? -Profesör degiller, Anne.

- Profesör olmaları gerekir. Hiç değilse birinin. Bir profesör olacağını kendin söylemistin... zannedersen profesör olanı bu.

Sözünün burasında parmağı ile tiksindir gibi Shatov'u işaret etti.

143Lisa:

- Bir profesör beklediğim hakkında size bir şey söylemiş değilim, dedi. Bay G...V kamu hizmetindedir ve Bay Shatov eski bir üniversite öğrencisidir.

- Öğrenci olsun, profesör olsun, hepsi üniversiteli. Sadece tartışmak istiyorsunuz. Fakat, İsviçreli'nin biyigi ve küçük bir sakalı vardı.

Lisa:

- Annem daima Bay Verkhovensky'nin oğluna profesör der, dedi ve Shatov'u salonun Öbür ucundaki bir kanepeye götürdü.

Lisa:

- Son derece üzüldüm, diye fisildadi. Fakat bacakları böyle sistigi zaman daima huysuz oluyor. Korkarım ki hasta.

Sonra büyük bir merakla Shatov'u incelemesine devam etti. Özellikle onun daginik saçları ile ilgileniyordu.

Lisa'nın beni, acimadan yanında bıraktığı yaslı kadın sordu:

- Orduda misiniz, efendim?

- Hayır, Madam. Kamu hizmetindeyim.

Lisa hemen seslendi:

- Bay G...V, Bay Verkhovensky'nin çok yakın arkadaşidir.

- Bay Verkhovensky'nin hizmetinde mi çalışıyorsunuz? O da bir profesördür, değil mi?

Lisa, Öfkeyle haykırdı.

- Aman Anne, rüyalarınızda bile profesör görüyor olmalısınız.

- Gerçek hayatta çok profesör vardır. Annenle daima zıt gidiyorsun, sevgilim. Bay Stavrogin annesinin yanında kalırken, dört yıl önce burada mıydınız?

Burada oldugum cevabini verdim.

- Sizinle beraber bir de İngiliz yok muydu?

- Hayir, Madam, yoktu.

144

Lisa güldü:

- Eh, anliyorsun, ya, bir İngiliz yokmus. Su halde yalandi. Bayan Stavrogin ve Bay Verkhovensky yalan söylüyor. Herkes yalan söylüyor..

Lisa durumu kisaca açıkladi:

- Dün Teyze ile Bay Verkhovensky, Bay Stavrogin ile Sha-kespeare'in IV. Henry kitabındaki Prens Harry arasındaki bazı es-değerlikten bahsediyorlardı ve annem bu nedenle bir İngiliz'in bulunması gerektiğinde ısrar ediyor.

-Eger Harry orada bulunmamissa, bir İngiliz de bulunmamış demektir. Soytarılığı yapan Nicholas'ın kendisiydi. Lisa, Shatov'a açıklama yapmak zorunluluğunu hissetti.

- Sizi temin ederim ki annem maksatlı konuşuyor, dedi. Shakespear'in bütün yapıtlarını bilir. Othello'nun birinci bölümünü ona ben okudum; fakat, şimdi çok acı çekiyor. Anne, saat on ikiyi vuruyor... İlaç alma zamanınız geldi.

Bir hizmetçi, kapıdan:

- Doktor geldi, Madam, diye bildirdi.

İhtiyar hanimefendi yerinde kalktı ve köpeğini çağırmaya başladı.

- Zemirka, Zemirka, ne olursa olsun sen benimle geliyorsun, değil mi?

Zemirka, iğrenç bir sokak köpeği, sahibesinin buyruguna aldirmeden, Lisa'nın oturmakta olduğu kanepenin altına süzüldü.

- Demek sen de gelmeyeceksin! Pekflf, seni de istemiyorum. Bana döndü:

- İyi günler, efendim; ne yazık ki isminizi bilmiyorum.

- Anton Lavrentyevich...

- Önemli değil, efendim; bir kulagımdan girip öbüründen çıkar. Benimle gelmiyorsunuz, Maurice; Zemirka'yi çağırmıştım. Tanrıya şükür, yalnız basıma dolabiliyorum. Yarın da araba gezisine çıkacağım.

145Öfkeli bir tavırla odadan çıktı.

Lisa, bana bakarak:

- Lütfen, dedi. Bay Drozdov'la konuşun. Birbirinizi tanımaktan çok memnun olacağınıza eminim.

Lisa, tatlı tatlı tebessüm ederek Bay Drozdov'a bakınca, adamin neseyle yüzü parladi. İster istemez Bay Drozdov'la konuşmak zorunda kaldım.

\*\*\*

Lisa'nın Shatov'la ilgisinin, gerçekten sadece edebiyat konusunda olması beni çok şaşırttı. Neden olduğunu bilmiyorum; ama, Shatov'u tamamen ayrı bir konuda görmek istediğini tasavvur etmiştim. Biz, yani Bay Drozdov ve ben, konuştuklarının gizli olmadığını yüksek sesle konuşmalarından anlayınca onları dinlemeye koyulduk. Çok geçmeden biz de yanlarına davet edildik. Bütün mesele, Lisa'nın yararlı olacağını düşündüğü, bir kitabı yayımlamak istemesiydi; fakat, tecrübesiz olduğundan bu konuda kendisine bir yardımcı arıyordu. Planini Shatov'a anlatırken takindigi ciddi tavir beni oldukça şaşırttı. "Yeni kadınlardan biri olmalı" diye düşündüm, "isviçre'deki yıllarını bosuna harcamamış". Shatov, gözlerini yere dikmiş büyük bir dikkatle dinliyordu. Hayatı renkli gören bir sosyete kizinin, görünüşte kendisine hiç de uymayan bir konu ile ilgilenmesine hayret bile etmiyordu.

Lisa'nın plani şöyleydi: Rusya'da, hem baskent ve hem de tasrada olmak üzere birçok gazete ve dergi yayımlanır ve her gün bu yayımlarda sayısız haberler çıkardı. Bir yıl süresince, bu gazete ve dergiler, dolaplara serilir, yırtılıp atılır ya da kesekfgidi yapmakta kullanılır ya da her çeşit iş için kullanılırdı. Olayların çoğu, toplum üzerinde etki yapar ve onlar tarafından ezberlenebilirdi; fakat, bu ezber zamanla unutulurdu. Birçok kimse bazı olaylara bakmak ister; fakat, bir sürü gazete karıştıracağından bu sıkıntıya katlanmazdı. Ayrıca, olayların gününün ve yerinin hatırlanabilmesi çok güçtü.

146

Hatta, bazen yıl bile hatırlanamazdı. Bunu göz önüne alarak, bir yılın çok önemli olayları, belli bir plana göre, bilinen bir anlamda, başlıklarıyla, alfabetik sırasıyla, aylara ve günlere göre hazırlanmış olarak bir kitapta toplanacak olursa; böyle bir kitap, gazetelerde yayımlanan olaylar, yıllık olayların yanında, çok az kalsalar bile, bir yıllık Rus yasantisinin karakterestik özelliğini verebilirdi. Shatov:

- Birçok kfgidin yerini, birkaç kalın cilt alır, hepsi o kadar, dedi.

Fakat, Lisa, bu düşüncesinin savunmasını büyük bir hararetle yapmaya çalışmakla beraber, bu konudaki yetersizliği, görüşünü tam olarak anlatmasına engel oluyordu. Bir kitaptan fazlasının gereksizliğini ve bu kitabın da kalın olmasına gerek olmadığını söyledi. Fakat, kitap kalın bile olsa, olaylar kolaylıkla bulunabilecek; çünkü, her şey plana dayanacak ve olaylar bir düzen içinde olacaktı. Tabii, tüm olayların bulunabilmesi ve yayımlanabilmesi mümkün olamayacaktı. Zaten, böyle bir niyeti de yoktu. Genelgeler, hükümetin çeşitli sorunları, tutumu, bölge yönetim kurullarının kararları, yasalar ve buna benzer olaylar, her

ne kadar önemli olurlarsa olsunlar, yayımlanacak konunun dışında bırakılabilir. Birçok olay alınmayabilir; Sadece, Rus halkının kişisel karakterine ve toplumun moral yasantisina, az ya da çok benzer tipik olaylar alınıp diğerlerinin çoğu alınmayabilir. Tabii, buna her türlü olay dahil edilebilir; garip olaylar, yangınlar, toplumu ilgilendiren olaylar, iyi ya da kötü davranışlar, her türlü konuşmalar ya da demeçler; hatta, sel baskınları ve hükümetin bazı kararları bile alınabilir; fakat, seçilen olayların karakteristik olmaları şarttı; her yayımlanan olayın, iyice incelenmesi, verilen özetin tüm olayı, bütün, ayrıntıları ile aydınlatılması gerekirdi. Ve nihayet, araştırmalar için gerekli olmasının dışında dinlendirici de olmalıydı. Yani, okuyucunun, okuma zevkine de hitap etmeliydi. Rus halkının bir yıllık yasantisinin karakterini göstermeli, ruhsal durumunun ve ahlakının bir yansıması olmalıydı.

147 Lisa ısrarla:

- Herkesin satın almasını isteyeceğiz, dedi. Her evde bulunmasını arzu edeceğiz. Tabii, her şeyin iyi bir plana dayanacağını biliyor ve bu yüzden yardımınızı talep ediyorum.

Lisa, hararetle konuşmuştu. Söyledikleri her ne kadar pek anlamlı değilse de, Shatov onun ne demek istediğini anlamaya başlamıştı. Gözlerini yerden kaldırmadan:

- Demek ki, belirli bir yönü ve bildiğimiz yöndeki olayları derleyen bir kitap olacak, diye mirildandi.

- Öyle değil. Yönü olmayacak. Tarafsız olacağız ve bizim yönümüz de tarafsızlığımız olacak. Shatov, yerinde kimildanarak:

- Yönü olmak kötü bir şey olamaz ki, dedi. Ayrıca, eğer herhangi bir seçme yapılacaksa bundan kaçınmak mümkün olmayacaktır. Gerçeklerin seçimi, olayları anlatılması için bir açıklama yapılmasını gerektirecek. Düşünceniz hiç de fena sayılmaz.

Lisa sevinçle haykırdı.

- Demek böyle bir kitabın basılabilmesinin mümkün olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi?

- Dikkatle düşünülüp incelenmeli. Büyük bir iş. Hemen bir plan yapmak mümkün değil. İnsanın tecrübe edinmesi şart. Hatta, kitabı yayımlamaya hazır olduğumuz zaman bile, bunun nasıl yapılacağını anlayabileceğimizi sanmam. Birkaç tecrübeden sonra belki. Fakat düşünceniz, bu konuya egilmeye değer. Yararlı bir düşünce.

Shatov, nihayet basını kaldırdı. Öylesine ilgilenmiş olmalıydı ki gözleri alev alev yanıyordu. Yumusak bir sesle utanarak sordu:

- Bunu siz mi düşündünüz? Lisa gülümseyerek cevap verdi:

- Düşüncenin pek önemi yok; bütün sorun bu düşüncüyü uygulama alanına koymakta. Pek zeki sayılmam. Anlayışım da biraz kit olduğuna göre, tamamen açık olarak gördüğüm yoldan yürümeyi tercih ederim.

148

- Açık gördüğünüz yolu mu takip edersiniz? Lisa aceleyle:

- Doğru bir deyiş olmadı mı? diye sordu.

- Oh, arzu ettiğiniz kelimeyi kullanabilirsiniz. Bence pek önemli değil.

- Dis ülkelerde dolarken, bazı işlere yararlı olabileceğimi düşündüm. Param var; fakat, kullanamıyorum. Neden ben de topluma yararlı olmayayım? Ayrıca, böyle bir şey aklıma birden geldi. Düşünüp bulmuş değilim ve buna çok da sevindim. Bu düşüncemi tek başıma uygulama alanına koyamayacağımı biliyordum; çünkü, kendi başıma hiçbir şey yapamam. Tabii, işbirliği yaptığım insan kitabıma ortak olacak. Yarı yarıya; plan ve çalışma ile siz uğrarsınız, buluş ve yayını paraca desteklemek benim görevim olacak. Böyle bir kitap masrafını çıkarmaz mı?

- Doğru bir plan bulabilirsek, satar.

- Su kadarını söyleyebilirim ki, bu işi para kazanmak için yapmıyorum. Fakat, kitabın satması hoşuma gidecek ve eğer bundan para kazanabilirsek büyük bir kivanç duyacağım.

- Anladım; peki, benim durumum ne olacak?

- Sizinle işbirliği yapacağız ve yarı yarıya ortakız; fakat planı siz yapacaksınız.

- Fakat benim plan yapabilecek kapasitede bir insan olduğumu nereden biliyorsunuz?

- Sizin hakkınızda bilgi verdiler, burada da duydum... sizin çok zeki ve... ve böyle işlere aklınızın yatkın olduğunu... ve... çok düşünür bir kimse olduğunuzu biliyorum. Bay Peter Verkhovensky, işiçre'deyken sizden çok söz etmişti.

Lisa bir saniye sustuktan sonra, aceleyle ekledi:

- Bay Peter Verkhovensky çok zeki bir kimsedir, değil mi? Shatov, kaçamak bir bakıştan sonra basını önüne eğdi. Lisa:

149- Bay Stavrogin de sizin hakkınızda çok konuşmuştu, dedi. Shatov, birden kiplirmizi oldu.

Lisa, önceden hazırlamış olduğu, paket halindeki gazeteleri aceleyle sandalyenin üzerinden aldı.

- İşte, işte gazeteler burada. Daha yararlı bir seçim yapabilmek için hepsini bir sıraya koymaya çalıştım ve numaraladım.. siz de göreceksiniz.

Shatov, gazete paketini aldı.

Lisa:

- Eve götürüp inceleyin. Nerede oturuyorsunuz?



- Bogoyavlenskaya sokagindaki Filippov'un evinde. Lisa, eskisi gibi çabuk çabuk konusarak:  
- Biliyorum, dedi. Orada Lepyatkin isminde bir yüzbasinin da oturduğunu söylemişlerdi.  
Shatov, cevap vermeden uzun bir dakika sustu. Elinde gazete paketi olduğu halde gözlerini yere dikmiş oturuyordu. Sesini garip bir tarzda alçaltarak, feda bir fisilti halinde:  
- Böyle bir iş için başka birini bulsanız daha iyi olur kanisindayım, dedi. Size yararlı olabileceğimi sanmıyorum.  
Lisa kızardı.  
- Hangi isten söylediyorsunuz? diye bagirdi. Maurice, lütfen dün aldığım mektubu verir misiniz?  
Ben de, Bay Drozdov'un pesinden masaya gittim.  
Lisa, birden bana hitap ederek, elindeki mektubu asiri bir heyecanla açtı.  
- Suna bir bakın. Böyle bir şey gördünüz mü hiç? Okuyun, lütfen. Hem de yüksek sesle okuyun. Bay Shatov'un da duymasını istiyorum.  
Büyük bir saskinlik içinde aşağıdaki mektubu okudum:  
150  
Hanimların fazilet, örneği, Bayan Tushin Hanimefendi,  
Ah, o ne zerafettir  
Bayan Tushin'in yüzündeki,  
Kuzeniyle çıktığı zaman dolasmaya atla  
Saçları uçuşur hafif esen bir rüzgârla,  
Annesiyle beraber kilisede diz çöker yere  
Tatlı bîr pembelik yayılır candan yüzlere!  
İşte o zaman, yasaya uygun bir evlilik arzularım  
Annesiyle giderken kuru gözlerle pesinden bakarım.  
Bir tartışma sırasında cahil bir adam tarafından yazılmıştır.  
Hanimefendi,  
Vatanım uğruna Sivastopol'da kolumu kaybetmediğim, oraya hiç gitmediğim ve savaş süresince, en nefret ettiğim sebze tasimak isiyile uğrastığım için kendime çok acırım. Siz, bir eski zaman tanrıçası, ben ise bir hiçim ve sonsuzluğun ne olduğunu biliyorum. Bu yazdıklarımı sadece bir siir olarak kabul edin. Çünkü, siirler nihayet saçmalaktır ve küstahlık sayılacak şeyleri doğrular. Mikroskopla bakıldığında bir damla suyun içinde kaynasan milyonlarca mikroptan biri, güneşe bir siir yazacak olsa, güneş o mikroba kızabilir mi ? Hatta, en iyi Petersburg sosyetesinde, büyük hayvanları koruma kulübü, atlarla ve köpeklerle ilgilenirken, küçük bir mikrobu dikkate almaz ve yeteri kadar büyük olmadığı için onunla ilgilenmez. Ben de yeteri kadar büyük değilim. Evlenme düşüncesi anlamsız gelebilir; fakat, kısa bir zaman sonra, köleliğin kaldırılmasından önce iki yüz kölenin çalışabileceği kadar büyük bir mülk sahibi olacağım. Birçok şey söyleyebilir ve hatta, sonucu Sibirya olabilecek dokümanlar bile temin edebilirim. Teklifimi küçümsemeyin. Mikrobun, bu mektubunu, siir olarak kabul edin.  
Yüzbaşı Lebyatkin, emrinizdeki en sadık hizmetkârınız.  
151Elimde olmayarak haykirdim.  
- Alçağın biri, sarhoslukla yazmış! Onu tanıyorum.  
Lisa, açıklamaya başladı. Kızarıyor ve çabuk çabuk konuşuyordu.  
- Mektubu dün aldım. Tabii, bunun bir salak tarafından yazılmış olduğunu hemen anladım. Annemi daha fazla üzmemek için henüz ona göstermiş değilim. Fakat, böyle mektuplarla beni rahatsız edecekse, buna karşı ne yapabileceğimi bilmiyorum. Bay Drozdov, bu adama gidip onunla konuşmak ve beni bir daha rahatsız etmemesini söylemek istiyor.  
Sözünün burasında, Shatov'a döndü.  
-Fakat, sizi halen iş ortakım olarak gördüğümünden, Bay Shatov, onunla aynı evde oturduğunuza göre, bu adamın daha neler yapabileceğini etrafıca anlayabilmek için onun hakkında sizden bilgi almak istedim.  
Shatov isteksiz bir tavırla:  
- Sarhos ve alçağın biridir, diye mirıldandı.  
- Fakat her zaman bu kadar aptal midir?  
- Tanrım, hayır!... Ayık olduğu zaman hiç de aptal bir kişi değildir.  
Gülerek söze karıştı.  
- Aynen böyle siirler yazan bir general tanırdım.  
Daima süsün Bay Drozdov, beklenmedik bir anda söze karıştı.  
- Hatta bu mektuplar bile, ne yaptığını bilen bir kimse olduğunu belirtiyor.  
Lisa sordu:  
- Kız kardeşi ile beraber oturduğunu duydum, doğru mu ? -Evet, doğru.  
- Kız kardeşine kötü davrandığı söyleniyor. Doğru mu? Shatov, yine Lisa'ya baktı. Kaslarını çatarak mirıldandı.  
- Bundan bana ne?

Sonra yerinden kalkarak kapiya dogru yürüdü. Lisa, telaslanarak:

- Bekleyin, lütfen, diye bagirdi. Nereye gidiyorsunuz? Tartisacak birçok seyimiz var.

- Tartisacak ne var ki? Yarin size bildiririm.

- Her seyden önemli bir sorun... basin konusu! Inanin ki bu isi laf olsun diye yapmiyorum. Bu konuda son derece ciddiym.

Lisa'nin telasi artiyordu.

-Yayimlamaya karar verecek olursak, nerede bastiracagiz? En önemli sorun bu... basin için Moskova'ya gidemeyiz. Böyle bir yayın için hangi basimevine güvenebiliriz? Uzun zamandan beri, kendim bir basimevi kurmak arzusundayim, gerekirse sizin adiniza... bu takdirde, Annemin de izin verecegini biliyorum, yeter ki sizin adiniza olsun.

Shatov, üzüntülü bir sesle sordu:

- Baski yapabilecegimi nereden biliyorsunuz?

- Nereden mi? Bay Peter Verkhovensky, Isviçre'deyken böyle islerin üstesinden gelebileceginizi söylemist.

Hatta, size verilmek üzere bir mektup verecekti; fakat, mektubu istemeyi unuttum.

Shatov'un, simdi hatirladigima göre, rengi yine degisti. Birkaç saniye daha konusmadan durduktan sonra

birden odadan çıktı. Lisa, öfkeleni. Bana dönerek sordu:

- Her zaman böyle aniden mi gider?

Omuzlarimi silkererek cevap vermek üzereyken, birden Shatov tekrar odaya girdi, elindeki gazete paketini

masanin üzerine birakti.

- Is ortaginiz olamayacagim, dedi. Ayiracak zamanim yok. Lisa, üzgün bir taviryla yalvarir gibi sordu:

- Fakat neden? Neden olmasin? Kizdiniz mi yoksa? Lisa'nin ses tonundan sasirdigi belli oluyordu; birkaç saniye

Lisa'nin yüzüne bakti. Sonra hafif bir sesle:

153- Bir sey fark etmez, dedi. istemiyorum...

Ve sonra evden ayrildi. Lisa, saskinligindan ne yapacagini bilmez görünüyordu. Bana, saskinligi biraz asiri gibi geldi. Bay Drozdov, yüksek bir sesle:

- Olaganüstü garip bir adam! dedi.

\*\*\*

"Garip" oldugu kuskü götürmemekle beraber, benim için açık olmayan birçok sorun vardi. Bütün bu sözlerde gizli bir sey vardi. Bu yayinevi sorununa bir türlü aklım ermiyordu; sonra, su saçma mektup vardi ortada; bu mektupta, verilebilecek bazi bilgilerden ve "doküman"lardan söz ediliyordu; mektupta geçen bu sözlerle, hep beraber deginilmekten kaçinilmis gibi bir hava vardi; basimevi konusunda konusuldugu için Shatov'un aniden gitmesi de üzerinde durulacak sorunlardan biriydi. Bütün bunlar tek bir nedende toplanıyordu; benim gelismiden önce burada bazi olaylar geçmiş ve beni ilgilendirmemesi gereken bazi konular konusulmustu. Ayrica, gitme zamani da gelmist. İlk ziyaret için fazla uzun bir zaman kalmistim. Gitmek için izin istemek üzere Lisa'nin yanina gittim.

Benim varligimi unutmus gibi görünüyordu. HfIf masanin yaninda, gözlerini halinin üstündeki bir noktaya dikmis duruyordu.

Her zamanki gibi nazik bir sesle:

- Oh, özür dilerim, diye mirildandi. Siz de gidiyorsunuz. Bay Verkhovensky'ye saygilarimi bildirin ve mümkün oldugu kadar çabuk olarak beni görmesini söyleyin. Maurice, Bay G...V gidiyor. Annemin, size iyi geceler dilemek üzere burada bulunmayisi için özür dilerim.

Odadan çıkmis, merdivenlerin sonuna gelmistim ki arkamdan kosarak biri geldi ve bana ön kapida yetisti.

- Hanimim geri dönmenizi istiyor, efendim..

- Hanimin mi, yoksa Bayan Lisa mi?

154

- Bayan Lisa, efendim.

Lisa'yi, evvelce oturdugumuz salonun yanindaki kabul odasinda buldum. Maurice'in yalnız kaldigi büyük salonun kapisi kapalıydı.

Lisa, bana gülümseyerek baktigi halde renginin soluklugu gözümünden kaçmadı. Odanın tam ortasında duruyor ve bir sey için karar verememis olmanın sikintisiyla kivraniir gibi görünüyordu. Fakat, birden elimden tuttu ve beni pencerenin önüne götürdü.

Sabirsizlikle alev alev yanan gözlerini gözlerime dikerek:

- Kadini derhal görmem gerekiyor, dedi. Kendi gözlerimle görmeliyim ve sizden, bu hususta bana yardım etmenizi rica ediyorum.

Son derece heyecanlı bir tavri vardi.

Telasla sordum:

-Fakat kimi görmek istiyorsunuz, Bayan Lisa?

- Su Bayan Lebyatkin'i, topalı... topal oldugu dogru mu? Agzim bir karis açık kalmisti.

Büyük bir hazır cevaplilikla ve fışıldayarak:

- Onu hiç görmedim; fakat, topal olduğu söylentisini duydum, dedim. Dün duydum.
- Onu mutlaka görmeliyim. Muhakkak görmeliyim. Bunu, bugün temin edebilir misiniz?

Lisa, adina son derece üzüldüm. Onu yatistirmaya çalışarak:

- Korkarım ki bu mümkün olamaz, dedim. Ayrıca, bunu nasıl temin edebileceğimi de bilmiyorum. Gidip Shatov'u göreceğim...

- Yarın bunu temin edemezseniz, Bay Drozdov benimle gelmeyi reddettiğinden tek basıma onu görmeye gideceğim. Tek ümidim sizsiniz; çünkü, güvenebileceğim kimsem yok. Korkarım, Shatov'la çok aptalca konuştum... dürüst bir insan olduğunuzu biliyorum ve belki de, bana candan bağlısınızdır. Lütfen, bunu bana temin ediverin.

155Ne olursa olsun, Lisa'ya yardım edebilmek arzusuna kapıldım. Bir dakika kadar düşündükten sonra:

- Yapacağım su, dedim. Oraya kadar bizzat gideceğim ve onu göreceğim. Bugün göreceğim muhakkak. Onu görebilmek için bir bahane uydurabilirim. Size söz veriyorum. Yalnız, izin verirseniz durumu Shatov'a açacağım.

- Ona, kadını görmek istediğimi, daha fazla bekleyemeyeceğimi ve biraz önce onu kandırmak için konuşmamış olduğumu söyleyin. Belki de çok dürüst bir insan olduğundan, kendisini kandırmak istediğimi düşünmektense gitmeyi tercih etmiştir. Onu aldatmadım. Kitabı gerçekten basmak ve baskı isine girmek istiyorum.

Hararetle Lisa'nın söylediklerini doğruladım.

- Dürüst bir insandır.

- Ama, görüşmeyi yarın temin edemezseniz, her ne olursa olsun, kimin haberi olursa olsun, oraya tek basıma gideceğim.

Hislerime hfkim olarak:

- Korkarım ki yarın saat üçten önce sizi göremem, dedim.

- Su halde yarın üçte. Demek ki, Bay Verkhovensky'nin evindeyken bana biraz bağlı olduğunuzu düşünmekle yanılmamıştım, değil mi?

Gülümseyerek baktı ve "güle güle" der gibi elimi hafifçe saktı; sonra, Drozdov'un yanına gitmek için aceleyle büyük salona geçti.

Ne olup bittigini kesin olarak anlayamadan, verdiğim sözden dolayı huzursuzlanarak evden ayrıldım. Çaresizlik içinde çirpınan, hiç tanımadığı bir adama bile içini dökmekten kaçınmayan bir kadın görmüştüm. Hayatındaki belki en güç bir anda, tatlı tatlı gülümseyerek ona karşı olan hislerimi bu kadar kolaylıkla anlaması beni çok etkilemişti. Fakat, ona sadece acıyordum, hepsi o kadar!... Sırları birden bana çok kutsalmış gibi geldi. Hatta, herhangi biri bu sırları bana söyleyecek olsa, onları duymamak için kulaklarımı ti-, kayabilirdim. İçimde garip bir önsezi vardı... Ayrıca, ne yapacağımı

156

da bilmiyordum. Üstelik, ne hazırlayacağımı da bilmiyordum... bir görüşme, fakat nasıl bir görüşme? Ve onları bir araya nasıl getirebilecektim? Bütün ümidim, Shatov'daydı; ama, onun bana bu hususta herhangi bir yardım yapamayacağını önceden düşünmem gerekirdi. Yine de, onu görmek için aceleyle yola koyuldum.

\*\*\*

Shatov'u ancak akşam saat yediden sonra evinde bulabildim. Ziyaretçisi olduğunu görmek beni sasırttı.... Bay Kirilov ve Bay Virginsky'nin uzaktan tanıdığım, Bay Shigalyov adındaki, kayınbiraderi vardı.

Bu Shigalyov, şehirde iki aydan beri bulunuyordu; nereden geldiğini bilmiyordum; bütün bilgim, Petersburg'daki ilerici bir dergide birtakım makalelerinin yayımlanmış olmasından ileri gitmiyordu. Virginsky, sokaktaki karşılaşmalarımızın birinde tanıştırmıştı. Hayatımda hiçbir zaman, bu kadar asik suratlı ve üzüntülü bir adam görmemişim. Sanki, dünyanın sonunun gelmesini bekler bir hali vardı. Hem de bu bekleyisi, herhangi bir kehanete dayanmıyordu; dünyanın sonunun gelmesini kesinlikle bekliyor gibiydi; sanki, yarın değil, öbür gün, saat tam onu yirmi geçe dünyanın sonu gelecekmis gibi bekliyordu. O karşılaşmamızda, ancak birkaç kelime ko-nusabilmistik. Sanki, tanınmak istemeyen casuslar gibi sadece el sıkışmakla yetinmiştik. Özellikle, kulakları beni saskına çevirmişti; bu kulaklar, anormal büyüklükte, uzun, geniş ve kalındı; çok garip duruyordu. Hareketleri acemice ve agirdi. Üzerimde kötü bir izlenim bırakmıştı; Shatov'un konuga karşı pek sevgisi olmadığını bildiğimden, onu, Shatov'un evinde görünce sasırmam çok doğaldı.

Merdivenlerden çıkarken üçünün birden hep bir ağızdan ko-nustuklarını duydum; bir konu tartışıyor olmalıydılar; fakat, ben odaya girer girmez sustular. Tartışmalarını ayakta yapıyorlardı; fakat, beni görünce hep beraber oturdular; öyle ki, ben de oturmak

157zorunda kaldım. Budalaca sessizlik tam üç dakika sürdü. Shigalyov beni hatırlamakla beraber, bir neden olmadığı halde tanımamaz-lıktan geldi. Kirilov'la karşılıklı eğilerek birbirimizi selamladık; fakat, her nedense el sıkışmadık. Shigalyov, nihayet, kaslarını çatarak inatla bana bakmaya başladı; bu bakışlarında, hemen kalkıp oradan gitmem isteniyormuş gibi bir anlam vardı. Sonunda, Shatov, yerinden kalkınca hepsi, altlarında ıgne varmış gibi ayaga fırladılar ve vedalaşmadan odadan çıktılar.

Yalnız, Shigalyov, kendilerini uğurlayan, Shatov'a:

- Hareketlerinizin hesabini vermek zorunda oldugunuzu unutmayin, dedi.

Shatov:

- Hesaplarinizin cam cehenneme, diye cevap verdi. Kapiyi kapayip, çengeliledikten sonra, bana bakarak çarpik gülümsemeyle:

- Pis serseriler! dedi.

Öfkeli görünüyordu; önce onun konusmasi da bana garip geldi. Ne zaman onu görmek üzere gelsem (bu pek sik olmazdi), çogunlukla suratini asarak bir köseye oturur ve kaçamak cevaplar vererek konusurdu. Ancak, uzun bir zaman sonra alisir ve neseyle konusmaya baslardi. Ondan sonra da, ayrilirken somurtarak "güle-güle" der ve sanki özel bir düşmanindan bir an önce kurtulmak istermis gibi ugurlardi.

- Su Kirilov'la dün aksam çay içtim, dedim. Dinsizlik konusunda çilgin gibi görünüyordu.

Shatov, yaridan fazlasi yanmis bir mumun üstüne yenisini koyarken:

- Rus dinsizligi belirli bir sakadan ileri gidememistir, diye homurdandi.

-Hayir, o adam bana pek de sakaci gibi görünmedi. Saka yapmayi bir tarafa birakin, konusmasini bile bilmiyor.

Shatov, odanın bir kösesindeki sandalyeye oturup dirseklerini dizlerinin üstüne dayadi. Sakin bir sesle:

158

- Onlar kfgittan yapilmis adamlardir, dedi. Bunlarin hepsi "usaklik" düşüncülerinden. Ayni zamanda içlerinde nefret de var.

Bir dakika kadar sustuktan sonra devam etti:

- Rusya'da ani bir düzen degisikligi olsa, hatta bu degisiklik onların düşüncelerine göre bile olsa, eger su ya da bu sekilde, ülke aniden ölçülemeyecek kadar zengin ve rahat olsa, bütün bu degisikliklerden önce onlar mutsuz olurlar. O zaman nefret edebilecekleri kimse olmayacaktır; igrenecekleri kimse olmayacaktır; gülünecek kimse bulamayacaklardır. Rusya'dan sonsuz hayvanca nefretleri bütün organizmalarini yiyip bitirmis. Gülüslerin arasindan süzülen ve dünyadan saklanan gözyaslari da söz konusu olamaz. Rusya'da, bu konu hakkında söylenmis olan yalan, hiçbir konu için bu kadar çok söylenmemistir.

Son kelimelerini öfkeyle haykirarak söylemisti. Kahkahayla gülerken:

- Ulu Tanrim, neler söylüyorsunuz!... dedim. Shatov da gülerken:

- Siz kuskusuz "Normal Liberal" siniz, dedi. Kisa bir sessizlikten sonra konusmasina devam etti:

- "Usaklik düşünceleri" konusunda saçmalamis olacagimi biliyorsunuz, bana hemen söyle söylemenizi beklileyebilirdim: "Usak çocuğu sizsiniz, ama ben usak degilim."

- Gerçekten böyle bir sey düşünmüş degilim... Ulu Tanrim!...

- Özür dilemeyin. Sizden korkmuyorum. Bir zamanlar sadece bir usagin ogluydum; fakat, simdi ben usak oldum. Sizin gibi. Bizim Rus Liberali her seyin önünde usaktir. Sadece baskasinin çizmelerinin tozunu almak için fırsat bekliyor, o kadar.

- Ne çizmesi? Bu ne biçim anlatim sekli?

-Yok canim, hiç de bir anlatim sekli degil! Güldüğünüzü görüyorum. Bay Verkhovensky, tasin altinda ezilip yattigim halde

159ölmedigimi; fakat, sadece kivrandigimi söylemekte hakliydi; güzel bir benzetisti.

- Bay Verkhovensky herkesi, sizin bir Alman hayrani olduğunuza inandirmaya çalışiyor, diye güldüm. Fakat onlardan bir seyler aldığımız degismez bir gerçektir.

- Onlardan yirmi kopik aldik ve karsiliginda yüz ruble verdik.

Bir dakika kadar konusmadan durduk. - Bu hastaligi Amerika'da kapti.

- Kim? Hangi hastalik?

- Kirilov'dan söz ediyorum. Bir barakanin kuru tahtalari üstünde dört ay beraber yattik.

Büyük bir hayretle sordum:

- Amerika'da bulundunuz mu? Daha önce böyle bir sey söylememistiniz.

- Söyleyecek bir sey yoktu. Iki yil önce, Amerika'ya bir göçmen gemisi ile gitmek üzere son meteligimize kadar harcamistik. Oraya gitmemizdeki neden, "Amerika'daki işçilerin yasantilarinin nasil oldugunu öğrenmek ve böylece, en kötü sosyal kosullar altinda yasayan bir insanin durumunu "kisisel" deneyimlerle kendi üzerimizde denemekti.

- Hay Allah! diye güldüm. "Kisisel deneyimler"le bunu öğrenebilmek için Amerika'ya gidecek yerde, hasat zamani tasra köylerinden birine gitseydiniz, ya!...

- Bir isletmecinin yanina işçi olarak girdik. Orada çalışan alti Rus'tuk... öğrenciler, mülklerini terk eden çiftçiler, ordu mensuplari... ve hepsi de kutsal amacin pesindeydiler. Çalıştik, didindik, yıprandik ve nihayet Kirilov'la beraber isi biraktik. Hastalandik. Artık gücümüz kalmamisti. Isletmeci, paramizi öderken bizi aldatti. Anlasmamiza göre otuz dolar ödeyecegi yerde, bana sekiz, ona on bes dolar ödedi; oradayken bir kereden fazla dayak da yedik. Kirilov ve ben, ikinci bir is bulamadığımızdan, o küçük, pis

160

içede tam dört ay, yan yana, bir barakanin tahta dösemesi üzerinde yattik; o bir sey düşünüyordu, ben baska bir sey.

- Isveren sizi gerçekten dövdü mü? Hem de Amerika'da, ha? Ona yapmış olduğunuz hakareti tasavvur edebiliyorum!...

- Böyle bir şey yoktu. Aksine, Kirilov ve ben derhal, biz Rus-lar'ın Amerikalılar'ın yanında birer çocuk gibi kaldığımız ve onlarla aynı seviyeye erisebilmemiz için ya Amerika'da dogmanın ya da uzun süre orada kalmanın gerekli olduğu kanısına vardık. Bir "sent" bile etmeyen bir şey için bir dolar istediklerinde, asiri bir zevkle ve duyguyla bu parayı öderdik. Her şeye hayrandık: ipnotizma, linç yasası, tabancalar ve serseriler... Bir gün yolculuk anında, adamın biri elini cebime daldırdığı gibi taragımı alıp saçlarını taramaya başladı; Kirilov ve ben, sadece bakistik ve bunun çok normal olduğuna hemen karar verdik; hatta, bu davranışı begendik bile.

- Gariptir ki, biz böyle şeyleri sadece düşünmekle kalmayız, gerçekten yaparız, dedim.

Shatov, biraz önce söylediği sözü tekrarladi.

- Kfgit adamlar.

- Ne de olsa, "kisisel bir deney" yapmak için olsa bile, bir göçmen gemisi ile koca okyanusu asmak, falan... oldukça cesaret isteyen bir iş. Fakat, oradan nasıl ayrılabilirdiniz?

- Avrupa'daki bir adama yazdık, o bize yüz ruble gönderdi. Konusurken Shatov, her zaman olduğu gibi gözlerini yerdeki bir

noktaya dikmiş oturuyordu. Heyecanlandığı zamanlar bile basını kaldırmaz, gözlerini o noktadan ayırmazdı. Fakat, şimdi, basım birden kaldırdı.

- Bu adamın ismini öğrenmek ister misiniz?

- Kimdi?

-Nicholas Stavrogin.

Birden yerinden kalkıp ihlamur ağacından yapılmış yazı masasına gitti ve masanın üzerini karistirmaya başladı. Yaklaşık iki

161 yıl önce, karısının Paris'te Stavrogin'in metresi olduğu hakkında bazı belirsiz; ama, güvenilir söylentiler vardı. O zamanlar Shatov, Amerika'daydı. Fakat bu olayın, karısının onu Cenevre'de bırakıp kaçmasından çok sonra olduğu da doğrudur. "Eğer böyleyse" diye düşündüm. "Su anda Stavrogin'in adından söz etmesinin sebebi nedir?"

Birden bana döndü.

- Borcumu halen ödemiş değilim, dedi.

Dikkatle yüzüme baktı ve tekrar eski yerine oturdu ve birden tamamen değişik bir ses tonuyla sordu:

- Buraya bir şey için geldiğinizi sanıyorum. Nedir? Hemen bütün bildiklerimi, bana söylendiği gibi anlattım. Her ne

kadar ilk heyecanım geçmiş ve zihnimi toparlamışsam da, eskisinden çok daha saskindim. Bunun, Lisa için öneminin büyük olduğuna inandığımı, ona yardım etmek istediğimi; fakat isin kötüsü, verdiğim sözü nasıl yerine getireceğimi bilmediğimi ve hatta Lisa'ya nasıl bir söz vermiş olduğumu hatırlayamadığımı anlattım. Sonra, kesin bir dille bir kere daha, Lisa'nın onu gerçekten aldatmadığını, bazı anlaşılmazlıkların olduğunu ve bu sabah gidişinden ötürü son derece üzüldüğünü tekrarladım. Büyük bir ilgiyle beni dinledi.

- Belki de bu sabah çok saçma davrandım. Korkarım ki her zaman böyle davranışlarım oluyor. Ama, bu sabah oradan neden o kadar aceleyle ayrılışımın nedenini anlayamamışsa, böylesi onun için daha iyi...

Yerinden kalkıp kapiya gitti ve biraz araladıktan sonra, merdivenlerde ayak sesleri olup olmadığını dinledi.

- Bu kadını siz de görmek ister miydiniz? Büyük bir sevinçle yerimden fırlarken:

- Evet, benim de istediğim bu, dedim. Fakat, bunu nasıl başarabileceğim?

-Basbayagi, evde yalnızken aşağı inip onu göreceğiz. Ağabeyi gelip de onunla konuşmuş olduğumuzu öğrenecek olursa, onun

162

kemiklerini kırar, bütün vücudunu çürük içinde bırakır. Onun haberi olmadan çoğu kez zavallı kadını görmeye giderim. Onu tekrar dövmeye başladığı için geçenlerde onunla kavga ettim.

- Hay Allah!...

- Oh, evet. Saçlarından yakalayıp kadının yanından uzak-lastirdim. Bana vuracak oldu; fakat, onu korkuttum. Kavga da hemen bitti. Korkarım ki sarhos gelecek ve bu olayı hatırlayacaktır... bu neden, ona kötü dakikalar yaşatacaktır.

\*\*\*

Lebyatkin'in dairesinin kapısı kapalı; fakat kilitli değildi ve içeri girmek için zorluk çekmedik. Bütün kat, kirli duvarlarından yırtık duvar kfgitleri sarkmış, kasvetli, iki küçük odadan oluşmuydu. Evin bu kısmı, Filippov, yeni evine taşınmadan önce, meyhane olarak kullanılmıyordu. Diğer odalar kilitliydi. Sadece bu iki oda Lebyatkin'e kiralanmıyordu. Mobilya olarak, sıralar, uzun masalar ve kol dayanacak yerlerinden biri kırık, bir koltuk vardı. İkinci odanın bir köşesinde, üstünde pamuklu bir örtü olan Bayan Lebyatkin'in karyolası vardı; yüzbaşı kendisine gelince, ekseri soyunmadan yerde yatardı. Ekmek kırıkları, çöpler, pis su birikintileri her tarafı kaplamıştı; birinci odanın tam ortasında, büyük ve ıslak bir bez parçası, onun yanında ise, altı delik eski bir ayakkabı teki duruyordu. Burada hiç ev işi yapılmadığı ilk bakışta anlaşıyordu; Shatov'un daha sonra

anlattığı gibi, burada soba yanmıyor, yemek pisirilmiyordu; hatta, semaverleri bile yoktu. Yüzbaşı, kız kardeşi ile beraber meteliksiz olarak gelmiş ve Liputin'in söylediği gibi kapi kapi dolayarak di-lenmişti. Eline beklenmedik bir zamanda para geçince, kendini hemen içkiye vermiş ve eve bakmaz olmuştur.

Tanışmak için sabırsızlandığım Bayan Lebyatkin, ikinci odadaki uzun masaların birinin önündeki uzun sırada, bir fare kadar sessiz oturuyordu. Kapiyi açtığımız zaman bize seslenmedi; hatta, yerinden bile kipirdemedi. Shatov, kapılarını hiç kilitlemediklerini;

163hatta, bir gün sabaha kadar ardına dek açık bırakmış olduklarını söyledi. Demir bir sandanda yanan mumun soluk ve titrek alevinde, otuz yaşlarında; siska ve solgun; eski bir basma elbise giymiş; siyah seyrek saçları, zayıf ve uzunca ensesinin üstünde bir çocuk yumruğu kadar ufak bir topuz halinde toplanmış kadını fark ettim. Bize oldukça neseli baktı; önündeki mumdan baska, masanın üzerinde, küçük bir el aynası, bir deste eski oyun kfgidi, kapagi parçalanmış bir sarkı kitabı ve ucundan bir ya da iki parça isirilmiş, Alman unundan yapılmış, beyaz bir ekmeğe duruyordu. Bayan Lebyatkin'in pudra, allik ve ruj kullandığı açık olarak belliydi. Zaten koyu renk olan ince kaslarını daha da koyulaştırmıştı. Sürdüğü pudraya rağmen, yüksek ve dar alındaki oldukça sert ve derin üç çizgi kaybolmamıştı. Kadının topal olduğunu biliyordum; ama, ziyaretimiz süresince yerinden hiç kalkmadı. Gençlik çağlarında, bu siska yüz, çok güzel olmalıydı; fakat, yumusak bakışlı gri gözleri hflf güzeldi; durgun, hemen hemen mutlu bakışlarında, hülyalı ve samimi bir anlam vardı. Bakışlarındaki yumusak ve neseli anlatım, tebessümünde bile vardı; değerli agabeyin yaptıkları ve Kazak kurbacını düşününce, onun bakışlarındaki bu anlam beni oldukça şaşırttı. Gariptir ki, Tanrının cezalandırdığı bu yaratıkların huzurunda, insani sarması gereken huzursuzluk, hatta tiksinti yerine, daha onu görür görmez, ona bakmaktan hoslanmıştım; yalnız insanın içini bir acıma duygusunun kapladığını kesinlikle söyleyebilirim. Shatov, kadını, daha kapıdan girer girmez göstererek:

-İşte bütün gün böyle yalnız basına, kimildamadan oturur; fal açarak geleceğini görmeye çalışır ve aynada kendisini inceler, dedi. Agabeyi ona yiyecek bile getirmez. Avludaki bölükte oturan kadın, ona acıyarak, ara sıra yiyecek bir şeyler getirir. Onu sadece bir mum ışığında yalnız basına nasıl bırakırlar aklım almaz!...

Shatov'un, sanki kadın odada yokmuş gibi yüksek sesle konuşması beni şaşırtmıştı.

Bayan Lebyatkin, içten bir tavırla:

- İyi aksamlar, dostum, dedi.

164

- Size bir konuk getirdim, Bayan Lebyatkin.

Bayan Lebyatkin mum alevinin arkasından bana dikkatle bakarak:

- Onu gördüğüme memnun oldum, dedi. Getirdiğiniz kişiyi tanımıyorum. Onu daha önce görmüş olduğumu hatırlamıyorum.

Bayan Lebyatkin, tekrar Shatov'a döndü. Sanki ben odada hiç yokmuşum gibi, bana aldirmeden onunla konuşmaya başladı.

İki sıra bembeyaz ve düzgün dişlerini gösteren bir gülümsemeyle:

- Zannedersem, tavan arasındaki küçük odanızda bir asagi bir yukari dolasmaktan bıkmış olmalısınız, dedi.

- Evet, bıktım ve sizi ziyaret etmek istedim.

Shatov, bir sırayı masanın önüne çekerek oturdu ve beni de yanına oturttu.

- Konusmaktan daima hoslanırım, dostum; yalnız garip bir adamsınız. Sizi görünce canım gülmek istiyor. Tipki bir rahip gibisiniz. Saçlarınızı en son ne zaman taramışınız? Haydi gelin de saçlarınızı tarayayım.

Bayan Lebyatkin, sözünün burasında cebinden bir tarak çıkardı.

- Tahmin ederim ki son taradığınızdan bu yana, saçınızı hiç taramadınız.

Shatov da gülerek:

- Zannedersem taragım yok, diye cevap verdi.

- Gerçekten de yok mu?. Bu takdirde size benimkini vereyim... bunu değil... öbürünü... yalnız bana hatırlatmayı unutmayın.

Büyük bir ciddiyetle Shatov'un saçlarını taramaya başladı. Yandan ayırıp iki tarafa yatırdı. Sonra, biraz geri çekilerek iyi tarayıp taramadığını inceledi ve taragi cebine soktu.

Basını sallayarak:

-Biliyor musunuz, dostum, dedi. Hassas bir adam olabilirsiniz; ama, biraz canınız sıkılıyor. Size bakmak bana garip geliyor. Sizin

165gibi insanların neden canı sıkılır bir türlü anlayamıyorum. Kalp acısı can sıkıcı değildir. Ben mutluyum.

- Su agabey olacak herifle de mutlu musunuz?

- Lebyatkin mi demek istiyorsunuz? Benim usagımdır o. Burada olup olmaması bence önemli sayılmaz. Ona buyuruyorum: Lebyatkin, bana su ver, Lebyatkin, ayakkabılarımı getir ve o da buyruklarımı yerine getirmek için hemen kosuyor. Bazen ona gülmeden yapamam.

Shatov, yine herhangi bir nezakete aldirmeden bana dönüp yüksek sesle:

- Ve gerçekten de böyledir, dedi. Ona karşı sadece usagiymiş gibi davranır. Sahsen ben kulaklarımla duydum: "Lebyatkin, bana su ver!" Yalnız, anlarsınız ya, ona su getirmek için kosmaz; ama, böyle buyruklar verdiği için onu hirpalar ve döver. Fakat böyle de olsa Bayan Lebyatkin ondan hiç korkmaz. Hemen hemen

her gün bir sinir nöbetine tutulur ve zamani karistirarak bir seyi unuttur. Bizim ne zaman geldigimizi hatirlar mi saniyorsun? Eh, belki de hatirlar; fakat, her seyi kendi anlayisina göre çevirdiginden eminim ve her ne kadar beni, sevgili Shatov'u olarak hatirliyorsa da, bizi baska kisi olarak kabullenir. Yüksek sesle konusup konusmamam bir sey degistirmez. Seni hiçbir zaman dinlemez. Hemen kendi hayal alemine dalar. Evet, hayal alemine gömülür. Olaganüstü hayal kuran bir kisidir. Yerinden hiç kimildamadan sekiz saat, hatta bütün gün oturabilir. Su ekmege bakin: belki ekmekten bir lokma yemistir ve yarin bitirecektir. Iste simdi de fal bakmaya baslamis...

Shatov'un son kelimesini yakalamis olacak ki:

- Gelecegimi söyleyebilmek için elimden geleni yapıyorum; ama, nasıl oluyorsa falim çıkmıyor, dedi.

Bize bakmadan sol elini masanın üzerinde duran ekmege dogru uzatti; (Shatov'un ekmekten de bahsettigini anlamis olmaliydi) fakat, ekmeği bir süre elinde tuttuktan sonra, fal için söylediklerine o kadar dalmis olmaliydi ki, farkinda olmadan ekmeği tekrar masanın üzerine birakti. Ekmekten bir lokma dahi koparmamisti.

166

...Fal hep ayni çıkıyor: bir yolculuk, kötü bir adam, birisinin

yaptigi alçaklik, bir ölüm döşegi, bir yerden gelen mektup, beklenmedik haberler. Hepsinin yalan oldugunu sanıyorum. Siz nasıl düşünürsünüz, dostum? İnsanlar bile yalan söyledikten sonra, iskambil kfgitlari neden yalan söylemesinler?

Birden kfgitlari karistirdi.

- Praskovya Ana'ya da... öylesine iyi bir kadindir... ayni seyi söyledim. Basrahibenin haberi olmadan, fal baktirmek için hücreme gelirdi. Ve fal baktirmek için gelen sadece o degildi. Bir sürü gevezelik ederler, baslarini sallarlari ve daima "Oh... Oh..." diye heyecanla haykirirlardi; ben sadece gülmekle yetinirdim. "On iki yildan beri mektup almadiginiza göre, simdi neden alasiniz, Praskovya Ana", dedim. Praskovya Ana'nin kizi, kocasiyla beraber Türkiye'nin bir yerine yerlesmislerdi ve ondan on iki yildir haber alamiyordu. Ertesi akşam Basrahibe ile (dogustan bir prenesti) çay içiyordum; odasında bir ziyaretçi vardi... çok hisli bir kadindi... ve ayni zamanda, Athos Manastiri rahiplerinden biri de rastlantıyla orada bulunuyordu; onun komik bir adam oldugunu düşünmüstüm. Ve ne tahmin edersiniz dostum? Bu rahip, Praskovya Ana'ya Türkiye'deki kizindan bir mektup getirmemis mi?.' Gördün mü, karo valesinin neler yaptigini? Eh, çayimizi içerken, Athos'lu bu rahip Bas-rahibeye, "Her seyden çok Tanrı yuvanizi, böyle bir hazineyi yuvanizda barindiginiz için sizi koruyacaktır, Sayin Basrahibe," dedi. Basrahibe Ana sordu: "Ne hazinesi?" Rahip: "Cennetlik Lisaveta Ana", diye cevap verdi. Bu ermis Lisaveta, iki metre genişliginde, bir buçuk metre yüksekliginde, duvar içinde oyulmus bir kovukta yasardi. O kovuktaki demir parmakliklari arkasında tam on yedi yildir yasiyordu. Yaz ve kis, kaba kumastan yapilmis bir elbiseden baska sey giymez, bulabildigi çöp parçalarını elbisesine sokustururdu. Tek kelime dahi söylemezdi. Tam on yedi yildir ne saçlarını taramis ve ne de yıkanmisti. Kisin, demir parmakliklari arasından bir koyun postu ve her gün, bir somun ekmekle, bir testi su verilirdi. Ziyaretçiler hayretle ona bakarlar, içlerini çekerler ve

167ona aciyarak, parmakliklari önüne para bırakirlardi. Basrahibe Ana, Lisaveta'yi hiç sevmediginden ona kizardi. "Ama ne hazine!", diye cevap verdi. "Lisaveta orada sadece, keçi gibi inadından, domuzlugundan oturuyor. Yaptiklari numaradan baska bir sey degildir." Basrahibenin böyle konusmasından hoslanmadigimi söylemeliyim; çünkü, o günlerde ben de bir yere kapanmak istiyordum. "Böyle konusmamı hos görürseniz" dedim. "Tanrı ve Doga ayni seydir." Hep bir ağızdan "Ben asla böyle düşünmem" dediler ve Basrahibe gülererek kadın ziyaretçiye bir seyler fisildamaya basladi. Bana karsi çok iyi davranan bu kadın ziyaretçi, beni yanina çağirip pembe bir kurdeleyi armagan olarak verdi. Size göstermemi ister misiniz? Küçük rahip hemen vaaz vermeye basladi; öylesine nazik ve akillica konusuyordu ki, onu dikkatle dinlemeye koyulmustum. "Anliyor musunuz?", diye sordu. "Hayir", dedim. "Tek kelimesini bile anlayamadim. Beni rahat biraksanız olmaz mı?" ve iste o zamandan beri, beni büyük bir sük-n içinde bıraktılar, dostum. O siralarda, çilesini doldurmaya çalışan rahibelerden biri, kiliseden çıkarken kulagima fisildadi: "Tanrı Ana'nin ne oldugunu sanırsın?" "En Ulu Ana", dedim. "İnsanlık yansinin tüm umudu." "Evet", dedi. "Tanrı Ana, toprak anadır ve erkeklerin büyük mutlulugu orada yatar. Ve dünyadaki her üzüntü, her gözyasi bizim mutlulugu-muzdur. Ayaklari altındaki topragi bir metre derinligine kadar gözyasi ile doyuracak olursan, o zaman huzura kavusursun. Ondan sonra üzüntü nedir bilmezsin. Tanrı böyle buyurmudur." O zaman, bu sözler kafamda yer etmisti. O zamandan beri dua ettigim an, yere çöker ve topragi öperim. Hem öper hem aglarım. Ve sunu söyleyeyim, dostum, bu gözyaslarinin hiçbir kötülüğü yoktur; üzüntülü bile olmasanız, bu gözyasları sevinçten dökülür. Gözlerinizden kendiliklerinden tasarlari; gerçek de budur. Bazen gölün kiyisine giderdim; gölün bir tarafında bizim manastir, diger tarafında sivri tepeli bir dag vardi... bu daga Sivri Dag... derler. Bu daga çıkar, yüzümü doguya döner, yere kapanir, aglar ve aglardim; ne kadar zaman agladigimi bilmez, sonra da hiçbir sey hatirlamazdim. Sonra, kalkar manastira dönerdim. Daga her çıkisimden sonra dönerken

168

günes batmak üzere olurdu; o kadar güzel, o kadar sevimli olurdu ki, oh., günesi seyretmekten hoslanir misiniz, dostum? Güzel oldugu kadar da üzücüdür!... Tekrar batiya dönerdim. Hele gölgeler! Dagimizin

gölgeleri, gölün üstüne doğru bir mızrak gibi uzanır; o kadar dar, o kadar uzundur ki, hemen hemen bir mil uzunluğunda... kiyıya kadar uzanır; kayalık adayı tam ikiye böler; ada ikiye bölündüğü zaman da günes batmış olur ve ortalığı sakin bir karanlık kaplar. İşte o zaman, içim hüznle dolar ve birden anılarım canlanırdı. Karanlıktan korkarım, dostum. Fakat, çoğunlukla minik bebek için ağlardım...

Kadının konuşmasını büyük bir dikkatle dinleyen Shatov, dirseği ile beni dürttü:

- Çocuğun var mıydı?

- Çocuğum tabii vardı; minicik, pembe yüzlü, küçücük tırnakları olan bir bebektir; tüm üzüntüm, çoğunlukla, onun kız mı yoksa erkek mi olduğunu hatırlayamamdan doğuyor. Bazen onun bir kız olduğunu bazen de erkek olduğumu düşünürdüm. Çocuk dogar dogmaz, patiska kundagina sardım; pembe kurdele ile bağladım; çiçeklerle süsledim, hazırladım; basucunda dua ettim ve vaftiz ettirmeden kucagıma alarak ormana daldım; ormandan korkuyor ve dehsete kapılıyordum; çoğu kez, çocuğum olduğu halde bir babası bulunup bulunmadığını hatırlayamadığımdan ağlardım.

Shatov ihtiyatla sordu:

- Kocanızın olması gerekti, değil mi?

-Çok garipsiniz, dostum. Özellikle konuşma tarzınız!.. Kocam olabilirdi; fakat, sanki kocam yokmuş gibi olduktan sonra neye yarardı?

Sonra gülerek ekledi:

-İste sizin için çözülmesi kolay bir bilmece... elinizden gelirse çözün!...

- Çocuğunuzu nereye götürdünüz?

169İçini çekerek cevap verdi:

- Göle götürdüm.

Shatov, beni yine dirseği ile dürttü.

- Fakat ya çocuğunuz hiç olmadıysa ve bütün bunları siz hayal ediyorsanız... ha?

Böyle bir soruya hiç sasırmadan, dalgın dalgın cevap verdi:

- Güç bir soru sordunuz, dostum. Bunun hakkında hiçbir şey söyleyemem. Belki de yoktu. Fakat, merak ettiğiniz için böyle bir soru sordurunuzu söylemek cesaretini göstereceğim. Her ne ise, onun için ağlamaya devam edeceğim. Onu rüyamda görmüş olamam, değil mi?

Sözünün burasında gözyaşları göz pınarlarını zorladı. Kirpikleri ıslandı. Ellerini aniden Shatov'un omuzlarına koydu. Gözlerinde merhamet kıvılcıkları yanıp söndü.

- Ah, dostum, dedi. Karınızın sizi bırakıp kaçtığı doğru mu? kızmayın; ben de üzüntü içindeyim. Nasıl bir rüya gördüğümü biliyor musunuz, dostum? Bana tekrar döndü, bana işaret ederek yanına çağırdı: "Küçük kedim, küçük kedim, bana dön!..." Evet bu ses onun sesi idi: "Küçük kedim! .."Bu beni son derece sevindirdi; beni sevdiğini düşünüyorum.

Shatov, hafif bir sesle mirildandi.

- Belki de gerçekten gelecektir.

- Hayır, dostum, bu sadece bir rüyadır... hiçbir zaman geri dönmeyecektir. Su sarkıyı biliyor musunuz?

Büyük ev benim için değil,

Bu küçük hücre bana yeter.

Burada ruhumu korumak için konuşacağım,

Burada senin için Tanrıya yalvaracağım.

Ah dostum, dostum, neden bana bir şey sormuyorsunuz?

170

- Çünkü bana anlatmazsınız... bu nedenle sormuyorum. Bayan Lebyatkin, çabuk çabuk konuşarak:

- Söylemem, söylemem, söylemem, dedi. Beni öldürseniz de söylemem. Arzu ederseniz, beni yakabilirsiniz; ama, yine de söylemem. Ne kadar üzüntü çekersem çekeyim, hiçbir şey anlatmam. İnsanlar hiçbir zaman öğrenemeyecekler!...

Shatov basını önüne eğerken çok yumuşak bir sesle:

- İşte, dedi. Görüyorsunuz ya, herkesin kendine göre derdi vardır.

Kadın magrur bir tavırla:

- Fakat sorsaydınız, belki söyleyebilirdim, dedi. Neden sormuyorsunuz? Bana doğru dürüst sorun, belki anlatırım. Yalvar, dostum, öyle ki, sözlerine kanabileyim... Ah, dostum, dostum!...

Fakat, Shatov, cevap vermedi; sessizlik bir dakika kadar sürdü. Bayan Lebyatkin'in pudralı yanaklarından, gözyaşları sel gibi süzülüyordu; elleri Shatov'un omzunda olduğu halde oturuyor; fakat onun yüzüne bakmıyordu.

Shatov, birden yerinden kalktı.

- Oh, sizden bana ne? dedi. Ayrıca, sizin sorunlarınıza karışmaya da hakkım yok. Haydi, kalk!

Öfkeyle oturmakta olduğum sırayı kaldırdı ve eski yerine koydu.

-Eve gelecek olursa, buraya geldigimizi anlamamalıdır. Gitme zamanımız geldi.

Mary Lebyatkin, birden kahkaha ile güldü.



- Oh, hflf su usagimi düşünüyorsun, değil mi? Korkuyorsun!... Eh, iyi geceler, aziz ziyaretçiler. Ama bir dakika; size söylenecek bir sözüm var. Su Kirilov ve ev sahibimiz Filippov, kırmızı sakallı adam; bu sabah buraya geldiler, tam agabeyimin bana saldırdığı zaman. Ev sahibimiz onu yakalayıp odanın bir kösesine savunanca, bağirdi: "Benim hatam değil, efendim; baskasının cezasını çekiyorum!" Inanır misiniz, çatlayıncaya kadar güldük...

171- Oh, aziz dostum, o bendim, kırmızı sakallı adam değil. Onu saçlarından yakalayıp yanınızdan çeken bendim; ev sahibiniz, dün değil evvelki gün gelmişti. Sizinle konuşmaya gelmişti, siz karıştırıyorsunuz.

-Durun; zannedersen yanıldım. Belki de sizdiniz. Fakat, neden böyle saçmalıklar için tartışalım? Onu kim çekerse çeksin, bu kadar önemlimi?

Kahkaha ile gülmeye başladı.

Shatov kolumdan çekerek:

- Gidelim, dedi. Kapi gicirdiyor. Eger bizi burada bulursa, kadının her tarafını çürük içinde bırakacaktır.

Fakat, merdivenleri ancak çıkmistik ki, avludan gelen böğürmeyi ve küfürleri duyduk. Shatov, beni odasına sokarak kapiyi kilitledi.

- Kavgaya katılmak istemiyorsan birkaç dakika burada kalmalısın. Bak, domuz gibi böğürmeye başladı bile. Yine kapının esigine takılıp düsmüs olmalı. Her seferinde ayagi takilir ve boylu boyunca yere kapaklanır.

Bununla beraber, oradan tartışmasız kurtulamadım.

\*\*\*

Shatov, kilitli kapisina kulagini dayayarak dinledi. Birden geri sıçradı. Dehsete düşerek fisildadi:

- Buraya geliyor; biliyordum zaten! Korkarım ki gece yarısına kadar ondan kurtulamayacağiz.

Shatov'un konuşmasını, kapının yumruklanması izledi. Yüzbaşı:

- Shatov, Shatov, kapiyi aç! diye haykirdi. Shatov, aziz dostum!?..

Sana iyi yarınlar dilemeye geldim, dostum, Sana güneşin doğduğunu söylemeye geldim,

172

Güneşin kızgın ısıktan kederi dağıttı.

Ormanları vahşi bir güzellik kapladı.

Sana uyandığımı söylemeye geldim... seni lanetlemeye,

Dalların altında tamamen uyandığımı anlatmaya.

Bana sopayı hatırlattı... ha, ha, ha!...

Her küçük kus... ..susuzluktan ölüyor...

Bir içki içeceğim...

Bir içki... ne içeceğimi bilmiyorum...

'(

Oh, su budalaca merakın canı cehenneme! Shatov, hayatta kalmanın ne kadar güzel olduğunu biliyor musun? Shatov, yine fisildadi:

- Cevap vermeyin.

- Açsana! Erkekler arasında... kavgadan daha büyük bir şey olduğunu anlamıyor musun? Onurlu bir kişinin bazı kötü dakikaları olduğunu bilmiyor musun? Shatov, ben iyi bir adamım; seni affedeceğim... Shatov, gizli bildirilerin canı cehenneme, ha?

Sessizlik.

- Anlamıyor musun, aptal esek, fsigim!... Kendime kuyruklu bir ceket aldım. Kuyruklu ceketin askına, hiç olmazsa bir kere gör! Tam on beş ruble saydım, bu ceket için. Asik bir yüzbaşının kibar olması gerekir...

Birden kapiyi yumruklayarak danalar gibi böğürdü.

- Aç kapiyi!.. Shatov da birden gürledi.

- Defol kapımdan!...

- Pis köle!... Kız kardesim de bir köle... bir hirsiz!..

- Sen de kız kardesini sattın.

- Yalan! Kötü bir iftira! Fakat tek kelimeyle ben.. onun kim olduğunu biliyor musun?

173Shatov, merakını yenemeyerek kapiya yanasti.

- Kim?

- Tahmin edebilir misin, sorarım sana?

- Merak etme,tahmin edeceğim. Kim olduğunu söyle.

- Söylemekten korkmuyorum! Toplumun içinde hiçbir şeyi söylemekten korkmadım!...

Shatov, başıyla bana dinlememi isaret ettikten sonra onu kiskirtti.

- Zannetmem.

- Söyleyemez miyim?

- Zannetmiyorum.

-Zannetmiyor musun?

- Eh, efendinden sopa yemekten korkmuyorsan, söylersin. Korkağın birisin değil mi? Hem de yüzbaşı!...

Yüzbaşı heyecandan titreyen bir sesle:

- Ben...ben...o... o kadın...diye kekeledi. Shatov kulagim kapiya dayadi.

-Eeee?

Hiç degilse yarım dakikalik bir sessizlik oldu.

Yüzbasi nihayet:

- Pis serseri! diye hay kirdi.

Sonra, her basamakta tökezlenerek, bir semaver gibi soluyarak merdivenlerden inmeye basladi. Shatov kapidan uzaklasarak:

- Alayci seytan, dedi. Sarhosken bile agzindan söz almak mümkün olmuyor.

- Sakladigi nedir! diye sordum.

Shatov, soruma cevap vermeden eliyle bastan savma bir hareket yapti ve kapiyi açarak tekrar dinledi. Uzun bir süre dinledi; hatta, emin olmak için birkaç basamak bile indi. Nihayet odaya döndü.

174

- Hiçbir ses duyulmadigina göre kadincagizi dövmüyor demektir. Hemen sizmis olmalı. Gitme zamaniniz geldi.

- Bakin Shatov, dedim. Bütün bunlardan ne anlam çıkarabilirim?

Yorgun ve bikkin bir sesle:

- Nasil bir anlam çıkarırsanız çıkarın, dedi. Sonra, yazi masasinin kösesine oturdu.

Shatov'un evinden ayrildim. Kesin bir düşünce kafamda gittikçe kuvvetleniyordu. Ertesi günün düşüncesi kalbimin ezilmesine neden oluyordu.

Ertesi gün, yani, Bay Verkhovensky'nin kaderinin tayin edilecegi pazar günü, notlarimin içindeki en önemli günlerden biridir. Umulmadik olaylarin günüydü; geçmişin olaylarinin yüze çıktigi ve gelecegin olaylarinin basladigi gündü; sert açıklamaların yapıldigi ve hatta, daha da karistigi bir gündü. Sabahleyin, okuyucularin bildigi gibi, dostum Bay Verkhovensky'ye arkadaslik ederek, Bayan Stavrogin'e gitmek zorundaydim; öğleden sonra üçte ise, durumu anlatmak (ne oldugunu ben de bilmiyordum) üzere Lisa'ya gidecektim. Bununla beraber, her sey kimsenin tahmin bile edemeyecegi bir sekilde sonuçlandı. Bir baska deyişle, o gün, en olaganüstü rastlantıların günüydü.

Olaylar, evvelce kararlaştirildigi gibi saat tam on ikide Bayan Stavrogin'e gittigimizde onu evde bulamayisimizla basladi. Henüz kiliseden dönmemisti. Zavalli dostumun ruhsal durumu o kadar bozuktu ki, böyle bir olayla karsilasmasi hemen ruhsal yikimına neden oldu. Sanki kendinden geçmişçesine koltuklardan birine çöktü. Kendisine bir bardak su verdim; yüzünün sariligina ve ellerinin titremesine ragmen büyük bir inatla suyu reddetti. Aklimdayken söyleyeyim, bugün için son derece sık giyinmisti; sanki,

175baloya gidiyormus gibi süslenmisti; üzerinde islemeli bir gömlek vardi ve beyaz bir kravat takmisti; yeni sapkasi elindeydi; saman rengi yeni eldivenlerini sapkasiyla avucunun arasına kistirmisti; hatta, hafif bir koku da sürünmüstü. Henüz oturmustuk ki usak, Shatov'u salona getirdi; anlasildigina göre o da özel bir çağri ile gelmisti. Bay Verkhovensky, yerinden kalkip onun elini sikacak oldu; fakat, Shatov dikkatle bize baktiktan sonra, selam bile vermeden salonun öbür kösesine gitti ve bir koltuga oturdu. Bay Verkhovensky, ürkek gözlerini yine bana çevirdi.

Birkaç dakika kadar derin bir sessizlige gömülerek oturduk. Bay Verkhovensky, acele acele bir seyler fisildamaya basladi; fakat, tek kelimesini bile anlayamadim. Söylemek istedigini bitiremeyecek kadar heyecanlanarak birden sustu. Usak, sözüm ona, masanın üzerine bir sey koymak için geldi; ama, aslında bize bir göz atmisti.

Shatov, birden yüksek sesle ona sordu:

- Acaba, Bayan Shatov, Sayın Bayan Stavrogin'le beraber mi gitti, Alexey?

Usak, büyük bir ağırbaşlılıkla cevap verdi:

- Bayan Stavrogin kiliseye yalnız gittiler, efendim. Bayan Shatov ise biraz rahatsız olduklarından odalarından çıkmak istemediler.

Zavalli dostum, yine endiseli ve ürkek bakislarini bana çevirdi; öyle ki, basimi baska tarafa çevirmek zorunda kaldim. Birden avluda duyulan tekerlek sesleri ve konusmalar Bayan Stavrogin'in kiliseden dönüşünü haber vermis oldu. Hep beraber siçrayarak oturduğumuz yerden kalktik; fakat, bizi baska bir sürpriz bekliyordu; salona yaklasan birçok ayak sesi duyduk; Bayan Stavrogin'in yalnız olmadigi anlasiliyordu; bu da çok garipti; çünkü, belirli bir saatte gelmemizi isteyen kendisiydi. Nihayet, kosar adimlarla birinin gelmekte oldugunu duyduk; Bayan Stavrogin'in böyle yürümeyecegi kesin olarak bilinirdi. Birdenbire, Bayan Stavrogin büyük bir heyecan içinde soluk soluga salona daldi. Biraz

176

arkasından ve daha yavas adimlarla Lisa geliyordu; Lisa'nin kolunda Bayan Mary Lebyatkin vardi. Bunu rüyamda görsem inanamazdim!..

Bu anlasılmaz durumu daha etraflıca anlatabilmek için, bir saat kadar geriye gitmek ve Bayan Stavrogin'in kilisede basına gelen olayları bütün ayrıntıları ile anlatmam gerekecek.

Kilisenin sabah ayininde, bütün sehirli, tabii sosyetenin ileri gelenleri de dahil, hazır bulunuyordu. Valinin karisinin, sehirimize gelisinden beri ilk defa kiliseye gelecegi de biliniyordu. Sunu da kaydedeyim ki, valinin karisinin serbest düşünceli ve "yeni kosullar"a bagli bir kadin oldugu söylentileri de sehirde dolasiyordu. Ayrica, bütün kadınlarımız, onun çok sik giyinecegini de bi-liyorlardı; zaten bu nedenle hepsi giyimlerine büyük bir titizlik göstermislerdi. Yalnız, Bayan Stavrogin, her zaman oldugu gibi, sade ve siyah bir elbiseyle gelmişti; zaten, son dört yıldan beri böyle giyiniyordu. Kiliseye gelir gelmez, ön sırada, ve soldaki yerini aldı; kilise hademelerinden biri hemen kadife bir minderle geldi ve minderini Bayan Stavrogin'in diz çökecegi yere koydu. Kisacasi, her sey olagandi. Fakat, Bayan Stavrogin'in büyük bir arzuyla dua etmesi de gözden kaçmamisti; daha sonra, o günün olaylari hatirlandiginda, Bayan Stavrogin'in gözlerinin yasli oldugu bile söylenirdi. Nihayet, ayin bittikten sonra Basrahimiz, Peder Pavel, vaaz vermek üzere kürsüye çıktı. Vaazlari tüm sehirli tarafından çok sevilirdi; hatta, hepsinin biraraya toplanarak bastirilmasini arzularlar; fakat, Peder Pavel, kesin kararini bir türlü veremezdi. Bu kez vaaz, her zamankinden çok daha uzun sürmüştü.

Vaaz süresinde, bir hanimefendi kiliseye eski bir arabayla geldi; bu arabalarda, hanımlar, ancak yan olarak oturabilirler ve sarsintidan düsmemeleri için arabacinin kemerine tutunurlardi. Sehirimizde hflf bu tip arabalara rastlamak mümkündü. Kilisenin kösesinde duran arabadan (çok sayida araba ve hatta, atli polis bile vardi) yere atlayan hanimefendi, arabaciya dört gümüş kopik verdi.

Arabacinin yüzünü eksittigini gören hanimefendi:

177- Çok fazla istemediniz mi, diye haykirdi. Sonra acikli bir sesle ekledi:

- Zaten bundan baska param da yok. Arabaci umutsuz bir tavirla elini salladi.

- Oh, önemli degil, hanimefendi, dedi.

Sonra kadina" seni kirmek da zaten günah olurdu" der gibi bakti ve deri para kesesini paltosunun cebine soktu; sonra yakindaki arabacilarin alaylari arasinda atlarini kirbaçlayarak oradan uzaklasti. Efendilerinin kiliseden çıkmalarını bekleyen usakların ve arabacıların arasından geçerek kiliseye dogru yürürken, alayli gülüşler onun pesini de takip etti. Kuskusuz, böyle bir kadının aniden sokagi dolduran kalabaligin arasinda görünmesi, garip karsılanmisti. Kadın asiri derecede zayıfti ve biraz da topalliyordu; yüzünde kalın bir pudra ve allık tabakasi vardi; eylül ayinin güneşli, fakat serin bir günü olmakla beraber, kadının üzerinde, incecik siyah bir elbise vardi; uzun çiplak boynuna ne esarp sarmis ne de omuzlarına sal atmisti. Basi çiplakti: Siyah saçlarını çiplak ensesinin üstüne toplamis ve saçlarının sag tarafına, kutsal günlerde ikonaları süslemek için satılan kfgit güllerden takmisti. Bu güllerin benzerini, Bayan Lebyatkin'i ziyaretim anında, odasında asili olan ikonanın altında görmüştüm. Genç kadın her ne kadar basını önüne egmis gidiyorsa da, dudaklarında kurnazca, sevimli bir tebessüm vardi. Kadın, eger bir dakika daha oyalanmış olsaydi, belki de kiliseye girmesine izin verilmeyecekti. Fakat, kadın kilisenin kapisından içeri süzölmeyi basardi. İçeri girdikten sonra da, kalabaligi yararak ön tarafa dogru yürüdü.

Gerçi vaaz yanlanmış, kilisenin salonunu dolduran kalabalık, Basrahibi büyük dikkat ve sessizlikle dinliyordu; ama, yine de merakli birkaç göz yeni gelen bu kadini saskinlıkla izlemisti. Kadın yüksek kürsünün önündeki kutsal minderin üstüne diz çöktü ve pudralı yüzünü yere degecek kadar egdi; o şekilde uzun bir süre kaldı; görünüse göre agliyordu. Fakat, basini dogrultup tekrar ayaga kalktigi zaman, yine eski neseli tavrini takindi. Büyük nese

178

ve asiri zevkle, bakislarini, salonu dolduran kalabaligin yüzünde, kilisenin duvarlarında dolastirmaya basladi. Bazi kadınlara özel bir merakla bakıyor, hatta daha iyi görebilmek için ayak parmaklarının ucunda dogruluyordu; bir iki kere de kikir kikir gülmüştü. Vaaz bitmiş ve büyük kutsal haç ortaya çıkarilmisti. Valinin karisi haça ilk gitmesi gereken kimse olmakla beraber, haçin birkaç adım önünde durdugu halde, sanki Bayan Stavrogin'in daha önce gitmesini beklermiş gibi bir hali vardi; Bayan Stavrogin'e gelince sanki önünde kimse yokmuş gibi dogruca haça gidiyordu. Valinin karisinin bu garip nezaketi, kusu yok ki, zekice hazirlanmış bir oyundu; kilisedeki herkes bunu böyle yorumlamisti. Bayan Stavrogin'in de bunu böyle yorumladigina kusu y oktu; fakat, kimsenin farkında degilmiş gibi yoluna devam etti; haçi öptükten sonra çıkis kapisına yöneldi. Herkes ona yol vermekle beraber kilisenin hademesi de ona yol açmak için önünden yürüyordu. Fakat kapiya yaklastiginda, henüz basamaklara ulasmadan, küçük bir kalabalık kısa bir süre yolunu kesti. Bayan Stavrogin, ister istemez durmak zorunda kalmisti; tam bu sırada garip bir yaratık, saçında kfgit bir gül olan kadın, kalabaligi yararak geldi ve Bayan Stavrogin'in önünde diz çöktü. Kolay kolay sasirmayan, özellikle toplumun içinde hislerine çok iyi hfkim olmasını bilen Bayan Stavrogin, ayaklarına kapanan bu kadina magrur ve sert bir tavirla bakti.

Burada, mümkün oldugu kadar kisaca isaret etmem gerekir ki, Bayan Stavrogin, son zamanlarda her ne kadar biraz daha tutumlu ve hatta biraz cimri olussa da, bazen hayir isleri için paraya acimazdi. Petersburg'da bir hayir kurumunun üyesi oldugu da bilmen gerçeklerdendi. Kitligin son yılında, Petersburg'daki Açlık Çekenlere Yardım Komitesi'ne bes yüz ruble yardımda bulunmuş ve bu yardimi sehirde agizdan agza dolasmisti. Nihayet, çok yakin bir zamanlarda, yeni valinin atanmasından hemen önce,

ilimizin fakir kadınlarına yardım etmek için bir kadınlar birliği kurmak üzereydi. Bu fikir önderin kafasında gittikçe genişliyordu; böyle bir birliğin Moskova ve civarındaki illerde de kurulmasını tasarlamaya 179başlamıştı bile. Ve şimdi, yeni valinin ani atanması ile bütün hazırlıklar yüzüstü kalmıştı; söylenildiğine göre, yeni valinin karisi, böyle bir birliğin gereksizliği hakkında birkaç igneli söz etmişti ve bu konuşmalar, bire bin katılarak Bayan Stavrogin'e kadar iletilmişti. Erkeklerin kalbinde nelerin gizli olduğunu ancak Tanrı bilir; ama, tahmin ederim ki, Bayan Stavrogin kilisenin kapısında dururken, valinin karisinin ve salonu dolduran kalabalığın biraz sonra yanından geçeceğini bilerek için için sevmiyordu; kendi kendine şöyle düşünüyor olmalıydı: "Kendisi de gözleriyle görsün ki, benim hakkımdaki düşünceleri ve zekice yaptığını sandığı konuşmaları bana viz gelir. Hepiniz de bana viz gelirsiniz!..."

Bayan Stavrogin, ayaklarına kapanan genç kadına büyük bir dikkatle bakarak sordu:

- Ne var, yavrum? Ne istiyorsunuz?

Mary Lebyatkin, dehşet içinde ve utanmış, fakat son derece saygılı bir anlamla ona bakıyordu. Birdenbire, garip bir kıkırdamayla güldü.

Bayan Stavrogin, soran bakışlarını etrafındaki kalabalığın üzerinde dolastırdı.

- Ne istiyor benden? Bu kadın kimdir, diye sordu. Mutsuz musunuz? Yardıma ihtiyacınız mı var?

"Mutsuz" kadın heyecanla titreyen bir sesle:

-Evet, Madam, ihtiyacım var... buraya... diye kekeleydi. Buraya sadece elinizi öpmek için gelmistim...

Sözünün burasında yine kıkırdadı.

B akışlarında, büyüğünden bir şey isteyen küçük bir çocuğun saf anlamı vardı. Bayan Stavrogin'in eline sarılmak için öne doğru eğildi; fakat, birden ürkmüş gibi ellerini tekrar geri çekti.

Bayan Stavrogin, üzgün bir tavırla gülümseyerek:

- Sadece bunun için mi geldiniz, diye sordu ve hemen sedef işlemeli para kesesini çıkardı ve içinden on rublelik kâğıt bir parayı alarak kadına uzattı. Kadın parayı itiraz etmeden aldı. Bayan Stav-

180

rogin, çok ilgilenmişti ve kadını basit bir dilenci olarak kabul etmediği belliydi. Kalabalığın içinden biri bağırdı.

- On ruble verdi kadına!..

"Mutsuz" kadın, rüzgârdan ucu sallanan on rublelik kâğıt parayı sol elinin parmakları ile sıkıca tutarak:

- Lütfen, Madam, elinizi öpeyim, diye mirildandi.

Bayan Stavrogin, her ne sebeple ise, kaslarını hafifçe çatarak, hemen hemen sert bir tavırla elini uzattı; genç kadın kendisine uzatılan eli saygıyla öptü. Gözleri heyecanla parıldadı. Tam bu sırada, pesinde şehir sosyetesinin hanımları ve yüksek memurlar olduğu halde valinin karisi geldi. Önündeki kalabalık yüzünden durmak zorunda kalmıştı; onunla beraber birçok kişi de durmuştu.

Bayan Stavrogin birden:

- Titriyorsunuz, dedi. Üsüyor musunuz?

Sonra, paltosunu çıkartıp usagina attı ve omuzlarından oldukça pahalı siyah salını alarak, hıflı önünde diz çökmüş duran genç kadının zayıf omuzlarına sardı.

- Lütfen kalkın; rica ederim, ayaga kalkın!.. Kadın ayaga kalktı.

Bayan Stavrogin, sabırsızca etrafına bakınarak sordu:

- Nerede oturuyorsunuz? Nerede oturduğunu bilen var mı? Fakat kalabalık biraz önceki kalabalık değildi; etrafını çevirenler

hep tanıdık sosyete kişileri idi; erkek ve kadın karışikti; kimisi hoş görmeyen bakışlarla ve hayretle, kimisi merakla bakıyordu; hatta, içlerinde bazıları, bir olayın arifesinde olduklarını hissetmiş gibi, hafif bir tebessümle bakıyordu.

Nihayet, iyi niyetli biri, Bayan Stavrogin'in sorusunu nezaketle cevaplandırdı.

- Tahmin ederim ki, Bay Lebyatkin'in kız kardeşidir. Konusan, tüm şehirliler tarafından sevilen ve sayılan tüccarlardan

181Bay Andreyev'di. Gözlüklü, kir sakallı bir adamdı. Üzerinde bir Rus paltosu ve elinde silindir sapka vardı.

-Bogoyavlenska sokagında, Filippov'un evinde oturuyor, diye ekledi.

- Lebyatkin mi? Filippov'un evi mi? Evet, böyle bir şey duymustum sanıyorum. Tesekkür ederim, Bay Andreyev. Fakat, kim bu Lebyatkin?

- Kendisine yüzbasi diyen biri, Madam. Korkarım, söylediklerine ve hareketlerine pek dikkat etmeyen biridir. Onun kız kardeşi olduğundan kustu yok.

Bay Andreyev sesini alçaltıp, anlamlı anlamlı Bayan Stavrogin'e bakarak ekledi.

- Evden kaçmış olduğunu tahmin ederim.

- Anlıyorum. Tesekkür ederim, Bay Andreyev. Siz Bayan Lebyatkin misiniz, sevgili yavrum?

- Hayır, Madam, Bayan Lebyatkin değilim.

- Su halde agabeyinin ismi Lebyatkin olmalı.

- Evet, Madam, Lebyatkin agabeyimdir.

- Simdi bakin ne yapacagim, yavrum. Benimle bareber geleceksiniz, sizi oradan evinize yollayacagim. Benimle gelmek ister miydiniz?

Bayan Lebyatkin heyecanla ellerini çirpti.

- Oh, evet, bayilirdim!.. Lisa:

- Teyze, beni de beraber aliniz, lütfen! diye haykirdi.

Belki bunu da açıklamak zorundayım; Lisa, ayine valinin karisiyla gelmişti; Annesi doktorun tavsiyesiyle araba gezisine çıkmış ve canı sıkılmasın diye Bay Drozdov'u da yanına almıştı.

Bayan Stavrogin büyük bir gururla:

-Her zaman bana gelmeni istedigimi bilirsin, yavrum, dedi. Ya annen kızarsa?

182

Bayan Stavrogin sözünü tamamlar tamamlamaz Lisa'nin asiri heyecanini görünce sasirdi.

Lisa, Bayan Stavrogin'i yanaklarından öperek yalvardi. -Lütfen, teyzecigim, sizinle gelmek zorundayım. Valinin karisi çok sasirmisti. -Mais qu'avez vous done, Lisa! (Ne oldu size, Lisa!)

- Oh, son derece üzgünüm, sevgili kuzen; fakat, teyzemle gitmek zorundayım.

Böyle söyleyen Lisa, hosnutsuzlugunu saskinligi ile belirten chere cousine'e (sevgili kuzen) döndü ve yanaklarından öptü. Sonra aceleyle:

- "Maman"a söyleyin beni derhal teyzemin evinde bulsun, dedi. "Maman" sizi ziyaret etmek için sabirsizlanıyordu. Bu sabah bana böyle söylemişti. Size söylemeyi unutmustum. Özür dilerim. Lütfen kızma, Julie, chere... cousine (sevgili kuzen). Teyzecigim, ben hazirim!..

Sonra Bayan Stavrogin'in kulagina egildi.

- Beni beraberinizde götürmezseniz, teyzecigim, diye fisildadi, arabanizin arkasından haykirarak kosarım.

Onu kimsenin duymamis olmasi çok iyiydi. Hatta, Bayan Stavrogin bile bir adım geri çekilerek bu kudurmuş gibi heyecanlı kiza bakti. Bu bakis her seye bir anda karar vermesine yetti; o anda Lisa'yi beraberinde götürmeye karar vermişti.

Elinde olmayarak bagirdi.

-Buna bir son vermeliyiz!.. Pek f!f, Lisa, bizimle gelebilirsin.

Sonra sesini biraz daha yükselterek:

-Tabii, Bayan Lembke izin verirse, dedi.

Bu arada, içten gelme magrur bir tavirle valinin karisina dönmüştü.

Bayan Lembke, göze batan asiri bir zariflikle

- Gerçekten onu bu zevkten yoksun etmek istemem, diye, mirildandi.

183Sonra, sevimli bir tavirle gülümseyerek mirildanmasına devam etti:

- Özellikle onun nasıl dikbaşlı olduğunu ben de biliyorum. Bayan Stavrogin, magrur ve kibar bir tavirle:

- Anlaysiaınıza tesekkür ederim, dedi

Bayan Lembke, asiri heyecandan yüzü kızararak:

- Ayrica, dedi. Evinize gelmekle duyacağı zevkin yani sıra, Lisa'yi öyle soylu ve elemli bir çekis nedeni var ki...

Mutsuz kadina yan yan bakarak devam etti:

- Sayet ifadem dogruysa, tam da kilisenin kapi si önünde. Bayan Stavrogin, büyük bir agirbaslilikla söylenenleri dogruladi.

- Böyle düşünceler size onur verir, Madam.

Bayan Lembke, birden elini uzatti ve Bayan Stavrogin elinin parmak uçlarına aceleyle dokundu. Genel etki çok güzeldi; orada hazır bulunan kisilerin bazisi, gerçek bir içtenlikle, bazisi ise, yapmacik bir hayretle gülümsüyordu.

Orada hazır bulunanların gülümseyislerini kelimelerle canlandiracak olursak; Bayan Stavrogin'i küçümseyerek, ziyarete gitmeyenin Bayan Lembke olmadigi, tersine, Bayan Stavrogin'in onu kendisinden uzak tuttuğu ve valinin karisinin, Bayan Stavrogin'in evinden kovulmayacagim bilmis olsa onu kosa kosa ziyarete gidecegi herkes tarafından anlasilmisti.

Bayan Stavrogin, kilisenin kapisina henüz yanasmis olan arabasini Bayan Lebyatkin'e göstererek:

- Bininiz, yavrum, dedi.

"Mutsuz" kadın büyük bir neseyle arabaya kostu ve bir usagin yardimi ile bindi.

Bayan Stavrogin, gerçekten dehsete kapilmis gibi rengi soldu:

- Ulu Tanrim, diye haykirdi. Topal misiniz?

Bayan Stavrogin'in renginin solmasini herkes görmüştü; ama, nedenini anlayamamisti.

184

Araba, parke yollarda sarsilarak uzaklasti. Bayan Stavrogin'in evi kiliseye çok yakindi. Daha sonra, bana Lisa anlatmisti; Bayan Lebyatkin üç dakika süren yolda çilginlar gibi kakhahlarla gülmüş, Bayan Stavrogin ise, Lisa'nin deyisiyle, "ipnotize edilmis" gibi oturmustu.

5

AKILLI YILAN .

Bayan Stavrogin, usagi çağiran çingiragi çaldıktan sonra kendisini bir koltugun üstüne attı.

Bayan Lebyatkin'in, odanın hemen hemen tam ortasında duran büyük masanın yanındaki bir sandalyeye oturmasını isaret etti.

- Oraya oturun, yavrum. Bay Verkhovensky, buna ne anlam verirsiniz? Su kadına bakın... nedir bunun anlamı?

Bay Verkhovensky:

- Ben...ben... diye mirildandi. Tam o sırada usak geldi.

-Hemen bir fincan lütfen! Mümkün olduğu kadar çabuk! Araba da beklesin!...

Bay Verkhovensky, bitkin bir sesle haykirdi.

- Mais, chere etexcellente amie, dans qielle inquietude... (Ama sevgili dostum, ne kadar üzüntü ile...)

Bayan Lebyatkin, sevinçle el çırptı ve konusulanları dinlemeye hazırlanırken haykirdi:

- Oh, Fransızca, Fransızca! İnsan yüksek sosyeteye girdiğini hemen anlıyor!

Bayan Stavrogin, dehsete düsmüs gibi kadına bakakaldi.

Hepimiz sessizce, bu olayın nasıl sonuçlanacağını anlamak için oturuyorduk. Shatov, basını önüne egmiş ve Bay Verkhovensky, sanki olayın bütün sorumluluğu onunmuş gibi çekingen bir tavırla

185 oturuyordu. Sakaklarında ter damlacıkları parıltıyordu. Lisa'ya bir göz attım; salonun bir köşesinde, hemen hemen Shatov'un yanında oturuyordu. Gözleri, Bayan Stavrogin ile topal kadın arasında dolasıp duruyordu; dudaklarında bir tebessüm vardı; fakat, bu tebessüm hoş değildi. Bayan Stavrogin bu tebessümü gördü. Bayan Lebyatkin, tamamen dalgın görünüyordu; Bayan Stavrogin'in güzel döşenmiş salonunu hayran hayran seyreliyordu; mobilyaya, halılara, duvardaki resimlere, rokoko tarzı boyalı tavana, kösedeki büyük bronz İsa heykeline, porselen lambalara, albümlere ve masanın üzerindeki öteberiye dikkatle bakıyordu. Birden Shatov'a hitaben haykirdi.

- Demek siz de buradasınız, dostum!.. Epey zamandan beri görüşemiyorduk; fakat, kendi kendime düşündüm: "O olamaz! Buraya nasıl gelebilir ki?"

Sonra neseli bir kahkaha attı.

Bayan Stavrogin, hemen Shatov'a döndü.

- Bu kadını tanıyor musunuz? diye sordu.

Shatov, yerinden kalkacakmış gibi bir hareket yapmakla beraber, kalkmadan mirildandi: -Evet, Madam.

- Ne biliyorsunuz? Lütfen, hemen anlatın! Shatov hiçbir neden yokken gülümsedi.

- Sey... diye kekeledi. Siz kendiniz de anlayabilirsiniz...

- Neyi anlayabilirim? Haydi, durmayın, bir seyler söyleyin?..

- Peki, agabeyi yüzbaşı Lebyatkin'le beraber oturuyor.

- Eeee?

Shatov, yine duraksadı.

- Oh, gerçekten sözetmeye değmez, diye mirildandi. Sonra, kararlı bir tavırla sustu. Hatta, kararının kesin olması,

yüzünün kızarmasına neden oldu. Bayan Stavrogin öfkeyle söylendi.

186

- Zaten sizden daha fazlası beklenemezdi.

Herkesin bir seyler bildiğini; fakat, her nedense söylemekten korktugunu ve sordugu sorulara kaçamak cevaplar vermek yoluyla kendisinden bir seyleri saklamaya çalıştığını kesinlikle anlamısti.

Usak, elinde küçük bir gümüş tepsile geldi ve Bayan Stavrogin'in istediği kahveyi uzattı; fakat, hanımının küçük bir el hareketi ile Bayan Lebyatkin'e doğru yürüdü.

Bayan Stavrogin:

- İçin, yavrum, dedi. Kilisenin önünde üsümüs olmalısınız. Bayan Lebyatkin:

- Mersi, diyerek kahveyi aldıktan sonra, usaga "mersi" demesinden ötürü kahkahalarla gülmeye başladı.

Fakat, Bayan Stavrogin'in öfkeli bakışını görünce hemen sustu ve fincanı masanın üzerine bıraktı.

Garip bir tavırla:

- Bana kızıyorsunuz, ya, Teyzecigim, dedi. Bayan Stavrogin saskinlikle yerinde doğruldu.

- Neee? Sizin teyzeniz miyim? Böyle söylemekle ne kastettiniz?

Bayan Lebyatkin, bu kadar siddetli bir öfkeyle karsılasacağını kestirememiş olmalı ki, korkudan zangir zangir titreyerek arkasına yaslandı.

Bayan Stavrogin'e saskinlikten irilesmiş gözlerle bakarken:

- Size... size... böyle hitap etmem gerektiğini dü... düşünmüstüm, diye mirildandi. Lisa, size böyle diyordu.

- Hangi Lisa'dan bahsediyorsunuz?

Bayan Lebyatkin parmağı ile Lisa'yi göstererek:

- Su genç hanımdan, dedi.

- Ne zamandan beri ona Lisa diyorsunuz? Bayan Lebyatkin kendisim biraz toparlayabilmişti.

187- Neden olmasın? On dakika evvel, siz kendiniz ona böyle demediniz mi?

Sanki zorla gülüyormuş gibi bir tebessümle ekledi:

- Onun kadar güzel bir kizi her zaman rüyamda görürüm. Bayan Stavrogin, durumu biraz kavrayarak sakinleşmişti; Hatta,

Bayan Lebyatkin'in son kelimelerine hafifçe gülümsedi. Genç kadın, onun gülümsediğini görünce yerinden kalktı ve sekerek onun yanına gitti.

Birden, Bayan Stavrogin'in, daha önce omuzlarına koymuş olduğu sali omuzlarından çekerek uzattı.

- Lütfen, sunu geri alin, dedi. Geri vermeyi unutmustum. Bu kadar kaba davrandığını için bana kızmayın.

- O sali hemen omuzlarınıza örtün ve sizde kalsin. Şimdi gidip yerinize oturun, kahvenizi için. Sakin benden korkmayın, yavrum. Sakin olun.

- Sizi anlamaya baslıyorum.

Bay Verkhovensky, yine söze karışacak oldu.

- Chere amie... (sevgili dostum)

- Oh, Bay Verkhovensky, siz olmasanız ne yaparım bilmem... Bari bana siz yardım edin. Lütfen, yaninizdeki hizmetçi odasının çingiragini çalin.

Kimse konuşmadı. Gözleri kuskuyla hepimizin yüzünde dolastı. Çok sevdiği oda hizmetçisi Agasha salona girdi.

- Lütfen, bana, Cenevre'de almış olduğum kareli sali getirin. Bayan Şatov ne yapıyor?

- Pek iyi değil, Madam.

- Ona buraya kadar zahmet etmesini söyler misin, Lütfen. Hasta olsa bile, gelebildiği takdirde çok memnun olacağımı da bildir.

Tam o sırada, holden gelen sesler duyuldu. Biraz sonra, salonun kapisında, Maurice'nin koluna dayanarak soluk soluga yürüyen, Bayan Drozdov göründü.

188

Zayıf, fakat çok sinirli kadınlarda sık sık görülen huzursuzluğu, tamamen sesine aksettiren bir haykirişle:

- Oh, aman, buraya kadar güçlkle gelebildim! dedi. Lisa, çilgin kız, anneni ne kadar sikintılara sokuyorsun? Sevgili Stavrogin, buraya kadar kızımı almak için geldim.

Bayan Stavrogin, yaslı kadına suratını asarak baktı. Yerinden kalkacak oldu; hatta, yari yariya kalkmış da sayılırdı. Hosnutsuzlugunu saklamaya gerek görmeden:

- Tünaydin, Praskovya, dedi. Oturursanız memnun olurum. Geleceğinizi zaten biliyordum.

\*\*\*

Bayan Drozdov, böyle bir karsılamadan ötürü hayret etmiş olamazdı. Bayan Stavrogin, eski okul arkadasına, gençlik yıllarından beri, dostluk görünümünü altında daima sert davranır; hatta, bu davranışlarında küçük bir tiksinti bile olabiliyordu. Oysa, bu defa olaganüstü bir durumdu. Daha önce bahsettiğim gibi, bu iki arkadaşın arası son günlerde nedense açıktı. Bayan Stavrogin, bu soguklugun nedenlerini simdilik bilmiyordu ve bu bilgisizliği arayı büsbütün sogutuyordu; fakat, Bayan Stavrogin'in öfkelenmesinin asıl nedeni, son zamanlarda, Bayan Drozdov'un ona karsi garip bir üstünlük elde etmesiydi. Kuskusuz Bayan Stavrogin, son derece üzgündü ve kulagina kadar bazı söylentiler de geliyordu; özellikle, bu söylentilerin belirsiz olması onu daha fazla üzüyordu. Bayan Stavrogin, çok açık sözlü ve sözünü esirgemeyen bir kadındı. Bunu söyle açıklayabilirim ki onun gizli kapaklı işlerle ilgisi yoktu; uğrassacağı kimselerle açıkça ve korkusuzca çarpışirdi. Her ne hal ise, iki kadın birbirlerini bes günden beri görmüyorlardı. Son görüşme, Bayan Stavrogin tarafından yapılmış, "su Drozdov yaratığını" gücendirmiş ve onu utanç içinde bırakmıştı. Sunu kaydetmekte hakıyım ki, Bayan Drozdov, Bayan Stavrogin'in ondan korkması

189için bir neden olduğunu bilerek gelmişti. Bunun böyle olduğu, bakışlarından açıkça anlaşıliyordu. Fakat, görünüse bakılacak olursa, ne zaman Bayan Stavrogin'in utançtan yerin dibine geçmesi beklenirse, seytanca bir zekfyla bu zor durumdan kurtulmasını biliyordu. Hiç itiraz etmeden kendilerine hakaret edilmesine göz yuman birçok zayıf karakterli kadın gibi, durumun kendi yararına döndüğünü hisseden Bayan Drozdov, ilk fırsatta saldırgan kesilirdi. O zamanlar hasta olduğu dogruydu ve eskisinden daha sinirli olmasının nedeni de bu hastalığıydı. Nihayet, sunu da ekleyebilirim ki, eger bu iki eski okul arkadaşları arasında herhangi bir tartışma çıkacak olsaydı, bizden sakinmalarına gerek yoktu; çünkü, bizler de yakın birer aile dostu sayılıyorduk. O zamanlar bunu, belirli bir hayretle anlamıştım. Bayan Stavrogin'in gelisinden beri ayakta duran Bay Verkhovensky, Bayan Drozdov'un haykirişini ile koltuguna çöker gibi oturdu ve çaresizlik içinde benim bakışlarımı yakalamaya çalıştı. Şatov, sert bir hareketle yerinde döndü ve hatta soluyarak bir seyler bile mirildandi. Bende bıraktığı izlenim, bir an evvel buradan kurtulup gitmek istemesiydi. Lisa da ayaga kalkmak üzereyken, tekrar yerine oturdu. Annesinin bagirisına önem vermemiş görünüyordu. Bu tavrı, onun dikbaşlı olusundan değildi; fakat, daha baska ve etkili duyguların tutsagi olusundan ötürüydü. Gözlerini dalgın dalgın yere dikmişti; hatta, Bayan Lebyatkin'in bile farkında değilmiş gibi görünüyordu.

Bayan Drozdov, masanın yanındaki bir koltugu isaret ederek:

- Oh, dostum, iste burası iyi değil mi?

Sonra, Bay Drozdov'un yardımı ile koltuga otururken gergin bir sesle:

-Eger bacaklarım agrımamış olsaydı, sizin evinizde bir dakika bile oturmazdim, dostum, dedi.

Bayan Stavrogin, basini hafifçe kaldirdi ve sag elinin parmaklarini, basinin agridigina isaret etmek istermis gibi sak; gina bastirdi.

- Hey güzel Tanrim! Evimde neden oturamazmissiniz, Praskovya? Kocanız bütün hayati süresince bana en yakın bir dost olarak

190

davrandi ve sizinle de, çocuklugumuzdan beri, ayni okulda beraberce oynardik.

Bayan Drozdov, öfkeyle elini salladi.

- Biliyordum! Bana sitem etmeye kalkisacaginiz zaman daima çocuklugumuzdan ve okuldan sözadersiniz... sizin çok iyi bilinen bir hilenizdir bu! Fakat, bana sorarsanız, bunlar güzel konusmalardir. Su sizin yatili okulunuz sözünden artik usandim diyebilirim!..

- Özellikle bugün çok sinirli olduğunuzu görüyorum. Bacaklarınız nasıl? Iste, size kahve getiriyorlar. Lütfen, buyurun ve surat asmayın... ne de olsa aramızda bir dostluk var!

- Benimle daima, sanki küçük bir kizmisim gibi konusuyorsunuz. Kahvenizi de istemiyorum... orada kalsin!.. Ve sonra, kendisine kahve uzatan usaga, öfkeyle elini salladi. Ben ve Bay Drozdov disinda herkes kahve içmeyi istememisti. Bay Verkhovensky, kahveyi almakla beraber, içmeden masanın üzerine koymustu. Ama, Bayan Lebyatkin bir fincan daha arzu etmis olmalı ki, kahveyi almak üzere uzandi; fakat, nedense, vazgeçerek elini çekti ve bu hareketinden çok memnun göründü.

Bayan Stavrogin, dudak bükerek gülümsedi,

- Sanirim ki bir seyler tasarliyorsunuz, sevgili dostum, Praskovya, zaten burada bulunusunuzun nedeni de budur. Bütün hayatınız boyunca bazi tasavvurlarınızla yasadınız. Yatili okuldan sözettiğini için bana kizdiniz. Fakat, hatirlar misiniz, bir gün sinifa gelip bizi, süvari subayi Shablykin'in size evlenme teklif ettigine inandirmaya çalışmis; fakat, hemen oracikta Matmazel Lefebure tarafından yalanınız meydana çıkarilmisti. Fakat yalan söylememistiniz... oh, hayir... sadece kendi kendinizi tatmin edebilmek için hayalinizde canlandirmistiniz, o kadar. Eh, simdi söyleyin bakalim derdiniz nedir? Simdi neler hayal ediyorsunuz? Caninizi bu kadar sikan sey nedir?

- Ve siz de, bizim din derslerine gelen rahibe kapilmistiniz. Mademki bu kadar meraklisiniz, eski günleri hatirlayalim bari!.. Hah hah hah...

191Sinirli sinirli gülerken bir öksürük nöbetine tutuldu.

Bayan Stavrogin nefretle ona bakti.

-Oh, demek rahibi hıflı unutamadınız?

Yüzü yemyesil oldu. Bayan Drozdov birden büyük bir gururla yerinde dogruldu.

- Korkarım ki dostum, simdi gülecek halim yok. Neden ailenizi ilgilendiren bir rezalete toplumun önünde kizimi karistiriyorsunuz? Buraya da bu nedenle geldim.

Bayan Stavrogin tehdit eder bir tavir takindi.

- Ailemi ilgilendiren rezalet mi? Lisa, birden söze karisti.

-Anne, ben de, kelimelerinize dikkat etmeniz için sizi uyarmak zorundayım.

- Ne dedin, ne dedin?

Annesi yine feryadi basmak üzereyken kizinin ates püsküren bakislarini görünce bu kararından vazgeçti.

Lisa, kizararak haykirdi.

- Aileyi ilgilendiren bir rezalet diye nasıl sözadersin bundan, anne?! Bayan Lembke'den izin alarak kendi arzumla geldim buraya. Bütün arzum su zavalli kadının durumunu öğrenip ona yardımcı olabilmektir.

Bayan Drozdov, tükürür gibi gülerken kizinin sözlerini tekrarladi.

- Su zavalli kadının durumu!.. Böyle "masallarla" ugrasmak senin isin mi? Senin zorbaliklarından artik usandım, kizim.

Büyük bir öfkeyle Bayan Stavrogin'e döndü.

-Dogru olup olmadigini bilmiyorum; ama, bütün sehir halkini kendinize uydurmus olduğunuz söyleniyor. Fakat korkarım ki sizin de sonunuz geldi artik.

Bayan Stavrogin, yayından fırlamak üzere olan bir ok gibi oturuyordu. On saniye kadar sabit ve dik bakisli gözlerini Bayan Drozdov'a dikti. Sonra, hayret edilecek derecede sakin bir sesle:

192

- Eh, Praskovya, dedi. Tanriya sükür ki burada yabancı yok. Sonradan pisman olacaginiz çok sey söylediniz.

- Adlandirabileceğim bazi kimseler gibi toplumun düşüncelerinden korkan bir kimse degilim, dostum. Gururunuzdan dolayi toplumun düşüncelerinden irkilen sizsiniz. Burada yabancı olmamasina gelince, bundan son derece memnun olmalisiniz.

-Bu son hafta içinde görüyorum ki biraz daha akıllanmissiniz, degil mi?

- Bu son hafta içinde akıllanan ben degilim. Sadece bu hafta gerçek ortaya çıkmistir, o kadar.

- Hangi gerçek bu hafta ortaya çıkmis? Dinleyin, Praskovya; beni sinirlendirmeye çalışmayın, hemen su dakika durumu açıklamalisiniz. Size samimiyetle soruyorum, hangi gerçek ortaya çıkmistir ve bunu söylemekle neyi kastediyorsunuz?



Bayan Drozdov birden, karsisindakini yenmek amaciyla sonucun ne olacagina aldirmadan, parmagi ile Bayan Lebyatkin'i gösterdi.

- Iste, bütün gerçek orada oturuyor!..

Neseli bir merakla Bayan Drozdov'u izleyen Bayan Lebyatkin, onun parmagi ile kendisini isaret etmesi üzerine katila katila gülmeye ve heyecanla yerinde kipirdanmaya basladi.

Bayan Stavrogin, rengi solmus olarak arkasina yaslandi ve haykirdi.

- Ulu Tanrim! Bunlar hep beraber akillarini mi kaçirdilar?!.. Yüzünün rengi o kadar solmustu ki, salondakiler telfslandilar.

Onun yanina ilk kosan Bay Verkhovensky oldu; ben bile biraz daha yaklastim; sandalyenin yaninda kalmakla beraber, Lisa bile ayaga fırladi; fakat en çok korkan kimse Bayan Drozdov oldu; bacaklarinin agrisina aldirmadan yerinden dogruldu ve aglamakli bir sesle haykirdi.

- Dostum, lütfen beni, aptalligimdan dolayi bagisla!.. Su!.. Birisi biraz su versin ona!..

193Bayan Stavrogin'in bembeyaz dudaklari kipirdadi. Kesin bir dille ve hafif bir sesle:

- Aglamayin, rica ederim, Praskovya, dedi. Beyler lütfen yerlerinize dönün. Su istemem!

Kendisine biraz hfkim olan Bayan Drozdov, söylenmekte devam ediyordu.

- Oh, sevgili dostum, belki de söylememem gerekirdi; fakat, birtakim alçaklarin yagdirdigi mektuplarin etkisi altinda kaldim. Sizi ilgilendiren yazilar olduguna göre, onlari size göndermeliydiler!.. Nihayet, sevgili dostum, benim genç bir kizim var!..

Bayan Stavrogin, irilesmis gözlerle ona bakiyor ve hayretten agzi bir karis açık olarak dinliyordu. Tam o sirada, kösedeki bir kapi sessizce açildi ve Dasha Shatov salona girdi. Hemen durdu ve etrafina bakindi. Heyecanimiza sasirmisti. Kimsenin haber vermedigine göre, Bayan Lebyatkin'i görmemis oldugu belliydi. Dasha'yi önce Bay Verkhovensky gördü. Acele bir hareket yapti, yüzü kızardi ve bilinmeyen bir nedenle yüksek sesle bildirdi. Bayan Shatov!.. Sesi öylesine yüksek çıkmisti ki hepimiz elimizde olmayarak basimizi döndürüp Dasha Shatov'a baktik.

Bayan Lebyatkin:

- Demek Dasha bu! diye haykirdi. Eh, Shatov, dostum, kiz kardesiniz hiç de size benzemiyor! Agabeyim bu kadar güzel bir kizi "köle kiz Dasha" diye adlandirmaya nasil cesaret edebiliyor?

Bayan Stavrogin'e dogru yürümekte olan Dasha, isminin söylenmesi üzerine birden durdu ve Bayan Lebyatkin'e döndü. Gözlerini bu yarim akilli kadina dikerek donmus gibi oldugu yerde kaldı.

Bayan Stavrogin büyük bir sük-netle:

- Oturun, Dasha, dedi. Daha yakinina; tamam. Oturdugunuz yerden bu kadini görebiliyorsunuz. Onu taniyor musunuz? Dasha, hafif bir sesle:

- Onu simdiye kadar hiç görmemistim, dedi. Kisa bir duraklamadan sonra ekledi:

194

- Bay Lebyatkin'in hasta kiz kardesi oldugunu tahmin ederim.

Bayan Lebyatkin heyecanlı bir sesle:

- Her hareketinizden okumus bir hanini oldugunuz belli oldugundan sizinle daha evvel tanismak istemekle beraber, ben de sizi ilk kez görüyorum, dedi. Usagimin sövmesine gelince, sizin gibi sevimli ve okumus genç bir hanimin, onun parasini almasi cidden mümkün olabilir rni? Çok hos, hos, hos bir kiz oldugunuzdan, parayi benden alabilirsiniz!..

Son kelimelerini elini sallayarak söylemisti. Bayan Stavrogin, magrur bir tavirla:

- Söylediklerinden bir anlam çıkarabiliyor musunuz, diye sordu.

- Her seyi anliyorum, Madam.

- Paradan bahsettigini duydunuz, degil mi?

- Tahmin ederim ki, Isviçre'deyken Bay Stavrogin tarafından Bay Lebyatkin'e verilmek üzere gönderilen paradan söz ediyor olmalı.

Bir dakika kadar derin bir sessizlik oldu.

-Nicholas'in kendisi mi sizden böyle bir sey istemisti?

- Üç yüz ruble tutarindaki parayi Bay Lebyatkin'e göndermek istiyordu. Adresini kesin olarak bilmemekle beraber bu sehirde oldugundan emindi. Eger buradaysa parayi Bay Lebyatkin'e vermeme rica etti.

- Fakat paranin ne kadari kaybolmus? Bu kadının söz ettigi kayıp para nedir?

- Isin burasini bilmiyorum, Madam. Ben de, Bay Lebyatkin'in uluorta, herkesin içinde, parasinin tamamini vermemis oldugumu söyledigini duymustum; fakat, ne demek istedigini bilmiyorum. Bana verilen üç yüz rubleydi, ben de ona üç yüz ruble gönderdim.

Bayan Shatov, kendine güvenini yeniden kazanmisti. Ve burada ilave etmeliyim ki, bu kizi uzun müddet sasirtmak mümkün degildi.

195Duygulan her ne olursa olsun, kendisine çıkar bir yol bulmasini bilirdi. Simdi cevaplarini acele etmeden, sakın ve vicdanen suçlu oldugunu belirtilecek bir saskinlik göstermeden veriyordu. O anlatirken Bayan Stavrogin gözlerini bir saniye olsun onun üzerinden ayirmiyordu. Verilen cevaplan bir süre kafasinin içinde

evirip çevirdikten sonra kendinden emin ve kararlı bir sesle konuşmaya başladı. Bütün dikkati ile Dasha'ya bakıyordu.

-Eger, dedi, Nicholas bu arzusunun yerine getirilmesini benden isteyeceğine, sizden istemisse, kendisine özgü nedenleri vardır. Eger bunu benden saklamak istemisse, onun özel işlerine karışmak istemem. Fakat, bu ise sizin karışmanız, içimin rahat etmesi için yeterli bir nedendir. Bunu bilmenizi istiyorum, Dasha, siz her şeyin üstündesiniz. Oysa, görüyorsunuz, dostum, dünyadaki yalanlara ve aldatmalara aklınız ermediginden, temiz kalplilikle de olsa hata yapabiliyorsunuz. Bu hatayı, bazı alçaklarla işbirliği yapmakla islediniz. Bu alçağın yaydığı dedikodu da hatanın değişmez bir tanımlamasıdır. Fakat, onun hakkında gerekli bilgileri öğreneceğim; haklarınızı korumak ilk görevim olduğuna göre, bu konuda sizi koruyacağım. Şimdi bu konuya kapatalım.

Bayan Lebyatkin, birden yerinden doğrularak:

- Sizi görmek için geldiği zaman yapılacak ilk güzel ve doğru davranış, Onu doğruca usaklar kısmına yollamanız olacaktır. Biz burada oturup kahvelerimizi içerken bırakın o usaklarla, sandık üzerinde kfgit oynasın. Ona bir fincan kahve bile gönderebilirsiniz; ama ondan o kadar iğreniyorum ki...

Sözü bittikten sonra basını onurla geriye attı.

Bayan Stavrogin, Bayan Lebyatkin'i dikkatle dinledikten sonra tekrarladı.

- Bu konuyu artık kapatalım. Bay Verkhovensky, lütfen çingiragin ipini çekerek misiniz?

Bay Verkhovensky kendisinden istenileni yaptıktan sonra büyük bir heyecanla ileri doğru bir adım attı. Yüzü kıpkırmızı, kekeleye başladı.

196

-Eger... eger ben... ben de çok iğrenç olan bu öyküyü duydumsa; daha doğrusu, iftirayı doğru duydumsa, bu takdirde... diyebilirim ki... enfin c'est un homme perdu et quelque chose comme un forçat evad,... (kisacasi sonu gelmiş bir adamdır, bir kaçak gibidir...)

Cümlesini bitirmeden yarıda kesti; Bayan Stavrogin, sorgu dolu bakışlarla onu tepeden tırnaga kadar süzdü. Ağır basılı kfhya salona girdi.

Bayan Stavrogin:

-Araba hazırlansın, dedi. Sen Alexey, Bayan Lebyatkin'i evine götürmeye hazırlan. Yolu kendisi tarif edecektir.

- Bay Lebyatkin bir süreden beri bu hanımı bekliyorlar ve beklemekte olduğunun bildirilmesini istediler.

Tek kelime söylemeden sadece dinlemekle yetinen Maurice Drozdov birden atıldı:

- Bu mümkün olamaz, Madam. Eger bu şekilde konuşmamı bağışlarsanız, madam, bir salona kabul edilebilecek karakterde bir insan değildir. O... o... tahammül edilmez bir kimsedir, Madam.

Bayan Stavrogin, kfhya:

- Varsın beklesin, dedi. Kfhya, hemen çekildi.

Bay Verkhovensky, yine kekeleyerek konuşmaya başladı.

- C'est un homme malhonnête et je crois même que c'est un forçat evfde, ou quelque chose dans ce genre... (Ahlaksız bir adamdır o, hatta bir hapisane kaçkını olduğunu sanıyorum...)

Yine kızarak sustu.

Bayan Drozdov, yerinden kalkarken biraz iğrenir bir tavırla:

- Lisa, artık gitme zamanı geldi, dedi.

Birkaç dakika önce, fazla heyecanlı anında kendi kendine bir budala olduğunu söylediği için üzüldüyordu. Dasha'nın konuşmasını dudak kıvrarak dinlemisti. Fakat, beni en çok sasırtan, Dasha'nın gelmesi ile değişen Lisa'nın görünümüydü.

197Gözlerinde, gizlemeye çalışmadığı bir nefret ve iğreni parıltısı vardı.

Bayan Stavrogin, yine o asin sük-netiyle ihtiyaç kadını durdurdu.

- Bir dakika bekleyin, Praskovya, rica ederim, dedi. Lütfen oturur musunuz? Bütün söyleyeceklerimi bitirmek istiyorum ve ayakta durmanız uzun sürebileceğinden bacaklarınız ağrır. Tamam, teşekkür ederim. Kısa bir süre önce kendimi kaybettim ve sizinle biraz kirici konuştum. Özür dilerim ve beni bağışlamanızı rica ederim. Çok aptalca davrandım ve bunu ilk itiraf eden de benim. Ayrıca, her şeyin hakça yapılmasını da severim. Şimdi siz de kendinize hfkim olamadınız, kuskusuz, ve bazı imzasız mektuplardan sözettiniz. Her imzasız mektup değerini bulmalıdır; böyle bir mektubu yazan, altına imzasını atacak kadar kişilige sahip olmadığına göre, mektupların da okunmadan çöp sepetine atılması gerekir. Siz de bu fikirde değilseniz, sizi anlayamıyorum demektir. Her ne olursa olsun, sizin yerinizde olsaydım, o mektupların adını bile ağzıma almazdım. Ellerimi dahi, o pis mektuplarla kirletmek sıkıntısına sokmazdım. Fakat, siz bunu yaptınız. Bununla beraber, mektuplardan önce siz sözettiğinize göre; altı gün önce böyle bir mektup aldığımı söyleyebilirim. O mektubu yazan alçak, "hayatımda önemli bir rol oynayacak" total bir kadından sakınmam gerektiğini ve Nicholas'ın artık çıldirmiş olduğunu bildiriyordu. Evet, o alçağın kullandığı tabir böyleydi, çok iyi hatırlıyorum. Nicholas'ın çok düşmanı olduğunu bildiğimden, derhal düşmanlarından birini buraya çağırttım. Bu kişi onun düşmanları arasındaki en gizli, en kötü ve asagilik düşmanıydı. Onunla yaptığım kısa bir konuşma sonucu, imzasız mektup yazan alçağın kim olduğunu hemen anladım. Eger, siz de, zavallı Praskovya, "benim

yüzümden", bana gönderilmiş olan mektuplar gibi mektuplarla rahatsız edilmissemiz, ki siz "mektup yağmuruna tutuldum" demisiniz, elimde olmadan size sıkıntı verdiğim için önce ben üzülürüm. Size söylemek ve anlatmak istediğim bu kadardı. Su anda hasta ve üzgün olduğunuzu görmekten

198

üzülüyorum. Dahası da var; Bay Drozdov'un çok uygun bir deyişle, içeri "alinamayacağını" söylediği kuskulu kişiyi hemen "kabul" etmek kararını verdim. Özellikle, Lisa'nın burada yapacak bir işi yoktur. Gel, Lisa, yavrum. Seni bir kere daha öpeyim.

Lisa, büyük salonu geçerek Bayan Stavrogin'in önünde durdu. Bayan Stavrogin, onu öptükten sonra kendisinden bir kol boyu kadar uzaklaştırdı ve eliyle Lisa'nın başı üzerine bir haç yapıp onu kut-sadıktan sonra bir kere daha öptü.

- Eh, güle güle, Lisa, dedi.

Sesi ağlayacakmış gibi titriyordu.

- Kaderim ne olursa olsun sizi çok seveceğime inanin. Tanrı sizi korusun. Her zaman Tanrı'ya karşı boynum büküktür.

Daha fazla konuşmak istemekle beraber kendisini tutarak sustu. Lisa, derin düşüncelere dalmış gibi tekrar yerine döndü. Tek kelime dahi söylememisti. Birden yerinden kalkıp annesinin önünde durdu.

Sakin bir sesle:

- Hemen gitmeyeceğim, Anne, dedi. Teyzemin yanında biraz daha kalmak istiyorum.

Lisa'nın sakın sesinde demir gibi bir kararlılık vardı. Bayan Drozdov, çaresizlik içinde ellerini havaya kaldırarak bağırıyordu.

- Tanrı beni korusun! Neler duyuyorum!

Fakat, Lisa cevap vermedi, ısıtmış bile görünmedi. Salonun köşesindeki yerini aldı ve gözlerini boşluktaki bir noktaya dikerek sessizce oturdu.

Bayan Stavrogin'in yüzüne magrur bir zafer anlatımı gelmişti.

- Bay Drozdov, dedi. Sizden büyük bir ricada bulunacağım. Lütfen aşağıdaki adama bir bakiverin ve "içeri alınması" uygun olmasa bile onu buraya getirin.

Bay Drozdov yerlere kadar eğilerek selam verdikten sonra salondan çıktı. Bir dakika sonra Bay Lebyatkin'le beraber döndü.

\*\*\*

199Yüzbaşı Lebyatkin'in görünüşünden daha önce de söz ettiğimi hatırlıyorum. Uzun boylu, karmakarışık saçlı, kırmızı ve biraz sarkık yanaklı; basının her hareketinde titreyen gerdanlı; bazen kurnaz bakışlı, küçük, kanlı gözlü; biyikli, favorileri uzun; etli gırtlak kemigi biraz fazlaca çıkık; kırk yaşlarında, iriyari ve tüm görünüşü çekici olmayan bir adamdı. Fakat, görünüşünde en çok göze çarpan, kuyruklu ceket ve temiz, beyaz keten gömleği idi. Bay Verkhovensky, Liputin'in giyimini eleştirdiği bir gün, Liputin: 'Temiz gömlek giydikleri halde çirkin görünüşü olan adamlar da vardır' demisti. Yüzbaşının bir çift de siyah eldiveni vardı; eldivenin sağ tekni elinde tutuyor, sol tekni ise, kocaman etli eline zorla geçirmiş ve eldiven eline küçük geldiginden düğmesini ilikleye-memisti. Sol elinde ise, bugün ilk defa giydiği belli, yepyeni silindirik bir sapka vardı. Dün Shatov'a bagira bagira söylediği "ask-ceketi" nin gerçek olduğu anlaşıyordu. Bütün bunların, yani kuyruklu ceket ve beyaz keten gömlek (sonradan öğrendim), bazı gizli nedenlerle, Liputin tarafından tavsiye edilmisti. Hiç kusu yok ki, buraya gelisi, (kiralık arabayla gelmişti) baskasının yardımı ve kiskirtması ile olmuştü; yalnız basına imkânı yok akıl edemezdi; kilisenin önündeki olaydan hemen haberdar edildiğini bile kabul etsek, kırk beş dakika içinde, böyle giyinip kusanıp, buraya gelmeye karar vermesi pek kolay değildi. Sarhos olmamakla beraber, üzerinde, günlerce içtikten sonra yavaş yavaş kendine gelen bir kimsenin, tembel ve bulanık havası vardı. Bana öyle geliyordu ki, eğer biri çıkıp da omzuna bir ya da iki kere parmağı ile dokunacak olsa, hemen sizacak kadar sarhos olabilirdi.

Büyük salona kosarak dalmak üzereyken ayağı kapının önündeki haliye takıldı. Bayan Lebyatkin, gülmekten neredeyse katılmak üzereydi. Yüzbaşı, öfkeli bakışlarla, kadına onu yiyecekmiş gibi baktıktan sonra, çabuk adımlarla Bayan Stavrogin'e doğru yürüdü.

Yüksek bir sesle böğürürcesine:

- Geldim, Madam, dedi.

Bayan Stavrogin, koltuğunda doğrularak:

200

- Söyle oturmak lütfunda bulunur musunuz, lütfen, su sandalyeye, dedi. Sizi oradan da duyabilirim ve yüzünüzü daha iyi görebilirim.

Yüzbaşı, bön bön önüne bakarak durdu; fakat, geriye döndü ve kapının hemen yanında kendisine gösterilen sandalyeye oturdu. Yüzünden, kendine güvensizliği ve aynı zamanda, küstahlığı ve devamlı öfkesi belli oluyordu. Büyük bir panik içinde olduğu da açıktı; fakat, gururu da incinmişti; korkaklığına rağmen, gururunun bazen küstahça hareketlerde bulunmasına neden olabileceği de açık olarak görülebilirdi. Kaba vücudunun her hareketinden korkar bir hali vardı. Su bir gerçek olarak bilinir ki, olaganüstü bir rastlantı ile kendilerini sosyetenin içinde bulan böyle centilmenlerin en büyük dertleri elleridir ve onları nereye koyacaklarını

bilmezler. Yüzbası, sapkasi bir elinde, eldivenleri diğer elinde, aptal bakışları Bayan Stavrogin'in sert yüzünde olduğu halde sandalyesinde kimildamadan oturuyordu. Kusku yok ki, etrafına bakınmak istiyor; fakat, simdilik bu gücü kendisinde bulamıyordu. Onun kiligini eğlenceli bulan Bayan Lebyatkin yine bir kahkaha tufanına tutulmuştu; ama, Lebyatkin'in ona bakacak cesareti yoktu. Bayan Stavrogin, onu bu şekilde uzun bir süre, belki tam bir dakika, acımadan oturttu ve devamlı olarak bastan aşağı süzüp durdu.

Bayan Stavrogin, ölçülü ve etkili bir sesle konuşmaya başladı.

- Her şeyden önce, efendim, adınızı bize bağışlar mısınız? Yüzbası:

- Yüzbası Lebyatkin, Madam, diye gürledi. Buraya geldim, Madam...

Sandalyesinde huzursuzca kipirdandi.

Bayan Stavrogin elinin bir isareti ile onu susturduktan sonra:

- İzin verin! dedi. Bu kadar ilgimi çeken bu zavallı yaratık, gerçekten kız kardeşiniz mi?

- Evet, Madam, kız kardeşimdir. Evden gizlice kaçmayı başarmış ve şimdi de...

201Birden kızırdı ve sustu.

Ne söyleyeceğini iyice sasırmıştı; fakat, konuşmasına devam etmek istedi.

- Beni yanlış anlamayın, Madam. Onun öz karesi olan ben, böyle lekelenmesine... yani, böyle bir durumda, böyle bir durumda demek değildir..bir bakıma ona yararı olmayan... Onun itibarı... son zamanlarda...

Birden sustu.

Bayan Stavrogin basını kaldırdı.

- Efendim!...

Lebyatkin, birden parmağını alnının ortasına vurarak:

- Yani, bu durumda demek istedim, dedi. Kısa bir sessizlik oldu.

Bayan Stavrogin tereddütle sordu:

- Uzun zamandan beri mi böyle?

- Madam, kilisenin kapısında Rus töresine göre, gösterdiğiniz iyilik için size kardeşçe tesekküre geldim...

- Kardeşçe mi?

- Yani kardeşçe demek istemedim; ama, sadece kız kardeşimin ağabeyi olduğumdan ötürü, Madam ve inanın bana, Madam...

Yine yüzü kıpkırmızı olmuş ve çabuk çabuk konuşmaya başlamıştı.

-... kabul salonunuza geldiğim zaman, ilk gördüğüm kadar görgüsüz değilim. Kız kardeşim ve ben, Madam, bu salonun lüksünün içinde çok küçük kalıyoruz. Ve ayrıca, Madam, benim hakkımda çok haksız söylentiler çıkaran çok düşmanım var, korkarım. Fakat itibarıma aldım. Lebyatkin, Madam, gururludur, ve... ve ben... size tesekkür için geldim.. iste paranız, Madam!...

Böyle söyleyerek cebinden bir cüzdan çıkardı. Cüzdandan çekip aldığı bir deste kâğıt parayı elleri titreyerek, asiri bir sabırsızlıkla saymaya başladı. Bir şeyi çok acele olarak açıklamak arzusu bel-

202

liydi, aslında açıklaması da gerekiyordu; fakat büyük olasılıkla, parayla oynamasının kendisine aptalca bir görünüm verdiğini sezinlemiş olmalı ki, hareketlerinin kontrolünü tamamen kaybetti; parayı bir türlü sayamıyordu; parmakları birbirine dolanıyordu ve sanki onu büsbütün rezil etmek istemiş gibi yeşil sırtlı paralardan biri parmaklarının arasından kaydı ve havada zikzaklar çizerek halının üstüne düştü.

- Yirmi ruble, madam!...

Sonra, yüzü sikiğinden ter içinde yerinden fırladı; yere düşen parayı görünce, almak için eğildi; fakat, her ne nedense utanarak parayı almaktan vazgeçti ve elini belirsiz bir anlamla salladı.

- Usaklarınız için, Madam... onu yerden alan usagınız için... bırakın Bayan Lebyatkin'i hatırlasınlar!...

Bayan Stavrogin biraz sasırmış olarak aceleyle:

- Korkarım ki böyle bir şeyi izin veremem, dedi.

- Bu takdirde...

Eğilerek parayı yerden aldı. Rengi kıpkırmızı olmuştu. Birden Bayan Stavrogin'e yürüdü ve saydığı parayı uzattı.

Bayan Stavrogin, gözle görünür bir endişeyle yerinde doğruldu.

- Bunun anlamı nedir, efendim?! diye haykırdı.

Bay Drozdov, Bay Verkhovensky ve ben ileri doğru bir adım attık.

Yüzbası heyecanla haykırdı.

- Korkmayın, korkmayın; Deli değilim, şüphesiz ki deli değilim.

- Evet, efendim, siz delisiniz!..

-Madam, düşündüğünüz gibi değil! Kuskusuz, hayat zincirinin basit bir halkasıyım... Konagınız zengin olarak döşenmiş; fakat, Meçhul Mary'nin evi böyle değildir, kız kardeşimin evi, Madam, kız kardeşim, Lebyatkin; fakat, simdilik ona meçhul Mary diyeceğiz, simdilik, Madam, simdilik, anlarsınız ya! Tanrı bile buna razı ol-  
203mazdı! Madam, ona on ruble verdiniz ve o da bunu aldı; fakat, bu para tarafınızdan verildi diye aldı, Madam! Bunu anlıyor musunuz, Madam? Bu meçhul Mary, dünyada kimseden para alamaz; çünkü, aldığı takdirde, General Yermolov'un gözleri önünde, Kafkasya savaşında şehit düşen dedesinin kemikleri sizler;

fakat sizden, Madam, sizden her şeyi alır. Fakat bir eliyle alır, diğer eliyle size yirmi ruble uzatır... Evet, Madam, yirmi... bu parayı, sizin de üye olduğunuz Petersburg'daki Yardım Sevenler Kurumu'na bağışlar, Madam. Siz, kendiniz, Moskova Gazetesi'nde yayımladığınız gibi, Madam, bu kuruma yardım edenleri üye kaydetmek için bir defter tutuyorsunuz, Madam, bu kuruma herkesin yardımında bulunabileceğini... Yüzbasi "kelime bulma güçlüğü" çektiğinden birden sustu; sanki güç bir başarı kazanmış gibi derin derin soluyordu. Yardım Sevenler Kurumu hakkında söylediklerini olasılıkla önceden hazırlamıştı; belki de Liputin'in yardımıyla kararlaştırılmıştı. Eskisinden daha fazla terliyordu; ter taneleri sakaklarından süzülüyordu. Bayan Stavrogin, onu çok yakından dikkatle inceliyordu.

Sert bir sesle:

- Kayıt defterim, dedi. Asagıda, kapıcının odasında durur. Eğer, yardım için kaydolmak istiyorsanız, ona basvurabilirsiniz. Bu bakımdan paranızı burnumun ucunda sallamaktan vazgeçin ve derhal cebinize sokun. Tesekkür ederim. Yine yerinize oturmanızı da istemeliyim sizden. Tesekkür ederim. Kız kardeşiniz böylesine zenginken onu fakir sanıp para verdiğim için özür dilerim, efendim. Fakat, bir şey var ki anlayamadım, efendim. Kız kardeşiniz neden sadece benden para alabilir de baskasından alamaz? Bu konuda o kadar ısrar ettiniz ki, bunu açıklamanızı özellikle rica etmeliyim.

Yüzbasi:

- Madam, bu sadece mezara kadar sürüklenebilecek bir sirdir!... diye cevap verdi.

Bayan Stavrogin biraz sasırmıştı, ama yine de sormaktan kendini alamadı.

204

- Fakat neden?

- Madam, madam!...

Sag elini kalbinin üstüne bastırıp, gözlerini bir noktaya dikerek, basını önüne eğdi ve sustu. Bayan Stavrogin, gözlerini ondan ayırmadan bekledi.

Lebyatkin birden:

-Madam, diye gürledi. Size bir soru sormama izin verir misiniz? Sadece bir soru; samimi, açık, Rus töresine göre, kalpten gelen bir soru?

- Buyurun.

- Hayatinızda hiç istirap çektiniz mi, Madam?

- Zannedersem, birinin size acı çektiğini ya da çektirmekte olduğunu ima etmek istiyorsunuz.

Yüzbasi Lebyatkin yine yerinden fırladı ve belki de farkında olmadan göğsünü yumruklamaya başladı.

-Madam, madam! diye haykırdı. Su kalbimde o kadar çok şey var ki, Tanrı kati, Mahser gününde açıldığı zaman Tanrı bile sasıracak!...

- Çok kesin olarak konuştunuz, değil mi?

- Madam, belki biraz sinirli bir şekilde konusmuş olabilirim...

-Merak etmeyin, efendim. Sizi ne zaman susturmak gerektiğini bilirim.

- Bir soru daha sorabilir miyim, Madam?

- Kelimenin tam anlamı ile.

-İnsan sadece ruhunun soyluluğundan ölebilir mi?

- Korkarım ki cevap veremeyeceğim. Kendi kendime bu soruyu hiç sormadım.

- Bilmiyorsunuz! Kendi kendinize bu soruyu hiç sormadınız! Sözünün burasında hararetle haykırdı:

-Mademki böyle. "Sakin ol, ümitsiz kalp!"

205Sonra, yumruğunu siddetle göğsüne indirdi.

Yine salonda dolasmaya başladı. Bu insanların karakteristik özellikleri, kendi arzularını kontrol etmekten yoksun olmalarıdır; bunun aksine, ateslendikleri an, içlerinin bütün çirkinliklerini dökebilmek için, önüne geçemedikleri bir arzu duyarlar. Kendisini yabancı bir ortamda bulan bu insanlar, önce çekingen olarak başlar; fakat, biraz göz yumulduğu zaman hemen küstahlaşır. Yüzbasi şimdi cosmustu. Salonda doluyor; kollarını sallıyor; sorulan sorulara kulak asmıyor; çabuk çabuk kendinden söz ediyor; bazen acelesinden dili doluyor ve bir cümleyi tamamlamadan başka bir cümleye baslıyordu. Tamamen içkisiz olmadığı çok doğrudu. Lisa da salondaydı... Lisa'nın varlığından saskına dönmüş olabilirdi; bununla beraber, basını çevirip bir kere bile ona bakmamıştı. Ama, bu sadece benim tanımlamam olabilir. Her neyse, Bayan Stavrogin bile, içindeki öfkeyi ve ıgrentiyi bastırıp onu dinliyordu; belki bunun bence bilinmeyen bir nedeni olabilirdi. Bayan Drozdov, görünüme göre isin aslini anlamamış olduğundan, zangir zangir titriyordu. Bay Verkhovensky de titriyordu; ama, onun titremesi her şeyi çok fazlasıyla anlamasından ötürüydü. Bay Drozdov, her an, herkesin yardımına kosacakmış gibi tetikte bekliyordu. Lisa'nın rengi kül gibi olmuştü. Hayretten iri iri açılmış gözlerini insan azmanı gibi odada dolayan yüzbasıdan ayıramıyordu. Shatov, kimildamadan oturuyordu; fakat her şeyden ilginç olan, Bayan Lebyatkin'in gülmekten vazgeçmekle kalmayıp son derece üzgün oturmasıydı. Sag kolunu masaya dayamış, üzgün bakışlarını, durmadan konuşan ağabeyinden ayırmıyordu. Yalnız, Dasha sakin görünüyordu.

Bayan Stavrogin nihayet öfkelenerek:

- Bunların tümü anlamsız saçmalıklar, dedi. Soruma cevap vermediniz... Neden? Cevap bekliyorum.

Yüzbaşı göz kırparak söylenenleri tekrarladi.

- Cevap vermedim... Neden? Cevabimi bekliyorsunuz... Neden? Su küçük "neden" kelimesi, insanların yaratıldıkları günden bu yana, tüm evreni kaplamıştır, Madam, ve yaratıklar, yaratıcı-

206

larına her gün haykırırlar: "Neden?" Yedi bin yıldan beri de cevap alamamışlardır. Sadece yüzbaşı Lebyatkin'den mi cevap bekliyorsunuz, Madam? Bu haksızlık olmaz mı, Madam?

Bayan Stavrogin, öfkelenmiş, sabri kalmamıştı.

-Hepsi saçma ve demek istediğim de sadece bu değil, dedi. Siz ders vermeye kalkıyorsunuz. Ve ayrıca, efendim, çok fazla gösteris yapıyorsunuz, bu davranışınızın, biraz küstahlık olduğunu düşünüyorum.

Yüzbaşı, kendisine söylenenleri hiç duymamış gibi devam etti:

- Madam, bana Ernest denmesinden memnun olabiliydim ve bununla beraber, hayatıma, doğustan takma Ignatus adıyla devam etmek zorundayım... Neden böyle olduğunu tahmin edersiniz? Prens de Monbart diye çağrılmak isterdim ve bununla beraber, sadece Lebyatkin'im, Rusça deyişle "Lebed" yani, kugu kusu. Şimdi soruyorum, Neden? Ben bir sairim, Madam, doğustan bir sair ve bir yayımcıdan bin ruble alabiliydim; oysa, bir domuz yuvasında yaşamaya zorlanıyorum... Neden? Neden? Madam, Rusya bence, doğanın bir alayından başka bir şey değildir... başka hiçbir şey değil? ,

- Daha kesin bir şey söylemeyi tamamen reddediyorsunuz, ha?

- Size siirlerimden, Hamamböceği siirini okuyabilirim, Madam.

- Ne...Neee?

-Madam, deli değilim! Bir gün delireceğim, bir gün gerçekten delireceğim; fakat, henüz delirmediğim. Madam, bir arkadaşım, çok soylu bir kişi, Hamamböceği adı altında, Krylov, manzum bir eser yazmıştı... okuyabilir miyim?

- Krylov'un manzum bir eserini mi okumak istiyorsunuz?

- Hayır, Madam, Krylov'un manzum bir eserini okumak istemiyorum; fakat benim manzum eserim, benim olan manzum eser,

207benim kendi çalışmam!... Lütfen Madam, inanın bana... yani, sizi gücendirmek istemiyorum... Çünkü, ben, Milli Eğitim Bakanlığı'na, küçük çocuklar için Yaz Bahçelerine heykeli dikilen, Rusya'nın meshur manzum yazar Krylov'u tanımayacak kadar cahil ve görgüsüz bir kişi değilim. Cevabımı siirin son satırlarında atesten bir mektup olarak bulacaksınız!...

- Pek fîf, manzum eserinizi okuyun.

"Bir Hamamböceği yasardı ormanda, Zeki ve yaslı bir Hamamböceği, Daldı bir gün bir bardaga, Yamyam sineklerin dolu olduğu."

Bayan Stavrogin haykırdı.

- Güzel Tanrım, bütün bunların anlamı nedir?

Yüzbaşı, okumakta olduğu bir eserin yarıda kesilmesinden sinirlenen bir sanatçı gibi, ellerini, kollarını sabırsızlıkla sallayarak aceleyle açıklamaya koyuldu.

-Demek istediğim, yazın bardağın içine giren sinekler yamyam kesilirler; aptal olan bir kişi bile bunu anlar. Lütfen, Madam, sözümü kesmeyin. Kesmeyin. Göreceksiniz... göreceksiniz...

Sonra ellerini kollarını sallayarak devam etti:

"Yeteri kadar yer vardı, hamamböceğinin istediği,

Tüm sinekler öfkeyle homurdandı!...

Çok dolu bardağımız! hareketlerimiz,

Oh, Jüpiter, daha serbest yere gösterir ihtiyaç,

Fakat onlar böyle tartışa dursun

Oraya yakın olan Nikifor,

Yaslı ve zeki ve beli bükülmüş ve solgun...

208

Yüzbaşı siiri bitirdikten sonra konuşmasına devam etti:

- Korkarım ki tamamen bitiremedim; fakat, bos verin, birkaç kelimeyle açıklayabilirim. Nikifor bardağı alır ve bardağın içinde olagelen bağırsıkları duymadan, bardağı çöpe bosaltır, sinekler, Hamamböceği ve her şeyi; çoktan yapması gereken bir işti bu. Fakat, kusura bakmayın, Madam, Hamamböceği agzını bile açmamış ! S oramıza cevap da budur.

Birden zafer edasıyla haykırdı.

- Neden? Hamamböceği sıkıyet etmez. Nikifor'a gelince, doğayı temsil ediyor.

Sözlerini tamamladıktan sonra, odada çabuk çabuk dolasmaya başladı.

Bayan Stavrogin son derece öfkelenmişti.

- Ve size sorabilir miyim, efendim, Bay Stavrogin'in size göndermiş olduğu ve eksik almış olduğunuzu söyleyerek evimden birini suçladığınız para meselesi ne olacak?

Lebyatkin, sağ elini acıklı bir tavırla kaldırarak:

- İftira! diye böğürdü. Hayir, efendim, kötü bir iftira! Madam, bir erkegi, gerçegi açıklamaktansa aile adinin lekelenmesine razı olmaya zorlayan nedenler vardır. Madam, Lebyatkin, söylememesi gereken hiçbir şeyi söylemez!....

Sasirmis gibi görünüyordu; heyecanlıydı; kendisini önemli sayıyordu. Hayalinde bile göremeyecegi kadar önemli sayıyordu kendisini. Sanki, birini tahkir ediyormus, ona kötü bir oyun oy-nuyormus ve gücünü gösteriyormus gibi bir hali vardı.

Bayan Stavrogin:

- Lütfen çingiragin ipini çekin, Bay Verkhovensky, dedi. Lebyatkin, iğrenç bir tavırla göz kirparak:

- Lebyatkin kurnazdır, Madam, dedi. Kurnazdır; fakat, onun da Asil'in topugu gibi topugu vardır. Onun da arzularinin bir kاپisi vardır! Ve bu kapılar, Madam, eskidir, Denis Davydov'un sarkilarında söylediği gibi savastan asinmis kapılardır. Ve Madam,

209İnsan bu kapidan girdi mi, bakarsiniz, çok güzel bir mektup yazar, gönderir; ama sonra pisman olur; bu mektubu geri çevirmek için ömrü boyunca gözyasi döker, bütün acisi bu güzel mektubun yok edilmesidir. Ama, kus uçmstur ve onu, kuyrugundan bile yakalayamazsiniz !... İste bu kapılarda, Madam, su Lebyatkin, serefli bir genç kız için bazı şeyler söylemiştir ve dedikodu severler de bundan yararlanmışlardır. Fakat Madam, Lebyatkin alaycidir. Açlıktan kıvranan kurt, onu saklandığı yerden kolluyor ve sonu bekliyor; Lebyatkin, söylememesi gereken hiçbir şey söylemeyecektir. Bekleyenler Lebyatkin'in ne kadar alayci olduğunu anlayacaklardır. Fakat yeter... Ah, yeter! Madam, olaganüstü konaginiz çok serefli bir adama ait olabilir; fakat, hamamböcegi sıkıfette bulunmayacaktır. Bunu kaydedin Madam ve onun büyük ruhunu takdir edin, Madam!

Bu anda, usaklar odasının çingiraginın sesi duyuldu ve kısa bir sürede Kfhya, Bay Verkhovensky'nin çağrisına biraz geç de olsa cevap verdi. Agir basli kfhya, olaganüstü heyecanlıydı.

Bayan Stavrogin'in sorgu dolu bakislarini:

-Bay Stavrogin, henüz geldiler buraya ve çıkmak üzereler, diye cevaplandirdi.

Bayan Stavrogin'i özellikle bu durumda hatirlanin; önce sarardi; fakat sonra gözlerinden ates püskürdü. Olaganüstü bir kararla koltugunda dogruldu. Aslında herkes sasirmisti. O ay içinde gelmesi beklenen Stavrogin'in aniden gelmesi sadece garip degil, tam bu konusmalar anında gelmesi beklenmedik bir olaydı. Hatta, yüzbasi bile, agzi bir karis açık olduğu halde kapiya, yüzünde aptal, bir ifadeyle bakakalmisti.

Kısa bir süre sonra, salonun yanındaki odadan gelen ayak seslerini duyduk; ayak sesleri seri olarak yaklasmaktaydı. Birinin kostugu sanilabilirdi. Birden salona, Bay Stavroginin yerine, kimsenin tanimadigi genç bir adam daldi.

\*\*\*

210

İzin verirsenez, birden tam aramızda ortaya çıkan bu kimseyi birkaç sözle anlatmaya çalışacağım.

Yirmi yedi yaslarında, biraz normalden uzun boylu, oldukça uzun, seyrek sarı saçlı; ancak çok dikkatle bakıldığı zaman seçilebilen sarkik biyikli ve sakallı, genç bir adamdı. Modaya göre giyimli olmakla beraber iyi bir giyimi yoktu; ilk bakista biraz düşük omuzlu ve beceriksiz görünüyordu; ama hiç de böyle degildi; hareketleri çok serbestti. Bir bakima garip görünüyordu; böyle olmakla beraber, daha sonra, tavirlarının son derece kibar ve konusmalarinin daima yerinde olduğunu anladik.

Çirkin olduğunu kimse söyleyemezdi; ama, yüzünü kimse begenmedi. Dolikosefal ve yanlari düz kafasi vardı; öyleki, yüzünü sipsivri gösteriyordu. Alni yüksek ve dardi; fakat, kemikleri iri degildi; gözleri keskin bakisli, burnu küçük ve sivri, dudaklari uzun ve inceydi. Biraz hasta gibi görünüyordu; ama, bu sadece görünüsündeydi. Yanaklarinin üzerinde kirisikliklar vardı; elmacik kemikleri biraz çikik olduğundan, hastalıktan henüz kalkmis bir insani andiriyordu. Bununla beraber, sagligi yerindeydi ve hayatında hiç hasta olmamis görünüyordu.

Yürüyüşü ve hareketleri çabuk çabuk olmakla beraber, acelesi yoktu. Onu hiçbir şey sasirtmaz görünüyordu; her türlü kosul altında ve ortamda daima aynı kalirdi. Son derece kendini begenmis bir insandı; ama, bunun farkında bile degildi.

Çabuk ve aceleyle konusurdu; fakat, aynı zamanda, güvenle ve kelime bulmakla zorluk çekmeden konusurdu. Acelecı görünüsüne karsin, düşünceleri karisik degildi... ve özellikle göze çarpardi. Konusmasi çok iyi anlasilir, kelimeler agzından fdetane tane çıkardi. Daima seçkin kelimelerle konusurdu. Böyle konusmasından hoslanirdiniz; ama, daha sonra, daima hazır söz dizisinden tiksindir ve ondan nefret ederiniz. Dilinin, bir bakima, garip bir sekilde ince ve uzun, anormal kırmızı ve daima harekete hazır olduğunu düşünmemek elinizden gelmezdi.

211İste bu genç adam uçar adimlarla salona dalmisti. Dürüst olarak söylemem gerekirse, daha küçük odadayken konusmaya başladığına ve salona konusarak girdigine hflf inanirim. Göz açıp kapayincaya kadar kısa bir zamanda Bayan Stavrogin'in karsisine dikildi.

Kelimeleri takir takir sıralamaya basladi.

- ... Düşünün bir kere, Bayan Stavrogin, hiç değilse on bes dakikadan beri burada olduğunu düşünerek geldim... bir buçuk saat önce gelmişti... Kirilov'larda ona rastlamıştım... yarım saat önce doğruca buraya geleceğini söyleyerek benden ayrıldı. On bes dakika sonra, benim de gelmemi istedi...

Bayan Stavrogin sordu:

- Fakat, size buraya gelmenizi kim söyledi? Kim?

- A... tabii ki Bay Stavrogin! Ulu Tanrım! Yoksa geldiğini şimdi mi duyduğunuzu ima ediyorsunuz? Fakat, her ne olursa olsun bavullarının çoktan buraya gelmiş olması gerekirdi! Yani, size haber vermediler mi demek istiyorsunuz?!.. Eh, su halde size haberi ilk veren ben oldum. Şüphesiz, onu aramak üzere birini gönderebilirdik; ama, her an gelebilir ve haddim olmayarak söyleyebilirim ki, kendisine en uygun zamanda gelecektir, tabii yanılmıyorsam.

Sözünün burasında bakışlarını salonda dolastırdı ve özellikle Yüzbaşı'nın üstünde durdu.

- Ah, Bayan Drozdov, sizinle karşılaşmak ne büyük bir şeref! Nasilsiniz?

Neseli neseli gülümseyen Lisa'yla tokalaşmak üzere o tarafa doğru yürüdü.

- Ve görüyorum ki anneniz "profesörü" nı unutmamış. Umarım ki, profesöre İsviçre'de olduğu gibi kızmıyordur, öyle değil mi? Bacak ağrılarınız nasıl, muhterem hanımefendi? İsviçreli doktorlarınızın tavsiye ettikleri gibi, kendi ülkenizin havası romatizmam/a iyi geldi mi? Pardon? Sıcak su banyosu mu? Evet, ilicaların bacaklarınıza iyi geleceğini tahmin ederim. Fakat, sevgili Bayan Stavrogin...

212

Tekrar Bayan Stavrogin'e dönmüştü.

-.... Sizi Avrupa'da göremediğim ve saygılarımı kisisel olarak bildiremediğim için çok üzgünüm. Ayrıca, size anlatacaklarım o kadar çoktu ki... Burada oturan bizim ihtiyara mektup yazmıştım; her zamanki gibi yine...

Bay Verkhovensky birden uyusukluktan kurtularak haykırdı.

-Peter!...

Sonra ellerini kollarını sallayarak, heyecanla oğluna doğru koştu.

□-Pierre, mon enfant (Piyer, yavrum), seni tanımadım!

Gözlerinden yaşlar bosanarak Peter'e sarıldı.

Peter, kendisini babasının kollarından kurtarmaya çalışarak mirıldandı:

- Haydi, haydi, çocuklaşmayın, çocuk olmayın!... Asiri hareketlerde bulunmayın, lütfen. Yeter, yeter artık. Lütfen, lütfen...

- Size hiçbir zaman iyi bir baba olamadım... hiçbir zaman!...

- Pekfıf, bu kadarı yeter. Bu konuyu daha sonra konuşuruz. Çocuk gibi davranacağınızı biliyordum. Haydi, kendinize gelin, lütfen.

-Fakat sizi on yıldan beri görmedim!...

- Su halde, duygusal gösteriler için çok az neden var demektir.

-Mon enfant! (yavrum!)

- Pekfıf, beni sevdiğinizi biliyorum, peder bey. Size inaniyorum. Lütfen, ellerinizi çekin. Burada bulunanları rahatsız ettiğinizi görmüyor musunuz? Ah, nihayet Stavrogin geldi! Bana bakın, peder bey, kendinize gelin!...

Nicholas Stavrogin salona girmisti. Sessizce gelmiş, salonun kapısında kısa bir süre durarak, durgun bakışlarla salondakileri süzmüştü.

Onu dört yıl önce, ilk defa gördüğümde sasırdığım gibi, şimdi de sasırmıştım. Onu hiç unutmamıştım; yüzlerce defa görmüş bile

213olsanız, her gördüğünde yeni yönünü fark ettiğiniz yüzler vardır. Görünüşe göre, dört yıl önceki aynı adamdı; her zamanki gibi alımlıydı. İnsanın üzerinde kuvvetli etki yapıyordu; hemen hemen eskisi kadar gençti; salona her zamanki gibi kurumlu bir tavırla girmisti. Hafif tebessümü yine oksayıcı ve güven vericiydi; bakışları yine sert, düşünceli ve oldukça dalgındı. Kısacası, sanki aramızdan dün ayrılmış gibiydi. Fakat, bir şey beni çok etkiledi; gerçi eskiden yakışıklı sayılırdı; yüzü, sosyete hanımlarından bazı keskin dilli olanların söylediği gibi "bir maske" gibiydi. Ama şimdi... şimdi, neden olduğunu bilmiyorum, ilk bakışta bana çok yakışıklı gibi geldi; öyleki, yüzünün bir maske gibi olduğunu söylemek mümkün olamazdı. Acaba, yüzünün eskisine göre daha soluk ve biraz daha zayıflamış olmasından ötürü müydü? Yoksa, gözlerinde yepyeni bir düşüncenin parlamasından ötürü müydü?

Bayan Stavrogin, koltuğunda iyice doğrularak eliyle sabırsız bir hareket yapıp, Nicholas'ı durdurdu.

-Nicholas, bir dakika dur!...

Bu el hareketi ile haykirisin hemen pesinden gelen müthiş soruyu daha iyi anlayabilmek için; böyle bir soruyu ben bile Bayan Stavrogin'den bekleyemezdim! Okuyuculardan, Bayan Stavrogin'in ne yaradılıştan bir insan olduğunu, bazı durumlardaki atılganlığını hatırlamalarını rica ederim. Aynı zamanda, okuyucuların, Bayan Stavrogin'in çok mantıklı, pratik zekfıf, hiçbir şeyin karşısında gerilemeyen bir kişiliği olduğunu dikkate almaları da gerekmektedir. Nihayet, bu dakikanın onun için gerçekten önemli olduğu bilinmez bir güçle, tüm hayatın gerçeğinin aniden bu dakikaya yüklendiği de dikkate alınmalıdır. Bir de, biraz önce Bayan Drozdov'a, aldığını söylediği ve başka bir bilgi vermediği kimliği bilinmeyen mektubu da hatırlatmak isterim; okuyucular



Bayan Stavrogin'in o anda ogluna sordugu korkunç sorunun nedeninin belki bu mektupta sakli oldugunu da düşünmelidir.

Bayan Stavrogin, meydan okuyan bir ses tonuyla:

214

- Nicholas, diye tekrarladi. Bana derhal söylemeni rica ediyorum; yerinden kimildamadan surada oturan... surada... su zavalli sakat, ona iyice bak!... Onun... kanunen karin oldugu dogru mu?

O dakikayi çok iyi hatirliyorum; gözünü dahi kirpmadan devamlı olarak annesine bakti; yüzünün anlami biraz olsun degismemisti. Sonunda agir agir gülümsedi; gülümseyisinde büyük bir hosgörü vardı ve cevap olarak tek kelime söylemeden, yavaşça annesinin yanına gitti, elini tutup saygılı bir tavırla dudaklarına kaldirdi ve öptü. Annesinin üzerinde öyle güçlü, yenilmez bir etkisi vardı ki, o dakikada annesi bile elini çekmek cesaretini gösteremedi. Sadece ona bakmakla yetindi. Durusunda, bir dakika bile, bilmezlige dayanamayacak bir anlam vardı.

Fakat, Nicholas hflf susuyordu. Annesinin elini öptükten sonra, yine acele etmeden salondakileri gözden geçirdi ve dogruca Bayan Lebyatkin'in yanına gitti. Belirli anlarda insanların yüz anlamlarım yeterli olarak tarif etmek mümkün degildir. Örneğin, Bayan Lebyatkin'in, panige kapılarak donup kaldigini, sanki ona yalvarıyor-mus gibi ellerini kavusturdugunu hatirlarım; aynı zamanda, gözlerindeki delice sevinci, yüzünü allak bullak eden bir çesit sevinci... insanın dayanması güç olan bir çesit sevinci, net olarak hatirlarım. Belki de gözlerinde hem dehset ve hem de sevinç anlami vardı; fakat, aceleyle Bayan Lebyatkin'in yanına gittigimi (hemen hemen tam yanında duruyordum), çünkü, onun bayilacagini düşündüğümü de hatirlarım.

Stavrogin, gözleri olaganüstü bir sefkatle dolu olarak Bayan Lebyatkin'e bakti ve oksayici, yumusak bir sesle:

- Buraya gelmemeliydiniz, dedi.

Genç kadının önünde saygılı bir tavırla duruyor ve her hareketi ona karsi duyduğu saygiyi belli ediyordu.

Zavalli kadın, solugu tikaniyormus gibi kisik bir sesle mirildandi:

-Fakat, su anda, bu... burada diz çekebilir miyim?

Stavrogin:

215- Hayir, böyle bir sey yapamazsiniz, diye cevap verdi ve genç kadına ilik bir tebessümle bakti. Genç kadın, onun bu bakisi üzerine neselenerek kakhahalarla gülmeye basladi.

Stavrogin, yine yumusak ve saygılı sesiyle, sanki bir çocuğu yola getirmek istiyormus gibi devam etti:

- Hatirlamalısınız ki, siz genç bir kizsiniz ve her ne kadar sevgili bir dostunuzsam da, size tamamen yabancıyım, kocanız, babanız ya da nisanliniz degilim. Kolunuzu lütfen bana verin ve gidelim; size arabanıza kadar eslik edeceğim ve izin verirsanız, sizi evinize götüreceğim.

Bayan Lebyatkin, dikkatlice onu dinledi ve sanki ne yapması gerektiğini bilmiyormus gibi gözlerini yere çevirdi. Sonra içini çekerek elini Stavrogin'e uzatti.

- Gidelim, dedi.

Fakat tam bu sırada küçük bir kaza oldu. Biraz dikkatsizce dönmüş olacak ki diğerinden biraz daha kısa olan sakat ayagina basti ve yanlamasına koltuğun üzerine düştü. Koltuk olmasaydı, yere düşeceği muhakkakti. Stavrogin, derhal genç kadını tuttu ve ona yardım etti. Sonra, sikica kolundan tutup büyük bir dikkatle salonun kapisına dogru götürdü. Bayan Lebyatkin'in, düşmesinden dolayı canı sikilmisa benziyordu. Son derece utandığından yüzü kipkirmizi olmuştü. Gözleri yere dikilmiş olarak sessizce yürüdü. Simdi daha beter topalliyordu. Hemen hemen Stavrogin'in koluna asılmış gibiydi. Salondan böylece çıktılar. Birden Lisa'nın yerinden fırlayarak, gözleri kapiya dikilmiş olduğu halde onların arkasından baktigini fark ettim. Sonra, sesini çıkarmadan yine yerine oturdu; sanki, zehirli bir yılanı dokunmuş gibi, yüzü ara sıra segiriyordu.

Stavrogin ile Mary Lebyatkin arasında bu kısa olay geçerken, salonda bulunanlar, büyük bir saskinlikle susuyorlardı; yere düşen bir ıgnenin sesi bile duyulabilirdi; fakat, onlar salondan ayrılır ayrılmaz, herkes hep bir ağızdan konuşmaya basladi.

216

Ama, çok az sey söyleniyordu; çünkü, konuşmaktan çok hay-kiriyorlardı. O kadar çok kargasalık olmuştü ki, olayların sırasını pek hatırlamıyorum. Bay Verkhovensky, kollarını havaya kaldırmış Fransızca bir seyler bagirirken, Bayan Stavrogin kendi düşüncelerine gömüldüğünden onu pek anlamıyordu. Hatta, Bay Drozdov bile kendi kendine, çabuk çabuk bir seyler homurdanmaya başlamıştı. Fakat Peter Verkhovensky herkesten çok heyecanlanmıştı; ellerini kollarını sallayarak Bayan Stavrogin'i birseye inandırmak için hararetle ugrasiyordu. Uzun bir süre ne konustugunu anlayamadım. Aynı zamanda, Bayan Drozdov'a ve Lisa'ya hitap ediyordu; hatta, arada sırada babasına da heyecanla bagiriyordu. Kisacasi, salonun içinde dolanıp duruyordu.

Bayan Stavrogin, yüzü kipkirmizi olmuş, yerinden fırladi ve Bayan Drozdov'a haykirdi:

- Duydunuz mu? Ona biraz önce neler söylediğini duydunuz mu?"

Fakat, Bayan Drozdov cevap verebilecek durumda degildi. Sadece elini sallayarak anlasılmaz bir seyler mirildandi. Zavalli kadının kendi derdi vardı; her saniye Lisa'ya bakıyor ve korkulu bakislerini hemen hemen ondan hiç ayırmıyordu; hatta, Lisa kalkmadan, gitmeye yeltenmiyordu bile. Bu süre içinde, bir an önce

sivisiip gitmek isteyen Yüzbaşı Lebyatkin'di. Bunu çok iyi hatırlıyorum. Nicholas Stavrogin'in gelisiyle büyük bir dehşete kapılmış olduğu belliydi; fakat, Peter onu kolundan yakalamış gitmesine engel oluyordu.

Hıfıf Bayan Stavrogin'i kandirmaya çalışarak:

-Bu mutlaka gereklidir; mutlaka gereklidir, diye söyleniyordu. Bu gereksizdir. Bunu siz de anlayabilirsiniz ki, Madam, burada yanlış bir anlayış vardır. Çok garip olduğunu itiraf ederim; fakat, aslında, bütün olay, gün isigi kadar aydınlık. Bunu açıklamak hakkını bana kimsenin vermediğini ve kendimi zorla dinlettığım için gülünç durumda olduğumu anlıyorum. Fakat, önce, Bay Stavrogin bu işi önemsemiyor ve nihayet, siz de itiraf etmelisiniz ki, Madam,

217bazi olaylarda insanın kişisel açıklama yapması çok güçtür. Bu bakımdan, durumun açıklanmasında üçüncü bir kişinin kullanılması mutlaka gereklidir; özellikle, birtakim nazik noktaların tartışılması, o kişi için çok daha kolay olur. İnanın bana, Madam, Bay Stavrogin, sorunuza derhal tatmin edici bir cevap vermemesinden ötürü suçlu bulunmamalıdır ve ayrıca bütün olay son derece basittir. Onu Petersburg'dan tanıyorum. Ayrıca, tüm olay, aslında ona çok onur vericidir, eğer biri "onur" gibi belirsiz bir kelimeyi kullanmak zorundaysa... Bayan Stavrogin sordu:

- Bu... yanlış anlatılan olaya tanık olduğunuzu mu anlatmak istiyorsunuz?

Peter, aceleyle:

- Sadece tanık olmakla kalmadım, bu olaya ben de kısmen karıştım, diye cevap verdi.

- Bunun, bana karşı daima çok iyi ve anlayışlı olan, benden hiçbir şeyini saklamayan Bay Stavrogin'i gücendirmeyeceğine dair bana söz verirsiniz ve bunu açıklamakla ona büyük bir yardımınız olacağına tamamen inanıyorsanız...

- Garip şey, kuskusuz ki onu memnun edecektir; bana düşenin büyük bir görev olduğunu da kabul ediyorum. Bunu benden isteyeceğine de inanıyorum.

Birdenbire, havadan düşer gibi ortaya çıkan bu centilmenin, baskısıyla ilgili bir olayı anlatmakta gösterdiği bu asin istek, olagan davranışların dışında bile olsa, garipti. Fakat, Bayan Stavrogin'in zayıf noktasını bulmuş ve kadını kandırmayı başarmıştı. O zamanlar, adamın gerçek karakteri hakkında bilgim olmadığı gibi, niyetinden de haberim yoktu.

Bayan Stavrogin, dikkatle ve bir bakıma gururuna dokundugundan ötürü çekingenlikle:

- Devam edin, dinliyorum, dedi. Peter, makine gibi konuşmaya başladı.

218

- Aslında anlatacak fazla bir şey yok ve doğrusunu söylemek gerekirse buna bir olay bile denemez. Ama, bunu söylemeye cesaret edebilirim ki, işi olmayan bir roman yazarı, bu olaydan bir roman meydana getirebilir. Oldukça ilginç, küçük bir olaydır, Bayan Drozdov ve eminim ki Bayan Lisa bile bunu öğrenmekten memnun kalacaktır; çünkü, bu olayın içinde, özellikle garip olmasa da, oldukça gülünç birçok şey vardır. Bes yıl önce, Bay Stavrogin, bu adamla Petersburg'da tanıştı... yani, burada ağzı bir karış açık duran ve aldanmıyorsa buradan siyirilip kaçmak isteyen Bay Lebyatkin'le tanıştı. Bağışlayın, Bayan Stavrogin. Ama, buradan savusmanıza salık vermem, azizim levazım subesinin emekli subayı, görüyorsunuz ya, sizi çok iyi hatırlıyorum. Hesap vermek zorunda kalacağınız, burada çevirmekle uğraştığınız dolapların hepsinden, Bay Stavrogin'le benim haberimiz olduğunu unutmamalısınız. Tekrar bağışlamanızı dileyeceğim, Bayan Stavrogin. O günlerde, Bay Stavrogin, bu centilmene 'benim Falstaff'im derdi.

Birden açıklamak gereğini duymuş olacak ki:

- "Falstaff" eski bir palyaço olmalı, diye devam etti. Herkesin güldüğü ve herkesin gülmesine göz yumduğu ve bunun için de para aldığı bilinen bir palyaço olmalı. O günlerde, Bay Stavrogin, oldukça... söyle söyleyebilir miyim?... Petersburg'da oldukça eğlenceli ve değişik bir hayat yaşıyordu. Korkarım ki, baska bir ifadeyle anlatmam mümkün olmayacak; çünkü, Bay Stavrogin, hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmayan ve herhangi bir işle uğrasmayı küçümseyen bir kimsedir. Sadece o zamanlardan söz ediyorum, Bayan Stavrogin. Lebyatkin'in, bir kız kardeşi vardı... biraz önce burada oturan kızcağız. Ağabey ve kardeşin kendilerine ait bir yerleri yoktu. Önerine neresi çıkarsa orada yasalardı. Bu adam, kemerli geçitlerin altında resmi elbisesi ile dolardı; biraz iyi giyimli yayaların önünü keserek dilenir ve topladığı parayı da içkiye yatırırdı, Kız kardeşi ise, yarı tok yarı aç otururdu. Hizmetçilik yaparak kazandığı birkaç kuruş parayla yaşamaya çalışırdı. Korku verici bir yasantıydı bu. O günlerde Bay Stavrogin'i de garipliğinden ötürü çeken, o yan mahallelerdeki sefil hayattan sözedecek değilim. Sa-

219dece o zamanın belirli olaylarından söz edeceğim, Bayan Stavrogin; oradaki hayatın garipliği ise, Stavrogin'in kendi ifadesiydi. Benden fazla bir şey saklamaz. Bir ara, Bay Stavrogin'le karşılaştı Bayan Lebyatkin, fdeti ona vurulmuştu. O günkü haliyle Bayan Lebyatkin' in kirli yasantisi içinde bir pirlanta gibiydi. Duygulan anlatmakta pek usta olmadığımın onlara değinmeyeceğim; fakat, orada bulunan ayaktakimi daima kızla alay ediyor ve kız da buna son derece üzülüyordu. Onunla her zaman alay ederlermiş; ama, kız bunun farkına bile varmamış. Tabii, o zamanlar bile kızın aklından zoru varmış; ama, simdiki kadar değil. Onun küçükken zengin bir hanım tarafından yetistirilmiş olduğuna inanmam için bazı nedenler var. Bay Stavrogin onunla hiç ilgilenmemişti. Hemen hemen bütün vaktini, yağlı, pis kfgitlerle geçirir ve Devlet memurları ile meteligine oyun oynardı. Fakat günün birinde, kızcağıza kötü davranan memurlardan birini

(neden basitti sanirim) ensesinden yakaladigi gibi birinci katin penceresinden fırlatıp sokaga atti. Hakarete ugramis, masum ve zavalli bir kiza karsi yapilan bu hareket, sövayece yapilmis bir hareket degildi; bütün olay kahkaha tufani içinde geçmişti ve Bay Stavrogin en çok gülenler arasındaydı! Sonunda her sey neseyle bitince, tekrar dostluk kurulmuş ve punç içilmeye başlanmistti. Fakat, hakarete ugramis olan kiz, onun bu hareketini hiçbir zaman unutmamisti. Sonunda, tabii, kiz aklini tamamen kaybetti. Yine söylüyorum, duygulari anlatmakta çok beceriksizim; ama, kizin olayinda, hayal en önemli rolü oynamistir. Ve sanki özellikle yapıyormuş gibi, Bay Stavrogin kizin bu hayalini kuvvetlendiriyordu; ona gülecegi yerde, büyük bir saygiyla davranmaya başlamisti. O sıralarda orada bulunan Kirilov; çok degisik karakterde bir kimsedir, Bayan Stavrogin ise son derece serttir; simdi, burada oturdugundan belki bir gün onunla tanisirsiniz; bu Kirilov, prensip olarak agzini açip tek kelime söylemeyen bu adam, birden parladi. Hatirladigima göre, Bay Stavrogin'e, böyle bir kiza, bir kontesmis gibi davranmasinin onun hayatini kökünden yıkacagim söylemistti. Sunu da ekleyebilirim ki, Bay Stavrogin, Kirilov'a karsi, belirli bir sinira kadar, saygi duyardi. Ona nasıl cevap ver-

220

digini tahmin edersiniz? 'Siz, Bay Kirilov', dedi. 'Ona güldüğümü onunla alay ettiğimi sanıyorsunuz; ama yaniliyorsunuz. Ona saygi duyuyorum, çünkü, hepimizden çok daha iyi bir insandır'. Ve biliyor musunuz, bunu söylerken sesinin tonu çok ciddiyydi. Bununla beraber, iki ya da üç ay süresinde onunla, "günaydin" ve "Allahaismarladık" haricinde tek kelime konuşmadı. Orada bulunan bir kimse olarak çok iyi hatirlıyorum, kiz sonunda, Bay Stavrogin'i, çok düşmanı ve aile engelleri oldugundan ya da buna benzer nedenlerden ötürü onu "kaçırmayı" göze alamayan nisanlisi olarak görmeye başladı. Sunu söyleyebilirim ki herkes egleniyordu bu durumla!... Bay Stavrogin, buraya gelecegi zaman her sey son buldu; yalnız, hatirladigima göre, kizin geçimi ile yakından ilgilenerek ona, hatiri sayılır bir yıllık bağladı; yanılmıyorsam, üç yüz ruble ya da daha fazla. Neyse, diyelim ki, bütün bunlar, zamanından önce yorulan bir insanın saçmalıkları, gariplikleridir. Hatta, Kirilov'un dedigi gibi, hayattan bıkmış bir kimsenin, deli ve sakat bir kizin, isi nereye kadar götürbileceğini merak etmesinden ötürü yapılmış bir deneyden ibarettir. Kirilov: "En çaresiz yaratığı kasten seçtiniz", diyordu. 'Bütün hayati boyunca alay edilmeye ve ezilmeye mahk-m edilmiş oldugunu da biliyordunuz. Bu zavalli kadının, size olan gülünç askından haberdarsınız ve bunun nereye kadar varacagini öğrenmek için onu körükleyip duruyorsunuz.' Fakat, birkaç kelime dahi konuşmadığı deli bir kadının, kendi kendine kurdugu hayaller yüzünden bir insani suçlamak ne dereceye kadar dogrudur, acaba? Bazi konular vardır ki, Bayan Stavrogin, bu konuların mantikli olarak tartisilmesi bir yana, onlardan söz etmek bile akillica bir is sayılmaz. Pekfıf, diyelim ki, biraz gariptir; fakat, bu konuda bundan baska bir sey söylenebilir mi? Bununla beraber, bu küçük olayı koskocaman bir konu yapıp çıkarmislar ortaya. Görüyorsunuz ya, Bayan Stavrogin, burada dönen olaylardan tamamen habersiz degilim...

Bu kadar uzun bir nutuk çeken genç birden sustu; ve Lebyatkin'e dönecegi anda, Bayan Stavrogin onu durdurdu. Son derece heyecanlıydı.

221- Bitirdiniz mi, diye sordu.

- Henüz degil... Öykümü tamamlayabilmek için, kusura bakmazsanız, su centilmene bazi olaylar hakkında basit birkaç soru sormak istiyorum. Bunların neler oldugunu birkaç dakika içinde anlayacaksınız, Bayan Stavrogin.

- Simdi degil; gerisi sonraya kalsin, lütfen. Bir dakikanızı rica edeceğim. Ah, konuşmanıza izin vermekle ne kadar dogru davranmışım!...

Peter Verkhovensky birden canlandı.

- Lütfen, sunu dikkate alınız, Bayan Stavrogin, dedi. Acaba, Bay Stavrogin'e biraz önce sordugunuz soruya, kendisi benim kadar kesin bir cevap verebilir miydi?

- Oh, evet, haklisiniz!...

- Bazi durumlarda, üçüncü bir kimsenin, olayla dogrudan dogruya ilgili bir kimseye göre, olayı daha rahat açıklayabileceğini söylemekte hakliydim, degil mi?

- Evet... evet... Fakat bir konuda yaniliyorsunuz ve üzülererek söylüyorum ki yanılmanız devam ediyor...

- Ah? Neymiş bu?

- Biliyorsunuz... fakat oturmaz misiniz, Bay Verkhovensky? -Ah, nasıl arzu ederseniz, oldukça yorulduğumu hissediyorum.

Tesekkür ederim.

Seri bir hareketle bir sandalye aldı ve sandalyeyi öyle koydu ki, bir yanında Bayan Stavrogin, diğer yanında, masanın başında oturan Bayan Drozdov ve bir an bile gözlerini üzerinden ayırmadığı Bay Lebyatkin de tam önünde kalmisti.

- Buna gariplik demekle yaniliyorsunuz... .

- Oh, bütün sorun buysa...

Bayan Stavrogin'in uzun bir konuşmaya başlayacağı belliydi. Elini kaldırıp Peter'in konuşmasını kesti.

- Hayır, hayır, hayır, acele etmeyin, lütfen.

222

Onun konusacagini hisseden Peter hemen dikkat kesildi.

- Hayir, bu gariplikten daha yucedir ve hatta, kutsal bir seydir. Gururlu, hayatın birçok sikintilarini küçük yaslardan beri çekmiş bir adam; bu adam, sizin çok yerinde kullandığınız gibi hayati "alay" olarak kabul etmistir. Kisacasi, babanızın bir zamanlar ona taktığı Prens Harry adi, onu çok iyi tarif edecektir; ne var ki, benim düşünce göre, o Prens Harry'den çok Hamlet'i andirir.

Baba Verkhovensky, büyük bir agirbaslilikla ve duygulu olarak:

-Et vous avez raison (haklisiniz), dedi.

- Tesekkür ederim, dostum Bay Verkhovensky. Özellikle, Nicholas'in ruh yüceligine ve yeteneklerine olan degismez güveninizden ötürü, size de ayrıca tesekkürü bir borç bilirim. Hatta, ümitsizlige düstüğüm zamanlar, bu duygunuzu bana bile asiladiniz.

Bay Verkhovensky ileri doğru bir adım atarak:

- Chere, chere... (sekerim, sekerim), diye mirildandi. Fakat, bu anda Bayan Stavrogin'in sözünü kesmenin tehlikeli

olabilecegini düşünmüş olacak ki, birden sustu.

Bayan Stavrogin, bir siir akiciligiyla konusmasina devam etti:

- Nicholas'in yanında daima, durgun ve yumusak yaradilisli bir Horatio olsaydi, ömrünce ona istirap veren, aci çektiren "eglence seytani" nin elinde oyuncak olmaktan belki çoktan kurtulmuş olacakti. Bu "eglence seytani" deyisi de sizin çok güzel ifadelerinizden biridir, dostum Bay Verkhovensky. Fakat Nicholas'in hiçbir zaman bir Horatio'su ya da bir Ophelia'si olmadı. Onun sadece bir annesi vardı ve bir anne böyle durumlarda ona ne kadar yardımcı olabilirdi?

Sözünün burasında Peter'e döndü:

- Biliyor musunuz, Bay Verkhovensky, demin anlattığınız igrenç toplumlara Nicholas gibilerinin ne kadar kolaylıkla girebilecegini şimdi daha iyi anliyorum. Simdi çok iyi anliyorum ki, su

223"hayatın alayı", sizin bu çok yerinde ve güzel deysinizle, gözlerimin önüne açık seçik serilmistir. Onun, böylesine zit bir yasantıda, sizin ifadenizle, Bay Verkhovensky, karanlık bir tabloda, pirlanta gibi parladigina inanıyorum. Ve günün birinde, bu insan, herkes tarafından kötü davranislar gören bir yaratiga rastliyor, bu yaratık, yari deli ve topaldir; ama soylu bir kalbi ve kisiligi vardır!

- Ha, evet, varsayalım ki öyle olsun...

- Ve bundan sonra, onun herkes gibi zavalliya gülmedigini, anlamiyor musunuz? Ah, siz insanlar! Zavalli kadim, ona hakaret edenlerden korumasından baska, ona neden bir "markiz" gibi davrandigini, su Kirilov, her ne kadar Nicholas'i anlayamamissa da insanlari çok iyi anlayan biri! Anlayamiyorsunuz! Dogrusunu söylemek gerekirse, felfket de bu zitlikten doguyor; eger sanssiz'kadincagiz daha degisik bir ortamda bulunsaydi, muhakkak ki böyle bir hayal alemine dalmayacakti. Bir kadın, sadece bir kadın bunu anlayabilir, azizim Bay Verkhovensky ve ne yaziktir ki... yani, kadın olmamaniz bir yana, her ne hal ise, siz bunu anlayabilecek biri degilsiniz!...

- Yani durum ne kadar kötü olursa olsun, yine de iyidir, demek istiyorsunuz... sizi çok iyi anliyorum, Bayan Stavrogin, çok iyi anliyorum. Dinde buldugumuz gibi bir sey; kisi ne kadar kötü kosullar altında yasarsa yasasin, toplum ne kadar kötü ve ezici olursa olsun, o insanoglu sonunda cennetlik olacaktır ve böyle olacagini da büyük bir inatla hayal eder durur; yüzlerce din adamı da böyle düşündüklerine ve bu isteklerini ellerinden geldiği kadar körüklediklerine göre... sizi çok iyi anliyorum, Bayan Stavrogin, meraklanmayın.

- Söylemek istedigim tamamen bu degil; fakat söyleyin bana, acaba Nicholas da, su bedbaht organizmadaki hayali yıkmak için gülmeli, (Bayan Stavrogin'in organizma kelimesini neden kullandigini anlayamadım) diger memurlarin yaptığı gibi onunla alay edip, ona kötü mü davranmalıydı? Nicholas'in Kirilov'a, "ona gülmüyorum" dediği zamanki o soylu merhametini gerçekten anlamadiniz mi? Oh, ne soylu, ne kutsal bir cevap!...

224

Baba Verkhovensky mirildandi.

- Sublime... (Yüce)

- Ve sunu da hatırlayın ki, o zannettığınız kadar zengin de degildir. Zengin olan benim, o degil. O zamanlar ise, benden bir kurus dahi talep etmiyordu.

Peter Verkhovensky oldukça sabirsiz bir anlama:

- Anliyorum, hepsini anliyorum, Bayan Stavrogin, dedi.

- Oh, tam benim karakterim! Kendimin bir kopyasini Nic-holas'ta görüyorum. Bu gençligi, karanliklara karsi yumusakligi ve öfkeli atilganligi hatırlıyorum. Ve eger birbirimizle daha iyi dost olursak, Bay Verkhovensky, bana sorarsanız bunu gönülden istiyorum; özellikle size karsi büyük bir sükran borcum var... belki o zaman daha iyi anlayacaksınız...

Peter Verkhovensky birden mirildandi:

- Ah, inanin ki ben de böyle arzu ediyorum, Madam.

- Bir insanın bencil olmayan hislerin körlüğünde, hiçbir bakimdan bagdasamayacağı, ilk fırsatta insana en kötü acilari çekirtmeye hazır bir kimseye, nasıl bağlanabildigini; her seye ragmen, böyle bir insani kendisine

Ülkü diye nasıl kabullendiğini anlayacaksınız. Bütün umutların o kimseye nasıl bağlandığını, tüm umutlarının onda nasıl toplandığını, neden olduğunu bilmeden bütün hayat süresinde onu nasıl sevdiğini, belki de değmediği için, kim bilir, çok iyi anlayacaksınız... Oh, bütün hayatımcı nasıl acı çektim bilemezsiniz, Bay Peter Verkhovensky!...

Baba Verkhovsky, yüzünde büyük bir acı izi, bakışlarını yakalamaya çalıştı; ama, tam vaktinde basımı başka tarafa çevirdim.

-... ve pek yakın bir geçmiste, son zamanlarda., oh, Nicholas'a ne kadar haksız davrandım! Bana inanmazsınız; ama, her taraftan üzüntü duyuyordum, herkesten, bütün... düşmanlarımdan, dostlarımdan, her türlü aptal, degersiz insanlardan; herkes bana acı veriyordu. Zannederseniz dostlarım, düşmanlarımdan çok acı veriyor-

225İlki bana. İlk imzasız mektubu gönderdikleri zaman, inanmayacaksınız, Bay Peter Verkhovsky; fakat, bana karşı girilen bu kadar soysuzluga karşı duracak gücümü yitirmiştim. Bu kklgm hiçbir zaman unutamayacağım!... Peter Verkhovsky birden canlanarak:

- Bazi imzasız mektuplardan szedildiğini duymuştum, dedi. Fakat tasalanmayın, çünkü, bu mektupları kimin yazdığını hemen öğreneceğim.

- Fakat, burada ne çesit dolapların döndürülmekte olduğunu hiçbir zaman anlayamazsınız! Hatta, zavallı Bayan Drozdov'u bile bu mektuplarla zdler. Onun böyle mektuplarla ilgisi nedir?

Sonra, son derece duygulu, az da olsa, magrur bir küçümseme ile Bayan Drozdov'a dönerek ekledi:

- Bugün size son derece haksızlık ettiğimi sanırım, sevgili Praskovya!

Bayan Drozdov isteksiz bir tavırla mirıldandı:

- Oh, bunun üstünde bile durma, dostum. Bana sorarsanız, bu konusmalara bir son vermeliyiz... o kadar çok konuşuldu ki...

rkek bakışlarını yine Lisa'ya çevirdi; fakat, Lisa, Peter Verkhovsky'ye bakıyordu. Bayan Stavrogin birden:

- Bu mutsuz yaratığı, deli kadını, kalbinden başka her şeyini yitiren bu zavallı kadını, evlatlık edinmeye su anda karar verdim, diye haykırı. Yerine getirmem gereken kutsal bir görevdir bu. Bu günden itibaren onu himayeme alıyorum!

Peter Verkhovsky birden heyecanlanıp, canlanıverdi.

- Bu bir bakıma çok yerinde bir karar. Özür dilerim, fakat konuşmamı henüz bitirmemiştim. Tartışmak istediğim o kadının korunmasıdır. O zaman Bay Stavrogin ayrıldığında konuşmama bıraktığım yerden devam ediyorum. Bayan Stavrogin, buradaki su centilmen, su aynı Bay Lebyatkin, kız kardeşine ayrılan bu parayı istediği gibi harcayabileceği düşüncesine saplandı ve bunu da yaptı.

226

O zaman bu paranın Bay Stavrogin tarafından nasıl düzenlenmiş olduğunu tam olarak bilmemekle beraber bir yıl sonra, Bay Stavrogin'in Avrupa'dayken, durumdan haberdar edilmesi ve yeni bir düzen yapması gerekiyordu. Bu yeni düzenin ayrıntılarından da haberim yok; ama, bu geç kadının, güzel bir yere yerleştirildiğini biliyordum ve orada tam anlamı ile bakılacaktı. Tabii, bütün bunlar dostça bir anlayışla yapılmıştı. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi? Peki, Bay Lebyatkin'in ne yapmaya karar verdiğini tahmin edersiniz? Her şeyden önce, bu gelir kaynağını bulmak için çalışmaya başladı. Yani, kız kardeşini nereye sakladıklarını öğrenebilmek için yapmadığı kalmadı. Kısa bir süre önce, kız kardeşinin yerini buldu ve kızın üzerinde hak idida ederek onu, yerleştirildiği manastirden alarak buraya getirdi. Burada kızı bakmıyor; onu dövüyor ve a bırakıyordu. Nasıl olduğunu bilmiyorum, Bay Stavrogin'den yüklü bir para aldıktan sonra, tüm parayı içkiye yatırdı. Bay Stavrogin'e tesekkür edeceği yerde, onu tehdit etmeye, ondan daha yüklü para istemeye ve yıllık tahsisin eline verilmediği takdirde türlü yalanlarla onu rezil edeceğini söylemeye başladı. Ve böylece, Bay Stavrogin'in istekle verdiği parayı haraç gibi almak istedi. Buna ne buyrulur? Bay Lebyatkin, şimdi söyleyin bakalım, anlattıklarımın hepsi de doğru mu?

Sessizce, gözlerini yere dikmiş duran Yüzbasi seri bir iki adım attı ve rengi morardı,

- Bana karşı çok zalimce davrandınız, efendim, dedi.

- Zalimce demekle ne kastediyorsunuz... neden? Fakat, kusura bakmazsanız, zlm ya da merhametten daha sonra konuşacağız; şimdi, ilk soruma cevap vermenizi istiyecğim: Söylediklerim doğru mu, yanlış mı? Söylediklerimin doğru olmadığını söyleyecek olursanız, bu husustaki düşüncelerinizi hemen duymak isteriz.

Yüzbasi:

-Ben... siz de biliyorsunuz, efendim.. diye mirıldandı ve birden sustu.

Sunu açıklamam gerekir ki, Peter Verkhovsky bir sandalyede

227Bacak bacak üstüne atmış otururken, yüzbasi ayakta ve onun önünde büyük bir saygıyla duruyordu.

Yüzbasi Lebyatkin'in saskınlığı, görünüse göre Peter Verkhovsky'nin hosuna gitmemişti; yüzü, bir an için büyük bir öfkeyle burustu. Anlamli anlamli Lebyatkin'e bakarak:

- Herhangi bir şey söylemek olasılığınız yok mu? diye sordu. Eger varsa, lütfen başlayın... bekliyoruz.

- Siz de biliyorsunuz ki, efendim, bu konuda bir şey söyleyemem.

- Bilmiyorum. Gerçekten yeni duyuyorum! Neden bir şey söyleyemezsiniz?

Yüzbasi susuyordu. Gözlerini yerdeki sabit bir noktaya dikmişti.

- Izin verirseniz gideyim, efendim, dedi.
  - Fakat, size sordugum sorunun karsiligini vermeden degil. Söylediklerim dogru muydu?
- Lebyatkin, gözlerini kendisini harap eden adama kaldirdi. Alnından ter bosaniyordu.
- Dogrudur, efendim.
  - Söylediklerimin hepsi de dogru mu? -Evet, efendim, hepsi dogrudur.
  - Söyleyecek ya da ekleyecek bir seyiniz yok mu? Bizim haksizlik ettigimizi düşünüyorsanız, açık söyleyin. Reddedin. Söylenenlerden hoslanmadınızsa, yüksek sesle söyleyin.
  - Hayir, efendim, hiçbir sey yok.
  - Bay Stavrogin'i son zamanlarda tehdit ediyor muydunuz? .
  - Bu... bu... daha çok içkiden oldu, efendim. Birden basini kaldirdi. Kendisini kaybederek:
  - Efendim, aile gururu ve degersiz yüzkarasi insanoglundun arasında haykirirsa, o zaman da... o zaman da insanoglu suçlu olur mu, diye kükredi.

228

Peter Verkhovensky delici bakislarini Lebyatkin'in gözlerine dikti.

- Simdi ayik misiniz, Bay Lebyatkin?
  - Evet efendim, sarhos degilim.
  - Aile gururu ve degersiz yüzkarasi demekle ne kastettiniz, efendim?
- Yüzbasi yine duruldu.
- Kimse için söylemis degilim, diye geriledi. Bunu söylerken kimseyi düşünmüyordum... sadece kendi kendimle konusuyordum.
  - Tahmin ederim ki, sizin ve sizin gibilerin yasantilari hakkında ettigim sözlerden ötürü, degil mi? Çok alingansiniz, Bay Lebyatkin. Ama, kusura bakmazsaniz, yasantinizin gerçek yönünü henüz anlatmis degilim. Ama anlatacagim; fakat, henüz gerçegi tüm yönleriyle anlatmaya baslamadim.
- Lebyatkin birden canlandi ve vahsi bakislarini Peter'e dikti.
- Efendim, ancak ayilmaya basliyorum.
  - Anliyorum!... Ve sizi ayiltan da, ben miyim?
  - Evet, efendim, beni ayiltan sizsiniz. Dört yildan beri, bulutlu bir gökyüzünün altında uyumustum. Simdi gidebilir miyim, efendim?
  - Gidebilirsiniz, ancak Bayan Stavrogin'in...

Bayan Stavrogin elinin bir hareketi ile onunla yapacak bir isi olmadigini belirtti.

Yüzbasi egilerek salondakileri selamladi; kapiya dogru iki adım atti; birden durdu ve elini kalbinin üstüne bastirarak bir sey söylemeye çalisti. Fakat, tek kelime söyleyemeden salondan çıktı. Çikarken o sirada salona girmek üzere olan Stavrogin'e çarpti. Stavrogin hemen kenarci çekildi; fakat, Lebyatkin, onun tam önünde duruyor, boa yilani görmüs tavsan gibi ona bakiyordu. Bir dakikalik duraksamadan sonra, Stavrogin eliyle yüzbasini iterek salona girdi.

229Neseli ve huzur içine görünüyordu. Belki de bizim bilgimiz olmayan tatli bir olaya tanik olmustu. Bir seyden ötürü son derece neseli olduğu ilk bakista anlasiliyordu.

Bayan Stavrogin daha fazla bekleyemeyerek yerinden kalkti.

- Beni bagislayacak misin, Nicholas?

Fakat, Nicholas sadece güldü. Sonra içten gelme sakaci bir tavirla:

- Her seyi öğrenmis oldugunuzu anliyorum, diye haykirdi. Buradan ayrildiktan sonra arabada giderken, size cevap vermeden ayrilmamin çok garip oldugunu, belki size her seyi anlatmam gerektigini düşünmüstüm. Fakat, Peter'i yaninizda biraktigimi hatirlayinca bu endiseden kurtuldum.

Konusurken seri bakislarla salondakileri süzüyordu. Bayan Stavrogin, heyecanla:

- Garip yaradilisli bir kimsenin, Petersburg'da basindan geçen küçük bir macerayi, Bay Verkhovensky'den dinledik, dedi. Daima soylu ve kutsal hisleri olan, delice davranislari bulunan sövalye ruhlu bir kimsenin basit bir öyküsü...

Nicholas gülerek:

- Sövalye ruhlu, ha? Hey Ulu Tanrim, isi bu kadara mi vardirdin? dedi.

Bununla beraber, bu kez, Peter'in bu kadar aceleci olması hosuma gitmis görüyordu.

Peter'le kısa bir süre bakistiktan sonra:

- Peter'in evrende tek baris yapici insan oldugunu bilmelisiniz, anne, dedi. Hayattaki rolü, aliskanligi, hastaligi budur ve onu, özellikle bu erdemlerinden dolayı size tavsiye etmeliyim. Burada size anlattiklarini tahmin edebiliyorum. Anlatmaya basladigi zaman neler bulup ortaya çıkardigini tahmin edemezsiniz. Kitaplik gibi bir kafasi vardır. Ve lütfen, sunu hatirlayin ki, bir realist olarak yalan söyleyemez ve gerçekleri oldugundan fazla gerçek yapar.

Bunlari söylerken bakislarim hflf salonda dolastiriyordu.

230

- Bu bakımdan açık olarak anlayabilirsiniz ki, sizin, benden özür dilemeniz gerekmez, anne. Bu davranışlardan sorumlu bir kaçık varsa, o da benim. Demek oluyor ki, her şey söylenip yapıldığına göre, burada saldıgım ünü sürdürmem gerekir.

Sözünün burasında annesini içten gelen bir sevgiyle kucakladı. Sonra, sesine kuru bir anlam vererek ekledi:

-Her şey anlatılıp açıklandıktan sonra, bu konu üzerinde daha fazla durmamak gerekiyor.

Bayan Stavrogin, onun ses tonundaki anlamlı sezmekle beraber, heyecanı yatisacagina büsbütün artmisti.

- Bir aydan önce gelmeni beklemiyordum, Nicholas, dedi.

- Tabii, size her şeyi anlatacağım, anne; ama şimdi... Sözünü burada keserek, Bayan Drozdov'a doğru yürüdü. Fakat, Bayan Drozdov, onun aniden çıkagelisi ile saskinligi

söyle dursun basını çevirip, ondan yana bir kere olsun bakmamisti. Simdi yeni yeni dertler içindeydi; yüzbasının odadan çıkarken Nicholas ile çarpışmasından bu yana, Lisa, için için gülmeye başlamisti ve şimdi gülmesi kontrol edemedigi kahkaha halini almisti. Yüzü kıpkırmızı olmustu. Biraz önceki üzgün hali ile simdiki neseli hali arasında büyük fark vardı. Stavrogin, annesi ile konuşurken Lisa, Bay Drozdov'a yaklaşması için iki kere isaret etmisti. Sanki, kulagina bir seyler fisildamak istemisti; fakat, adamcağız kulagini ona doğru yaklastirdigi sırada yine kahkahalarla gülmeye koyulmustu. Sanki, zavallı Bay Drozdov'un haline gülüyormuş gibiydi. Lisa, kendisini tutmaya çalışarak mendilini agzına bastirdi. Nicholas, büyük bir içtenlikle ve masum bir tavırla onu selamlamak için döndü.

Lisa, çabuk çabuk konusarak:

-Lütfen, beni bağışlayın, dedi. Kuskusuzki... Bay Drozdov'la tanışmıstınız. Tanrım, boyunuz ne kadar da uzun, Maurice!

Tekrar gülmeye başladı. Evet, Bay Drozdov uzundu, ama, Lisa' nin dediği kadar değil.

231 Lisa yine kendisini tuttu. Hatta, biraz da sasirmis görünüyordu. Gözleri parlayarak:

- Geleli... çok oluyor mu? diye mirildandi. Nicholas, dikkatle Lisa'yi inceleyerek:

- Oh, iki saatten biraz fazla oluyor, diye cevap verdi.

Sunu da açıklamalıyım ki, Nicholas genellikle çekingen ve nazikti. Fakat, şimdi nezaketi bir yana bırakıp, tamamen degismisti ve hatta bikkın bir görünüsü vardı.

- Peki, nerede kalacaksınız?

- Burada.

Bayan Stavrogin de Lisa'yi inceliyordu; fakat birden aklına bir düşünce geliverdi. Oglunun yanına giderek:

-Fakat, bu kadar saatten beri nendeydin, Nicholas, diye sordu. Tren saat onda geliyor.

- Önce Peter'i, Kirilov'u ziyarete götürdüm. Peter'e Mat-veyeva'da rastladım, seherimizden üç istasyon önceki bir kasaba. Ve aynı kompartimanda yolculuk ettik.

Peter Verkhovensky sözü aldı:

- Sabahtan beri Matveyeva'da tren bekliyordum. Trenin son vagonları raydan çıkmisti. Az kaldı bacaklarım kıriliyordu.

Lisa:

- Bacaklarınız mı kıriliyordu! diye haykirdi. Annecigim, geçen hafta biz de Matveyeva'ya gitmek istemistik, gitseydik, bizim bacaklarımız da kırılabilirdi!

Bayan Drozdov haç çıkartarak:

- Tanrı korusun! dedi.

- Annecigim, annecigim, sevgili annecigim, gerçekten de iki bacagımı kırmış olsam, korkmamalısın. Bacaklarımı gerçekten de kırabilirim. Her gün deliler gibi kosup durduğumu kendiniz söylüyordunuz. Topal olduğum zaman beni yürüyüşe çıkarır mıydın, Maurice?

232

Tekrar kahkahalarla gülmeye başladı.

- Eger topal olursam, sizden baskası ile gerçekten çıkamam. Bundan hiç kuskunuz olmasın. Fakat, ya tek bacagımı kıracak olursam! Bunun bile büyük bir şeref olacağını söyleyecek kadar nazık olun bari!

Bay Drozdov, can sıkıntısı ile kaslarını çatarak:

- Bir bacagınız olduğundan mı şeref duyacağım, diye mirildandi.

- Fakat beni gezdirebileceksiniz; sadece siz, baska kimse değil.

Bay Drozdov'un kasları biraz daha çatıldı.

- O zaman bile, siz beni gezmeye götürürdünüz, diye mirildandi.

Lisa, panige kapılarak:

- Tanrım, saka yapmaya çalıştığımı fark etmediniz mi? diye haykirdi. Bir daha sakın böyle bir şey yapmaya kalkmayın, Maurice! Fakat, Gerçekten, ne kadar bencil bir insansınız! Sizin hesabınıza, kendi kendinizi aldatığınızı söyleyeceğim. Aksine, sabahtan aksama kadar, bacaksız daha ilginç olduğumu söyleyip dururdunuz. Oysa, bir şey var ki, bunun önüne geçmek mümkün olmaz sanırım; siz çok uzun boylusunuz, ben bacaksız olunca sizin yanınızda çok kısa kalacağım; o zaman beni kolunuza takip nasıl gezdireceksiniz, merak ediyorum? Hayır, o zaman tamamen uygunsuz oluruz!

Sarsıla sarsıla gülmeye başladı. Sakalari ve imalari çok basit olmakla beraber, herhangi bir basarının pesinde olmadığı da belliydi.

Peter, bana fisildadi.

- İsteri! Çabuk tarafından bir bardak su getirmeleri gerekir! Hakliydi. Bir dakika sonra herkes Lisa'nin basına üsüstü ve

derhal su getirildi. Lisa, sevgili annesine sarılarak onu öptü ve omzuna kapanarak aglamaya başladığı sırada, tekrar basını kaldırıp

233dikkatle annesinin yüzüne bakti ve kahkahayla gülmeye başladı. Bayan Stavrogin, onları, Dasha'nin daha önce girmiş olduğu kapıdan geçirerek odasına çıkardı. Fakat, yoklukları ancak dört dakika sürdü.

Simdi, bu unutulmaz sabahın bütün ayrıntılarını hatırlamaya çalışıyorum. Kadınların salondan çıkmasından sonra (Dasha yerinden bile kipirdamadan oturuyordu), Stavrogin, hepimizin tek tek elini sıkması ve hatırlar sormustu. Yalnız, oturduğu yerden kimildamayan ve bası göğsüne sarkmış olan Shatov'la konuşmadığını çok iyi hatırlıyorum. Bay Verkhovensky, onunla önemli konular hakkında konuşmaya niyetleniyordu ki, Nicholas onu dinlemeden Dasha'nin yanına kostu. Ama, tam yarı yolda, Peter Verkhovensky, onun önünü kesti ve onu sürüklercesine pencerenin önüne götürüp bir seyler fisildamaya başladı. Yüz anlamlarına bakılacak olursa bunların önemli seyler olduğu anlaşıyordu. Stavrogin, dudaklarında soğuk bir tebessümle, kendisine söylenenleri dalgın dalgın dinliyordu. Tavırlarında oradan bir an evvel kurtulmak istermiş gibi bir görünüşü vardı. Hanımlar döndüğünde pencereden ayrıldı. Bayan Stavrogin, Lisa'yi eski yerine oturtturarak, hiç olmazsa on dakika daha dinlenmesi gerektiğini ve temiz havanın sınırlara pek iyi geleceğini sanmadığını söyledi. Lisa'nin üzerine titrer gibi bir hali vardı. Kendisi de onun yanına oturdu. Serbest kalan Peter, hemen onların yanına kosarak neseli bir konuşmaya daldı. İşte o zaman, Stavrogin ağır adımlarla Dasha'nin yanına gitti. Dasha, onun yaklaştığını görünce gözle görülebilir derecede titredi ve yüzü kızarak ayaga fırladı.

Nicholas, yüzünde oldukça garip bir anlama:

- Sizi tebrik etmem gerekiyor... yoksa tebrik için biraz erken mi, dedi.

Dasha, cevap verdi; ama, söylediklerini duyamadım. Nicholas, sesini biraz yükselterek:

- Düşüncesiz davrandığım için özür dilerim, dedi. Fakat biliyorsunuz, bana özellikle duyuruldu. Biliyor muydunuz?

234

-Evet, özellikle size duyurulduğunu biliyorum. Nicholas gülerek:

- Tebriklerimle isinize engel olmadığımı umarım, dedi. Ve eğer Bay Verkhovensky...

Peter, birden onlardan yana yürüdü.

- Ne oluyor? Tebrik edilecek ne var? S izi ne nedenle tebrik etmeliyiz, Bayan Shatov? Onun için değildir, herhalde? Yüzünüzün

kızarmasından doğru tahmin ettiğimi anlıyorum. Ve kuskusuz, güzel, soylu kızlarımızı baska neden tebrik edebiliriz ki? Ve baska hangi tebrik onların yüzlerini kızartır? Eh, benim de tebriklerimi kabul buyurun, eğer tahminlerimde yanılmıyorsam tabii. Ve paramı da verin bakalım! Hatırlarsanız İsviçre'de, evleneceğinize dair bahse girmistik, öyle değil mi? Ah, evet, İsviçre dedim de hatırladım, neler düşünüyorum! Aslında buraya da bir iş için gelmistim; ama, hemen hemen unuttum. Söyleyin bana...

Sözünün burasında seri bir hareketle babasına döndü.

- ...İsviçre'ye ne zaman gidiyorsunuz? Bay Verkhovensky birden sasırdı.

- Ben...İsviçre mi, diyebildi.

- Garip şey, gitmiyor musunuz? Fakat evleniyorsunuz, değil mi? Öyle yazmamış mıydınız?

Bay Verkhovenky:

-Pierre! diye haykırdı.

-Pierre... ne demek istiyorsunuz? Mümkün olduğu kadar çabuk olarak fikrimi öğrenmek istediğinize göre, bu evlenmeye karşı olmadığımı bildirmek için kosarak geldiğimi söylememden memnun olursunuz sanırım.

Soluk almak için durduktan sonra devam etti:

- Fakat, mektubunuzda yazdığınız gibi "kurtarılma" zorundaysanız, her zamanki gibi yardımınıza kosmaya hazırım. Evleneceği doğru mu, Bayan Stavrogin?

235Seri bir hareketle Bayan Stavrogin'e dönmüştü.

- Düşüncesizlik etmediğimi umarım. Bütün şehir halkının bu evlenmeden haberi olduğunu ve kendisini tebrikleri ile rahatsız ettiklerini, bu nedenle, daima geceleri yürüyüşe çıktığını yazmıştı. Mektubu halen cebimde. Fakat, inanır mısınız, Bayan Stavrogin, mektuptan bir şey anlayamadım. Ne bası belli ne de sonu!

Yine babasına döndü.

- Bana sadece bir şeyi söyleyin, efendim, sizi tebrik mi edeceğim yoksa, kurtaracak mıyım? İnaniılmaz gibi görüneceğini biliyorum; ama, bir satırında dünyanın en mutlu diğer satırında ise en bedbaht adamı olduğunu yazıyor. Önce, onu affetmemi istiyor. Böyle yazmakta haklıdır diyelim; fakat, yine de sunu söylemeliyim. Düşünün bir kere, adamcagız bütün hayatı boyunca beni sadece iki kere görmüş ki, bu da kazayla olmuş ve şimdi de üçüncü defa da evleniyor, birden evlenmekle bana karşı olan babalık görevlerini yapamayacağından dolayı yanıp yakılıyor. Kilometrelerce uzaktan bana yalvarıyor ve ona kızmamamı,



evlenmesine izin vermemi diliyor! Lütfen gücenmeyin, efendim. Yasinizin gereği olabilir. Genis fikirliyim ve sizi suçlamıyorum. Düşünelim ki size onur veriyor falan, filfn. Fakat, yine de asil derdinizin ne olduğunu anlayamıyorum. Mektubunuzda İsviçre'deki günahlar' dan dem vuruyorsunuz. 'Evleniyorum', diye yazıyor. 'Belki bir çeşit günahı, belki de baska birinin günahından dolayı.' Ya da her ne ise... kısacası, "günahlar". 'Kız', diyor. 'Gerçekten bir hazinedir.' Fakat ona 'degersiz' olduğunu söylüyorsunuz. Tabii, bu sanırım sizin tarzınız. Fakat, tahminimce, bu 'günahlardan' ya da kosullardan ötürü, kiliseye ve sonra da İsviçre'ye gitmeye zorlanıyorsunuz. Bu bakımdan, her şeyi yüzüstü bırakıp gelmemi istediniz. Siz bundan bir şey çıkarabiliyor musunuz? Oysa... yüzünüzün anlamından da anlıyorum ki...

Cebinden çıkardığı mektubu sallayarak salondakilere bakıyordu. Dudaklarında masum bir tebessüm vardı. "

- ... bir seylere engel olmak üzereyim. Galiba baltayı tasa vurmak üzereyim. Hiç olmazsa inanıyorum ki... benim samimi ge-

236

vezeligimden ve Bay Stavrogin'in de söylediği gibi aceleciligim yüzünden...

Tekrar babasına döndü.

- Anlıyorsunuz, ya, efendim... burada dostların arasında olduğumu düşündüm, daha doğrusu sizin dostlarınızın arasında olduğumu düşündüm, efendim, sizin dostlarınız. Aslında, burada yabancı olan benim ve görüyorum... görüyorum ki hepiniz bir şeyler biliyorsunuz ve bildiğiniz bu şeyi bilmeyen sadece benim.

Bakışlarını hflf salonda dolastırıyordu. Bayan Stavrogin, yüzü sararmış, dudaktan öfkeden titreyerek Peter'in yanına gitti.

- Demek Bay Verkhovensky, size, İsviçre'de islenmiş baskasının günahları ile evleneceğini ve onu "kurtarmak" üzere hemen gelmenizi yazdı... Kullandığı kelimeler bunlardı, değil mi?

Peter endişeye kapılmış gibi, eskisinden daha çabuk konuşmaya başlayarak:

- Yani demek istedim ki, burada dönen bir şeyler varsa, benim bunlardan haberim yok, dedi. Sonra, ne var ki, böyle yazmak tamamen onun suçu. İşte mektubu. Biliyor musunuz, Bayan Stavrogin, son birkaç aydır mektuplarının ardı arkası kesilmek bilmedi. Öyle oldu ki, çoğu zaman mektuplarını sonuna kadar bile okuyamadım. Gevezeligimden dolayı bağışlamalısınız, baba; fakat, bunu samimiyetle söylemelisiniz ki, bu mektupları laf olsun diye yazıyordunuz, aslında onları okuyup okumamam üzerinde durmuyordunuz. Lütfen, lütfen gücenmeyin. Neticede, akraba değil miyiz? Fakat, bu mektubu, Bayan Stavrogin, bu mektubu, sonuna kadar okudu. Bu 'günahlar', efendim, bu 'baskasının günahları', bizim birtakim kabahatlerimiz olsa gerek. Ve bahse girerim ki bu kabahatler önemsiz şeylerdir. Fakat, bu küçük kabahatleri, biz büyötmeye çalışıyoruz. Anlıyorsunuz ya, mali durumumuz zannettiğiniz kadar iyi değil ve artık biz bunu bir sır olarak saklayamıyoruz. Biliyorsunuz, kfgida karşı da bir tutkumuz var... fakat özür dilerim belki böyle konuşmamam gerekirdi... ayrıca, konunun

237disında kalıyor... korkarım ki çok gevezelik ediyorum. Fakat, sizi temin ederim, Bayan Stavrogin, beni o kadar korkuttu ki, hemen neredeyse onu gerçekten 'kurtarmak' için hazırdım. Nihayet, kendimi oldukça utanmış hissediyorum. Neden bogazına bıçağı dayayan ben olayım? Bu kadar merhametsiz bir kimse değilim, değil mi? Burada, drahomadan söz ediyor... fakat, buraya bakın, ihtiyar, gerçekten evlenmek istemiyorsunuz, değil mi? Bu bizim huyu-muzdur... boş konuşmayı severiz... sırf kendi sesimizi duyabilmek için... Ah, Bayan Stavrogin, çok fazla ve yersiz konuştüğüm için beni suçladığınızı biliyorum...

Bayan Stavrogin canı sıkılmış olarak:

- Aksine, dedi. Sabrinizin sonuna geldığınızı görüyorum ve bunun için de nedenleriniz olmalı.

Bayan Stavrogin, anlatılanlarda büyük rolü olan Peter Verkhovensky'nin içini dökmesini sinsi bir zevkle dinlemisti, (o zamanlar, Peter Verkhovensky'nin nasıl bir rol oynadığını bilmiyordum, ama rolünü çok beceriksizce oynuyordu)

Bayan Stavrogin:

- Aksine, diye devam etti. Konustüğünüz için size son derece minnettarım. Siz olmasaydınız, bunları öğrenmem mümkün olamazdı. Yirmi yıldan beri ilk defa olarak gözlerim açıldı. Nicholas, siz de, bu olaydan özellikle haberdar edildığınızı söylemistiniz. Size bunu yazıp haber veren, Bay Verkhovensky miydi?

- Ondan en masum... hem de çok onurlu bir mektup eldim.

-Sasırmış olduğunuzu ve kelime bulmakta zorluk çektiğinizi görüyorum, bu kadari yeter! Bay Verkhovensky... Birden gözlerinden ateş püskürerek ona dönmüştü.

- ... bana büyük bir iyilikte bulunmanızı isteyeceğim. Bizi derhal terk etmek nezaketinde bulunur musunuz? Ve bir daha da kapımdan içeri adiminizi atmayın, lütfen!

Okuyuculardan, Bayan Stavrogin'in hflf geçmeyen 'büyük heyecanını' hatırlamalarını istemeliyim. Bay Verkhovensky'nin suçu

238

olmadığı söylenemezdi. Ama, o anda beni en çok sasırtan, Peter'in 'suçlamalarını', onun konuşmasına mani olmak aklına gelmeden dinlemesi ve Bayan Stavrogin'in kendisini evinden 'Kovmasını' büyük bir sogukkanlilikla karşılamasıydı. Böylesine sogukkanlı olabilme gücünü nereden almıştı? Benim için açık olan tek şey vardı: Onun için çok değerli oğlu Peter'le karşılaşması ve özellikle onun sözleri gururunu incitmisti.

Bu derin acinin gerçek olduğu gözlerinden anlasiliyordu. O anda onu inciten baska bir sey daha vardi; yani, alçaklik etmis oldugunu kalbinin en derin yerinde hissediyordu. Daha sonra, bunu bana büyük bir içtenlikle itiraf etmistti. Bazen, gerçek bir aci, uçari bir insani bile birden agirbasli yapabilirdi. Bazi zamanlar, gerçek aci, en aptal bir kisiyi bile, akilli bir adam yapabilirdi. Gerçek acinin özelligi de buydu, zaten. Eger bu böyleyse, Bay Verkhovensky gibi bir adamda, bu degisikliklerin hangisi olabilirdi? Aslında, onda büyük bir degisme vardi, tabii bu kısa bir zaman içindi.

Tek kelime söylemeden, Bayan Stavrogin'i büyük bir gururla yerlere kadar egilerek selamladi. (Yapabilecegi bir seyin olmadigi dogruydu.) Hemen çikip gitmek istiyordu; ama, kendisine hfkim olamadan Dasha'nin yanina gitti.

Bayan Dasha, birden heyecana kapildi. Sanki onun ne söyleyecegini pesinen biliyormus gibi haykirdi.

- Lütfen, Bay Verkhovensky, bir sey söylemeyin!...

Sonra, çabuk çabuk konusmaya basladi. Yüzünde üzüntülü bir anlam vardi.

- Tanrı adına susun!... Size eskisi gibi saygi duyduguma ve yine deger verdigime emin olun... ve... ve... Bay Verkhovensky, siz de benim için iyi düşünün... bu benim için her seyden çok önemli.

Bay Verkhovensky, Dasha'nin önünde yerlere kadar egildi. Bayan Stavrogin:

- Bu seni ilgilendirir, Dasha, dedi. Arzu ettigin gibi hareket etmeye mutlak olarak serbestsin. Önce böyleydi, simdi de böyle ve gelecekte de böyle olacak.

239Peter Verkhovensky, alnina vurarak:

- Ulu Tanrim, simdi her seyi bütün çiplakligi ile görebiliyorum ! diye haykirdi. Fakat... fakat bütün bunlardan sonra, ben ne duruma düstüm!... Sevgili Bayan Shatov, son derece üzgünüm!.

Sözünün burasinda babasına hitap etti.

- Gördünüz mü, ihtiyar, beni ne durumda biraktiniz, ha? Bay Verkhovensky sakın bir sesle:

- Pierre, benimle baska türlü konusabilirdin, öyle degil mi, dostum? dedi.

Peter elini sallayarak:

- Bagirmayin, lütfen, dedi. Inanin bana, bütün bunlar, yaslandiginizdan ötürü sinirlerinizin zayıf olmasından ileri geliyor ve bagirmek sagliginiz için hiç de iyi degildir. Beni neden uyar-madiginizi söylemelisiniz; çünkü, konusmaya önce benim baslayacagimi biliyor olmalıydiniz!...

Bay Verkhovensky, delici bakislarini Peter'in gözlerine dikti.

- Pierre, burada olup bitenleri bu kadar iyi bildigin halde, bu konuda gerçekten bir bilgin yok muydu? Bunu mu söylemek istiyorsun?

- Ulu Tanrim! Ne olaganüstü bir insan! Yasli bir bebek olmaktan çok, insanin yüzüne tüküren bir bebeksiniz, ayni zamanda, öyle mi? Bayan Stavrogin, ne söylediğini duydunuz mu?

Bir ugultudur basladi; fakat birdenbire, kimsenin nasıl oldugunu anlayamadigi olaganüstü bir durum ortaya çıktı.

\*\*\*

Her seyden önce, su gerçegi söylemeliyim ki, son birkaç dakikadan beri, Lisa tamamen degismis, artik bambaska biri olmustu. Annesine ve ona dogru egilmis olan Bay Drozdov'un kulagina aceleyle bir seyler fisildiordu. Endiseli, fakat kararlı görünüyordu. Nihayet yerinden kalkti, derhal oradan ayrilacaklarmis gibi, Bay

240

Drozdov'un yardimiyla yürüyen annesine acele ettiriyordu. Halbuki, burada olanlar son bulmadan gidemeyecekleri kaderlerinde varmis.

Kösesinde herkes tarafından unutulana Shatov (Lisa'ya yakin oturuyordu), tahmin ederim ki neden ötürü burada oldugunu bile bilmiyordu; birden yerinden kalkti ve acele etmeden salonu geçerek Stavrogin'e dogru yürüdü. Gözlerini bir kere olsun ondan ayir-mamisti. Shatov'un yaklastigini fark eden Stavrogin, belli belirsiz gülümsedi; fakat, Shatov karsisinda durunca dudaklarindaki tebessüm kayboldu.

Shatov'un, hiçbir sey söylemeden ve gözlerini -Stavrogin'in gözlerinden ayirmeden tam karsisinda durdugunu fark eden herkes konusmayi kesti; en son susan Peter Verkhovensky oldu; Lisa ve annesi salonun tam ortasinda kaldilar. Böylece bes saniye kadar bir zaman geçti; Stavrogin'in yüzünde, saskinlik yerine öfke izleri belirdi, kaslari çatildi ve birdenbire...

Ve birdenbire, Shatov, agir yumrugunu kaldirip, Stavrogin'in yüzüne var gücüyle vurdu. Stavrogin siddetle geriye dogru savruldu.

Shatov, herkes gibi avucunun içiyle tokat atmamisti (deyisim dogruysa), onu yumruklamisti. Yumrugu kocaman, kemikliydi ve üzerinde kirmizi tüyler ve kirmizimsi çiller vardi. Eger yumruk Stavrogin'in burnuna raslamis olsaydi, burun kemigini kiracagi gerçektii. Fakat yumruk, Stavrogin'in sol yanagina, dudaginin üst kismina ve dislerine rasladi ve dudaklarindan çenesine dogru ince bir kan seridi uzandi.

Bu davranisi bir çigligin takip ettigini hatirlıyorum; belki, haykiran Bayan Stavrogin'di; bunu pek iyi hatirlayamiyorum; çünkü, salonda yine çit çikmiyordu. Bütün olay, on saniye kadar kısa bir zaman içinde olmustu.

Bununla beraber, bu on saniye içinde daha baska seyler de oldu.

241Tekrar okuyucularıma hatırlatırım ki, Bay Stavrogin korku bilmeyen bir adamdı. Düellolarda, rakibinin tabancasının karsısında sogukkanlılıkla nisan alır ve aynı sogukkanlılıkla tetigi çekerek rakibini öldürürdü. Birisi onu tokatlayacak olsa, değil onu düelloya çağırarak, hemen oracıkta öldürürdü, sanırım; gerçekten de, karsısındakini, ne yaptığını bilerek öldüren cinsten insanların sınıfına dahildi. İşte, Stavrogin böyle yaradılıştaki bir adamdı. Zannedirim ki, insanın düşünme yeteneğini yok eden öfkelenmeyi hiç tatmamıştır. Bazen, bütün benliğini saran öfkeli anlarında bile kendisini kontrol edebilmiş ve düelloya çağırarak adam öldürdüğü takdirde Sibiry'a'ya sürüleceğini idrak etmiştir. Böyle olmakla beraber, kendisine hakaret eden kimseyi, hiç düşünmeden orada öl-dürülebilecek kapasitede bir adam olduğuna inanıyorum.

Son yılda, Stavrogin'i devamlı olarak inceliyordum; bu nedenle, onun hakkında bu satırları yazarken, onu ilgilendiren birçok gerçeği bütün açıklığı ile biliyorum. Geçmişte yaşanmış, akla durgunluk veren serüvenleri zamanımıza kadar gelmiş olan bazı kimselerle onu karşılaştırdım. Örneğin, isyancılardan L...n hakkında; L...n'in tehlikeye bilerek atıldığı, bundan son derece zevk aldığı; tehlikeyi kendisine bir ihtiyaç saydığı; gençken, hiçbir neden yokken düello ettiği; Sibiry'a'da yalnız bir bıçakla ayı avına çıktığı; Sibiry ormanlarında, kaçak kürek mahk-mları ile, - bir aydan daha tehlikeli olduklarından- karşılaşmaktan zevk aldığı söylenir. Hiç kusu yoktur ki, bu efsanevi kimselerin, pek güçlü korkulan vardı; aksi halde, sakin bir hayat geçirirler ve tehlikeye karşı fiziki bir ihtiyaç duymazlardı. Onları en çok etkisi altına alan, bu korkularını yenme ihtiyacıdır. Daima bir zafer sarhosluğu içinde bulunmaktan, onların üstesinden gelecek bir güç olmadığını düşünmekten hoşlanırlar. Sözünü ettiğim L...n, Sibiry'a'ya sürgüne gönderilmeden önce, zengin babasının isteklerine boyun eğmek istemediği için bir süre açlıkla kıvrılmış ve karnini doyurabilmek için çalışarak ekmek parası kazanmak zorunda kalmıştır. Demek ki, o adam, uğrasi birçok yönleriyle kabulleniyormuş; gücünü sadece, ayı avlarında ve düelloda göstermiyormuş demektir.

242

Fakat, ne olursa olsun, o zamandan bu zamana kadar çok yıllar geçti ve zamanımızın sinirli, ne istediklerini bilmeyen yaradılıştaki insanları, geçmişin dürüst, namuslu maceraperestleri ile kıyas bile kabul etmez. Stavrogin, belki, L...n'e yukardan bakar ve onun için kahramanlık taşıyan bir korkak diyebilir; ama, bunu da yüksek sesle söyleyemez. Bir düelloda rakibini vurabilir ve ayı avına gidebilir ve gerekirse, kendisini bir ormanda haydutlara karşı savunabilirdi; L...n kadar korkusuz olabilirdi; ama bütün bunları, zevk duymadan, bir sorun karsısında, bezginlik ve tembellikle, biraz da bıkkınlıkla yapardı. Öfkesine gelince, L...n ve Lermontov'la karşılaştırıldığı takdirde onları kat kat geride bırakırdı. Belki de, bu iki adamın öfkelerinin toplamı bile, Stavrogin'in öfkesine esit olamazdı; fakat, onun öfkesi, soguk, sakin, hatta, öfke için söylenebilirse, mantıklıydı; öfkelerin en igranci ve en korkuluydu. Tekrarlıyorum; o zaman öyle düşünmüştüm ve şimdi de aynı şekilde düşünüyorum (şimdi her şey bitti) ki, Stavrogin, böyle bir tokat yememiş olsaydı ya da buna benzer bir hakarete uğramış olsaydı, kendisine hakaret eden, düelloya çağırarak hemen oracıkta öldürürdü. Bununla beraber, içinde bulunduğumuz olayda geçenler tamamen baska ve hayret vericidir.

Yedinci yumruğun etkisiyle hemen hemen yere yuvarlanacak kadar kaybettigi dengesini bulur bulmaz ve daha yanagina siddetle çarpan yumruğun yankısı kocaman salonda kaybolmadan; Shatov'u omuzlarından yakaladı; fakat, birden ellerini geri çekerek arkasında kavuşturdu. Tek kelime dahi söylemedi; fakat Shatov'a bakarken rengi kfgit gibi bembeyaz olmuştü. Oysa, gariptir, gözlerindeki parilti birden kaybolmuş gibi göründü. On saniye sonra gözleri, yanılmadığıma eminim, buz gibi ve sakindi. Sadece rengi son derece soluktu. Tabii, içinde neler geçtiğini bilemem, onu sadece dış görünüşü ile tarif ediyorum. Bir adam çıksa ve dayanıklılığını ölçebilmek için, örneğin, kor halindeki demir bir çubugu yakalasa, on saniye kadar, dayanılmaz acıya katlansa, sonunda bu acıyı yense, bu adam sanırım ki, bu on saniyede Stavrogin'in o anda duyduklarının aynen benzerini duyardı.

243Gözlerini yere ilk çeviren Shatov oldu ve görünüse göre buna mecbur olmuştü. Sonra yavaş yavaş arkasına döndü ve salondan çıktı. Fakat çıkışı, Stavrogin'e doğru yürüyüşü gibi olmamıştı. Salondan sessizce, omuzları çökmüş; sanki kendi kendine söyle-niyormuş gibi, başı göğsüne düsmüş olarak çıkmıştı. Zannedirim ki bir şeyler fısıldıyordu. Kapiya kadar büyük bir dikkatle yürümüştü. Ne bir şey devirmiş ne de bir şeye çarpmıştı; kapiyi hafifçe aralamış ve dışarı süzül-müştü. Dışarı çıkarken, ensesinin üzerinde toplanan saçlar, özellikle göze çarpıyordu.

Sonra, kimsenin konuşmasına fırsat kalmadan ortalığı canhıras bir feryat yırttı. Lisa'nın, annesini omzundan, Bay Drozdov'u kolundan yakalarak onları salondan çıkarmak amacıyla birkaç kere siddetle çekistirdiğini gördüm. Fakat, birden acı bir çığlıkla baygın olarak yere yuvarlandı. Basını haliya çarptığı zaman çıkan tok ses hflf, kulaklarımdadır.

244

İkinci Bölüm

GECE

Sekiz gün geçti. Şimdi her şey bittikten sonra bu olayları küçük bir tarih olarak yazıyorum ve olayların neler olduğunu biliyoruz; fakat o zamanlar hiçbir şey bilmiyorduk ve bütün bunların bize garip gelmesi kuskusuz ki çok normaldi. Bay Verkhovensky ve ben, hiç değilse, ilk günlerde eve kapandık ve olayları uzaktan izledik. Eskiden olduğu gibi çok seyrek olarak dışarı çıkıyor ve öğrenmeden rahat edemediği haberleri getiriyordum.

Atilan yumruk Lisa'nin bayılma olayı ve pazar gününün diğer olayları hakkında, şehirde değişik söylentilerin yayılmış olduğunu söylemeye gerek yok. Fakat anlayamadığımız bir husus vardı, o da bütün bu olayların bu kadar doğru ve bu kadar çabuk nasıl yayıldığıydı. Bize göre, orada bulunanların hiçbirisi, kendilerini de ilgilendiren olayların gizliliğini bozmak istemezdi. Ayrıca, orada olanları kendi yararlarına da kullanamazdı. Salonda usaklar yoktu; ancak, Lebyatkin bir şeyler söylemiş olabilir, fakat bunu öfkesinden

245ötürü yapmış olamazdı; çünkü o gün son derece korkmuş olarak oradan ayrılmıştı (ve düşmandan korku, ona karşı duyulan öfkeyi yok eder); fakat, kendini tutamayıp, sırf gevezelik olsun diye bazı şeyler söylemiş olabilirdi. Fakat, Lebyatkin ve kızkardesi ertesi gün, hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolmuşlardı; artık Filippov'un evinde oturmuyorlardı; nereye gittiklerini de kimse bilmiyordu; sanki, yer yarılıp içine girmiştiler. Bayan Lebyatkin hakkında bilgi almak istediğim Shatov, odasına kapanmıştı ve tahmin ederim ki bu sekiz gün süresinde hiçbir tarafa çıkmadığı gibi, isine bile gitmemişti. Beni görmeyi bile reddetti. Salı günü onu görmeye gittim ve kapısını çaldım. Cevap alamadım; fakat evde olduğunu kesinlikle bildiğimden, kapıyı bir kere daha çaldım. Birden yatagından fırlayıp kapının önüne geldi ve olanca gücüyle haykırdı: "Shatov evde yok" Bu cevabı aldıktan sonra oradan ayrılmak zorunda kaldım.

Bay Verkhovensky ve ben, herhangi bir korkuya kapılmadan, nihayet, şehre yayılan söylentilere ancak, Peter Verkhovensky'nin neden olabileceğine karar verdik. O olaydan kısa bir süre sonra, Peter Verkhovensky babası ile konuşurken, olayın herkesin ağızda dolastığını; özellikle, kulüpte hep ondan konuşulduğunu; vali ve karısının olaydan en ince ayrıntılarına kadar haberi olduklarını görünce çok sasirdiğini ısrarla söylemişti. İlgi çekici başka bir şey daha vardı; pazartesi gecesi Liputin'le karşılaştığımda olayı bütün ayrıntıları ile farkettim. Bundan da anlaşıldığına göre, olaydan ilk haberi olanlardan biriydi.

Kadınların çoğu (ve yüksek sosyeteden bazı hanımlar), Mary Lebyatkin'le, yani, onların deyişiyle 'esrarlı total' ile olağanüstü ilgileniyorlardı. Hatta, bazıları onunla tanışmak ve ilişki kurmak istiyordu. Bu da gösterir ki, Lebyatkinler'i koruyan kimseler ellerini çok çabuk tutmuşlardı. Fakat, hemen hemen herkes, Lisa'nın bayılma olayı ile ilgileniyordu. Genç kızın akrabası, koruyucusu olarak, valinin karısını ilgilendirdiği için bütün 'sosyete', bu olaya karşı son derece büyük merak gösteriyordu. Ve neler söylenmedi!... Olayı saran esrar perdesi de gevezeliklerine yardımcı oluyordu; her iki evin

246

kapısı da siki siki kapatılmıştı; Lisa'nın yüksek atesle yattığı söyleniyordu; aynı şeyler Stavrogin için de söylenmekteydi; bir disinin kırılmış olduğu ve yanığının sistiği hakkında olmadık dedikodular yapılıyordu. Hatta, orada burada, yakın bir gelecekte, şehrimizde olacak cinayetlerden bile söz ediliyordu; Stavrogin'in böylesine bir hakareti sineye çekemeyeceğini ve Shatov'u öldüreceğini; fakat, bunu Korsika'daki kan davalarında olduğu gibi, el altından yapacağı söyleniyordu. Bu düşünce oldukça ilginç bulunmuştu; fakat, yüksek sosyete de bulunan gençlerin çoğunluğu, bu söylentileri, büyük bir iğrence duyarak ve umursamadan dinliyordu; ama, bunun yapmacık olduğu kanısındaydım. Genel olarak, toplumun Stavrogin'e karşı olan düşmanlığı yeniden filizlenmişti. Hatta, akli basında olanlar bile, nedenini bilmeden onu suçlamaya çalışıyorlardı. Lisa'nın onurunu kirlettiği ve İsviçre'de aralarında bazı olayların geçmiş olduğu fısıltıları, ortalarda dolıyordu. Tabii, tedbirde kusur etmeyen kimseler, kendilerini bu dedikodulardan uzak tutuyorlarsa da, söylenenleri sinsi bir zevkle dinliyorlardı. Seyrek olarak söylenen bazı şeyler de vardı ki, bunlar toplumun içinde söylenemiyor, gizlice ve gençlikle kapalı kapıların ardında konuşuluyordu. Bu garip söylentilerden söz etmekteki amacım, okuyucuya ilerdeki olayları daha iyi anlayabilmeleri için yardımcı olmaktır. Bazı kimseler, kaslarını çatarak, kim bilir hangi kanıtlara dayanıp, Stavrogin'in şehrimizde özel bir işi olduğunu; Petersburg'da Kont K. aracılığıyla birtakım yüksek kimselerle tanışmış olduğunu; hatta, devletle ilgili bir memuriyete bile girmiş olabileceğini; buraya belki de gizli bir görevle geldiğini söylüyorlardı. Akli basında, ağırbaşlı kimseler, bu söylentileri gülümseyerek karşılıyorlar ve sosyete de rezaletlere karışan, topluma sis bir yanakla çıkan bu adamın devletle ya da memuriyetle ilişkisi olamayacağını söylüyorlardı. O zaman da kulaklarına, onun resmi bir görevden çok, gizli bir görevle geldiği ve böyle görevlerde de o kimsenin memura benzememesi gerektiği fısıldanıyordu. Böyle sözler aynı zamanda etkili olmuştur; ilin sınırları içindeki ilçe ve köylerin özel yönetiminin Petersburg'da yakından izlendiğini bi-

247liyorduk. Tekrar ediyorum, bu söylentiler sadece kısa bir süre devam etti ve iz bırakmadan kayboldu; simdilik bu söylentilerin kaybolmasını, Stavrogin'in sosyete de görünmesiyle birleştireceğim; fakat, bunu da ekleyebilirim ki, bu söylentiler, belirli bir noktaya kadar, yakın bir zamanda Petersburg'dan dönen, emekli muhafız yüzbaşısı Artemy Gaganov'un, kulüpte öfkeyle söylediği birkaç belirsiz söze de dayanıyordu. Gaganov, ilimizin ve çevresinin en büyük toprak sahibi, Petersburg sosyetesinin sözü geçer bir adamı, kulübümüzün yönetim kurulunda saygı duyulan bir üyesi ve öykümüzün basında anlattığım dört yıl önce toplumun içinde beklenmedik bir hakarete uğrayan rahmetli Pavel Gaganov'un oğluydu.

Bayan Lebke'nin, Bayan Stavrogin'e özel bir ziyarette bulunduğu, kapıda Bayan Stavrogin'in özür dilediği ve hasta olduğundan dolayı onu kabul edemeyeceği haberi bütün şehre yayıldı. Aynı zamanda, bu olaydan iki gün sonra, Bayan Lembke'nin adam gönderip Bayan Stavrogin'in sağlığı ile ilgilendiği de bilmiyordu. Nihayet, Bayan Lembke, her yerde Bayan Stavrogin'i 'korumaya' başladı; yani, mümkün olduğu kadar, belirli bir şekilde ve tabii ancak yüce anlamda. Pazar günü olaylar anlatıldığında, önce sert ve soguk bir tavir

takinarak dinledi; öyle ki, onun bulunduğu yerlerde bu olaydan bir daha söz edilmez oldu. Böylece, Bayan Lembke'nin bu olayı, yabancı biri gibi değil de, olaya katılan bir kimse gibi en küçük ayrıntılarına kadar bildiği söylentisi her tarafa yayıldı. Yeri gelmişken söyleyeyim, Bayan Lembke, elde etmek için didindiği, can attığı yüksek etkiyi elde etmiş ve kendisini 'çevresi alınmış' olarak görmeye başlamıştı. Toplumun bir kısmı, onun pratik zekâlı ve iş bilir olduğuna inanmıştı... ama bundan daha sonra sözedeceğim. O zamanlar babasını pek sasırtan, Peter Verkhovensky'nin sosyete de sivrilmesi, Bayan Lembke'nin desteği ile olduğu söylenebilir. Belki de Bay Verkhovensky ve ben işi biraz büyütüyorduk. Önce, Peter Verkhovensky, şehre gelisinin ilk dört gününde bütün şehirli tarafından tanınmıştı. Peter Verkhovensky, pazar günü gelmişti ve ben onu salı günü, çok magrur, sinirli ve alingan; sosyete de sevilmele beraber karakteri bakımından geçinilmesi çok güç bir

248

kimse olan Gaganov'un arabasında görmüşüm. Peter, aynı zamanda vilayet konagında da iyi karşılanmıştı... hem de o kadar iyi karşılanmıştı ki, gerçekten, vali konagında yokluğu hissedilen ve her zaman aranan genç bir adam haline gelmişti. Hemen hemen her gün yemeklerini konakta yiyordu. Bayan Lembke ile daha önce İsviçre'de tanışmış olmakla beraber, onun konakta bu kadar çabuk basariya ulaşabilmesi, çevrede oldukça kuskulu karşılanıyordu. Oysa, bir zamanlar Avrupa'da devrimci olarak tanınmış, doğru ya da yanlış bilmiyorum, Avrupa'da birtakim etkinliklere katılmış, toplantılarda bulunmuştu; bütün bunların gazete yayımları ile kanıtlanabileceğini bana söyleyen Alyosha Telyatnikov da, düşük kalitede emekli bir memur olduğu halde, son valimizin konagında büyük bir itibar görüyor ve dost olarak karşılanıyordu! Fakat, bir gerçek inkâr edilemezdi; eski devrimci, sadece anavatanı kabul edilmekle kalmamış, özellikle anavatanı dönmesi için kışkırtılmıştı; bu bakımdan bütün bu söylentiler yanlış olabiliirdi. Liputin, bir gün, Peter Verkhovensky hakkındaki söylentilerden söz ederek, yaptıklarından ötürü onun suçlu görüldüğünü; fakat, bazı devrimcilerin adım verdiği için affedildiğini ve belki de vatanına gizli çalışmaları ortaya çıkarıp yararlı olacağına söz verdiği için serbest bırakıldığını fışıldamıştı. Bu kötü öyküyü, Bay Verkhovensky'ye takrarladım; düşüncecek durumda olmayan dostum derin düşüncelere daldı. Daha sonra anlaşıldığına göre, Peter Verkhovensky, buraya gelirken çok iyi tavsiye mektupları ile gelmiş, hiç değilse, Petersburg'un sayılı ve sözü geçer kisilerinden birinin yaslı karısı tarafından valinin karısına hatiri sayılır bir tavsiye mektubu getirmişti. Bu yaslı hanım, Bayan Lembke'nin vaftiz anası, mektubunda, Kont K.'nin, Peter Verkhovensky'yi, Stavrogin vasıtasıyla tanıdığını; 'eski hatalarına rağmen' onu çok değerli bir insan olarak bulduğunu yazmıştı. Sosyete ile az olan bağlarına çok değer veren ve bunları büyük güçlüklerle elde eden Bayan Lembke, Petersburg'un sayılı hanımlarından biri olan yaslı kadından aldığı mektup nedeniyle son derece memnun olmuştu. Fakat, böyle de olsa ortada garip bir tutum vardı. Kocasını bile Peter'le aynı ayarda tutuyordu; kocası bundan 249yakınmaya başlamıştı... bu olaydan daha sonra sözedeceğim. Aynı zamanda bundan da söz etmeliyim ki, büyük yazar Karmazinov da Peter Verkhovensky'ye dostça davranıyor ve onu sık sık evine davet ediyordu. Kendisinin çok büyük bir kişi olduğunu düşünen böyle bir adamın, bu kadar çabuk davranışı Bay Verkhovensky'yi her şeyden fazla inciten bir durumdu. Fakat, ben bunu başka türlü yorumluyordum; bu aydın genci evine çağırarak Karmazinov'un, kuskusuz ki, onun Moskova ve Petersburg'daki devrimci gençlerle ilişkilerini göz önüne almış olduğu bir gerçektir. Büyük yazar, Rusya'nın yeni devrimci gençlerinden son derece korkuyordu ve Rusya'nın geleceğinin anahtarlarının bu gençlerin elinde olduğunu düşünüyor; onlara son derece iyimser davranmaya çalışıyordu; tabii, böyle davranmasına neden devrimci gençlerin onu umursamaması oluyordu.

\*\*\*

Peter Verkhovensky, iki kere babasını görmeye gelmiş, iki keresinde de ben bulunamamıştım. İlk ziyareti çarşamba günü olmuştu; yani, ilk karşılaşmalarından dört gün sonraydı ve sadece iş görüşmesi idi. Akıldayken sunu eklemeliyim; mülk sorununu kendi aralarında, kimseye duyurmadan çözümlemişlerdi. Bayan Stavrogin her şeyi üzerine almış; bütün parayı ödemiş ve tabii mülkün idaresini de yükümlenmiş; sadece, Bay Verkhovensky'ye her şeyin çözümlendiği haberini yollamış; kâfiyası Alexey Yego-rovich, imzalaması için bazı kâğıtlar getirmişti. Bay Verkhovensky tek kelime söylemeden büyük bir ağırbaşlılıkla kâğıtları imzalamıştı. Onun ağırbaşlılığı ile ilgili olarak söyleyebilirim ki, yaslı dostum son günlerde tamamen değişmişti. Daha önceden hiç görülmemiş bir şekilde davranıyordu ve son derece sessizdi; pazar gününden beri Bayan Stavrogin'e tek mektup bile yazmamasını garipsiyordum. Ve daha da hayret verici bir durum vardı; eskisinden çok sakin ve içine kapanıktı. Sonsuz ve degismez bir karara varmış

250

gibi görünüyor, dünyaya daha sogukkanlı bakıyordu. Böyle olduğu açık seçik belliydi. Bu karara vardığında, sanki bir şeyler bekler gibiydi. Bununla beraber, ilk anlarda hep hastaydı; özellikle pazartesi günü, gastrit sancısı tutardı. Çevrede olanlardan haber almadan da duramazdı; fakat, her ne zaman, gerçeklere değinmeden, olayın ana noktalarını tartışmaya kalkışacak ve bazı tasarımlardan söz etmeye başlayacak olsam, elini kolunu sallayarak beni sustururdu. Fakat, sevgili oğluyla yaptığı her iki görüşme de, onu yıkmamakla beraber çok etkilemişti. Bu görüşmelerin her ikisinden sonra da, divanın üstüne, basına sirkeye batırılmış havlu sararak yatmıştı; fakat, kalben çok soguk kalmıştı.

Bununla beraber, çok ender olarak beni susturmaya çalışmazdı. Bazen de, esrarlı kararlılığını yitirmiş, yeni düşüncelerin saldırısına karşı kendisini korumaya çalışıyormuş gibi görünürdü. Böyle zamanlar çok kısa sürmekle beraber ben yine de bunları kaydetmeden yapamıyorum. Yine eskisi gibi ortaya atılmayı, kendisini göstermeyi, bir kere daha meydana çıkıp, kendisine karşı duranlarla savasmayı düşündüğünden kuskulandığım çok oluyordu.

Perşembe günü akşamı, Peter'le ikinci görüşmesinden sonra, bası sirkeli havluya sarılmış olarak divanda yatarken, birden haykırdı.

- Cher, onları ezecek gücüm var!...

Bu ana kadar, bütün gün tek kelime dahi söylememisti.

- 'Fils, fils cher' (ogul, sevgili ogul) ve daha bilmem ne, bütün bu deyimlerin saçma olduğunu, ancak aşçıların kullandığı deyimler olduğunu biliyorum, fakat, bos verin. Şimdi kendim anlıyorum bunları!... Ona hiçbir şey yapmadım; onu Berlin'den Rusya'daki halasının yanına gönderdim; hem de posta arabasıyla ve daha bilmem ne... itiraf ederim... Bana 'siz', dedi. 'Bana hiçbir şey yapmadınız; beni posta arabasıyla gönderdiniz ve burada beni soydunuz. Ona, 'Siz kötüsünüz', diye bağırdım. 'Her ne kadar sizi posta arabasıyla gönderdimse de, bütün hayatım boyunca kalbim kan ağlamadı mı?' Il rit (güldü). Fakat itiraf ederim, itiraf ederim... pek flf, farz edelim ki, posta arabayla gönderdim, ne olur, yani?

251 Sözlerini sayıklıyormuş gibi bitirmisti. Bes dakika sonra yine başladı.

- Passons (geçelim). Turgenyev'i anlamıyorum. Brazov'u uydurma bir karakter, hiç var olmamış; kimseye benzemediğinden önce kendileri reddettiler. Su Bazarov, Nozdryov'la Byron'un bir çeşit belirsiz karışımı, c'est le mot (tastamam)! Onlara çok iyi bakın: Köpek encikleri gibi neseyle ciyaklayarak takla atıyorlar. Mutludurlar, galiptirler! Bu ne biçim Bryon'dur? Ve ayrıca, ne kadar önemsizdir! Ne bayagilik, ne saçmalık, su son nom'a (isme) al-dirmadan, faire du bruit autour de son nom (ismi etrafında gürültü yapmak) için ne siddetli arzudur... Oh, ne karikatür! "Ulu Tanrım!", diye istiyorsun gerçekten?" Il rit. (güldü.) Il rit beaucoup, il rit trop (çok güldü, hflf güler). Çok garip bir gülüşü var. Annesinin böyle bir gülüşü yoktu. Il rit toujours (her zaman güler.)

Yine bir sessizlik oldu.

- Alay ediyorlar; pazar günkü olayları hep önceden hazırladılar, diye birden parladi.

Bütün dikkatimi kulaklarıma vererek:

- Oh, hiç kusku yok, diye haykırdım. Bastan basa komploydu ve bunu da saklamadılar. Aynı zamanda, çok da kötü rol yaptılar.

- Ondan söz etmiyorum. Özellikle bunu saklamadıklarını ve onların... ilgililerin... anlamlarını istediklerine akıl erdirebiliyor musun? Anlıyor musun?

- Hayır, anlamıyorum.

- Tant mieux. Passons. (neyse bunu geçelim). Bugün çok sinirliyim.

Sitemli bir tavırla:

- Öyleyse neden onunla tartistiniz, efendim? diye sordum.

- Je voulais convertir (onunla konuşmak istiyordum). Arzu edersen gülebilirsin. Cette pauvre auntie, elle entendra de belles choses (zavallı teyze, güzel şeyler bekliyor). Oh, aziz dostum, geçen gün kendimi bir vatanperver sandım, inanır mısınız? Fakat, sonra,

252

daima Rus olduğumu biliyordum... ve gerçek bir Rus da sizin ve benim gibi olmalıdır. Il y a l'f dedans quelque chose d'aveugle et de louche (burada karanlık süpheli yanlar var).

- Mutlaka, diye cevap verdim.

- Aziz dostum, bilirmisiniz ki, gerçek ve doğru daima mümkün olamaz? Doğrunun mümkün olabilmesi için ona biraz da yalan karıştırmak gerekir. İnsanlar daima böyle yapmıştır. Belki de zafer haykirisinde bizim anlayamadığımız bir şey var? Keske olsaydı. Keske olsaydı.

Bir şey söylemedim. O da uzun bir süre sessiz kaldı. Sanki humma atesiyle kavruluyormuş gibi birdenbire:

- Fransız akli derler, dedi. Bu yalandır; her zaman da böyle olmuştur. Neden Fransız aklına dokunurlar? Sadece Rus tembelliğidir; bizim insanlığımızın, bir fikir ortaya çıkarmamıza yeterli olmamasıdır. Öteki uluslar arasındaki asalak durumumuzdur. Ils sont simplement des paresseux (bir sürü tembel hepsi de) ve bunun Fransız aklıyla bir ilişkisi yoktur! Oh, insanlığın mutluluğu için Ruslar'ın zararlı asalaklar gibi kökünden temizlenmesi gerekir! Böyle değil... bizim arzumuz böyle değildi. Hiçbir şey anlamıyorum. Anlayabilmek için her şeyimi feda edebilirdim! 'Sen anlıyor musun?' diye haykırdım ona. 'Anlıyor musun ki, suraya bir giyotin kursanız ve bunu da büyük bir coşkuyla yapsanız, bunun nedeni kafa uçurmanın, ülkü edinmekten daha kolay olduğundandır!' Vous êtes des paresseux! Votre drapeau est une gu, mille, une impuissance. (Sizler tembel adamlarsınız. Bayragınız paçavradan ibaret). O yük arabaları ya da nasıl derler: "İnsanlara ekmek taşıyan yük arabalarının tekerlek sesleri", Sistine Madonna'dan daha faydalıdır; yoksa, nasıl derler... une b, tise dans ce genre (onun gibi bir saçmalık). Ona haykırdım: 'Fakat anlıyor musun ki, mutsuzluk, insanlara mutluluk kadar gereklidir... sadece gereklidir!' Il rit. (güldü.) 'Edebiyat yapıyorsunuz' dedi. 'Hem de yumusacık

divanda yan gelmiş yatarken'. Daha kaba bir tabir kullanmısti. Görüyorsunuz ya, baba oğul çok samimiyizdir ve iki arkadaş gibiyizdir; fakat ya birbirlerini kötüye kullanmakta devam ederlerse?

253 Bir dakika kadar yine konuşmadan durduk..

Seri bir hareketle yerinden doğrularak:

-- Cher, (dostum) dedi. Bunun gerçekten de bir sonuca varacağını biliyor musunuz?

- Böyle olacağından tamamen eminim, diye cevap verdim.

-- Vous ne comprenez pas. Passons. (Anlamıyorsunuz. Geçelim). Oysa kural olarak, dünyamızda böyle olaylardan bir şey çıkmaz; fakat bu, bir sonuca varacak. Bundan eminim, eminim.

Kalkıp, heyecanla odada dolasmaya başladı. Sonra yine bitkin bir tavırla divana çöktü.

Cuma sabahı Peter, il civarındaki köylerden birine gitti ve pazartesi gününe kadar kaldı. Gidisini Liputin'den öğrendim ve bu haberdan hemen sonra, konuşmalarda Lebyatkin'le kız kardesinin, nehrin öbür kıyısındaki, Gorschechnaya varoslarında yaşadığını öğrendim. Liputin "Onları oraya ben tasidim", dedi. Sonra birden konuşmayı başka bir konuya getirerek, her ne kadar resmen bir açıklama yapılmamış olsa da, Lisa ile Bay Drozdov'un evleneceklerini, nisanın çoktan yapılmış ve her şeyin kararlaştırılmış olduğunu söyledi. Ertesi günü, Drozdov'la at gezintisine çıkan Lisa'yi gördüm. Hastalığından beri ilk defa dışarı çıkıyordu. Beni görür görmez, gözleri nereden parlayarak baskıyla dostça selamladı. Bu haberi Bay Verkhovensky'ye bildirdim; ama o, daha çok Lebyatkin'le ilgilendi.

Ve şimdi, her şeyden habersiz oturduğumuz bu sekiz gün süresinde, içinde bulunduğumuz esrarlı durumu anlattıktan sonra, her şeyin açıklanması ve bilinmesiyle, kalemimin gücü yettiği kadar, bu olayları açık olarak ve olduğu gibi yazmaya devam edeceğim. Pazar gününü izleyen sekiz günden başlayacağım; yani, pazartesi gününün aksamından başlayacağım; çünkü, 'yeni derter o günün gecesi başladı.

Aksam saat yediydi. Stavrogin, çalışma odasında tek başına oturuyordu. Hali ve eski model mobilya ile döşenmiş olan bu odayı

254

çok severdi. Bir kösedeki kanepede oturuyordu. Gece gezmesi giyimli olmakla beraber dışarı çıkmak için acele eder bir hali yoktu. Önündeki masanın üzerinde abajurlu bir gece lambası vardı. Geniş odanın duvarları ve uzak köşeleri karanlıkta kalıyordu. Oldukça huzursuz, dalgın ve düşünceliydi. Yüzü yorgun ve bitkin görünüyordu. Yanaklarından biri gerçekten sisti; fakat, disinin kırık olduğu tamamen uydurulmuştu. Disi, sadece sallanıyordu; fakat, bir süre sonra sallanması durmuş, eski halini almıştı. Üst dudagının köşesinde de hafif bir yarık vardı; bu da kapanmak üzereydi. Yanagının sisliği, doktora görünmek istememesinden ötürü bir hafta kadar devam etmişti. Doktor istemiyordu, annesini görmeyi bile reddetmişti. Annesini günde ancak bir dakika kadar görüyordu; bu da ancak, hava karardıktan sonra ve lamba yanmadan önce mümkün oluyordu. Peter Verkhovensky'yi bile kabul etmek istememisti. Halbuki, Peter Verkhovensky, şehirde bulunduğu zaman, günde iki ya da üç kere Bayan Stavrogin'i ziyarete kosmuştu. Nihayet, pazartesi günü, üç günlük ayrılıktan sonra şehre döndüğü zaman, herkesi dolayıp, aksam yemegini Bayan Lembke ile yedikten sonra, kendisini sabırsızlıkla bekleyen Bayan Stavrogin'i görmeye kostu. Yasak kalkmış, Stavrogin ziyaret kabulüne başlamıştı. Bayan Stavrogin, Peter'i oğlunun kapısına kadar getirdi; onların görüşmelerini uzun bir süreden beri sabırsızlıkla bekliyordu; Peter, Nic-holas'la görüştüğten sonra, konuştuklarının tümünü anlatacagina dair Bayan Stavrogin'e söz verdi. Bayan Stavrogin, çalışma odasının kapısını ürkek bir tavırla tikirdatti. Cevap alamayınca, kapıyı aralamak cesaretini gösterdi.

Oğlunun, ifmba isiginin arkasındaki görüntüsünü seçmeye çalışarak, çekingen ve alçak bir sesle:

- Nicholas, Peter Verkhovensky'yi kabul edecek misin? diye sordu.

Peter, kapıyı itip açtıktan sonra neseli ve yüksek sesle:

- Tabii, tabii kabul edecek, diyerek odaya daldı. Stavrogin, kapının vurulduğunu duymamıştı; sadece annesinin

çekingen sorusunu duymuş, fakat cevap verecek fırsatı bulama-

255 misti. O anda, önünde biraz önce okuduğu ve üzerinde derin düşünceye daldığı bir mektup duruyordu, Peter'in yüksek sesle konuşmasını duyar duymaz birden harekete geçerek, kfgitlerin uçmasına engel olmak için kullanılan bir ağırlığı, mektubun üzerine koydu; fakat mektubu tamamen örtemeyen ağırlığın ucundan mektubun bir kısmı ve hemen hemen zarfın tamamı görünüyordu. Peter, odaya dalar dalmaz hemen masanın yanına gitti ve gözlerini açıkta kalan mektuba dikerek saf bir tavırla:

- Kendini toparlaman için, sesimin olanca gücüyle bilerek bagırdım, diye fisildadi.

Stavrogin, yerinden kimildamadan, sakın bir sesle:

- Ve sanıyorum ki, yeni aldığım su mektubu, kfgit ağırlığının altına sakladığımı görmek için tam vaktinde geldin, dedi.

Peter Verkhovensky:

- Mektup mu? Ulu Tanrım! Mektuptan bana ne? diye haykirdi. Fakat... asıl sorun...

Sözünün burasında kapıdan yana bir göz atarak, yeni kapanmış olan kapıya doğru baskıyla isaret etti.

Stavrogin soğuk bir tavırla:

- Annem kapılardan dinlemez, dedi.

Peter, sesini neşeyle yükselterek bir sandalyeye oturdu ve sözü arkadaşının ağzından aldı.

- Dinlese de benim için önemi yok. Buna hiçbir itirazım olamaz. Sadece, seninle yalnız olarak görüşmeye geldim. Eh, sonunda seni görebilme fırsatı geçti elime. Her şeyden önce, nasilsin bakalım? İyi olduğunu görüyorum. Saniyorsam yarın gelebileceksin, değil mi?

- Muhtemelen.

Peter, kollarını havaya kaldırıp sakacı bir tavırla:

- Sonunda herkesi ferahlat... beni ferahlat! dedi. Onlara ne kadar saçma şeyler söylemek zorunda kaldığını bir bilsen. Fakat bildiğini saniyorum.

256

Stavrogin bir kahkaha attı.

- Her şeyi bilmiyorum. Sadece annemden, senin oldukça... mesgul olduğunu duydum.

Peter, birden, sanki kendisini bir saldırıya karşı koruyormuş gibi bir tavir takindi:

- Yani, onlara kesin bir şey söylemiş değilim, dedi. Shatov'un karısını devreye soktuğumu biliyorsun. Yani, Paris'te onunla ilişkin hakkındaki söylentiler, pazar günkü olayı açıklıyor... kızmadın, değil mi?

- Elinden geleni yaptığina inanıyorum.

- Eh, benim de korkum bu yüzdendi, zaten. Fakat, 'elinden geleni yaptın' sözünün anlamı nedir? Bu bir serzenis değil midir? Bununla beraber, açık konuşuyorsun. Buraya gelirken bütün korkum, açık konuşmamandı.

Stavrogin, biraz dargın bir tavırla:

- Doğrudan doğruya konuya girmek gibi bir düşüncem yoktu, dedi.

Sonra, bir kahkaha attı.

Peter, kollarını sallayarak, sözcükleri birbirinin arkasından sıralamaya başladı. Nihayet, Stavrogin'i sinirlendirdiği için memnundu.

- Böyle demek istemedim, hayır hayır, beni yanlış anlama, hiç de böyle demek istemedim! diye haykırdı, 'bizim' işlerle seni rahatsız etmeye hakkım yok, tabii. Özellikle şimdi bulunduğun durumdan ötürü. Sadece pazar olaylarını tartışmak için gelmişim, o kadar. Bunun böyle devam edemeyeceğini bildiğimden, en uygun olan adımı atabilmek için bir karara varmaya geldim. Senden fazla zorunluluk duyduğum, en içten açıklamaları yapabilmek için geldim... gururunu oksamak için söyledim; ama, söylediklerimin hepsi de gerçektir. Bu günden tezi yok, seninle çok açık konuşmak zorundayım.

- Yani, su ana kadar benimle içten ve açık konuşmadığını mı düşünmeliyim?

257- Bunu sen de biliyorsun. Seni bir çok defa kandırdım. Gülüyorsun. Eh, gülmene memnunum; çünkü, bu gülümsemeni açıklama yapabilmek için bir neden kabul ediyorum. 'Kandırma' sözcüğünü özellikle seni güldürmek için kullandım. Öyle ki, bana kızarsın ve seni aldatılabildiğim! düşünesin ki, ben de hemen kendimi anlatabilmek için fırsat bulmuş olayım. Görüyorsun ya, hemen ne kadar içten ve açık olmaya başladım. Eh, artık beni dinlemeye hazır mısın?

Peter'in önceden tasarlanmış kaba konuşmaları ile kendisini sinirlendirmek arzusunu, tiksinti ile karşılayarak onun konuşmalarını dinleyen Stavrogin'in yüzünde huzursuz bir merak izi belirdi.

Peter, eskisinden daha fazla eğilip büzülerek:

- Şimdi, lütfen dinle, diye başladı. Buraya gelirken... yani, genel olarak... on gün kadar önce bu şehre gelirken, belirli bir rol almayı kafamda tasarlamıştım. Hiçbir rol yapmadan insanın kendi kişiliğiyle dolması daha iyi olabilirdi, değil mi? Kimse inanmaz, ama, benim kişiliğimden daha gülünç bir şey düşünülemez. Samimi olmak gerekirse, biraz aptal rolü yapmak istedim. Çünkü, aptal olarak dolasmak, insanın kendi kişiliği ile dolmasından daha kolay olur diye düşündüm. Fakat, sonuçta bir aptal, kural disidir ve kural dışı olan şeyler de merak uyandırır. Sonunda kendi kişiliğimden kalmaya karar verdim. İşte, efendim, kendi kişiliğim neye benzer? Altın gibi değerli bir anlamı vardır: ne aptal ne zeki, yetenekleri oldukça noksan, buradaki sivri akıllıların söyledikleri gibi, aydan gelme, öyle değil mi?

Stavrogin belirsiz bir tebessümle:

- İyi, ama bilmiyorum. Belki de öyledir, dedi.

- Ah, su halde benimle aynı fikirdesin... çok memnun oldum. Zaten böyle düşünceğini önceden biliyordum. Üzülme, üzülme, kızmadım ve kişiliğimi de senden kompliman beklemek için açıklamadım. Oh, hayır, hayır!... Sen yetenekleri çok ve kuskusuz ki bilgili bir kisisin! Aha, yine gülüyorsun! Yoksa, yine mi ayagım bir

258

yerde sürçtü? Öyle de olsa söylemezdin. Sen o kadar zeki bir kisisin. Su halde pek fîf, sana inanıyorum. Bunu böyle kabul edelim. Sevgili babamın dediği gibi, Passons ve sunu ilave edeyim ki, gevezeliğime de kızma. Aklima gelirken söylemeliyim ki, çok sasıracaksınız; daima çok konuşurum; yani, çok sözcük kullanır ve çabuk konuşurum; ama, yine de, nasıl oluyor bilmiyorum, söylemek istediğimi söyleyemem. Peki, neden bu kadar çok kelime kullanırım da, söylemek istediğimi anlatamam? Eh, çünkü, konuşmasını bilmem de ondan. Konuşmasını iyi beceren kimseler, kısa konuşur. Böylece, bu da tanımlanmış olur, değil mi? Yani, yeteneklerimin noksanlığı tanımlanmış olur. Fakat, yeteneksiz olma yetenegim bana doğal geliyor. Neden bu yaradılışımdan yararlanmayayım? Ve gerçekten de kullanıyorum. Buraya gelirken, önceleri susmayı



düşündüğüm doğrudur. Fakat, biliyorsun, insanın susabilmesi için birçok yetenekleri olması gerekir; bu bakımdan bana hiç de uymaz. Ayrıca, sen ne söylersen söyle, susmak tehlikelidir. Ve nihayet, konuşmaya karar verdim; ama, sadece yeteneksiz bir insanın yapabileceği gibi; yani, konuşmak ki, sanki söylenenleri bir an önce kanıtlamak istiyormuş gibi... Sonunda, verdiğim kanıtları birbirine öylesine karıştırırım ki, beni dinleyen kimse, ne söylediğime ve neyi kanıtlamak istediğime karar veremeden omuzlarını silkmek suretiyle yanımdan ayrılmak zorunda kalsın. Yada, daha doğrusu, o kişi yanımdan beni küçümseyerek ayrılınsın. Sonuçta, basitliğini karsındakilere göstermiş olursun; onları gözyasına boğarsın ve tamamen anlaşılmaz bir insan olarak kalırsın... bir kerede üç avantajı birden sağlamış olursun, böylece! Şimdi sorarım, hakkımda böyle düşünen kim benim gizli işler peşinde kostüme inanır? Evet, beni daha önce dinleyen bir kimse, hakkımda, gizli amaçları var diye söylediğinde, bu sözün edene gücenecektir. Ve ayrıca, bazen onları eğlendiririm de... bu da mutlak olarak son derece değerlidir. İşte şimdi, önceden yaptıklarımın ötürü beni tamamen bağışlamaya taraftarlar; çünkü, Avrupa'da devrimci bildiriler yayımlayan zeki bir kimsenin, kendilerinden bile aptal olduğu ortaya çıkmıştır. Bu böyledir, değil mi? Gülümsemenden beni haklı bulduğumu anlıyorum.

259Aslında Stavrogin hiç de gülmüyordu; aksine, biraz sabırsız bir tavırla ve kaslarını çatmış olarak dinliyordu.

Stavrogin, tek kelime dahi söylemediği halde Peter, makine gibi konuşmasına devam etti:

-Anlayamadım? Ne dedin? Fark etmez mi? Emin ol ki, burada, arkadaşlığımıza güvenerek seni lekelemek için bulunmuyorum. Fakat korkarım ki, bugün son derece alıngansın. Büyük bir nese ve açık kalplilikle sana kostüm. Fakat, sanki söylediklerimi ilerde aleyhime bir kanıt olarak kullanmak için, zihnen notlar alıyormuş gibi görünüyorsun. Seni temin ederim ki, bugün, hiçbir konuya değinecek değilim. Sana söz veririm ve bütün şartlarını da hemen kabul ederim.

Stavrogin büyük bir inatçılıkla susuyordu.

- Anlayamadım. Ne dedin? Bir şey mi söyledin? Anlıyorum, anlıyorum, yine saçmaladım, galiba. Hiçbir şart kosmadın ve kosmayacaksın da. Ben de çok iyi biliyorum ki, şart kosulmaya değmez bir kimseyim. Haklıyım, değil mi? Ağzından lafları zorla alıyorum ve kuskusuz ki, bu da yeteneksizliğimden ötürü. En küçük bir yetenek izi bile yok. Gülüyor musun? Anlamadım? Ne dedin?

Stavrogin nihayet kıkıltıya bastı.

- Hiçbir şey demedim. Sadece, bir zamanlar senin için, gerçekten yeteneksiz bir insan dediğimi hatırlıyorum; fakat bunu söylediğimde sen orada yoktun. Anladığıma göre, benim böyle konuştüğüm sana söylenmiş. Ümit ederim ki, biraz çabuk olur ve konuya bir an önce gidersin.

Peter yine çabuk çabuk konuşarak:

- Fakat konunun tam üzerindeydim! dedi. Pazar gününden söz ediyorum. Pazar günü ben neydin? Ne tahmin edersin? Aceleci, sıradan bir insandım ve konuşmayı en berbat şekilde üzerime zorla aldım. Fakat hepsi beni bağışladılar. Önce, aydan geldim için, buna ben de inanmaya başladım, bu konuda herkes aynı fikirdedir. Sonra, onlara güzel, küçük bir Öykü anlatarak seni, içinde bulun-

260

düğün kötü durumdan sıyrıp kurtardığım için. Böyle değil mi? Haklı değil miyim?

- Yani, özellikle, içlerinde bir kisku bırakacak şekilde ve önceden sözbirliği etmiş gibi. Aksine, bu konuda ne sözleşmistik ne de ben böyle bir şey yapmanı istemistim.

Peter, gerçekten sevinmiş gibi:

- Doğrudur, doğrudur! diye haykırdı. Kafamda tasarladıklarımın neler olduğunu anlayabilmem için böyle hareket ettim. Genellikle aptal rolü oynuyordum; çünkü, seni yakalamak, gururunla oynamak istiyordum. Aslında, senin ne kadar korktuğunu öğrenmek istiyordum.

- Bütün öğrenmek istediğim, şimdi neden bu kadar samimi olduğundur?

- Kizma! Kizma! Bana öyle dik dik bakma! Fakat bana hiç de dik dik bakmıyorsun, değil mi? Neden bu kadar samimi olduğumu mu öğrenmek istiyorsun? Şimdi her şey çok değişik de ondan. Her şey bitmiş ve sonuca ulaşmış, küllenmiş. Birden hakkındaki düşüncelerimi değiştirdim. Eski yolun sonuna geldik; bundan sonra kesin olarak eski yöntemlerle onurunu kirmaya çalışmayacağım. Şimdi, artık yeni yöntemler kullanacağım.

- Taktigini değiştirdin, değil mi?

- Taktik yok. Şimdi tamamen, yapmak istediklerini yapmakta serbestsin. Yani, evet demek istersen evet dersin, hayır demek istersen hayır dersin. İşte, sana karşı yeni taktığım. Ve bundan sonra, bana kendin sormadan, bizim işlerimizden söz etmeyeceğim. Gülüyor musun? Gül bakalım. Ben de gülüyorum. Fakat şu anda ciddiğim, ciddi, ciddi... ama doğrudur...? değil mi?... Bu kadar aceleci bir insan yetenekli olamaz... Pek f, yeteneksiz olabilirim; fakat, gayretliyim, gayret ediyorum.

Gerçekten de ciddi olarak konuşuyordu. Sesinin tonunda ve tavırlarında garip bir heyecan vardı. Stavrogin, merakla Peter'e baktı.

261- Benim hakkımdaki fikirlerini değiştirdiğini söylemistin, değil mi? diye sordu.

-Shatov'un sana vurmasından sonra ona elini sürmediğin andan itibaren hakkındaki düşüncelerim değişti. Artık yeter, lütfen, yeter! Baska soru sormak yok. Baska tek kelime söylemem.

Sorulardan kurtulmak istemiş gibi ellerini sallayarak ayağa fırladı. Sonra, baska soru sorulmadığı ve gitmesi için açık bir neden olmadığından tekrar yerine oturdu. Biraz sakinleşmişti.

Hemen konuşmaya başladı.

- Sirasi gelmiskene sunu da söylemek isterim. Bazi kimseler onu öldüreceginden söz ederek bahse bile tutusuyorlar. Öyle ki, Lembke, seni göz altında tutabilmek için polisi bile uyarmayı düşündü; ama, karisi engel oldu. Fakat, yeter artık bundan sözettigini, yeter. Sadece seni uyarmak istedim, o kadar. Sahi, bir sey daha var. Biliyorsun, Lebyatkinler'i ayni gün nehrin öbür kıyısına aktardim. Adreslerini bildiren notumu aldın mi?

- Ayni gün aldım.

- Bunu 'siradan' bir insan olduğum için yapmadım. Sadece samimiyetimden, sana yardımcı olabilmek için yaptım. Eger, bu hareketimden herhangi bir siradanlık sezdinize; bu tamamen sa-miyetimdendir.

Stavrogin düşünceli:

- Oh, önemli değil sanırım, diye söylendi. Belki de yapılacak baska bir sey yoktu. Yalnız, lütfen, bana bir daha not gönderme.

- Baska çarem yoktu. Ne yapabilirdim?

- Demek ki, Liputin biliyor?

- Bu konuda da elimden bir sey gelmezdi. Fakat, Liputin, sen de bilirsin, cesaret edemez.. Aklima geldi, bizimkilere ugramak fena bir fikir sayılmaz; yani demek istiyorum ki, onlara, 'bizimkilere' değil, yoksa yine beni suçlu bulacaksın. Fakat merak etme, hemen değil, bir ara. Şimdi hava yağışlı. Onlara haber veririm, toplanırlar, aksam da biz gideriz. Onlara nasıl bir armağan götürdüğümüzü an-

262

lamak için, yuvada agzi açık bekleyen karga yavruları gibi beklesip duruyorlar. Çok heyecanlı insanlar, notlarını çıkarmışlar, tartışmaya hazırlanıyorlar. Virginsky... bir 'Cosmopolitan', Liputin, polis çalışmalarına kuvvetle egilmiş bir 'Fourierist'; ne yalan söyleyeyim, bir bakıma değerli bir kimse, ama her seyde siddet istiyor ve uzun kulaklı adam, son fakat önemli; kendi bildiği gibi yapacaktır. Ve, biliyorsun, onları önemsemez gibi davrandığımdan bana güceniyorlar... ha, ha! Onları muhakkak görmemiz gerekiyor. Stavrogin, mümkün olduğu kadar önemsemez bir tavırla:

- Beni onlara bir çeşit Önder olarak mı tanıttin? diye sordu. Peter, ona şöyle bir baktı. Stavrogin'in sorusunu duymamış gibi

konuyu degistirmek için:

- Sahi, dedi. Anneni görmek için buraya birkaç defa gelmistim ve ona da bazı seyler anlatmak zorunda kaldım.

- Tahmin ederim.

- Hayir, hiçbir şeyi tahmin etme. Annene sadece, Shatov'u öldürmeye niyetin olmadığını söyledim ve güzel seylerden söz ettim. Ve biliyor musun? Hemen ertesi günü, Lebyatkinler'i nehrin karsi kıyısına tasidigimi öğrenmiş. Bunu ona sen mi söyledin?

- Böyle bir sey aklima bile gelmezdi.

- Söyleyenin sen olmadığını biliyordum, zaten. Fakat, senden baska kim haber verebilir ki? Söyleyenin kim olduğunu bulmak çok ilginç olacak.

- Kusku yok ki söyleyen Liputin'dir. Peter kaslarını çatarak:

- Ha.... hayir, Liputin değil, diye mirildandi. Kim olduğunu öğreneceğim. Bana, Shatov söyledi gibi geliyor. Ama, önemli de sayılmaz, hani. Bu konuyu bırakalım. Aklima geldi, annenin hep en önemli soruyu sormasını bekliyordum... Garip sey, evet, önceleri yüzü çok asikti; fakat, bugün geldigimde gözleri pilil pilil yaniyordu. Acaba bunun anlamı ne olsa gerek?

Stavrogin birden beklenmedik bir samimiyetle:

263- Çünkü, bes gün içinde Lisa'ya evlenme teklif edeceğime söz verdim, dedi.

Peter sasirmiş gibi:

- Oh, su halde... kuskusuz diye mirildandi. Onun nisanlanması hakkında bazı söylentiler var, biliyor musun"? Hem doğru da. Fakat haklisin; kiliseden kosar adımlarla dönecektir. Sadece senin bir sözüne bakar. Böyle söyledigim için kızmadın, ya?

- Hayir, kızmadım.

- Görüyorum ki bugün seni kızdırabilmek oldukça güç. Senden korkmaya baslıyorum. Yarın nasıl görüneceğini o kadar çok merak ediyorum ki. Birçok sey hazırlamış olduğunu umarım. Böyle konustugum için bana kızmiyorsun, ya?

Stavrogin'in cevap vermemesi, Peter Verkhovensky'yi büsbütün çileden çıkardı.

-Lisa için annene cevap verdin mi? diye sordu. Stavrogin, soguk bakışlarını Peter'e dikti.

- Oh, anlıyorum. Kuskusuz anneni rahatlatmak için sadece. Stavrogin kesin bir dille sordu:

- Ya, söylediklerimde ciddiysen?

- Böyle olaylarda söylendiği gibi, Allah versin. İse zararı dokunmaz görüyorsun ya, bizim isimiz demedim. Biz kelimesinden hoslanmıyorsun ve bana gelince, kuskusuz emirlerine hazırım. Bunu bilirsin.

- Böyle mi zannediyorsun? Peter gülererek aceleyle:

-Ben... bir şey zannetmiyorum, dedi. Çünkü, özel işlerini daha önceden düşündüğüne göre, yapmaya karar verdiği şeyin de ölçülü olacağını bilirim. Sadece, hizmetinde olduğumu söylerken samimiydim. Daima ve her yerde, her an hazırım. Yani, anlıyorsun, değil mi?

Stavrogin esnedi.

264

Peter, hemen yerinden kalktı ve hemen gidecekmiş gibi yine sapkasını kaptı.

- Seni sikiyorum, dedi.

Fakat, gideceği yerde devamlı olarak konuşmaya, odada dolasmaya başladı. Anlattıklarının heyecanlı kısımlarında sapkasını bacasına vuruyordu.

Neseli bir sesle:

-Lembkeler'i eğlenesin diye anlattım, dedi.

- Hayır, teşekkür ederim. Belki daha sonra neselenirim. Sahi, Bayan Lembke nasıl?

-Ne garip tavırlarınız ve anlayışınız var!... Onun sağlığı, sizin için bir kedinin sağlığı kadar önemli değildir. Bununla beraber, yine de ilgileniyorsunuz. Hosuma da gitmiyor değil. Çok iyidir ve size son derece saygısı var. Sizden çok şey bekliyor. Pazar günü olaydan hiç söz etmiyor ve ortaya çıkmanızla her şeyi halledeceğinize inanıyor. Sizi temin ederim ki, her şeyin üstesinden geleceğinize gerçekten inanıyor. Bununla beraber, şimdi her zamankinden çok daha esrarlı ve romantik bir kişi oldu... son derece avantajlı bir durum. Sizinle tanışmak için herkes sabırsızlıkla bekliyor. Sehirden ayrıldığı zaman için için kaynıyorlardı; ama şimdi fokurduyorlar. Aklıma geldi, şu mektup için tekrar teşekkür ederim. Hepsi Kont K.'den korkuyor. Biliyorsunuz, devletin bir casusu olduğunuzu düşünüyorlar. Ben de inkâr etmiyorum... zararı yok, değil mi?

- Hayır.

- Bu bir şey değil. Gelecekte bize faydalı olacaktır. Burada bildikleri gibi davranıyorlar. Tabii, ben de onlara cesaret veriyorum. Bayan Lembke basta. Gaganov da... Gülüyor musun? Benim taktığım bu; saçmalıyorum ve sonra birdenbire bekledikleri gibi zekice bir söz ediyorum. Etrafımı sardıkları zaman da, yine saçmalamaya başlıyorum. Su anda beni gözden çıkarmış durumdalar. 'Yetenekli bir kimse' diyorlar. Fakat aydan düsmüş. Beni doğru yola sokabilmek için Lembke, memuriyet teklif ediyor. Biliyorsun, ona son derece kötü davranıyorum. Yani, gururunu incitiyorum; sadece dik dik bakmakla yetiniyor. Bayan Lembke de tesvik ediyor. Dukhovo'da dün senin için pek hoş olmayan şeyler söyledi. Ona hemen bütün gerçeği anlattım. Yani, bütün gerçeği değil tabii. Bütün günümü Dukhovo konagında geçirdim. Konagi ve arazisi çok güzel. Stavrogin, birden ayağa fırladı ve ileri doğru egilerek:

- Şimdi Dukhovo'da değil mi? diye sordu.

-Hayır, bu sabah beni getirdi. Beraber döndük. Peter, Stavrogin'in ani heyecanını fark etmemiş gibi devam etti:

- Özür dilerim, galiba bir hata yaptım. Kitabı düşürdüm. Yere düşürdüğü pahalı ciltli kitabı almak için egildi.

Aceleyle

sayfaları karıstırdı.

-Balzac'ın kadınları, hem de resimli. Bunu okumadım. Lembke de roman yazıyor.

Stavrogin ilgilenmiş gibi sordu:

- Sahimi?

-Rusça. Tabii gizli gizli yazıyor. Bayan Lembke'nin haberi var ve izin veriyor. Ama, kendine göre yöntemleri olan bir mankafa. Mankafalar da çalışarak kazanırlar. Öyle kesinlik, ağırbaşlılık!... Keske bizim de öyle bir yanımız olsa.

- Yönetimi övmüyorsunuz, ya?

- Neden olmasın? Rusya'da tek doğal olan şey de bu... Birden haykırdı.

-Övmem... övmem... bundan söz etmiyorum. Bu nazik konuda tek kelime söylemiyorum. Haydi, allahaismarladık. Suratın yemyesil oldu.

- Biraz atesim var.

-İnanırım. Hemen yatmanız iyi olacak. Aklıma geldi de, tasrada hadımlar tarikatından üyelerimiz var... çok ilginç insanlar. Fakat, bundan sonra söz ederim. Size bir haber daha; cuma gecesi bazı su-

266

baylarla içiyordum. Aralarında üç dostumuz var, vous comprenez (anladın mı)? Dinsizliği tartışıyorlardı ve söylememe gerek yok, tabii, Tanrı'yi ortadan kaldırmışlardı. Neseden kırılıyorlardı. Sahi, Shatov, eğer Rusya'da bir devrim yapılacaksa, bu devrimin Tanrı'yi inkârla başlaması gerektiği kanısında. Doğru olabilir. Ak saçlı bir yüzbaşı, hep oturuyor, tek kelime söylemiyordu. Birden yerinden fırlayıp odanın ortasına atladı. Kendi kendine konuşuyormuş gibi yüksek sesle: Tanrı yoksa, ben ne yüzbaşisiyim', diye haykırdı. Sonra, sapkasını alıp çıktı gitti. Stavrogin, üçüncü defa esneyerek:

- Oldukça anlamlı bir söz etmiş, dedi.

- Öyle mi? Ben anlayamadım. Zaten bu nedenle size sormak istemistim. Eh, baska ne olabilirdi ki? Spigulinler'in fabrikası da çok ilginç. Bildiğiniz gibi bes yüz işçi çalıştırıyorlar. Bir kolera yuvası haline gelmiş.

On bes yıldan beri temizlenmemiş ve fabrikada çalışanların paraları da doğru dürüst ödenmemiş. Sahipleri milyonlar. İşçilerden bazılarının 'Enternasyonal' hakkında oldukça bilgili olduklarına seni temin ederim. Gülüyorsun, değil mi? Göreceksin. Sadece bana biraz zaman tanı! Sana zamani ayarlamayı daha önce de söylemistim, bak şimdi de söylüyorum ve sonra... fakat özür dilerim, söylemeyeceğim. Bunun hakkında konuşmayacağım. Kaslarınızı çatmayin öyle. Eh, allahaismarladik.

Birden geri dönerek haykirdi:

- Hey güzel Tanrim! En önemli şeyi unuttum. Sandiginizin Petersburg'dan gelmiş olduğunu söylememi istediler.

Stavrogin anlamayarak Peter'e bakti. -Yani?

- Yani sizin sandik... öteberiniz; ceketleriniz, pantolonlarınız, çamasırlarınız, gömlekleriniz gelmiş. Doğru mu?

- Evet, bunun hakkında bu sabah bir şey söylemişlerdi.

- Anlıyorum, şimdi hemen alınamaz mı?

- Alexey'e sor.

267- Pekflf, su halde yarin... yarin. Yeni ceketim, Frak ve üç pantolonum, senin esyalarla beraber. Tavsiyen üzerine Charmer'den almistim, hatirladiniz mi?

Stavrogin gülümseyerek:

- Burada kibar davrandigini duydum, dedi. Binicilik dersleri alacagin dogru mu?

Peter çarpık bir tebessümle ve son derece titrek bir sesle:

- Bana bak, dedi. Bana bak, ilk ve son defaya mahsus olmak üzere su kisilikleri bir tarafa birakalim. Hiç kustu yok ki beni arzu ettigin kadar hor görebilirsin. Beni hor görmek seni memnun etse bile, bir süre kisiliklerimizi bir kenara itelim. Sen de böyle düşünmez misin?

Stavrogin:

- Çok iyi, dedi. Bir daha yapmam.

Peter gülümsedi, sapkasi ile dizine vurdu, ağırligini bir ayagindan öbürüne geçirdi ve tekrar eskisi gibi durdu. Bir kahkaha atarak:

- Buradaki bazı kimseler, dedi. Beni, Lisa konusunda senin rakibin sayiyorlar. Bu bakimdan kiligimi düzeltmem gerekir, değil mi? Fakat, bütün bu bilgileri sana kim getiriyor? Hey Tanrim, saat hemen hemen sekiz olmuş. Gitmem gerekiyor. Annen gitmeden önce kendisini görmemi istedi; ama, şimdi vaktim olmayacak. Sen şimdi yat, yarin kendini daha iyi hissedersin. Disarsi karanlık, hava yagisli, fakat beni bekleyen bir araba var; çünkü, geceleri sokaklar pek emin değil... Oh, sahi aklıma geldi, Fedka isimli bir mahk—m Sibiry'a'dan kaçmış, civarda ve şehirde basibos dolasiyor. Bir zamanlar benim esirimmis; ama, babam onu orduya satmış ve para almış. Oldukça ilginç kisiligi olan biri.

Stavrogin, kaslarını hayretle kaldırarak sordu:

- Onunla ko... konuştun mu?

- Konustum. Benden kaçmıyor. Hemen hemen her şeye hazır; tabii para karşiliginda; ama, kendisine göre bazı inançları var. Oh,

268

yine aklıma geldi. Eger planlarında ciddiyisen... hatirlarsan, Lisa hakkında... o takdirde yine hatirlatirim ki, ben de her şeye hazirim. ' Ne söylersen söyle, emirlerine hazirim. Ne o, ne oldu? Bastonuna neden uzandın? Güzel Tanrim, ben de nelerden söz ediyorum? Meger baston degilmis. Bir an için bastonuna uzandigini sandim!..

Stavrogin, ne bir şey arıyor ve ne de konusuyordu. Fakat oldukça ani bir hareketle yerinden fırladi. Yüzünde garip bir anlam vardı.

Peter, baskıyla kfgit ağırligının altındaki mektubu isaret ederek:

-Bay Gagonov hakkında da bir şeyler yapmamı istiyorsan, diye mirildandi. Gerekli bütün şeyleri hazirlamak için bana güvenebilirsin. Benim yardımim olmadan bir şey yapamazsin.

Cevap beklemeden odadan çıktı. Fakat, basını bir kere daha kapının araligindan uzatti. Yüksek sesle bagirarak:

- Böyle söylüyorum; çünkü, Shatov, geçen pazar sana hakaret ederek hayatini tehlikeye sokmakta haksizdi, değil mi? Bunu düşünmeni istiyorum.

Yine cevap beklemeden gözden kayboldu.

\*\*\*

Peter Verkhovensky, kapının arkasından kayboldugu zaman belki de, yalnız kalan Stavrogin'in öfkeyle duvarları yumruklaya-cagını düşündü ve mümkün olsa onu seyretmekten memnun olacakti. Fakat, çok yaniliyordu; Stavrogin tamamen sakindi. İki dakika kadar masanın yanında durdu; derin düşünceye dalmış görünüyordu; fakat, çok geçmeden dudaklarında soguk bir tebessüm belirdi. Yavaşça yine koltuktaki eski yerine oturdu ve sanki bütün gücünü yitirmiş gibi gözlerini yumdu. Mektubun ucu hflf kagit ağırligının altından görünüyordu, onu düzeltmek için hiçbir hareket yapmadi.

Kısa zamanda kendisini tamamen unuttu. Son birkaç günden beri, son derece endiseli olan Bayan Stavrogin, Peter Verkhovensky'nin

269verdiği sözde durmayarak evden ayrılması üzerine, zamansız olmakla beraber, Nicholas'ı görmek arzusuna engel olamadı. Nihayet, oğlunun kesin bir şeyler söyleyeceğini bütün kalbiyle umuyordu. Eskisi gibi kapiyi yine hafifçe tikirdatti. Yine cevap alamayınca kapiyi açtı. Nicholas'ın kimildamadan oturduğunu görünce, heyecanından kalbi küt küt çarparak koltuğa doğru yürüdü. Oğlunun bu kadar çabuk uykuya dalmasına ve zorlukla soluk alıyormuş gibi oturarak uyuyabilmesine sasirdi. Nicholas'ın yüzü soluk, tamamen donmuş ve hareketsizdi; kasları hafifçe çatılmışti; yüzü gerçekten balmumundan yapılmış bir maskeyi andırıyordu. Bayan Stavrogin, üç dakika kadar oğlunun basucunda, fdeti soluk almaktan korkarak durdu. Sonra, birden panige kapıldı. Ayaklarının ucuna basarak odadan çıktı ve kapıda bir saniye kadar oyalanarak oğluna doğru bir haç isareti yaparak onu kutsadı. Sonra, kimseye görünmeden içinde yepyeni bir üzüntüyle uzaklastı.

Stavrogin, yerinden hiç kimildamadan, taslamış gibi hemen hemen bir saat kadar uyudu. Uyuduğu süre içinde, yüzünün tek adalesi dahi kimildamamisti; kasları yine eskisi gibi çatıktı. Bayan Stavrogin, odada üç dakika daha kalmış olsaydı; hiç kusu yok ki, bu ölü hareketsizliğin ezici duygusuna dayanamaz, oğlunu uyandırirdi. Stavrogin'in gözleri kendiliginden açıldı. Yine hiç kipirdamadan oturdu ve gözlerini, odanın bir kösesine dikti. Sanki orada bulunan çok merak uyandırıcı bir şeye bakıyormuş gibi görünüyordu. Oysaki, baktığı yerde değişik ve yeni bir şey yoktu.

Nihayet, büyük duvar saatinin gongu, hafif bir sesle, yarım saati vurdu. Stavrogin huzursuz bir tavirle basını saate bakmak için döndürdüğü zaman, odanın arka kapağı açıldı ve kfhy Alexey Ye-gorovich odaya girdi. Bir elinde, kalın bir palto, esarp ve sapka, diğer elinde ise üzerinde bir kfgit bulunan gümüş bir tepsi vardı.

- Saat dokuz buçuk, diye bildirdikten sonra, elindeki giyecekleri kösedeki bir sandalyenin üstüne koydu ve üzerinde, kursun kalemle sadece iki satır yazılı ve katlanmamış bir kfgit bulunan tepsiyi, Stavrogin'e uzattı.

270

Stavrogin notu okuduktan sonra, aynı kfgidin kösesine bir şeyler karaladı ve kfgidi tekrar tepsinin üstüne attı. Kanepeden kalkarken:

- Ben evden ayrılır ayrılmaz verirsin, dedi. Şimdi giyinmeme yardım et.

Üzerinde kadife bir ceket olduğunu fark edince bir an düşündü; sonra kfhyaya, resmi ziyaretlerde giydiği ceketini getirmesini söyledi. Nihayet, giyinmesini bitirerek, sapkasını basına geçirdi. Annesinin girmiş olduğu kapiyi kilitledikten sonra masanın üzerindeki mektubu aldı ve pesinde kfhyaya olduğu halde odanın diğer küçük kapisinden hole çıktı. Koridordan, doğrudan doğruya bahçeye açılan, küçük bir sahanlığa giden, daracık tas basamaklardan indiler. Sahanlığın kösesinde, bu gece için önceden hazırlanmış, küçük bir fener ve büyük bir semsiye vardı.

Kfhyaya, efendisini bu gece ziyaretinden alıkoymak için son bir deneme daha yaptı.

- Bu devamlı yağmur sokakları çok çamurlu yaptı, efendim. Fakat Stavrogin cevap vermeden semsiyeyi aldı. Eski bahçenin

rutubetli ve zifiri karanlığına daldı. Rüzgfr, ağaçların yarı çıplak tepelerini sallayarak ugulduyordu. Daracık, çakıl döseli patika çamurlu ve kaygandı. Bahçeye bası açık ve sadece ceketle çıkmış olan Alexey, bir adım önde yürüyerek patikayı elindeki fenerle aydınlatıyordu.

Stavrogin birden:

- Bu şekilde görülmüş olmayacak mıyız? diye sordu. Kfhyaya, yumusak ve tane tane konuşarak:

- Pencerelerden görülmez efendim, dedi. Ayrıca, her şeyin gereğini yaptım.

- Annem uyuyor mu?

- Saat tam dokuzda odasına çekildi, efendim. Son birkaç günden beri aynı saatte odasına çekiliyor ve bir şey öğrenebileceğini de sanmam.

271Sonra büyük bir cesaretle sordu:

- Acaba saat kaçta döneceksiniz, efendim?

- Bir, bir buçuk. En geç ikide.

- Çok güzel, efendim.

Her ikisinin de çok iyi bildikleri dolambaçlı patikayı geçerek bahçenin yüksek tas duvarlarının dibine geldiler. Duvarın uzak kösesinde, تنها bir sokaga açılan küçük bir kapı vardı. Bu küçük kapı hemen hemen hep kilitli bulunurdu; ama kapının anahtarı şimdi kfhyanın elindeydi.

Stavrogin tekrar sordu:

- Kapı gicirdamaz mı?

Alexey, kapının bir gün önce ve tekrar bugün de yağlanmış olduğunu söyledi. Sirilsiklam olmustu. Kapiyi açtıktan sonra anahtarı Stavrogin'e uzattı.

Efendisini yeniden uyandırmak istedi.

-Eğer uzaga gidecekseniz efendim, تنها sokaklarda kol gezen serserileri hatırlatırım. Özellikle, nehrin öbür tarafında.

Alexey, Stavrogin'i kucagında tasımis, ona çocukluktan beri bakmış emektar bir usaktı. Ciddi düşünceli, okumayı seven bir adamdı.

- Merak etme, Alexey.

- Tanrı sizi korusun, efendim. Yaptıklarınızın doğruluğuna inanıyorum. Tanrı doğruların yardımcısıdır, efendim.

Stavrogin, تنها sokaga çıkmak üzereyken birden durdu.

- Ne söyledin?

Kfhya, biraz önce söylediklerini tekrarladı. Efendisinin karsısında, şimdiye kadar hiç böyle konuşmamıştı.

Stavrogin kapıyı kilitledikten sonra anahtarı cebine soktu ve çamurlu yollarda bata çıka yürümeye başladı. Nihayet ıssız ve uzun bir caddeye çıktı. Sehri avucunun içi gibi biliyordu; Bogoyavlenskaya caddesi oldukça uzaktı. Filipov'un köhne evinin kapalı ka-

272

pisinin önüne geldiği zaman saat onu geçiyordu. Lebyatkin'lerin önceden oturduğu alt kat bostu ve pencerelerin kepenkleri kapalıydı. Shatov'un oturduğu çatı katında ısı vardı. Çingirak olmadığından kapıyı yumruklamaya başladı. Üst kattan küçük bir pencere açıldı. Shatov basını uzatarak sokaga baktı. Disarisi çok karanlık olduğundan bir şey görmek mümkün olmuyordu. Shatov bir dakika kadar bütün dikkati ile geleni görmeye çalıştı. Birden sordu:

- Sen misin? . Davetsiz konuk cevap verdi:

- Benim.

Shatov, pencereyi çarparak kapattı ve aşağı inerek kapıyı açtı. Stavrogin tahta esigin üstünden atlayarak içeri girdi ve tek kelime söylemeden, Kirilov'un oturduğu bölüme doğru yürüdü.

Buradaki bütün kapılar ardına kadar açıktı. Koridor ve ön iki oda karanlıktı; fakat, Kirilov'un oturduğu son odada ısı vardı. Odadan gülüşmeler ve birtakim garip bagrismalar duyuluyordu. Stavrogin, doğrudan doğruya aydınlık odaya yürüdü; fakat, odaya girmeden kapıda durdu. Odanın ortasındaki büyük masanın üstünde çaydanlık duruyordu. Ev sahibinin akrabası yaslı kadın, başı açık, üzerinde sadece bir eteklik, çıplak ayaklarında erkek potinleri ve sırtında tavsan derisi bir ceket olduğu halde odanın tam ortasında duruyordu. Kucagında, üzerinde sadece bir zibin olan, küçük bacakları çıplak, yanakları pembe-beyaz, açık sarı saçları dağınık, on sekiz aylık bir çocuk vardı. Görünüşe göre besigidan henüz alınmıştı. Ağlamış olduğu, kirpiklerinin ıslaklığından belli oluyordu. Fakat şimdi, küçük kollarını uzatıyor, ellerini çırpıyor ve her küçük çocuğun yaptığı gibi kendi kendine garip sesler çıkartarak gülüyordu. Kirilov, bebeğin önünde durmuş elindeki küçük kırmızı bir topu yere vuruyor, tavana kadar zıplayan topu yine yakalıyordu. Çocuk, yarım yamalak becerebildiği kadar @top, top<sup>-</sup> diye bağırınca, Kirilov topu çocuğa veriyor ve onun tekrar attığı topu yakalamak için koşuyordu. Nihayet top dolabın altına yuvarlandı. Çocuk, @top, top<sup>-</sup> diye fer-

273yadi bastı. Kirilov yüzükoyun yere uzanarak topu almaya çalıştı. Stavrogin odaya girdi; onu gören çocuk, yaslı kadına sarılarak yaygarayı bastı. Yaslı kadın onu hemen odadan götürdü.

Kirilov, top elinde yerden kalkarken bu beklenmedik ziyaretçiye hiç de sasırmış görünmüyordu.

- Stavrogin mi? diye sordu. Çay ister misiniz?

Bu arada yerden kalkmıştı.

Stavrogin:

- Sayet sıcaksa, hayır demem, dedi. İliklerime kadar ıslandım.

Kirilov memnun olmuş bir tavırla:

- Evet, sıcak... hatta kaynıyor, dedi. Oturun. Çamur içinde kalmışsınız, ama önemli değil. Daha sonra silip temizlerim.

Stavrogin, bir sandalyeye rahatça oturdu ve verilen çayı hemen bir dikişte içti. Kirilov sordu:

- Bir fincan daha ister misiniz?

- Hayır, teşekkür ederim.

O zamana kadar ayakta duran Kirilov, Stavrogin'in tam karsısındaki sandalyeye oturdu.

- Sizi buraya hangi rüzgâr attı? diye sordu.

- İs. Su mektubu okuyun. Gaganov'dan. Petersburg'da onun hakkında söylediklerimi hatırlar misiniz?

Kirilov, mektubu alıp okudu; sonra masasını üzerine koydu ve Stavrogin'e bakarak bekledi. Stavrogin anlatmaya başladı.

- Bildiğiniz gibi bu Gaganov'la hayatımda ilk kez karşılaştım. Bir ay önce Petersburg'da. Baskalarının yanında birkaç kere karşılaştık. Benimle samimiyeti olmadığı ve konuşmadığı halde, bana karşı son derece küstah davranma fırsatını buldu. O zaman bunu size anlatmıştım. Fakat bilmediğiniz bir özellik var. Petersburg'dan ay-

274

rilmadan önce bana bir mektup yolladı. Tabii bu mektup bambaska bir dille yazılmıştı. Niçin yazıldığı belli olmayan kaba bir dille yazılmıştı. Ben de hemen bir mektupla cevap verdim. Büyük bir samimiyetle, dört yıl önce babası ile aramda geçen kulüpteki olayın, istenmeden, hastalığım nedeniyle yapılmış bir olay olduğunu ve özür dilemeye hazır olduğumu bildirdim. Bunu dikkate alarak beni bağışlamasını rica ettim. Mektubuma cevap vermeden çekip gitti. Buraya geldiğimde; onu azgın bir boga gibi köpürmüş olarak karşımda buluyorum. Daha evvel toplumun içinde bana söylediklerini tekrarlıyor. Beni kötü olarak suçluyor. Ondan sonra bugün, bu mektubu aldım. Öyle bir mektup ki, böylesini şimdiye kadar kimsenin almış olabileceğini

düşünemem. İçi türlü hakaretlerle dolu. 'Tokatlanmış suratımız' falan diye bir sürü hakaret var içinde. Düello şahidim olmayı reddetmeyeceğiniz umuduyla geldim. Kirilov:

- Hiç kimse böyle bir mektup almamıştır diyorsunuz, dedi. Öfkeliyken her insan böyle bir mektup yazabilir. Pushkin, Hekern'e böyle bir mektup yazmıştı. Pek fîl, geleceğim. Ne yapacağımı söyleyin, yeter.

Stavrogin, bu durumun yarın halledilmesini istediğini söyledi. Fakat önce, Kirilov 'un tekrar Gaganov'u görmesini, ona, yine özür dilemeye hazır olduğunu; hatta, gerekirse mektupla da ayrıca özür dileyebileceğini; fakat, Gaganov'un da bir daha böyle mektuplar yazmamaya söz vermesinin şart olduğunu ve daha önce gönderilen mektubun hiç yazılmamış olarak kabul edileceğini bildirmesini istiyordu.

Kirilov:

- Çok alttan alıyorsunuz, dedi. Kabul etmeyecektir.

- Buraya gelmemin asıl nedeni, ona böyle söyleyip söyleyemeyeceğinizi öğrenmek istememdi.

- Söyleyeceğim. Sizin bileceğiniz bir şey; ama, kabul etmeyecektir.

275- Kabul etmeyeceğini ben de biliyorum.

- Dövüsmek isteyecektir. Onunla nasıl bir dövüşe kararlisiniz?

- Anlıyorsunuz, ya, ben her şeyin yarın olup bitmesini arzu ediyorum. Yarın sabah saat tam dokuzda Gaganov'un evine gideceksiniz. Sizi dinleyecek ve söylenenleri kabul etmeyecektir; fakat size, kendi tanığı ile görüşebileceğiniz bir saat verecektir. Saat on biri verdiğini kabul edelim. Onlarla bütün konular üzerinde anlasın ve saat bir ya da iki sularında, kararlaştırılacak yerde buluşuruz. Böyle bir anlasma için elinizden geleni yapmanızı rica edeceğim. Tabii, dövüş silahı tabanca olacaktır. Özellikle, sunu istiyorum; dövüş sahasında, arası on adım olan iki çizgi çekin; bu çizgilerden yine onar adım sayarak iki tarafa da tekrar birer çizgi çekin. Yerilen işaret üzerine bu çizgilerden başlayarak atış çizgilerine kadar yürüyeceğiz. Her ikimizin de bu çizgiye kadar yürümesi gerekiyor. Tabii, taraflar arzu ettikleri takdirde daha önce de atış edebilirler. Zannederim ki bütün söyleyeceklerim bu kadar.

Kirilov:

- Atış çizgilerinin arasındaki on adımlık uzaklık çok yakın, dedi.

-Madem böyle düşünüyorsunuz, yirmi adım olsun; ama, daha fazla değil. Onun dövüsmek için arzulu olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi? Bir tabancanın nasıl doldurulduğunu bilir misiniz?

-Biliyorum. İki tabancam var. Onları hiç kullanmadığınıza dair yemin edeceğim. Onun tanığı da benim gibi söyleyecek. İki takım tabanca olacak, kura ile ya onun tabancaları ya da bizimkiler seçilmiş olacak.

- Güzel.

- Tabancaları görmek ister misiniz?

- Kelimenin tam anlamıyla, evet...

Kirilov, odanın bir köşesinde duran bavulunun üzerine eğildi. Bavul bosaltılmamıştı ve istediği zaman kendisine gerekli öteberiyi

276

zaman zaman alıyordu. Bavulun dibinden, hurma ağacından yapılmış ve içi kırmızı kadife ile döşenmiş bir kutuyu aldı ve oldukça pahalı, çok güzel bir çift tabanca çıkardı.

- Her şey var. Barut, kursun, kovan... Ayrıca, bir de toplu tabancam var. Bir dakika bekleyin.

Tekrar bavulunun üstüne eğildi ve başka bir kutudan, Amerikan yapısı toplu bir tabanca çıkardı.

- Cephaneniz oldukça çok. Hem hepsi de oldukça pahalı şeyler.

- Evet, çok pahalı.

Fakir ve ihtiyaç içinde olan Kirilov, hiçbir zaman kötü durumunu göstermek istemezdi. Zorlukla sağladığı belli olan bu silahlarını şimdi büyük bir gururla gösteriyordu.

Stavrogin, bir dakikalık sessizlikten sonra tereddütte sordu.

- Fikrinizi değiştirmediniz, değil mi?

Kirilov, Stavrogin'in sorusunun ne anlama geldiğini onun ses tonundan anlayarak hemen cevap verdi.

- Hayır.

Stavrogin, kısa bir tereddütten sonra yine sordu:

- Ne zaman?

Bu arada Kirilov kutuları yine bavuluna koymuş ve yerine oturmıştı.

Sorulan sorudan biraz sıklıkla olduğunu; fakat, sorulabilecek bütün sorulara cevap vermeye hazır olduğunu hissettirerek:

- Bildiğiniz gibi, benim elimde olan bir şey değil, dedi. Ne zaman söylerlerse.

Kirilov, siyah, donuk ve durgun; fakat, dost bakışlarını Stavrogin'den ayırmamıştı.

Stavrogin kaslarını çatıp, uzun süren birkaç dakika düşündükten sonra:

- Kendi kendisini vurmak isteyen bir kimseyi anlarım, dedi. Bazen benim bile böyle düşündüğüm anlar oldu. Fakat her defasında

277da yeni yeni düşüncelerle kendime geldim. Eger biri, bir suç işlese, ya da daha önemlisi, yüz kızartıcı bir suç işlese; yani alçaklık etse, hem de... yaptığı oldukça saçma olsa; insanların bin yıl hatırlayacakları, nefretle anacakları, her andıklarında yere tükürecekleri bir suç olsa... birdenbire 'sakaga sıklan bir kursun, her şeyi

kökünden halledecektir.' İnsanlar hatırlayacaklarmış, nefretle ana-caklarmış... bunun ne önemi olabilir artık, öyle değil mi? Kirilov bir anlık tereddütten sonra:

- Buna yeni düşünceler mi diyorsunuz? diye sordu.

- Hayır, böyle bir şey demiyorum, yalnız, aklıma böyle bir düşünce gelince, bu düşüncenin tamamen yeni olduğunu hissediyorum.

Kirilov:

- Düşünceyi mi hissediyorsunuz? dedi. Çok güzel! İnsanın kafasında birçok düşünce vardır ve her akla gelisinde yeni olur. Doğrudur. Sanki ilk kez oluyormuş gibi, kafam böyle düşüncelerle dolup taşıyor.

Stavrogin, söylenenleri dinlemeden, kendi düşüncesini geliştirmekle mesguldü.

- Ay'da yasadığınızı ve bir sürü saçma suçlar isledığınızı düşünelim. Siz buradayken, ay var olduğu sürece, oradaki insanların, bu yaptıklarınıza binlerce yıl güleceğini, isminizi igrenti ile anacaklarını biliyorsunuz. Fakat, siz buradasınız ve Ay'a buradan bakıyorsunuz. Orada yaptıklarınızdan ve oradaki insanların adınızı nefretle anmalarından size ne? Doğru, değil mi?

Kirilov:

- Bilmiyorum, diye cevap verdi. Sonra soguk, fakat kesin bir dille ekledi:

- Ay'a hiç gitmedim.

- Biraz önce buradaki çocuk kimindi?

. - İhtiyar kadının kaynanası geldi... yani gelini geldi... hepsi bir. Üç gün oluyor. Hasta. Midesinden sancı çekiyor ve sabahlara kadar

278

kivranıp haykırıyor. Kadın uyuduktan sonra, ihtiyar çocuğu alıp buraya getiriyor. Onu topla eglendiriyorum. Topu Hamburg'dan almıştım... havaya atıp yine kapiyorum. İnsanın belini ve sırtını güçlendirir. Kız çocuğu.

- Çocukları sever misiniz? Kirilov, oldukça ilgisiz bir şekilde:

- Severim, diye cevap verdi.

- Su halde, hayatı da seviyor olmalısınız, değil mi? -Evet hayatı severim. Neden?

- Fakat, kendi kendinizi vurmak için karar verdiniz.

- Verdimse ne olacak? Bunun ikisini neden birleştiriyoruz? Hayat bir şey, öbürü başka bir şey. Hayat var ölüm ise yok.

- Öbür dünyada hayatın devam edeceğine inanıyor musunuz?

- Öbür dünyadaki sonsuz hayata değil, bu dünyadaki sonsuz hayata inanıyorum. Bazi anlar vardır. Bazi anlara gelirsiniz ve zaman birden durur. İşte o zaman, ölümsüzlük başlayacaktır.

- Böyle bir zamana erismeyi mi umuyorsunuz?

- Evet.

Stavrogin, alay etmeden ve ağır bir sesle:

- Zamanımızda bunun olabileceğini sanmam, dedi. Evrenin sonu üzerinde kehanetlerde bulunan kutsal kitapta, melek, zamanın olmadığına yemin eder.

- Biliyorum. Çok doğrudur. Açık ve kesindir. İnsanoglu mutluluğu bulduğunda zaman olmayacak; çünkü, zamana ihtiyaç görülmeyecek. Çok doğru bir düşünce.

- Zaman nasıl saklayacaklar?

- Hiçbir yere saklanmayacak. Zaman bir cisim değil, düşüncedir. Zihinlerden silinecektir.

Stavrogin tiksintili bir acımayla:

- Zaman başladığından bu yana, filozofların basmakalıp sözü haline gelmiştir, diye mirildandi.

279Stavrogin'in söylediği bu söz, sanki bütün düşüncelerini kap-siyormuş gibi, Kirilov gözleri parlayarak haykirdi.

- Tamam! Zamanın başlangıcından beri de degismemistir. Hep aynı şey!

- Mutlu olduğuna inanıyorum, Kirilov. Mutlusun, değil mi? Kirilov sanki en olumlu cevabi veriyormuş gibi:

-Evet, çok mutluyum, dedi,

- Fakat son zamanlarda istirap çektiniz, değil mi? Liputin'e kızmamış mıydınız?

- İşte, şimdi kimseye kızmıyorum. O zamanlar mutlu olduğumu bilmiyordum. Ağaçtan düşmüş yaprak gördünüz mü hiç?

- Gördüm.

- Son günlerde ben de bir yaprak gördüm; ortasında pek az yesili kalmış ve sararmış bir yaprak. Kenarları da çürümüştü. Rüzg'fra kapılmış uçuyordu. Henüz on yaşında bir çocukken, kisin gözlerimi yumar, henüz damarları yeni yeni belli olan yesil yaprakları ve güneşi hayal ederdim. Gözlerimi açar ve gördüklerime inanmazdım; çünkü, gözlerimi kapadığım zaman gördüklerim o kadar güzeldi ki gözlerimi hemen tekrar yumardım.

- Bu ne demektir? İma etmek istediğiniz nedir?

- Ha... hayır... Neden? İma etmiyorum, sadece bir yapraktan, yesil bir yapraktan söz ediyorum. Yaprak güzeldir. Her şey güzeldir.

- Her şey mi?



- Her sey. Insanoglu mutlu degil; çünkü, mutlu oldugunu bilmiyor. Hepsi bu... hepsi bu!.. Bunu öğrenen bir kimse hemen mutlu olacaktır. Hemen o dakikada. Kaynana ölecek, gelin yasayacaktır... hepsi güzel. Bunu birden anladim.

-Fakat açlıktan ölenler ya da genç kızları igfal edenler... bunlar da iyi mi hep?

- Evet, iyidir. Çocuk için beynini dağıtan bir insan bile iyidir. Kafasını dağıtmayan kişi, bile iyidir. Her sey iyidir... her sey. Her şeyin iyi olduğunu bilen de iyidir. Kendileri için iyi olduğunu bi-

280

lirlerse, onlar iyi olacaktır demektir ve kendileri için iyi olduğunu bilmedikleri sürece de, onlar için iyi olmayacaktır. Bütün düşüncelerim budur... bundan başka düşüncem de yoktur.

- Bu kadar mutlu olduğunuzu ne zaman anladınız?

- Geçen hafta, salı günü... hayır, hayır çarşamba günü, çünkü, zaten çarşambaydı... gece.

- Degisikligin nedeni neydi?

- Hatırlamıyorum. Öyle oldu iste. Odada dolasıyordum... bir sey fark etmez. Saati durdurdum. Tam, üçe yirmi üç dakika vardı.

- Zamanın durması gerektiğine bir sembol olarak herhalde? Kirilov cevap vermedi.

Sonra birden:

-Onlar iyi degildirler, dedi. Çünkü, iyi olduklarını bilmiyorlar. Bunu anladıkları zaman, küçük bir kızı igfal etmeyeceklerdir. İyi olduklarını anlamaları gerekir. Bundan sonra da hepsi, hepsi iyi olacaktır.

- Su halde, bunu anladığınıza göre, siz iyisiniz?

- İyi bir insanım. Stavrogin kaslarını çatarak:

- Aslına bakarsanız, sizinle aynı fikirdeyim, diye mirıldandı.

- İnsanlara her şeyin iyi olduğunu öğreten kimse, dünyanın sonunu getirecektir.

-Öğreten çarşıya gerildi. - Hayata tekrar dönecek ve ismi Tanrı-insan olacaktır.

- Tanrı-İnsan mı?

- Tanrı-insan... diğerinden çok farklı.

- İkon'un önündeki kandili yakan siz oluyasınız?

- Evet, ben yaptım.

- Su halde Tanrıya inanıyorsunuz? Kirilov bir solukta mirıldandı:

281- İhtiyar kadın kandilin yanmasından hoşlanıyor... bugün ismi vardı...

- Bununla beraber, dua etmiyorsunuz, değil mi?

- Her şeye dua ederim. Bakın; duvarda bir örümcek yürüyor... ona bakıyor ve yürüyebildiği için sükreliyorum.

Kirilov'un gözleri yine isildadi. Devamli olarak Stavrogin'e bakıyordu. Bakışları sert ve sabitti. Stavrogin, kaslarını hafifçe çatmış, biraz küçümseyerek bakıyordu; ama, bakışlarında alay eden bir anlam yoktu.

Stavrogin sapkasını alarak ayakta kalkarken:

- Bir daha geldigimde, sizi Tanrıya da inanmış olarak bulacağımı umarım, dedi.

Kirilov da yerinden kalkarak: -Neden? diye sordu.

- Tanrıya inancınızın olduğunu anlarsanız, ona inanırsınız. Halbuki, Tanrıya inancınız olduğunu anlamazsanız, ona inanmazsınız.

Stavrogin, sözünü bitirdikten sonra kahkahayla güldü. Kirilov, bu sözleri bir an düşündükten sonra:

- Böyle değil, dedi. Düşüncemi tamamen tersyüz ettiniz. Meyhane sakası bu. Hayatımdaki değerimizi hatırlayın. Stavrogin.

- Allahaismarladık, Kirilov.

- Gene gelin.

- Yarını unutmadınız, değil mi?

-Oh, unutmam. Fakat meraklanmayın, uyuyakalmam. Saat tam dokuzda. Arzu ettiğim zaman nasıl erken kalkabileceğimi biliyorum. Yataya yatar kendi kendime 'Saat yedide' derim. Ve saat tam yedide uyanırım. 'Saat onda' derim ve saat tam onda uyanırım.

Stavrogin, Kirilov'un renksiz yüzüne bakarak:

- Oldukça garip güçleriniz var, dedi.

- Beraber gelip size kapiyi açacağım.

282

- Zahmet etmeyin, Shatov açar.

- Oh, Shatov. Pek fîf, güle güle.

\*\*\*

Shatov'un oturduğu evin kapısı açıldı. Fakat, koridora giren Stavrogin, zifiri karanlıkta kaldı ve el yordamı ile çatiya çıkan merdivenleri aradı. Birden üst kattaki bir kapı açıldı ve ışık koridora kadar aksetti. Shatov, dışarı çıkmamış, sadece kapısını açmıştı. Stavrogin odanın kapısında durduğu zaman, Shatov'un, masanın yanında kendisini beklediğini gördü.

Stavrogin kapıdan sordu:

- Beni bir is için kabul edecek misiniz"? Shatov:

- Buyurun, dedi. Oturun. Kapiyi kilitleyin. Hayir, durun ben kilitleyecegim.

Kapiyi kilitledikten sonra geldi ve Stavrogin'in karsisine oturdu. Hafta süresince oldukça zayıflamisti. Sanki atesli bir hastalıkla yatmis gibi görünüyordu.

Gözlerini yere dogru çevirerek yumusak bir sesle:

- Beni hasta ettiniz, dedi. Neden gelmediniz?

- Geleceğimden emin miydiniz?

- Evet. Bir dakika durun... sayikliyordum, belki de hflf sayikliyorum... bir dakika durun.

Yerinden kalkip duvarin yaninda duran üç gözlü raftan bir sey aldı. Bir tabancaydi bu.

- Bir gece sabaha kadar beni öldürmeye geleceginizi sayikladim ve ertesi sabah erkenden son kurusuma kadar vererek bu tabancayi satın aldım. Serseri Lyamshin'den. Sonra birden kendime geldim. Tabancanın kursunu yok. O zamandan beri de rafta yatıp duruyordu. Bir dakika...

283Yerinden kalkti. Tavandaki havalandırma penceresini açmak üzereyken Stavrogin ona engel oldu.

- Atmayın. Neden atacaksınız? Paraca degeri var. Hem sonra, Shatov'un penceresinin altinda tabanca var, diye söz ederler. Tekrar yerine koyun. Ve söyle oturun. Sizi öldürmeye gelecegimi düşündüğünüz için neden özür dilediginizi söyler misiniz? Sizinle barismak için gelmis degilim. Önemli bir konunun tartismasini yapmak için geldim. Her seyden önce bana sunu söyleyin: Karinizla ilgim oldugundan ötürü beni tokatlamadiginizi düşünmekle hata mi ediyorum?

Shatov bakislarini yine yere çevirerek:

- Siz de bu sebeple olmadigini biliyorsunuz, degil mi?

- Ne de kiz kardesiniz hakkında söylenen dedikodulara inandiginizdan ötürü.

Shatov, sabirsiz bir tavirla ayaklarini yere vurarak: -Hayir, hayir, kuskusuz ki degil! dedi. Kiz kardesim daha isin basinda böyle bir sey olmadigini söylemistir. Stavrogin, sakın bir tavirla devam etti:

- Demek ki ben de hakliyim ve siz de hakliydiniz. Haklisiniz. Mary Lebyatkin, kanunen katimdir; dört buçuk yıl önce Petersburg' da evlenmistim. Bana, Mary Lebyatkin nedeniyle vurdunuz, degil mi?

Shatov, garip bir tavirla Stavrogin'e bakarak mirildandi.

- Evet, tahmin etmistim, ama inanmamistim.

- Ve bana vurdunuz?

Shatov oldukça sasirmisti. Kipkirmizi olarak ne söyledigini kendisi de anlamiyormus gibi:

- Düstüğünüz için vurdum, dedi. Yalaniniz için vurdum. Size dogru yürüdüğüm zaman sizi cezalandirmak gibi bir arzum yoktu, size vuracagimi bilmiyordum. Hayatimda size çok deger verdigim için vurdum. Ben...

284

- Anliyorum, anliyorum. Söyleyecekleriniz sizde kalsin. Atesiniz olmasina üzıldüm. Benim isim çok daha önemli.

Shatov titreyerek yerinden kalkti.

- Sizi uzun zamandan beri bekliyordum, dedi. Isimizin ne oldugunu söyleyin... ben de söyleyecegim.. daha sonra.

Yerine oturdu.

Stavrogin, merakla Shatov'u incelemeye basladi.

- Konusmak üzere geldigim is, diger islerden çok daha baskadir, dedi. Bazi kosullar altinda, bu saatte gelmek zorunda kaldim. Size sunu haber vermeliyim ki, belki öldürülebilirsiniz.

Shatov, gözlerinde vahsi piriltılar yanarak Stavrogin'e bakti. Sonra, yumusak bir sesle:

-Hayatimin tehlikede olabilecegini biliyorum, dedi. Fakat siz... bunu nasıl öğrenebildiniz?

- Çünkü, ben de sizin gibi onlardan biriyim. Sizin oldugunuz gibi ben de onların birligine kayitliyim.

- Siz... siz de... birligin üyesi misiniz? Stavrogin hafif bir tebessümle:

- Bakislarinizdan, benden her sey beklediginizi; fakat, bunu beklemediginizi anliyorum, dedi. Fakat, lütfen cevap verin, hayatınıza kastedilecegini önceden biliyor muydunuz?

Shatov, birden büyük bir öfkeye kapilarak haykirdi.

- Böyle bir sey aklima bile getirmezdim!... Hatta, bana söylediginiz halde bile inanamiyorum... oysa... oysa, o salakların neler yapabilecegini kimse tahmin edemez! Onlardan korkmuyorum! Onlardan ayrıldım artık. Bunun mümkün olamayacagini söylemek için adam tam dört defa geldi... fakat...

Stavrogin'e bakarak devam etti:

-... fakat, bunun hakkındaki tüm bilginiz nedir?

Stavrogin, sadece görevini yapan bir adam soguklugu ile:

- Hemen telaslanmayın, sizi aldatmıyorum, dedi. Ne bildigimi sordunuz. İki yıl önce Avrupa'da birlige katildiginizi biliyorum. O

285zamanlar eski örgüt vardı. Birlige katılmanız Amerika'ya gidisinizden hemen önce olmustu. Amerika'dayken bana uzun uzun yazmistiniz. Aklima gelmisken söylemek isterim, mektuplarınıza mektupla cevap vermedigim için özür dilerim. Sadece...

Shatov:

-... para göndermekle yelindiniz diye sözü yarıda kesti.

Masanin çekmesinden gökkusagi rengi kfgit bir para çıkartarak sözüne devam etti:

- Iste, alin. Bana gönderdiginiz yüz ruble. Siz olmasaydiniz orada ölüp kalacaktim. Anneniz olmasaydi, bu parayı ödemem için, daha çok uzun zaman beklerdiniz. Hastalıktan sonra çok fakir düşünce, bu parayı anneniz vermisti. Tam dokuz ay oluyor. Fakat devam edin, lütfen.

Shatov'un solugu tükenmisti.

- Amerika'da kaldiginiz sürede, görüşleriniz degisti ve Isviçre'ye döndüğünüzde istifa etmek istediniz. Size bir cevap vermeden, Rusya'ya gitmenizi, birinden bir baski makinesini devir almanizi ve onlar tarafından gönderilecek birine teslim etmenizi söylediler. Bütün ayrıntılarını bilmemekle beraber buraya kadar söylediklerim dogru, degil mi? Bu isteklerinin son oldugu ve göreviniz bittikten sonra sizi serbest bırakacaklarını umarak, bu görevi kabullendiniz. Dogru ya da yanlış, bütün bunları onlardan degil, rastlantıyla baska yerden öğrendim. Yalnız, şimdi bile anlayamadiginiz bir husus var ki, o da, o bayların sizden ayrılmak niyetinde olmadıklarıdır.

Shatov, sesi yettigi kadar haykirdi.

-Bu çok saçma!.. Onlarla olan bağlarımı koparacağımı gerçek olarak bildirdim!... Bunu yapmaya hakkım var. Vicdanımın ve düşüncelerimin hakkı... Bu kararımdan dönmeyeceğim!.. Dünyada beni caydıracak hiçbir kuvvet...

Stavrogin, onun konuşmasını yarıda keserek ciddi bir tavırla:

- Böyle bağırmasanız iyi olur, dedi. Su Verkhovensky öyle kararlı bir adamdır ki, belki su anda kapınızı ya kendisi dinliyor ya

286

da baska birine dinletiyordur. Hatta, su sarhos Lebyatkin bile size göz kulak olmak talimatını almış olabilirdi. Belki de siz onu göz-lüyordunuz... haklı mıyım? Dile getirdiginiz nedenleri Verkhovensky kabul etti mi etmedi mi, siz onu söyleyin?

- Kabul etti. Tamamen dogru olduğunu ve belki de haklı olduğumu...

- Eh, bu takdirde sizi aldatıyor. Hatta, onlardan olmayan Kirilov bile sizi gözleyip onlara bilgi veriyor. Birliğin hizmetinde olduklarım bilmeden çalışan bir sürü ajanları var. Hareketleriniz daima kontrol altında. Peter Verkhovensky, buraya sırf bu işi halletmek için geldi ve yetkileri de çok geniş... Çok şey biliyorsunuz. Yasamanız onlar için çok tehlike olusturduğundan uygun bir zamanını bulup sizi temizleyecekler. Bunun gerçek olduğunu tekrar söylemeliyim. Ve sunu da eklemeliyim ki, hangi nedenle olduğunu bilmem; ama, sizin polisten olduğunuza ve şimdiye kadar onları ihbar etmediyseniz bile ilk fırsatta ihbar edeceğinize inanıyorlar. Dogru mu bu?

İşini bilen bir ses tonu ile sorulan bu soruya, Shatov, yüzünü eksiterek öfkeyle kaçamak cevap verdi:

- Casus bile olsam kimi ihbar edeceğim?

Stavrogin'in durumunu kendi durumundan bile önemli kabul ettiği her halinden belli olan Shatov, ilk düşüncesine sarılarak:

- Hayır, beni bir tarafa bırakın, diye haykirdi. Benim canım cehenneme!.. Siz, siz, Stavrogin, böylesine iğrenç, degersiz, aptalca bir işe nasıl karışabiliyorsunuz? Onların birliğinin bir üyesisiniz!...

Sonra birden çaresizlik içinde haykirdi:

- Nicholas Stavrogin'in büyük kahramanlığı bu mu olacaktı? Bundan daha acikli bir şey olamazmış gibi ellerini bile ogus-turmaya başlamisti.

Stavrogin, gerçekten sasirarak:

- Özür dilerim, dedi. Fakat, beni bir günes ve kendinizi de bir

287sinekmiş gibi gösteriyorsunuz. Bunun böyle olduğunu Amerika'dan gönderdiginiz mektuplardan bile anlıyordum. Shatov birden konuşmaya başladı.

- Siz... siz... biliyorsunuz... Oh, benim tartışmamı yapmayalım; Hakkınızda açıklayacağınız bir şey varsa, durmayın açıklayın!..

Sonra derin bir soluk alarak tekrarladı.

- Soruma cevap verin!..

-Memnuniyetle. Böylece bir lagim çukuruna nasıl düştüğümü mü soruyorsunuz? Size söylediklerimden sonra, bu konuda sizinle biraz daha samimi olmalıyım. Görüyorsunuz ya kesin konuşuyorum; gerçekten bu birliğe bağlı değilim ve hiçbir zaman da bağlı olmadım ve aralarına katılmadığım için onlardan ayrılmaya sizden çok hakkım var. Bunun tam tersine, işin daha basında, onlara içlerinden biri olmadığımı, onlara yardım ettiysem, bunun tamamen rastlantı olduğunu ve kendileri ile hiçbir ilişkim olamayacağını söyledim. Birliğin yeni plana göre yeniden örgütlenmesinde belirli bazı işler yaptım, hepsi o kadar. Fakat, şimdi düşüncelerini degistirmişler ve beni bırakmalarının tehlikeli ve sakıncalı olacağını düşünmüşler. Bu bakımdan benim de kfra listede olmamsöz konusu

- Ah, hep ölüm karan verirler, zaten. Bu kararları da resmi mühürlü, üç buçuk kisinin imzaladığı resmi kfgitlerle olur. Bu işi sonuna kadar götürebileceklerine gerçekten de inanıyor musunuz?

Stavrogin, her zamanki umursamaz ve biraz da gevsek tavrıyla devam etti:

-Bu noktaya gelince, bir bakıma haklı, bir bakıma haksızsınız. Kuskusuz ki, böyle durumlarda, her zaman olduğu gibi daha çok hayal vardır; bir avuç insan, kapasitesini ve önemini büyütüyor. Hatta, bunu su kadara da vardırabilirim ki, bütün birlik sadece Peter Verkhovensky'yi kapsıyor ve sadece onun alçakgönüllülüğü, kendi birliğinin basit bir ajani olduğunu kabullenmesine neden oluyor. Bununla beraber, bu birliğin temel düşüncesi, kendisine benzeyen

288

birliklerin temel düşüncelerinden daha saçma değil. 'Enternasyonal' ile ilişkileri var. Ajanlarını Rusya'ya sokmayı basardılar. Hatta, oldukça değişik bir yöntem bulmuşlar... fakat, kuskusuz ki teorik olarak. Buradaki amaçlarına gelince, Rus örgütünün gelişmesinin çok belirsiz olduğunu ve bu ülkede hemen hemen daima beklenmedik şeyler yapabileceklerini unutmamalısınız. Hatırlarsınız ki Verkhovensky inatçı bir insandır. Shatov öfkeyle:

- Rusya'yi hiç anlamayan bir bit, bir kara cahil, koca bir ahmaktır! diye haykirdi.

- Onu yeteri kadar tanımıyorsunuz. Rusya hakkında bilgilerinin zayıf olduğu doğrudur; fakat, yine de sizin ve benim bilgim kadar bilgisi vardır. Ve ayrıca, Verkhovensky, Rusya hayranidir.

-Verkhovensky Rusya hayrani, ha?

- Evet, kusu yok. Soytarılığı terk edip yarı çilgin olduğu bir anı vardır. Sizin sözlerinizden birini yine size hatırlatacağım; 'Bir insanın ne kadar güçleneceğini kavrayabiliyor musunuz?' Lütfen gülmeyin. Bir tetiği çekecek kadar yeteneği vardır. Benim de bir casus olduğumdan süpheleniyorlar. İşlerinde çok az tecrübeleri olduğu için, karsılarına çıkan herkesin casus olduğundan kuskulanıyorlar.

- Fakat korkmuyorsunuz, değil mi?

- Ha... hayır. Çok korkmuyorum. Fakat sizin durumunuz çok daha değişik. Uyarmamın nedeni dikkatli olmanız içindir. Benim düşünceme göre, budalalar tarafından tehdit edildiğinizi düşünmemelisiniz. Söz konusu olan onların zeki olup olmadıkları değil. Sizden ve benden çok daha güçlü kişilere el kaldırdılar. Oh, saat on bir buçuga gelmiş.

Saatine baktıktan sonra sandalyesinden kalktı.

- Size bir soru daha sormak istiyorum, fakat bunun konustugumuz sorunlarla ilgisi yok.

Shatov ayaga fırlayarak:

289- Tanrı askına!... diye haykirdi. Stavrogin, sorgu dolu bakışlarla baktı. -Ne demek istiyorsun?

Shatov anlaşılmaz bir heyecanla:

- Sorunuzu sorun, Tanrı adına!... diye haykirdi. Fakat, size de benim bir soru sormam sartiyla. Lütfen izin verin... yapamam... sorun sorunuz!...

Stavrogin, biraz bekledikten sonra başladı.

- Anladığıma göre, Mary'nin üzerinde belirli bir etkiniz var. Sizinle konuşmaktan ve sizi dinlemekten hoslanıyor. Öyle değil mi?

Shatov, biraz sasirarak Stavrogin'e baktı.

- Evet... dinledi...

- Onunla evli olduğumu resmen bildirmek istiyorum. Shatov dehset içinde fisildadi.

-Fakat, bu mümkün mü?

- Ne demek istiyorsunuz? Bunun güç bir tarafı yok. Evliliğin tanıkları bu şehirde. Evlilik tamamen resmi bir şekilde yapıldı. Topluma duyurulmamasının nedeni, evliliğin tanıkları, Kirilov, Peter Verkhovensky ve nihayet, akrabam saymakta gurur duyduğum Lebyatkin'in susmaya söz vermiş olmalarıdır.

- Bunu demek istemedim. O kadar sogukkanlı konuşuyorsunuz ki... fakat devam edin! Bu evliliğe zorlanmadınız, değil mi?

Stavrogin, Shatov'un meydan okuyan bakışlarına gülümseyerek, cevap verdikten sonra:

- Hayır, beni kimse zorlamadı, dedi. Shatov heyecandan titreyerek:

- Peki, her zaman sözettiği su çocuk meselesi nedir? diye sordu.

- Çocugundan mı söz ediyor? Ulu Tanrım, böyle bir şeyden haberim yok. İlk kez duyuyorum. Hiçbir zaman çocuğu olmamısti. Olamazdı da, halen bakiredir... çünkü!

290

- Anlıyorum! Tahmin etmistim. Dinleyin!

- Neyiniz var, Shatov?

Shatov yüzünü elleriyle kapayarak arkasına döndü; sonra birden Stavrogin'i omuzlarından yakaladı.

- Biliyor musunuz, diye bagirdi. Hiç değilse, bütün bunları neden yaptığınız ve şimdi böyle bir cezayı kendinize neden verdiginizi biliyor musunuz?

- Sorunuz zehirli ve zekice; fakat, sizi sasirtacağım; evet, o zaman onunla neden evlendiğimi ve şimdi, sizin deysinizle, kendime neden böyle ceza verdiğimi biliyorum.

- Bunu bırakalım şimdi... tartışmasını daha sonra yaparız. Ana konu üzerinde konuşalım, ana konu. Sizin için tam iki yıl bekledim.

- Beklediniz mi?

-Sizin için çok uzun zaman bekledim. Durmadan dinlenmeden sizi düşündüm. Sizden başka hiç kimse... bunu size Amerika'dan da yazmıstım.

- Uzun mektubunuzu çok iyi hatırlıyorum.

- Okunamayacak kadar uzun muydu? Sizinle aynı fikirdeyim. Altı, kocaman sayfa. Konusmayın... konuşmayın! Bana on dakikanızı daha ayırabilir misiniz; ama şimdi, derhal? Sizi çok uzun zamandır bekliyordum!

- Memnuniyetle, size ancak yarım saat ayırabilirim uygun mu?

Shatov öfkeyle:

-Fakat, dedi. Bu tavrınızı da bırakacaksınız. Anlıyor musunuz? Size yalvarmam gerekirken, sizden bunu istiyorum... yalvarması gereken birinin, istemesi ne demektir bilir misiniz?

Stavrogin zayıf bir tebessümle:

- Böylece, yüksek kimseler için olagan şeylerin üstünden bakacaksınız, dedi. Atesiniz olduğunu üzümlere görüyorum.

291Shatov:

- Bana saygılı davranmanızı istiyorum... talep ediyorum! diye haykırdı. Kışkırtıma saygı değil... kışkırtımın canı cehenneme!... Baska bir şey için, sadece bu seferlik, sadece birkaç söz için. Dünyada son defa olmak üzere... sonsuzda buluşan iki yaratıcı. İfadeyi değiştirin Ve insan gibi konuşun! Ömrünüzde bir kere olsun insan sesiyle konuşun! Bunu kendim için değil sizin için istiyorum. Sinirsiz gücünüzü öğrenmenize yardımcı olduğumdan ötürü, yüzünüze attığım yumruk için beni bağışlamak zorunda olduğunuzu kavrayabiliyor musunuz? Yine, o büyüklük taşıyan, tiksinti dolu tebessümün dudaklarınızda dolastığını görüyorum. Oh, beni ne zaman anlayabileceksiniz? Bırakın artık bu kibirli tavırlarınızı!... Lütfen, bunu sizden talep ettiğimi anlayın... talep ediyorum... aksi halde konuşmam. Dünyada hiçbir şey için konuşmam!

Shatov, öfkeden sayıklamaya başlamıştı. Kasları çatılmış olan Stavrogin, eskisinden daha dikkatli gibi görünüyordu. Stavrogin ciddi ve inandırıcı bir sesle:

- Yarım saat kalacağıma söz verdiğime göre, dedi. Zaman benim için çok değerlidir. Sizi dinlemeye niyetli olduğumu da bilmenizi isterim. Hiç değilse ilgi ile dinleyeceğim ve... ve sizden benim için yeni olan birçok şey öğreneceğime de eminim.

Stavrogin yine sandalyesine oturdu. Shatov:

- Oturun! diye bağırды ve nasıl olduysa birden sandalyesine çöktü.

Stavrogin bir kere daha:

- Fakat size hatırlatayım, dedi. Sizden Mary ile ilgili bir ricada bulunacaktım. Öyle bir rica ki, Mary için çok önemlidir.

Konusmasının en can alıcı yerinde sözü birden kesilen ve kendisine sorulani anlayamayan bir kimsenin saskinlığı gibi, sasiran Shatov'un kasları çatıldı.

- Nedir?

292

Stavrogin samimi bir gülümsemeyle:

- Bitirmeme fırsat vermediniz ki, dedi.

Shatov birden durumu kavrayarak elini salladı ve hemen kendi konusuna geçmek isteyerek:

- Oh, saçma, saçma! diye bağırды. Daha sonra, daha sonra!...

\*\*\*

Hemen hemen tehdit eder bir tavırla, gözlerinden ates püskürerek iskemlesinde ileri doğru eğilen Shatov, sağ elinin işaret parmağını sallayarak (belki bu hareketinin farkında bile değildi) konuşmaya başladı.

- Biliyor musunuz, şimdi yeryüzünde "Tanrı özelliğini taşıyan", yeni Tanrı adına dünyayı kurtaracak olan, hayatın anahtarlarını elinde tutan insanların kim olduğunu... bu insanların hangi ulustan olduğunu ve isimlerini biliyor musunuz?,

-Tavrınıza bakılacak olursa, bunun Rus halkı olduğunu derhal söyleyebilirim.

Shatov hemen hemen yerinde sıçrayarak:

- Ve gülmeye başladınız bile! diye haykırdı. Ah, ne soy!...

- Kendinize gelin, rica ederim. Aksine, böyle bir şey söyleyeceğinizi tahmin ettiğim için gülümsedim.

- Böyle bir şey mi bekliyordunuz? Peki, bu sözler, sizin bildiğiniz şeyler değil mi?

- Hem de çok iyi biliyorum. Sözü nereye getirmek istediğinizi de biliyorum. Bütün cümleleriniz, hatta Tanrı özelliğini taşıyan insanlar deyişiniz sadece, Amerika'ya hareketinizden iki yıl evvel Avrupa'da konuştuklarımızın devamıdır. Hiç değilse, şimdi hatırladığım kadari bu.

- Bu sizin deyişinizdir, benim değil. Sizin kendi deyişinizdir; hem de konuşmanızın devami değildir. Biz böyle bir şey hiç ko-

293nüşmadık. Büyük sözler eden bir öğretmenle yeniden dirilen bir öğrencisi vardı. O öğrenci ben, öğretmen ise sizsiniz.

- Fakat hatırlarsanız, benim sözlerimden sonra, siz birliğe katıldınız. Zaten ondan sonra da hemen Amerika'ya gittiniz.

- Dogru. Bunun hakkında size Amerika'dan da yazmistim. Size, hemen hemen her seyi yazmistim. Çocukluğumdan beri benimsedigim, bütün ümitlerimi bagladigim ve ugrunda gözyasi döktüğüm bir inançtan, kendimi bu kadar çabuk koparip kurtaramadigim dogrudur. Tanrı degistirmek çok güçtür. O zaman size inanmak istememistim; çünkü, inanmak istemiyordum ve son defa olmak üzere bütün umutlarimi su lfgim çukuruna bagladim. Fakat ekilen tohum kalbimde kaldı ve büyüdü. Bana ciddi, ama çok ciddi olarak söyleyin, Amerika'dan yazdigim mektubu sonuna kadar okumus muydunuz? Belki de hiç okumamissinizdir, ha?

- O mektubun üç sayfasini okudum. İlk ve son sayfalarini okudum. Orta sayfasina da söyle bir göz attim. Bununla beraber, daima okumaya niyetliydim.

Shatov elini sallayarak Stavrogin'i susturdu.

-Oh, hepsi bir... Unuttunuz bunu! İnsanlar üzerine söylediginiz o sözleri inkfır ediyorsanız, o zaman böyle bir seyi nasıl söyleye-bildiniz? Iste buna dayanamiyorum.

Stavrogin esrarengiz bir tavirla:

- O zamanlar da sizinle saka etmiyordum, dedi. Sizi inandirmaya çalisirken, belki de sizden çok kendimi düşünüyordum.

- Saka etmiyordunuz!... Amerika'da üç ay samanların üstünde çaresiz bir adamla beraber yattim ve ondan, benim içime Tanrı ve vatan sevgisinin tohumlarini ektiginiz zamanlarda, belki de ayni günlerde, bu zavalli, manyak Kirilov'un da kalbine ayni tohumlari ektiginizi öğrendim. Zavallinin içini yalanlarla, iftiralarla doldurdunuz ve onu yari deli bir hale soktunuz. Simdi ona gidip bir bakın... sizin yaratiginizdir. Fakat onu gördünüz, degil mi?

- Her seyden önce sunu bilmelisiniz ki, biraz önce çok mutlu ve iyi oldugunu bizzat kendisi söyledi. Bunların hepsinin ayni za-

294

mana rastladigini düşünmekle hata etmiyorsunuz; fakat, bundan ne çıkar? Her ikinizi de kandirmedigimi bir daha söylüyorum.

- Dinsiz misiniz? Simdi bir dinsiz misiniz?

- Evet.

- Ya o zaman?

- O zaman da. Shatov mirildandi.

- Konusmaya basladigim zaman saygi duymanizi istedigim kisi ben degildim. Sizin gibi zeki bir insanin bunu anlamasi gerekirdi.

- İlk sözlerinizi duyar duymaz kalkmadim, konusmayi örtbas etmedim. Sizden uzaklasmadim, hflf buradayim ve sorularınıza cevap veriyorum. Bagirmaniza bile ses çıkarmadigima göre, size karsi olan saygimi kaybetmemisim demektir.

Shatov elinin bir hareketi ile Stavrogin'e susmasini isaret ederek:

- 'Bir dinsiz Rus olamaz. Bir dinsiz Rus olmaktan çıkar' deysinizi hatirlar misiniz? Böyle söylediginizi hatirliyor musunuz? diye sordu.

Stavrogin sanki ona karsit bir soru sorarmis gibi: --Eee...?dedi.

- Siz mi soruyorsunuz? Hatirlamadiniz mi? Öyle de olsa, Rus ruhunun baslica özelliklerinden birini kesfetmis oluyorsunuzun. Bunu unutmanız mümkün degil! O zamanlar söylediginiz baska bir seyi daha hatirlatayim: 'Yunan Ortodoks inanci olmayan bir kimse Rus olamaz?'

- Bunun Slavci bir düşünce oldugunu zannederim.

- Hayir, simdiki Slavcılar böyle bir düşünceyi kabullenmiyorlar. Ama, siz daha da ileri gitmistiniz. Roma Katolikliginin Hristiyanlik olmadigi inancindaydiniz, Roma'nin, seytanın üçüncü bir oyununa kanan Isa'nin, bir kralligi olmadan yeryüzünde kalamayacagini bildirdigini; Katoliklerin ise yeni bir Isa yarattigini ve bütün Bati Dünyasi'ni yiktigim, söyleyen siz degil misiniz?

295Fransanın Katolik kilisesi yüzünden aci çektigini, Roma Tanrısı'ni kabullenmediklerini; fakat, baska bir Tanrı da bulamadiklarini söyleyen, siz degil misiniz? O zamanlar iste böyle konusabiliyordunuz!... Konusmalarimizi çok iyi hatirliyorum. Stavrogin, ciddi bir sesle:

- O zamanlar buna inansaydim; kusu yok ki ayni seyleri yine takrarlayacaktim, dedi. Fakat sizi temin ederim ki, bu eski düşüncelerimi tekrarlamaniz bende son derece kötü bir etki yaratiyor. Artık kesmez misiniz?

Shatov, Stavrogin'in istegine aldirmadan haykirdi.

- O zamanlar inansaydiniz, ha?!.. Fakat gerçegin Isa'nin disinda oldugunu size matematiksel olarak tanımlasalar bile, gerçegin yaninda olmaktansa Isa'nin yaninda olmayi tercih edeceginizi söyleyen siz degil miydiniz? Söylediniz mi bunu? Söylediniz mi?

Stavrogin sesini yükselterek:

-Fakat ben de size bir soru sorayim, dedi? Bu sabirsiz... insana huzursuzluk veren imtihanin amaci nedir?

- Bu imtihan, bir daha tekrarlamayacak ve size bir daha ha-tirlatılmayacaktır.

- Sonsuzda ve zamanin disinda oldugumuzu hflf ısrarla söyluyorsunuz.

Shatov birden bagirdi.

- Susun! Aptal ve beceriksiz olabilirim; ama, birakin gülünç duruma düşeyim! O zamanki esas düşüncenizi bir kere daha tekrarlamama izin verir misiniz? Sadece on iki satir kadar... hem de özetleyeceğim.

- Sayet özetleyecekseviz tekrarlayabilirsiniz. Stavrogin saatine bakmak istegini güçlükle yendi.

Shatov sandalyesinden ileri doğru uzandı ve hatta, kısa bir süre için parmağını yine salladı. Stavrogin'e kötü kötü bakmaya devam ederek, sanki bir yerden okuyormuş gibi tane tane konusarak anlatmaya başladı.

296

- Hiçbir ulus, henüz bilim ve mantık çerçevesi dahilinde oturmuş değildir. Hatta, şimdiye kadar küçük bir örnek bile göstermemişlerdir. Sosyalizm, doğusu bakımından, dinsiz olmak zorundadır; çünkü, ilk basından beri, dinsizliğin önderi oldu ve kendi kendini bilim ve mantık çerçevesi içinde düzenledi ve sıraladı. Dünya kurulduğundan bugüne kadar, mantık ve bilim, daima ikinci derecede bir plan halinde kalmıştır. Ve dünya duruncaya kadar da böyle devam edecektir. İnsanlar tamamen değişik bir güçle sekillendirilmiş ve hareket ettirilmiştir. Bu güç öyle bir güçtür ki, her ne kadar nasıl doğduğu bilinmiyorsa da, onların üstünde güçlü bir etki yürütmektedir. İki sonuna kadar götürmeyi bilinmez bir hırsla arzulayan, ölümü ve varlığını inkâr eden bir güçtür. Kutsal kitapta 'Hayat ırmagı'nın kuruyacağı söylendiği gibi, bu güç de hayatın ruhudur. Filozofların dedikleri gibi, bu güç, bir estetik prensibi, bir ahlak prensibidir. Basit olarak adlandırdığım gibi Tanrı'yi arama' prensibidir. Bütün ulusların gelişmelerindeki, her insanın içindeki ve varlıklarının her noktasındaki belirli amaç, sadece Tanrı'nın, Tan- -rıları'nın, onlara özgü Tanrılarınin pesinden kosmak ve gerçeği, o Tanrı'ya inançta aramaktır. Dünyanın var olusundan bu yana ve dünyanın sonuna kadar Tanrı, tüm insanlığın yarattığı bir varlık olmuştur ve olmakta devam edecektir. Şimdiye kadar bütün insanların ya da çoğunluğunun ortak bir Tanrı'si olmamıştır; ama, kendilerine özgü bir Tanrıları olmuştur. Tek bir Tanrı'ya inanç, ulusal kavramın ortadan kalkmasının ilk işaretidir. Tanrılar ortak Tanrı haline gelince, kendileri ile beraber, onlara olan inancı ve insanlığı da yok edeceklerdir. Bir ulus güçlendikçe, Tanrı'si de diğerlerinden ayrılacaktır. Henüz dinsiz bir ulus yoktur; yani, iyilikle kötülük kavramı olmayan bir ulus yoktur. Her insanın kendisine özgü bir iyilik ve kötülük kavramı, kendisine olan bir iyiliği ve kötülüğü vardır. Birçok ulus, iyi ve kötü kavramı ortak olduğu takdirde, o uluslar yok almaya ve iyi ile kötü arasındaki fark kavramı da yavaş yavaş silinmeye ve kaybolmaya başlar.

Mantık hiçbir zaman, iyi ile kötü arasındaki ayrımı görebilecek, hatta, yaklaşık olsa bile iyiyi kötünden ayırabilecek güce erişme-

297mistir. Tersine olarak, bunları acınacak şekilde birbirine karıştırmıştır; Bilime gelince, onun çözümlenmiş şekli, daima zor kullanma temeline dayanmıştır. Bu zor kullanma, yüzyilimize kadar hiç bilinmemiş, salgın bir hastalıktan, kitlikten, savastan bile korkunç olan, insanlığın en büyük felaketi yarı bilim için özellikle doğrudur. Yarı bilim, şimdiye kadar dünyanın görmediği bir despottur. Kendi rahipleri ve esirleri olan, insanlığın bugüne kadar düşünmeden önünde secde ettiği, bilimin kendisinin bile önünde utanç verecek bir şekilde eğildiği bir despottur. Bütün bunlar sizin söz-lerinizdir, Stavrogin. Tabii, söz ettiğim yarı bilim hariç; bu bana ait bir deyiş; çünkü, ben yarı bilimi temsil ediyorum ve bu nedenle de ondan nefret ediyorum. Sizin düşüncelerinize ve kendi deyimlerinize gelince, onların hiçbirini degistirmeden söyledim. Tek kelimesini bile degistirmedim.

Stavrogin çekingen bir tavırla:

- Zannetmiyorum, dedi. Söylediklerimi hareretle kabullenmistiniz ve farkında olmadan degistirmiş olabilirsiniz. Tanrı'yi, ulusun basit bir esyasi düzeyine indirdiginiz gerçek...

Birdenbire, Shatov'un sadece sözlerini değil hareketlerini de yakından izlemeye başladı. Shatov:

- Tanrıyi ulusun basit bir esyasi düzeyine mi indirdim? diye bagirdi. Tamamen tersine, insanları Tanrı'ya yükselttim. Bunun aksi ne zaman olmuştur ki? İnsanlar Tanrı'nın bedenidir. Her insan ancak, kendisinin özel bir Tanrısı olduğu, diğer Tanrılar'a bakmadığı zaman insandır; kendi Tanrısıyla dünyanın üstesinden geleceğine ve bütün diğer Tanrılar'ı kovacağına inandığı sürece böyle olacaktır. Büyük uluslar, hiç değilse kendisini göstermiş, insanlığın basında yürüyen uluslar, buna daima inanmışlardır. Gerçeklere karşı durmak mümkün olamaz. Yahudiler, gerçek Tanrı'yi bekledikleri için yasadılar ve gerçek Tanrı'yi dünyaya bıraktılar. Yunanlılar doğayı Tanrılaştırdılar ve dinlerini dünyaya yaydılar..., yani, felsefe ve sanatı. Romalılar Devlet içinde insanları Tan-

298

rılaştırdılar ve Devleti uluslara miras bıraktılar. Fransa, uzun tarihi boyunca, sadece Romanın Tanrı düşüncesinin gelişmesi ve se-killenmesiydi. Nihayet, Roma Tanrısını lagima attı ve kendisini dinsizliğe verdi! Şimdilik buna sosyalizm diyorlar; çünkü, dinsizlik Roma Katolikliğinden daha sağlıklıydı. Büyük bir ulus, gerçeğin yalnız kendisinde, kesin olarak yalnız kendisinde olduğu ve dünyayı elindeki bu gerçekle kurtarmaya, yeniden canlandırmaya sadece kendisinin yetenekli olduğu hakkındaki inancım yitirdiği an, o ulus büyüklüğünü kaybeder ve yalnız etnografik bir materyal olur. Gerçek büyük bir ulus, insanlıkta ikinci derecede bir rol oynamayı hiçbir zaman kabullenemez. Birinci dereceye bile razı olamaz. Kesinlikle tek olmayı ister. Bu inancı yitiren bir ulus artık ulus değildir. Fakat yalnız bir gerçek vardır ve bu nedenle, her ne kadar diğer ulusların kendi özel Tanrıları bulunsa bile, bütün uluslar arasında, gerçek Tanrı'ya sahip olacak ancak bir ulus vardır. Ve Tanrıyi kendinde taşıyan insanlar sadece Rus ulusudur ve... ve. Sözünün burasında öfkeyle:

- ... ve siz Stavrogin, beni bu kadar budala mi saniyorsunuz? diye haykirdi. Su anda söylediklerimin, Moskova Slavciları'nin agizlarinda gevis getirdikleri, bayatlamis kelimeler ya da tamamen yeni kelimeler, en son kelimeler, yeniden dogusun tek kelimesi oldugunu bilmeyecek kadar budala miyim? Ve... ve su dakikada bana gülüp gülmemenizden bana ne? Tek kelimenin bile anlamini anlayamamaniz umurumda mi? Ah, su andaki yüzünüzün anlamindan ve gururla gülümsemenizden nasil igreniyorum!...

Yerinden fırladigi zaman agzi köpürmüştü.

Stavrogin, yerinden kalkmadan son derece ciddi bir sekilde:

- Tamamen aksine, Shatov, tamamen aksine, dedi. Söylediklerinin tamamen aksine olarak, atesli sözleriniz çok güçlü anilarimi canlandirdi. Sözlerinizde, iki yıl önceki ruhsal durumumu buluyorum. Biraz önce söylediğim gibi, o zamanki düşüncelerimi büyüttüğünüzü söylemeyeceğim. Hatta, önceden söylediklerim daha degisik, daha kesin sözlerdi sanirim. Üçüncü kez söylüyorum;

299inanin ki, simdi anlattiklarinizi son kelimelerine kadar dogrulamak isterdim, ama...

- Ama ürkek bir tavsan gibisiniz?

- Ne...'Neee?

Shatov tekrar otururken kin güden bir gülümsemeyle:

- Size ait olan asagilik bir deyisdir, dedi. Tavsan yemek için... önce onu yakalamak gerekir. Tanrı'ya inanmak için de... Tanrı'nin olması gerekir. Bana söylendigine göre, Petersburg'da sizin en çok deger verdiginiz bir sözmüs. Nozdryov'un tavsani art bacaklarindan yakalamak istemesi gibi.

- Hayir, yakaladigini söyleyerek övünür, o kadar. Sirasi gelmisken, izninizle bir soru da ben soracagim. Zaten bunu sormak hakkini da kazandim. Söyleyin bana, tavsani yakaladiniz mi, yoksa hflf kaçmakta devam ediyor mu?

Shatov, birden tepeden tirnaga titremeye basladi.

- Böyle kelimeler kullanmaya cesaret etmeyin! dedi. Baska, daha degisik kelimeler kullanin!...

Stavrogin, sert bir taviryla ona bakarak:

-Nasil isterseniz, dedi. Daha baska sekilde sorabilirim. Bütün öğrenmek istedigim, Tanrı'ya inanip inanmadiginiz. Shatov, öfkeyle mirildandi.

- Rusya'ya inanıyorum. Yunan Ortodoks Kilisesi'ne inanıyorum. Ben... ben Isa'nin varligina inanıyorum... Onun benzerinin Rusya'da dogacagina inanıyorum. inanıyorum ki...

- Ya Tanrı'ya? Tanrı'ya da inanıyor musunuz?

- Tan...Tanrı'ya da inanacagim.

Stavrogin'in yüzünde en ufak bir kipirdanis bile olmadı. Shatov, meydan okurcasina, ates püsküren gözlerle, karsisindakini kül etmek istermis gibi bakiyordu.

Nihayet:

- Görüyorsunuz ya, ona hiç inanmadigimi söylemedim size! diye haykirdi. Simdilik, mutsuz, can sikici bir insan oldugumu an-

300

latmak istiyorum... sadece simdilik... Fakat canim cehennemin dibine gitsin! Önemli olan sizsiniz, ben degil. Ben yeteneksiz bir ki-

siyim. Her yeteneksiz kisi gibi sadece kanimi verebilirim, fazlasini veremem. Fakat kanimin da cehenneme kadar yolu var!... Sizin hakkinizda konusuyorum. Burada iki yildan beri sizi bekliyordum. Yarim saatten beri önünüzde f deta çirilçiplak dans ediyorum. Siz, ancak siz... bayragi çekebilirsiniz!...

Söylemek istedigini bitirmedı. Sanki çaresizlik içindeymis gibi dirseklerini masaya dayadi ve basini ellerinin arasina aldı. Stavrogin:

- Mademki siz söz ettiniz, dedi. Oldukça garip bir noktaya dikkatinizi çekmek isterim: Neden herkes elime bir bayrak tutusturmaya kalkisir? Peter Verkhovensky bile, 'Onların bayraklarini' kaldıracabilecegine inanıyor. Hiç degilse bana öyle söylüyor. Suç islemekteki olaganüstü yetenegim yüzünden, onlar için Stenka Razin rolü oynayabilecegimi düşünüyor. Bu kelimeler de aynen onun sözleridir.

Shatov:

- Ne dediniz! diye sordu. Suç islemekteki olaganüstü yeteneginizden ötürü mü?

- Tamamen.

Shatov, kötümser bir taviryla gülümseyerek:

- Anliyorum, dedi. Petersburg'da hayvanca tutkulari olan gizli topluluktan oldugunuz dogru mu? Markiz de Sade'in bile sizden ders alabilecegi dogru mu? Çocuklari ayarttiginiz, yoldan çıkarttiginiz dogru mu?

Birden kendisini kaybederek haykirdi.

- Cevap verin, yalan söylemeye sakın kalkmayin Nicholas Stavrogin, yüzünü yumruklamis Shatov'un karsisinda yalan söyleyemez!... Her seyi oldugu gibi söyleyin ve sayet bu dogruysa, sizi hemen burada öldürürüm!...

Biraz uzunca süren sessizlikten sonra Stavrogin, yüzü solmus ve gözleri ates püskürerek:

301- Bu sözleri söyledim; ama, çocuklara herhangi bir zararım dokunmadı, dedi.

Shatov, parıldayan gözlerini ondan ayırmadan, kendisinden emin bir taviryla:



- Fakat siz böyle söylediniz! dedi. İnsanlığın iyiliği bakımından, güzellikle, kaba bir hareket ya da herhangi bir kahramanlık arasında bir ayırım gözetmediğiniz ve hatta insanlığın uğruna hayatı bile feda edebileceğiniz doğru mu? Her iki güzelliğin ve zevkin arasında benzerlik bulduğunuz doğru mu?

Arzu ettiği anda kalkıp gidebilecek olan Stavrogin, ne yerinden kimiliyor ve ne de gitmeye istekli görünüyordu.

- Böyle sorulara cevap vermek mümkün olamaz... cevap vermeyi reddediyorum, diye mirildandi.

Hıflı öfkeden titreyen Shatov:

- Kötülüğün, neden kötü ve iyiliğin neden iyi olduğunu ben de bilmiyorum, dedi. Fakat bunlar arasındaki ayırım, Stavroginler gibi soylu beylerde neden silinip kaybolduğunu biliyorum. Su kadınla neden böyle alçakça evlendiğinizi biliyor musunuz? Çünkü, böyle bir evliliğin rezaleti ve anlamsızlığı yeteneksizliğinizin en yüksek derecesine çıkıyor!.. Oh, lagimin hiçbir zaman kenarında yürümezsiniz; ama, lagimin içine paldır küldür tepetaklak dalarsınız. Bu evliliği, manevi alçaklığınızın, vicdan azabınızın, iskence zevkinizin ihtirasından yaptınız. Bu olay, kötü şeylere belirtili bir ilgi gösteren sinir bozukluktan meydana gelmiştir. Sağduyuya karşı meydan okuma hissi karşı konamayacak derecede kışkırtıcıydı!... Stavrogin ve bir zavallı, belleği noksan, yoksul, topal! Valinin kulagini isirdiğiniz zaman hoslanmış mıydınız? Söyleyin hoslanmış mıydınız? Soylu bir kisinin, bos gezen ve serseri bir oğlusunuz, değil mi?

Stavrogin'in yüzü gittikçe soluyordu. Çarpık bir tebessümle:

- Evlenme nedenim hakkında yanılmakla beraber siz bir psikologsunuz, dedi. Çok hayret ediyorum doğrusu. Kirilov mu? Fakat onun bununla bir ilişkisi olamaz.

302

- Yüzünüz soluyor, değil mi? Stavrogin, sonunda sesini yükselterek:

- Fakat ne istiyorsunuz? diye sordu. Yarım saatten beri kibracınızın altında oturuyorum ya hiç değilse kibarca gitmeme izin verebilirdiniz, eğer... eğer bana böyle davranmanız için mantığa uygun bir amacınız yoksa...

- Mantığa uygun bir amaç mı?

-Elbette. Hiç değilse amacınızı söylemek zorundasınız. Böyle davranmanızı bekliyordum; fakat, bütün gördüğüm tükürür gibi konuşmanız. Kapiyi açmak zahmetine katlanırsınız, lütfen.

Stavrogin, oturduğu sandalyeden kalktı. Shatov öfkeyle arkasından fırladı. Stavrogin'in omzunu tutarak:

- Toprağı öp, göz yaşlarınla sula, merhamet dilen! diye haykırdı.

Stavrogin basını önüne egerek hemen hemen büyük bir kederle:

- Fakat o sabah sizi... öldürmedim, değil mi? diye sordu. Ellerimi çektim, değil mi?

- Haydi bana her şeyi anlatın! Bana tehlikeyi haber vermeye geldiniz... beni konuşturdunuz... yarın evliliğinizi resmen açıklamaya niyetli olduğunuzu söylediniz! Yeni korkunç bir düşüncenin elinde kivrandığınızı yüzünüzden anlamıyor muyum sanıyorsunuz? Stavrogin, neden ebediyen size inanmaya mahkum? Baska birisiyle böyle konuşabilir miydiniz? Alçakgönüllüyüm; fakat, Stavrogin'inle konuşuyorum diye çiplaklığımdan utanmıyordum. Stavrogin beni dinliyor diye, kendi deyişlerimle büyük bir düşünceyi karikatürize etmekten korkmadım... Siz gittikten sonra ayak izlerinizi bile öpeceğimi bilmiyor musunuz? Sizi kalbimden söküp atamam, Nicholas Stavrogin!

Stavrogin soğuk bir sesle:

- Sizi sevemediğim için özür dilerim, Shatov, dedi.

- Sevemeyeceğinizi biliyorum. Yalan söylemediğinizi de bi-

303liyorum. Dinleyin. Her şeyi düzeltebilirim. Sizin hesabınıza tavsani yakalayacağım.

Stavrogin susuyordu.

- Bir beyefendinin simarik oğlusunuz, bir beyefendinin son oğlu. Kendi halkınızı tanımadığınızdan, iyilik ve kötülük arasındaki ayırımı tanımlayamıyorsunuz ve tanımlayamayacaksınız da... ne siz ne de Verkhovenskyler, baba ve oğul... ne de ben... ben de bir beyefendiyim... ben, köleniz ve usaginiz Pashka'nın oğluyum... Dinleyin, çalışarak Tanrı'ya varın; her şey ondadır; yoksa, siz de küf gibi yok olacaksınız; Tanrı'ya, çalışmakla erisin.

- Çalışmakla Tanrı'ya erismek mi? Nasıl bir çalışma?

- Rençberlik. Varlıklardan vazgeçin. Ah, gülüyorsunuz! Bir hile olacağından mı korkuyorsunuz?

Fakat Stavrogin gülmüyordu. Gerçek bir şey bulmuş gibi bir an düşündükten sonra:

- Çalışmakla Tanrı'ya erişilebileceğini ve bu çalışmanın da rençberlik olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi? diye sordu.

Sonra birden konuyu değiştirdi.

- Sahi, dedi. Bana hatırlattınız. Zengin olmadığımı ve atacak bir şeyim bulunmadığını biliyor muydunuz? Öyleki, Mary'nin geleceğini bile garanti edecek durumda değilim. Baska bir şey daha var. Eger sizce bir sakınca yoksa, ilerde Mary'yi görebilir misiniz diye sormaya gelmişim. Onun zavallı düşüncelerine ancak siz bir etki yapabilirsiniz. Bunu size, bana herhangi bir şey olursa, diye söylüyorum.

Shatov bir eliyle mumu alırken, öbür elini salladı. , - Pekflı, dedi. Mary'yi görmemi istiyorsunuz. Tabii daha sonra.. Gidip Tikhon'u görsenize.

- Kimi.

-Tikhon. Eskiden rahipti; şimdi, hasta olduğundan çalışmıyor. Şehrin sinirine yakın bir yerdeki Efimevsky Borogorodsky Ma-nastiri'nda oturuyor.

304

- Ne demek istediğinizi anlayamadım?

-Hiçbir şey demek istemedim. Onu ziyarete giden birçok insan var. Siz de gidip onu görün. Neden görmeyesiniz? Neden olmasın, yani?

- İsmi ilk kez duyuyorum ve... ve şimdiye dek böyle bir adamla tanışmamıştım. Tesekkür ederim, gidip onu göreceğim.

Shatov, elindeki mumla merdivenleri aydınlatarak:

- Bu taraftan, dedi.

Merdivenlerden indikten sonra, sokaga açılan kapıyı çekip açtı.

- iste, diye ekledi.

Stavrogin kapıdan çıkarken sakın bir sesle:

- Bir daha sizi görmeye gelmeyeceğim, dedi. Sokak hıfzı zifiri karanlıktı ve yağmur dinmemisti.

2

## GECE DEVAM EDİYOR

Stavrogin, Bogoyavlenskaya Sokagi boyunca yürüdü; yol hafifçe meyilliydi ve ayakları çamurda kayıyordu. Sonunda, karsısına sisle kaplı geniş bir boşluk çıktı...Nehir. Buradaki evler küçük kulübelere ibaretti ve karışık birçok sokak vardı. Stavrogin, uzun bir süre nehirden fazla ayrılmadan çitlerin boyunca yürüdü. Buraları çok iyi bildiği, yolunu sasırmadan yürümesinden belli oluyordu. Düşüncelere dalmış görünüyordu. Kendisini birden, dubalar üzerine kurulmuş ıslak köprü'nün üzerinde bulunca sasırarak etrafına bakındı. Etrafta kimseler yoktu. Yollar o kadar tenhaydi ki, hemen dirseğinin dibinde, kendisine yabancı gelmeyen simarık bir ses duyduğu zaman elinde olmadan irkildi.

- Özür dilerim, efendim, semsiyenizden ben de yararlınsam, sizce bir sakıncası olur mu?

305Gerçekten de, bir gölge semsiyenin altına süzüldü ya da Stavrogin'e öyle geldi. Askerlerin dediği gibi adamla omuz omuza yürüyordu. Stavrogin, adımlarını ağırlastırarak, karanlığın elverdiği ölçüde yanındaki adamın yüzünü görmeye çalıştı. Üzerinde kaba elbiseler bulunan adam kısa boyluydu. Kivircik saçlarını ancak örtebilen, kenarları yırtık bir sapka, başında limon kabuğu gibi duruyordu. Saçları kuzguni siyah, gözleri oldukça iri, güçlü kuvvetli bir adamdı. Gözlerinde, genelde çingenelerde olduğu gibi sarımtırak bir parıltı vardı. Öyleki, bu zifiri karanlıkta bile parıltıları görmek mümkündü. Yaklaşık kırk yaşlarında vardı ve sarhos da değildi.

Stavrogin:

- Beni tanıyor musunuz? diye sordu.

- Siz Bay Stavrogin'siniz, efendim. Geçen pazar tren istasyonunda sizi göstermişlerdi. Ayrıca, sizin hakkınızda daha önce de çok şey duymuştum, efendim.

- Bay Verkhovensky'den mi? Yoksa siz... siz kaçak Fedka olmayasınız?

-Vaftiz adım Fyodor'dur, efendim. Buralarda oturan bir annem var, efendim. Şimdi çok yaşlı, efendim ve her geçen gün biraz daha çöküyor. Yaşlılığına, ağasının bir çukurda olduğuna bakmadan, benim için gece gündüz dua eder, efendim.

- Kaçak bir mahkûmsunuz, değil mi?

- Evet, efendim, sadece ikametgâhimi degistirdim, o kadar. Ömür boyu hapis cezası aldığım, kitaplarıma, kiliseye ve çanlara veda etmişim. Cezami bitirmek için de çok uzun bir zaman gerekiyordu, efendim.

- Burada ne arıyorsunuz?

- Elimden geldiği kadar geçinmeye çalışıyorum, efendim. Geçen hafta, amcam buradaki hapishanede öldü, efendim. Kalpazanlıktan mahkûmdu. Onun ruhuna, köpeklere iki düzine tas attım, efendim. Şimdilik yaptığım iş bu kadar. Ayrıca, Bay Verkhovensky, efendim, bütün Rusya'da serbest olarak dolasabilmem için bana bir

306

tüccar pasaportu temin edecek. Anladığınız gibi, efendim, Bay Verkhovensky böyle bir evraki temin edene kadar oyalanmam gerekiyor. Bana karşı çok nazık davranıyor; çünkü, efendim, bana diyor ki 'Babam seni İngiliz Kulübü'nde kumarda kaybetmiş. Bu haksızlıktır. İnsanliga şıgmaz bir davranıştır. İçimi biraz ısıtabilmek için bana üç ruble verebilir misiniz, efendim?

- Demek ki burada beni bekliyordunuz, değil mi? Bundan hoşlanmadım. Kimin emriyle?

- Kimseden emir almış değilim, efendim. Sizin ne kadar merhametli olduğunuzu bildiğimden, efendim, bunu herkes biliyor. Sizin de anlayacağınız gibi sifiri tüketmek üzereyim, efendim. Son cuma, midemi etli böreklerle tika basa doldurdum. O zamandan beri bir şey yemedim. Bir gün hiçbir şey yemedim. Ertesi gün sabrettim. Üçüncü gün yine bir şey yemedim. Nehirde su bol; fakat, o kadar çok içtim ki, midemde kurbagalar kol gezmeye başladılar. Benim gibi zavallı birine birkaç kurus ayıramaz misiniz, efendim? Buraya yakın bir yerde beni bekleyen bir hanım arkadaşım var, efendim; fakat, cebimde birkaç ruble olmadan gitmeye cesaretim yok.

- Bay Peter Verkhovensky, benim adıma size nasıl bir söz verdi?

- Hiçbir söz vermedi, efendim, ama pürüzlü bir isinizde size yardımcı olabileceğimi ima etti. Fakat, kafasından geçen düşünceleri bilemiyorum, efendim. Bir kazak kadar sabrim olup olmadığını denemek ister sanırım. Ayrıca, bana zerre kadar olsun güvenemez.

- Oh? Neden güven miyordunuz?

- Bay Verkhovensky iyi bir astronomdur ve gökyüzünde bilmediği yıldız yoktur fakat o da hepimiz gibi yanılabilir, efendim. Tanrı'nın huzurunda size söylediklerim doğrudur, efendim; çünkü, sizin nasıl bir kimse olduğunuzu herkes biliyor. Bay Verkhovensky ve sizin karakteriniz bagdasamaz, efendim. Bir keresinde, insanın hain olduğunu ve düşüncelerini kimsenin deşistiremeyeceğini ve bir hain olarak kalacağını söylemişti. Eğer bir kimseye aptaldır

307derse, o insan onun gözünde aptal olarak kalır, efendim. Fakat ben, efendim, salı ve çarşamba günü aptal olabilirim; ama, perşembe günü ondan daha akıllı bir insan olabilirim. Bu bakımdan, anlıyorsunuz ya, efendim, pasaportum olmadığından Rusya'da kalamayacağımı düşünüyor ve beni avcunun içinde sayıyor. Bay Verkhovensky'nin hayatı çok ucuz bulduğunu da söyleyebilirim, efendim; çünkü, insanlara kendince bir değer veriyor ve inancından bir milim olsun ayrılmıyor. Ve ayrıca, son derece yanılan bir insandır. Kendisinin haberi olmadan, sizin önünüze çıkamayacağımı düşünüyor; oysa, gördüğünüz gibi karsınızdayım. Üç gündür yolunuzu bekliyorum, efendim. Üç gecedir bu köprü'nün üstünde yolunuzu gözlüyorum ve şimdi de Tanrı'nın huzurundaymış gibi önünüz-deyim. Onsuz da yoluma devam edeceğimi ona kanıtlamak istiyorum. Daha doğrusu, çarığın önünde eğilmektense, çizmenin önünde eğilmek benim için daha iyidir, diye düşünürüm.

-Peki, bu köprü'den gece geçeceğimi size kim söyledi?

- Doğrusunu söylemek gerekirse, efendim, agzini bir an olsun kapamasını bilmeyen Yüzbaşı Lebyatkin'den öğrendim. Bu bakımdan, üç gün üç gecemin karşılığı sizden alacağım üç ruble olacaktır. Elbiselerimin ıslanmasından, tepeden tırnaga sırlıklam olduğumdan söz etmeyeceğim. Sadece buna katlanıp güleceğim, efendim.

- Ben sol tarafa siz ise, sağ tarafa gidiyorsunuz. İşte köprü'nün sonuna geldik. Bakın Fyodor, söylediklerimi anlayan kimseleri severim. Size metelik bile vermeyeceğim. Karsıma bir daha ne köprü'de ne de başka bir yerde çıkın. Size ne şimdi ne de gelecekte ihtiyacım olacak ve şimdi söylediklerimi yerine getirmeyecek olursanız, ellerinizi, kollarınızı bağlayıp sizi polise teslim ederim. Haydi, şimdi defolun bakalım!

- Hiç değilse, size buraya kadar eslik ettiğim için bana birkaç kuruş vermelisiniz, efendim. Sizin yanınızda yürümek benim için büyük bir şerefti, efendim.

- Haydi, yayınlan bakalım!..

308

- Fakat yolunuzu bulabilecek misiniz, efendim? Burada yüzlerce dönemeç vardır... şehrin bu yakasında size yolunuzu gösterebilirim, efendim. Çünkü, buradaki yollar, sanki şeytan buradan geçerken sepetinden çıkartıp oraya buraya serpistirmiş gibi karmakarışıktır.

Stavrogin, tehdit eder bir tavırla adamdan yana döndü.

- Sizi şimdi bağlayacağım!

- Belki de fikrinizi, deşistirisiniz, efendim. Benim gibi bir öksüze acı vermek size ne kazandırır ki?...

- Kendinize güvendiğinizi görüyorum!...

- Kendime değil size güveniyorum, efendim.

- Size hiç ihtiyacım yok. Bunu evvelce söylemistim.

-Fakat bütün mesele, benim size ihtiyacım olmasında, efendim. Eh, başka çarem yok, sizin dönüşünüzü bekleyeceğim, efendim.

- Fakat ben de şerefim üzerine söz veririm ki, eğer bir daha karsıma çıkacak olursanız, sizi bağlarım.

- Bu takdirde, kemerimi de hazır edeceğim, efendim. Allahaismarladık, efendim. Semsiyeniz altında beni barındırdığınız için de teşekkür ederim. Ölene kadar bu iyiliğinizi unutmayacağım, efendim.

Adam geride kaldı. Stavrogin, büyük bir huzursuzluk içinde gideceği yere vardı. Yerden bitmiş gibi ortaya çıkan adamın kendisine ihtiyacı olduğuna kesin bir inancı vardı ve bunu bildirmek için fazla bekleyememisti. Serserinin tamamen yalan söylemediği de belliydi. Belki de Verkhovensky'den gizli olarak kendi hesabına çalışıyor ve ondan bir is alacağını umuyordu. Eğer böyleyse, bu karşılaşmanın çok ilginç bir yönü vardı.

\*\*\*

. Stavrogin'in gittiği ev, ıssız bir sokakla, mutfak bahçelerinin çitleri arasındaydı ve kelimenin tam anlamıyla şehrin kenarındaydı.

309Bu, henüz dış kaplamaları yapılmamış, yeni, küçük ahsap bir evdi. Panjurlu pencerelerden birinin panjuru özellikle açık bırakılmış ve pencerede bir mum yakılmıştı. Görünüşe göre o gece gelecek olan bir ziyaretçi için yakılmıştı. Stavrogin, eve daha otuz adım kala, ev sahibi olması gereken, uzun boylu bir adamın merakla sokagi kontrol ettiğini gördü. Biraz sonra da, adamın sabırsız ve endişeli sesini duydu.

- Siz misiniz, efendim? Siz misiniz?

Stavrogin, kapıya kadar gidip semsiyesini kapayana kadar cevap vermedi. Sonra:

- Evet, benim, diye seslendi.

Kapıda duran adam, yani yüzbaşı Lebyatkin, heyecanla birkaç adım attı.

- Nihayet gelebildiniz! Lütfen, semsiyenizi alayım, efendim. Hava çok yağışlı, efendim. Semsienizi açıp bir köseye koyarak kurutacağım. Buyurun, efendim, buyurun.

Koridordan, içinde iki mum yanan odaya açılan kapı ardına kadar açık duruyordu.

- Geleceğinizi bu kadar kesinlikle bildirmemis olmasaydınız, geleceğinizden umudumu kesecektim artık.

Stavrogin, odaya girerken saatine bakarak:

- Bire çeyrek var, dedi.

- O kadar çok yağıyor ve o kadar uzaktan geldiniz ki. Saatim olmadıgından zamani bilemiyorum ve... ve pencereden ise bahçeden baska bir şey görünmüyor... yani, sıkıyet etmiyorum, efendim; çünkü, sıkıyet etmeye hakkım yok. Sadece, bütün hafta beklemekten sabirsizlandım, o kadar... nihayet bir karara bağlanmasını arzu ediyordum...

- Ne demek istiyorsun?

- Yani kaderimi agzınızdan duymak istemistim, efendim. Oturan, lütfen.

Masanin yanında duran sandalyeyi basiyla isaret etmistı.

310

Stavrogin çevresine bakındı; tavanı alçak küçük bir odaydı; mobilya olarak sadece son derece gerekli esyalar vardı; yepyeni sandalyelerin ve kanepenin örtüleri yoktu; biri koltuğun yanında diğeri odanın köşesinde duran, ihlamur ağacından yapılmış iki masa vardı; masanın birinin üzerine örtü örtülmüş, her türlü öteberi konmuş ve bunların üstüne de tertemiz bir peçete yayılmıştı. Görünüşe bakılacak olursa, oda tümüyle tertemiz tutulmuştu. Yüzbaşı Lebyatkin sekiz günden beri içmiyordu. Yüzü sismiş ve sarı görünüyordu. Bakışları oradan oraya doluyor ve gözlerinin içinde merak kıvılcıkları uçuşuyordu. Daha da garibi, konuşması ve davranışının nasıl olması gerektiğine bir türlü karar verememiş görünmesiydi.

Eliyle odayı göstererek:

- Gördüğünüz gibi, dedi. Bakın, artık Kesis Zossima gibi yaşıyorum. İçmemek, yalnızlık ve yoksulluk... Eski zaman sövalyelerinin yemini...

- Eski sövalyelerin böyle yemin ettiklerini mi sanıyorsunuz?

- Belki de yanılıyorum. Yazık ki, doğru dürüst bir eğitimim yok! Her şeyi berbat ettim!.. İnanın efendim, yüz kızartıcı zayıflığımı ancak burada anlayabildim. Ne bir bardak ne de bir damla içiyorum, efendim!... Küçük bir yuvam var ve tam altı gündür vicdan temizliğinin anlamını çok iyi anladım. Hatta, duvarlar bile reçine kokuyor ve bana dogayı hatırlatıyor. Nasıl bir adamım is meger? Ben nasıl bir adamım? Sairin tam yerinde söylediği gibi,

Geceleri evsiz barksız dolasırım, Gündüzleri, dilim bir karış sarkarak.

Fakat... iliklerinize kadar ıslanmissiniz... bir fincan çay içmez misiniz?

- Hayır, tesekkür ederim.

- Semaver saat sekizden beri kaynıyordu, ama... korkarım ki... sönmüştür. Dünyada her şey aynı şekilde sönmüyor mu? Bir gün

311 gelecek, güneşin bile söneceğini söylüyorlar. Bununla beraber, semaverin altını yeniden yakacağım, tabii gerekirse. Ağafya henüz uyumadı.

- Söyleyin bana, Mary... Lebyatkin hemen:

- Burada, burada, diye fisildadi. Ona söyle bir bakmak ister miydiniz?

Sözünün burasında, odanın bitişindeki kapalı kapıyı gösterdi.

Stavrogin sordu:

- Uyumuyor mu?

- Hayır, hayır, Tanrı hakkı için hayır! Nasıl uyuyabilir. Aksine, aksamdan beri sizi bekliyordu ve dün sizin geleceğinizi öğrenir öğrenmez saçlarını taramaya başladı.

Yüzünde çarpık bir tebessüm belirmisti; ama, hemen kendisini toparladı.

Stavrogin kaslarını çatarak:

- Genel olarak durumu nasıl? diye sordu. Lebyatkin, yüzünde acı bir anlamla omuzlarını kaldırdı.

- Genellikle mi? Siz kendiniz biliyorsunuz, efendim; fakat, su anda... su anda, efendim, iskambille kendi falına bakıyor.

- Pek fîf, daha sonra. Önce sizinle hesaplaşmamız gerekiyor. Stavrogin sandalyeye oturdu.

Yüzbaşı koltuğa oturmaya cesaret edemeyerek baska bir sandalyeye oturdu ve söylenecekleri dinlemek üzere biraz öne eğilerek bekledi.

Stavrogin birden farkına vararak sordu:

- Kösedeki masanın üstünde ve örtü altında duran nedir? Lebyatkin masaya bakmak üzere döndü.

- O mu, efendim? dedi. Sizin cömertliğinizin bir parçası, efendim. Yeni tasindığımızdan ve sizin uzun yoldan geldiginizi göz önüne alarak...

312

Minnet dolu bir anlamla gülümsedi. Sonra yerinden kalkıp ayak parmaklarının ucuna basarak masanın yanına gitti ve örtüyü dikkatle kaldırdı. Örtünün altında yiyecek soguk bazı şeyler hazırlanmıştı; haslanmış et,

domuz salami, sardalya, peynir, küçük bir sürahi ve uzun bir sise sarap. Bütün yiyecekler büyük bir dikkatle yerleştirilip hazırlanmıştı.

- Siz mi hazırladınız?

- Evet. Dün hazırlamıştım. Elimden gelen gayreti gösterdim. Bildiğiniz gibi Mary, böyle şeylerle pek ilgili değil. Bütün bunlar sizin beni bağışlamanızdır. Burası da sizin evinizdir, benim değil. Yani, ben sadece sizin basit bir hizmetkârınızım. Fakat ruhen, efendim, ruhen tamamen özgürüm. Elimde kalan bu son şeyi benden almanız mümkün olamaz!

- Anlıyorum. Peki ama, yerinize oturmayacak mısınız? Lebyatkin yerine otururken:

-Size minnettarım, efendim, ama özgürüm! diye haykirdi. Ah, efendim, kalbim o kadar doluydu ki sizi nasıl sabırsızlıkla beklediğimi bilemezsiniz. İşte şimdi kaderimi tayin edeceksiniz... hem benim hem de içerdeki zavallının. Dört yıl önce orada olduğu gibi... kalbimi yine size açacağım. O zamanlar beni dinler siirlerimi okurdunuz... O zamanlar Shakespeare'den esinlenerek sizin palyaçonuz adını takmışlardı bana. Kaderimde o kadar önemli yeriniz vardı ki... Şimdi çok büyük korkuların tutsağıyım. Ögüdü ve kaderimi aydınlatacak olan isigi da sizden bekliyorum. Peter Verkhovensky bana karşı çok kötü davranıyor.

Stavrogin onu ilgiyle dinledi ve yakından inceledi. Yüzbaşı gerçi içmeyi bırakmıştı; ama, düşüncelerinin yine de bir düzeni yoktu. Onun gibi yillanmış ayyaşlar da, ancak böyle delice davranışlar gösterebilirdi. Oysaki, madrabazlıkta kimseden geri kalmamaya çalışırlardı.

Stavrogin biraz oksayıcı bir tavırla:

- Görüyorum ki bu dört yıl süresince hiç degismemissiniz,

313yüzbaşı, dedi. İnsan hayatının ikinci yarısının, genellikle birinci yarıda edinilen alışkanlıklarla dolu olduğu doğrudur. Lebyatkin, yarı saka, yarı ciddi bir tavırla:

- Büyük laflar, efendim, diye haykirdi.

Gerçekten heyecanlanmıştı; çünkü, güzel konuşmaya hayrandı.

- Söylediklerinizin hiçbirini unutmamış, diye devam etti. Özellikle Petersburg'da söylediğiniz bir sözünü hiç unutmamış. 'Sagduyunun karsısında tutunabilmek için gerçekten de büyük bir insan olmak gerekir.' Evet, efendim kelimesi kelimesine böyle söylemişsiniz.

- İnsanın budala olması da bir şey degistirmmez.

-Tamamen haklisiniz, efendim. Hayatiniz boyunca hep büyük sözler ettiniz. Halbuki, Liputin ve Peter Verkhovensky böyle şeyleri söylemekten acizler! Ah, Bay Verkhovensky tarafından nasıl hakarete uğradığımı bilemezsiniz, efendim!

- Fakat siz ne yaptınız, yüzbaşı? Siz nasıl davrandınız?

- Sarhostum, efendim. Ayrıca, yüzlerce düşmanım var! Fakat... fakat şimdi yeni bir sayfayı çeviriyorum ve... ve şimdi bir yılan gibi gömlek degistireceğim. Vasiyetimi hazırlamış olduğumu biliyor musunuz, efendim?

- Çok ilginç. Kime ne bırakıyorsunuz?

- Ülkeme, insanlığa ve öğrencilerime, efendim. Gazetelerde bir Amerikalî'nin hayatını okudum. Bütün servetini fabrikalara ve özel araştırmalara bırakmış. Kemiklerini tıp öğrencilerine ve derisini de, gece gündüz Amerikan Ulusal Marsi'nin çalınması için davul yapılmak üzere bağışlamış. Yazık ki, bizler, Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında cüceler gibi kalıyoruz. Rusya doğadan zayıftır; fakat, zekâ bakımından güçlüdür. Ben de derimi, göreve başlamak serfine erdiğim Akmolinsky Piyade Alayı'na, her gün Rus Ulusal Marsi'nin çalınması için bırakacak olsam, bunun büyük bir gericilik olması nedeniyle yasaklanacağından eminim. İşte bu

314

nedenlerle, yüksek okul öğrencileriyle yetindim ve kemiklerimi akademiye bırakmak arzusundayım. Ama bir şartla, kafatasımın altında şöyle bir yazı bulunacak: 'Pisman olmuş serbest düşünceli bir insandı.' Evet, efendim, böyle işte!...

Yüzbaşı heyecanlanmıştı ve Amerikalî'nin bıraktığı vasiyetnameden hoşlandığı belliydi. Aynı zamanda madrabazın biri olduğundan, her zaman olduğu gibi Stavrogin'i eglendirip güldürmek arzusundaydı.

Fakat Stavrogin güleceği yerde, kuskulu bir tavırla:

- Demek ki, vasiyetinizi yayınlayıp, bunun için bir ödül almak amacındasınız, değil mi? diye sordu.

Lebyatkin, karsısındakini dikkatle inceleyerek: -Böyle de olsa, bundan ne çıkar, efendim? diye sordu. Ne çıkar bundan? Nasıl bir hayat yaşadığımı düşünün bir kere!.. Bir zamanlar sevdiğiniz siirlerimi bile terkettim, efendim. Bir sise sarabın basında ne kadar güzel yazdım, değil mi? Hatırlamıyor musunuz? Fakat, yazarlığımın dönemi kapandı artık. Gogol gibi sadece bir siir yazdım!... Son öyküsünde olduğu gibi. Hatırlarsanız, Gogol bu siirini bağrından dökülmüş bir duygu gibi tanıtmıştı. Hem de bütün Rusya'ya... Ben de onun gibi son sarkımı söyledim ve sustum!...

- S özettiğiniz hangi siir?

- 'Eger O Kadın, Ayagını Kirarsa!..' - Ne...Neee?

Lebyatkin de bunu bekliyordu. Kendi siirlerine sonsuz bir saygı duyardı; fakat, bazı konularda ikiyüzlü olusundan, siirlerinin Stavrogin'i güldürmesini isterdi. Böylece bir tasla iki kus vurmus oluyordu. Hem bir sair olarak kendisini tatmin ediyor, hem de Stavrogin'i eglendiriyordu. Ama şimdi, üçüncü bir amacı vardı.

Siirlerini öne sürmekle, daima çok korktuğu, kendisini suçlu bulduğu bir konuda suçsuz olduğunu göstermek istiyordu.

- 'Eğer O Kadın Ayagini Kirarsa' Yani, atından düşecek olursa. Biraz fantazi bir düşünce, deli saçması; ama, bir sair bulusudur. Bir

315keresinde atla geçen bir kız gördüğümde, sasmis ve kendi kendime su önemli soruyu sormuştum: 'O zaman ne olurdu?' Yani, bir kaza olursa? Cevabi açıktı: Bütün hayranları kaşır ve ortada sadece kalbi ezik sair kalırdı. Kusura bakmayın; ama, bit bile fsik olabilir ve buna engel olacak bir yasa da yoktur. Bununla beraber, küçük hanım mektubuma ve siirime gücüm. Hatta, sizin bile kızdığınızı söylüyorlar. Doğru mu? Acınacak bir şey bu. İnanamam. Düşüncelerimle kime zararım dokunabilir ki? Ayrıca yemin ederim ki, bütün bunlar Liputin'in basının altından çıkıyor. 'Gönder, gönder! Herkesin mektup göndermeye hakkı vardır.' Onun sözüne kanarak ben de gönderdim.

- Yanılmıyorsam, ona evlenme teklif ettiniz, değil mi?

- Düşmanlar, düşmanlar, düşmanlar!... Stavrogin soğuk bir tavırla:

- Siirinizi okuyun! dedi.

- Saçma, saçma, sadece saçma.

Böyle söylemekle beraber, yerinde doğruldu. Elini uzatarak başladı:

Hepsinin güzeli bir bacağımdı kirdi,

Ve şimdi daha da güzelleşti,

Onu çok daha fazla seviyorum şimdi ve,

Yalvarıyorum ona,

Onu ne kadar çok sevdiğimi hatırlarsın diye.

Stavrogin elini sallayarak:

- Yeter, dedi. Bu kadari yeter.

Lehyatkin, sanki siir okuyan kendisi değilmiş gibi konuyu hemen değiştirerek:

- Petersburg'u düşünüyorum, dedi. Yeniden doğusu düşünüyorum... efendim, şimdiye kadar bana çok büyük yardımlarda bu-

316

lundunuz; yolculuk yapabilmem için gerekli parayı benden esirgemeyeceğinizi umabilir miyim? Bir haftadan beri, güneşi beklediğim gibi sizi bekledim.

- Özür dilerim. Fazla param kalmadı. Hem neden size para verecek misim?

Stavrogin birden öfkelenmiş göründü. Kura bir sesle, yüzbasının bütün kötülüklerini kısaca saydı; sarhosluk, yalan söylemek, Mary için verilen paraya el koymak, kız kardeşini manastırdan almak, aralarındaki sirri açıklayacağını söyleyen mektuplar yazmak, Dasha'ya karşı davranışı... falan filan. Yüzbaşı olduğu yerde kiptiriyor, ellerini sallıyor ve tam cevap vermek üzere hazırlandığı zaman Stavrogin tarafından susturuluyordu.

Stavrogin sonunda:

- Bir şey daha var, dedi. Aile gururu hakkında atıp tutuyorsunuz. Kız kardeşinizin Stavrogin ile evlenmesini neden onursuzluk sayıyorsunuz?

- Fakat evliliği bir sir olarak saklandı, efendim! Kız kardeşimin evliliği kötü bir seymis gibi toplumdan saklandı! Sizden para alıyorum ve bana soruluyor: 'Ne parası bu?' Dudaklarım bağlı olduğu için cevap veremiyorum. Cevap veremiyorum; çünkü, vereceğim cevap kız kardeşime ve aile gururumuza zarar verecektir.

Yüzbaşı sesini yükseltmişti. Bu konu onun en çok sevdiği konuydu ve bütün kozları elinde tuttuğunu düşünüyordu. Zavallı adam, biraz sonra yiyeceği darbeden habersizdi. Stavrogin, evinin günlük soranlarından söz ediyormuş gibi, sakın bir sesle, birkaç güne kadar, belki yarın ya da öbür gün, evliliklerini topluma açıklayacağını; hatta topluma olduğu kadar polise de bildireceğini; böylece, aileye sürülen leke ile beraber para sorununun da ortadan kalkmış olacağını anlattı. Yüzbaşı gözlerini açarak ona baktı. Önce söylenenleri anlayamamıştı. Durumun etrafıca anlatılması gerekiyordu.

- Fakat... fakat kız kardeşim yarı deli...

- Gereken her şeyi yapacağım.

317- Peki...peki, ya anneniz?

- İstedigini düşünmek ve yapmakta serbesttir.

- Peki, karinizi evinize götüreceksiniz?

- Belki götüreceğim. Fakat sizi ilgilendiren bir sorun değil. Hem en küçük bir şekilde bile ilgilendirmez.

- Beni ilgilendirmez derken... ne demek istiyorsunuz? Peki, ben ne olacağım?

- Surasi muhakkak ki evime kabul edilmeyeceksiniz.

- Fakat ben akrabanızım.

- İnsanlar böyle bir akrabalıktan kaçınırlar. Neden size para vermeye devam edeyim? Gücünüz yeterse cevap verin.

- Fakat, efendim, bu mümkün değil. Bu sorunu bir kere daha gözden geçireceğinizden eminim. İntihar etmemi istemezsiniz, değil mi? Halk ne düşünecek? Dünya ne diyecek?

- Sizin dünyanızdan bana ne!.. Sarhoslugum anında, bir iddia, bir sise sarap ugruna, arzu ettiğim için kız kardeşinizle evlendim ve şimdi de bunu topluma duyuracağım. Bu beni eglendirecekse neden topluma açıklamayayım?

Bunları öyle bir öfkeyle söylemişti ki, Lebyatkin, söylenenlere inanmaya başladı.

- Peki ben ne olacağım? Ne yapacağım? Aslında önemli olan benim! Saka etmiyorsunuz, değil mi?

- Hayır saka etmiyorum.

- Böyle davranacağınızı istediğiniz kadar söyleyin, s ze inanmıyorum. Fakat dediklerinizi yapacak olursanız, sizi dava ederim.

- Dünyanın en büyük aptallarından birisiniz, yüzbasi

□ - Aldırmam. Baska yapacak ne kalıyor ki? Önceleri, çalışmasına karşılık hiç değilse basimizi sokacak bir yer buluyorduk. Beni kaderimle bas basa terkececek olursanız, ben ne olacağım?

- Peki ama, yeni bir iş bulmak için Petersburg'a gideceksiniz, değil mi? Sahi aklıma geldi. Bağışlanmak umuduyla baska arını ele

318

vermek için Petersburg'a gitmek istediğiniz söyleniyor. Doğru mu bu?

Yüzbasi, ağzı bir karışık açık olduğu halde, bakmakla beraber cevap vermedi.

Stavrogin, bu ana kadar biraz imalı ve biraz da alayla konuşuyordu. Öyle ki, Lebyatkin, efendisi gerçekten kızıyor mu, yoksa saka mı ediyor, gerçekten evli olduğunu açıklayacak mı, bir türlü kesin bir karar veremiyordu. Şimdi ise, Stavrogin'in asiri sert görünüşü öylesine inandırıcıydı ki, Lebyatkin sirtinin ürperdiğini hissetti.

Stavrogin masanın üzerine doğru egilerek son derece ciddi bir sesle:

- Dinleyin, yüzbasi, dedi. Dinleyin ve doğru cevap verin. Lebyatkin, herhangi bir ihbarda bulundunuz mu bulunmadınız mı? Bir şeyler yapmayı beceribildiniz mi? Yoksa, bir şey yapamadınız mı? Büyük bir budalalık yaparak herhangi birine mektup falan gönderdiniz mi?

Yüzbasi, boş gözlerle Stavrogin'e bakarak:

- Hayır, efendim, dedi. Yapmadım ve böyle bir şey de aklıma gelmedi.

-Yalan söylüyorsunuz. Böyle bir şeyi düşündünüz. Petersburg' a da bu nedenle gitmek istiyorsunuz. 'Eğer mektup yazmadınızsa, burada kimseye bu hususta bir gevezelik de yapmadınız mı? Bana dogruyu söyleyin. Bir şeyler duydum.

Zavallı yüzbasi:

- Sarhosken Liputin'e söylemistim, diye fisildadi. Liputin bir haindir. Ona içimi dökmüstüm.

-İçinizi döktünüz, ama insan bu kadar budala olamaz. Böyle bir şeyi düşünseniz bile, kendinize saklamalıydınız. İnsanlar bugünlerde dillerini tutmasını ve çok az konuşmasını bilmeli.

Yüzbasi tir tir titriyordu.

- Fakat, dedi. Siz hiçbir şeye karışmış değilsiniz ki. Ben sizi...

319- Tabii, sağdığınız bir inegı ele verecek kadar da budala sayılmazsınız.

Lebyatkin:

- Siz kendiniz karar verin! dedi ve çaresizlik içinde, gözyaşlarıyla, son dört yıl içindeki yasantisini, çabuk çabuk konuşarak özetlemeye başladı.

Son dakikaya kadar önemini anlayamadığı, kendisiyle hiçbir ilgisi olmadığı halde bir sürü ise burnunu sokan büyük bir budalanın, sarhosluk içinde geçen düzensiz ve son derece iğrenç bir yasanti-siydi anlattıkları. Daha Petersburg'dayken, sırf dostluk yüzünden, üniversite öğrencisi olmadığı halde bir üniversite öğrencisi gibi davranarak, herhangi bir şeyin suç olduğunu bilmeden, hiçbir kötü şey düşünmeden, bir sürü bildiriye merdivenlere, gazete yerine, mektup kutularına, tiyatrolarda seyircilerin sapkalarının içine, paltolarının ceplerine nasıl sokuşturduğunu bir bir anlattı. Daha sonra onlardan para almaya başlamıştı. 'O zamanlar çok parasızdım, efendim' diyordu. İki ilin bütün köylerine muhtelif bildiriler dağıtmıştı.

Lebyatkin: '□ □ .

- Beni en çok üzen, bu yaptıklarımın yasalara göre suç olmasıydı, diye haykırdı. Günün birinde, yabasını kaparak sabah evden fırlayan birinin aksam evine zengin olarak döneceğini bildiren bildiriler hazırlandı. Düşünün bir kere, efendim!... Korkudan titremekle beraber yine de bu bildirileri dağıttım. Bazen de bes altı satırlık, bütün Rusya'ya hitap eden bildiriler çıkartıyorlardı. 'Acele edin ve kiliselerinizi kapatın, Tanrıyı yok edin, evlilik bağlarınızı koparın, miras haklarını ortadan kaldırın, bıçaklarla silahlanın' ve daha baska neler yazdıklarını Tanrı bilir ancak. Bu bildirilerden biriyle yakalandım. Fakat, Tanrı onları korusun, alayın subayları bana bir temiz dayak attıktan sonra serbest bıraktılar. Ve geçen yıl, elli rublelik sahte Fransız paralarını Korovayev'e verirken az kalsın yakalanıyordum. Tanrıya şükürler olsun ki, Korovayev, sarhosken havuza düşüp boğuldu ve suçlu olduğumu kesin olarak kanıtladı-

320

yamadilar. Virginskyler'de, evli bir sosyalist kadının özgürlüğünden sözettim. Geçen Haziran, ilimiz bölgelerinden birinde, yine yasak olan bildirilerden dagitiyordum. Bu isi yine yapacağımı söylediler. Bay Verkhovensky, emirlerim yerine getirmemin gerektiğini ima yollu anlatti. Bir süreden beri beni tehdit ediyor. Bakın beni pazar günü nasıl tehdit etti! Ben bir köleyim, efendim, ben bir küçük tirtirim, Tanrı değil. Bu bakımdan sair Dershavin'den ayrılıyorum; fakat, efendim, düşünün ne kadar yoksulum!... Stavrogin bütün anlatılanları büyük bir ilgiyle dinledi.

- Söylediklerinizden çoğunu bilmiyordum, dedi. Fakat, size herhangi bir şey olacağı, yani basiniza bir is gelebileceği kuskusuz.

Bir an sustuktan sonra:

-- Dinleyin, diye devam etti. Arzu ederseniz, Liputin'in yalan söylediğini, benim de bu işlerle ilgili olduğumu sanarak ele verebileceğiniz tehdidi ile beni korkutmak istediğinizi, böylelikle benden para sizdirabileceğinizi düşündüğünüzü söyleyebilirsiniz. Kime söyleyeceğinizi bilirsiniz herhalde; Anlıyorsunuz, değil mi?

- Fakat, gerçekten bu kadar büyük bir tehlikede olduğumu düşünüyör musunuz, efendim?

Stavrogin bir kahkaha attı.

- Size yolculuk için para bile verecek olsam, sizi Petersburg'a göndermeyecekleri gerçek... fakat Mary'yi görme zamanım geldi.

Böyle söyleyerek oturduğu yerden kalktı. --Fakat Mary ne olacak, efendim?

- Size söylemistim.

- Söylediklerinizde ciddi miydiniz?

- Hıf!f inanamıyorsunuz, değil mi?

- Beni gerçekten de eski bir çizme gibi fırlatıp atacak misiniz?

Stavrogin gülerek:

321- Gereğini yaparız, dedi. Pek!f!f, yol verin şimdi.

- Dis kapıda beklememi ister miydiniz? Yani, bir şeyler duyabilirim de... çünkü, odalar pek küçük...

- Fena fikir değil. Dis kapının merdivenlerinde bekleyin. Semsiyemi alabilirsiniz.

- Semsiyenizi mi? Fakat, efendim, ben buna değer miyim?

- Her insanın bir semsiyesi olabilir.

- İnsan haklarını bu küçük kelimeyle bildiriyorsunuz, efendim.

Konusması anlamsızlaşmaya başladı; uyduğu haberlerden saskına dönmüştü. Bununla beraber, kapiya çıkıp semsiyeyi açtığı zaman, basit düşünceli kafasında garip bir düşünce sekilleniyordu. Mademki durum böyleydi, kendisinin korkacak bir şeyi yoktu; çünkü, onlar kendisinden korkuyorlardı.

Kafasında söyle bir düşünce dolasiyordu.

"Yalan söyleyip aldatıyorlarsa, bütün bunların anlamı nedir?"

Evliliğin topluma duyurulması ona çok saçma bir düşünce gibi geliyordu.

Kendi kendine düşünüyordu.

"Böyle bir canavardan her şeyin beklenebileceği doğrudur. İnsanlara kötülük etmek için yasiyor. Fakat, ya pazar günü hakaretten korkuyorsa ve şimdiye kadar korkmadığı gibi korkuyorsa? Öylesine korkuyor ki, bu haberi benim yayacağımı düşünerek, ne yapmak niyetinde olduğunu bildirmek ve bana engel olmak için buraya kadar gelmek zahmetine katlanıyor. Aman, oyuna gelme, Lebyatkin!... Peki, mademki bunu topluma açıklayacak, neden gece yarısı buraya gizlice geliyor? Ve eğer korkuyorsa, son günlerde korkmaya da hakkı yok değil hani. Bak, Lebyatkin, aman, isi yüzüne gözüne bulastırma!..."

Sonra düşünceler söyle sıralanmaya başladı:

"Beni Verkhovensky ile korkutmaya çalışıyor. Karışık bir durumdayım!... Korkunç bir karışıklık içindeyim!..."

Liputin'e bir şey

322

söylememeliydim!... Bu serserilerin neler yapmaya niyetli olduklarını ancak şeytan bilir. Zaten onları hiçbir zaman anlayamadım. Bes yıl önceki gibi yine çalışmaya başladılar. Peki kimi kime ihbar edebilirim? 'İnsallah kimseye yazmak aptallığını göstermemis-sindir? Anlıyorum!... Demek ki aptallığı bahane ederek birilerine yazmak mümkün olabilecek? Acaba böyle davranmam gerektiğini mi ima etmek istedi? 'Petersburg'a da bu amaçla mı gidiyorsun? Ah kereta!..., Böyle bir şeyi düşündüğümü bile sezdi! Sanki gitmem için beni kiskirtiyor. İki şeyden biri: Ya yapmaması gereken bir şeyi yaptığı için korkuyor, ya da... ya da hiçbir şeyden korkmuyor ve beni onları ihbar etmem için kiskirtiyor!... Oh, Lebyatkin, nasıl bir çıkmaza saplandın!... Hata yapmamam için Tanrı'ya yalvarmalıyım!..."

Düşünceleri ile o kadar mesgulü ki, Mary'nin odasında konuşulanları dinlemek aklına bile gelmedi. Bununla beraber, onları dinlemek pek de kolay olmazdı; çünkü, odanın kapısı yekpare tahtadan yapılmıştı ve çok kalındı. Bütün duyabildiği boguk bir uğultudan ibaretti. Yüzbaşı, saskinlıkla yere tükürerek, düşünceleri arasında kaybolmuş bir halde odadan çıktı.

Mary'nin odası, Lebyatkin'in odasından en az iki kat daha büyüktü; fakat, esyasi yine kaba olarak yapılmış şeylerden ibaretti. Masanın üzerine çiçekli, gri renkli bir örtü serilmisti ve üzerinde bir lamba yanıyordu.



Karyola, odanın bir kösesini boydan boya kaplayan yeşil bir perdenin arkasında kalıyordu. Odadaki esyaya ilaveten, masanın yanına, Mary'nin hiçbir zaman oturmamış rahat bir koltuk konmuştu. Odanın bir kösesinde, eski odada olduğu gibi büyük bir lkon vardı ve al tında küçük bir kandil yanıyordu. Masanın üzerinde birkaç gerekli öteberi vardı; bir deste iskambil, küçük bir el aynası, bir sarkı kitabı ve hatta, bir somun ekmek... Bunlardan başka, resimleri renkli iki kitap vardı. Kitaplardan biri, meşhur bir

323 yolculuk kitabından alınmış ve gençler için uyarlanmış, diğeri ise, daha çok Noel'de armağan edilen cinsten, sövalyelere ait serüvenler kitabıydı. Aynı zamanda, bir de albüm vardı. Yüzbaşı'nın söylediği gibi, Mary, konugunu bekliyordu; fakat, Stavrogin odaya girdiğinde onu, koltuğa oturmuş ve başını küstüğü bir yastığa dayamış uyurken buldu. Stavrogin, odanın kapısını usulca kapadıktan sonra, yerinden kimildamadan, uyuyan kadını incelemeye başladı.

Lebyatkin, Mary'nin üstüne basına çeki düzen vermiş olduğu hakkında yalan söylemişti. Üzerinde, pazar günü Stavroginler'in evinde giymiş olduğu siyah düz elbise vardı. Saçları yine eskisi gibi topuz halinde ensesinin üzerine toplanmıştı; ensesi yine eskisi gibi çıplak kalmıştı. Bayan Stavrogin'in armağan olarak verdiği siyah sal dikkatlice katlanmış, divanın üstünde duruyordu. Yüzü, yine eskiden olduğu gibi dikkatsizce pudralanmış ve allıklanmıştı. Stavrogin'in odaya girişinden bir dakika kadar sonra, Mary, sanki seyredildiğini hissetmiş gibi birden gözlerini açarak yerinden doğruldu. Fakat, konuga garip bir şey olmuş gibiydi; yerinden kimildamadan kadının yüzünü inceliyordu. Sanki gözlerini onun yüzünden ayıramıyormuş gibi bir hali vardı. Belki de bakışlarının sert olması gereksizdi. Belki de bakışlarından bir hosnutsuzluk, bir hor görüş akiyordu, ya da Mary, uyandığı zaman böyle hissetmişti. Hemen hemen bir dakika sonra, Mary'nin yüzü müthiş bir korkuyla sarardı. Dudalarının bir kenarı sinirli bir tikle oynuyordu. Birden korkmuş bir çocuk gibi ellerini yüzüne kapayarak ağlamaya başladı. Böyle ağlamaya devam ettiği takdirde, kısa bir süre sonra çığlık çığığa bağarmaya başlayacağından kşku yoktu. Fakat, ziyaretçi kendisini hemen toparladı; yüzünü hafif bir pembelik kapladı; dudaklarında nazik ve sevimli bir tebessümle masaya doğru yürüdü.

Elini Mary'ye doğru uzatarak:

- Siz uyurken böyle zamansız olarak gelip sizi ürkütmek istemedim, dedi. Çok üzgünüm.

Stavrogin'in sesinin yumuşaklığı etkisini hemen göstermişti. Mary'nin korkusu geçmekle beraber her an uçmaya hazır ürkek bir

324

kus tavrını bırakmamıştı. Korkarak elini uzattı. Sonunda, dudaklarında ürkek bir tebessüm belirdi. Garip bir tavırla Stavrogin'e bakarak:

- Merhaba, Prens, dedi. , □ Stavrogin, aynı yumuşaklık ve sevimlilikle devam etti.

- Kötü bir rüya gördünüz, değil mi?

- Kötü bir rüya gördüğümü nasıl anladınız?

Birden tekrar titremeye ve Stavrogin'den kaçınmaya başladı. Kendisini korumak istemiş gibi elini kaldırdı. Ağlamaya başlamak üzereydi.

Stavrogin, onu yatırtmaya çalışarak:

- Haydi, kendinize gelin, dedi. Korkacak ne var ki? Beni tanımadınız mı?

Fakat, uzun bir süre, sözleri Mary üzerinde hiçbir etki yapamadı. Mary, sesini çıkarmadan, yüzünde o istirap verici saskinlik, kafasında geçen düşünceyi anlamak çabası ile Stavrogin'e bakıyordu. Bir ara bakışlarını ondan kaçırıyor, bazen de çabuk bir göz atıyordu. Sonunda, sakinleşmekten çok, karara varmış bir tavir takındı.

Yeni bir amaçta olduğu açıkça belli olan, kararlı bir sesle:

- Yanıma oturun, lütfen, dedi. O zaman sizi daha iyi görebilirim. Ve şimdi merak etmeyin; çünkü, size bakacak değilim. Basımı önüme egerek yere bakacağım. Siz de bana bakmayın, ben söyleyene kadar.

Sonra sabırsız bir tavırla ekledi:

- Otursanıza.

Mary'nin yeni bir duyguyla davrandığı belliydi. Stavrogin, söylendiği gibi oturdu ve beklemeye başladı. Oldukça uzun bir süre konuşmadan sessizce durdular. Mary birden iğrenir bir tavırla:

- Sunu söylemeliyim ki, dedi. Bana çok garip geliyor. Kötü rüya gördüğüm bir gerçek; ama, sizi neden o şekilde gördüğümü anlayamıyorum?

325 Stavrogin sabırsız bir tavırla:

- Oh, su rüyalarınızı karıstırmayalım, dedi.

Bu arada kendisinden istenenin tersine Mary'ye dönmüştü. Bu hareketini, ya Mary'nin kendisine bakmaktan hoşlandığını düşünerek ya da elinde olmayarak yapmıştı. Mary de ona bakmak istemekle beraber kendisini zorlayarak gözlerini yerden kaldırmamakta ısrar etmişti ve onun bu davranışı Stavrogin'in gözünden kaçmamıştı.

Mary birden sesini yükselterek:

- Dinleyin, Prens, dedi. Dinleyin, Prens... Stavrogin artık dayanamayıp:

- Neden arkanızı bana döndünüz? diye bağırdı. Neden yüzüme bakmıyorsunuz? Bu komedinin anlamı nedir?

Fakat Mary onu hiç duymamış gibi görünüyordu. Sert ve kararlı bir sesle üçüncü kez:

- Dinleyin, Prens, diye mirildandi. Geçenlerde, arabada gelirken, bana, evliliğimizi topluma açıklayacağınızı söylediğiniz zaman, sırımizin ortadan kalkmış olacağı beni endiselendirdi. Fakat şimdi bilmiyorum. Söylediklerinizi kafamda evirip çevirdim ve buna değmeyeceğim sonucuna vardım. Ben de giyinip kusanıp konuk ağırlayabilirim; birini çaya davet etmek güç olmasa gerek, özellikle insanın usakları olursa... Fakat her ne olursa olsun, halk ne diyecektir? O pazar sabahı çevremi çok yakından incelemistim. O güzel kız, özellikle siz odaya girdiğinizde, gözlerini üzerimden ayırmadı hiç. Gelen sizdiniz, değil mi? O kızın annesi sadece, kibarlık budalası bir ihtiyardır. Lebyatkin'in de ne mal olduğunu gösterdi. Kahkahalarla gülmek için hep tavana bakıyordum... tavan da çok güzel boyanmıştı, hani. Onun annesi bas rahibe olacak bir kadın. Bana siyah salını vermekle beraber ondan korkuyorum. Kusu yok ki, hepsi benim için değişik düşüncelere saplanmışlardır. Öfkeliydim ve oturdugum yerde düşünüyordum. Onlara nasıl akraba olabilirdim? Hiç kusu yok ki, sürüyle usagi olan bir

326

konteste ruhsal bazı değerler aranır. Bunun yanında, yabancıları iyi karşılayabilmek için de biraz cilveli olmalıdır. Fakat, yine de o pazar hepsi bana ümitsizce baktılar. Yalnız Dasha bir melektir. Benim hakkımda dikkatsizce söyleyecekleri sözlerle, Prensın gururunu inciteceklerinden korkarım.

Stavrogin yüzünü buruşturarak:

- Korkma ve bu konuyu merak etme, dedi.

- Bununla beraber, benim yüzümden biraz utanç duymasına aldirmiyorum. Çünkü, utançtan çok bir acıma olacaktır, süphesiz bu da insana göre değişecektir. Anlıyorsunuz ya, Prens, onların bana acımalarından çok benim onlara acımam gerektiğini biliyor.

- Onlara biraz kirginsin, Mary, değil mi?

Mary, iyi niyetini göstermek istemiş gibi neseli bir kahkaha attı.

- Kim, ben mi? Hayır, hiç de kirgin değilim. O zaman hepinize dikkatlice bakmıstım. Hepiniz öfkeliydiniz, birbirinizle tartışıyordunuz. Toplanıyorsunuz, fakat gülmenin ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Bu kadar zengin, fakat kederli... nereden yoksun insanlar! Tutumunuza ben de sastım doğrusu. Fakat, şimdi kendimden baskasına acımıyorum.

- Ben olmadığım takdirde ağabeyinle yasamanın zor olduğunu söylediğini duydum. Doğru mu bu?

- Bunu size kim söyledi? Saçma. Şimdi daha da kötü. İşte şimdi kötü rüyalar görmeye başladım ve rüyalarım sizin gelmenizle daha da kötüleşti. Neden geldinizi bilmek isterim?

- Yine manastıra gitmek ister misiniz?

- Bunun bana yine teklif edileceğini biliyordum, zaten! Güzel Tanrım, manastırınızın nasıl olduğunu bilmiyorum muym sanıyorsunuz? Hem neden oraya dönecekmişim? Zorum ne? Şimdi artık dünyada tamamen yapayalnız kaldım! Üçüncü bir hayata başlamak artık benim için çok zor.

- Çok öfkeli görünüyorsun. Artık seni sevmeyi düşünmüyorsun, ya?

327- Oh, sizi önemsemiyorum bile!... Birisim sevmeye başlayacağımdan korkuyorum.

Karsısındakini hor görmüş gibi kesik bir kahkaha attı. Sonra birden sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi ekledi:

- 'Ona' karşı büyük bir suç işlemiş olmalıyım. Yalnız bunun ne olduğunu bilmiyorum. Bu suçluluk hissi bütün hayatım süresince yakamı bırakmayacaktır. Daima... daima... bütün bu bes yıl süresinde... gece ve gündüz... 'ona' büyük bir kötülük ettiğimden ötürü korku içindeyim. Ona nasıl bir kötülük yaptığımı düşünerek gece ve gündüz dua edip durdum. Ve şimdi de bunun tamamen doğru olduğunu anlıyorum.

- Neyin doğruluğunu anlıyorsunuz?

Mary, kuskusuz ki kendisine sorulan soruyu duymamıstı. Bu soruya cevap vermeden konuşmasına devam etti:

- İstedigim bu suçta onun bir rolü olup olmadığı beni üzüyor. Böyle değersiz kimselerle nasıl dostluk kurabildiğine hıflı sasiyorum. Benimle aynı arabada oturmakla beraber, kontesin beni parçalamak için terüddüt etmeyeceğini biliyorum. Hepsisi bu isin içindeler... acaba 'O' da bu isin içinde mi? Acaba o da mı bana ihanet etti?

Mary'nin çenesi ve dudakları titriyordu.

- Bakın ne söyleyeceğim size, yedi kilise tarafından afaroze edilmiş, Rus tahtına göz dikmiş olan Grishka Otrepyev hakkında yazılanları okudunuz mu?

Stavrogin, cevap vermedi. Mary, birden kararını vermiş gibi:

- Tahmin ederim ki, şimdi dönüp yüzünüze bakacağım, dedi. Sizde dönün bana bakın, ama çok yakından, lütfen. Son kez emin olmak istiyorum.

- Uzun bir süreden beri size zaten bakıyordum. Mary dikkatle ona bakarak:

- Çok garip, dedi. Çok sismanlamsınız.

328

Bir şey söylemek üzereyken birden yine ürkek tavrını takındı ve kendisini müthiş bir şeyden korumak istemiş gibi elini yüzüne kaldırdı. Mümkün olduğu kadar ondan uzaklaşmaya çalıştı.

Stavrogin öfkeyle haykırdı.

- Sizin neyiniz var, Allahaskina?!...

Fakat Mary'nin yüzündeki dehset anlama çok kısa sürdü. Yüzü garip bir tebessümle burustu. Kusku dolu gözlerini Stavrogin'e dikti.

Birden ısrarlı ve kesin bir tavırla:

- Lütfen, Prens, kalkın ve içeri girin, dedi.

- İçeri mi gireyim? İçeriye nereden gireceğim.

- Bes yıldan beri içeri nasıl gireceğini düşünüp durdum. Kalkın ve su kapıdan öbür odaya geçin. Sanki, bir şeyden haberim yokmuş gibi elime bir kitap alıp oyalanacağım ve siz bes yıllık ayrılıktan sonra birden odaya dalaacaksınız. Bunun nasıl olabileceğini görmek istiyorum.

Stavrogin, dislerini gıcirdatarak içinden söylendi. Sonra eliyle masaya vurarak:

- Yeter artık, dedi. Lütfen beni dinleyin, Mary. Bana bir iyilik yapın ve bütün dikkatinizi bana verin, lütfen. Tabii, elinizden geldiği kadar. Yarın sabah evliliğimizi topluma açıklayacağım. Büyük bir konakta yaşamayacaksınız. Büyük bir konakta yasama düşüncesini kafanızdan hemen silip atın. Hayatınızın sonuna kadar benimle yaşamak ister misiniz? Fakat buralardan çok, ama çok uzaklarda... Yani, dağlarda, İsviçre'de. Orada, bildiğim çok güzel bir yer var. Hem korkmayın, ne sizi yalnız bırakacağım ne de timarhaneye kapatacağım. Yardım istemeden, kimseye muhtaç olmadan yaşayabilecek kadar param var. Bir hizmetçiniz olacak ve iş yapmak zorunda kalmayacaksınız. Arzu ettiğiniz her şeye sahip olacaksınız. Yine duanizi yapabilecek ve istediğiniz yere gidebileceksiniz. Size elimi bile sürmeyeceğim. Ve yanınızdan bir dakika için bile olsa ayrılmayacağım. Arzu etmediğiniz takdirde sizinle hayatimin son-  
329nuna kadar konuşmayacağım. Ya da Petersburg'daki küçük apartmanımızda olduğu gibi aksamları bana öykülerinizi anlatabilirsiniz. Arzu ederseniz size kitap bile okuyacağım. Fakat bir şartla; belki can sıkıcı olabilecek o yerde hayatımızın sonuna kadar beraber yaşayacağız. Hosunuza gitti mi? Kabul edecek misiniz? Beni göz-yasalarınızla üzmeyeceksiniz, değil mi?

Mary, büyük bir ilgiyle onu dinledi. Uzun bir süre konuşmadan söylenenlerin üzerinde düşündü.

Nihayet, soguk ve umursamaz bir tavırla:

- Bütün bunlara inanmak benim için çok zor, dedi. O dağlarda belki de kırk yıl yaşayabilirim. Sonra, tiz bir kahkaha attı. Stavrogin kaslarını çatarak:

- Pek fîf, orada kırk yıl yaşayabiliriz, dedi.

- Anlıyorum. Hayır, dünyayı bağışlayacak bile olsanız oraya gitmeyeceğim.

- Benimle de olsa gitmez misiniz?

-- Hem sizinle neden gelecek misim? Sizinle beraber tam kırk yıl dağın tepesinde mi oturacağım? Aman, ne gülünç!... Bugünlerde insanlar ne kadar sabırlı oluyorlar gerçekten!... Hayır, bir sahinin bir baykus olması mümkün değil. Benim Prens'im, böyle bir insan değildir.

Mary, sözünü bitirince basını büyük bir gururla kaldırdı. Stavrogin birden kendine geldi. Aceleyle sordu:

- Bana neden Prens diyorsunuz? Beni kiminle karıştırıyorsunuz?

- Neden, siz prens değil misiniz?

- Hayatımda prens olmadım.

- Demek itiraf ediyorsunuz... ve yüzüme karşı bir prens olmadığınızı söyleyebiliyorsunuz?

- Prens olmadığımı söyledim.

330

Mary neseyle ellerim çirpti.

- Merhametli Tanrım!... 'Onun' düşmanlarından her şeyi bekledim, fakat böyle bir küstahlığı... asla!...

Stavrogin'e dönerek haykırdı.

- Hayatta mı?!... Onu öldürdünüz mü öldürmediniz mi? itiraf edin!...

Stavrogin, müthiş bir öfkeyle ayagi fırladı.

- Beni kim sanıyorsunuz?!

Fakat, Mary'yi korkutmak şimdi mümkün değildi. Üzerinde büyük bir zafer havası esiyordu.

- Kim olduğunuzu ve nereden çıktığınızı kim bilir ki? Bu dolapları, kalbimin derinliklerinde hissettim!... Ve burada oturmuş kör bir baykusun bana onur vermesini bekliyorum!... Hayır, dostum, zayıf bir aktörsünüz, Lebyatkin'den bile kötü bir aktörsünüz. Kontese saygılarımı ve bir daha sizden daha iyi bir adam göndermesini bildirin. Sizi bu iş için mi tuttu? Söyleyin bana!... Size mutfagında mı bir iş verdi, yoksa? Hilinizi anlayabiliyorum. Hepinizi anlıyorum, hepinizi!...

Stavrogin, Mary'nin kolunu tuttu. Fakat, Mary onun yüzüne gülüyordu.

- Aslında ona biraz benzemiyor değilsiniz, hani. Akrabası misiniz yoksa? Ne akıllı insanlar!... Sadece bir adam sahin ve prensdir. Siz ise bir baykus ve iğrenç bir usaksınız!... Benim erkeğim arzu ettiği takdirde Tanrı'nın huzurunda eğilir ancak. Shatov, oh sevgili Shatov, neden sizi tokatladi? Lebyatkin söyledi bana... Ve o pazar günü salona girdiğinizde neden o kadar korkmustunuz? Sizi kim korkutmustu? Düstüğüm zaman beni kaldırdığınızda yüzünüzü yakından görmüş ve kalbimin kurtlarla doldugunu hissettim. Kendi kendime 'O değil' demistim. 'Benim sahinim, genç sosyete kadınlarının yanında benden utanmaz.' Oh, Tanrım, bütün

bu bes yıl, sahinimin daglarda yasayıp oraya buraya uçustugunu düşünerek yasadım.. Söyleyin bana sahtekfr adam, size kaç para öde-

331diler? Çok büyük bir para karsiliginda razi olmus olmalisiniz? Bense size metelik bile vermezdim. Ha, ha, ha!... Ha, ha, ha!... Stavrogin, Mary'nin kolunu bırakmadan dislerini gicirdatti ve:

- Oh, salak!... diye hirladi. Mary, kendinden emin bir taviryla:

- Defol, düzenbaz herif!.... diye haykirdi. Prensimin karisiyim!... Sizin biçaginizdan da korkmuyorum!....

- Biçak!...

- Evet, biçak!... Cebinizde bir biçak var!... Uyudugumu düşünüyordunuz, ama gördüm. Odaya girer girmez biçaginizi çıkardiniz!...

Stavrogin:

- Neler söylüyorsunuz, zavallı mutsuz!.... dedi. Nasıl rüyalar görüyorsunuz?

Stavrogin, sözünün sonunda Mary'yi öyle bir siddetle itti ki, Mary hizini alamayarak sirtini ve basini kanepenin arkasına çarptı.

Stavrogin, yerinden fırlayarak odadan çıktı. Fakat, Mary hemen yerinden fırladi ve sekerek arkasından kostu. Lebyatkin ona zorlukla hfkim olabiliyordu.

Mary, sesinin bütün gücüyle karanliga dogru haykırarak kahkahalarla gülmeye basladi.

- Grishka Otrepyev... melun!...

\*\*\*

Stavrogin, bastigi yere dikkat etmeden çamurlara, su birikintilerine bata çıka yürürken, kendi kendine söyleniyordu.

- Biçak!...Biçak!...

Öyle, dakikalar oldu ki, çilginca, kahkahalarla gülmek istiyor, fakat büyük bir gayretle bu arzusunu frenliyordu. Ancak, köprünün

332

üzerinde, birkaç saat önce Fedka ile karsilastigi yere gelince kendine gelebildi. Fedka, ayni yerde bekliyordu. Stavrogin'i görünce sapkasini çıkartip onu yerlere kadar selamladi ve neseli bir sesle konusmaya, bir seyler anlatmaya basladi. Stavrogin durmadan onun yanından geçti ve hatta söylediklerini bile bir süre dinlemedi. Serseri pesinden gelmekte ısrar ediyordu. Stavrogin birden, aklına gelen bir düşünceyle durdu. Kendi kendine 'Biçak!... Biçak!', diye söylene söylene yürürken onu tamamen unutmustu. Serserinin yakasına sarildigi gibi, öfkenin verdigi korkunç bir güçle köprünün korkuluguna dogru savurdu. Fedka bir ara, karsi koymayı düşün-düyse de, bundan vazgeçti. Çünkü, karsisindakinin gücünü kendisine göre biraz fazla bulmustu. Bu kararla sakın sakın durdu. Yere diz çökmüs ve bir kolu arkasına bükülü olduğu halde kimildamadan sonucu bekledi. Karsisindakinden herhangi bir tehlikenin gelmeyeceginden emin bir hali vardi. Yanılmamisti, Stavrogin, boynundaki esarbini siyirmis onun ellerini baglamak üzereyken birden caydi ve onu serbest bırakarak itti. Serseri hemen ayaga fırladi ve elinde nereden çıktigi belli olmayan, kısa ve geniş agizli bir biçak belirdi.

Stavrogin sabirsiz bir el hareketiyle:

- Bırak biçagi! diye emretti: Hemen sok onu cebine, gözüm görmesin!...

Serserinin elindeki biçak, meydana çıktigi kadar çabuklukla yine kayboldu,

Stavrogin, arkasına bile bakmadan yine yoluna devam etti. Fakat inatçı serseri pesinden ayrılmıyordu. Simdi, artık gevezelik etmeyi bırakmis, çok saygili taviryla bir adım geriden yürüyordu. Köprüyü böylece geçtiler ve nehrin karanlık kıyısına geldiler. Bu kez, Bo-goyavlenskaya Caddesi'nden daha kestirme olan ve sehrin göbeğine giden, ıssız yollardan sol taraftakine saptılar.

Stavrogin birden:

- Geçen gün civardaki bir kilisemizi soymus olduğunuzu duydum, dogru mu? diye sordu.

333Serseri, sanki aralarında hiçbir şey geçmemis gibi ağırbaşlı ve biraz magrur bir taviryla:

- Oraya dua etmek için gitmistim, efendim, diye cevap verdi. Biraz önceki asiri samimiyetin yerini isini bilen bir adamın

ağırbaşlılığı almisti.

- Tanrı oraya yolumu nasıl düşürdü bilmiyorum, diye devam etti. Zaten bizler Tanrı'nin yardimi olmadan yasayamayız. Tanrı hakki için dogru söylüyorum ki zararlı çıkan yine ben oldum. Tanrı günahlarimin cezasini vermek istedi sanırım. Bir buhurdanlık, bir tas ve bir kemerden ancak on iki ruble para alabildim. St. Nicholas'in saf gümüş heykeli para bile etmedi; kaplama olduğunu söylediler.

- Bekçiyi öldürdün, değil mi?

- Kiliseyi o bekçiyle beraber soymustuk. Sonra, sabaha dogru nehrin kıyısına geldigimiz zaman, torbayi kimin taşıyacağından ötürü tartistik. Onu öldürmemeliydim, efendim; ama, çok günahi olduğundan onun adına memnunum.

- Öldürmeye... çalmaya devam et... devam et...

- Sey... efendim, Bay Verkhovensky de böyle buyurdu... tam sizin gibi... Kelimesi kelimesine ayni sözler... Çok cimri ve düşkünlere yardım etmekte çok kati kalpli olduğundan böyle davrandığını sanırım. Ayrıca, bizi

kuru bir toprak parçasından yaratan Tanrıya da inanmıyor. Her şeyi doğanın yaptığını kabul ediyor... hatta vahşi hayvanların bile doğa tarafından yaratıldığına inanıyor. Ayrıca, benim gibi bir insanın, yardım eli uzatılmadan iş göremeyeceğini de anlamak istemiyor. Kendisine böyle söylendiği zaman koyunun kaval dinlemesi gibi, alık alık insanın yüzüne bakıyor. Ona sasmamak insanın elinden gelmez!... Örneğin, biraz önce ziyaret ettiğiniz yüzbaşı Lebyatkin'i ele alalım. Filippov'un evinde otururken, kapısını ardına kadar açık bırakarak kör kütük sarhos bir halde yerde yattığı ve paralar da yerlerde sürünüyordu. İnanın ki gözlerimle gördüm; çünkü, bizim gibiler yarımsız yaşayamazlar.

334

-Kendi gözlerinle mi gördüğünü söyledin? O gece eve girmiş miydin?

- Belki de girdim, ama, efendim, bunu kimse bilmiyor.

- Neden onu öldürmedin? .

- Düşünmedim değil, efendim. Anlıyorsunuz ya? Doğrusunu söylemek gerekirse, kendime güçlükle hıfkim oldum, efendim. Her zaman için onun cebinden yüz elli ruble alabileceğimi duymuştum. Bu nedenle, belki bin bes yüz ruble alabileceğimi de düşündüm. Onu öldürürsem, yağlı bir kapağı kendi yüzüme kapamış olacaktım. Yüzbaşı Lebyatkin, sarhos olduğu zamanlar, sizin çok cömert bir insan olduğunuzu her tarafta söylüyor. Bunu kulaklarım ile duydum, efendim. Sizin hakkınızda böyle söylediklerini yüzlerce kez duyunca, sizin eli açıklığınızna güvenmeye karar verdim. Babam ya da öz kardeşimmissiniz gibi sizinle konuşuyorum, efendim. Bay Verkhovensky değil, hiç kimse bunu öğrenemeyecektir. Bu bakımdan, eli açıklığınız bana üç rublecik vermez mi, acaba? Beni huzura kavuşturacaksınız, efendim, yani düşündüklerinizi söylemekle demek istedim. Daha evvel söylediğim gibi, bizim gibiler bir yardım eli görmeden yaşayamazlar.

Stavrogin kendisini tutamayarak bir kahkaha attı. Sonra, her zaman yanında taşıdığı kesesinden, tomar halinde duran kfgit paralardan birini siyirip attı. Onun pesinden ikinci, üçüncüyü ve dördüncüyü attı. Fedka, atılan paraları havada kapiyordu. Çamurların içine düşenlerin ardından saldırdı. Onları toplayıp ceplerine sokuştururken 'Oh, oh, oh!' diye haykırıyordu. Stavrogin hem gülüyor ve hem de paraları savuruyordu. Sonunda bütün parasını attı ve tek basına yoluna devam etti. Serseri geride kalmış, yerdeki paraları toplamakla meşguldü. Rüzgfrin su birikintilerine uçurduğu paraları toplayabilmek için dizlerinin üzerinde çamurlarda sürünüyordu. Paraları toplarken, 'Oh, oh, oh!...', diye attığı naralar karanlıklarda akisler yaparak dağılıyordu.

3353. DÜELLO

Düello, ertesi günü, kararlaştırıldığı gibi öğleden sonra saat ikide yapıldı. Artemy Gaganov'un her ne olursa olsun dövüsmek istediği, kararın hemen verilmesine neden olmuştur. Öfkeden çıldıracak gibi olduğundan, rakibinin davranışını anlayamıyordu. Bir aydan beri durmadan ona hakaret ederek onun sabrını tüketmek istemiş, basaramamıştı. Karsısındakini düelloya davet etmek için belirli bir neden olmadıysa, Stavrogin'in, kendisini düelloya davet etmesini beklemişti. Onunla düello etmek için gizli nedeni açıklamaktan da \* nedense utanıyordu. Dört yıl önce, babasının uğradığı hakaretin de hincini çıkartmak istemesi normaldi. Ayrıca, Stavrogin'in toplumun içinde özür dilemesine karşılık onu düelloya çağıramazdı. Stavrogin'in utanmaz bir korkak olduğu kararına vardı. Ayrıca, Stavrogin'in, Shatov'dan gördüğü hakarete ses çıkarmamasına da akli ermiyordu. Bu nedendir ki, Stavrogin'e yazdığı hakaret dolu o mektubu göndermiş ve bunun sonucu olarak düello teklifini almıştı. Bu mektubu gönderdikten sonra, büyük bir umut içinde Stavrogin'den gelecek cevabı beklemeye karar vermişti. Gelecek cevabın ne olacağını bilmediği halde, her ihtimale karşı, eski okul arkadaşı Maurice Drozdov'u düello tanığı olmak üzere kandırmıştı. Bu bakımdan, Kirilov sabah saat dokuzda geldiği zaman her şeyin hazırlanmış olduğunu gördü. Stavrogin'in özür dilemesi siddetle reddedildi. Durumdan ancak iki gün önce haberdar olan Maurice Drozdov, iki gencin olmayacak bir şey için dövüsmelerinin uygunsuzluğunu söyleyecek oldu; ama, Gaganov'un oturduğu yerde sinirden zangir zangir titrediyini görünce bir şey söylemekten vazgeçti. Arkadasına söz vermiş olmasaydı hemen çıkıp gideceği kesindi. Bütün umudunu, düello anında bir şeyler yapabilmesine bağlayarak, sesini çıkarmadan yerinde oturmakla yetindi. Kirilov, Stavrogin'in düello davetini bildirdi. Bütün koşullar, itirazsız hemen kabul edildi. Sadece, Stavrogin'in koşullarına bir ek yapıldı. Bu ek oldukça zordu. Eğer ilk karşılaşmada bir sonuç alınmazsa, ikinci

336

bir karşılaşma yapılacak ve bu karşılaşmada da bir sonuç alınamayacak olursa, üçüncü bir karşılaşma yapılacaktı. Kirilov, önceleri, itiraz edecek oldu; fakat sonunda, dördüncü bir karşılaşmanın yapılmaması şartı ile kabul etti.

- Üç defa evet, fakat dördüncü bir karşılaşma... olmaz.

Bu anlaşmadan sonra, karşılaşma, şehrin dış kısmındaki Brykov, yani, Skvoreshniki ile Spigulin fabrikalarının arasındaki boşlukta ve saat tam ikide yapıldı. Bir gece önceki yağmur dinmişti; ama, yerler çamur içinde ve hava rüzgfrliydi. Gökyüzünde, alçak, siyah bulutlar doluyor; sert rüzgfr ağaçların tepelerini sallıyor ve köklerini sarsıyordu. İnsana sıkıntı verici bir gündü.

Drozdov ve Gaganov, Gaganov'un bizzat kullandığı, çift at kosulu sık bir arabayla geldiler; yanlarında bir de usak vardı. Stavrogin ve Kirilov ise at üstünde geldiler; onların yanında da bir usak vardı. Hayatında ata hiç

binmemis olan Kirilov, atin üstünde dim dik oturuyor ve usaga bile itimat edemedigi tabanca kutusunu sag elinde tasiyordu. Sol eli ile dizginleri tutuyor; fakat, acemi olusundan dizginleri sürekli kisiyor ve atin, basini yukari atmasına neden oluyordu. Hayvan saha kalkmak istiyordu; ama, Kirilov'un bunu umursadigi yoktu. Kötümser ve çok alingan olan Gaganov, onlarin atla gelmelerine müthis alindi. Düşmaninin, yaralandigi takdirde arabayla evine tasinmasini bile gereksiz görecektedir kendinden emin oldugu kanisina vararak, bunu da kendisine karsi yapilmis bir hareket olarak nitelendirdi. Yüzü sapsari oldugu halde arabasindan indi. Elleri öfkesinden tir tir titriyordu. Bunu da hemen Drozdov'a söyledi. Stavrogin'in selamina aldirmadan sirtini döndü. Düello taniklari aralarinda yazı tura attilar: Kirilov kazandı. Atis çizgileri hesaplandı ve ekipler yerlerini aldilar. Araba ve atlar usaklarla beraber üç yüz adım kadar uzaga gönderildi. Tabancalar dolduruldu ve rakiplere verildi.

Ne yazık ki, öykümü hizlandirmak zorundayim ve tasvire fazla yer veremiyorum; fakat, birkaç hususu aydinlatmak zorundayim. Drozdov, son derece üzgün ve telasliydi. Kirilov ise tersine, son derece heyecansiz ve kayitsizdi. Üzerine almıs olduğu görevin

337bütün ayrıntılarını, hiç acele etmeden, bu ugursuz düellonun sonunu düşünmeden, yerine getirmeye çalışıyordu. Stavrogin'in yüzü her zamankinden biraz daha solgundu. Oldukça hafif bir palto giymis ve basına da keçi derisi bir sapka geçirmisti. Çok yorgun bir hali vardı. Arada sırada yüzünü eksitmekle beraber, keyfinin yerinde olmadığını belli etmek istemiyordu. Fakat, Gaganov hepsinden daha çok dikkati çekecek durumdaydı. Bu bakımdan onun hakkında birkaç söz söylemek zorundayim.

\*\*\*

Gaganov'un dış görünüşünü anlatmak fırsatını şimdiye kadar bulamamistim. Çok uzun boylu, yaklaşık otuz üç yaşlarında, oldukça beyaz tenli, halk arasında söylendiği gibi biraz sismanca ve oldukça düzgün yüz hatları bulunan bir gençti. Albaylığı sırasında emekliye ayrilmisti; general oluncaya kadar orduda kalmıs olsaydı, general elbisesi ile çok daha heybetli görüneceğine ve iyi bir savaşçı olacağına kusu yoktu.

Kisiliginin kesin olarak belli etmek için, emekliye ayrılısındaki gerçek nedenin, Stavrogin'in dört yıl önce, kulüpte babasına ettiği hakaretle ailesine sürülen ve bunca yıl pesini bırakmayan lekenin üzüntüsü olduğunu özellikle belirtmek gerekir. Göreve devam etmenin büyük bir alçaklık olduğu ve aslında olaydan haberleri bile olmayan subay arkadaşlarını, birliğini de lekelediği kanisindaydı. Babasının basından geçen olaydan çok daha önce ordudan ayrılmak için baska bir nedenle istifa etmiş; fakat, bir türlü kesin bir karar verememisti. Burada yazması bile çok garip olacak; ama, ordudan ayrılısının asıl nedeni, köleliğin kaldırıldığını bildiren 19 Subat tarihli emirdi. Bölgenin en varlıklı toprak sahiplerinden biri olan Gaganov, bildirinin yayınlanması ile fazla bir zarara ugramamisti. Alınan kararın insanlığa yararının büyük olduğunu anlayabilecek, reformun getireceği faydaları kavrayabilecek yetenekte bir insan olduğu halde, bildirinin yayımlanmasından hemen sonra, kendisinin

338

sahsen hakarete ugramıs olduğunu düşünmüştü. Bu inancı, bi-linçdisi, belirsiz bir duygu olsa da önüne geçilemeyecek güçteydi. Bununla beraber, babası ölünceye kadar herhangi bir adım atamamisti. Fakat, Petersburg'da, yakın ilişkilerinin bulunduğu insanlar arasında düşüncelerinin soyluluğu ile tanındı. O zamanlar, içine kapanık bir gençti. Karakterinin diğer bir özelliği daha: Soylu ailesini çok benimseyen, eskiligi ile övünen ve Rusya'da hıf tu-tunabilen sayılı kilerdendi. Aynı zamanda, Rus tarihini nefretle karsılar ve Rus törelerini pek kaba bulurdu. Daha çocukluk yıllarında, öğrenimine başlayıp bitirdiği, ancak tanınmış ve varlıklı ailelerin çocuklarının girebildiği askeri okulda, içinde birtakım romantik görüşler filizlenmeye başlamisti. Satolardan, ortaçağ yasantisinden, sövalyelik hayatından son derece hoslanırdı. Hatta, o günlerde, Moskova Çarlığı devrinde, Çar'ın, soylu bir kişiye meydan dayagı attırabileceğini okuduğu zaman ağlamaklı olmuştı. Dayak yiyecek olan soylu kişiyi kendisi ile karsılaştırınca da utancından yüzü kızarırdı. Sert, son derece aksi, ordu hakkında çok iyi bilgisi olan ve sorumluluğunu çok iyi bilen adamdı, ama aslında, büyük bir hayalperestti. Toplantılarda konuşabileceğini, konuşmanın ona doğustan vergi olduğu söylenmekle beraber, otuz üç senelik hayatı süresinde agzını bir kere olsun açmamisti. Son zamanlarda girdiği Petersburg sosyetesinde bile çok kibirli davranışları olurdu. Avrupa'dan henüz dönmüş olan Stavrogin'le karsılaşması onu çilgına döndürmüştü. Bu dakikada, atis çizgisinde beklerken son derece heyecanlıydı. Düellonun su ya da bu nedenden ötürü geri kalacağını tasarladıkça sabirsizliği bir kat daha artıyordu. Kirilov, başlamaları için isaret vereceği yerde birdenbire konuşmaya başlayınca yüzünde bir üzüntü anlatımı belirdi. Tabii, Kirilov'un böyle davranması fdedti.

- Gerektigi için söylüyorum. Simdi tabancalarınız ellerinizde ve verilecek isareti bekliyorsunuz. Bu düellodan vazgeçmenizi son defa tekrarlıyorum. Bu bir tanik görevidir.

O zamana kadar susan ve ürkekliği, ikiyüzlülüğü için kendisine

339kızan Drozdov, sanki özellikle yapıyormuş gibi Kirilov'un teklifine canı gönülden sarıldı.

- Bay Kirilov'un söylediklerine bütün kalbimle katılıyorum. Düelloda, taraflar yerlerini almışken barısamayacakları düşüncesi, Fransızların kör inançlarından baska bir şey degildir. Ayrıca, aranızdaki geçimsizliğin çok önemsiz olduğu kanisindayim. Bunu... Uzun bir süreden beri söylemek istiyodum... çünkü... çünkü, gereken özür dileme defalarca tekrarlanmıştır, değil mi?

Heyecanlı olarak pek ender konustugu için yüzü kıpkırmızı olmuştı.

Stavrogin aceleyle konuşarak:

- Gereken şekilde özür dileyebileceğimi burada da tekrarlarım, dedi.

Gaganov, yerinde tepinerek Drozdov'a döndü. Büyük bir öfkeyle:

- Böyle bir şey olamaz, diye haykirdi. Eger benim tanıgımsanız ve düşmanım değilseniz...

Tabancası ile Stavrogin'i isaret ederek devam etti:

- Böyle, gerilemelerin, hakareti daha da ağırlastırıldığını Stavrogin'e anlatmalısınız! Benim tarafımdan hakarete uğrayacağını hiç düşünmüyor!... Tam düello sırasında benden kaçmanın ne kadar iğrenç olabileceğine aldırıyor!... Beni ne zannediyor dersiniz? Ve siz... siz ki benim tanıgımsınız, efendim!

Öfkesinden dudakları köpürerek ve yerinden tepinerek:

- Hedefimi sasırabilmem için elinizden geleni yapıyorsunuz gibi görünüyor!... diye ekledi.

Kirilov, gücünün yettiği kadar yüksek sesle

- Konusmalar sona ermiştir! diye haykirdi. Lütfen, verilecek emri dinleyin. Biiir, ikiii, üüüç!...

'Üç' kelimesinin bitisinde, rakipler birbirine doğru yürümeye başladılar. Gaganov, besinci ya da altıncı adımda tabancasını kaldırıp atesledi. Bir saniye kadar, hedefi sasırdığını anlamak için

340

durakladı; sonra, seri adımlarla ates çizgisine gelip durdu; Stavrogin de çizgide durdu ve tabancasını oldukça yukarı kaldırarak nisan almadan atesledi. Sonra, hemen cebinden mendilini çıkartıp sağ elinin serçe parmağına sardı. Ancak o zaman, Gaganov'un hedefi tamamen sasırmamış olduğu anlaşıldı. Fakat, kursun sadece parmağı siyirmiş ve kemige dokunmadan geçmişti. Kirilov, eger düelloocular tatmin olmadıysa hemen ikinci bir karşılaşmanın yapılabileceğini bildirdi.

Gaganov, yine Drozdov'a hitap ederek böğürür gibi bağırdı. Bogazi kurumustu sanki. Eliyle Stavrogin'i isaret etti.

-- Bu adamın özellikle havaya ates etmiş olduğunu iddia ediyorum. Özellikle böyle davrandı... Bunu da yeni bir hakaret olarak kabul ediyorum!... Düelloyu yapılması olanaksız duruma sokmak istiyor!

Stavrogin kararlı bir sesle:

- Düellonun koşullarına aykırı bir şey yapmadıktan sonra istediğim gibi ates etmekte serbestim, dedi.

Gaganov:

- Böyle bir şey yoktur! diye haykirdi. Lütfen ona anlatın bunu!..

Kirilov:

- Bay Stavrogin'le aynı fikirdeyim, diye bildirdi. Gaganov, kimseyi dinlemek istemeyerek öfkeden kudurmuş olarak haykirdi:

- Beni neden vurmak istemiyor? Merhametinden iğreniyorum! Kabul etmiyorum... ben...

Stavrogin sabırsız bir tavırla:

- Size hakaret etmek gibi bir amacım olmadığina şerefim üzerine yemin ederim, dedi. Ne sizi ve ne de baskasını öldürmeye niyetli olmadığımın havaya ates ettim. Sizin kişiliğinizle bir ilgisi yok. Kendimi gücenmiş kabullenmediğim doğrudur ve böyle davranışımı sizi sinirlendirdiğim için özür dilerim. Ama, hakkım olan bir şeye baskasının karışmasına izin veremem.

341 Gaganov, yine Drozdov'a hitap ederek böğürdü.

- Mademki kandan bu kadar korkuyor, beni neden düelloya çağırmış olduğunu sorun kendisine.

Kirilov, söze karıştı.

- Size meydan okumaması elinde miydi? Hiçbir şeyi dinlemiyordunuz. Sizden nasıl kurtulacaktı?

Durumu dikkatle ve üzüntüyle izleyen Drozdov:

- Bir şey söylemek isterim, dedi. Eger rakiplerden biri, bilerek havaya ates edeceğini söyleyecek olursa... nasıl söyleyeyim... bu düellonun devamı mümkün olamaz... bunun nedeni açıkça bellidir.

Stavrogin sabrını yitirerek:

- Her seferinde havaya ates edeceğimi söylemedim, diye haykirdi. Ne düşündüğümü ve bu kere nasıl ates edeceğimi nasıl bilebilirsiniz? Düelloya engel olmak için hiçbir şey yapmış değilim.

Drozdov, Gaganov'a:

- Mademki böyledir, düello devam edebilir, dedi. Kirilov:

- Baylar, yerlerinizi alın! diye bağardı.

Rakipler tekrar birbirlerine yürümeye başladılar. Gaganov, hedefe isabet ettiremedi ve Stavrogin yine havaya ates etti. Stavrogin'in havaya ates ettiğini iddia etmesi doğrudur. Çünkü, özellikle bosa atmadığını söylememiş olsaydı, doğru olarak nisan almış olduğunu iddia edebilirdi. Tabancasını doğrudan doğruya havaya kaldırmamış, ağaca falan nisan almamıştı. Tabancanın namlusu rakibine dönük olmakla beraber sapkasının hizasından çok daha yukarısını gösteriyordu. İkinci atışı ise çok daha alçaktan olmuştı. Fakat yine de Gaganov'u ikna etmek mümkün değildi.

Gaganov dişlerini gıcirdatarak:

- Tekrar! diye haykirdi. Karışmayın! Düelloya davet edildiğime göre haklarımdan yararlanacağım. Üçüncü bir karşılaşma yapmakta ısrar ediyorum!...

Kirilov:

- Üçüncü bir atisi istemek hakkınızdir, diye bagirdi. Drozdov bir sey söylemedi. Üçüncü kez yerlerini aldilar.

Atis

isareti verildi. Bu kez Gaganov, atis çizgisine kadar yürüdü ve on iki adimdan dikkatle nisan almaya çalisti. Iyi nisan almaya çalistigindan eli titriyordu... Stavrogin, tabancasi yana sarkmis kimildamadan bekliyordu.

Kirilov heyecanla haykirdi.

- Çok uzun!... Çok uzun nisan aliyorsunuz. Ates! Ateees!... Tabanca birden patladi ve bu kez Stavrogin'in beyaz kürk sapkasi

basindan uçtu. Nisan alisi oldukça iyiydi. Sapkanin üst kısmi çok asagidan delinmisti. Iki santim daha asagidan olsaydi, her sey bir anda bitivercekti. Kirilov sapkayi yerden alarak Stavrogin'e verdi.

Kirilov'la beraber, sapkadaki deligi inceleyen Stavrogin ates etmeyi unutmus gibiydi.

Drozdov büyük bir heyecanla haykirdi.

- Rakibinizi bekletmeyin, ates edin!...

Stavrogin saskinlikla basini kaldirip Gaganov'a bakti; sonra sirtini ona dönerek, bu kez rakibinin duygularina aldirmadan koruya dogru ates etti. Düello sona ermisti. Gaganov ezilmis gibi oldugu yerde donmus kalmisti. Drozdov, onun yanina gitmis bir seyler söylüyor, fakat Gaganov söylenenleri anlamaz görünüyordu. Kirilov, gitmek üzere hazirlanirken sapkasini çıkartarak Drozdov'u selamladi; fakat, Stavrogin bütün nezaket kurallarim unutmus görünerek, koruya ates ettikten sonra, atis çizgisine bile dönmemisti. Tabancasini Kirilov'un eline tutusturarak atlara dogru seri adimlarla yürümeye basladi. Öfkeli görünüyor ve konusmuyordu. Kirilov da sessizdi. Atlarina bindikten sonra, dört nala uzaklastilar.

\*\*\*

Eve yaklastiklari sirada Stavrogin, Kirilov'a seslendi.

343- Neden konusuyorsunuz?

Saha kalkan atindan hemen hemen kayip düsmek üzere olan Kirilov:

- Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Stavrogin kendisinden emin, yumusak bir sesle:

- Su budalayi incitmek istemiyordum, dedi. Fakat koca budala yine gücendi.

Kirilov, ters bir sesle:

- Evet, onu yine gücendirdiniz, dedi. Ayrica, o bir budala degildir.

- Bununla beraber elimden geleni yaptim.

- Hayir, yapmadiniz.

- Ne yapmam gerekirdi?

- Düelloya çağirmamaniz.

- Tekrar mi tokatlanmak zorunda kalsaydim?

- Evet, yine tokat yemeliydiniz. Stavrogin öfkeyle:

- Anlayamiyorum! dedi. Neden herkes benden, kimseden beklenilmeyen seyleri yapmami bekliyor? Neden baskalarinin katlanamayacagi seylere katlanmam bekleniyor? Neden böyle bir yükün altina girmem isteniyor?

-B öyle bir yükü kendinizin aradigini sanirdim.

- Ben mi yük ariyorum?

- Evet.

- Siz... siz böyle mi düşünuyorsunuz?

- Evet.

- Demek ki bu kadar fark edilebilecek kadar açık?

- Evet

Bir dakika süreyle sessiz kaldilar. Stavrogin sikilmis görünüyordu. Sanki taslasmisti. Kendi düşüncelerini yine kendisi onaylamak istiyormus gibi:

344

- Kimseyi öldürmek istemedigim için ona ates etmedim, dedi. Baska bir amacim olmadigina teminat verebilirim.

- Onu gücendirmemeliydiniz.

- Fakat baska ne yapabilirdim ki?

- Öldürebilirdiniz.

- Onu öldürmedigime üzölüyor musunuz?

- Hiçbir seye üzölüyorum. Onu gerçekten öldürmek istediginizi düşünmüstüm. Ne aradiginizi siz de bilmiyorsunuz.

Stavrogin gülererek:

- Yük ariyorum, dedi.

- Kan dökülmesini istemiyorsanız neden ona öldürme fırsatini verdiniz?



- Onu düelloya çağırmamış olsaydım beni nasıl olsa düello etmeden de öldürecekti.  
- Isın o tarafı sizi ilgilendirmezdi. Belki de sizi öldürmek istemezdi.  
- Sadece döverdi, öyle mi?  
- Bu da sizi ilgilendirmezdi. Siz yükünüzü tasimaya bakın, aksi halde degeriniz sifira iner.  
- Sizin deger ölçünüzün adi yerin dibine batsın, kimsenin hareketlerimi onaylamasını istemiyorum.  
Kirilov, soguk bir tavirle:  
- Bense böyle istediginizi sanıyordum, dedi. Stavroginler'in konaginin avlusuna girdiler. Stavrogin:  
- Eve gelmez misiniz? diye sordu.  
- Hayir, tesekkür ederim. Eve gidecegim. Allahaismarladik. Atından inerek tabanca kutusunu koltugunun altina sikistirdi. Stavrogin elini uzatarak:  
- Bana kizmadiniz, degil mi? diye sordu.  
345Kirilov, el sikismak için dönerek:  
-Hiçbir zaman kizmadim!.... diye cevap verdi. Yüküm hafifse, bu benim yaradilisimdan ötürüdür. Eger sizin yükünüz agirsa, o da sizin yaradilismizdandır. Utanilacak bir sey yok, sadece çok küçük bir utanç, o kadar.  
- Degersiz bir karakterim oldugunu biliyorum; ama, güçlü biri olarak görünmeye de çalışmıyorum.  
- Çalışmayın da. Siz güçlü bir insan degilsiniz. Çay içmeye buyurun.  
Stavrogin, cani son derece sikilmis olarak odasına çıktı.

\*\*\*

Bayan Stavrogin'in, oglunun sekiz günlük hastaliktan sonra atla gezmeye çıkmasına son derece memnun oldu ve arabasını hazirlatıp biraz dolasmak üzere çıktı. Kfhyanin dedigine göre son sekiz gündür, Bayan Stavrogin temiz havanın ne demek oldugunu unutmustu.

Stavrogin, çabuk bir soruyla kfhyanin sözünü kesti:

- Yalnız mi gitti, yoksa Bayan Shatov'la beraber mi?

Genç kizin hanimla beraber gidemeyecek kadar rahatsız oldugunu ve halen odasında bulundugunu öğrenince kaslarını çattı. Birden karar vermiş gibi:

-Dinle ihtiyar, dedi. Bugün onu gözle, eger bana gelmek isterse engel ol ve birkaç günden önce kendisini görmemin mümkün olamayacağını söyle. Zamani gelince benim onu çağiracagimi bildir. Anlıyor musun?

Ihtiyar usak bakislarini kaçırarak basını önüne egdi ve hafif bir sesle:

- Söylediklerinizi tekrarlayacagim, efendim, dedi.

- Fakat, beni görmeye geldiginden emin olmadan degil.

346

- Merak etmeyin, efendim, hiçbir hata olmayacaktır. Simdiye kadar bütün görüşmeleriniz benim tarafımdan yapılmışti. Bayan Shatov, yardım için her zaman beni arar.

- Biliyorum. Fakat, kendisi gelene kadar bir sey söyleme. Mümkün oldugu kadar çabuk bir fincan çay istiyorum, lütfen.

Ihtiyar usak odadan çıkar çıkmaz kapi açıldı ve Dasha içeri girdi. Sakin görünmekle beraber rengi biraz uçtu. Stavrogin:

- Siz de nereden çıktınız? diye bagirdi.

- Odaniza girmeden önce Alexey'in çıkmasını bekliyordum. Ona söylediklerinizi duydum ve disari çıktiginda sag taraftaki duvarın kösesine saklandığım için beni görmedi.

- Bir süreden beri aramızdaki ilişkiyi kesmek istiyordum, Dasha. Simdi tam zamani... Notunuzu almakla beraber, sizi dün aksam görmem mümkün degildi. Size yazmak istedim; ama, yazi yazmakta pek basarili sayılmam.

Son sözlerini biraz öfkeli, biraz da igrenerek söylemişti.

Dasha:

- Aramızdaki ilişkiyi kesmenin gerekli oldugunu ben de düşünüyordum, dedi. Bayan Stavrogin aramızdaki ilginin derecesinden kuskulanmaya baslamışti.

- Birakin onu.

- Üzülmesini istemem. Demek ki sonumuz geldi, öyle mi?

- Hflf bir son bekliyorsunuz, degil mi?

- Evet, simdi inanıyorum.

- Bu dünyada hiçbir seyin sonu gelmez.

- Fakat burada son bulacaktır. Beni çağirdiginiz zaman gelecegim. Simdi, allahaismarladik!

Stavrogin gülerek:

-Peki nasıl bir son olacak bu? diye sordu.

Dasha onun sorusuna, sorusuyla cevap verdi.

347- Yaralanmadiniz ve... kan dökmediniz, degil mi?

- Bütün is basından beri saçmaydı, zaten. Merak etmeyin, kimseyi öldürmedim. Bununla beraber, her şeyi herkesten bugün duyarsınız. Biraz keyifsizim.

Dasha, kararsiz bir tavirle:

- Gidiyorum. Evliliğinizin topluma açıklanması bugün olmayacak, değil mi? dedi.
- Ne bugün ne de yarın. Yarından sonra ne olacağını ben de bilmiyorum. Belki o zaman hepimiz ölmüş oluruz ve öylesi de çok daha hayırlı olur. Beni rahat bırakın, lütfen rahat bırakın!
- Öbür kadını... yani deli kadını mahvetmeyeceksiniz değil mi?
- Delileri mahvetmem, ne onu ne de baskasını. Ama akli basında olanı mahvedecege benzerim. Öylesine alçak ve ıgrenç bir insanım ki, Dasha, eger söyledığınız gibi sizi 'sonunda' çağırarak olursam sasmayın. Siz de bu çağırma cevap verecek ve gururunuzda rağmen bana geleceksiniz. Neden kendinizi mahvediyorsunuz?
- Sonunda sizinle yalnız kalacağımı biliyorum... ve bu zamanı bekliyorum.
- Ya sizi, beklediğiniz 'sonda' çağırmayacak olursam? Ya sizden kaçacak olursam?
- Böyle bir şey hiçbir zaman olmayacaktır. Beni çağıracaksınız.
- Bu sözünüzde bana karşı büyük bir küçümseme seziyorum.
- Sadece küçümseme olmadığını siz de biliyorsunuz.
- Demek ki, biraz küçümseme olduğunu saklamıyorsunuz?
- Özür dilerim, demek istediğimi gerektiği gibi anlatamadım. Bana hiçbir zaman ihtiyacınız olmamasını arzu ettiğime Tanrı şahittir.
- Bir cümle diğerini de beraberinde çeker. Ben de Sizi mahvetmek istemem.

348

Dasha, çabuk ve kararlı bir tavırla:

- Beni hiçbir şekilde mahvedemeyeceğinizi siz de bilirsiniz, dedi. Eger çağırınıza gelemezsem, ya bir hemşire ya da bir ebe olurum; ya da incil satırım. Yapmaya karar verdiğim de budur. Kimsenin karısı olamam. Böyle bir konakta da daha fazla yaşayamam. Böyle bir şey istemem. Bütün bunları biliyorsunuz, değil mi?
- Hayır, ne arzu ettiğinizi hiçbir zaman anlayamadım. Bazı hastabakıcıların, bazen bir hastayla diğer hastalardan daha fazla ilgilenmeleri ya da hiçbir cenaze törenini kaçırmayan ve bazı ölüleri diğerlerinden çok daha ilginç bularak ilgilenmeleri gibi, benimle ilgilendiğinizi sanıyorum. Neden bu kadar garip bakıyorsunuz?
- Dasha, oldukça garip bir tavırla Stavrogin'i inceleyerek acıma dolu bir sesle:
- Çok mu hastasınız? diye sordu. Tanrım! Bir de bu adam bensiz yapabileceğini düşünüyor!...
- Bakın, Dasha bu sıralarda hep hayal gördüğümü sanıyorum. Dün köprü'nün üzerinde küçük bir şeytan karsıma çıktı ve evliliğimin bütün kanıtlarını ortadan kaldırmak için Lebyatkin'le Mary'yi öldürmeyi teklif etti. Bunu da kimseyi kuskulandırmadan yapabileceğini söyledi. Avans olarak da üç ruble istedi; fakat, söz arasında bu isin bin bes yüz rubleden aşağı yapılamayacağını da ima etti. İşte size iş bilir bir şeytan!.. Maliyeciler! Ha, ha!...
- Fakat bunun hayalden ibaret olduğuna emin misiniz?
- Oh, hayır, hayal falan değil! Fedka isminde kaçak bir hükümlüydü. Fakat önemli olan bu değil. Ne yaptığımı tahmin edersiniz? Kesemdeki bütün parayı ona verdim ve şimdi eminim ki bu parayı kendisine verilmiş bir avans sayıyordur!
- Ona dün gece rastladınız ve size böyle bir teklif yaptı, değil mi? Fakat, sizi tamamen ağlarına düşürmek istediklerini anlamıyor musunuz?

Stavrogin öfkeli ve sinirli sinirli gülümsedi.

- Oh, ağı daraltınlar bakalım! Anladığıma göre, dilinizin ucuna kadar gelen bir soruyu sormak için can atıyorsunuz.

349Dasha, korkmuş görünüyordu. Bu sorudan bir an önce kurtulmak istemiş gibi:

- Soracak bir sorum ve hakkınızda da en küçük bir kuskum yok, diye haykırdı. Bir şey söylemeseniz iyi olacak!..

- Yani Fedka'nın kapısını çalmayacağımdan bu kadar eminsiniz, öyle mi?

Dasha çaresizlik içinde ellerini önünde kavuşturarak haykırdı.

- Oh, Tanrım! Neden bana bu kadar azap veriyorsunuz?

- Özür dilerim; aptalca sakamı bağışlayın. Onlardan kötü davranışlar edindiğimi sanıyorum. İnanır misiniz, dünden beri hep gülmek istiyorum. Hem de ardi arkası kesilmeyen kahkahalarla... Saatlerce gülmek istiyorum. Sanki gülme hastalığına yakalandım. Dinleyin... annem geldi sanırım. Araba ön kapıda durduğu zaman tekerlek seslerinden anlarım bunu.

Dasha, Stavrogin'in elini tuttu.

- Tanrı sizi iblisinizden korusun ve... beni bir an önce... çabuk çağırın!...

- Ne biçim iblistir ki o? Küçük, ıgrenç, basının üstünde kavak yelleri esen bir şeytandır o. Fakat görüyorum ki, Dasha, bana bir şey daha söylemek istiyorsunuz. Öyle değil mi?

Dasha, sitem dolu üzgün bir bakışla bakarak kapiya doğru yürüdü.

Stavrogin; öfkeli ve garip bir gülümsemeyle arkasından seslendi.

- Bakın... ne diyecektim... eger, su küçük şeytanın kapısını çalacak olursam... ondan sonra da bana gelir misiniz?

Dasha, cevap vermeden ellerini yüzüne kapayarak odadan kosarak çıktı.

Stavrogin bir dakikalık düşünmeden sonra:

- Böyle bile olsa gelecektir, diye fisildadi. Sonra yüzünde tiksintili bir anlam belirdi.

- Bir hastabakici! Eh... belki benim istedigim de budur.

350

4.

#### HERKES TELAS İÇİNDE

Kisa bir zamanda duyulan düello haberinin sosyetedeki etkisi, özellikle, herkesin bir anda Stavrogin'in çevresini alması bakımından çok ilginçti. Eski düşmanlarının çoğu onunla dost olduklarını açıkladılar. İnsanların düşüncelerinde böyle bir değişikliğin nedeni, o güne kadar hiç konuşmamış olan birinin, yüksek sesle söylediği birkaç sözdü. Bu söyle oldu: Düellodan hemen bir gün sonra, bütün şehirli emekli bir Maresal'in evinde, karısının doğum günü nedeniyle verilen partide toplanmıştı. Bu toplantıda bulunanların arasında Julia Lembke geliyordu. Güzelliği ve nesesıyla, bütün kadınlarımızın ilgisini çeken Lisa Tushin ile beraber gelmişti. O sıralarda Lisa'nın Maurice Drozdov ile nisanlı olduğuna kusu yoktu. Kendisinden daha sonra söz edeceğim emekli bir generalin saka yollu sorusuna Lisa, nisanlı olduğu cevabını vermişti. Ne beklersiniz? Hanımlarımızdan, hiçbirisi Lisa'nın nisanlandığına inanmıyordu. Hepsisi, büyük bir inatla, İsviçre'de geçmiş bir ask serüveni üzerinde duruyor ve bu aile sirrina nedense Bayan Lembke'nin de karismis olduğuna inanıyorlardı. Bu söylentilere, daha doğrusu, bu uydurmalara böyle inatla bağlanmalarında, özellikle, Bayan Lembke'yi bu ise neden ısrarla karistirmek istemelerindeki amacı anlamak oldukça güçtü. Salona girer girmez, herkes telasli bakışlarla garip garip ona bakmıstı. Sunu da söylemek gerekir ki, düellonun pek yakın bir zamanda geçmiş olması, birtakım durumlar nedeniyle, bu olaydan alçak sesle, hatta fisiltiyle söz ediliyordu. Ayrıca, otoritelerin bu hususta atacakları adımı da bilmiyorlardı. İki düello, bilindiği kadarıyla, polis tarafından rahatsız edilmemisti. Örneğin, Bay Gaganov'un hiçbir güçlkle karsilasmadan sabah erkenden Dukhovo'daki çiftliğine gittiği, herkes tarafından biliniyordu. Simdilik, kuskusuz ki, herkes içlerinden birinin bu konuya değinmesini ve orada bulunanları meraktan kurtarmasını bekliyordu. Herkes bütün umudunu yukarıda söz ettiğim generale bağlamış ve umutlarında da yanılmamışlardı.

351 Bu general, kulübün en debdebeli üyesiydi. Pek varlıklı bir mülk sahibi değildi; ama, çok oynak zekfli, eski usul kadın avcısı ve generallığının verdiği alışkanlıkla herkesin fisilti ile konustukları şeylerden yüksek sesle söz etmeyi seven, sevimli bir ihtiyardı. Söylenmesi gerekirse, toplumdaki rolü de özellikle buydu. Böyle durumlarda, konuşmayı uzatır ve anlattıklarını herkese dinletirdi. Bu alışkanlığını, Avrupa'da çok dolasmış Ruslar'dan ya da köle reformu ile büyük kayıplara uğrayan varlıklı mülk sahiplerinden almış olmalıydı. Hatta, bir keresinde, Bay Verkhovensky'ye, insanın kaybı ne kadar büyük olursa, o derecede yumusak konuşur demisti. Ama, kendisinin de kelimeleri yayararak, onlara garip bir sevimlilik vererek konustugunun farkında bile değildi.

General, bir fikri yerleştirmek isteyen bir insan tavrı ile konuşmaya başladı. Gaganov'un uzak bir akrabası olmasından baska, onunla bir de duruşması olmuştü; fakat, kendisi de iki kez düello etmiş; hatta, birinde rütbesi indirilerek Kafkasya'ya sürülmüştü. Biri, geçen gün ve düello günü Bayan Stavrogin'i arabayla dolarken gördüğünü söyledi. Gerçekte, adından bile söz etmemiş sadece, Stavroginler'in harasından seçilmiş olan çok güzel gri renkli dört aygırdan söz etmişti. General birden, o gün genç Stavrogin'i atla gezerken gördüğünü söyledi. Herkes hemen sustu. General dudaklarını isirip, elindeki altın enfiye kutusunu evirip çevirerek:

-Buraya birkaç yıl önce gelmedigime üzüliyorum, dedi. Yani, o zamanlar Carlsbad'daydim. Himmm!... O zamanlar bile hakkındaki söylentiler kulagıma kadar gelen bu genç adamla çok ilgilenmistim. Himmm! Deli olduğu doğru mu? Birisi böyle söylemişti. Birkaç gün evvel, bir öğrenci tarafından kuzenlerinin önünde hakarete uğradığı ve onun korkusundan masa altına saklandığı söylendi. Ve dün, Stepan Vysotsky'den, Stavrogin'in su... Gaganov denen adamla düello ettiğini duydum. Hem de sırf, ondan kurtulabilmek için, öfkeli bir adama göğsünü gererek. Ondan kurtulmak için. Himmm! Yirmi yıllarında böyle bir şeyi ancak Muhafız subayları yaparlardı. Burada bulunanlardan kimsenin ziyaretine gidiyor mu?

352

General, sanki cevap bekliyormuş gibi bir an sustu. Toplumun sabrını tüketen kapi ardına kadar açılmıştı.

Herkesin emir almak için kendisine bakmasına birden sınırlanan Bayan Lembke:

- Bundan daha basit ne olabilir ki? diye bagirdi. Bir öğrenciye önem vermedi diye Stavrogin'in Gaganov ile düello etmesine sasilir mi? Bir zamanlar kölesi olan birini düelloya çağıramazdı, değil mi?

Olaganüstü bir söz! Bununla beraber, kimsenin şimdiye kadar aklına gelmeyen temiz ve basit bir düşünceydi. Olaganüstü sonuçlar doğuran bir düşünceydi bu. Bütün rezaletler ve dedikodular, küçük konuşmalar hemen arka plana itilmiştir. Bu kelimeler ortaya tamamen yeni bir anlam atmıştı. Herkesin hakkında yanıldığı, sosyal standartlara uyan yeni bir kimse ortaya çıkmıştı. Bir öğrencinin, yani artık köle olmayan ve eğitim görmüş olan bir kisinin hakaretini, bu öğrencinin eski bir kölesi olduğunu düşünerek umursamayan soylu bir kişi... sosyete, hakkında bir sürü dedikodu yapmıştı; düşüncesi kit olan sosyete, tokat yiyen bir adama igranti ile bakmıştı; oysa, o adam, gelişmemiş olarak gördüğü sosyetenin düşüncelerini önemsememisti.

Kulüp üyelerinden yaslı bir ihtiyar yanındaki arkadaşına dönerek heyecanla:

- Ve siz ve ben, efendim, burada oturmus, standart davranislarin tartismasini yapıyoruz, dedi.

Öbürü büyük bir zevkle söylenenleri dogruladi.

- Evet, efendim, evet. Genç nesil hakkında pek fikir yürütülmüyor, degil mi? Sözünü ettigimiz genç, büyük bir yıldızdır, efendim ve sadece olagan gençlerimizden biri de degildir. Bunu böyle yorumlamak gerekir.

- Tam aradigimiz adamdır. Böyle kisilere pek rastlanmıyor. Burada önemli olan, 'yeni insan' sadece ortaya çıkmakla yetinmemis 'gerçek bir soylu' evresine yükselmisti. Ayrıca, bu kisinin 353varlikli toprak sahiplerinden olması, toplumun sorunlarında ileri çıkabilecek bir önder olarak dakabul edilmesini sağlamisti. Toprak sahiplerinin ruhsal durumlarından daha önce de kısaca söz etmistim.

Herkes son derece heyecanlanmisti.

Kulüp üyelerinden biri, generale hitap ederek:

- Öğrenciyi dövüşe çağırmadigından baska, ellerini arkasına bağlamis, dedi. Özellikle bu noktaya dikkat ediniz, efendim.

Baska biri:

- Ne de onu yeni mahkememizin huzuruna çıkardi, diye ekledi.

-Dogustan soylu bir kisiye hakaret edildiginden dolayi on bes ruble tazminat alabilecegini bile dikkate almamis... ha, ha, ha!... Üçüncü biri heyecanla atildi.

- Hayir, yeni mahkemelerimizin sirrim ben söyleyeyim. Eger bir insan, para çalarken ya da baska bir hirsizlik yaparken suçüstü yakalanırsa, henüz fırsat varken derhal eve kosup öz anasını öl-dürmelidir. Derhal bütün suçlari bagislanacak ve bütün kadınlar, dinleyici sıralarından ona beyaz mendillerini sallayacaklardır. Size söylediğim tamamen dogrudur!...

- Dogrudur, dogrudur! Gerçek budur!..

Gülünç olaylardan söz edildi. Stavrogin'in Kont K. ile olan ilişkileri anlatildi. Kont K.'nin son devrim üzerindeki düşüncelerini herkes biliyordu. Son zamanlarda duraksayan çalısmaları da herkesçe biliniyordu. Gerçi, ortada bu söylentiye dogrulayacak kesin bir belirti yoksa da, herkes Stavrogin'in, Kont K.'nin kızlarından biriyle nisanli olduguna inanıyordu. İsviçre'deki birtakim serüvenlerine ve Lisa ile olan ilişkilerinden söz edilmiyordu. Sirasi gelmiskén söylemem gerekiyor. Bu arada Drozdovlar, ziyaretlerini tamamlamislardı. Herkes Lisa'yi, sinirli ve gösteris meraklisi bir kız olarak tanıyordu. Stavroginler'de bayılma olayi simdi daha iyi açıklanıyordu. Stavrogin'in hakarete ugramasından son derece sinirlene-

354

rek bayılmiş oldugunu herkes kabul ediyordu. Önceleri abartmakta birbirleriyle yaristıkları konuyu, simdi olagan olarak görüyorlardı. Topal kiza gelince, onu herkes unutmustu; hatta, böyle bir kizdan söz etmeye utaniyorlar denilebilirdi. 'Yüzlerce topal kız bile olsa, gençlikte her sey olagandır.' deniliyordu. Stavrogin'in annesine karsi olan asiri saygisini övüyorlar, çeşitli iyi huylarını hatırlıyorlardı. Heyecanla, Alman Üniversitelerinde yapmış oldugu dört yıllık eğitimden söz ediliyordu. Gaganov'un davranisi kötü olarak karsilanıyor ve adamina çatmamis oldugu söyleniyordu. Hele, Bayan Lembke'nin bulusu dillere destan oluyor, söyleye söyleye bitirilemiyordu.

Ortalarda böyle söylentiler dönerken, Stavrogin'in birden ortaya çıkması herkes tarafından büyük bir olgunlukla karsilanmisti. Onu gördükleri zaman, bir seyler bekledikleri gözlerinden okunuyordu. Stavrogin, derin bir sessizlige gömülüyor ve susması ile onları daha çok memnun ediyordu. Bir bakima, yaptıklarında basari sağlamis bir kisiydi; herkesin arasında moda yaratmisti fdeti. Tasra sosyetesinde görünen bir kimsenin saklanması kolay olmazdı. Stavrogin, sosyetenin bütün törelerini yerine getirmeye baslamisti. Onu pek neseli bir insan olarak görmüyorlardı. 'Adamcagizin basından bir sürü olay geçti; diger kimselere benzemiyor. Üzülməsi gereken bir husus vardır' deniyordu. Hatta, dört yıl önceki, nefretle karsilanan magrur tavırları bile olumlu karsilanıyordu. Sözün kısasi, herkes tarafından saygi görüyordu.

Herkesten çok gururlanan Bayan Stavrogin'di. Lisa, hakkında kurdugu hayallerin yıkılmasına caninin sikilmamis oldugunu söyleyemem. Tabii, bu defa da aile gururu imdadına yetismisti. Ama, garip bir sey vardı; Bayan Stavrogin, Nicholas'in Kont K.'nin kızını seçtigine kesinlikle inanmisti; ama, daha da garibi, herkese oldugu gibi, bazı söylentiler onun kulagina kadar da gelmisti. Stavrogin'e dogrudan dogruya sormak cesaretini gösteremiyordu. Bununla beraber, bir ya da iki kez, kendini tutamayarak ogluna, kendisi ile eskisi gibi samimi olmuyor diye sitem etmistti. Stavrogin,

355annesinin bu sitemini susmakla karsilamis, sadece gülümsemekle yetinmisti. Stavrogin'in susması, Bayan Stavrogin için 'evet' cevabi yerine geçiyordu. Bununla beraber, her ne olursa olsun sakat kizi unutmamisti. Topal kizin düşüncesi, tas bir külçe gibi kalbinde yatıyordu. Geceleri rüyalarına giriyor, kfbuslar görmesine neden oluyordu. Aynı zamanda, içinde Kont K.'nin kızının hayali de vardı. Fakat, bundan daha sonra söz edeceğim. Sosyetedey Bayan Stavrogin'e karsi asin bir saygi beslendigini ve onun, bunu önemsemeden yine ziyaretlerini seyreklestirdigi söylemeye gerek görmüyorum.

Böyle olmakla beraber, valinin karısına resmi bir ziyarette bulundu. Emekli maresalin karisinin dogum günü partisinde Bayan Lembke'nin söylediği sözlerin Bayan Stavrogin kadar kimseyi etkilememiş oldugu kaçınılmaz bir gerçektir. Bu sözler, pazar günkü olaydan beri içine çöreklenen büyük bir ağırligi ortadan kaldırmisti. 'Bu kadını anlayamıyorum.' diyordu. Bayan Stavrogin, kendisine özgü, heyecanlı bir tavrıyla,

Bayan Lembke, çok memnun olmakla beraber ağırbaşlılığını elden bırakmıyordu. Bu sıralar, kendisini biraz, belki de biraz daha fazla, değerli görmeye başlamıştı. Örneğin, söz arasında Stepan Verkhovensky'nin hiç görünmediğinden söz ediyordu.

- Tabii Genç Verkhovensky'nin gelişine memnun oluyorum. Biraz saçma, ama gençtir. Her ne kadar öğrenimi yüksekse de yine de genç sayılır. Ama yine de, emekli, eskiden eleştirmen olan babasının yerini tutamaz.

Bayan Stavrogin, Bay Verkhovensky'nin eleştiri ile uğraşmadığını, aksine, bütün ömrünü evinde geçirmiş olduğunu söylemekte gecikmedi. Mesleğinin ilk devrelerinde, herkesin çok iyi bildiği birtakım durumlarla ve son olarak da İspanya tarihi üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınmış bir bilim adamı olduğunu söyledi; şimdi de, Alman üniversitelerinin günümüzdeki durumunu, bir de, yanılmıyorsa, Dresden Madonna üzerine yazı yazmayı düşündüğünü ekledi. Bir bakıma, Bayan Stavrogin, Bay Verkhovensky'yi valinin karısının eline düşürmemeye bakıyordu.

356

- Dresden Madonna'si mi? Yani, Sistin Madonna'si mi demek istiyorsunuz? Azizim Bayan Stavrogin, bu resmin önünde iki saat oturdum ve sonunda tamamen saskına dönmüş olarak ayrıldım. Tablodan hiçbir anlam çıkamadım ve çok sasırdım. Karmazinov da o resmin anlatılmasının çok güç olduğunu söylüyor. Şimdi onun üzerine kayda değer hiçbir şey bulamıyorlar. Ne Ruslar ne de İngilizler. Tabloya, yaslı kimseler ün kazandırdılar.

- Su halde yeni moda zannederim, öyle mi?

- Biliyorsunuz, gençliğe karşı da saygı duymamız gerekir. İnsanlar, komünistim, diye haykırıyorlar. Onları küçümsemek ve onların düşüncelerine de değer vermek gerektiği kanısındayım. Her şeyi okuyorum... bütün gazeteleri, bilimsel yazıları, ortak bildirileri... her çıkan yeni kitabı, dergiyi alıyorum. Nihayet, kişi nasıl bir toplumda yaşadığını, karşısında kimlerin bulunduğunu bilmelidir. Bir insan, ömrünün sonuna kadar kafasında yasattığı dünyada yaşayamaz. Kendi kendime, gençliği sevmeye ve böylelikle onların uçuruma gitmelerini önlemeye karar verdim. İnanın bana, azizim Bayan Stavrogin, en iyi sosyeteyle bağlı olan bizler onları etkileyebilir ve onlara karşı göstereceğimiz sevgiyle, onların içi geçmiş ihtiyarlar tarafından uçuruma itilmelerine engel olabiliriz. Bununla beraber, Bay Verkhovensky hakkında söylediklerinizden memnun oldum. Bana çok güzel bir fikir vermiş oldunuz. Edebiyatla ilgili toplantılarımızda bize yararlı olabilir. Büyük bir eğlence düzenliyorum. İlimizin yoksul çocuk bakıcıları yararına. Bütün Rusya'ya dağılmış durumdalar. Bizim ilimizde sadece altı kişi var. Bunlara ek olarak, iki telgrafçı kız, iki akademi öğrencisi var. Geri kalanlar da herhangi bir iste eğitim görebilmek için gerekli elin kendilerine uzanmasını bekliyorlar. Rus kadınlarının çoğu korkunç, Bayan Stavrogin. Bu, şimdi üniversitelerde bir sorun haline geldi ve Bakanlar Kurulu bile bu konuda toplantı yaptı. Su bizim garip Rusya'mızda, insan her istediğini yapabilir. İste bu bakımdan, sadece iyilikle, topluma gösterecek sıcak ilgiyle, bu büyük toplumsal sorunun, doğru yola sokulabileceğine inanıyorum. Aman Yarabbi!..

357 aramızda aydın kimseler çok değil mi? Kesin olarak söyleyebilirim ki, çok var; ama-, hepsi dağılmış durumda. Gediklerimizi kapayacak olursak daha güçlü oluruz. Sözün kısası, önce edebiyatla ilgili bir toplantı yapmak; sonra da hafif bir yemek, daha sonra kısa bir ara ve aynı günün akşamı da büyük bir balo vermek amacındayım. Geceyi 'tableaux vivants' (canlı tablolar) ile baslatmayı düşündük; ama, çok masraflı olacağı kuskusuz. Bu bakımdan, toplum için maskeli bir iki kadril dansı yapılacak ve iyi bilinen edebi akımları göstermek için de belirli elbiseler giyilecek. Bu eğlenceli fikri, Bay Karmazinov verdi. Bana çok yardımı dokunuyor. Biliyor musunuz, bize son çalışmasını okuyacak! Bu son eseri de topluma veda olacak. 'Merci' (Mersi) adında çok güzel bir siirmis. Ad, Fransız adı, ama bunu çok eğlenceli buluyor ve ince bir buluş olarak kabul ediyor. Bay Verkhovensky'nin de çok eski olmayan bir şeyler okumasını arzu ederdim. Zannedersem, Peter Verkhovensky ve biri daha bir şeyler okuyacak. Peter size gelip programı bildirecek. Ama, benim özel olarak getirmem her halde daha uygun olacaktır.

- Listenize adımı eklememe izin verirsiniz memnun olacağım. Bay Verkhovensky'ye de durumu bizzat bildireceğim ve gelmesini rica edeceğim.

Bayan Stavrogin, eve uçan bir sevinçle döndü. Bayan Lembke'nin arkasında durmayı basarmıştı. Zavallı Verkhovensky'ye evine kapanıp kaldığı ve bunlardan haberi olmadığı için kızıyordu.

Bayan Stavrogin, o akşam kendilerini ziyarete gelen Peter Verkhovensky'ye ve Stavrogin'e:

- Bayan Lembke'ye hayran oldum ve bu kadın hakkında bu kadar y anılmami aklım almıyor, dedi.

Peter:

-Eh, artık ihtiyar kurtla bir anlaşılmaya varmalısınız, dedi. Çok üzülüyor. Onu tamamen terk ettiniz. Dün sizi arabanızda görüp selam vermiş, oysa siz basınızı çevirmisiniz. Biliyorsunuz ona destek olabiliriz. Bana bir şeyler hazırlaması için ona güveniyorum ve h f l f yararlı olabileceği kanısındayım.

358

- Oh, bir şeyler okuyacağı kesin.

- Benim düşüncem bu değil. Bugün ona uğramak niyetindeyim. Haber vereyim mi?

Bayan Stavrogin kararsız bir tavırla.

- Nasil isterseniz, dedi. Ama bunu nasil yapabileceginizi de bilmiyorum. Onunla kendim görüsmek niyetindeydim ve gününü, yerini ben bildirmek isterim.

Kaslarini çatti. Peter Verkhovensky:

- Gününü bildirmeye degmez, dedi. Basit bir dille söylerim.

- Peklf, siz söyleyin. Ama, onu görmek için zamani benim tayin edeceğimi de söylemeyi unutmayın. Ona aynen böyle söyleyin.

Peter, oradan gülümseyerek ayrıldı. Hatırlayabildigim kadariyla, son günlerde çok aceleci olmustu. Hatta, hemen hemen herkese sabirsiz çıkislar yapıyordu. Her nedense, onun bu kaba çıkislarini herkes bagıslıyordu. Genel olarak, herkeste, ona baska türlü bakılması gerekli olduğu düşüncesi yer etmişti. Sunu da eklemeliyim ki, Stavrogin'in düellosuna karsi tutumu son derece öfkeliydi. Haberi büyük bir saskinlikle karsılamisti. Hatta, haber ona ulastigi zaman rengi yesile dönmüstü. Belki de gururu incinmisti; çünkü, olayı ancak herkes öğrendikten sonra öğrenebilmisti.

Bes gün sonra, Stavrogin'e kulüpte rastladigi zaman:

- Düello yapmaya hakkınız yoktu, diye fisildadi.

Peter Verkhovensky, hemen hemen her gün Bayan Stavrogin'i ziyaret ettigi halde, bu bes gün süresinde bir kere olsun karsılaşmamislardı.

Stavrogin, ne söylediğini anlamamıs gibi onun suratına dalgın dalgın bakmıs, durmadan yürüyüp geçmisti. Kulübün büyük balo salonundan büfeye doğru gidiyordu. Peter, arkasından kosarak omzundan tuttu.

359- Shatov'a da ugramissiniz... Mary ile durumunuzu açıklayacağınızı söylemissiniz, diye fisildadi.

Stavrogin, onun elini omzundan iterek, tehdit eden bir tavırla kaslarini çatarak döndü. Peter, dudaklarında garip bir tebessümle bakıyordu. Stavrogin yoluna devam etti.

\*\*\*

Peter Verkhovensky, Bayan Stavrogin'lerden çıkar çıkmaz dogruca 'ihtiyara' kostu. Bu kadar acele etmesi, benim o güne kadar bilmediğim bir hakaretin öcünü almak içindi. Olay suydu: Baba ogulun geçen hafta persembes günü görüşmelerinde, tartismaya Bay Verkhovensky kendisi basladigi halde sonunda oglunu bastonla kovalamisti. Bu olayı o zamanlar benden gizlemisti; fakat şimdi, Peter, dudaklarında her zamanki alayci gülüsü ve fildir fildir dönen gözleri ile odayı araştırarak içeri daldigi zaman, Bay Verkhovensky, oradan ayrılmamam için gizli bir isaret yaptı. Böylece de gerçek ilişkilerini öğrenmiş oldum; çünkü, aralarında geçen konusmaları sonuna kadar dinledim.

Bay Verkhovensky, büyük kanepeye uzanmisti. Persembeden beri zayıflamıs, yanakları çökmüstü. Peter, hiçbir sikilganlık duymadan, babasına gerekli saygiya aldirmeden, ayaklarını altına toplayarak, babasının yanına oturdu. Bay Verkhovensky, ses çıkarmadan magrur bir tavırla ona kanepede yer verdi.

Masanin üzerinde açık bir kitap duruyordu. Çernisevski'nin 'Nasil yapmalı' adlı romanıydı. Ne yazık ki, burada dostumun garip bir zayıflığından söz etmek zorundayım: İninden çıkıp son savası vermesinin gerekli olduğu düşüncesi her nedense kafasında yer etmişti. Bu romani, ilerde olmasını kesinlikle beklediği 'tartismalarda' ters düştüğü kimselerin durumlarını, ileri sürdükleri iddiaları, daha önceden onların 'din kitaplarından' öğrenmekle, tümünü onun gözleri önünde yere sermeye hazır olmak için incelediğini sezmistim. Oh, bu kitap ona ne kadar acı veriyordu!...

360

Bazen kitabı öfkeyle fırlatıp atıyor ve yerinden fırlayarak odada dolasmaya baslıyordu.

Bir keresinde öfkeden tir tir titreyerek:

- Yazarın esas düşüncesinin dogruluğunu kabul ediyorum, dedi. Ama, bu onu daha da korkunç yapıyor. Tam bizim düşüncemiz... evet bizim! Bu düşüncüyü önce biz ektik, büyüttük, hazırladık... bizim arkamızdan yeni ne söyleyebilirler ki? Fakat, Ulu Tanrım, bütün bunlar nasıl anlatılmış, degistirilmiş, bozulmuş...

Sözünün burasında parmağı ile kitaba vurarak:

-Varmak istedigimiz sonuç bu mudur? diye haykirdi. Buradaki öz düşüncüyü kim anlayabilir ki?

Peter, kitabı masanın üzerinden alıp adını okuduktan sonra gülerek:

- Kültürünüzü mü artırıyorsunuz? diye sordu. Bunu uzun bir süre önce yapmalıydınız. Eger arzu ederseniz, size çok daha iyi kitaplar getirebilirim.

Bay Verkhovensky, yine oglunun sözünü büyük bir gururlakar-siladi. Odanın diğer köşesindeki bir koltukta otuyordum.

Peter aceleyle ziyaretinin nedenini anlattı. Kuskı yok ki, Bay Verkhovensky, asiri bir saskinlik ve tiksinti karışık bir korkuyla sesini çıkarmadan dinliyordu.

- Demek ki Bayan Lembke, evine gidip bir şeyler okuyacağımı gerçekten düşünüyor, ha?

- Fakat, anlamıyorsunuz, size ihtiyaçları yok. Bayan Stavrogin'e yaranmak için size karsi iyi davranmak istiyorlar, o kadar. Ve zannetmem ki bu teklifi reddedesiniz.

Sonra gülümseyerek ekledi.

- Ayrica, böyle yapmak için de can atıyorsunuz. Sizin gibi yaşlıların çoğu gurur düşküner. Ama beni dinlerseniz, sıkıcı olmayan bir şeyler okursunuz. Elinizde ne var? İspanya tarihi mi? Okuma gününden üç gün önce bana gösterin, aksi takdirde herkesi uyutursunuz.

361Bu çatısmaların, aceleci kabalığın daha önceden hazırlanmış olduğu belliydi. Bay Verkhovensky ile bundan daha önce ve akıllı bir şekilde konusulamayacağını belli etmek ister gibi bir tutumu vardı. Bay Verkhovensky, oğlunun hakaretini sezmemiş gibi davranmakta ınatla ısrar ediyordu. Fakat oğlunun getirmiş olduğu haberin etkisinde kaldığı da belliydi.

Yüzünün rengi solarak;

- Peki, kendisi, kendisi mi, efendim, bunu böyle söylemenizi istedi? diye sordu.

- Yani, görüyorsunuz ya, karşılıklı oturup anlaşılmamız için, bir zaman ve yer vermek istiyor; ama, bunun da nedeni, sizin hayatı daha baska açıdan görmemiz yüzünden. Yirmi yıl kıstırdınız, gülünç davranışlara alıstırdınız. Ama heyecanlanmayın, şimdi durum baska. Her nedense durmadan, aklının henüz ermeye başladığını söylüyor. Aranızdaki dostlugun, birbirinize içinizdeki ze-hiri dökmek istemekten baska bir şey olmadığını söyledim. O kadar çok şey anlattı ki bana, dostum, tahmin edemezsiniz. Onun yanında bir usaktan farkınız yokmuş, meger. Bütün bunlar bana anlatılırken utançtan yüzüm kızardı.

Bay Verkhovensky, artık kendisine hfkim olamadan haykirdi.

- Yanında bir usaktım, ha!...

-Daha da kötüsü, yanasmaydınız, yani gönüllü bir usak. Bir iş yapmak için çok tembeldiniz. Oysa, paraya ihtiyacımız var, değil mi? Simdi, bütün bunları da anlıyor... hiç değilse; hakkınızda çok korkunç şeyler anlatıyor. Ama, ona yazdığınız mektuplara kahkahalarla güldüm, ihtiyar. Utandım ve igrendim, doğrusu. Ama, çok bozulmuş bir insansınız! Sadaka almada, kisiyi bozan kesin bir şey vardır, zaten. Bunun en iyi örneğini de sizde buluyorum!

- Size, mektuplarımı mı gösterdi?

- Hepsini. Tabii, hepsini okumam mümkün olmadı. Zaten olamazdı, değil mi? Ulu Tanrım, sayfalar dolusu mektuplar!... İki binden fazla mektup olmalı. O kadar da çok kfgit kullanmıyorsunuz

362

ki... Fakat biliyor musunuz, ihtiyar, önceleri sizinle evlenmeye hazır olduğunu sezdim. Öyle değil mi? Sansinizi, yine kendiniz yitirmişsiniz. Sizin namınıza konusuyorum, tabii, ama 'baskasının günahlarını' örtmek için evlenmektense, burada yalnız başına oturmak çok daha iyidir. Para için evlenenlere sadece... gülerler.

Bay Verkhovensky öldürücü yara almış gibi:

- Para için mi?!... diye haykirdi. Para için mi olduğunu söyledi?

- Daha ne olsun ki? Fakat meraklanmayın, sizi oldukça iyi savundum. Tabii, sizi haklı çıkarmak için en uygun yol da buydu. Herkes gibi sizin de paraya ihtiyacınız olduğunu kabul ediyor. Sizin düşünüşünüze göre, haklı da olabilirsiniz. Dilimin döndüğü kadar, böyle anlaşmaların her iki tarafın da yararına olduğunu anlattım. O bir kapitalist ve siz de onun hassas bir soytarisiydiniz. Bununla beraber, her ne kadar onu cins bir inek gibi sagmısanız da, para için size kızmıyor. Tabii, benim anladığım kadarıyla. Yirmi yıldan beri size inandığı, tatlı dilinize kandiği ve bu yalanlarla yaşamak zorunda kaldığı için kızıyor. Kendisi de yalan söylemiş... ama bunu itiraf etmiyor. Bu nedenle de size acı çekirmekten zevk alıyor. Fakat, anlayamadığım, bir gün bütün bunların hesabını vereceğinizi hiç düşünmemiş olmanızdır. Bu kadar aptal olamazsınız. Dün kendisine, sizi düşkünler evine yatırmasını söyledim... ama sınırlarınıza hfkim olun, lütfen. Tabii, temiz bir yeri kastettim. Bunun alınacak ya da gücenecek bir tarafı yok. Böyle yapacağına da inanıyorum. Üç hafta önce bana göndermiş olduğunuz mektubu hatırlıyor musunuz?

Bay Verkhovensky dehsetle yerinden fırlarken:

- Yoksa o mektubu da mı gösterdiniz? diye haykirdi.

- Ne sanmıstınız? İlk isim bu oldu. Bayan Stavrogin'in, yeteneklerinizi çekemediğinden, sizi kiskandığından... diğer birinin günahi sorunundan söz ettiğiniz mektup... Ne var ki, ihtiyar, gururunuzda son derece düşkünsünüz. Sadece kahkahalarla gülmekle yetiniyorum. Mektuplarınız da oldukça sıkıcı, hanı. Üslubunuz 363korkunç denecek kadar kötü. Genellikle onları okumam bile. Aslına bakarsanız, hiç açmadığım bir mektubunuz da var. Yarın size gönderirim. Fakat, son mektubunuz cidden bir harika!... Ne kadar güldüm, Tanrım, ne kadar güldüm, bilemezsiniz!... Bay Verkhovensky:

- Canavar! Canavar! diye haykirdi.

- Sizinle de konuşulmaz zaten. Bakın, geçen perşembe günü gibi bana kızmadınız, ya?

Bay Verkhovensky öfkeli ve tehdit eden bir tavırla yerinden doğruldu.

- B benimle böyle konuşmaya nasıl cesaret edebiliyorsunuz?

- Nasıl yani? Sözlerim açık değil mi yoksa?

- Söyleyin bana, canavar, siz benim oğlum musunuz, değil misiniz?

- Bunu siz daha iyi bilirsiniz. Fakat, bazı babaların böyle durumlarda gerçeği pek iyi görmemeleri olagandır.

Bay Verkhovensky hirsinden tir tir titreyerek bağirdi.

- Susun! Susun!...

- Bana bakın, geçen perşembe günü, beni bastonunuzla tehdit ederken de böyle bağiriyor, küfür ediyordunuz; ama, aradığım evraki buldum. Hem aynı gün buldum. Sırf merak nedeniyle bavullarımın altını üstüne getirdim. Kesin bir şey olmadığı doğrudur... içiniz rahatlayabilir. Sadece, annem tarafından su Polanyalı centilmene yazılmış küçücük bir not. Fakat, annemin karakterini göz önüne alacak olursak..

- Bir kelime daha söylersen kulaklarım koparırım. Peter, birden bana hitap ederek:  
- Ne adam!... dedi. Görüyorsunuz ya, bu tartismalar geçen persembeden beri devam edip duruyor. Bugün burada bulusunuza cidden memnun oldum. İkimizin arasında hakemlik yapabilirsiniz. Önce gerçeklerden başlayalım. İlk önce, kendisi böyle söylemekle beraber, annem hakkında benim konusmamı istemiyor. Petersburg'da, ben henüz okurken, gecede iki kez beni uyandırıp, bana

364

sarılarak ağlayan kendisi değil miydi? Biliyor musunuz, o zamanlar neler söylediğini? Annem hakkında dürüst olmayan şeyler anlatırdı. Bütün bunları önce ondan dinledim.

- O zamanlar onları çok temiz, iyi niyetle anlatıyordum! Oh, demek ki beni anlayamamışsınız. Hiçbir şey, hiçbir şey anlamıyorsunuz!...

- Fakat, yine de sizin hareketleriniz benimkilerden çok daha igranlı. Bunu itiraf etmek zorundasınız. Beni ilgilendirdiği kadarı, merak etmeyin, annemi suçlu bulmuyorum. Babam ya siz, ya da Polonyalı olacaktı, benim için hepsi bir. Berlin'deki budalaca olaylarda benim suçum ne? Ama yine de, sizden daha akıllıca bir davranış beklenemezdi doğrusu. Bütün bunlardan sonra gülünç olmazsınız da ne olursunuz? Ve sizin oğlunuz olup olmamam sizin için fark eder mi? Bakın...

Tekrar bana döndü.

- Bütün hayatınca bana bir kuruş bile harcamamıştır. On altı yasına gelinceye kadar beni tanımiyordu bile; ondan sonra da beni soydu sogana çevirdi. Şimdi de karsıma geçmiş, bütün, hayatım süresince kalbim kan ağladı diye rol yapıp duruyor. Ama, insanın biraz insafli olması gerekir, ben Bayan Stavrogin değilim ki!...

Yerinden kalkıp sakasını aldı.

Bay Verkhovensky, yüzü bembeyaz kesilmiş elini ona doğru uzattı.

- Bundan sonra bütün babaların laneti üzerinde olsun! Peter Verkhovensky içten gelme bir saskinlikle:

- İnsan bazen ne aptalca sözler eder, dedi. Haydi, allahaismarladık, ihtiyar. Bir daha sizi ziyarete gelmeyeceğim. Toplantı için hazırlayacağınız yazıları önceden göndermeyi unutmayın ve saçma olmamalarına dikkat edin. Gerçekler, gerçekler ve gerçekler; hepsinin üstünde, kısa olmasına bakın, allahaismarladık.

\*\*\*

365Bununla beraber, baska nedenler de vardı. Peter Verkhovensky' nin, babası hakkında bazı düşünceleri olduğu gerçektir. Bana kalırsa zavallı ihtiyarı son derece öfkeliendirip, onu büyük bir rezaletin içine atmak istiyordu. Daha ilerde söz edeceğim bazı yan amaçları için, bunun gerekli olduğuna kustu yoktu. O sıralar böyle niyetleri çoktu. Ama hemen hemen hepsi olmayacak şeylerdi. Görünüşe bakılacak olursa, Bay Verkhovensky'den baska biriyle de uğrasiyordu. Sonradan anlaşıldığına göre, uğrastığı kimseler çoktu. Fakat, sözünü edeceğimiz kişiyle özellikle uğrasiyordu. Bu kişi de Bay Von Lembke'den baskısı değildi.

Andrey Antonovich von Lembke (dogustan), resmi kayıtlara göre Rusya'da sayıları ancak birkaç yüz bin olan, siki siki birbirine bağlanmış, farkına varılmadan örgütlenmiş bir birliğe mensuptu. Tabii, önceden kararlaştırılmış, düşünülmüş bir birlik olmamakla beraber, üyelerinin her zaman, her yerde, her türlü koşullar altında birbirlerine karşılıklı yardım etmeleri, ahlaki bir zorunluluk gibi ortaya çıkmış, konusulup anlaşılmadan, kendiliğinden kurulmuş bir birlikti. Von Lembke, daha çok varlıklı ailelerin çocuklarının gönderildiği Rus okullarının birinde öğrenim yapmak onuruna erismisti. Öğrenimini tamamlayan bu okul öğrencileri, Devlet yönetiminde oldukça iyi görevlere atanırlardı. Von Lembke'nin amcalarından biri, İstihkfm birliğinde yarbay, diğeri ise firinciydi. Böyle olduğu halde, bu okula yine de girebilmiş ve orada ait olduğu birlikten birçok kimseye rastlamisti. Zeki ve çalışkan bir öğrenci olmamakla beraber spor dalında iyi bir öğrenciydi ve herkes tarafından sevilirdi. Yüksek sınıflardaki bazı öğrenciler, önemli sosyal sorunları tartışır ve okulu bitirdikten sonra bunların çözümüne gideceklerini kararlaştırırken, Von Lembke, çocukça şeylerle uğrasiyordu. Gerçekten çok saf ve bazen alaycı çıkışlarıyla herkesi güldürürdü; ama, bunu kendisine bir amaç edinmişti. Öğretmen ders anında ona bir soru sordugunda, mendilini çıkartıp burnunu öyle acayip bir şekilde sümkürürdü ki hem arkadaşları her i de öğretmenleri katıla katıla gülerdi; yatakhane de bazen taklit ya w bazen

366

de burnuyla 'Fra Diavolo' dan bir uvertür çalardı 'bunu çok iyi becerirdi.' Nedense incelik saydığı pasaklılığıyla dikkati çekerti. Okuldaki son yılında Rus siirleri yazmaya başladı. Rusya'da bu birlikten olanların çoğunluğu gibi o da birliğinin dilini tam olarak bilmezdi. Siire karşı olan eğilimi, fakir bir Rus generalinin oğlu olan, biraz içine kapalı ve geleceğin büyük edebiyatçısı denen bir çocukla arkadaşlık etmesine neden oldu. Bu çocuk, Von Lembke'yi himayesi altına almış gibi davranıyordu. Ama, öyle oldu ki, okulu bitirip üç yıl çalıştıktan sonra, Rus edebiyatı uğruna görevini bırakan bu hüzünlü ve içine kapanık olan arkadaş, ayakta altı delik çizmeler, sırtında yazık bir pardesü, dişleri soguktan takir takir öterek dolarken bir gün, Anichkin köprüsü üstünde, eski okul arkadaşı Lembke ile karşılaştı. Ne tahmin edersiniz? Önce onu tanıyamadı ve saskinliğinden donmuş gibi kaldı. Karşısında, son derece sık giyinmiş, muntazaman düzeltilmiş kızıl favorili, gözünde monokl, tertemiz boyalı çizme giymiş, elinde gıcır gıcır yeni bir eldiven ve sırtında Charm, re bir palto bulunan bir genç vardı. Lembke, arkadaşına karşı çok kibar davrandı ve adresini vererek bir aksam beklediğini söyledi. Onun, artık 'Lembke' değil von Lembke olduğu da böylelikle öğrenilmiş oluyordu.



Arkadası onun ziyaretine gitti. Oldukça kötü, hiç de geniş olmayan ve evin esas girişi olmadığı belli fakat, kırmızı hali serili merdivenlerde, onu bir usak karşıladı ve kimi istediğini sordu. Üst katta çalınan tiz bir çingirak sesi duyuldu. Lembke'nin ziyaretine gelen konuk, karşılaşmayı umduğu zenginlik yerine, Lembke'yi karanlık, köhne, koyu yeşil büyük bir perdeyle ikiye ayrılmış, çok eski esyayla döşenmiş, dar yüksek pencerelerine koyu yeşil perdeler asılı küçük bir odada bulmustu. Von Lembke, onu korumasına almış, uzaktan akrabası olan bir generalin evinde kalıyordu. Ziyaretçisini büyük bir ciddiyetle karşıladı. Edebiyat üzerine konuştular. Fakat konuşmaları asiri değildi. Beyaz kravatlı bir usak çok açık bir çayla birkaç kuru çörek getirdi. Konuk, öfkesinden maden suyu istedi. İstenilen maden suyu biraz geç getirilmisti. Lembke, bozulmuş ve usagi ikinci defa çağırarak söylemek zorunda kalmisti. Bununla beraber, konuguna 367karninin aç olup olmadığını sordu. Konugun yemek istememesine sevindiği belliydi. Nihayet, biraz daha konustuktan sonra konugu özür dileyerek kalktı ve gitti. Lembke, meslegine yeni başlamisti ve evinde kaldığı generalin birliğinde görevliydi.

Aynı zamanda, generalin besinci kızıyla da ilgileniyordu. Tabii, bu ilgisinin karşılığını da görüyordu. Fakat, sonunda Amalia, generalin eski bir dostu olan yaslı bir Alman fabrikatörle evlendirildi. Lembke, çok ağlayıp sızlanmakla beraber kartondan tam bir tiyatro maketi yaptı. Perde kalkıyor, oyuncular sahneye çıkıyor, elleriyle ve kollariyle birtakim hareketler yapıyorlardı; localarda oturan seyirciler vardı; orkestranın keman yayları tellerin üzerinde küçük bir makina vasıtasıyla gidip geliyordu; orkestrayı yöneten adamın bağıti kalkıp iniyordu; salonda oturan erkekli kadınlı seyirciler ellerini çırpıyorlardı. Her şey kartondan yapılmisti. Bütün buluş Lembke'nindi ve bizzat kendisi yapılmisti. Bu tiyatroyu yapabilmek için tam altı ay çalışmış, emek harcamisti. General bu nedenle bir toplantı tertipleği; tiyatro, konukların görmesi için ortaya çıkarıldı; generalin bes kızı ve yeni evlenmiş olan Amalia, fabrikatör kocasıyla ve birçok evli kadın, Alman kavalıaları ile beraber gelmişlerdi. Kartondan yapılmış tiyatroyu dikkatle incelediler ve Lembke'yi tebrik ettiler. Daha sonra dans edildi. Lembke, son derece memnun olmuş ve kederini tamamen unutmustu.

Aradan yıllar geçti ve Lembke mesleğinde ilerledi. Daima, aynı birlikten olanların yönetimindeki önemli yerlerde çalışmış, sonunda yasına göre çok önemli bir aşamaya erismisti. Çoktan beri evlenmek istiyor ve dikkatle araştırıyordu. Amirlerinden gizli, bir dergiye gönderdiği öyküyü kabul etmemişlerdi. Diğer taraftan model bir karton tren yaptı ve çok ilgi çekti. Ellerinde valizleri, yollarında çocukları ya da köpekleri olan yolcular platforma çıkıp trene biniyorlardı. Kondüktörler, istasyon görevlileri gidip geliyorlar, çan çalıyor, düdüğü ötüyor ve tren kalkıyordu. Bu hoş kompozisyon üzerine tam bir yıl çalıştı. Fakat eninde sonunda yine evlenmesi gerekiyordu. Çoğu Almanlar arasında olmak üzere çok

368

tanıdığı vardı. Aynı zamanda, Rus sosyetesine de karışmisti; kuskusuz ki baslıca neden, görevlerinin bir kısmı olmasıydı. Sonunda, yirmi dokuz yaşlarındayken mirasa kondu. Firinci olan amcası öldüğünde vasiyetinde, ona otuz yedi bin ruble bırakmisti. Simdi bütün ihtiyacı, bir yer bulmasıydı. Görev çevresinin yüksek olmasına rağmen, Bay von Lembke, çok alçakgönüllü bir adamdı. Devlet dairelerine yakacak odun satın almasına yetki verecek devamlı, küçük bir memuriyete ya da yine bunun gibi güzel ve rahat bir işe razı olacaktı. Böyle bir işte hayatının sonuna kadar kalabilirdi. Fakat, tam o sıralarda, Minna ya da Ernestine yerine, sahnede birden Julie göründü. Görevi, derhal daha da yükseldi. Alçakgönüllü ve hassas bir adam olan von Lembke de, iş alanında hırslı olabileceğini hissetti.

Zenginliğin eski tanımıyla, Julia'nın iki yüz kölesi, ayrıca yüksek yerlerde bulunan birçok dostu vardı. Diğer taraftan, von Lembke yakışıklı bir adamdı ve Julia kirkini çoktan asmisti. Von Lembke kendisini onun nisanlısı sayıyor ve günler geçtikçe ona tutulduğunu anlıyordu. Evlendikleri günün sabahı, Julia'ya bir siir gönderdi. Julia bu siiri pek begendi; kirk yasında olmak saka değildi. Kısa bir zaman sonra von Lembke, rütbesini ve nisanını aldı ve hemen sonra da ilimize vali olarak atandı.

Sehrimize gelmeden önce, Julia Lembke kocasının üzerinde çok uğrasti. Oysa, von Lembke hiç de yeteneksiz bir insan değildi; salona nasıl girileceğini ve kendisini nasıl göstermesi gerektiğini, bir kimseyi nasıl dinleyeceğini ve düşünceli bir tavırla nasıl susacağını, nasıl kibar davranması gerektiğini bilir ve hatta, nutuk bile verebilirdi. Tabii, bazı ufak tefek fikirleri de vardı ve en son "liberal" düşüncenin gerektirdiğı atak yaklaşımın da izleri görölmeye başlamisti. Böyle olmakla beraber, Julia Lembke, onu, yeni fıkirlere karşı vurdumduymazlığı ve uzun yıllar yükselme pesinde kosmuş olmasından dolayı, artık dinlenmek istemesine çok üzölüyordu. Kendi içindeki çalışma hirsini kocasına aktarmaya gayret etti; ama, von Lembke bir Luther kilisesi maketi yapmaya başladı. Bas Papaz

369dini öğütler veriyor, onu dinleyenler ellerini önlerine bağlamış duruyor, bir kadın beyaz bir mendille göz yaşlarını kuruluyor ve sonunda, İsviçre'den büyük masraflarla özel olarak getirilmiş küçük bir org çalmaya başlıyordu. Julia Lembke, kocasının böyle oyuncaklarla oynamakta olduğunu öğrenir öğrenmez büyük bir endişeye kapıldı ve kocasının nesi var nesi yoksa hepsini toparlayıp kendi odasındaki bir sandığa kilitledi. Buna karşılık, kocasının bir roman yazmasını istedi; ancak, bu romanın gizli kalması kosulu ile von Lembke çalışmaya başladı. Julia Lembke, o zamandan beri sadece kendisine güvenmesi gerektiğine karar vermisti. Ne yazık ki, planlarında çok büyük bir uçarılık ve çok az yöntem vardı. Kader onu, yaslı bir kız olarak çok bekletmisti. Hırslı ve bir bakıma sabrını yitirmiş kafasında düşünceler birbirini kovalıyordu. Birçok umutlan

vardi; ilin yönetimini kesinlikle eline almak istiyor, çevresinin sadık kimseler tarafından kusatılacağı hayal ediyordu. Artık kendisine kesin bir yön çizmişti. Von Lembke bile biraz en-diselenmişti; ama, çalışma ve memuriyet tecrübesinin verdiği güvenle, valilikten korkmasına bir neden olmadığını kesinlikle kabul etmişti. Kuskusuz, ilk iki ya da üç ay, her şey başarıyla ve yolunda gitmişti. Fakat, Peter Verkhovensky'nin gelisinden sonra bazı garip şeyler olmaya başlamıştı.

Daha başlangıçta, genç Verkhovensky, von Lembke'ye karşı asiri bir saygısızlık göstermiş ve onun üzerinde bazı garip haklara sahip olmaya başlamıştı. Kocasının durumunu her zaman kışkırtan Julia Lembke, bunun farkına varamamıştı. Hiç değilse, bunun önemini kavrayamamıştı. Genç adam, onun en çok aradığı bir kişi . olmuştur. Adeta gözdesi olmuş denebilirdi; yiyor, içiyor ve hemen hemen orada yatıp kalkıyordu. Von Lembke, hemen kendi kendini savunmaya geçmişti. Yabancıların önünde ona 'delikanlı' diyor, onu himayesine almış gibi omzuna vuruyor; fakat, hiçbir imada bulunmuyordu; Peter Verkhovensky, ciddi konular tartışılırken bile onun yüzüne karşı gülmüş gibi bir tavır takmıyordu. Ayrıca, herkesin önünde ona, hiç umulmadık şeyler söylüyordu. Bir gün,

370

evine geldiği zaman genç adamın izinsiz olarak çalışma odasında uyuduğunu gördü. Peter, onu aramak üzere geldiğini ve evde bulamayınca biraz 'kestirdiğini' söyledi. Von Lembke onun bu hareketine gücendi ve karısına dert yandı; Julia Lembke, kocasının bu sıkıyetini alayla karşıladı ve ıgneleyici bir tavırla kendisine nasıl saygı gösterileceğini bilmediğini söyledi; hiç değilse, 'o çocuk' kendisine karşı hiçbir zaman küstahlık etmemişti; ayrıca, 'sosyeteğe uymasa bile, samimi' bir kimseydi. Von Lembke'nin suratı asıldı. Ama, kadın iki adamın arasını bulup onları barıştırdı. Peter'in, özür dilemediği doğrudur; ama, bütün sorunu kaba bir nükte ile geçiştirdi. Bu nüktesi, başka zaman olsa hakaret kabul edilebilirdi; ama, bu kez pısmırlık isareti olarak kabul edildi. Aralarındaki ilişkinin zayıf noktası, von Lembke'nin, daha başlangıçta, ona romanından söz etmiş olmasıydı. Onun hülyalı, ince ruhlu bir genç olduğunu göz önüne alarak, zaten çoktan beri de dinleyici aradığından, tanışmalarının daha ilk günlerinde bir akşam, romanından iki bölümünü okumustu. Peter, sıkıntısını saklamaya gerek görmeden, terbiyesizce esneyerek dinlemiş ve hiçbir övgüde bulunmamıştı. Yalnız ayrılırken, boş zamanlarında okuyarak bilgi edinmesi için el yazması olan kitabı istemiş, von Lembke de vermek aptallığında bulunmuştu. Kitabı o geceden beri geri vermemişti. Von Lembke'ye her ugrayışında, onun bütün sorularına gülererek karşılık veriyordu. Sonunda, romani yolda giderken kaybetmiş olduğunu söyledi. Julia, bunu duyduğu zaman kocasına çok kızdı. Hayretten donup kalarak:

- Kartondan yaptığınız kiliseden de söz etmediniz, insallah? diye sordu.

Von Lembke, kara kara düşünmeye başladı. Böylesine düşüncelere dalması, sağlığı için iyi değildi ve doktorları tarafından yasaklanmıştı. İlerdeki büyük derterin yanında -bunlardan daha sonra sözedeceğimiz- üzülmüş için özel nedeni vardı... hisleri zedelenmişti; vali olarak gururunun incinmesi de cabasıydı. Evlendiği zaman, von Lembke, herhangi bir ailevi anlaşmazlığın ve tartışmanın mümkün

371olabileceğini aklının ucundan bile geçirmemişti. Ernestine ya da Minna'sını hayal ettiği zaman, bütün hayatı süresince hep bunu düşünmüştü. Ailevi fırtınalara dayanamayacağını hissediyordu. Sonunda Julia, onunla samimi olarak konuştu.

- Sırf bunun için ona kızmış olamazsınız, dedi. Her şeyden önce, ondan en az üç kere daha akıllı bir insansınız ve mevki bakımından ondan çok daha yükseksiniz. Bu çocuk, henüz serbest düşüncelilik alışkanlığından kurtulamamış. Fikrimce, bu yaramazlıktan başka bir şey değil. Fakat hiçbir şey aceleyle yapılamaz. Yavaş yavaş yapılmalıdır. Genç nesli küçümsememek gerekir. Benim politikam, onlara karşı iyi davranmak ve böylece de onları uçuruma yuvarlanmaktan korumaktır.

Von Lembke:

- Fakat çok korkunç şeyler söylüyor, diye cevap verdi. Benim yanımda, hükümetin, halkı sersemletip ayaklanmasını önlemek için onlara bol bol votka içirmekte olduğunu söylemesini hazmedemem. Her çeşit insanın yanında, böyle konuşmaları dinlemek zorunda kaldığım için, benim durumumu gözünde canlandırabilirsiniz.

Bunu söylerken, von Lembke, birkaç gün önce Peter Verkhovensky ile aralarında geçen konuşmayı hatırladı. Liberal düşünceleriyle onu yenmek gibi masum bir amaçla, düşkünlüğü olmadığı halde sırf önüne geçilmez bir merakla 1859 yılından beri toplayarak biriktirmiş olduğu Rusya'da ve Avrupa'da yayımlanan her çeşit gizli bildiriden meydana gelmiş özel koleksiyonunu ona göstermişti. Amacının ne olduğunu sezen Peter, kaba bir dille, bu bildirilerden bazılarındaki tek satırın bile, bütün Devlet dairele-.rinden çok daha anlamlı olduğunu, muhtemelen kendi dairesinden bile böyle bir şey beklemediğini söyledi.

Lembke'nin yüzü buruştu.

Bildirileri göstererek, fdetayalvarır gibi:

- Fakat, bizim vatanımızda bu erkendir, hem de çok erkendir, dedi.

372

- Hayır, değildir. Görüyorsunuz ya, korkuyorsunuz ve bu da gösterir ki bizim için erken değildir.

-Fakat, bakın, suna bakın, örneğin, bütün kiliselerin yıkılması için bir çağrı var.

- Neden olmasın? Siz akıllı bir insansınız ve siz, kendiniz de inanmadığınıza göre, insanları hayvanlaştırmak için, dinin gerekliliğini çok iyi kavramış olduğunuzu söylemekte haklıyım sanırım. Gerçek, yalanlardan çok daha onurludur.

Von Lembke yüzünü eksiterek:

- Hak veriyorum, hak veriyorum, sizinle tamamen aynı fikirdeyim, ama bu vatan da hıf çok erken olduğu kanısındayım, dedi.

- Kiliselerin yıkılmasını ve elde yabalarla Petersburg üzerine yürümeyi doğru buluyor ve bunun ancak zamansız olduğuna inanıyorsanız, nasıl devlet memurluğu yapılabiliyorsunuz?

Böylesine budalaca yakalanan Lembke, son derece sasırmıştı. Sabrini yitirmiş bir tavırla:

- Böyle değil, hiç de böyle değil, dedi. Siz çok gençsiniz ve amaçlarımızı bilmiyorsunuz. Bu nedenle de yanılıyorsunuz. Anlıyorsunuz ya aziz dostum, bize devlet memurları diyorsunuz, değil mi? Pek hıf. Serbest memur muyuz? Ona da pek hıf. Fakat ne yaptığımızı tahmin ediyorsunuz? Sorumluluğu yükleniyor ve sonuç olarak, biz de sizin gibi genel amaca hizmet ediyoruz. Biz sadece, olmadığımız takdirde dağılacak olan ve sizin dağıtmayı çalıştığınız şeyi toplu olarak tutuyoruz. Sizin düşmanlarınız değiliz. Böyle bir şey söz konusu bile olamaz. Size sesleniyoruz: Devam edin, yenileyin, belki de belirli bazı şeylerin temelini yıkabilirsiniz... yani, demek istiyorum ki, eski olan her şeyin yenilenmesi, kuskusuz gereklidir. Fakat, zorunluysak, sizi gerekli sınırlar içinde tutacağız ve davranışımızla, sizi yine sizden korumamıza olacağız. Amacımız, Rusya'nın görünüşünü düzeltmek olduğuna göre, biz olmadan, Rusya'ya yerinden sallarsak, temellerini yıkarsınız. Birbirimize gerekli

373 olduğumuza inanın, lütfen. İngiltere'deki Whig'ler, ve Tory'ler de birbirleri için gereklidir. Su halde, biz Tory'ler, siz Whig'lere. Benim görüşüm budur.

Von Lembke son derece heyecanlanmıştı. Petersburg'dayken bile, böyle akıllıca ve liberal konuşmayı severdi. Ayrıca, burada kendisini kapi arkasından dinleyen de yoktu. Peter hiç konuşmadı ve doğal yaradılışının aksine, çok ciddi görünüyordu. Onun bu görünüşü, Lembke'yi büsbütün heyecanlandırmıştı.

Çalışma odasında bir aşağı bir yukarı dolarken konuşmasına devam etti:

-Biliyor musunuz ki, ben, "İlin Efendisi" yim. Biliyor musunuz ki, bu nedenle birçok görevlerim var, onların birini bile yapamıyorum ve öte yandan, burada benim için yapacak bir şey olmadığını söyleyebiliyorum. Bütün sır, buradaki her şeyin devletin görüşüne bağlı olduğu gerçeğinde. Varsayalım ki devlet, politik bir nedenle ya da asiri tutkuları yatırmak amacı ile bir cumhuriyet kurmaya karar verdi ve buna paralel olarak da valilerin yetkisini artırdı. Eğer, böyle bir şey gerçekleşirse biz valiler, cumhuriyeti kabul edeceğiz. Fakat, neden sadece cumhuriyet olsun! Arzu ettiğiniz her şeyi yutacağız. Hiç değilse, hazır olduğumu hissediyorum. Sözün kisası, bırakın devlet telgrafla bir aktivite devorante (yapraticı çalışmalar) yapmamı istesin. Onlara aktivite devorante yapacağım. Yüzlerine karşı söyledim: 'Efendiler, ilin bütün kuruluşlarının dengede durup ilerlemesi için bir şey gereklidir... valinin yetkilerinin genişletilmesi.' Görüyorsunuz ya, ister tarımsal ister kamu kuruluşları olsun, bir bakıma iki varlıklı olmaları gerekir... yani, bir bakıma var olmaları gereklidir ve bunun gerekli olduğuna eminim; fakat, diğer taraftan var olmaları gerekiyor... bunların hepsi devletin görüşüne dayanır. Eğer, devlet, kuruluşların gerekli olduğunu düşünürse, bu kuruluşların var olmalarını hemen sağlamalıyım. Onlara ihtiyaç gerekmezse bu kuruluşları benim ilimde kimse göremez. İşte ben, aktivite devorante'yi böyle anlarım ve valinin yetkileri genişletilmediği takdirde de bu mümkün olamaz. Sizinle erkek er-

374

kege konuşuyorum. Onlara Petersburg'dayken de söyledim, biliyorsunuz, valinin evinin önünde özel bir nöbetçinin bulunması gerekir. Bir cevap bekliyorum. Peter:

- İki nöbetçi olması gerekir, dedi. Lembke, tam Peter'in önünde durarak:

- Neden iki? diye sordu.

-İnsanların size saygı duyabilmeleri için bir nöbetçinin yetersiz olduğunu düşünmüştüm. İki nöbetçinin olması gerekir. Lembke'nin yüzü asıldı.

- Sizin... sizin niyetinizin ne olduğunu ancak Tanrı bilir, efendim. Hosgörümünden yararlanarak, her türlü hakarete bulunuyor ve bourru bienfaisant (iyiliksever somurtkan) rolü oynuyorsunuz.

Peter mirildanarak:

- Sizin dediginiz gibi olsun, dedi. Fakat yine de bize yol açıyor ve bizi, basariya ulaştırmak için elinizden geleni yapıyorsunuz.

Von Lembke saskinlikle:

- Fakat 'biz' dediginiz kimler ve ne başarısı? diye sordu, fakat cevap alamadı.

Bu konuşmadan haberdar olan Julia Lembke'nin son derece canı sıkıldı.

Von Lembke, kendisini savunmak zorunda kaldı.

-Fakat, çok değer verdiğiniz bir kimseyle sanki amiriyim gibi konuşamazdım, özellikle, odada da yalnızdık. Söylememem gereken bazı şeyleri söylediğimi itiraz ederim, ama bu kalbimin te-mizliğindendir.

- Çok fazla temiz kalpliliğinizden. Böyle bildiri koleksiyonunuz olduğunu bilmiyordum. Görebilir miyim?

- Fakat... fakat bir gün için ödünç olarak istemisti. Julia öfkeyle:

- Ve yine verdiniz, öyle mi?!... diye haykirdi. Ne kadar büyük bir saçmalık!...

375- Derhal geri vermesi için birini göndereceğim.

- Geri vermeyecektir.

Von Lembke öfkeyle yerinden fırlayarak haykirdi.

- Kesin olarak isteyeceğim!... O kim oluyor ki ondan korkacağım? Ben de elinden bir şey gelmeyen bir insan miyim, yani?

Julia, kocasını yatıstırmaya çalışarak:

- Oturun ve heyecanlanmayın, dedi. İlk sorunuza cevap vereceğim; bana çok güçlü bir tavsiye mektubu ile geldi. Yetenekleri var ve bazen çok zekice laflar söyler. Karmazinov, hemen hemen her yerde ilişkileri bulunduğunu ve Petersburg ile Moskova'daki gençler üzerinde çok etkisi olduğunu söylüyor. Ve eğer, onun yardımı ile, bütün bu gençleri etrafına toplar ve onları yuvarlanmak üzere oldukları uçurumdan kurtarabilirsem, ilgilenebilecekleri yeni bir yol bulabilirim belki. Bana bütün kalbiyle bağlıdır ve söylediklerimi itirazsız yapar.

Von Lembke asik bir suratla kendisini savunmaya devam etti.

- Ama siz onları okşamaktayken, Tanrı bilir neler yapacaklar!... . Tabii bu sadece bir haberdır, ama... ama politik bir bildirinin ilimiz civarında görüldüğünü haber aldım...

- Fakat yazın da böyle bir söylenti vardı... bildiriler, sahte paralar, bir sürü seyler... bununla beraber, bunlardan hiçbirisi şimdiye kadar bulunmuş değil. Size kim söyledi?

- Von Blum'dan duydum.

- Ah, sizin su von Blum'unuzdan usandım artık ve lütfen, bir daha baha ondan söz etmeyin!...

Julia, o kadar öfkelenmişti ki, bir dakika kadar konuşmadı. Von Blum, Julia'nın hiç sevmediği, vali konagında görevli bir adamdı. Bundan da daha sonra söz edeceğim.

Julia Lembke bir karara vararak:

- Lütfen, Verkhovensky için endişelenmeyin, dedi. Herhangi gizli iste çalışmış olsaydı, ne sizinle ve ne de baskasıyla, şimdi konustugu gibi konuşurdu. İyi deyimler kullanabilen bir insan kötü

376

olamaz. Ben bile böyle konuşabilirim. Eger herhangi bir şey olursa bunu ilk öğrenen ben olacağım. Bana çok siki olarak, evet çok siki olarak bağlıdır...

Merakla beklenen olaylardan önce sunu ekleyebilirim ki, eğer, Julia Lembke'nin, bu kendine güveni ve kendine özgü hirsı olmasaydı, zavallı insanların aramızda yaptıkları bu olaylar belki de hiç olmayacaktı. Bütün sorumluluğun ona ait olduğuna kusu yoktur.

## 5. EĞLENCE DEN ÖNCE

Julia Lembke'nin, ilimiz çocuk bakıcıları adına düzenlemek istediği eğlence günü, birçok kere kararlaştırılmış ve her defasında da ertelenmişti. Julia Lembke'nin çevresinde daima, Peter Verkhovensky ve Julia'nın ufak tefek işlerinin pesinde kusan, küçük bir memur olan Lyamshin vardı. Lyamshin bir zamanlar Stepan Verkhovensky'yi sık sık ziyarete gelirdi; ama, şimdi valinin evini tercih ediyordu; çünkü, piyano çalmasını çok seviyordu. Julia'nın, ilerde çıkarmayı tasarladığı bağımsız bir derginin yönetmeni yapmak istediği Liputin de çoğunlukla onun yanındaydı. Aynı zamanda evli ya da bekfr bir sürü kadın da etrafını sarmıştı ve hatta, Karmazinov bile, her ne kadar diğerleri gibi onun yanına pek sokulmuyorsa da edebiyat geçidi başladığı zaman herkesi sasirtacak bir sürprizi olduğunu bagira bagira söylüyordu. Gelecekler listesine adlarını yazdıranlar ve yardımında bulunanların çoğu sosyeteye girmiş olan hanımlardı. Bunun yanında, paraca yardımında bulunabilen, seçkin olmayanlar bile listeye dahil edilmisti. Julia Lembke, bazen sınıfların birbirine karışmasının gerekli olduğunu söylüyor. 'Aksi halde bizi kim eğlendirir?' diyordu. Ev hanımlarından kurulu özel bir komite, eğlencenin tamamen demokratik kousullarda yapılmasında kararlıydı. Eğlenceye katılacakların çok olması, asiri masraf etmelerine neden oluyordu; olaganüstü bir eğlence tertip etmek is-

377tiyorlardı... ve eğlence de bu nedenle erteleniyordu. Baloyu nerede vereceklerine henüz kesin bir karar verememişlerdi; baloyu, o gün için evini vermeyi samimiyetle arzu eden soylu maresalin evinde mi, yoksa, Bayan Stavrogin'in Skvoreshniki'deki büyük konagında mı vereceklerine bir türlü karar veremiyorlardı. Skvoreshniki biraz uzak olmakla beraber, komitenin birçok üyesi, balonun orada daha 'Serbest' olacağını ısrarla söylüyordu. Bayan, Stavrogin, festivalin evinde olmasından son derece memnun olacaktı. Bu magrur kadının, Julia Lembke'ye fdetayaltaklanacak derecede yaklasmasındaki nedeni kestirmek çok zordu. Belki de, Bayan Lembke'nin, gördüğü yakınlığa karsın, Nicholas Stavrogin'in, önünde fdetaküçülmesini ve ona hiç kimseye yapmadığı şekilde davranmasını görmekten hoslanıyordu. Tekrarlıyorum; Peter Verkhovensky, Nicholas Stavrogin'in, esrarlı çevrelerle ilişkisi olduğunu ve buraya çok gizli bir görevle gelmiş bulunduğunu, her önüne gelene fisildayarak, bu haberin vali konagında ve valinin evinde yerlesmesine çok büyük bir önem veriyordu.

O zamanlar şehir halkının garip bir ruhsal durumu vardı. Özellikle kadınlarımız arasında garip bir uçarılık görülmeye baslamisti. Ve bu degisikliklerin yavas yavas olduğu da söylenemezdi. Birkaç asiri küstah düşünce, etrafta kol geziyordu. Neseli, hafif, fakat her zaman hos olduğunu söyleyemeyeceğim bir hava esiyordu. Düşüncelerin belirli bir ölçüde düzensizliği moda haline gelmişti. Daha sonraları, her şey olup

bittikten sonra, suç Julia Lembke'ye, çevresine ve yordakçilarina yüklendi; fakat, bütün bunlarin nedeninin Julia'da aranmasinin daha dogru olacagi kanisindayim. Bunun tersine, ilk zamanlar, herkes, toplumu birlestirebilmesini ve herkese nese vermesini övüyordu. Bayan Lembke'nin hiç suçu olmayan, rezalet derecesine varan olaylar olmustu; ama, o zamanlar herkes gülüp eğlenmiş ve o rezaletleri durduracak kimse çıkmamisti. Oldukça büyük bir kalabaligin, o zamanki olaylar üzerine kisisel görüşlerini kendilerine saklayarak bir kenarda durduklari tamamen dogrudur; fakat, onlar bile o zaman agizlarini açıp tek kelime bile

378

söylememislerdi; hatta, bu olaylara gülümseyerek baktiklari da bir gerçektir.

Her nasilsa, merkezi belki gerçekten de Julia Lembke'nin kabul salonunda bulunan, oldukça, geniş bir grup, kendi kendine meydana gelmişti. Julia'nin her zaman çevresinde olan bu toplulugun içinde, çok sayıda genç vardı ve onların serbestçe konusmalarina nedense izin veriliyordu; hatta, bu gerekli sayılmaya baslamisti. Bu çevrede, son derece sevimli birkaç hanım vardı. Bu gruptaki gençler, piknikler, partiler tertipliyor, bazen grup halinde arabalar ve atlarla şehirde dolasiyorlardi. Hepsi de serüven ariyor ve hatta, sırf anlatacaklari eğlenceli bir şey olsun diye serüveni kendileri yaratıyordu. Sehrimizi, Şchedrin'in meshur Aptallar şehri olarak kabulleniyorlardi. Yapmadiklari hemen hemen hiçbir şey olmadigindan, onlara 'alayci' diyorlardi. Öyle şeyler oluyordu ki, örneğin, sehrimize atanmış ordu mensuplarından bir tegmenin, oldukça güzel ve kumral karisi, kocasının kötü davranislarindan bıkmış olacak ki, güzel bir pelerin alabilmek için kumar masasına oturmuş; fakat, kazanacağı yerde on bes ruble kaybetmişti. Kocasından korktuğu ve kumar borcunu ödeyecek parası da olmadigindan, o sırada partide bulunan, belediye başkanının, genç olmakla beraber çok iğrenç oğlundan, eski gözüpekliliğini hatırlayarak borç istemeye karar vermiş ve istemisti de. Genç adam, kadıncagizin bu istegini reddetmekle kalmamış, kahkahalarla gülererek, yüksek sesle bagira bagira kadının kocasına haber vermeye gitmişti. Ordudan aldığı az bir ' maasla ayın sonunu zor getiren tegmen, karisini hemen eve götürmüş, ve onun agramalarına, ayaklarına kapanıp yalvarmalarına aldirmadan bir güzel pataklamisti. Bu üzücü olaya sadece gülmekle yetindiler. Tegmenin bu zavallı karisi her ne kadar Bayan Lembke'nin çevresindekilerden değilse de, 'grup'taki garip ve her şeye atılan, tegmenin karisini da daha önceden tanıyan genç bir hanım, onu ziyarete gitti ve evine kabul etti. Bizim çapkin delikanlılarımız kadıncagizi hemen o evde yakalayıp, armaganlara bogdular ve kadini evine göndermeden tam dört gün kapattılar. Tegmenin karisi, 379bu serüvenci kadının evinde kalıyor ve onunla beraber araba gezilerine çıkarak dansli eğlencelere katiliyordu. Çevresindekiler, kocası aleyhine bosanma ve nafaka davası açması için onu kiskirtiyorlardi. Hepsi bir ağızdan, tanıklık edeceklerine yemin ediyorlardi. Kadının kocası, onlarla basa çıkamayacağını bildiginden, haklarını arayamıyordu. Zavallı kadın, sonunda, nasıl bir topluma düştüğünü anlayarak, dördüncü günün gecesi, kalbi korkudan du-racakmış gibi çarparak onların elinden kaçtı ve tegmenine kostu. Kocası ile kadının arasında geçenler tam olarak bilinmiyor; ama, tegmenin oturmakta olduğu küçük kulübenin panjurları tam iki hafta açılmadı. Bayan Lembke olanları öğrendiginde, çok kızdı ve serüvenci hanımın hareketine çok üzüldü; oysa, o hanım, tegmenin karisini çaldığı gün getirip Bayan Lembke'ye göstermişti. Fakat, bu olay hemen unutulup gitti.

Baska bir keresinde de, sehrimizin memurlarından birinin, herkesin tanıdığı on yedi yasındaki güzel kızı, tasradan genç bir memurla evlendi. Fakat birdenbire, genç kocanın, incinen gururunun öfkesini çıkarmak için, daha ilk geceden, güzel geline yapmadığını bırakmamış olduğu haberi sizdi. Düğün gecesi çok sarhos olduğu için evde konuk olarak kalan ve bu olaya tanık olan Lyamshin, sabah karanligında bütün şehri dolarak haberi yaydı. Derhal on iki kişilik bir parti kuruldu. Hemen hemen hepsi atlıydı ve bazıları kiralık kazak atlarına binmişti... örneğin, Peter Verkhovensky ve hatta, saçlarının kırlasmasına aldirmadan gençlerin bütün olaylarına karışan Liputin bile vardı. Sehrimizin törelerine göre, her ne hal olursa olsun, ertelememesi gereken ziyaretlerini yapmak için düğünün ertesi günü, bu iki genç arabalarıyla caddede görününce, bu on iki kişilik grup, hemen arabanın etrafını çevirdi ve neseli kahkahalarla genç çiftin pesini bütün gün bırakmadı. Evlere onlarla beraber girmedikleri doğrudur; ama atlarından inmeden bahçe kapısında beklediler. Yeni evlilere açık olarak hakaret etmemekle beraber, yine de büyük bir rezalete neden oldular. Bütün şehir bu olay üzerinde konustu. Herkes, kuskusuz, kahkahalarla güldü. Fakat bu kez von

380

Lembke kızdı ve karisi ile tartısti. Bayan Lembke son derece kızgindi ve hatta, bu olaya neden olanlara kapisini kapamayı bile dü-' sündü. Fakat, ertesi günü, Peter Verkhovensky'nin atesli konuşması ve Karmazinov'un birkaç sözünü hepsini bağışladı. Karmazinov, yapılan bu sakayı oldukça eğlenceli buluyordu. - Bizim yerel törelere göre, dedi. Her ne olursa olsun çok karakteristik ve... kahramanca. Ve bakın, herkes gülüyor; sadece siz öfkeleniyorsunuz.

Fakat, hoşgörü kabul etmeyen ve belirli bir despotluk olan maskaralıklar da vardı.

Her ne kadar aşağı sınıftansa da, Incil satan, saygıdeğer bir hanım, sehrimize gelmişti. O sıralarda, Moskova ve Petersburg gazetelerinde, Incil satan kadınlar hakkında ilginç yazılar çıktığı için, şehirde onunla ilgili söylentiler dolasmaya başladı. Yine Lyamshin serserisi, bir okulda is almayı umarak bos gezen bir öğrencinin yardımıyla, sonradan öğrenildigine göre, kitap alma bahanesiyle, ismini burada anmayacağım, önemli bir nisan taşıyan, kendi deyimiyle 'gülmeyi ve sakayı' pek seven, son derece saygıdeğer bir ihtiyarin,

bazi özel nedenlerle Avrupa'dan getirttiği bir deste, çıplak ve edepsizce davranışları gösteren kadın resmini gizlice kadının çantasına bıraktı. Bu zavallı kadın, pazar yerinde kutsal kitaplarını satmak üzere çıkardığı zaman, çantasına gizlice konan bu resimler her tarafa yayıldı. Etrafta bir kahkaha koptu; homurdanmalar oldu; kadının etrafını kalabalık sardı; her ağızdan bir söz çıkmaya başladı; hatta, içlerinde küfür edenler bile vardı. Polis tam vaktinde yetişip kadını kurtarmamış olsaydı, kadıncagiz belki de dayak yiyecekti. Kadın, polis karakolunda bir hücreye kapatıldı ve ancak o gece, durumu bütün ayrıntıları ile öğrenen Maurice Drozdo / tarafından serbest bırakıldı ve sehirden çıkarıldı. Bayan Lembke, aynı gün Lyamshin'i evinden kovacaktı; ama gençler toplanıp hep beraber geldiler ve Lyamshin'in yeni bir parça bestelemiş olduğunu söyleyerek onu dinlemeye zorladılar. Yeni parça, 'Fransız-Prusya Savası' adında oldukça eğlenceli bir sarkiydi. Mar-seillaise'in korkunç notalarıyla baslıyordu:

381"Qu'un s'eng impur abreuve nos sillons! (Ayak izlerimizi kirli bir kanla doldursun)

Parlak bir meydan okuyus, geleceğin zafer sarhosluğu duyulur. Fakat birden, zafer marsinin ustaca yerleştirilmiş notaları yanında; aşağıdan bir kösedan, fakat çok yakın bir yerden Mein Lieber Au-gustin'in iğrenç sesleri gelmeye başlar. Marseillaise onlara aldırma; Marseillaise heybetinin sarhosluğu içindedir; fakat Augustin, güç kazanmaktadır; gittikçe küstahlasir ve birden Augustin, Mar-seillaise'in notaları ile kaynasmaya başlar. Beriki kizmaya başlar; artık Augustin'e aldırma edemez, onu silkeleyip atmaya çalışır; onu bir sinek gibi ezmek ister, fakat, Mein Lieber Augustin, bütün gücüyle asilir; sen ve kendinden emin, sevinçli ve küstah olur ve Marseillaise her nasılsa birden çok aptalmış gibi görünür; öfkesini ve incinmesini artık gizleyemez; ellerini gökyüzüne doğru kaldırarak, gözyaşları içinde lanetler yağdırır:

Pas un pouce de nôtre terrain, pas une de nos fortresses. (Topragımızın tek karısını, istihkfmamızın tek tasını!..)

Fakat Mein Lieber Augustin'le beraber söylemek zorundaydı. Melodi, en budalaca bir yolla Augustin'e geçer, yavaş yavaş azalır ve kaybolur. Yalnız, zaman zaman orijinal melodi duyulabilir; qu'un sang impur... fakat hemen iğrenç bir şekilde korkunç bir valse geçer, sonunda, birden değişir; Bismarck'in göğsünde ağlayan, her şeyi, her şeyi ona veren Jules Favre ortaya çıkar... Fakat şimdi sertlesen Augustin'dir; kısık sesler duyulur, insan kendisini sayısız sarap fiçilerinin, asiri bir çilginliğin, milyarlarca para arzusunun, pahalı puroların, sampanya ve rehinelere arasında olduğunu sanır; Augustin hiddetle böğürmeye başlar... Fransız-Prusya Savası son bulmuştur."

Gençlerimiz çilginca alkışladılar. Bayan Lembke gülün sedı ve 'Böyle bir adam nasıl kovulur?' dedi. Böylece baris yapılmış oldu.

382

Bu alçağın gerçekten de müzik konusunda yeteneği vardı. Bay Verkhovensky bir keresinde, en yüce yetenekleri olan bir sanatçının en asagilik bir serseri de olabileceğini, bunlardan birinin diğerine etkisi olmadığını söylemişti. Sonraları bu parçanın, Lyamshin tarafından, rastlantıyla sehrimizden geçen, yetenekli ve çok alçakgönüllü bir arkadaşından çalmış olduğu söylentisi çıktı; ama, isin o tarafı bizi ilgilendirmiyor. Bay Verkhovensky'nin etrafında yıllarca dolanan, aksam toplantılarında genel istek üzerine, çeşit çeşit Yahudi, sagir bir köylü kadının itirafları ya da bir çocuğun doğumu üzerine taklitler yapan bu alçak herif, Julia Lembke'nin toplantılarında bazen, 'Kirkların Bir Liberali' adı altında, Bay Verkhovensky'yi çok iğrenç bir tarzda karikatürize ediyordu. Herkes, o kadar çok gülüyordu ki, sonunda toplantılardan atılamayacak bir adam olup çıkmıştı. Bütün toplantılarda aranıyor. Ayrıca, Julia Lembke üzerinde büyük bir etkisi olan Peter Verkhovensky'ye de köpek gibi yaltaklanıyordu.

Bu alçaktan söz etmemeliydim ve zaten söz edilmeye değer bir adam bile değildi; ama söylentilere göre, onun da katılmış olduğu pek önemli bir olay vardı. Bu nedenle onu notlarımdan ayrı tutamadım.

Bir sabah, bütün sehre, çok çirkin ve üzücü bir rezalet haberi yayıldı. Büyük pazar alanının girişinde, eski sehrimizin çok değerli tarihi yapıtlarından biri olan Meryem Ana Kilisesi vardı. Duvarla çevrilmiş olan kilisenin bahçe kapısının yanında, daima demir bir kafes arkasında duran büyük bir Meryem Ana tasviri vardı". Bir gece, bu tasvir soyulmuştu; demir kafesin camı kırılmış, demir çerçeve parçalanmış ve (kiymetli olup olmadıklarını bilmiyorum) birkaç değerli tas ve inci, tasvirin basındaki hareden çalınmıştı. Ama önemli olan, soygunculuk disında, budalaca düzenlenmiş, garip bir kepezelik vardı; Tasvirin kırık camı arkasında canlı bir farenin bulunduğu söyleniyordu. Şimdi, dört ay sonra, bu suçun, kaçak bir hükümlü olan Fedka tarafından işlendiği, nedense Lyamshin'in de bu suça katılmış olduğu kesin olarak biliniyordu. O zaman,

383Lyamshin'den kimse, kuskulanmamıştı; ama, şimdi fareyi onun koymuş olduğunu herkes biliyor. O zaman, resmi makamların büyük bir saskinlik içinde olduklarını hatırlıyorum. Suçun işlendiği gecenin sabahı, erkenden kilisenin önünde büyük bir kalabalık vardı. O kilisede, neden olduğu bilinmez, ama en azından yüz kişi her zaman bulunurdu. Bazıları gelir, bazıları giderdi. Gelenler haç çıkartır ve tasviri öperlerdi; bagista bulunmaya başlayınca kilisenin bagis çanağı hemen ortaya çıkarılır, yanma bir de papaz dikilirdi; ancak öğleden sonra saat üç sularında, İl Baskanlığı, ziyaretçilere, tasviri öptükten ve bagista bulunduktan sonra orada toplanmamalarının söylemesi gerektiğini anlayabildi. Bayan Lembke, bana söylendiğine göre, o ki üzücü olaydan sonra, kocasının son derece üzgün olduğunu hissetmiş ve bundan iki ay önce, hastalığı

nedeniyle sehirden ayrıldığı güne kadar da bu üzüntüsünün devam etmiş olduğunu söylemişti; ilimizdeki kısa görevinden sonra, İsviçre'de dinlendiği sürede bu olayın üzücü etkisinden kurtalamadığı kanisindayım.

Öğleden sonra saat birde olay yerine gittigimi hatırlarım; kalabalık derin bir sessizlik içindeydi ve yüzlerinden üzüntü akiyordu. Bir kupa arabasıyla zengin bir tüccar geldi. Sisman ve tombul yanaklı bir adamdı. Arabadan indi. Yerlere kadar eğilerek tasviri selamladı ve öptü. Sonra yardım çanagina bir ruble atarak, oflaya pufloya tekrar arabasına binip uzaklastı. Sonra, baska bir araba yanasti. Arabada, çilgin sosyetenin üyesi iki delikanlı ve yanlarında iki hanım vardı. Delikanlılar da (biri hiç de genç degildi) arabadan indiler ve kaba tavirlarla kalabalığı yararak tasvire dogru ilerlediler. İkisi de sapkalarını çıkarmamislardı; hatta biri, kelebek gözlüğünü burnunun ucuna tutturdı. Kalabalıktan hosnutsuz bir homurtu yükseldi. Burnunun ucunda kelebek gözlük bulunan adam, kfgit paralarla dolu kesesini çıkardı ve içinden bakır bir metelik alarak yardım çanagina attı. Her ikisi de yüksek sesle gülüp konusarak arabalarına döndüler. Tam bu sırada Lisa geldi. Yanında Maurice Drozdov vardı. Lisa, atından sıçrayarak yere atladi ve atından in-

384

memesini söylediği Drozdov'a dizginleri attı. Bakır meteligin çanaga atıldığı anda, tasvirin yanına vardı. Sapkasını eldivenlerini çıkartıp dizlerinin üstüne, çamurlu yere çöktü ve büyük bir saygi ile üç defa secde etti. Sonra, içinde birkaç gümüş para bulunan kesesini çıkarıp çanaga attı. Hemen kulaklarındaki elmas küpelerini çıkartıp, onları da çanaga attı.

Büyük bir heyecanla papaza sordu:

- Olur mu? Olur mu? Bu taslarla örtüsü süslenebilir mi? Papaz:

- Verebilirsiniz, diye cevap verdi. Her türlü bagis kabul edilebilir.

Kalabalıktan çit çıkmıyordu. Ne sevinç ne de hosnutsuzluk göstermiyorlardı. Lisa, çamurlarına aldiris bile etmeden atına atladi ve dörtнала uzaklastı.

\*\*\*

Henüz anlattığım olaydan iki gün sonra, atli adamlarla kusatılmış, üç kupa arabasıyla bir yere giden kalabalık bir grubun arasında onu gördüm. Eliyle isaret ederek beni yanına çağırırken arabayı durdurttu ve benim de gruba katılmam için ısrar etti. Arabada bana da yer vardı. Büyük bir neseyle beni yanındaki çok sık hanım arkadaşlarına tanistirdi. Sonra, son derece ilginç bir geziye gittiklerini söyledi. Durmadan kakhahalarla gülüyordu ve mutluluğu biraz asin denebilirdi. Zaten son zamanlarda sasirtici derecede mutlu ve neseli görünmeye baslamisti. Gezi, gerçekten de çok ilginçti; nehrin karsi yakasına, on yıldan beri tüccar Sevostyanov'un evinin bahçesindeki küçük bir kulübede hep baskalarının sirtından geçinerek yasayan, sadece sehirden ya da civarında degil, Moskova ve Petersburg'da bile tanınan ermis yari-deli ve gaipten haberler verdigini iddia eden Semyon Yakovlevich'e gidiliyordu. Herkes onu ziyarete giderdi. Özellikle, ilin her çevresinden gelirlerdi. Gaipten birkaç

385haber aldıktan sonra, evinin masraflarını öderler ve büyük bagislarda bulunurlardı. Bagislar bazen dikkate alınacak kadar büyük olurdu ve çoğunlukla 'Our Lady' manastirina olmak üzere çeşitli kiliselere gönderilirdi; tabii, bu bagislari Semyon Yakovlevich kendisi iç etmezse. Bu nedenle de manastirdan görevli bir papaz daima Semyon Yakovlevich'in odasında hazır bulunurdu. Gruptaki herkes, bu gezinin çok eglenceli olacağı inancındaydı. İçlerinde hiçbiri, henüz Semyon Yakovlevich'i görmemisti. Sadece Lyamshin onu önceden görmüştü ve herkese onun, cennetten süpürge sapiyla dövülerek kovulduğunu, arkasından da, İsa'nın kendi eliyle iri iki patates atmış olduğunu anlatıyordu. Kalabalığın arasında, yine kiralık bir kazak atı üstünde, Peter Verkhovensky de vardı. Atın üstünde zorlukla duruyormuş gibi görünüyordu. Nicholas Stavrogin de atlılar arasındaydı. Stavrogin böyle eglenceli gruplara pek ender girer ve her ne kadar yaradilisi nedeniyle fazla konusmazsa da, onların nesesine katilirdi. Grup köprüyü geçip, orada bulunan hanlardan birinin önüne geldiginde, kalabalığın arasından biri, handa intihar etmiş birinin bulunduğunu ve bu nedenle polis çağırılmış olduğunu bildirdi. Derhal intihar edeni görmek için burada durulması kararlştirildi. Teklif genellikle hos karsılanmisti; çünkü, hanımlarımız simdiye kadar intihar olayına rastlamamislardı. Hanımlardan birinin, yüksek sesle söyle söylediğini hatırlarım: 'Artık canımız öylesine sikilmaya baslamisti ki, eglence seçecek durumda degiliz, yeter ki ilginç bir seyler bulabilelim.' Hanımlardan ancak birkaçı hana girmeyip disarda kaldılar; geri kalanlar hanın pis koridoruna gürültüyle daldılar; onların arasında Lisa'yi görmek beni çok sasirtti dogrusu. Kendisini vuran adamın odasının kapisi açıkti; tabii, bizim odaya dolmamiza engel olmak cesaretini kimse gösteremedi. Intihar eden, on dokuz yaslarında oldukça yakisikli bir gençti. Açık renk sık saçlari, oval bir yüzü ve soylulugunu gösteren genis bir alni vardı. Ceset çoktan sogumustu ve küçük beyaz yüzü mermerden oyulmuş gibi görünüyordu. Masanın üzerinde kendi el yazisi ile, ölümünden kimseyi sorumlu tutmamalarını, kendi kendini vurdugunu, çünkü, 400 rubleyi 'bosa

386

harcadigini' bildiren bir not vardı. 'Bosa harcadigini' gerçekten de yazmisti; dört satirlik yazıda üç gramer hatasi vardı. Onun komsusu olduğu belli, bazı isleri nedeniyle bu handa kalan sismanca bir tüccarin üzüntülü olduğu görünüyordu. Onun anlattıklarına göre, genç çocuk, ailesi, yani dul annesi, kız kardesleri ve teyzeleri tarafından, sehirimizde oturan bir kadın akrabalarının yardimiyla, yakın bir gelecekte evlenecek ablası için bazı çeyiz esyalari alıp köye dönmek üzere gönderilmisti. Korkudan agrayip sizlanarak çocuga bir türlü arkasi

kesilmeyen ögütler verip, dualar, kutsamalarla yolcu etmişler ve yıllarca dislerinden tirnaklarından artırdıkları 400 rubleyi de ona vermişlerdi. Çocuk o zamana kadar kendi halinde ve dürüst bir kimseymiş. Üç gün önce, sehre gelir gelmez akrabası kadına ugrayacağı yerde, bu hana inmiş ve hemen, kumar oynayıp para kazanmak amacıyla kulüplerden birine kosmuştu. Fakat o akşam herhangi bir oyun yokmuş. Takriben gece yansına doğru hana döner dönmez, sampanya, püro istemiş ve altı yedi kişilik yemek sipariş etmiş. Fakat sampanyadan sarhos olmuş ve purolar midesini bozduğundan söylediği yemeklere elini bile sürmeden, hemen hemen kendisini kaybetmiş olarak yatmış. Ertesi sabah, yeni çıkmış bir papatya kadar taptaze uyanmış ve kulüpte salık verilen, nehrin karsi yakasındaki çingene kampına kosmuş ve tam iki gün hana dönmemiş. Sonunda, dün saat bes sularında sarhos olarak dönmüş ve hemen yatarak akşam saat ona kadar uyumuş. Uyandığı zaman, soguk et, bir sise Chfteau d'yquem sarabi, biraz üzüm, kfgit, mürekkep ve hesabini istemiş. Kimse onda bir değişiklik olduğunun farkına varmamış; sakın, kibar ve neseliymiş. Kendisini gece yarisına doğru vurmuş olmalıydı; fakat; kimsenin silah sesini duymamış olması biraz garipti. Ancak ertesi günü saat birde, kapısının vurulmasına cevap vermeyince kapıyı kirip odaya girdiklerinde onu ölü bulmuşlardı. Sarap siselinin yari yariya bosalmış olduğunu ve üzümün yarisinin yenmiş olduğunu görmüşlerdi. Kendisini, çift namlulu küçük bir deringer tabancayla kalbinden vurmuştu. Çok az kan akmıştı; tabanca elinden halinin üstüne düşmüştü. Çocuk, odanın kösesindeki divanda yatıyordu.

387Ölümü ani olmuştı; yüzünde hiçbir istirap anlamı yoktu; yüzünde, hemen hemen mutlu bir anlam vardı; dünyada hiç dertleri olmayan insanlarınki gibi bir anlam, Grubumuz, genç çocuğa büyük bir ilgi ile bakıyordu. Açık konuşmak gerekirse, baskasınin felfketinde bir eglence ariyor gibiydiler. Kadınlar, ses çıkarmadan bakıyorlardı. Erkekler ise çeşit çeşit fikirler yürütüyorlardı. İçlerinden biri, çocuğun en iyi hareketi yapmış olduğunu, onun için baska çıkar yol bulunmadığını; bir baskasi, hiç olmazsa hayatının bir gününü eglenerek geçirmiş olduğunu söyledi. Ve üçüncü biri, birdenbire, aramızda kendini vuranların, asanların çoğaldığını söyledi ve sanki altlarındaki toprak kaymış da tutunacakları bir yer kalmamış gibi neden canlarına kıymış olduklarını sordu. Odada bulunanlar, filozofça konuşan bu gencin yüzüne garip garip baktılar. Sonra, soytarılık yapmayı çok seven Lyamshin, tabaktaki üzümün bir salkimini aldı; bir baskasi da onu taklit ederek bir salkim aldı ve bir baskasi ise sarap siseline uzandı. Fakat, tam o sırada polis geldi ve 'herkesin' odadan çıkmasını istedi. Hemen hemen herkes görmek istediğini görmüştü ve hiç itiraz etmeden odayı bosalttılar; yalnız Lyamshin polis komiserini iğrenç sorularla oyaliyordu. Yolun geri kalan bölümünde, grubun nesesı, kahkahaları, canlı konuşmaları bir kat daha artmıştı.

Semyon Yakovlevich'in evine öğleden sonra saat tam birde vardık. Oldukça büyük olan bu evin kapısı ardına kadar açıktı ve herkes dilediği gibi girmekte serbestti. Semyon Yakovlevich'in öğle yemeği yedigi, fakat yemekten sonra kabul edileceğimiz haber verildi. İçeriye hep beraber girdik. Ermis yari-delinin yemek yedigi ve bizi kabul ettiği salon oldukça büyüktü. Salonun üç penceresi vardı ve bir duvardan diğerine uzanan, yari bel yüksekliğinde bir tahta par-maklıkla tam esit olarak ikiye ayrılmıştı. Olgan ziyaretçiler bu parmaklığın gerisinde kalırlar, mutlu olanlar ise, ermis yari-delinin isareti üzerine, kendi oturduğu kisma alınırlar ve bazen kösedeki divana ya da eski deri koltuga oturması söylenirdi. Kendisi ise, kumasi lime lime dökülen çok eski Voltaire stili bir koltukta otururdu.

388

Kumral, saçları dökülmüş, tertemiz tıraslı, agzini hafif çarpık gösteren sag yanagi sis, genis burun deliginin hemen altında koca bir et beni bulunan, gözleri küçük küçük, rengi sari, durgun, agirbasli, uykulu bakisli ve elli bes yaslarında bir adamdı. Almanlar gibi siyah redingot ceket giymisti; fakat, yelegi yoktu ve kravat takmamisti. Ceketinin içinden oldukça kalın kumastan yapılmış gömlegi görünüyordu. Ayaklarında (görünüşe göre ayaklarından rahatsızdı) terlikler vardı. Onun bir zamanlar memurluk ettiğini ve hatta, rütbesi bile olduğunu duymuştum. Çorbasını henüz bitirmiş, haslanmış patatesini yemek üzereydi. Çorba ve haslanmış patatesten baska yemek yemez, yalnız çayı çok severdi. Tüccarin, sırf onun için tuttuğu ve her isini gören üç hizmetçisi vardı. Hizmetçilerden birinin sirtında frak vardı. İkincisi bir ticaret adamım, üçüncüsü ise, daha çok bir zangoçu andırıyordu. Bir de, on altı yaslarında oldukça zeki bakisli genç bir çocuk vardı. Hizmetçilerin yanında bir de elinde kumbara tutan oldukça yasli ve nur yüzlü ihtiyar bir rahip vardı. Rahip biraz sismancaydı. Masalardan birinin üzerinde kocaman bir semaver vardı. Tepsinin üstüne konmuştu ve fokur fokur kaynıyordu. Tepsinin etrafına bardaklar sıralanmıştı. Bu masanın tam aksi yönündeki baska bir masanın üzerinde ise gelen hediyeler vardı; birkaç kilo kesme seker, bir kilo kadar çay, sirma işlemeli bir çift terlik, ipekli bir mendil, bir parça kumas, bir parça keten gibi... Para olarak yapılan yardımların hepsi, hemen rahibin elindeki toprak kumbaraya atiliyordu. Oda oldukça kalabalık sayılırdı. İkisi, Semyon Yakovlevich'in yanında oturan on iki kisi vardı. Semyon Yakovlevich'in yanındakilerden biri, ak saçli, avam takiminden bir ihtiyar ve diğeri, saygılı tavırla hep önüne bakan, çok siska ve ufak tefek, bizim ilden olmadığı belli bir papazdı. Öteki ziyaretçiler tahta paravanın bu tarafında oturuyorlardı; Rus giyimli, gür sakalli, en azından yüz binlik bir adam olarak bilinen, köylü bir tüccarin disında kalan bütün ziyaretçiler halktandı. Ayrıca, dinine bagli, orta yasli bir kadın ve toprak sahibi bir adam vardı. Hiçbiri konuşmaya cesaret edemeden, mutluluga erismelerini bekliyorlardı. Dört kisi yere diz çökmüştü: Dikkatleri üzerine çeken Semyon



389Yakovlevich'in içten bir bakisini ya da sözünü heyecanla beklediği belli olan, herkesin önünde, tam paravanın önüne diz kms, sismanca, kirk bes yaslarındaki toprak sahibi idi. Bir saatten beri, bu sekilde beklediği halde, Semyon Yakovlevich'in onu fark etmediği belliydi.

Grubumuzdaki hanımlar, neseli neseli fisildasıp, kikir kikir glserek paravana iyice yaklastılar. Diğer ziyaretçilerin ya önlerine geçtiler ya onları ittiler; ama, en ön sırada yere diz kms, elleriyle paravana siki siki kavramıs olan toprak sahibini yerinden kimildatamadılar. Neseli ve meraklı bakışlar, kelebek gözlükler, hatta opera drbnleri Semyon Yakovlevich'in üzerine evrilmisti. Ne söylenirse söylensin, Lyamshin, elindeki opera dürbününü ona dikmis bakıyordu. Semyon Yakovlevich, kk gözleriyle, bu kalabalığı tembel tembel süzüyordu.

Kisik, oldukça kalın bir sesle:

- Hos-bakışlar, hos-bakışlar!... diye söylendi.

Grubumuzdaki herkes güldü: 'Hos-bakışlar ne demektir?' Fakat, Semyon Yakovlevich, cevap vermeden patatesini yemeğe koyuldu. Nihayet yemegini bitirip agzını bir peçete ile sildirdi zaman, bir fincan çay verdiler. ogunlukla ayını yalnız içmez ve konuklarına da ikram ederdi. Ama herkese değil, bizzat kendisinin gösterdiği kimselere çay ikram edilirdi. Öyle umulmadık kimseleri gösterirdi ki, orada bulunanlar saskinliklarından ne yapacaklarını bilemezlerdi. Varlıklı kisileri, büyük memurları, soylu kisileri atlar ve bir köylüye ya da ihtiyaır bir kadına çay verilmesini sylirdi. Baska bir keresinde, yoksulları atlayarak, varlıklı bir tüccara çay verilmesini istemisti. Çaylar çok değisik sekillerde verilirdi. Bazısına seker konurdu; bazısına sekersiz verilirdi. Bazılarının ise, seker, çay tabaklarına konurdu. Bu kez çay içmeye eren mutlu kisiler, ayı ve sekeri tabağında verilen, ufak tefek siska papazla; ayı sekersiz verilen ak saçlı, avam takiminden ihtiyardı. Manastırdan gelmis olan sisman rahibe her zaman çay verilirken, bu sefer her nedense çay verilmemisti.

390

Yolda gelirken, eğlence seçecek durumları olmadığından söz eden, ilginç bir seyle yetinmelerini söyleyen hanım, gülümseyerek gözlerini kisti ve yayvan bir sesle:

- Semyon Yakovlevich, dedi. Bana bir seyle söyleyin. Asırlar boyu sizinle karşılaşmak için bu zamanı bekliyordum.

Semyon Yakovlevich, kadına bakmadı bile. Diz kms olarak duran toprak sahibi, sırtından büyük bir yükü kaldırmışlar gibi derin bir 'oh' çekti.

Semyon Yakovlevich, ay doldurulup sekeri konduktan sonra:

- Daha seker koyun, dedi.

Bu emir üzerine iki seker daha kondu. Semyon Yakovlevich tekrar:

- Daha çok, daha çok!... dedi. Bunun zerine bir seker daha atıldı.

Tüccar hiç: itiraz etmeden surup haline gelmis olan çayını içmeye basladı.

Orada bulunanlar ha çıkartarak:

- Ulu Tanrıml!... diye mirildandılar.

Toprak sahibi yine gürültülü bir sekilde 'Oh' ekti. Bizimkilerin duvara sıkıstırdıkları yaslı bir kadın tiz bir sesle haykırdı. Öyle ki salonda bulunanlar dönüp kadına baktılar.

- Peder! Semyon Yakovlevich! Bir saatten beri takdis edilmek için bekliyorum. Aziz Peder! Ne yapmam gerektiğini söyle bana! Bu zavallı kadına bir öğüt ver!...

Semyon Yakovlevich, zangoa: -r Sor ona, dedi.

Zangoç, parmaklığın önüne geldi ve ölçülü, sakın bir sesle kadına "sordu:

- Semyon Yakovlevich'in size, son kez söylediklerini yaptınız mı?

Dul kadın ağlayarak:

391- Nasıl yapabiliyordim, aziz Peder? diye sordu. Nasıl yapabiliyordim? Onlarla ne yapabilirim ki? Hepsi yamyam gibi; bana bir protesto çektiler. Yüksek mahkemeye vermekle korkutuyorlar. Hem de öz annelerini!...

Semyon Yakovlevich, masanın üzerindeki büyük bir seker parçasını göstererek:

- Onu su kadına ver! dedi.

ocuk hemen masanın yanına kostu ve sekeri alarak dul kadına götürdü.

- Tesekkür, ederim, Peder. Bana karsi çok iyi davrandığınızdan eminim.

Kadın yine ağlamaya baslayarak:

- Bu sekeri ne yapacağım? diye sordu.

Semyon Yakovlevich, büyük bir cömertlikle bağırdı.

- Daha verin! Daha verin!..

Bir seker daha getirip kadına verdiler. Ermis Yarı-deli 'Daha, daha' dedikçe getirip bir üçüncü ve dördüncü sekeri de kadının eline tutusturdular. Manastırdan gelen rahip, bütün bu sekerlerin manastıra verilmesi gerektiğini dsnms olacaktı ki, derin bir i geçirdi.

Dul kadın minnetle:

- Fakat bu kadar sekeri ne yapacagim? diye inledi. Hepsini de' kullanamam, degil mi? Beni hasta eder. Bu bir emir mi, aziz Peder?

Kalabaligin içinden biri mirildandi.

-Evet, bu bir emirdir.

Semyon Yakovlevich, büyük bir ısrarla:

- Yarım kilo daha seker verin ona, diye emretti.

Masanin üzerinde büyük bir bas kesmeseker kalmisti, ama Semyon, kiloluk sekeri göstermisti. Köylüler:  
392

- Tanrim, Tanrim!... diye mirildanarak haç çıkardılar. Manastirdan gelmiş olan rahip, kendisine çay verilmediği için

öfkeli olduğundan olacak, biraz kindar bir sesle:

- Simdilik kalbinizi merhametle doldurmak için agzinizi tat-lilastinn, dedi. Et tırnaktan ayrılmaz denir ve bunun anlamı da budur.

Dul kadın birden öfkeyle köpürdü.

- Böyle bir şeyi nasıl söyleyebiliyorsunuz, Peder? Vershinin evi yandığı zaman beni ipe bağlayarak alevlere sürüklemek istediler. Sandığıma ölü bir kedi koydular. Her çeşit adılığı yapmaya kalktılar.

Semyon Yakovlevich birden elini sallayarak haykırdı.

- Defedin sunu! Defedin sunu!...

Zangoçla genç çocuk bizim bulduğumuz bölüme kostular. Zangoç kadını kolundan yakaladı. Kadın korkudan sinerek kapıya doğruldu. Arkasında kalan ve çocuğun getirdiği sekerlere baktı.

Semyon Yakovlevich, geride kalan usagin birine haykırdı.

- B irini geri alin!...

Usak diğerlerinin arkasından fırlayıp salondan çıktı. Biraz sonra üç usak, salona girdiler; ellerinde kadına verilmiş olan sekerler vardı. Bununla beraber, kadın üç sekeri beraberinde götürmeyi başarabilmişti.

Kapının yanındaki kalabalığın içinden biri haykırdı.

- Semyon Yakovlevich!... Rüyamda bir kus gördüm... Mavi bir karga. Suyun içinden çıkarak alevlerin arasına daldı. Bu rüyanın anlamı nedir, acaba?

Semyon Yakovlevich:

- Don demektir, dedi.

Bizim grubumuzdaki o sulu kadın yine başladı.

- Semyon Yakovlevich, bana neden cevap vermiyorsun? Seninle uzun zamandan beri ilgileniyorum.

393Semyon Yakovlevich, yere diz çökmüş olan toprak sahibini isaret ederek:

- Ona sor, dedi.

Manastırlı rahip, kendisine bakılarak söyleneni yerine getirmek üzere toprak sahibine yaklaştı.

- Ne gibi bir günah işlediniz? Bir şey yapmanız buyrulmuş muydu?

Toprak sahibi boguk bir sesle cevap verdi.

- Dövüşmemem, ellerimi serbest bırakmamam buyrulmuştu. Rahip sordu:

- Bu buyruğu yerine getirdiniz mi?

-Yapamadım! Gücüm baskın çıktı.

Semyon Yakovlevich, ellerini sallayarak haykırdı.

-Defedin, defedin! Süpürge sopasını kullanın! Süpürge sopası!...

Toprak sahibi verilen emrin yerine getirilmesini beklemeden ayaga fırladı ve kosarak salondan kaçtı.

Rahip, yere düsmüş olan on rublelik altını alırken:

- Altın bir sikke düşürmüs, dedi.

Semyon Yakovlevich, zengin tüccarı göstererek:

- Ona verilsin! dedi.

Tüccar itiraz etmeye cesaret edemedi altını aldı. . Rahip kendisine hfkim olamadan:

- Altın altını çeker, dedi

Semyon Yakovlevich, birden Maurice Drozdov'u isaret ederek:

- Ona sekerli bir çay verin! dedi.

Usak çayı koydu ve yanlışlıkla burnunun ucundan kelebek bir gözlük sarkan gence verecek oldu.

Semyon Yakovlevich, onun hatasını düzelterek:

394

- Uzun boyluya, uzun boyluya! diye haykırdı.

Maurice kendisine uzatılan çayı aldı ve askerce bir selam verdikten sonra içmeye başladı. Neden olduğunu bilmiyorum; ama, grubumuzdaki herkes kahkahalarla gülmeye başladı.

Lisa, birdenbire Maurice Drozdov'a:

- Derim ki, dedi. Biraz önce diz çökmüş duran bayın yerine diz çökmen gerekmez mi?

Drozdov, saskınlıkla ona baktı.

Lisa birden inatçı, heyecanlı bir tavırla çabuk çabuk konuşarak:

- Lütfen, bana büyük bir yardımda bulunmus olacaksınız, dedi. Buraya bakın, Maurice. Derhal diz çökmelisiniz. Sizin diz çöktüğünüzü görmeliyim. Eger su anda diz çökmeyecek olursanız, sizi bir daha görmem. Böyle yapmanızı, böyle davranmanızı istiyorum!

Lisa'nin böyle konuşması ile ne demek istediğini bilmiyorum; ama, büyük bir sinir krizine tutulmuş gibi, hiçbir şey dinlemeden inatla direniyordu. Asagıda da göreceğimiz gibi, Maurice Drozdov, Lisa'nin son zamanlarda çok sıkılaşan bu sinir nöbetlerinin, kendisine yöneltilmediğini (çünkü, onun kendisine olan saygısından en küçük bir kuskusu bile yoktu), biliyordu. Bu sinir nöbetlerinin, bilinçsiz bir nefretten doğduğu inancındaydı.

Çay fincanını, hiç sesini çıkarmadan arkasında duran yaslı bir kadına verdi, parmaklığın kapisini açtı ve buyur edilmemiş olduğu halde Semyon Yakovlevich'in yanına girdi. Tam odanın ortasına gelince herkesin gözü önünde diz çöktü. Lisa'nin, grubun içindeki bu kaba, küçük düşürücü talebinin, onun ince ruhunu pek sarsmış olduğundan eminim. Belki de, kendisini bu kadar kisinin gözü önünde küçük düşürdüğünden ötürü Lisa'nin utanacağını düşünmüştü. Doğrusunu söylemek gerekirse, hiç kimse, bir kadını böylesine bir yöntemle yola getirmeye cesaret edemezdi. Yüzündeki magrur anlam ve uzun boyuyla çok gülünç görünüşü vardı. Ama,

395bizim gruptakilerden kimse onun bu gülünç haline gülmek cesaretini gösteremedi. Onun beklenmedik bu hareketi herkesi etkilemişti. Sanki sözbirliği etmiş gibi, herkes dönüp Lisa'ya baktı.

Semyon Yakovlevich:

- Kutsal yağ! Kutsal yağ!... diye mirıldandı.

Lisa'nin birden yüzü sarardı ve kosarak parmaklığın arkasına geçti. Bundan sonra, pek çabuk bir sahne geçti. Lisa, bütün gücüyle Drozdov'un kolundan tutmuş onu yerden kaldırmaya çalışıyordu. Bir yandan da, kendini kaybetmişcesine:

- Kalkın! Kalkın! diye haykırıyordu. Hemen kalkın! Hemen simdi!... Diz çökmeye nasıl cesaret edebiliyorsunuz?!....

Drozdov ağır ağır doğruldu. Lisa, onun kolundan tutmuş yüzüne bakıyordu. Gözlerinde dehşetli bir korku vardı. Semyon Yakovlevich yine mirıldandı.

- Hos-bakışlar! Hos-bakışlar!..

Lisa, nihayet Drozdov'u çekerek parmaklıktan dışarı çıkardı. Grubumuzda bir kipirdanma oldu. Bizim arabadaki kadınlardan biri, durumu düzeltmek istemiş olacak ki, cıvıltı bir tavırla ve yüksek sesle:

- Ne olur, Semyon Yakovlevich, dedi. Bana bir şey buyur-mayacak mısınız? Oysa, size ne kadar güveniyordum.

Semyon Yakovlevich birden öfkeyle kadına döndü. Çok uygunsuz bir dille:

- Su kadını defedin!... defedin!... diye haykırdı.

Korkunç bir açıklıkla tane tane söylemişti. Kadınlarımız çığlıklarla kapiya doğru kosustular; erkeklerse katıla katıla gülüyorlardı. Semyon Yakovlevich'i ziyaretimiz de böylece son bulmuş oldu.

Söylenenlere bakılacak olursa, orada esrarlı bir olay daha geçmişti. Daha doğrusu, bu ziyareti böylesine ince ayrıntıları ile anlatmamın nedeni, bu olayı anlatabilmek içindi.

396

Herkes hep birden kapiya kostuğunda, Maurice Drozdov, Lisa'nin kolundan tutmuş kapiya doğru yürümüştü. Tam o sırada, Lisa'nin Stavrogin'le yüz yüze geldiğini söylüyorlar. Sunu da hatırlatmalıyım ki, pazar günkü olaydan bu yana birçok kez karşılaşmışlar; fakat, aralarında uzun boylu bir konuşma geçmemişti. Kapıda karşılaşmalarını gördüm; bir an için ikisi de duraladılar. Birbirlerini garip bir tavırla süzdüler. Fakat kalabalık yüzünden iyi görmemiş olabilirim. Ama, iddialara göre, Lisa onunla karşılaşır karşılaşmaz elini kaldırmış ve tokat atmak üzereyken Stavrogin, atik bir hareketle geri çekilmisti. Belki de bunun nedeni, Stavrogin'in biraz önce olan olaydan ötürü alayla bakması olabilirdi. Doğrusunu söylemem gerekirse, ben hiçbir şey görmemişim. Ama herkes gördüğünü iddia ediyordu. Oysa, o anki kargasalıkta, böyle bir şeyi kimsenin görmesi mümkün olamazdı. O zamanlar buna inanmayan bir ben vardım. Bununla beraber, dönüştü, Nicholas Stavrogin'in renginin biraz soluk olduğunu hatırlarım.

\*\*\*

Hemen hemen bu olayla aynı anda, yani aynı günde, Bay Verkhovensky ile Bayan Stavrogin nihayet buluşmuşlardı. Bayan Stavrogin, onunla görüşmek istediğini defalarca haber vermiş olmakla beraber, her nedense daima bu görüşmeyi ertelemişti. Buluşmaları Skvoreshniki'de oldu. Bayan Stavrogin, şehir dışındaki bu evine biraz sinirli ve endişeli olarak gelmişti; bir gün önce, ta-sarlanan büyük eglencenin Maresal'in evinde, yapılmasına karar verilmişti. Fakat çabuk karar vermeye alışkın olan Bayan Stavrogin, o eglenceden sonra, Skvoreshniki'de büyük bir eglence tertiplemeye ve bütün sosyeteyi çağırmaya karar verdi. Böylece, herkes kimin evinin daha uygun ve büyük olduğunu anlayacaktı. Genel olarak, Bayan Stavrogin tanınmayacak kadar degismisti. Sanki yeniden dogmustu; eski, ulasılmaz 'yüce kadın' (Stepan Verkhovensky'nin sözüydü bu) gitmiş, yerine simarık bir sosyete kadını gelmişti.

397Bununla beraber, bunun sadece bir görünüş olması da muhtemeldir.

Şehir dışındaki bu bos eve gelir gelmez, sadık kfhyaşı Alexey Yegorych ve dekorasyon işlerinde çok tecrübeli olan Foma'yla beraber evin bütün odalarını teker teker dolasmisti. Hemen planların tartışmasına

basladilar; sehirdaki evden hangi mobilyanın getirilecegini; hangi resimlerin asilacagini; nerelere asilacagini; limonluktan hangi çiçeklerin getirilecegini ve nerelere konulacagini; perdelerin nerelere asilacagini, büfelerin nerelere konacagini; kaç büfe gerektiğini tartistilar. Iste tam bu siradadir ki, aklina Bay Verkhovensky'ye arabasini gönderip onu çağirtmak geldi.

Bay Verkhovensky, daha önceden bildigi ve onun böyle ani çağrilarina alisik oldugu için hazirdi. Arabaya binerken büyük bir dindarlıkla haç çıkardi; bugün kaderi tayin olacakti. Bay Verkhovensky geldiginde, dostunu, büyük salonda, duvardaki cumbanın içine yerlestirilmis kanepenin önüne çekilmis mermer masanın basinda, elinde kalem kfgit otururken buldu. Foma, galeriyi, pencerelerin yüksekligini ölçerken Bayan Stavrogin de onun söylediği ölçüleri yaziyordu. Isini birakmadan Bay Verkhovensky nin mirildanarak selamina karsilik vermesine aldirmadan yanina oturmasini isaretle anlatti.

Bay Verkhovensky bu olayi bana söyle anlatiyordu:

- Hislerime hfkim olarak tam bes dakika oturup bekledim. Sanki karsimdaki yirmi yildir tanidigim kadın degildi. Her seyin bitmis oldugu inanci, bana onu bile sasirtan bir güç verdi Yemin ederim ki, son anlardaki sogukkanliligim onu bile sasirtmisti.

Bayan Stavrogin kalemmini masanın üzerine atti ve birden Bay Verkhovensky'ye döndü.

- Bay Verkhovensky, burada is görüşmek üzere bulunuyorsunuz. Parlak ve süslü sözler hazirladiginizi biliyorum; ama. konuya girsek iyi olacak sanirim. Siz de böyle düşünmüyor musun az?

Bay Verkhovensky saskinligindan irkilmisti. Elindeki kozlari dökmekte çok acele etmisti. Bunun devami acaba nasil olacakti?

398

Bayan Stavrogin çabuk çabuk konusarak devam etti:

- Durun. Bir sey söylemeyin. Önce ben konudayim, sonra siz söylersiniz. Ama yine de, bana söylenecek bir seyiniz oldugunu sanmiyorum ya, neyse. Yillik bin iki yüz rublelik gelirinizi, hayatinizin sonuna kadar vermeyi, kutsal bir görev olarak kabulle-niyorum. Belki de kutsal bir görev degildir; ama, basit bir anlasmadir. Böylesi daha dogru, degil mi? Eger arzu edecek olursaniz bunu yazarak da yapabiliriz. Ölümüm halinde gerekli bütün önlemleri aldim. Fakat simdilik, oturacaginiz evin bakimini ve hizmetçilerinizin teminini üzerime aliyorum. Bunu paraya çevirecek olursaniz, yillik bin bes yüz ruble eder, degil mi? Bu yilliginiza üç yüz ruble daha ekleyerek yuvarlak hesap yapacagim. Bu miktarin size bir yıl yeterli oldugunu bilirsiniz, degil mi? Az da sayilmaz, degil mi? Tabii, özel durumlar olursa, size ayrıca para verebilirim. Bu bakimdan, parayi pesin olarak alin, hizmetçilerimi bana geri verin ve arzu ettiginiz gibi, istediginiz yerde yasayin... Petersburg'da, Moskova'da, Avrupa'da ya da sehrimizde bir yerde oturabilirsiniz, ama benim yanimda degil. Anladiniz mi ?

Bay Verkhovensky agir agir ve hüzün dolu bir sesle:

- Bundan kısa bir zaman önce, ayni dudaklardan, yine ayni çabuklukla ve inatla bazi istekler dökülmüstü, dedi. Bu isteklere boyun egmis ve arzu edildigi için 'gopak' oynamistim. Oui, la comparison peut ,tre permise. C'etai comme un petit cosak du Don, qui sautait sur sa propre tombe (Bir mukayese yapalim. Sanki kendi mezarı üstünden atlayan küçük bir kazak gibiyim.) Simdi de...

-Durun, efendim. Çok f azla konusuyorsunuz. Dans etmediniz; ama, bana, yeni bir kravat takmis, süslenmis püslenmis olarak geldiniz. Inanin ki evlenmeyi siz de çok istiyordunuz. Yüzünüzden anlamak mümkündür. Fakat yüzünüzdeki anlamın, o zaman çok çirkin oldugunu da söyleyebilirim. Bunu o zaman söylememis olmam, sadece kibarligimdan ötürüydü. Ama siz, evleneceginiz kiz ve hakkimda yazdiklarinizi düşünün bir kere. Bununla beraber, ö kizla yine de evlenmeye hazirdiniz. Simdi durum bambaska. Hem 399mezarinin üstünden atlayan küçük kazagin bununla ne ilgisi var? Bunun nasil bir benzetis oldugunu anlayamadim, dogrusu. Tersine, ne kadar uzun yasarsaniz, ben o kadar memnun olurum.

- Düskünler evinde mi?

- Düskünler evi mi? Yilda üç bin ruble geliri olan bir insan düskünler evine gitmez.

Sözünün burasinda gülerək:

- Oh, simdi anladim, dedi. Peter, düskünler evi hakkında küçük bir saka yapmisti. Ulu Tanrim!.. Gerçekten dikkate alınmasi gereken bir düskünler evi var, tabii. Orasi en soylu kisiler içindir. Orada, albaylar varmis. Hatta, bir general oraya gitmeyi düşünü- yormus. Elinizdeki bütün parayla oraya gidecek olursaniz, rahat eder ve istediginiz kadar usak bulursunuz. Orada bilimsel çalışmalarınıza da devam edebilirsiniz. Hem oyun arkadası da bulabilirsiniz.

- Passons (geçelim)

Bayan Stavrogin kaslarini çatti.

-Passons mu? Öyleyse söyleyeceklerim bu kadar. Size durumu bildirdim. Bundan böyle artik ayrı yasayacagiz.

-Hepsi bu kadar mi? Yirmi yıldan arta kalanlar sadece bu kadar mi? Ayrilisimizdaki son sözünüz bu mu?

- Duygulu konusmayı çok seviyorsunuz, Bay Verkhovensky. Artik böyle konusmaların modası geçmiş, diyorlar. Kaba, ama basit konusuluyor, simdi. Yirmi yili bir kere dilinize dolamissiniz! Karsilikli bencillikle geçmiş yirmi yıldan baska bir sekilde söz edilemez. Bana yazdiginiz her mektup, benim için degil, edebiyat

tarihine geçmesi için yazılmış. Siz bir dost değil, güzel yazmayı seven bir insansınız, o kadar. Dostluk, gerçekten büyük bir kelimedir. Gerçekte, dostluk, iki kişinin için birbirlerine dökübilmesidir.

- Tanrım, söylediklerinizde, başka insanların sözleri o kadar çok ki!... Ezbere bilinen şeyler!... Sizi de kendilerine benzetmişler!... Siz de mutluluktan sarhoşsunuz! Siz de güneşe karşı kah-

400

kahalar atıyorsunuz! Chere, chere, özgürlüğünüzü onlara ne karşılığında sattınız?

Bayan Stavrogin öfkeden çığına döndü.

- Baskalarının söylediklerini tekrarlayan bir papagan değilim. Bunların arasında bana özgü sözlerin de bulunduğu inanabilirsiniz. Su söz ettiğiniz yirmi yıl benim için ne yaptınız? Sizin için getirttiğim kitaplara bakmamı bile istemediniz. Ayrıca, ciltçiye gönderilmeselerdi hiç açılmadan kalacaklardı. Benim önderim olmanızı istediğim ilk yıllar, okumak için bana ne verdiniz? Daima Kapfig. Kapfig'den başka bir şey vermiyordunuz. Benim kültürlü bir kadın olmamı istemiyor ve elinizden geldiği kadar beni baltalamaya çalışıyordunuz. Oysa, gülünler sadece size gülüyorlar. Doğrusunu söyleyeyim, sizi sadece bir edebiyat elestirmeni olarak kabul ettim. Bundan da ileri gidemediniz. Petersburg'a giderken, aylık bir dergi yayımlamak istediğimi söylediğimde, magrur bir tavırla yüzüme garip garip bakmakla yelindiniz.

- Yanlıssınız, yanlıssınız. O zamanlar pesimize düşülmesinden korkuyorduk...

- Yanlıssınız, yanlıssınız. O zamanlar pesimize düşülmesinden korkamazdınız. Hatırlarsanız, kölelerin serbest bırakıldığına dair haber yayıldığında, subattı; korku içinde bana kosmustunuz. Yayımlanması düşünülen aylık dergi ile hiçbir ilişkiniz olmadığını; gençlerin size değil, bana gidip geldiklerini; sizinse evimde kalan bir öğretmen olduğunuzu bildiren bir mektup yazıp vermemi istediniz, öyle değil mi? Hatırladınız mı? Daima kusursuz bir insan olduğunuzu göstermek istersiniz, Bay Verkhovensky.

Bay Verkhovensky agramaklı bir sesle:

- O sadece bir anlık zayıflıktı, dedi. Başka bir şey değil. Böyle önemsiz bir şey için mi dostluğumuzu yıkacağız? Bu kadar uzun yıllardan beri bizi bağlayan başka bağlar da olmadı mı?

-- Her şeyi çok çabuk hesaplıyorsunuz. Beni daima size karşı borçlu bırakmak istiyorsunuz. Avrupa'dan döndüğünüzde, bana te-

401peden bakmaya başladınız ve tek kelime söylememe imkân vermediniz. Oysa, Avrupa'ya gidip döndüğümde, Madonna'nın bende bıraktığı izlenimlerden söz ettiğim zaman, beni dinlemediniz; beyaz kravatınıza bakarak, duygularımı önemsemeden söylediklerimi küçümseyerek, biyik altından güldünüz,

- Öyle değildi... öyle olmasa gerek... J'ai oublié (unuttum).

- Evet, öyleydi. Zaten bana karşı övünebileceğiniz bir şey de yoktu. Çünkü, söylediğiniz her şey tümüyle saçmaydı. Şimdi kimse, hiç kimse, Madonna'dan heyecanlanmıyor. Yaslı, eski kafalı ihtiyarlardan başka kimse, onun için kafa patlatmıyor. Bu kanıtlanmıştır.

- Kanıtlanmış mı?

- Hiçbir işe yaradığı yok artık. Bir testi, içine su konulduğu sürece yararlıdır. Bu kalem değerlidir; çünkü, yazı yazabilirsin, ama Madonna sadece alelade bir kadın yüzüdür ve doğada yüzlercesi bulunabilir. Bir elma resmi yapın ve yanına da gerçek bir elma koyun... hangisini alırdınız? Hiç düşünmezsiniz, değil mi? İşte şimdi bütün varsayımlar, özgür bir araştırma ışığı altında renkleniyor.

- Anlıyorum, anlıyorum.

- Alayla gülüyorsunuz. Örneğin, sadaka üzerine ne düşünüyorsunuz? Oysa, sadaka vermektan duyulan zevk, ahlaksızca duyulan bir zevktir. Zenginler, sadaka vermekle zenginliklerini anlarlar. Fakir bir insan karşısındaki gücünü anlar. Sadaka, vereni de alani da bozar. Üstelik amacına da varamaz insan. Sadaka, yoksulluğu körleştirmektan başka bir işe yaramaz. Çalışmaktan kaçınan tembel insanlar, kazanma hirsıyla kumar masasının etrafını alan kumarbazlar gibi, kazanma çabası içindedirler. Tabii, bu sadece boş bir umuttur. Öte yandan önlerine atılan birkaç bakir para, yüz kiside bir kişiyi bile memnun etmez. Hayatiniz boyunca, acaba kaç para sadaka verdiniz? Kaç para bağışta bulundunuz? Eminim ki birkaç kurustan fazla değildir. Son kez verdığınız bir şeyi hatırlamaya çalışın. İki yıl önce miydi? Belki de dört yıldır. Bağırıp çağırmaktan

402

başka bir iş gördüğünüz yok. Sadaka vermeyi, yasayla ortadan ka-dirmaları gerekir. Yeni rejim kurulduğunda artık fakir insan diye bir şey kalmayacak ortada.

-- Ah, baskalarının sözlerini nasıl da tekrarlayıp duruyorsunuz!... Şimdi de ortaya yeni bir rejim çıktı, ha? Mutsuz kadın, Tanrı yardımcınız olsun!

-Evet, efendim, şimdi de ortaya bu çıktı. Şimdi herkesin bildiği düşünceleri, benden özenerek sakladınız. Hem de bunu sırf, beni çekemediğinizden, beni avcunuzun içinde tutabilmek için yaptınız. Julia Lembke bile benden çok ilerde. Ama, artık gözlerim açıldı ve her şeyi daha açık olarak görebiliyorum. Sizi, elimden geldiği kadar savundum, efendim. Herkes sizin suçlu olduğunuzda fikir birliği ediyor.

Bay Verkhovensky yerinden kalkarak:

- Yeter artık, dedi. Yeter. Size başka ne diyebilirim ki? Tövbe edin dememi beklemezsiniz, değil mi?

- Bir dakika oturun, efendim, lütfen. Size sormak istediğim baska bir sey daha var. Edebiyat matinesinde bir parça okumak üzere davet edildiniz. Bunun sorumlusu benim. Ne okuyacağınızı söyleyin, lütfen.

-Sizin düşüncelerinizde bir bardak ya da bir kalem kadar degeri olmayan, kraliçeler kraliçesi, insanlığın öyküsü, Sistine Madonna' sim okuyacağım.

Bayan Stavrogin hüzünlü bir tavırla:

- Her halde tarihten okumazsınız, degil mi? diye sordu. Aksi halde sizi dinlemeyeceklerdir. Madonna'yi düşünüyorsunuz!... Herkesi uyutacak olduktan sonra, ondan söz etmeniz bir degeri kalir mi dersiniz? Sizi temin ederim ki, Bay Verkhovensky, bütün bunlari sizi düşündüğüm için söylüyorum. Ispanya tarihinden, ortaçaglara ait, kısa ama ilgi çekici bir saray olayini, ya da ufak tefek olaylari kendi güzel sözlerinizle süsleyip okusaniz daha iyi olmaz mı? O çağlarda, saraylar, güzel kadınlar ve zehirlemeler çökmüs

403derler. Karmazinov, Ispanya tarihinden hos bir sey bulup oku-yamamanizm çok garip olacagini söylüyor.

-Karmazinov, kendisini yazarak tüketmis olan o budala benim için bir konu ariyor, ha!...

- Karmazinov hemen hemen ulusal bir degerdir!... Çok küstahça konusuyorsunuz, efendim!...

- Karmazinov'unuz, degersiz ve igrenç bir kocakaridir. Chere, chere, ne zamandan beri onların esiri oldunuz? Oh, Tanrim!..

- Kendini begenmisliğinden nefret ederim; ama, üstün zekfsini da takdir ederim. Elimden geldigince, dilimin döndüğü kadar sizi savunmus oldugumu bir kere daha söylerim, efendim. Kendinizi gülünç, can sikici bir insan olarak bellemenizden elinize geçen ne olacaktır? Böyle yapacağınıza, eski kusagin bir temsilcisi olarak, dudaklarınızda magrur bir gülümsemeyle kürsüye çikin. Elinizden geldigi kadar, bütün zekfnizi kullanarak birkaç eglenceli fikra anlatin. Yasli olmanız, geçmiş yüzyilin insani olmanız, onlardan geri kalmanız ne ifade eder? Bütün bunlari siz kendiniz de itiraf etmez miydiniz? Eski devrin bugüne kadar gelen, sevimli, iyi kalpli ve zeki bir adami oldugunuzu derhal anlayacaklardır. Kisacasi, eskiden kalmis olmakla beraber, büyük yetenekleri olan bir kimse oldugunuzu anlayacaklardır. Rica ederim, beni kirmayin!....

- Chere, yeter! Benden istemeyin, yapamam. Madonna'dan söz edeceğim. Ya onlari silip süpürecek, ya da beni ezip yok edecek büyük bir firtina koparacağım.

-Sizi yerle bir edeceği gerçek, Bay Verkhovensky.

- Bu da benim kaderim olur. Elinde makas, yüce ölkünün tanrisal yüzünü esitlik ve kiskançlık ugruna parçalamak için merdivenlere tirmanan köleden söz edeceğim onlara. Varsin herkes nefretle ansin beni, hem sonra... sonra...

- Sonrada sizi akıl hastanesine kaldiracaklardır.

- Belki de. Ama ne olursa olsun, yensem de yenilsem de, o aksam bohçami sirtima vurup, varimi yogumu , bütün armagan-

404

larinizi, bana bagladiginiz yıllık geliri, vaat ettiginiz bütün mutluluklari tepecek, ömrümün geri kalan yillarini bir tüccarin evinde öğretmen olarak geçirmek ya da bir duvarin kenarında açlıktan ölmek üzere buralari terk edeceğim. Söyleyeceklerim bu kadar. Alea jacta est! Yani, ok yaydan çıktı bir kere!

Öfkeyle yerinden kalkti.

Bayan Stavrogin gözlerinden ates püskürerek yerinden fırladi.

-Size inandim, dedi. Böyle saçma sapan bir öyküyle evimin ve benim serefimi ayaklar altına alacağınızı biliyordum, zaten. Tüccarin evinde öğretmenlik yapacağınızı ya da bir duvar dibinde öleceğinizi söylerken, ima etmek istediğiniz neydi? Nefretten ve iftiradan baska hiçbir sey yok bütün sözlerinizde! ..

- Beni daima asagi gördünüz. Ama, hanimina sadik bir sövalye gibi bitireceğim... sizin düşünceleriniz benim için daima her seyden degerli olmustur. Bu andan itibaren hiçbir seyi kabul etmeyecek, çıkar gözetmeden sizi sayacağım.

-Ne kadar budalaca bir sey!...

- Bana hiçbir zaman saygi duymadiniz. Binlerce zayıf tarafım olabilirdi. Evet, sizi sömürdüm; nihilizm dili ile konusuyorum; fakat, sömürmek, hiçbir zaman davranislarimin ilk eregi olmamistir. Bu kendi kendine oluverdi; ben de nasil oldugunu bilmiyorum. Aramızda yemekten daha yüce bir seyler oldugunu düşünürdüm hep. Hiçbir zaman, evet, hiçbir zaman bir alçak olmadim. Durumu düzeltmek amaci ile artık yola koyulmalıyım. Yilin sonuna dogru, sonbaharin sonuna dogru, kirlari sis kaplarken, yollar rüzgırdan inlerken yürüyeceğim, yürüyeceğim... fakat daima yeni kaderime dogru yürüyeceğim...

Temiz bir askla dolu, Tatli rüyalarına sadik....

Oh, elveda, rüyalarım. Yirmi yıl! Alea jacta est! Yani, ok yaydan çıktı!...

405Birden gözlerinden bosalan yaslar yanaklarından süzölmeye baslamisti. Sapkasini aldı.

Bayan Stavrogin kendisine güçlölkle hfkim olarak:

- Latince anlamıyorum, dedi.

Kim bilir belki o da aglamak istemisti, ama kaprisi ve gururu bir kere daha ona hfkim oldu.

- Yalnız bir sey biliyorum, dedi. Bütün bunların çocukluk olduklarını biliyorum. Bencillikle dolu tehditlerinizi hiçbir zaman yerine getiremezsiniz. Hiçbir yere gidemezsiniz. Hiçbir tüccarin yanında hoca olmayacaksınız.

Günlerinizi, benden alacagınız yıllık gelirle, hiçbir ise yaramaz dostlarınızı sali günleri kabul ederek, yine benim ellerimde geçireceksiniz. İyi günler, efendim.

-Alea jacta est!..

Bu sözü yerlere kadar egilerek söylemişti. Eve döndüğü zaman heyecandan ölecek gibiydi.

406ÖTEKİ YAYINEVİ

939-97ÖTEKİ KLASİK

Roman

YAPIM

Öteki Ajans

KAPAK TASARIMI

Arif Turan

REDAKTÖR

Celal Inal

BASKI ve CILT

Emel Matbaası

BİRİNCİ BASKI

1994

İKİNCİ BASKI

1996

ÖTEKİ, Açı Yayıncılığın kurulusudur.

YÖNETİM YERİ

Mediha Eldem Sokak 52/1

" 06421 Kızılay/ANKARA

Tel: 312 435 38 33

Fax: 312 433 96 09

ISBN 975-7782-57-2

F